

ISSN 2960-9569 (ONLINE)
ISSN 2960-9577 (PRINT)

GEORGIAN INTERNATIONAL UNIVERSITY
საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი

საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ-ს
ინტერდისციპლინური სამეცნიერო ჟურნალი

ტ.4 #1

GEORGIAN INTERNATIONAL UNIVERSITY GIU
THE INTERDISCIPLINARY SCIENCE JOURNAL

VOL.4 N #1

2026

საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ
GEORGIAN INTERNATIONAL UNIVERSITY GIU

საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ-ს
ინტერდისციპლინური სამეცნიერო ჟურნალი
ტ.4 #1

GEORGIAN INTERNATIONAL UNIVERSITY GIU
THE INTERDISCIPLINARY SCIENCE JOURNAL

VOL. 4 N #1

2026

პუბლიკაციაში წარმოდგენილია ავტორთა პირადი მოსაზრებები, რომელიც შესაძლოა არ ემთხვეოდეს სარედაქციო კოლეგიის შეხედულებებს. გამოქვეყნებული მასალის სიზუსტეზე პასუხისმგებელია ავტორი.

საავტორო უფლება და ლიცენზირება

ამ ნომერში გამოქვეყნებულ ნაშრომებზე საავტორო უფლებას ინარჩუნებენ შესაბამისი ავტორები. თუ კონკრეტულ მასალასთან სხვაგვარად არ არის მითითებული, ამ ნომერში გამოქვეყნებული ყველა სტატია ვრცელდება Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) ლიცენზიის შესაბამისად. ლიცენზია იძლევა მასალის გაზიარების, გავრცელების, ადაპტირების, თარგმნისა და გამოყენების, მათ შორის კომერციული გამოყენების უფლებას, ავტორისა და ორიგინალური წყაროს სათანადო მითითების, ლიცენზიის მითითებისა და განხორციელებული ცვლილებების აღნიშვნის პირობით.

The publication reflects the personal views of the authors, which may not coincide with the position of the Editorial Board. Responsibility for the accuracy of the published material rests solely with the author.

Copyright and Licensing

The copyright of the works published in this issue remains with the respective authors. Unless otherwise noted in the specific material, all articles published in this issue are licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) License. The license grants the right to share, distribute, adapt, translate, and use the material, including commercial use, provided that the author and the original source are properly attributed, the license is cited, and any changes made are noted.

გამოიცემა ელექტრონული სახით.
Published in electronic form.

საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ
The Georgian International University GIU

საკონტაქტო ინფორმაცია:
Contact Information:

სამღერეთის ქ. 5, თბილისი 0180, საქართველო
Samghereti Str 5, Tbilisi 0180 Georgia

Tel: +995 596 686 688
Email: info@giu.edu.ge
Website: www.giu.edu.ge

ISSN 2960-9569 (ONLINE)
ISSN 2960-9577 (PRINT)

სარედაქციო საბჭო:

სარედაქციო საბჭო მთავარი რედაქტორი – **გიორგი მათიაშვილი**, პროფესორი, საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ.

მთავარი რედაქტორის მოადგილე – **ელისო ელისაშვილი**, სინოლოგი, პროფესორი, საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ.

პასუხისმგებელი რედაქტორი – **რუსუდან წიკლაური**, ასისტენტ-პროფესორი, კვლევების ხელმძღვანელის ცენტრის ხელმძღვანელი, საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ.

სარედაქციო კოლეგია

1. **ნინო ბოჭორიშვილი**, პროფესორი (საქართველო); საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ.
2. **მარიამ დარბაიძე**, პროფესორი (საქართველო); საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ.
3. **თათია დოლიძე**, ასოცირებული პროფესორი (საქართველო); საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ.
4. **მარინე ვეკუა**, პროფესორი (საქართველო); საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ.
5. **ამირან თავართქილაძე**, პროფესორი (საქართველო); საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ.
6. **სოფო თევდორაძე**, პროფესორი (საქართველო); საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ.
7. **ნინა კეკელიძე**, პროფესორი (საქართველო); საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ.
8. **გივი ლომაჯანიძე**, პროფესორი (საქართველო); საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი.
9. **ზურაბ მუშკუდიანი**, პროფესორი (საქართველო); საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ.
10. **შენგელი ფიცხელაური**, პროფესორი (საქართველო); საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ.
11. **ედიშერ ფუტყარაძე**, პროფესორი (საქართველო); საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ.
12. **რომან შენგელია**, პროფესორი (საქართველო); საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ.
13. **ლალი ჩაგელიშვილი-აგლაძე**, პროფესორი (საქართველო); საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ.
14. **ნიკოლოზ ნიკოლოზიშვილი** - ასოცირებული პროფესორი (საქართველო); საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ.
15. **ეკატერინე სირაძე** - ასოცირებული პროფესორი, (საქართველო); საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ.
16. **ნათია ჟოჟუაშვილი** - ასოცირებული პროფესორი (საქართველო); საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ.
17. **ნათია სურმანიძე** - ასოცირებული პროფესორი (საქართველო); საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ.
18. **ამიდ ნიზჰადი**, პროფესორი (აშშ); მენეჯმენტის კოლეჯი, მინეაპოლისი, მინესოტა, მენეჯმენტის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
19. **ბარბარა ჰაინესი**, პროფესორი (აშშ). ჰოვარდის უნივერსიტეტი

20. ჩერეკ ბუსტრა, საპატიო დოქტორი (ნიდერლანდები); ინჰოლანდის გამოყენებითი მეცნიერებების უნივერსიტეტი
21. რაინჰარდ პაულინგი, პროფესორი (გერმანია); ვიურცბურგის იულიუს მაქსიმილიანის უნივერსიტეტი
22. ჟილ რუე, პროფესორი (საფრანგეთი); ვერსალის სენ-კვენტინ-ან-იველინის უნივერსიტეტის ფაკულტეტის ხელმძღვანელი, გაიანკური
23. სერგეი იაკუბოვსკი, პროფესორი (უკრაინა); ოდესის ეროვნული უნივერსიტეტი
24. ხოსე გარბიელ კორდობა - ასისტენტ-პროფესორი - ენერგეტიკის სამართალი (სფერო - ენერგეტიკული ტრანზიციის დროს თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველყოფის ციფრულ სამყაროში) გრონინგენის უნივერსიტეტი, ბრიუსელის თავისუფალი უნივერსიტეტი (Vrije Universiteit Brussel)
25. პროფ. დოქტორი შარად კუმარი - მეტას ბიზნეს სკოლა, UNICAF, მენეჯმენტის დოქტორი ფაკულტეტის წევრი, სამხრეთ უელსის უნივერსიტეტი, მენეჯმენტის კვლევები, ფაკულტეტის წევრი
26. პროფ. დოქტორი ზვიად გაბისონია, სამართლის დოქტორი, ბტუ და კსუ პროფესორი, "ციფრული მმართველობა და ხელოვნური ინტელექტი" სადოქტორო პროგრამის ხელმძღვანელი, USAID ექსპერტი ხელოვნური ინტელექტის სამართალსა და პოლიტიკაში

EDITORIAL BOARD:

Editor-in-chief – **Giorgi Matiashevili**, Professor, Georgian International University GIU.

Co-Editor – **Eliso Elisashvili**, Sinologists, Rector, Professor, Georgian International University GIU.

Associate Editor – **Rusudani Tsiklauri**, Assistant-Professor, Head of the Research Support Center, Georgian International University GIU.

Board members:

1. **Nino Botchorishvili**, Professor (Georgia); Georgian International University GIU.
2. **Mariam Darbaidze**, Professor (Georgia); Georgian International University GIU.
3. **Tatia Dolidze**, Associate Professor (Georgia); Georgian International University GIU.
4. **Marine Vekua**, Professor (Georgia); Georgian International University GIU.
5. **Amiran Tavartkiladze**, Professor (Georgia); Georgian International University GIU.
6. **Sofo Tevdoradze**, Professor (Georgia); Georgian International University GIU.
7. **Nina Kekelidze**, Professor (Georgia); Georgian International University GIU.
8. **Givi Lobzhanidze**, Professor (Georgia); Georgian Technical University.
9. **Zurab Mushkudiani**, Professor (Georgia); Georgian International University GIU.
10. **Shengeli Pitskhelauri**, Professor (Georgia); Georgian International University GIU.
11. **Edisher Phutkaradze**, Professor (Georgia); Georgian International University GIU.
12. **Roman Shengelia**, Professor (Georgia); Georgian International University GIU.
13. **Lali Chagelishvili-Agladze**, Professor (Georgia); Georgian International University GIU.
14. **Nikoloz Nikolozishvili**, Associate Professor (Georgia); Georgian International University GIU.
15. **Ekaterine Siradze**, Associate Professor (Georgia); Georgian International University GIU.
16. **Natia Zhozhuashvili**, Associate Professor (Georgia); Georgian International University GIU.
17. **Natia Surmanidze**, Associate Professor (Georgia); Georgian International University GIU.
18. **Hameed Nezhad** (USA); College of Management, Metropolitan State University Minneapolis Minnesota
19. **Barbara B. Hines**, Professor (USA). Howard University
20. **Tjerk Busstra**, Honorary Doctor (The Netherlands); Inholland University of Applied Sciences
21. **Reinhard Pauling**, Professor (Germany); Julius Maximilian University of Wurzburg
22. **Gilles Rouet**, Professor (France); Head of Faculty at Versailles Saint-Quentin-en-Yvelines University, Guyancourt,
23. **Sergei Yakubovskiy**, Professor (Ukraine); Odessa National University.
24. **Jose Gabriel Cordoba**, Assistant Professor on Equal Opportunities in the Energy Transition in a Digital World, University of Groningen, Vrije Universiteit Brussel
25. Professor Dr. **Sharad Kumar**, Meta Business School, UNICAF – Doctor of Management, Faculty Member in the India Chapter of the Association of Certified Fraud Examiners (ACFE); Faculty Member in Management Studies and Business Law at Meta Business School; Faculty Member in Management Studies at the University of South Wales; Faculty Member in Business Management at UNICAF
26. Professor Dr. **Zviad Gabisonia**, Doctor of Law, Professor at BTU and Caucasus International University (CIU); Head of the Doctoral Program "Digital Governance and Artificial Intelligence"; USAID Expert in the Legal and Policy Aspects of Artificial Intelligence

რექტორის მიმართვა

საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს სამეცნიერო საქმიანობის განვითარებას, კვლევისა და სწავლების ინტეგრაციას, ასევე ახალგაზრდა მკვლევართა მხარდაჭერას. უნივერსიტეტის სტრატეგია ეფუძნება აკადემიური თავისუფლებისა და კეთილსინდისიერების პრინციპებს, რაც უზრუნველყოფს კვლევითი კულტურის გაღრმავებას და ხარისხზე ორიენტირებულ განვითარებას.

წინამდებარე ინტერდისციპლინური სამეცნიერო კრებული წარმოადგენს სამართლის, ეკონომიკის, სოციალური და ჰუმანიტარული მეცნიერებების სფეროში განხორციელებული კვლევების შედეგებს. მისი მიზანია ხელი შეუწყოს ქართველი და უცხოელი ავტორების, განსაკუთრებით ახალგაზრდა მკვლევარების, სამეცნიერო კვლევითი პოტენციალის გაღრმავებას და საერთაშორისო აკადემიური თანამშრომლობის გაძლიერებას.

ჟურნალი მოქმედი, ინტერდისციპლინური ფორმატით გამოიცემა 2023 წლის ნოემბრიდან და წარმოადგენს 2011–2023 წლებში გამოცემული „გურამ თავართქილაძის თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის სამეცნიერო შრომების კრებულის“ სამართალმემკვიდრეს. ჟურნალი ინდექსირებულია [Google Scholar](#)-სა და ტექნიფორმის ქართულ რეფერატულ ჟურნალში. რედაქცია მიზნად ისახავს მის ეტაპობრივ ინტეგრირებას საერთაშორისო ინდექსირების ბაზებში. მჯერა, რომ ამ ნომერში წარმოდგენილი ნაშრომები მნიშვნელოვან წვლილს შეიტანს როგორც უნივერსიტეტის, ისე საქართველოს სამეცნიერო საზოგადოების განვითარებაში.

პროფ. ელისო ელისაშვილი

რექტორი

საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი (GIU)

Rector's Address

Georgian International University (GIU) attaches particular importance to the advancement of scientific activity, the integration of research and teaching, and the support of early-career researchers. The University's strategy is founded on the principles of academic freedom and integrity, ensuring the deepening of research culture and quality-oriented development.

This multidisciplinary scientific collection presents research outcomes in the fields of law, economics, social sciences, and the humanities. Its purpose is to foster the scientific potential of Georgian and international authors, especially young researchers, and to strengthen international academic cooperation. The journal has been published in its current interdisciplinary format since November 2023 and is the successor of the "Collection of Scientific Works of Guram Tavartkiladze Tbilisi Teaching University," published from 2011 to 2023. The journal is indexed in [Google Scholar](#) and the Georgian abstract journal Techinform. The editorial team aims for its gradual integration into international indexing databases.

I am confident that the papers presented in this issue will make a significant contribution to the development of both the University and Georgia's wider scientific community.

Prof. Eliso Elisashvili

Rector

Georgian International University (GIU)

წინათქმა

საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტის (ჯიუ) ინტერდისციპლინური სამეცნიერო ჟურნალის მე-4 ტომის 1-ლი ნომერი აერთიანებს კვლევებს სამართლის, საერთაშორისო ურთიერთობების, მედიისა და კომუნიკაციის, ეკონომიკის, ბიზნესის, განათლებისა და სოციალურ მეცნიერებათა სფეროებში. ნომერში წარმოდგენილია ჟურნალის სამიზნე პროფილის შესაბამისი, ინტერდისციპლინური ხასიათის ნაშრომები.

ნაშრომების მნიშვნელოვანი ნაწილი შეეხება ხელოვნური ინტელექტის გავლენას სხვადასხვა სფეროზე, სისხლის სამართალსა და პროკურორის დისკრეციაზე, აღკვეთის ღონისძიებების დასაბუთებასა და სამართლებრივი სახელმწიფოს ტრანსფორმაციაზე, საავტორო უფლებებსა და სამეცნიერო კეთილსინდისიერებაზე, მედიაპოლარიზაციასა და პოლიტიკური კრიზისების გაშუქებაზე, უმაღლეს განათლებასა და ტურიზმზე. ნომერში ასევე შესულია კვლევები ტელემედიცინასა და მონაცემთა დაცვის, საერთაშორისო უსაფრთხოებისა და გეოპოლიტიკის, სახელმწიფოს რღვევის ნიშნების, თანამშრომელთა მოტივაციისა და ინკლუზიური განათლების, ენერგეტიკისა და მდგრადი დაფინანსების, ფისკალური პოლიტიკის, ბიზნესის მართვისა და კიბერუსაფრთხოების შესახებ.

წინამდებარე ნომერი ასახავს ქართველი და უცხოელი ავტორების, მათ შორის ახალგაზრდა მკვლევართა, კვლევით შედეგებს და მიზნად ისახავს დარგთაშორისი აკადემიური დისკუსიის გაღრმავებას.

Preface

Volume 4, Issue 1 (2026) of the GIU Interdisciplinary Scientific Journal brings together research in law, international relations, media and communication, economics, business, education, and the social sciences. The issue presents interdisciplinary papers consistent with the journal's target scope.

A significant part of the papers addresses the impact of artificial intelligence across several fields — criminal law and prosecutorial discretion, the justification of preventive measures and the transformation of the rule-of-law state, copyright and scientific integrity, media polarization and the coverage of political crises, higher education and tourism. The issue also includes research on telemedicine and data protection, international security and geopolitics, the signs of state dissolution, employee motivation and inclusive education, energy and sustainable finance, fiscal policy, business management, and cybersecurity.

This issue reflects the research results of Georgian and international authors, including early-career researchers, and aims to further deepen interdisciplinary academic discussion.

სარჩევი / Content

1. **თათია დოლიძე, გიორგი ცაციაშვილი** - სისხლის სამართლის ultima ratio პრინციპი და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის რეფორმა: ტექნიკური მოწესრიგება, პროპორციულობა და დეკრიმინალიზაცია 11
Tatia Dolidze, Giorgi Tsatsiashvili - The Ultima Ratio Principle in Criminal Law and the Reform of the Criminal Code of Georgia: Technical Regulation, Proportionality, and Decriminalization..... 21
2. **ნინო ბოჭორიშვილი** - სამართლებრივი სახელმწიფოს ტრანსფორმაცია ხელოვნური ინტელექტის ეპოქაში..... 29
Nino Botchorishvili - The Transformation of the Rule-of-Law State in the Age of Artificial Intelligence 40
3. **ლიკა საჯაია** - ხელოვნური ინტელექტის მოდელების სწავლება და საავტორო უფლებები: თანამედროვე სამართლებრივი და ეთიკური გამოწვევები..... 50
Lika Sajaia - Training of Artificial Intelligence Models and Copyright: Modern Legal and Ethical Challenges..... 59
4. **ნატო ჭითანავა** - პაციენტის ინფორმირებული თანხმობა ციფრულ ეპოქაში: ტელემედიცინა და მონაცემთა დაცვა..... 66
Nato Tchitanava - Informed Consent in the Digital Era: Telemedicine and Data Protection..... 81
5. **ხატია ხერხეულიძე** - ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება ადკვეთის ღონისძიებების ინდივიდუალური დასაბუთებისათვის 82
Khatia Kherkheulidze - The Use of Artificial Intelligence for the Individualized Justification of Preventive Measures 90
6. **იოსებ ხუციშვილი** - პროკურორის დისკრეცია ხელოვნური ინტელექტის ეპოქაში..... 96
Ioseb Khutsishvili - Prosecutorial Discretion in the Age of Artificial Intelligence 105
7. **ლიკა კასრადე** - მასობრივი კომუნიკაციის სპეციალისტი დღეს: ახალი კომპეტენციები, გამოწვევები და ხელოვნური ინტელექტის გავლენა..... 112
Lika Kasradze - Mass Communication Specialist Today: New Competencies, Challenges, and the Impact of Artificial Intelligence..... 126
8. **მარიამ ადამაშვილი** - პოლიტიკური კრიზისების გაშუქების სპეციფიკა დასავლური და ქართული მედიის მაგალითზე..... 137
Mariam Adamashvili - Specifics of Political Crisis Coverage: Examples of Western and Georgian Media 152
9. **დიანა ლიპარტელიანი** - მედია პოლარიზაცია და დემოკრატიული მოწყვლადობა საქართველოში: ციფრული კომუნიკაციის როლი პოლიტიკური კრიზისების დროს 164
Diana Liparteliani - Media Polarization and Democratic Vulnerability in Georgia: The Role of Digital Communication during Political Crises..... 181
10. **ქრისტინე უბილავა** - კეთილსინდისიერების პრინციპის დაცვა და ხელოვნური ინტელექტის ეთიკური გავლენა სამეცნიერო ნაშრომების ფორმირებაზე 196
Kristine Ubilava - The principle of integrity and the ethical impact of artificial intelligence on the formation of scientific works..... 212

11. **გრიგოლ კალანდაძე, თომას ე. კლაინერი, მუნხბოლდ ბადარჩი** - უზბეკეთის გეოპოლიტიკური როლის სტრატეგიული პერსპექტივა საერთაშორისო უსაფრთხოებისა და რეგიონულ განვითარების თვალსაზრისით „ახალი აბრეშუმის გზის“ კონტექსტში 213
Grigol Kalandadze, Thomas E. Kleiner, Munkhbold Badarch - A Strategic Perspective of Uzbekistan's Geopolitical Role in International Security and Regional Development Along the New Silk Road 226
12. **ბექა კაციტაძე** - სახელმწიფოს რღვევის ნიშნები და ციკლები საქართველოში (1991-2012) 236
Beka Katsitadze - The Signs and Cycles of State Dissolution in Georgia (1991-2012) 245
13. **მარიამ დარბაიძე, გიორგი კობიძე** - უნივერსიტეტი 2030 წელს: ხელოვნური ინტელექტი, სწავლების ახალი არქიტექტურა და პასუხისმგებლობის ეთიკა უმაღლეს განათლებაში 252
Mariam Darbaidze, Giorgi Kobidze - The University in 2030: Artificial Intelligence, a New Architecture of Teaching, and the Ethics of Responsibility in Higher Education 259
14. **სოფიკო თევდორაძე, გიორგი ხიდშელი, თამარ მეტრეველი** - ხელოვნური ინტელექტი და პერსონალიზაცია ტურიზმში: ციფრული ტრანსფორმაციის გავლენა მომხმარებელთა გამოცდილებაზე 265
Sopiko Tevdoradze, Giorgi Khidesheli, Tamar Metreveli - Artificial Intelligence and Personalization in Tourism: The Impact of Digital Transformation on Customer Experience 271
15. **ლალი ბალახაძე** - Meaningful Work და თაობათა განსხვავებები: თანამშრომელთა მოტივაციის ახალი გამოწვევები 276
Lali Balakhadze - Meaningful Work and Generational Differences: New Challenges in Employee Motivation 285
16. **თამარ ტუხაშვილი** - ინკლუზიური განათლება: გამოწვევიდან შესაძლებლობამდე 292
Tamar Tukhashvili - Inclusive Education: From Challenge to Opportunity 302
17. **ლანა სულაკაძე** - საქართველოს ბუნებრივი გაზის სექტორის იმპორტზე დამოკიდებულება: ტენდენციები და პერსპექტივები 310
Lana Sulakadze - Dependence on imports in Georgia's natural gas sector: trends and prospects 318
18. **მალხაზ ძაძუა** - რეგულაციების როლი მდგრადი დაფინანსების ხელშეწყობაში განვითარებად ბაზრებზე. საქართველოს მაგალითი 324
Malkhaz Dzadzua - The role of regulations in promoting Sustainable Finance in emerging markets .. 333
19. **შოთა გურული, ტატიანა ინაშვილი** - ფისკალური ინსტრუმენტების ევოლუცია ციფრულ ეპოქაში: სიღარიბის დაძლევის პროაქტიული მოდელები და საქართველოს გამოცდილება 341
Shota Guruli, Tatiana Inashvili - The Evolution of Fiscal Instruments in the Digital Age: Proactive Models of Poverty Alleviation and the Georgian Experience 348
20. **ნონა კუხიანიძე, თამილა აბულაძე, ინგა რამიშვილი** - ბიზნესის მართვის მოდერნიზაცია ინფორმაციული ტექნოლოგიების ეპოქაში 349
Nona Kukhianidze, Tamila Abuladze, Inga Ramishvili - Modernization of Business Management in the Era of Information Technology 354

21. **ავთანდილ ბიჩნიგაური, დავით ბიჩნიგაური, ლუკა შონია** - კიბერსაფრთხეების
 სიმულაციური სავარჯიშოების პერიოდული განხორციელების საჭიროება უნივერსიტეტის
 პერსონალისთვის..... 359
Avtandili Bichnigauri, Daviti Bichnigauri, Luka Shonia - The Need for Periodic Cyber Threat
 Simulation Exercises for University Staff..... 366
22. **მეგი გოგუა** - Tool Availability-დან Adoption Depth-მდე: Provider-Led Enablement
 მოდელი Responsible AI/MarTech-ის პასუხისმგებლობიანი გამოყენებისთვის Emerging
 Markets-ში..... 372
Megi Gogua - From Tool Availability to Adoption Depth: A Provider-Led Enablement Model for
 Responsible AI/MarTech Use in Emerging Markets 380
23. **ლიანა აფაქიძე** - უმაღლეს განათლებაში ხელოვნურ ინტელექტზე დაფუძნებული ხარისხის
 მართვის მექანიზმები: ციფრული ტრანსფორმაცია, გამოწვევები და განვითარების
 პერსპექტივები..... 389
Liana Apakidze - AI-Based Quality Management Mechanisms in Higher Education: Digital
 Transformation, Challenges, and Development Prospects..... 399
24. **შალვა ჩიხლაძე, ირაკლი იოსელიანი** - ტრადიციის ინერცია მოდერნიზაციის ეპოქაში:
 სინოცენტრიზმის გავლენა ჩინეთის საგარეო პოლიტიკაზე-დენ სიაოპინიდან სი
 ძინფინგამდე..... 407
Shalva Chikhladze, Irakli Ioseliani - The Inertia of Tradition in the Era of Modernization: The
 Influence of Sinocentrism on Chinese Foreign Policy (From Deng Xiaoping to Xi Jinping)..... 424

სისხლის სამართლის ultima ratio პრინციპი და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის რეფორმა: ტექნიკური მოწესრიგება, პროპორციულობა და დეკრიმინალიზაცია

თათია დოლიძე

აფილირებული პროფესორი

საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტის (GIU)

tatuli.dolidze@giu.edu.ge

გიორგი ცაციაშვილი

სამართლის მაგისტრი

Giorgitsatsiashvili1979@gmail.com

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12121>

აბსტრაქტი

ნაშრომი ეძღვნება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის რეფორმის აუცილებლობის შეფასებას ultima ratio პრინციპის კრილში. სისხლის სამართალი, როგორც სახელმწიფოს ყველაზე მკაცრი სამართლებრივი რეაგირების მექანიზმი, გამოყენებული უნდა იყოს მხოლოდ მაშინ, როდესაც სამართლებრივი სიკეთის დაცვა სხვა, ნაკლებად მკაცრი საშუალებებით — ადმინისტრაციული, სამოქალაქო ან დისციპლინური პასუხისმგებლობით — ეფექტიანად ვერ მიიღწევა. აღნიშნული პრინციპის უგულებელყოფა იწვევს სისხლის სამართლის სფეროს არაგონივრულ გაფართოებას, ნორმათა გადატვირთვას, პასუხისმგებლობის არაპროპორციულობასა და ისეთი ქმედებების კრიმინალიზაციას, რომელთა საზოგადოებრივი საშიშროება არ ამართლებს სისხლისსამართლებრივ ჩარევას.

კვლევის მიზანია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის როგორც ტექნიკური, ისე შინაარსობრივი პრობლემების გამოვლენა და რეფორმის ძირითადი მიმართულებების დასაბუთება. ნაშრომში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა კოდექსის სისტემურობას, ნორმათა სიზუსტეს, ტერმინოლოგიურ ერთგვაროვნებას, სანქციათა პროპორციულობასა და იმ დაბალი საზოგადოებრივი საშიშროების მქონე ქმედებების იდენტიფიცირებას, რომლებიც შესაძლებელია დაექვემდებაროს დეკრიმინალიზაციას ან გადატანილ იქნეს სხვა სამართლებრივ რეჟიმში. კვლევა ხაზს უსვამს, რომ კოდექსის რეფორმა არ უნდა შემოიფარგლოს მხოლოდ ტექნიკური რედაქტირებით; საჭიროა სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკის შინაარსობრივი გადახედვა, რათა სისხლის სამართალი დარჩეს უკიდურეს, გამონაკლის და პროპორციულ რეაგირებად.

ნაშრომში გაანალიზებულია ზედმეტი კრიმინალიზაციის საფრთხეები, მათ შორის სამართალდამცავი და სასამართლო სისტემის რესურსების არაეფექტიანი გამოყენება, პირის უფლებებში არაპროპორციული ჩარევა და სისხლის სამართლის პრევენციული ფუნქციის შესუსტება. კვლევის ფარგლებში პროპორციულობის პრინციპი განიხილება როგორც ქმედების დანაშაულად გამოცხადების, ისე სასჯელის განსაზღვრის ეტაპზე.

დასკვნის სახით ნაშრომი ასაბუთებს, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის რეფორმა უნდა დაეფუძნოს სამ ძირითად მიმართულებას: ნორმების ტექნიკურ-სისტემურ

მოწესრიგებას, პასუხისმგებლობისა და სანქციების პროპორციულობის უზრუნველყოფას და დაბალი საზოგადოებრივი საშიშროების მქონე ქმედებების დეკრიმინალიზაციას. ასეთი მიდგომა ხელს შეუწყობს უფრო სამართლიანი, ეფექტიანი და თანამედროვე სისხლისსამართლებრივი სისტემის ჩამოყალიბებას.

საკვანძო სიტყვები: ultima ratio; სისხლის სამართლის კოდექსის რეფორმა; პროპორციულობა; დეკრიმინალიზაცია; ზედმეტი კრიმინალიზაცია; სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკა.

1. შესავალი

სისხლის სამართალი სახელმწიფოს იძულებითი ძალაუფლების ყველაზე მკაცრი ფორმაა. იგი არ შემოიფარგლება მხოლოდ სასჯელის დაკისრებით: სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა იწვევს პირის სტიგმატიზაციას, ნასამართლობას, სოციალური და პროფესიული შესაძლებლობების შეზღუდვას და, ცალკეულ შემთხვევებში, თავისუფლების აღკვეთას. ამიტომ დემოკრატიულ სახელმწიფოში სისხლის სამართალი უნდა დაეფუძნოს მკაცრ კონსტიტუციურ, დოგმატურ და პოლიტიკურ-სამართლებრივ კრიტერიუმებს. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის პირველი მუხლი ადგენს, რომ კოდექსი განსაზღვრავს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველს, დანაშაულებრივ ქმედებებსა და შესაბამის სასჯელებს; ამავე მუხლით კოდექსი უნდა შეესაბამებოდეს საქართველოს კონსტიტუციასა და საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებს.¹

ამ კონტექსტში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ultima ratio პრინციპი. მისი პრაქტიკული დანიშნულებაა სისხლის სამართლის საზღვრების დადგენა: დანაშაულად უნდა გამოცხადდეს მხოლოდ ის ქმედება, რომელიც აზიანებს ან რეალურ საფრთხეს უქმნის მნიშვნელოვან სამართლებრივ სიკეთეს და რომლის წინააღმდეგ სხვა, ნაკლებად მკაცრი სამართლებრივი მექანიზმები არასაკმარისია. ზედმეტი კრიმინალიზაციის კრიტიკისას დუგლას ჰუსაკი მიუთითებს, რომ კრიმინალიზაციის თეორია საჭიროა არა მხოლოდ ახალი აკრძალვების დასასაბუთებლად, არამედ იმის გასარკვევად, რომელი ქმედებები უნდა დარჩეს სისხლის სამართლის მიღმა.²

კვლევის აქტუალობა განპირობებულია სამი გარემოებით: პირველი, კოდექსი მრავალი ცვლილების შედეგად შეიცავდა ნორმათა სიმრავლის, დუბლირების, ბუნდოვანი ტერმინებისა და არათანაბარი სანქციების რისკს; მეორე, სისხლის სამართლის პოლიტიკაში ხშირია სწრაფი და ემოციური საკანონმდებლო რეაქცია, რომელიც ყოველთვის არ ამოწმებს ალტერნატიული სამართლებრივი მექანიზმების ეფექტიანობას; მესამე, ხელოვნური ინტელექტი ქმნის ახალ საფრთხეებს, თუმცა მათი მოწესრიგება ავტომატურად არ უნდა ნიშნავდეს ახალი დანაშაულების დამატებას. ნაშრომის მიზანია ultima ratio პრინციპის საფუძველზე შეფასდეს კოდექსის ტექნიკური მოწესრიგების, პროპორციული სანქციების, დეკრიმინალიზაციისა და AI-თან დაკავშირებული რისკების რეგულირების ძირითადი მიმართულებები. კვლევის

¹ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, მუხლი 1, სსმ, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/16426>.

² Husak, D. (2008). *Overcriminalization: The Limits of the Criminal Law*. Oxford University Press, pp. 3-4.

მეთოდოლოგიურ საფუძველს წარმოადგენს დოგმატურ-სამართლებრივი, ნორმატიული, სისტემური, შედარებით-სამართლებრივი და ანალიტიკური მეთოდები.

2. სამართლებრივი განსაზღვრულობა და ბუნდოვანი ტერმინები

სისხლის სამართლის ნორმა უნდა იყოს მაქსიმალურად მკაფიო და წინასწარ განჭვრეტადი. კანონიერების პრინციპი - *nullum crimen, nulla poena sine lege* - მოითხოვს, რომ პირმა წინასწარ შეძლოს საკუთარი ქცევის სამართლებრივი შედეგების გონივრულად შეფასება. ეს მოთხოვნა გამომდინარეობს როგორც საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლის მე-9 პუნქტიდან, ისე ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-7 მუხლიდან.³ ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა კანონიერებას უკავშირებს კანონის ხელმისაწვდომობასა და განჭვრეტადობას; პირი, საჭიროების შემთხვევაში პროფესიული კონსულტაციის დახმარებით, უნდა ხვდებოდეს, რომელი ქცევა იწვევს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას.⁴

განსაკუთრებულ პრობლემას ქმნის შეფასებითი ტერმინები. მაგალითად როგორიც არის, „მძიმე შედეგი“. ერთი მხრივ, ისინი აუცილებელია, რადგან სისხლის სამართალი ვერ იქნება მთლიანად კაზუსტური და ვერ აღწერს ყველა შესაძლო ფაქტობრივ სიტუაციას. მეორე მხრივ, თუ ასეთი ცნებები არ არის განმარტებული კანონით ან სტაბილური სასამართლო პრაქტიკით, იზრდება თვითნებური და არათანაბარი სამართალშეფარდების საფრთხე. ბუნდოვანი დისპოზიცია სისხლის სამართალში განსაკუთრებით სახიფათოა, რადგან იგი პირდაპირ ეხება პირის თავისუფლებას, რეპუტაციასა და სამართლებრივ სტატუსს.

რეფორმის ფარგლებში შეფასებითი ტერმინები უნდა დაექვემდებაროს სისტემურ აუდიტს. იქ, სადაც შეფასებითი ცნება დანაშაულის შემადგენლობის აუცილებელი ელემენტია, კანონმდებელმა უნდა განსაზღვროს მინიმალური ობიექტური კრიტერიუმები: ზიანის მასშტაბი, დაზარალებულთა რაოდენობა, შედეგის შეუქცევადობა, სამართლებრივი სიკეთის მნიშვნელობა, ქმედების ხანგრძლივობა, საჯარო ინტერესის დაზიანების ხარისხი ან ქმედების სისტემურობა. ამგვარი მიდგომა არ აუქმებს შეფასებით ტერმინებს, მაგრამ ზღუდავს მათ თვითნებურ გამოყენებას და აძლიერებს სამართლებრივ განსაზღვრულობას.

3. სანქციური ჰარმონიზაცია და AI-ზე დაფუძნებული სანქციური აუდიტი

კოდექსის სანქციები უნდა შემოწმდეს ერთიანი მატრიცით. რეფორმის მიზანი არ უნდა იყოს მხოლოდ ცალკეული მუხლების იზოლირებული ცვლილება; აუცილებელია კოდექსის შიდა შედარება, რათა დადგინდეს, რამდენად თანაზომიერია სხვადასხვა დანაშაულისთვის გათვალისწინებული სასჯელები ერთმანეთთან მიმართებით. მსგავსი სიმძიმის ქმედებებს უნდა ჰქონდეთ შედარებით თანაზომადი სანქციები, ხოლო უფრო მძიმე სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა უფრო მკაცრ რეაგირებას უნდა იწვევდეს. ინგლისისა და უელსის სანქციების

³ საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 31(9), სსმ, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346>; ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, მუხლი 7.

⁴ ECtHR, *Kokkinakis v. Greece*, no. 14307/88, 25.05.1993; ECtHR, *Cantoni v. France*, no. 17862/91, 15.11.1996.

მოდელში დანაშაულის სერიოზულობა ფასდება, მათ შორის, ზიანისა და ბრალეულობის კრიტერიუმებით, რაც სასარგებლო შედარებით ჩარჩოს ქმნის.⁵

სანქციური მატრიცა შეიძლება მოიცავდეს შემდეგ ბლოკებს: სამართლებრივი სიკეთის მნიშვნელობა; მიყენებული ან მოსალოდნელი ზიანი; ქმედების საფრთხე; ბრალეულობის ფორმა და ინტენსივობა; განმეორებითობა; ორგანიზებულობა; პროფესიული ან სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება; დაზარალებულის მოწყვლადობა; დაზარალებულ პირთა რაოდენობა; ალტერნატიული, ნაკლებად მკაცრი რეაგირების შესაძლებლობა. ასეთი მატრიცა ხელს შეუწყობს იმის გამოვლენას, ხომ არ ისჯება ნაკლები საფრთხის მქონე ქმედება უფრო მკაცრად, ვიდრე არსებითად მძიმე ხელყოფა.

თანამედროვე პირობებში სანქციური მატრიცის შექმნისას შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ხელოვნური ინტელექტი, მაგრამ მხოლოდ როგორც დამხმარე ანალიტიკური ინსტრუმენტი. AI-ს შეუძლია კოდექსის თითოეული მუხლისთვის შექმნას პროფილი: დაცული სამართლებრივი სიკეთე, ქმედების ფორმა, ბრალეულობა, მინიმალური და მაქსიმალური სანქცია, დამამძიმებელი გარემოებები, სასამართლო პრაქტიკაში რეალურად გამოყენებული სასჯელები და სხვა მსგავს დანაშაულებთან შედარება. ამ მონაცემების საფუძველზე შესაძლებელია დისბალანსის, დუბლირების, ზედმეტად მკაცრი ან პრაქტიკაში გამოუყენებელი სანქციების გამოვლენა. თუმცა AI არ უნდა იქცეს სანქციის ავტომატურ განმსაზღვრელად: სისხლის სამართლის სფეროში საბოლოო გადაწყვეტილება ყოველთვის საჭიროებს ადამიანის, კანონმდებლისა და სასამართლოს ნორმატიულ შეფასებას.

4. დეკრიმინალიზაცია და ფიქსირებული თანხობრივი ზღვრები

დეკრიმინალიზაცია არ ნიშნავს სამართლებრივი ვაკუუმის შექმნას. იგი გულისხმობს კონკრეტული ქმედების გადატანას ნაკლებად მკაცრ რეჟიმში - ადმინისტრაციულ, სამოქალაქო, დისციპლინურ ან სპეციალურ რეგულაციურ ჩარჩოში. დეკრიმინალიზაცია გამართლებულია მაშინ, როდესაც ქმედება არ არის ძალადობრივი, არ იწვევს მაღალი ხარისხის საზოგადოებრივ საფრთხეს, ზიანი კომპენსირებადია და დაზარალებულის დაცვა შესაძლებელია სხვა სამართლებრივი მექანიზმით. ამ მიზნით მიზანშეწონილია „დეკრიმინალიზაციის ტესტის“ შემუშავება, რომელიც შეაფასებს სამართლებრივი სიკეთის მნიშვნელობას, ზიანის ხარისხს, ალტერნატიული პასუხისმგებლობის ეფექტიანობას, სასამართლობის სოციალურ შედეგს და გამოძიება-სასამართლოს რესურსის პროპორციულობას.

ამ ტესტისთვის მნიშვნელოვანი მაგალითია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 188-ე მუხლი - სხვისი ნივთის გაუფრთხილებლობით დაზიანება ან განადგურება, თუ ქმედებამ მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია. კოდექსის შესაბამისი თავის შენიშვნის მიხედვით, მნიშვნელოვან ზიანად ითვლება ნივთის ან ნივთების ღირებულება 150 ლარის ზევით.⁶ ეს ნიშნავს, რომ 151 ლარის ღირებულების ნივთის შემთხვევით დაზიანებაც ფორმალურად შეიძლება გახდეს სისხლისსამართლებრივი შეფასების საგანი, თუ დადგინდება

⁵ Sentencing Council for England and Wales, *General Guideline: Overarching Principles*, "Seriousness".

⁶ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, მუხლი 188 და შესაბამისი თავის შენიშვნა მნიშვნელოვანი ზიანის შესახებ.

გაუფრთხილებლობა და მიზეზობრივი კავშირი. ასეთი შედეგი საეჭვოა ultima ratio პრინციპთან მიმართებით: დაზარალებულის რეალური ინტერესი, როგორც წესი, ზიანის ანაზღაურებით მიიღწევა, ხოლო სისხლისსამართლებრივი დევნა იწვევს არაპროპორციულ სტიგმას და ნასამართლობის რისკს.

ფინანსურ-ეკონომიკური რეალობის ცვლილების ფონზე პრობლემურია ფიქსირებული თანხობრივი ზღვრების სტატიკურობაც. 150 ლარი ან 100 000 ლარი სხვადასხვა წლებში ერთსა და იმავე ეკონომიკურ მნიშვნელობას არ ატარებს. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით, 2014-2025 წლებში სამომხმარებლო ფასების ინდექსი არაერთხელ გაიზარდა, მათ შორის 2021 წელს 109.6 და 2022 წელს 111.9 წლიური საშუალო მაჩვენებლებით.⁷ შესაბამისად, ის ზღვრები, რომლებიც წარსულში შესაძლოა რელევანტური იყო, დღეს შეიძლება ზედმეტად დაბალი აღმოჩნდეს. მსგავსი გადამოწმება საჭიროა 218-ე მუხლზეც, რომელიც გადასახადისათვის თავის არიდებას უკავშირებს დიდი ოდენობით გადასახადისათვის განზრახ თავის არიდებას; მოქმედი ზღვრები რეგულარულად უნდა შეფასდეს ბიზნესბრუნვების, ინფლაციისა და სახელმწიფოს ფისკალური ინტერესის რეალური დაზიანების ფონზე.⁸

რეფორმისთვის შესაძლებელი მოდელებია: ფიქსირებული ზღვრის არსებითი გაზრდა; ინდექსაციის მექანიზმი, რომლითაც თანხობრივი ნიშნულები პერიოდულად გადაიხედება; ან შერეული მოდელი, სადაც თანხას ემატება თვისებრივი კრიტერიუმები - განზრახვა, სისტემურობა, განმეორებითობა, ორგანიზებულობა, დაზარალებულის მოწყვლადობა და საჯარო ინტერესის არსებითი დაზიანება. ყველაზე დაბალანსებული სწორედ შერეული მოდელია, რადგან მხოლოდ თანხა ყოველთვის ვერ განსაზღვრავს ქმედების სისხლისსამართლებრივ მნიშვნელობას.

5. კოდექსის ტექნიკური გამარტივება და მუხლების დაჯგუფება

კოდექსის ტექნიკური მოწესრიგების ნაწილი შეიძლება იყოს ისეთი მუხლების გაერთიანება ან ერთიან ჯგუფებად ორგანიზება, რომლებიც იცავენ ერთსა და იმავე სამართლებრივ სიკეთეს, ხოლო ერთმანეთისგან განსხვავდებიან მხოლოდ შემამსუბუქებელი, დამამძიმებელი ან სპეციალური გარემოებებით. ასეთი მიდგომა ამცირებს ნორმათა დუბლირებას, აძლიერებს კვალიფიკაციის გამჭვირვალობას და ხელს უწყობს სანქციური სისტემის თანმიმდევრულობას.

საინტერესო მაგალითია სიცოცხლის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავი. მოქმედ კოდექსში დამოუკიდებელ მუხლებად არის გამოყოფილი განზრახ მკვლელობა უეცარი, ძლიერი სულიერი აღელვების მდგომარეობაში, მკვლელობა აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით, მკვლელობა დამნაშავის შეპყრობისათვის აუცილებელი ზომის გადაცილებით და დედის მიერ ახალშობილის განზრახ მკვლელობა. ყველა ეს შემადგენლობა ეხება ერთსა და იმავე უმაღლეს სამართლებრივ სიკეთეს - ადამიანის სიცოცხლეს, თუმცა პასუხისმგებლობა მცირდება განსხვავებული შემამსუბუქებელი საფუძვლით: ემოციური მდგომარეობა, თავდაცვის

⁷ National Statistics Office of Georgia (Geostat), *Consumer Price Index (Inflation)*, Annual Average to Annual Average, 2014-2025.

⁸ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, მუხლი 218, გადასახადისათვის თავის არიდება.

ფარგლების გადაცილება, შეპყრობის ლეგიტიმური მიზნის გადაჭარბება ან განსაკუთრებული ბიო-სოციალური მდგომარეობა.⁹

შესაბამისად, შეიძლება განიხილებოდეს ერთიანი მუხლის მოდელი - „მკვლელობა შემამსუბუქებელ გარემოებებში“, სადაც თითოეული შემთხვევა ცალკე ნაწილად ჩამოყალიბდება. ეს არ გააუქმებს შემადგენლობების დოგმატურ სპეციფიკას, მაგრამ მათ მოაქცევს ერთიან კონცეპტუალურ ჩარჩოში. ამავდროულად, ასეთი გაერთიანება სიფრთხილეს მოითხოვს: ტექნიკური გამარტივების სახელით არ უნდა დაიკარგოს თითოეული ქმედების განსხვავებული სამართლებრივი არსი. AI-ზე დაფუძნებული ტექსტობრივი ანალიზი შეიძლება დაეხმაროს კანონმდებელს მსგავსი, განმეორებადი დისპოზიციების აღმოჩენაში, თუმცა საბოლოო გადაწყვეტილება უნდა დაეფუძნოს სისხლისსამართლებრივ დოგმატიკასა და კონსტიტუციურ შეფასებას.

6. AI-ის რეგულირება სისხლის სამართლის კოდექსში

ხელოვნური ინტელექტის განვითარება სისხლის სამართლის წინაშე ახალ გამოწვევებს აყენებს. AI-ს შეუძლია ხმის, გამოსახულების, ვიდეოს, დოკუმენტის, იდენტობისა და ქცევითი პროფილის ისეთი სიმულაცია, რომელიც ტრადიციული შემადგენლობებით ყოველთვის სრულად არ ფარავს ახალ საფრთხეებს. თუმცა AI-თან დაკავშირებული ყოველი რისკი არ უნდა იქცეს ახალ დანაშაულად. ევროკავშირის AI Act-ი ხელოვნური ინტელექტის რეგულირებას რისკზე დაფუძნებული მოდელით უდგება და მიზნად ისახავს უსაფრთხო, ფუნდამენტურ უფლებებთან შესაბამის და ადამიანზე ორიენტირებულ AI-ს.¹⁰ ევროპის საბჭოს 2024 წლის ჩარჩო კონვენციაც ხაზს უსვამს, რომ AI სისტემების მთელი სასიცოცხლო ციკლი უნდა შეესაბამებოდეს ადამიანის უფლებებს, დემოკრატიასა და კანონის უზენაესობას.¹¹

საქართველოსთვის მიზანშეწონილია შერეული მოდელი. პირველი, დამოუკიდებელ დანაშაულად შეიძლება განიხილებოდეს პირის თანხმობის გარეშე სინთეზური ინტიმური გამოსახულების შექმნა, გავრცელება ან გავრცელების მუქარა, როდესაც ქმედება არსებითად აზიანებს ღირსებას, პირად ცხოვრებას ან რეპუტაციას. უცხოური გამოცდილება ამ მიმართულებით ვითარდება: გაერთიანებულმა სამეფომ 2025 წელს გამოაცხადა სექსუალურად აშკარა deepfake-ის შექმნის კრიმინალიზაციისკენ მიმართული პაკეტი; აშშ-ში Take It Down Act უკავშირდება არაკონსესუალური ინტიმური გამოსახულებებისა და deepfake-ების გავრცელების აკრძალვას და პლატფორმებისთვის წაშლის ვალდებულებას; სამხრეთ კორეამ კი 2024 წელს კიდევ უფრო მკაცრი მიდგომა აირჩია და სექსუალურად აშკარა deepfake მასალის ფლობაც/ნახვაც დასჯადად გამოაცხადა.¹²¹³¹⁴

მეორე, AI-ის გამოყენება შეიძლება დაემატოს არსებულ დანაშაულებს როგორც კვალიფიციური ან დამამძიმებელი გარემოება, როდესაც იგი ზრდის ზიანის მასშტაბს, მსხვერპლთა რაოდენობას,

⁹ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, თავი XIX, მუხლები 108-114.

¹⁰ European Commission, *AI Act: Regulatory Framework for Artificial Intelligence*, Regulation (EU) 2024/1689.

¹¹ Council of Europe, *Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law*, 2024.

¹² UK Government, “Government crackdown on explicit deepfakes”, 7 January 2025.

¹³ Skadden, “Take It Down Act Requires Online Platforms To Remove Unauthorized Intimate Images and Deepfakes”, 10 June 2025.

¹⁴ Reuters, “South Korea to criminalise watching or possessing sexually explicit deepfakes”, 26 September 2024.

ორგანიზებულობას ან გამოვლენის სირთულეს. ეს შეიძლება გავრცელდეს თაღლითობაზე, გამოძალვაზე, დოკუმენტის გაყალბებაზე, პირადი ცხოვრების ხელყოფაზე, საარჩევნო დანაშაულებზე, ყალბი მტკიცებულების შექმნაზე, უკანონო ბიომეტრიულ იდენტიფიკაციაზე და კრიტიკული ინფრასტრუქტურის მიმართ ჩადენილ ქმედებებზე. დამოუკიდებელი ახალი შემადგენლობა უნდა შეიქმნას მხოლოდ მაშინ, როდესაც მოქმედი ნორმები ვერ ფარავს ახალ საფრთხეს და სახეზეა მაღალი საზოგადოებრივი საფრთხე.

მესამე, საარჩევნო პროცესის, მართლმსაჯულების, ბიომეტრიული მეთვალყურეობისა და კრიტიკული ინფრასტრუქტურის სფეროში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა უნდა განისაზღვროს მხოლოდ მძიმე, განზრახი და მაღალი საფრთხის მქონე შემთხვევებისთვის. მაგალითად, AI-ით გენერირებული ყალბი მტკიცებულების სასამართლოში წარდგენა შეიძლება შეფასდეს მართლმსაჯულების შეცდომაში შეყვანის დამამძიმებელ ფორმად, ხოლო რეალურ დროში ბიომეტრიული მეთვალყურეობის უკანონო გამოყენება სისხლის სამართლის სფეროში უნდა მოხდეს მხოლოდ მასობრივი, დისკრიმინაციული ან საჯარო უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების შემთხვევაში. ყველა სხვა AI-დარღვევა უნდა დარჩეს ადმინისტრაციულ, სამოქალაქო, მონაცემთა დაცვის ან სპეციალურ რეგულაციურ რეჟიმში.

დასკვნა

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის რეფორმა უნდა დაეფუძნოს არა რეპრესიული პოლიტიკის გაფართოებას, არამედ სისხლის სამართლის როლის რაციონალიზაციას. სისხლის სამართალი სამართლებრივი სახელმწიფოს პირობებში არ უნდა განიხილებოდეს როგორც სოციალური, ეკონომიკური, ტექნოლოგიური ან ადმინისტრაციული პრობლემების უნივერსალური გადაწყვეტის მექანიზმი. იგი წარმოადგენს სახელმწიფოს იძულებითი ძალაუფლების ყველაზე მკაცრ ფორმას და, შესაბამისად, მისი გამოყენება გამართლებულია მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როდესაც დაცული სამართლებრივი სიკეთის მნიშვნელობა, ქმედების საზოგადოებრივი საფრთხე, ზიანის ხარისხი და ალტერნატიული მექანიზმების არასაკმარისობა ერთობლივად ამართლებს სისხლისსამართლებრივ ჩარევას. ამ თვალსაზრისით, *ultima ratio* პრინციპი უნდა იქცეს არა მხოლოდ თეორიულ დებულებად, არამედ სისხლის სამართლის კოდექსის რეფორმირების პრაქტიკულ საზომად. აღნიშნული პრინციპი მოითხოვს, რომ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ მაშინ, როდესაც სამართლებრივი სიკეთის დაცვა სხვა - სამოქალაქო, ადმინისტრაციული, დისციპლინური, რეგულაციური ან აღდგენითი - მექანიზმებით შეუძლებელია ან აშკარად არასაკმარისია. ამგვარი მიდგომა იცავს როგორც ინდივიდის თავისუფლებას და ღირსებას, ისე თავად სისხლის სამართლის ავტორიტეტს, რადგან ზედმეტად ფართო კრიმინალიზაცია საბოლოოდ ამცირებს სისხლის სამართლის ლეგიტიმაციასა და ეფექტიანობას. ნაშრომში განვითარებული მსჯელობა აჩვენებს, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის რეფორმა უნდა წარიმართოს რამდენიმე ურთიერთდაკავშირებული მიმართულებით. პირველ რიგში, აუცილებელია ნორმათა განსაზღვრულობის ხარისხის ამაღლება. სისხლის სამართლის ნორმა უნდა იყოს მკაფიო, წინასწარ განჭვრეტადი და სამართალშემფარდებლისთვის ერთგვაროვანი გამოყენების შესაძლებლობის მქონე. ისეთი შეფასებითი ტერმინები, მაგალითად როგორიცაა მძიმე შედეგი არ

უნდა დარჩეს განუსაზღვრელ ცნებებად, რომლებიც ფართო და არათანაბარი ინტერპრეტაციის შესაძლებლობას ქმნის. მათი არსებობა სისხლის სამართალში გარკვეულ შემთხვევებში გარდაუვალია, თუმცა აუცილებელია მათი განმარტება ან კანონმდებლობით, ან სტაბილური და თანმიმდევრული სასამართლო პრაქტიკით. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ჩნდება თვითნებური სამართალშეფარდების, არაპროგნოზირებადი პასუხისმგებლობისა და სამართლებრივი განსაზღვრულობის დარღვევის საფრთხე.

მეორე მნიშვნელოვანი მიმართულებაა სანქციური სისტემის ჰარმონიზაცია. კოდექსის სანქციები უნდა შეფასდეს არა ცალკეული მუხლების იზოლირებული ანალიზით, არამედ ერთიანი სანქციური მატრიცის საფუძველზე. ერთნაირი ან არსებითად მსგავსი სიმძიმის ქმედებებს უნდა ჰქონდეთ შედარებით თანაზომადი სანქციები, ხოლო განსხვავებული საზოგადოებრივი საფრთხის მქონე ქმედებები ერთნაირი სიმკაცრით არ უნდა ისჯებოდეს. სანქციური პოლიტიკა უნდა დაეფუძნოს სისტემურ კრიტერიუმებს: დაცული სამართლებრივი სიკეთის მნიშვნელობას, ზიანის ან საფრთხის ხარისხს, ბრალეულობის ფორმას, ქმედების ჩადენის ხერხს, განმეორებითობას, ორგანიზებულობას, დაზარალებულის მოწყვლადობას და სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ინტერესის დაზიანების ხარისხს. მხოლოდ ამგვარი მიდგომით არის შესაძლებელი პროპორციული, თანმიმდევრული და სამართლიანი სანქციური სისტემის ჩამოყალიბება.

მესამე მიმართულებად უნდა განისაზღვროს მოძველებული თანხობრივი ზღვრების გადახედვა. კოდექსში არსებული ფიქსირებული თანხობრივი კრიტერიუმები, რომლებიც თავის დროზე შესაძლოა შეესაბამებოდა ეკონომიკურ რეალობას, დღეს შეიძლება აღარ გამოხატავდეს ქმედების რეალურ სოციალურ-ეკონომიკურ მნიშვნელობას. 150 ლარზე მეტი ღირებულების ზიანის ავტომატურად „მნიშვნელოვან ზიანად“ მიჩნევა, განსაკუთრებით გაუფრთხილებლობითი ქმედებების კონტექსტში, ქმნის სისხლის სამართლის ზედმეტად ფართო გამოყენების საფრთხეს. ასევე პერიოდულ გადამოწმებას საჭიროებს ეკონომიკურ და საგადასახადო დანაშაულებში გამოყენებული თანხობრივი ზღვრები, მათ შორის გადასახადისათვის თავის არიდების კონტექსტში არსებული მაღალი ოდენობის კრიტერიუმები. ფიქსირებული თანხები დროთა განმავლობაში იცვლიან რეალურ მნიშვნელობას ინფლაციის, ფასების ზრდის, ხელფასების, ბიზნესბრუნვებისა და ლარის მსყიდველუნარიანობის ცვლილების ფონზე. ამიტომ მიზანშეწონილია თანხობრივი ზღვრების სისტემური აუდიტი და მათი დაკავშირება ობიექტურ ეკონომიკურ ინდიკატორებთან ან პერიოდული გადახედვის მექანიზმთან.

მეოთხე მიმართულებაა დეკრიმინალიზაციის გააზრებული და დიფერენცირებული პოლიტიკა. დეკრიმინალიზაცია არ გულისხმობს სამართლებრივი ვაკუუმის შექმნას ან დაზარალებულის ინტერესების უგულებელყოფას. იგი ნიშნავს სამართლებრივი რეაგირების სწორად შერჩევას. თუ ქმედება არ არის ძალადობრივი, არ იწვევს მაღალი ინტენსივობის ზიანს, არ უკავშირდება მნიშვნელოვან საზოგადოებრივ საფრთხეს და დაზარალებულის დაცვა შესაძლებელია ზიანის ანაზღაურებით, ადმინისტრაციული სანქციით, მედიაციით ან სპეციალური რეგულაციური მექანიზმით, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ უნდა გამოიყენებოდეს. ასეთ შემთხვევებში სისხლის სამართალი ზედმეტად მკაცრ და არაპროპორციულ ინსტრუმენტად

იქცევა. სწორედ ამიტომ, რეფორმის ფარგლებში მიზანშეწონილია შემუშავდეს „დეკრიმინალიზაციის ტესტი“, რომლის მიხედვითაც ყოველი შემადგენლობა შეფასდება სამართლებრივი სიკეთის მნიშვნელობის, ზიანის ხარისხის, ალტერნატიული პასუხისმგებლობის ეფექტიანობის, ნასამართლობის სოციალური შედეგის და გამოძიებისა და სასამართლოს რესურსის პროპორციულობის მიხედვით. განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს კოდექსის ტექნიკური გამარტივებაც. წლების განმავლობაში მრავალჯერ შეცვლილ კოდექსში შესაძლოა დაგროვდეს დუბლირებული, გადაფარული ან სტრუქტურულად არათანაბრად განლაგებული ნორმები. ამიტომ რეფორმა უნდა მოიცავდეს არა მხოლოდ ცალკეული სანქციების კორექტირებას, არამედ კოდექსის შიდა არქიტექტურის გადახედვასაც. ერთსა და იმავე სამართლებრივ სიკეთესთან დაკავშირებული, მაგრამ განსხვავებული შემამსუბუქებელი ან დამამძიმებელი გარემოებებით გამოყოფილი მუხლები შესაძლებელია დაჯგუფდეს უფრო ლოგიკურ და გამჭვირვალე სტრუქტურაში. მაგალითად, სიცოცხლის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებში შემამსუბუქებელ გარემოებებში ჩადენილი მკვლელობების ერთიან ნორმატიულ ჯგუფში მოქცევა ხელს შეუწყობდა კოდექსის სისტემურობას, კვალიფიკაციის გამარტივებას და სანქციური თანაზომიერების გაძლიერებას. ასეთი მიდგომა არ ნიშნავს კონკრეტული შემადგენლობების დოგმატური სპეციფიკის გაუქმებას; პირიქით, ის გულისხმობს მათ უფრო მკაფიო, ერთიან და სამართალშემფარდებლისთვის აღქმად სტრუქტურაში განთავსებას.

ხელოვნური ინტელექტის განვითარება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსისთვის ახალი და კომპლექსური გამოწვევაა. AI-ის საშუალებით შესაძლებელია ხმის, გამოსახულების, ვიდეოს, ტექსტის, დოკუმენტის, იდენტობისა და გადაწყვეტილების პროცესის იმგვარი სიმულაცია, რომელიც ტრადიციულ სამართლებრივ კატეგორიებს ყოველთვის მარტივად არ ერგება. თუმცა ტექნოლოგიური განვითარების ფონზე სისხლის სამართლის გაფართოება არ უნდა ეფუძნებოდეს ტექნოლოგიურ პანიკას. ყოველი ახალი რისკი ავტომატურად არ უნდა იქცეს ახალ დანაშაულად. AI-ის გამოყენებით ჩადენილი ქმედებები უნდა შეფასდეს მათი რეალური ზიანის, განზრახვის, მასშტაბის, მსხვერპლთა რაოდენობის, ფუნდამენტურ უფლებებზე ზემოქმედებისა და საზოგადოებრივი საფრთხის ხარისხის მიხედვით.

დამოუკიდებელი ახალი დანაშაულების შემოღება გამართლებულია მხოლოდ იმ სფეროებში, სადაც მოქმედი ნორმები აშკარად ვერ უზრუნველყოფს ადამიანის ღირსების, პირადი ცხოვრების, იდენტობის, არჩევნების სანდოობის, მართლმსაჯულების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ეფექტიან დაცვას. ასეთ სფეროებად შეიძლება განიხილებოდეს პირის თანხმობის გარეშე სინთეზური ინტიმური გამოსახულების შექმნა ან გავრცელება, AI-ის გამოყენებით პირის იდენტობის უკანონო მითვისება, ხელოვნურად შექმნილი მტკიცებულებით მართლმსაჯულების შეცდომაში შეყვანა, საარჩევნო პროცესის მანიპულაცია და კრიტიკული ინფრასტრუქტურის წინააღმდეგ AI სისტემის განზრახ გამოყენება. თუმცა სხვა შემთხვევებში უფრო პროპორციულია არსებული დანაშაულების შემადგენლობებში კვალიფიციური ნიშნების დამატება ან ადმინისტრაციულ-რეგულაციური ჩარჩოს გაძლიერება. მაგალითად, AI-ის გამოყენება შეიძლება ჩაითვალოს დამამძიმებელ გარემოებად თაღლითობის, გამოძალვის, დოკუმენტის გაყალბების, პირადი ცხოვრების ხელყოფის ან კომპიუტერული დანაშაულების შემთხვევაში, თუ იგი ზრდის დანაშაულის მასშტაბს, ორგანიზებულობას ან გამოვლენის სირთულეს. ამასთანავე, AI შეიძლება

გამოყენებულ იქნეს არა მხოლოდ როგორც რეგულირების ობიექტი, არამედ როგორც რეფორმის დამხმარე ანალიტიკური ინსტრუმენტიც. შესაბამისი გარანტიების პირობებში ხელოვნურ ინტელექტზე დაფუძნებული ანალიტიკური მოდელები შეიძლება დაეხმაროს კანონმდებელს კოდექსის ნორმატიული რუკის შექმნაში, დუბლირებული ნორმების აღმოჩენაში, სანქციების არაპროპორციულობის გამოვლენაში, მსგავსი შემადგენლობების შედარებაში და მოძველებული თანხობრივი ზღვრების ანალიზში. თუმცა ასეთი სისტემა არ უნდა იქცეს სამართლებრივი გადაწყვეტილების ავტომატურ წყაროდ. სისხლის სამართლის პოლიტიკის განსაზღვრა მოითხოვს ადამიანის მიერ ნორმატიულ, კონსტიტუციურ და ღირებულებით შეფასებას. AI-ის როლი უნდა იყოს დამხმარე, გამჭვირვალე, ახსნადი და ადამიანის კონტროლს დაქვემდებარებული. საბოლოოდ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის რეფორმის მთავარი ამოცანა უნდა იყოს სისხლის სამართლის სისტემის გამარტივება, გამჭვირვალობა, პროპორციულობა და ადამიანის უფლებებთან შესაბამისობა. კოდექსი უნდა გახდეს უფრო მკაფიო, შიდა ლოგიკით თანმიმდევრული და თანამედროვე გამოწვევებზე მორგებული. ამ მიზნის მისაღწევად აუცილებელია *ultima ratio* პრინციპის რეალური დანერგვა, ნორმათა განსაზღვრულობის ამაღლება, სანქციური სისტემის ჰარმონიზაცია, მოძველებული ეკონომიკური ზღვრების გადახედვა, დაბალი საზოგადოებრივი საფრთხის მქონე ქმედებების დეკრიმინალიზაცია და AI-ის რისკების დიფერენცირებული რეგულირება. სწორედ ასეთი მიდგომა შექმნის სისხლის სამართლის კოდექსს, რომელიც ერთდროულად დაიცავს საზოგადოებრივ უსაფრთხოებას, დაზარალებულის ინტერესებს, ადამიანის თავისუფლებას, ღირსებასა და სამართლებრივი სახელმწიფოს ფუნდამენტურ პრინციპებს.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე.
2. საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე.
3. Husak, D. (2008). *Overcriminalization: The Limits of the Criminal Law*. Oxford University Press.
4. European Court of Human Rights, *Kokkinakis v. Greece*, Application no. 14307/88, Judgment of 25 May 1993.
5. Sentencing Council for England and Wales, *General Guideline: Overarching Principles*.
6. European Commission, *AI Act: Regulatory Framework for Artificial Intelligence*, Regulation (EU) 2024/1689.
7. Council of Europe, *Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law*, 2024.
8. UK Government, *Government crackdown on explicit deepfakes*, 2025.
9. Skadden, *Take It Down Act Requires Online Platforms To Remove Unauthorized Intimate Images and Deepfakes*, 2025.
10. Reuters, *South Korea to criminalise watching or possessing sexually explicit deepfakes*, 2024.
11. National Statistics Office of Georgia, *Consumer Price Index (Inflation)*.

The Ultima Ratio Principle in Criminal Law and the Reform of the Criminal Code of Georgia: Technical Regulation, Proportionality, and Decriminalization

Tatia Dolidze

Doctor of Law, Affiliated Professor at Georgian International University GIU

tatuli.dolidze@giu.edu.ge

Giorgi Tsatsiashvili

Master of Law

Giorgitsatsiashvili1979@gmail.com

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12121>

Abstract

This paper examines the need to reform the Criminal Code of Georgia through the lens of the ultima ratio principle. Criminal law, as the most severe mechanism of state response, should be applied only where the protection of a legal interest cannot be effectively achieved through less restrictive legal instruments, including administrative, civil or disciplinary liability. Disregard for this principle leads to the unreasonable expansion of criminal law, the overloading of criminal provisions, disproportionate liability and the criminalization of conduct whose social harm does not justify criminal-law intervention.

The purpose of the study is to identify both technical and substantive problems within the Criminal Code of Georgia and to justify the main directions of reform. Particular attention is paid to the systematic coherence of the Code, the precision of legal norms, terminological consistency, proportionality of sanctions and the identification of low-harm conduct that may be decriminalized or transferred to another legal regime. The paper emphasizes that reform of the Code should not be limited to technical editing; rather, it requires a substantive reassessment of criminal policy so that criminal law remains an exceptional, last-resort and proportionate form of legal response.

The paper analyzes the risks of overcriminalization, including the inefficient use of law-enforcement and judicial resources, disproportionate interference with individual rights and the weakening of the preventive function of criminal law. Within the study, the principle of proportionality is examined both at the stage of criminalizing conduct and at the stage of determining punishment.

The paper concludes that reform of the Criminal Code of Georgia should be based on three main directions: technical and systematic harmonization of norms, ensuring proportionality of liability and sanctions, and decriminalization of conduct with low social harm. Such an approach would contribute to the development of a more just, effective and modern criminal-law system.

Keywords: *ultima ratio*, proportionality, decriminalization, reform of the Criminal Code, artificial intelligence, overcriminalization.

1. Introduction

Criminal law is the strictest form of the state's coercive power. It is not limited merely to the imposition of punishment: criminal liability entails stigmatization, a criminal record, restrictions on social and

professional opportunities, and, in certain cases, deprivation of liberty. Therefore, in a democratic state, criminal law must be based on strict constitutional, doctrinal, and legal-political criteria. Article 1 of the Criminal Code of Georgia provides that the Code determines the basis of criminal liability, criminal acts, and the corresponding penalties; under the same article, the Code must comply with the Constitution of Georgia and the universally recognized principles and norms of international law.

In this context, the *ultima ratio* principle acquires particular significance. Its practical function is to define the limits of criminal law: only conduct that harms, or creates a real threat to, an important legal interest, and against which other, less restrictive legal mechanisms are insufficient, should be criminalized. In his critique of overcriminalization, Douglas Husak emphasizes that a theory of criminalization is necessary not only to justify new prohibitions, but also to determine which forms of conduct should remain outside the scope of criminal law.

The relevance of this study is determined by three circumstances. First, as a result of numerous amendments, the Criminal Code contains risks related to the proliferation of norms, duplication, vague terminology, and inconsistent sanctions. Second, criminal policy is often characterized by rapid and emotionally driven legislative reactions, which do not always test the effectiveness of alternative legal mechanisms. Third, artificial intelligence creates new risks, although their regulation should not automatically mean the introduction of new criminal offences. The purpose of this paper is to assess, on the basis of the *ultima ratio* principle, the main directions of the technical regulation of the Code, proportional sentencing, decriminalization, and the regulation of risks related to AI. The methodological basis of the research consists of doctrinal-legal, normative, systemic, comparative-legal, and analytical methods.

2. Legal Certainty and Vague Terms

A criminal law norm must be as clear and foreseeable as possible. The principle of legality — *nullum crimen, nulla poena sine lege* — requires that a person be able to reasonably assess in advance the legal consequences of their conduct. This requirement derives both from Article 31(9) of the Constitution of Georgia and from Article 7 of the European Convention on Human Rights. The case law of the European Court of Human Rights links legality to the accessibility and foreseeability of the law; a person must be able, if necessary with the assistance of professional legal advice, to understand which conduct entails criminal liability.

Evaluative terms create a particular problem in criminal law. One example is the term “grave consequence.” On the one hand, such terms are necessary, because criminal law cannot be entirely casuistic and cannot describe every possible factual situation. On the other hand, if such concepts are not defined by law or by stable judicial practice, the risk of arbitrary and unequal application of the law increases. A vague disposition is especially dangerous in criminal law because it directly affects a person’s liberty, reputation, and legal status.

Within the framework of reform, evaluative terms should be subject to systematic audit. Where an evaluative concept constitutes an essential element of an offence, the legislator should define minimum

objective criteria, such as the scale of harm, the number of victims, the irreversibility of the consequence, the importance of the protected legal interest, the duration of the conduct, the degree of harm to the public interest, or the systematic nature of the act. Such an approach does not eliminate evaluative terms, but limits their arbitrary use and strengthens legal certainty.

3. Harmonization of Sanctions and AI-Based Sentencing Audit

The sanctions provided in the Code should be reviewed through a unified matrix. The aim of reform should not be merely to amend individual articles in isolation; rather, an internal comparison of the Code is necessary in order to determine whether the penalties prescribed for different offences are proportionate in relation to one another. Conduct of similar gravity should be subject to relatively proportionate sanctions, while more serious infringements of legal interests should trigger a stricter legal response. In the sentencing model of England and Wales, the seriousness of an offence is assessed, among other factors, by reference to harm and culpability, which provides a useful comparative framework.

A sentencing matrix may include the following components: the importance of the protected legal interest; the harm caused or expected; the danger posed by the conduct; the form and intensity of culpability; repetition; organization; abuse of professional or official position; vulnerability of the victim; the number of victims; and the possibility of an alternative, less restrictive response. Such a matrix would help identify whether conduct posing a lower level of danger is punished more severely than substantially more serious infringements.

In modern conditions, artificial intelligence may be used in the creation of such a sentencing matrix, but only as an auxiliary analytical instrument. AI can generate a profile for each article of the Code, including the protected legal interest, the form of conduct, culpability, the minimum and maximum sanction, aggravating circumstances, penalties actually imposed in judicial practice, and comparison with other similar offences. On the basis of these data, it becomes possible to identify imbalances, duplication, excessively severe sanctions, or sanctions that are practically unused. However, AI must not become an automatic determinant of punishment: in the field of criminal law, the final decision always requires a normative assessment by humans, the legislature, and the judiciary.

4. Decriminalization and Fixed Monetary Thresholds

Decriminalization does not mean the creation of a legal vacuum. It means transferring specific conduct into a less restrictive legal regime — administrative, civil, disciplinary, or special regulatory. Decriminalization is justified when the conduct is not violent, does not create a high degree of public danger, the harm is compensable, and the victim can be protected through another legal mechanism. For this purpose, it is advisable to develop a “decriminalization test,” which would assess the importance of the legal interest, the degree of harm, the effectiveness of alternative liability, the social consequences of a criminal record, and the proportionality of investigative and judicial resources.

An important example for this test is Article 188 of the Criminal Code of Georgia — negligent damage or destruction of another person’s property, if the act caused significant damage. According to the note to the relevant chapter of the Code, significant damage is deemed to be the value of property exceeding 150 GEL.

This means that even the accidental damage of an item worth 151 GEL may formally become subject to criminal assessment if negligence and causation are established. Such an outcome is questionable from the standpoint of the *ultima ratio* principle: as a rule, the real interest of the victim is satisfied through compensation for damage, whereas criminal prosecution produces disproportionate stigma and the risk of a criminal record.

Against the background of changing financial and economic realities, the static nature of fixed monetary thresholds is also problematic. The same amounts — 150 GEL or 100,000 GEL — do not carry the same economic significance in different years. According to data from the National Statistics Office of Georgia, the consumer price index increased repeatedly between 2014 and 2025, including annual average indicators of 109.6 in 2021 and 111.9 in 2022. Accordingly, thresholds that may have been relevant in the past may today prove too low. A similar review is necessary with respect to Article 218, which concerns intentional evasion of taxes in a large amount; existing thresholds should be regularly assessed in light of business turnover, inflation, and the actual harm caused to the state's fiscal interest.

Possible reform models include: a substantial increase in fixed thresholds; an indexation mechanism through which monetary thresholds are periodically revised; or a mixed model, where qualitative criteria are added to the monetary amount — intent, systematic conduct, repetition, organization, vulnerability of the victim, and substantial harm to the public interest. The mixed model appears to be the most balanced, because the monetary amount alone cannot always determine the criminal-law significance of conduct.

5. Technical Simplification of the Code and Grouping of Articles

One part of the technical regulation of the Code may be the consolidation or organization into unified groups of articles that protect the same legal interest but differ from one another only by mitigating, aggravating, or special circumstances. Such an approach reduces duplication of norms, strengthens transparency in legal qualification, and promotes consistency in the system of sanctions.

A relevant example is the chapter on offences against life. Under the current Code, the following offences are regulated as separate articles: intentional homicide committed in a sudden state of strong emotional disturbance; homicide committed by exceeding the limits of necessary defence; homicide committed by exceeding measures necessary for apprehending an offender; and intentional killing of a newborn child by the mother. All these offences concern the same highest legal interest — human life — although liability is reduced on different mitigating grounds: emotional state, exceeding the limits of defence, exceeding the legitimate aim of apprehension, or a special bio-social condition.

Accordingly, a unified article model may be considered — “Homicide under Mitigating Circumstances” — in which each case would be formulated as a separate paragraph. This would not eliminate the doctrinal specificity of the individual offences, but would place them within a unified conceptual framework. At the same time, such consolidation requires caution: technical simplification must not lead to the loss of the distinct legal nature of each act. AI-based textual analysis may assist the legislator in identifying similar and repetitive dispositions, although the final decision must be based on criminal-law doctrine and constitutional assessment.

6. Regulation of AI in the Criminal Code

The development of artificial intelligence poses new challenges to criminal law. AI can simulate voice, image, video, documents, identity, and behavioral profiles in ways that are not always fully covered by traditional offence definitions. However, not every risk related to AI should become a new criminal offence. The EU AI Act approaches the regulation of artificial intelligence through a risk-based model and aims to ensure safe, fundamental-rights-compliant, and human-centered AI. The Council of Europe's 2024 Framework Convention also emphasizes that the entire lifecycle of AI systems must comply with human rights, democracy, and the rule of law.

For Georgia, a mixed model is advisable. First, the creation, dissemination, or threat of dissemination of synthetic intimate images without a person's consent may be considered as an independent offence where the act substantially harms dignity, private life, or reputation. Foreign experience is developing in this direction: in 2025, the United Kingdom announced a package aimed at criminalizing the creation of sexually explicit deepfakes; in the United States, the Take It Down Act concerns the prohibition of the dissemination of non-consensual intimate images and deepfakes and imposes removal obligations on platforms; South Korea took an even stricter approach in 2024 by criminalizing the possession or viewing of sexually explicit deepfake material.

Second, the use of AI may be added to existing offences as a qualifying or aggravating circumstance where it increases the scale of harm, the number of victims, the degree of organization, or the difficulty of detection. This may apply to fraud, extortion, forgery of documents, violation of private life, electoral offences, creation of false evidence, unlawful biometric identification, and acts committed against critical infrastructure. A new independent offence should be created only when existing provisions do not cover the new risk and the conduct involves a high level of public danger.

Third, in the fields of electoral processes, justice, biometric surveillance, and critical infrastructure, criminal liability should be defined only for serious, intentional, and high-risk cases. For example, the submission of AI-generated false evidence to a court may be assessed as an aggravated form of misleading justice, while the unlawful use of real-time biometric surveillance should fall within the scope of criminal law only where it is mass-scale, discriminatory, or involves abuse of public authority. All other AI-related violations should remain within administrative, civil, data protection, or special regulatory regimes.

Conclusion

The reform of the Criminal Code of Georgia should be based not on the expansion of repressive policy, but on the rationalization of the role of criminal law. In a state governed by the rule of law, criminal law should not be viewed as a universal mechanism for resolving social, economic, technological, or administrative problems. It represents the strictest form of state coercive power and, accordingly, its use is justified only in cases where the importance of the protected legal interest, the public danger of the conduct, the degree of harm, and the insufficiency of alternative mechanisms jointly justify criminal-law intervention.

From this perspective, the *ultima ratio* principle should become not only a theoretical proposition, but also a practical standard for reforming the Criminal Code. This principle requires that criminal liability be used

only when the protection of a legal interest through other — civil, administrative, disciplinary, regulatory, or restorative — mechanisms is impossible or clearly insufficient. Such an approach protects both individual liberty and dignity and the authority of criminal law itself, because overly broad criminalization ultimately diminishes the legitimacy and effectiveness of criminal law.

The reasoning developed in this paper demonstrates that the reform of the Criminal Code of Georgia should proceed in several interrelated directions. First, it is necessary to increase the degree of legal certainty of norms. A criminal law norm must be clear, foreseeable, and capable of uniform application by law-enforcement bodies and courts. Evaluative terms, such as “grave consequence,” should not remain undefined concepts that create opportunities for broad and unequal interpretation. Their existence in criminal law is inevitable in certain cases, but they must be clarified either by legislation or through stable and consistent judicial practice. Otherwise, the risks of arbitrary application of the law, unforeseeable liability, and violation of legal certainty arise.

The second important direction is the harmonization of the system of sanctions. The sanctions of the Code should not be assessed through the isolated analysis of individual articles, but on the basis of a unified sentencing matrix. Conduct of the same or substantially similar gravity should be subject to relatively proportionate sanctions, while acts posing different levels of public danger should not be punished with the same degree of severity. Sanctioning policy should be based on systematic criteria: the importance of the protected legal interest, the degree of harm or danger, the form of culpability, the manner of committing the act, repetition, organization, the vulnerability of the victim, and the degree of harm to state or public interests. Only such an approach can ensure the formation of a proportionate, consistent, and fair system of sanctions.

The third direction should be the revision of outdated monetary thresholds. Fixed monetary criteria existing in the Code, which may once have corresponded to economic reality, may no longer reflect the real socio-economic significance of the conduct today. Treating damage exceeding 150 GEL automatically as “significant damage,” especially in the context of negligent conduct, creates a risk of overly broad application of criminal law. Periodic review is also necessary with respect to monetary thresholds used in economic and tax offences, including the large-amount criteria in the context of tax evasion. Fixed amounts change their real value over time against the background of inflation, rising prices, wages, business turnover, and changes in the purchasing power of the national currency. Therefore, a systematic audit of monetary thresholds is advisable, as well as their linkage to objective economic indicators or to a mechanism of periodic review.

The fourth direction is a thoughtful and differentiated policy of decriminalization. Decriminalization does not imply the creation of a legal vacuum or disregard for the interests of victims. It means the proper selection of a legal response. If conduct is not violent, does not cause high-intensity harm, is not associated with significant public danger, and the victim can be protected through compensation, an administrative sanction, mediation, or a special regulatory mechanism, criminal liability should not be used. In such cases, criminal law becomes an excessively severe and disproportionate instrument. Therefore, within the framework of reform, it is advisable to develop a “decriminalization test,” under which each offence would

be assessed according to the importance of the legal interest, the degree of harm, the effectiveness of alternative liability, the social consequences of a criminal record, and the proportionality of investigative and judicial resources.

The technical simplification of the Code is also of particular importance. In a Code that has been amended many times over the years, duplicated, overlapping, or structurally inconsistent norms may accumulate. Therefore, reform should include not only the correction of individual sanctions, but also a review of the internal architecture of the Code. Articles related to the same legal interest, but distinguished by different mitigating or aggravating circumstances, may be grouped into a more logical and transparent structure. For example, in offences against life, grouping homicides committed under mitigating circumstances within a unified normative category would contribute to the systemic coherence of the Code, simplify legal qualification, and strengthen proportionality in sanctions. Such an approach does not mean the elimination of the doctrinal specificity of specific offences; on the contrary, it means placing them into a clearer, unified structure that is more easily understood by those applying the law.

The development of artificial intelligence is a new and complex challenge for the Criminal Code of Georgia. Through AI, it is possible to simulate voice, image, video, text, documents, identity, and decision-making processes in ways that do not always easily fit into traditional legal categories. However, against the background of technological development, the expansion of criminal law should not be based on technological panic. Every new risk should not automatically become a new criminal offence. Conduct committed through the use of AI should be assessed according to its real harm, intent, scale, number of victims, impact on fundamental rights, and degree of public danger.

The introduction of new independent offences is justified only in areas where existing norms clearly fail to ensure effective protection of human dignity, private life, identity, the integrity of elections, justice, or public safety. Such areas may include the creation or dissemination of synthetic intimate images without a person's consent, unlawful appropriation of a person's identity through AI, misleading justice through artificially created evidence, manipulation of electoral processes, and intentional use of AI systems against critical infrastructure. In other cases, however, it is more proportionate to add qualifying elements to existing offences or to strengthen the administrative-regulatory framework. For example, the use of AI may be treated as an aggravating circumstance in cases of fraud, extortion, document forgery, violation of private life, or computer-related offences, where it increases the scale, organization, or difficulty of detection of the offence.

At the same time, AI may be used not only as an object of regulation, but also as an auxiliary analytical instrument for reform. With appropriate safeguards, AI-based analytical models may assist the legislator in creating a normative map of the Code, identifying duplicated norms, detecting disproportionate sanctions, comparing similar offence definitions, and analyzing outdated monetary thresholds. However, such a system must not become an automatic source of legal decision-making. Determining criminal policy requires human normative, constitutional, and value-based assessment. The role of AI must be auxiliary, transparent, explainable, and subject to human control.

Ultimately, the main task of reforming the Criminal Code of Georgia should be to simplify the criminal law system, make it more transparent, proportionate, and compliant with human rights. The Code should become clearer, more internally coherent, and better adapted to contemporary challenges. To achieve this objective, it is necessary to implement the *ultima ratio* principle in practice, increase legal certainty, harmonize the system of sanctions, revise outdated economic thresholds, decriminalize conduct of low public danger, and regulate AI-related risks in a differentiated manner. Such an approach will create a Criminal Code that simultaneously protects public safety, the interests of victims, individual liberty, dignity, and the fundamental principles of the rule of law.

References

1. Criminal Code of Georgia, Legislative Herald of Georgia.
2. Constitution of Georgia, Legislative Herald of Georgia.
3. Husak, D. (2008). *Overcriminalization: The Limits of the Criminal Law*. Oxford University Press.
4. European Court of Human Rights, *Kokkinakis v. Greece*, Application no. 14307/88, Judgment of 25 May 1993.
5. Sentencing Council for England and Wales, *General Guideline: Overarching Principles*.
6. European Commission, *AI Act: Regulatory Framework for Artificial Intelligence*, Regulation (EU) 2024/1689.
7. Council of Europe, *Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law*, 2024.
8. UK Government, *Government Crackdown on Explicit Deepfakes*, 2025.
9. Skadden, *Take It Down Act Requires Online Platforms to Remove Unauthorized Intimate Images and Deepfakes*, 2025.
10. Reuters, *South Korea to Criminalise Watching or Possessing Sexually Explicit Deepfakes*, 2024.
11. National Statistics Office of Georgia, *Consumer Price Index (Inflation)*.

სამართლებრივი სახელმწიფოს ტრანსფორმაცია ხელოვნური ინტელექტის ეპოქაში

ნინო ბოჭორიშვილი

პროფესორი, სამართლის დოქტორი
საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი გიუ
შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტი
საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტი
nino.botchorishvili@giu.edu.ge; n.bochorishvili@ibsu.edu.ge; ninobotchorishvili@sdsu.edu.ge
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12122>

აბსტრაქტი

თანამედროვე ეპოქაში ხელოვნური ინტელექტის სწრაფი ინტეგრაცია საჯარო მმართველობასა და მართლმსაჯულების სისტემებში ფუნდამენტურად ცვლის სამართლებრივი სახელმწიფოს კლასიკურ მოდელს. ნაშრომი იკვლევს იმ კომპლექსურ გამოწვევებს, რომლებსაც ალგორითმული მმართველობა უქმნის ხელისუფლების დანაწილების პრინციპს, სამართლებრივ განსაზღვრულობასა და ინდივიდის ფუნდამენტურ უფლებებს.

ნაშრომში განხილულია გლობალური მმართველობის არქიტექტურა და ე.წ. „სტანდარტების ომი“, სადაც ევროკავშირის ღირებულებებზე ორიენტირებული მოდელი (EU AI Act) უპირისპირდება აშშ-ისა და ჩინეთის რადიკალურად განსხვავებულ მიდგომებს. არგუმენტირებულია, რომ ერთიანი საერთაშორისო კონვენციის არარსებობა იწვევს ნორმატიულ ფრაგმენტაციას, რაც საფრთხეს უქმნის საერთაშორისო სამართლის უნივერსალურობას.

ნაშრომი ასევე ყურადღებას ამახვილებს კონსტიტუციურ გარანტიებზე. ალგორითმული გადაწყვეტილების მიღების პროცესი ხშირად ხასიათდება „შავი ყუთის“ ეფექტით, რაც შეუძლებელს ხდის საჯარო ხელისუფლების აქტების ჯეროვან დასაბუთებას და არღვევს მოქალაქის უფლებას სამართლიან სასამართლო პროცესზე. შედარებით-სამართლებრივი ანალიზის საფუძველზე (მაგ. ნიდერლანდების SyRI-ს საქმე და აშშ-ის Loomis v. Wisconsin), ნაჩვენებია, თუ როგორ ცდილობენ ეროვნული სასამართლოები ადამიანური კონტროლის პრინციპის კონსტიტუციურ სტანდარტად დამკვიდრებას. სამართლებრივი სახელმწიფოსთვის აუცილებელია „ციფრული კონსტიტუციონალიზმის“ განვითარება. ეს გულისხმობს არა მხოლოდ არსებული ნორმების ადაპტაციას, არამედ ახალი თაობის უფლებების აღიარებას, როგორცაა ალგორითმული ახსნა-განმარტების მოთხოვნის უფლება და დაცვა ავტომატიზებული დისკრიმინაციისგან. საბოლოოდ, ნაშრომი ამტკიცებს, რომ AI-ს ეპოქაში სამართლის მთავარი ფუნქცია ტექნოლოგიური პროგრესისთვის ეთიკური და სამართლებრივი კალაპოტის შექმნაა, სადაც ადამიანის ღირსება რჩება უზენაეს ღირებულებად.

საკვანძო სიტყვები

ხელოვნური ინტელექტი, სამართლებრივი სახელმწიფო, გლობალური მმართველობა.

შესავალი

კვლევის აქტუალობა

თანამედროვე ეპოქაში ხელოვნური ინტელექტის სისტემების ინტეგრაცია საჯარო მმართველობისა და მართლმსაჯულების პროცესებში აღარ წარმოადგენს მხოლოდ ტექნოლოგიურ პროგრესს; იგი ფუნდამენტურ გამოწვევას უქმნის სამართლებრივი სახელმწიფოს ტრადიციულ საძირკველს. კვლევის აქტუალობას განაპირობებს ის გარემოება, რომ კლასიკური კონსტიტუციური გარანტიები — ხელისუფლების დანაწილება, სამართლებრივი განსაზღვრულობა და კანონის უზენაესობა — ჩამოყალიბდა ადამიანური გადაწყვეტილების მიღების მოდელზე, მაშინ როცა დღეს სახელმწიფო ძალაუფლების რეალიზაცია სულ უფრო მეტად ეყრდნობა ალგორითმულ პროცესებს.

პრობლემის სიმწვავეს ზრდის ე.წ. „შავი ყუთის“ ეფექტი, რომელიც არღვევს საჯარო ხელისუფლების აქტების ჯეროვანი დასაბუთების ვალდებულებას და ეჭვქვეშ აყენებს მოქალაქის უფლებას სამართლიან პროცესზე. იმ პირობებში, როდესაც გლობალური აქტორები (ევროკავშირი, აშშ, ჩინეთი) რადიკალურად განსხვავებული მიდგომებით ცდილობენ ტექნოლოგიური სტანდარტების დადგენას, იქმნება ნორმატიული ფრაგმენტაციის საფრთხე. შესაბამისად, კრიტიკულად აუცილებელია სამართლებრივი სახელმწიფოს ტრანსფორმაციის გააზრება არა მხოლოდ არსებული ნორმების ადაპტაციით, არამედ „ციფრული კონსტიტუციონალიზმის“ ჩამოყალიბებით. წინამდებარე კვლევა აქტუალურია, რადგან იგი ეძებს ბალანსს ტექნოლოგიურ ეფექტიანობასა და ადამიანის ღირსების ხელშეუხებლობას შორის, რაც სამართლის უმთავრეს მისიას წარმოადგენს ხელოვნური ინტელექტის ეპოქაში.

კვლევის მიზანი

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია გააანალიზოს სამართლებრივი სახელმწიფოს ტრანსფორმაცია სამ ურთიერთდაკავშირებულ დონეზე: გლობალური პოლიტიკა, კონსტიტუციური დოგმატიკა და ინდივიდუალური სამართლებრივი დაცვის მექანიზმები.

კვლევის მეთოდები

კვლევის პროცესში გამოყენებულია თეორიულ-ანალიტიკური მეთოდი - არსებული ლიტერატურის, დოკუმენტებისა და ხელოვნური ინტელექტის სამართლებრივი რეგულირების ჩარჩოების განხილვისთვის; შემთხვევის ანალიზი - რეალური მაგალითების ალაიზისთვის; შედარებით-სამართლებრივი მეთოდი - საერთაშორისო რეგულაციებისა და ხელოვნური ინტელექტის სამართლებრივი რეგულირების ჩარჩოების შესწავლისთვის; ასევე სინთეზის, დედუქციის და ინდუქციის მეთოდი - დასკვნების ინტეგრირების და რეკომენდაციების ჩამოყალიბების მიზნით.

ძირითადი მიგნებები

კვლევის შედეგად დგინდება, რომ საერთაშორისო დონეზე აუცილებელია სტანდარტების ჰარმონიზაცია, რათა ადამიანის უფლებები ტექნოლოგიური მმართველობის განუყოფელ ნაწილად იქცეს. ნაშრომი ასკვნის, რომ სამართლებრივი სახელმწიფოს გადარჩენისთვის

კრიტიკულია პიროვნების ციფრული ხელშეუხებლობის და ახალი თაობის უფლებების აღიარება, როგორიცაა ალგორითმული ახსნა-განმარტების მოთხოვნის უფლება.

I. საერთაშორისო სამართლებრივი რეჟიმები და სამართლებრივი ფრაგმენტაცია

ხელოვნური ინტელექტის გლობალური მმართველობა დღეს იმყოფება „სტანდარტების ომის“ ფაზაში, სადაც წამყვანი გეოპოლიტიკური მოთამაშეები ცდილობენ საკუთარი სამართლებრივი ფასეულობები მსოფლიო სტანდარტად აქციონ. საერთაშორისო სამართლის ჭრილში, ამ პროცესის ყველაზე საგანგაშო ასპექტი ნორმატიული ფრაგმენტაციაა. ერთიანი გლობალური კონვენციის არარსებობა ქმნის „სამართლებრივ ვაკუუმს“, რომელსაც ავსებს სამი რადიკალურად განსხვავებული მოდელი.

პირველი არის **ევროპული მოდელი (EU AI Act)¹**, რომელიც არის ევროკავშირის მასშტაბით პირველი ყოვლისმომცველი, სამართლებრივად სავალდებულო რეგულაციაა ხელოვნური ინტელექტის სფეროში. EU AI Act-ი ეფუძნება ისეთ ფუნდამენტურ პრინციპს, როგორიცაა ხელოვნური ინტელექტის განვითარება და გამოყენება უნდა შეესაბამებოდეს ადამიანის უფლებებს, ადმინისტრაციული სამართლიანობის სტანდარტებსა და საჯარო მმართველობის გამჭვირვალობას.

მეორე არის **ამერიკული მოდელი²**, რომელიც ისტორიულად ბაზარზე ორიენტირებული და დერეგულაციურია, სადაც აქცენტი ინოვაციასა და კერძო სექტორის თვითრეგულირებაზე კეთდება (თუმცა ბოლო პერიოდის აღმასრულებელი ბრძანებებით აქაც გაძლიერდა უსაფრთხოების კონტროლი).

მესამე არის **ჩინური მოდელი³**, რომელიც ორიენტირებულია სახელმწიფო სუვერენიტეტსა და სოციალურ სტაბილურობაზე, სადაც AI გამოიყენება როგორც მმართველობისა და საზოგადოებრივი კონტროლის ინსტრუმენტი.

ეს ფრაგმენტაცია საფრთხეს უქმნის საერთაშორისო სამართლის უნივერსალურობას. გამოსავალი მხოლოდ პოლიტიკურ დეკლარაციებში არ არის. დღეს დღის წესრიგში დგება „ტექნიკური დიპლომატიის“ საჭიროება. ეს გულისხმობს ისეთ მმართველობით პროცესს, სადაც იურიდიული ნორმები პირდაპირ ინტეგრირდება ტექნიკურ პროტოკოლებში⁴. საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლისა და ადამიანის უფლებათა დაცვის სტანდარტები უნდა „ითარგმნოს“ ალგორითმულ ენაზე, რათა თავიდან იქნას აცილებული პასუხისმგებლობის დეფიციტი ავტონომიური სისტემების მოქმედებისას. გლობალური მმართველობა უნდა გარდაიქმნას მრავალშრიან

¹ EU AI Act: first regulation on artificial intelligence The use of artificial intelligence in the EU is regulated by the AI Act, the world's first comprehensive AI law. Published: 08-06-2023, Last updated: 19-02-2025. <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)

² Hildebrandt, Mireille. *Law for Computer Scientists and Other Folk*. Oxford: Oxford University Press, 2020.

³ Roberts, Huw, Josh Cows, Jessica Morley, Mariarosaria Taddeo, and Luciano Floridi. "The Chinese Approach to Artificial Intelligence: An Analysis of Policy, Ethics, and Regulation." *AI & Society* 36, no. 1 (2021): 59-77.

⁴ United Nations General Assembly. "Resolution 78/265: Seizing the Opportunities of Safe, Secure and Trustworthy Artificial Intelligence Systems for Sustainable Development." Adopted March 21, 2024.

მექანიზმად, რომელიც დააბალანსებს სახელმწიფო სუვერენიტეტს, ტექნოლოგიურ პროგრესსა და ადამიანის ღირსების ხელშეუხებლობას.

კონსტიტუციური სამართლის ფუნდამენტური პრინციპი - ხელისუფლების დანაწილება AI-ს ეპოქაში ახალი გამოწვევის წინაშე დგას. როდესაც აღმასრულებელი ხელისუფლება საჯარო სერვისების მართვას ან სამართალდარღვევათა პრევენციას ალგორითმულ სისტემებს ანდობს, ჩნდება ე.წ. „უხილავი მმართველობის“ საფრთხე⁵. ეს პროცესი ცვლის სამართლებრივი სახელმწიფოს ბუნებას: გადაწყვეტილების მიღების ლეგიტიმაცია გადადის არა კანონიდან, არამედ მონაცემთა დამუშავების მათემატიკური სიზუსტიდან, რაც ხშირად გაუმჭვირვალეა.

2020 წელს ჰააგის სასამართლომ მიიღო გარდამტეხი გადაწყვეტილება სისტემა SyRI-სთან (System Risk Indicators) დაკავშირებით (NJCM v. Netherlands)⁶, რომელიც AI-ს მეშვეობით სოციალური დახმარების თაღლითობის რისკებს ადგენდა. სასამართლომ მიიჩნია, რომ სისტემა არღვევდა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლს (პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა) და სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპს, რადგან მოქალაქეებს არ ჰქონდათ შესაძლებლობა გაეგოთ, თუ რა ლოგიკით მიენიჭათ მათ „მაღალი რისკის“ სტატუსი. ასევე აღსანიშნავია აშშ სასამართლო პრაქტიკა, საქმეში (Loomis v. Wisconsin)⁷, რომელიც ეხებოდა სისტემა COMPAS-ის გამოყენებას სასამართლოში მსჯავრდებულის რეციდივის რისკის შესაფასებლად. ლუმისმა გაასაჩივრა გადაწყვეტილება იმ მოტივით, რომ ალგორითმის დახურული ხასიათი არღვევდა მის უფლებას ჯეროვან სამართლებრივ პროცესზე. მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლომ სისტემის გამოყენება დაუშვა, ამ პრეცედენტმა წარმოშვა მძლავრი დისკუსია „ალგორითმულ ანგარიშვალდებულებაზე“. გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკა⁸ კი ცხადყოფს, რომ გერმანული მიდგომა განსაკუთრებით მკაცრია „ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლებასთან“ მიმართებაში. სასამართლოს პრაქტიკა ხაზს უსვამს, რომ ადამიანის ღირსება კრძალავს ადამიანის ქცევას მხოლოდ მონაცემთა ობიექტად და მანქანური პროგნოზირების საგნად.

II. ხელოვნური ინტელექტის საერთაშორისო სამართლებრივი რეგულირება

საერთაშორისო ორგანიზაციები წარმოადგენენ საერთაშორისო ცხოვრების მოწესრიგების ყველაზე განვითარებულ და მრავალმხრივ მექანიზმებს. გლობალიზაციის პროცესმა ხელი შეუწყო რეგიონალური და უნივერსალური საერთაშორისო ორგანიზაციების შექმნას.

საქართველოს კონსტიტუციით „საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებას, თუ იგი არ ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციას ან კონსტიტუციურ შეთანხმებას, აქვს უპირატესი

⁵ Ryan Calo & Danielle K. Citron. 2021. The Automated Administrative State: A Crisis of Legitimacy, 70 Emory L. J. 797. <https://scholarlycommons.law.emory.edu/elj/vol70/iss4/1> (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)

⁶ District Court of The Hague. 2020. *NJCM c.s. v. Netherlands (State of the Netherlands)*, Case No. C/09/550982 / HA ZA 18-388. ECLI:NL:RBDHA:2020:1874. <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBDHA:2020:1874> (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)

⁷ Harvard Law Review. (2017). "State v. Loomis: Wisconsin Supreme Court Requires Warnings for Use of Algorithmic Risk Assessments in Sentencing." *Harvard Law Review*, 130(5), 1530-1537. <https://harvardlawreview.org/print/vol-130/state-v-loomis/> (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)

⁸ Federal Constitutional Court of Germany (Bundesverfassungsgericht). (2023). *Judgment of the First Senate of 16 February 2023 - 1 BvR 1547/19 (Automated Data Analysis for Criminal Prevention)*. BVerfG. https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2023/02/rs20230216_1bvr154719en.html (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)

იურიდიული ძალა შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტის მიმართ⁹, ასევე ნორმატიული აქტების შესახებ საქართველოს ორგანული კანონის მე-7 მუხლი-ს მე-5 პუნქტით შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობისა და საერთაშორისო ხელშეკრულებას შორის კოლიზიის არსებობისას ცალსახად საერთაშორისო ხელშეკრულებას ანიჭებს უპირატესობას¹⁰. „საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტით - საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულება საქართველოს კანონმდებლობის განუყოფელი ნაწილია¹¹. ამავე მუხლის მე-3 პუნქტით კი - ოფიციალურად გამოქვეყნებული საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულების დებულებები, რომლებიც ადგენენ კონკრეტული ხასიათის უფლებებსა და მოვალეობებს და არ საჭიროებენ დამაზუსტებელი შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტის მიღებას, საქართველოში მოქმედებენ უშუალოდ. შესაბამისად, საერთაშორისო ხელშეკრულებები, საქართველოსათვის სავალდებულოა, როგორც საერთაშორისო დონეზე, ისე ეროვნულ დონეზეც.

საერთაშორისო ხელშეკრულებები შეიძლება წარმოადგენდეს ადამიანის უფლებათა დაცვის უნივერსალურ და ადამიანის უფლებათა დაცვის რეგიონულ ინსტრუმენტს¹². აღსანიშნავია, რომ ევროკავშირის ხელოვნური ინტელექტის აქტი წარმოადგენს სავალდებულოდ შესასრულებელ, რეგიონალური მექანიზმს, ხოლო გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ მიღებული რეზოლუცია არის უნივერსალური მექანიზმი, რომელსაც სარეკომენდაციო ხასიათი აქვს.

ხელოვნური ინტელექტის რეგულირების მხრივ განსაკუთრებით აღსანიშნავია EU AI Act-ი, რომელიც ევროკავშირის მასშტაბით პირველი ყოვლისმომცველი, სამართლებრივად სავალდებულო რეგულაციაა ხელოვნური ინტელექტის სფეროში. EU AI Act-ი ეფუძნება ისეთ ფუნდამენტურ პრინციპს, როგორიცაა ხელოვნური ინტელექტის განვითარება და გამოყენება უნდა შეესაბამებოდეს ადამიანის უფლებებს, ადმინისტრაციული სამართლიანობის სტანდარტებსა და საჯარო მმართველობის გამჭვირვალობას¹³.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის “მდგრადი განვითარებისთვის უსაფრთხო, დაცული და სანდო ხელოვნური ინტელექტის სისტემების შესაძლებლობების გამოყენების შესახებ” რეზოლუციის თანახმად¹⁴, ხელოვნური ინტელექტის ეპოქაში ადამიანი ცენტრალურ ფიგურად უნდა დარჩეს. ტექნოლოგიურმა პროგრესმა ბალანსირებულად უნდა შეუწყოს ხელი მდგრადი

⁹ საქართველოს კონსტიტუცია. საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 31-33, 24/08/1995 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

¹⁰ ნორმატიული აქტების შესახებ საქართველოს ორგანული კანონი. საქართველოს პარლამენტი, სსმ, 33, 09/11/2009, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/90052?publication=42> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

¹¹ საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ საქართველოს კანონი. პარლამენტის უწყებანი, 44, 11/11/1997, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33442?publication=17> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

¹² ბოჭორიშვილი, ნინო. 2021. ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო რეგიონალური და უნივერსალური სახელშეკრულებო ორგანოები და მათი მნიშვნელობა, საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი სამართლის მაცნე, https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=jXwpGNMAAAAJ&citation_for_view=jXwpGNMAAAAJ:EPG8bYD4jVwC (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

¹³ EU AI Act: first regulation on artificial intelligence The use of artificial intelligence in the EU is regulated by the AI Act, the world's first comprehensive AI law. Published: 08-06-2023, Last updated: 19-02-2025. <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)

¹⁴ Resolution adopted by the General Assembly on 21 March 2024, Seizing the opportunities of safe, secure and trustworthy artificial intelligence systems for sustainable development <https://docs.un.org/en/A/RES/78/265> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

განვითარების 17 მიზანს (ეკონომიკურ, სოციალურ და გარემოსდაცვით განზომილებებში), უზრუნველყოს გლობალური მშვიდობა და ადამიანის ფუნდამენტური უფლებების დაცვა. თუმცა, რეზოლუციაში ასევე აღნიშნულია, რომ AI-ის არასათანადო, მაგნე ან საერთაშორისო სამართალთან შეუსაბამო გამოყენებამ ადეკვატური უსაფრთხოების მექანიზმების გარეშე, 2030 წლის გლობალური დღის წესრიგის მიღწევის პროგრესი შესაძლოა შეფერხდეს. შესაბამისად, მთავარ გამოწვევად რჩება ციფრული უთანასწორობის გადალახვა როგორც ცალკეულ სახელმწიფოებს შორის, ისე თავად ქვეყნების შიგნით.

2015 წლის 25 სექტემბერს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურმა ასამბლეამ დაამტკიცა 2030 წლის დღის წესრიგი მდგრადი განვითარებისთვის¹⁵ და მასთან ერთად მდგრადი განვითარების მიზნები, ჩარჩო, რომლის მეშვეობითაც სახელმწიფოებს, სამოქალაქო საზოგადოებას და კერძო სექტორს შეუძლიათ წარმართონ და შეაფასონ თავიანთი წვლილი მდგრადი განვითარებისკენ 2030 წლისთვის. მდგრადი განვითარების მიზნები შედგება 17 მიზნისა და 169 ინდიკატორისგან, რომლებზეც თანხმდება გაეროს ყველა წევრი ქვეყანა უკეთესი და უფრო მდგრადი მომავლის მისაღწევად¹⁶.

აღსანიშნავია, რომ გაეროს მდგრადი განვითარების 17 მიზნიდან (SDGs) არცერთი არ არის მიმართული კონკრეტულად და პირდაპირ ხელოვნური ინტელექტის სამართლებრივ რეგულირებაზე, რადგან ეს მიზნები 2015 წელს შეიქმნა, როდესაც AI-ის რეგულირების საკითხი ასე მწვავედ არ იდგა. თუმცა, გაეროს რეზოლუციაში (A/RES/78/265) ხაზგასმულია, რომ ხელოვნური ინტელექტის უსაფრთხო და სამართლებრივი მართვა უშუალოდ უკავშირდება და ეხმარება რამდენიმე კონკრეტულ მიზანს. მათ შორის ყველაზე მთავარია მე-16 და მე-9 მიზნები¹⁷. მე-16 მიზნი - მშვიდობა, სამართლიანობა და ძლიერი ინსტიტუტები არის ყველაზე ახლოს სამართლებრივ რეგულირებასთან. AI-ის კონტექსტში ეს ეხება სამართლებრივი ჩარჩოების შექმნას, რომლებიც დაიცავს ადამიანის უფლებებსა და პრივატულობას. ასევე ტექნოლოგიების გამოყენებას ისე, რომ მათ არ გამოიწვიონ დეზინფორმაციის გავრცელება, კანონის უზენაესობის შესუსტება ან სასამართლო/სამართლებრივ სისტემებში მიკერძოებული გადაწყვეტილებების მიღება. რაც შეეხება მე-9 მუხლს - მრეწველობა, ინოვაცია და ინფრასტრუქტურა, ეს მიზანი პასუხისმგებელია ტექნოლოგიურ პროგრესზე. რეზოლუციის მიხედვით, სამართლებრივი რეგულირება საჭიროა იმისათვის, რომ ინოვაციები განვითარდეს უსაფრთხო, პროგნოზირებად და სანდო გარემოში. წახალისდეს ისეთი AI ინსტრუმენტების შექმნა, რომლებიც ემსახურება საზოგადოებრივ სიკეთეს და არა ციფრულ მონოპოლიებს. ხელოვნური ინტელექტის სამართლებრივი ჩარჩოების მოწესრიგება გაეროს დღის წესრიგში განიხილება, როგორც

¹⁵ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურმა ასამბლეის მიერ დამტკიცებული 2030 წლის დღის წესრიგი მდგრადი განვითარებისთვის <https://sdgs.un.org/2030agenda> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

¹⁶ Botchorishvili, Nino. 2024. Gender Equality and the Importance of Gender-Based Violence at International and National Levels; Chapter 6; pages 119-138. DOI: 10.4018/979-8-3693-4005-9.ch006 <https://www.igi-global.com/gateway/chapter/356104> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

¹⁷ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურმა ასამბლეის მიერ დამტკიცებული 2030 წლის დღის წესრიგი მდგრადი განვითარებისთვის, მე-9 (მრეწველობა, ინოვაცია და ინფრასტრუქტურა) და მე-16 (მშვიდობა, სამართლიანობა და ძლიერი ინსტიტუტები) მუხლები <https://sdgs.un.org/2030agenda> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

„ინსტრუმენტი“ ან წინაპირობა, რათა მიღწეულ იქნას მიზანი 16 (სამართლიანობა) და მიზანი 9 (უსაფრთხო ინოვაცია).

რეზოლუციის ერთ-ერთი მთავარი მოთხოვნაა, რომ ხელოვნური ინტელექტის სისტემები არ არღვევდეს ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებს. რეზოლუცია ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ ის უფლებები, რაც ადამიანებს აქვთ რეალურ ცხოვრებაში, სრულად უნდა იყოს დაცული ციფრულ სამყაროშიც (მათ შორის, ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებისას). რეზოლუცია მოუწოდებს ქვეყნებს, შეაჩერონ ან აკრძალონ ისეთი AI სისტემების გამოყენება, რომელთა რისკების მართვა შეუძლებელია ან რომლებიც პირდაპირ არღვევენ ადამიანის უფლებებს. ასევე რეზოლუცია მოუწოდებს ხელოვნური ინტელექტის შემქმნელებსა და მარეგულირებლებს, ებრძოლონ ალგორითმულ მიკერძოებულობას. AI სისტემები არ უნდა აძლიერებდნენ არსებულ სოციალურ, გენდერულ, რასობრივ თუ ეკონომიკურ უთანასწორობას. აუცილებელია სამართლებრივი გარანტიები, რათა თავიდან იქნას აცილებული დისკრიმინაციული გადაწყვეტილებები დასაქმების, მართლმსაჯულების, ჯანდაცვისა თუ სოციალური დახმარების სფეროებში.

რეზოლუციის ერთ-ერთი ყველაზე ვრცელი ნაწილი ეთმობა საერთაშორისო თანამშრომლობას. გაერო მოუწოდებს განვითარებულ ქვეყნებს დაეხმარონ განვითარებად სახელმწიფოებს ტექნოლოგიურ, ფინანსურ და სამართლებრივ გაძლიერებაში. რათა თავიდან იქნას აცილებული სიტუაცია, როდესაც მხოლოდ რამდენიმე ქვეყანა ან გლობალური კორპორაცია ფლობს AI-ის მართვისა და რეგულირების ბერკეტებს.

გაეროს გენერალური ასამბლეის რეზოლუცია A/RES/78/265 არ წარმოადგენს იურიდიულად სავალდებულო საერთაშორისო ხელშეკრულებას, განსხვავებით ევროკავშირის AI Act-ისა, რომელსაც სავალდებულო ხასიათი აქვს. მიუხედავად იმისა, რომ გაეროს რეზოლუციებს აქვთ სარეკომენდაციო ხასიათი, ის წარმოადგენს უნივერსალურ მექანიზმს, რომელსაც წევრი ქვეყნები საკუთარი კანონმდებლობის შექმნისას უნდა დაეყრდნონ. რეზოლუცია მოუწოდებს სახელმწიფოებს, კერძო სექტორსა და სამოქალაქო საზოგადოებას, გადადგან კონკრეტული ნაბიჯები ხელოვნური ინტელექტის სამართლებრივი და ეთიკური მართვისთვის.

მართალია გაეროს გენერალური ასამბლეის რეზოლუცია A/RES/78/265 და EU AI Act-ი საქართველოსთვის იურიდიულად სავალდებულოდ შესასრულებელ რეგულაციებს არ წარმოადგენენ, თუმცა საქართველომ 2024 წლის 5 სექტემბერს ხელი მოაწერა ევროპის საბჭოს ჩარჩო კონვენციას ხელოვნური ინტელექტისა და ადამიანის უფლებების, დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის შესახებ. ევროპის საბჭოს ჩარჩო კონვენცია ხელოვნური ინტელექტისა და ადამიანის უფლებების, დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის შესახებ ამ სფეროში პირველი საერთაშორისო, იურიდიულად სავალდებულო ხელშეკრულებაა, რომლის მიზანია უზრუნველყოს, რომ ხელოვნური ინტელექტის სისტემების სასიცოცხლო ციკლის ფარგლებში განხორციელებული აქტივობები სრულად შეესაბამებოდეს ადამიანის უფლებებს, დემოკრატიასა და კანონის უზენაესობას, ამავდროულად, ხელს უწყობდეს ტექნოლოგიურ პროგრესსა და

ინოვაციებს.¹⁸ ევროპის საბჭოს ჩარჩო კონვენცია, მართალია EU AI Act-ი არ არის, მაგრამ მოიცავს იმ ძირითად პრინციპებს, რომელიც დაცულია EU AI Act-ით. ჩარჩო კონვენციის ტექსტი შემუშავდა ევროპის საბჭოს ყველა წევრი სახელმწიფოს მიერ.

EU AI Act-ის და ევროპის საბჭოს ჩარჩო კონვენციის გათვალისწინებით საქართველომ პირველი ნაბიჯები უკვე გადადგა. საქართველოში 2025 წლის 3 აპრილს საქართველოს მთავრობის №100 დადგენილებით დამტკიცდა საქართველოს ციფრული მმართველობის 2025-2030 წლების სტრატეგია, რომელიც წარმოადგენს პირველ, ოფიციალურად დამტკიცებულ სტრატეგიას ციფრული მმართველობის სფეროში¹⁹ სტრატეგია პასუხობს 2015 წლის 25 სექტემბერს ნიუ-იორკში, გაეროს გენერალური ასამბლეის სამიტზე, მიღებულ ახალი დღის წესრიგის დოკუმენტს „ჩვენი მსოფლიოს გარდაქმნა: მდგრადი განვითარების დღის წესრიგი 2030 წლამდე“, რომელიც ჩამოყალიბდა ე.წ მდგრადი განვითარების გლობალურ მიზნებად და მსოფლიოს პერსპექტიული განვითარების ფართომასშტაბიან სტრატეგიას წარმოადგენს. 2019 წელს საქართველოს მთავრობამ დაამტკიცა მდგრადი განვითარების მიზნების ეროვნული დოკუმენტი 2030 წლისთვის და აიღო მათი შესრულების ვალდებულება: მიზანი 16 – მშვიდობა, სამართლიანობა და ძლიერი ინსტიტუტები.

რაც შეეხება ხელოვნური ინტელექტის ეროვნული სტრატეგიის ჩარჩო დოკუმენტს, დღეს სახელმწიფო ინტესიურად მუშაობს აღნიშნული დოკუმენტზე. ავტორთა აზრით²⁰ საქართველოში პირველ რიგში უნდა დამტკიცდეს ხელოვნური ინტელექტის ეროვნული სტრატეგიის ჩარჩო დოკუმენტი. ამის შემდეგი ეტაპი კი უნდა დაეთმოს საკანონმდებლო ბაზის მოწესრიგებას, რაც გულისხმობს საკანონმდებლო აქტებში ხელოვნური ინტელექტის სა სხვა ტექნოლოგიური ტერმინების შემოტანას, მის განმარტებას და მათი პრიორიტეტულ მიმართულებებში გამოყენების საკანონმდებლო რეგლამენტირებას.

კვლევის შედეგები

კვლევის²¹ მიზანს წარმოადგენდა საქართველოში ალგორითმული ადმინისტრაციული აქტების რეგულირებასთან დაკავშირებული გამოწვევების იდენტიფიცირება და პროფესიული წრეების განწყობების შესწავლა. წინამდებარე ნაშრომში გამოყენებულია ემპირიული კვლევის მეთოდები, კერძოდ კი რაოდენობრივი კვლევა (ანკეტირება). მონაცემები შეგროვდა სტრუქტურირებული კითხვარის მეშვეობით, რომელშიც მონაწილეობა მიიღო 387-მა რესპონდენტმა.

¹⁸ Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law chrome. საქართველომ ხელი მოაწერა 2024 წლის 5 სექტემბერს. <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/the-framework-convention-on-artificial-intelligence> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

¹⁹ საქართველოს მთავრობის 2025 წლის 3 აპრილის N100 დადგენილება „საქართველოს ციფრული მმართველობის 2025 – 2030 წლების სტრატეგიისა“ და „საქართველოს ციფრული მმართველობის 2025 – 2030 წლების სტრატეგიის 2025-2026 წლების სამოქმედო გეგმის“ დამტკიცების შესახებ. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/6467487?publication=0> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

²⁰ გაბისონია, ზვიად. 2022. ინტერნეტ სამართალი და ხელოვნური ინტელექტი. გამომცემლობა „იურისტთა სამყარო“. <https://dlab.ug.edu.ge/books/detail/4251> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

²¹ ავტორის მიერ ჩატარებული სოციოლოგიური გამოკითხვა, თემაზე: „ალგორითმული ადმინისტრაციული აქტების სამართლებრივი რეგულირების პრობლემები საქართველოში“ 2026 წელი“.

გამოკითხვაში მონაწილეობდნენ - ადმინისტრაციული ორგანოს თანამშრომლები: 35% (135 რესპონდენტი); ადვოკატები: 28% (108 რესპონდენტი); მოსამართლეები: 12% (46 რესპონდენტი); აკადემიური პერსონალი: 15% (58 რესპონდენტი); IT სპეციალისტები (საჯარო სექტორი) და სხვა: 10% (40 რესპონდენტი).

კვლევამ გამოავლინა საინტერესო მიდგომები ტექნოლოგიურ ეფექტიანობასა და სამართლებრივ საფრთხეებს შორის. გამოკითხულთა აბსოლუტური უმრავლესობა, 78%, სრულად ან ნაწილობრივ ეთანხმება მოსაზრებას, რომ ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება საჯარო ადმინისტრირებაში ზრდის პროცესების ეფექტურობას. თუმცა, ეფექტიანობის აღიარების პარალელურად, მაღალია ეჭვი ობიექტურობასთან მიმართებით. რესპონდენტთა მხოლოდ 41% მიიჩნევს, რომ ალგორითმული სისტემები ზრდის გადაწყვეტილებების ობიექტურობას, მაშინ როცა 68% ხედავს დისკრიმინაციის რეალურ რისკს ალგორითმული გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში. ეს მიუთითებს იმაზე, რომ იურიდიული საზოგადოება აცნობიერებს ე.წ. "Black Box"-ის ეფექტს და მონაცემთა მიკერძოების საფრთხეს.

კვლევის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მიგნება უკავშირდება საკანონმდებლო ჩარჩოს შეფასებას. რესპონდენტთა 89% (ჯამური მაჩვენებელი: "არ ვეთანხმები" და "სრულიად არ ვეთანხმები") თვლის, რომ საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობა ადეკვატურად ვერ არეგულირებს ალგორითმული აქტების გამოყენებას. რაც შეეხება სექტორულ ანალიზს, ყველაზე პრობლემურ სფეროებად დასახელდა სოციალური დახმარების სისტემა, სამართალდამცავი ორგანოები და საგადასახადო ადმინისტრირება, რაც მიუთითებს რისკებზე სწორედ ამ მიმართულებებში ალგორითმული სისტემების დანერგვისას.

რესპოდენტთა აზრით გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ადამიანის ჩართულობას. გამოკითხულთა 76% თვლის, რომ ყველა ალგორითმული გადაწყვეტილება საბოლოო დამტკიცებამდე ადამიანმა უნდა განიხილოს, ხოლო 91% აუცილებლად მიიჩნევს რისკების წინასწარ შეფასებას სისტემის დანერგვამდე.

ემპირიული კვლევის შედეგები ადასტურებს, რომ პროფესიული საზოგადოება ალგორითმულ ადმინისტრაციულ აქტებს აღიქვამს როგორც ადმინისტრაციული განვითარების მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს, თუმცა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მათი გამოყენება დაექვემდებარება მკაფიო სამართლებრივ ჩარჩოს, ადამიანის კონტროლსა და ეფექტიან ზედამხედველობას.

დასკვნა

წინამდებარე ნაშრომში განხილული სამართლებრივი ასპექტები და ემპირიული კვლევის შედეგები ცხადყოფს, რომ ხელოვნური ინტელექტის ინტეგრაცია საჯარო მმართველობისა და მართლმსაჯულების სისტემებში აღარ არის მხოლოდ მომავლის პერსპექტივა, არამედ მიმდინარე რეალობაა, რომელიც ფუნდამენტურ ტრანსფორმაციას იწვევს სამართლებრივი სახელმწიფოს კლასიკურ მოდელში. გლობალურ დონეზე არსებული ნორმატიული ფრაგმენტაცია და „სტანდარტების ომი“ აშკარას ხდის ერთიანი, უნივერსალური ჩარჩოს აუცილებლობას, სადაც ევროპული მიდგომა ადამიანის უფლებებზე ორიენტირებული მოდელის საუკეთესო ნიმუშს წარმოადგენს.

კვლევის ფარგლებში ჩატარებულმა ემპირიულმა ანალიზმა აჩვენა, რომ ქართული იურიდიული და პროფესიული საზოგადოება მკაფიოდ აცნობიერებს ალგორითმული მმართველობის ორბუნებოვან ხასიათს. ერთი მხრივ, აღიარებულია ტექნოლოგიური პროგრესის ეფექტიანობა საჯარო ადმინისტრირებაში (78%), თუმცა, მეორე მხრივ, მწვავედ დგას ე.წ. „შავი ყუთის“ (Black Box) ეფექტით გამოწვეული დისკრიმინაციისა და გაუმჭვირვალობის რისკები (68%). განსაკუთრებით საგულისხმოა მიგნება იმის შესახებ, რომ რესპონდენტთა აბსოლუტური უმრავლესობა (89%) მოქმედ საკანონმდებლო ბაზას არასაკმარისად მიიჩნევს ალგორითმული აქტების დასარეგულირებლად, ხოლო ყველაზე სენსიტიურ სფეროებად სოციალური დახმარების, საგადასახადო და სამართალდამცავი უწყებები სახელდება.

საბოლოო ჯამში, ნაშრომი ასკვნის, რომ სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპების შესანარჩუნებლად კრიტიკულად აუცილებელია „ციფრული კონსტიტუციონალიზმის“ განვითარება. საქართველომ, ციფრული მმართველობის 2025-2030 წლების სტრატეგიის ფარგლებში, უნდა უზრუნველყოს ორი უმთავრესი კონსტიტუციური გარანტია: ყველა ეტაპზე ადამიანური კონტროლისა და ზედამხედველობის შენარჩუნება და მოქალაქის უფლება - მიიღოს გასაგები, ალგორითმული ახსნა-განმარტება მის მიმართ გამოცემულ ნებისმიერ გადაწყვეტილებაზე. ხელოვნური ინტელექტის ეპოქაში ტექნოლოგიური ეფექტიანობა არ უნდა მიიღწეს ადამიანის ღირსებისა და სამართლიანი პროცესის უფლების ხარჯზე.

ბიბლიოგრაფია

1. გაბისონია, ზვიად. 2022. ინტერნეტ სამართალი და ხელოვნური ინტელექტი. გამომცემლობა „იურისტთა სამყარო“. <https://dlab.ug.edu.ge/books/detail/4251> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)
2. ბოჭორიშვილი, ნინო. 2021. ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო რეგიონალური და უნივერსალური სახელმეკრულებო ორგანოები და მათი მნიშვნელობა, საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი სამართლის მაცნე, https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=jXwpGNMAAAAJ&citation_for_view=jXwpGNMAAAAJ:EPG8bYD4jVwC (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)
3. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურმა ასამბლეის მიერ დამტკიცებული 2030 წლის დღის წესრიგი მდგრადი განვითარებისთვის <https://sdgs.un.org/2030agenda> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)
4. საქართველოს მთავრობის 2025 წლის 3 აპრილის N100 დადგენილება „საქართველოს ციფრული მმართველობის 2025 – 2030 წლების სტრატეგიისა“ და „საქართველოს ციფრული მმართველობის 2025 – 2030 წლების სტრატეგიის 2025-2026 წლების სამოქმედო გეგმის“ დამტკიცების შესახებ. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/6467487?publication=0> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)
5. საქართველოს კონსტიტუცია. საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 31-33, 24/08/1995 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)
6. ნორმატიული აქტების შესახებ საქართველოს ორგანული კანონი. საქართველოს პარლამენტი, სსმ, 33, 09/11/2009, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/90052?publication=42> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)
7. საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ საქართველოს კანონი. პარლამენტის უწყებანი, 44, 11/11/1997, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33442?publication=17> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)

8. EU AI Act: first regulation on artificial intelligence The use of artificial intelligence in the EU is regulated by the AI Act, the world's first comprehensive AI law. Published: 08-06-2023, Last updated: 19-02-2025. <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)
9. Hildebrandt, Mireille. *Law for Computer Scientists and Other Folk*. Oxford: Oxford University Press, 2020.
10. Roberts, Huw, Josh Cows, Jessica Morley, Mariarosaria Taddeo, and Luciano Floridi. "The Chinese Approach to Artificial Intelligence: An Analysis of Policy, Ethics, and Regulation." *AI & Society* 36, no. 1 (2021): 59-77.
11. United Nations General Assembly. "Resolution 78/265: Seizing the Opportunities of Safe, Secure and Trustworthy Artificial Intelligence Systems for Sustainable Development." Adopted March 21, 2024.
12. Ryan Calo & Danielle K. Citron. 2021. The Automated Administrative State: A Crisis of Legitimacy, 70 Emory L. J. 797. <https://scholarlycommons.law.emory.edu/elj/vol70/iss4/1> (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)
13. District Court of The Hague. 2020. *NJCM c.s. v. Netherlands (State of the Netherlands)*, Case No. C/09/550982 / HA ZA 18-388. ECLI:NL:RBDHA:2020:1874. <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBDHA:2020:1874> (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)
14. Harvard Law Review. (2017). "State v. Loomis: Wisconsin Supreme Court Requires Warnings for Use of Algorithmic Risk Assessments in Sentencing." *Harvard Law Review*, 130(5), 1530-1537. <https://harvardlawreview.org/print/vol-130/state-v-loomis/> (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)
15. Federal Constitutional Court of Germany (Bundesverfassungsgericht). (2023). *Judgment of the First Senate of 16 February 2023 - 1 BvR 1547/19 (Automated Data Analysis for Criminal Prevention)*. BVerfG. https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2023/02/rs20230216_1bvr154719en.html (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)
16. EU AI Act: first regulation on artificial intelligence The use of artificial intelligence in the EU is regulated by the AI Act, the world's first comprehensive AI law. Published: 08-06-2023, Last updated: 19-02-2025. <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> (უკანასკნელად ნანახია 13.05.2026)
17. Resolution adopted by the General Assembly on 21 March 2024, Seizing the opportunities of safe, secure and trustworthy artificial intelligence systems for sustainable development <https://docs.un.org/en/A/RES/78/265> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)
18. Botchorishvili, Nino. 2024. Gender Equality and the Importance of Gender-Based Violence at International and National Levels; Chapter 6; pages 119-138. DOI: 10.4018/979-8-3693-4005-9.ch006 <https://www.igi-global.com/gateway/chapter/356104> (უკანასკნელად ნანახია 01.06.2026)
19. Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law chrome. საქართველომ ხელი მოაწერა 2024 წლის 5 სექტემბერს. <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/the-framework-convention-on-artificial-intelligence> (უკანასკნელად ნანახია 13.11.2025)

The Transformation of the Rule-of-Law State in the Age of Artificial Intelligence

Nino Botchorishvili

Professor, Doctor of Law

Georgian International University GIU;

International Black Sea University;

David Aghmashenebeli University of Georgia

nino.botchorishvili@giu.edu.ge; n.bochorishvili@ibsu.edu.ge; ninobotchorishvili@sdsu.edu.ge

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12122>

Abstract

In the contemporary era, the rapid integration of artificial intelligence into public administration and justice systems is fundamentally transforming the classical model of the rule-of-law state. This paper examines the complex challenges that algorithmic governance poses to the principle of separation of powers, legal certainty, and the fundamental rights of the individual.

The paper discusses the architecture of global governance and the so-called "war of standards," in which the European Union's values-oriented model (the EU AI Act) is opposed to the radically different approaches of the United States and China. It argues that the absence of a unified international convention gives rise to normative fragmentation, which threatens the universality of international law.

The paper also focuses on constitutional guarantees. The process of algorithmic decision-making is often characterized by the "black box" effect, which makes it impossible to provide proper justification for acts of public authority and violates the citizen's right to a fair trial. On the basis of comparative legal analysis (e.g., the Netherlands' SyRI case and the United States' Loomis v. Wisconsin), it demonstrates how national courts are attempting to establish the principle of human oversight as a constitutional standard. For the rule-of-law state, the development of "digital constitutionalism" is essential. This entails not only the adaptation of existing norms but also the recognition of a new generation of rights, such as the right to demand an algorithmic explanation and protection from automated discrimination. Ultimately, the paper argues that in the age of AI, the principal function of law is to create an ethical and legal framework for technological progress, one in which human dignity remains the supreme value.

Key words: Artificial intelligence, rule-of-law state, global governance.

Introduction

The Relevance of the Research

In the contemporary era, the integration of artificial intelligence systems into the processes of public administration and justice no longer represents mere technological progress; it poses a fundamental challenge to the traditional foundations of the rule-of-law state. The relevance of this research is determined by the circumstance that the classical constitutional guarantees — the separation of powers,

legal certainty, and the supremacy of law — were formed on the basis of a human decision-making model, whereas today the exercise of state power increasingly relies on algorithmic processes.

The severity of the problem is heightened by the so-called "black box" effect, which breaches the obligation to provide proper justification for acts of public authority and calls into question the citizen's right to a fair trial. Under conditions in which global actors (the European Union, the United States, China) are attempting to establish technological standards through radically different approaches, a threat of normative fragmentation emerges. Accordingly, it is critically necessary to conceptualize the transformation of the rule-of-law state not only through the adaptation of existing norms but also through the formation of "digital constitutionalism." The present research is timely because it seeks a balance between technological efficiency and the inviolability of human dignity, which constitutes the foremost mission of law in the age of artificial intelligence.

The Aim of the Research

The aim of the present paper is to analyze the transformation of the rule-of-law state on three interconnected levels: global politics, constitutional dogmatics, and mechanisms of individual legal protection.

Research Methods

In the course of the research, the following methods were employed: the theoretical-analytical method — for examining the existing literature, documents, and legal regulatory frameworks for artificial intelligence; case analysis — for analyzing real-world examples; the comparative-legal method — for studying international regulations and legal regulatory frameworks for artificial intelligence; as well as the methods of synthesis, deduction, and induction — for the purpose of integrating conclusions and formulating recommendations.

Principal Findings

The research establishes that, at the international level, the harmonization of standards is essential so that human rights become an inseparable part of technological governance. The paper concludes that, for the survival of the rule-of-law state, the recognition of the individual's digital inviolability and of a new generation of rights — such as the right to demand an algorithmic explanation — is critical.

I. International Legal Regimes and Legal Fragmentation

The global governance of artificial intelligence is today in the phase of a "war of standards," in which the leading geopolitical players are attempting to turn their own legal values into the world standard. Within the framework of international law, the most alarming aspect of this process is normative fragmentation. The absence of a unified global convention creates a "legal vacuum," which is filled by three radically different models.

The first is the European model (EU AI Act),¹ which is the first comprehensive, legally binding regulation in the field of artificial intelligence across the European Union. The EU AI Act is grounded in such fundamental principles as the requirement that the development and use of artificial intelligence must conform to human rights, the standards of administrative fairness, and the transparency of public administration.

The second is the American model,² which has historically been market-oriented and deregulatory, placing the emphasis on innovation and the self-regulation of the private sector (although recent executive orders have strengthened security controls here as well).

The third is the Chinese model,³ which is oriented toward state sovereignty and social stability, where AI is used as an instrument of governance and social control.

This fragmentation threatens the universality of international law. The solution does not lie in political declarations alone. Today, the need for "technical diplomacy" is on the agenda. This implies a governance process in which legal norms are directly integrated into technical protocols.⁴ The standards of international humanitarian law and the protection of human rights must be "translated" into algorithmic language in order to avoid an accountability deficit in the operation of autonomous systems. Global governance must be transformed into a multi-layered mechanism that balances state sovereignty, technological progress, and the inviolability of human dignity.

The fundamental principle of constitutional law — the separation of powers — faces a new challenge in the age of AI. When the executive branch entrusts the management of public services or the prevention of offenses to algorithmic systems, the threat of so-called "invisible governance" arises.⁵ This process changes the very nature of the rule-of-law state: the legitimacy of decision-making shifts from the law to the mathematical precision of data processing, which is often opaque.

In 2020, the Hague court delivered a landmark decision concerning the SyRI (System Risk Indicators) system (NJCM v. Netherlands),⁶ which used AI to identify risks of social-welfare fraud. The court held that the system violated Article 8 of the European Convention on Human Rights (the right to respect for private life) and the principle of the rule-of-law state, because citizens had no opportunity to understand the logic by which they had been assigned "high-risk" status. Also noteworthy is the U.S. case law in *Loomis v.*

¹ EU AI Act: first regulation on artificial intelligence. The use of artificial intelligence in the EU is regulated by the AI Act, the world's first comprehensive AI law. Published: 08-06-2023, Last updated: 19-02-2025.

<https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> (last accessed 13.05.2026)

² Hildebrandt, Mireille. *Law for Computer Scientists and Other Folk*. Oxford: Oxford University Press, 2020.

³ Roberts, Huw, Josh Cows, Jessica Morley, Mariarosaria Taddeo, and Luciano Floridi. "The Chinese Approach to Artificial Intelligence: An Analysis of Policy, Ethics, and Regulation." *AI & Society* 36, no. 1 (2021): 59–77

⁴ United Nations General Assembly. "Resolution 78/265: Seizing the Opportunities of Safe, Secure and Trustworthy Artificial Intelligence Systems for Sustainable Development." Adopted March 21, 2024.

⁵ Ryan Calo & Danielle K. Citron. 2021. *The Automated Administrative State: A Crisis of Legitimacy*, 70 *Emory L. J.* 797. <https://scholarlycommons.law.emory.edu/elj/vol70/iss4/1> (last accessed 13.05.2026)

⁶ District Court of The Hague. 2020. *NJCM c.s. v. Netherlands (State of the Netherlands)*, Case No. C/09/550982 / HA ZA 18-388. ECLI:NL:RBDHA:2020:1874. <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBDHA:2020:1874> (last accessed 13.05.2026)

Wisconsin,⁷ which concerned the use of the COMPAS system in court to assess a convicted person's risk of recidivism. Loomis appealed the decision on the ground that the closed nature of the algorithm violated his right to due process. Although the court permitted the use of the system, this precedent gave rise to a powerful discussion on "algorithmic accountability." The case law of Germany's Federal Constitutional Court,⁸ meanwhile, makes clear that the German approach is particularly strict with regard to the "right to informational self-determination." The court's case law emphasizes that human dignity prohibits treating a person merely as an object of data and a subject of machine prediction.

II. The International Legal Regulation of Artificial Intelligence

International organizations constitute the most developed and multifaceted mechanisms for ordering international life. The process of globalization has facilitated the creation of regional and universal international organizations.

Under the Constitution of Georgia, "an international treaty of Georgia, unless it contradicts the Constitution of Georgia or the Constitutional Agreement, shall take precedence over domestic normative acts,"⁹ and likewise, under Article 7, paragraph 5, of the Organic Law of Georgia on Normative Acts, in the event of a conflict between domestic legislation and an international treaty, precedence is unequivocally given to the international treaty.¹⁰ Under Article 6, paragraph 1, of the Law of Georgia "On the International Treaties of Georgia," an international treaty of Georgia is an inseparable part of the legislation of Georgia.¹¹ And under paragraph 3 of the same article, the provisions of an officially published international treaty of Georgia that establish rights and obligations of a specific character and do not require the adoption of a clarifying domestic normative act apply directly in Georgia. Accordingly, international treaties are binding on Georgia both at the international level and at the national level. International treaties may constitute a universal instrument for the protection of human rights or a regional instrument for the protection of human rights.¹² It should be noted that the European Union's Artificial Intelligence Act constitutes a binding, regional mechanism, whereas the resolution adopted by the United Nations is a universal mechanism of a recommendatory character.

With regard to the regulation of artificial intelligence, the EU AI Act is especially noteworthy, being the first comprehensive, legally binding regulation in the field of artificial intelligence across the European Union. The EU AI Act is grounded in such fundamental principles as the requirement that the development

⁷ Harvard Law Review. (2017). "State v. Loomis: Wisconsin Supreme Court Requires Warnings for Use of Algorithmic Risk Assessments in Sentencing." Harvard Law Review, 130(5), 1530–1537. <https://harvardlawreview.org/print/vol-130/state-v-loomis/> (last accessed 13.05.2026)

⁸ Federal Constitutional Court of Germany (Bundesverfassungsgericht). (2023). Judgment of the First Senate of 16 February 2023 - 1 BvR 1547/19 (Automated Data Analysis for Criminal Prevention). BVerfG.

https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2023/02/rs20230216_1bvr154719en.html (last accessed 13.05.2026)

⁹ The Constitution of Georgia. Gazette of the Parliament of Georgia, 31-33, 24/08/1995. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36> (last accessed 01.06.2026)

¹⁰ The Organic Law of Georgia on Normative Acts. Parliament of Georgia, LHG, 33, 09/11/2009. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/90052?publication=42> (last accessed 01.06.2026)

¹¹ The Law of Georgia on the International Treaties of Georgia. Gazette of the Parliament, 44, 11/11/1997. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33442?publication=17> (last accessed 01.06.2026)

¹² Botchorishvili, Nino. 2021. International Regional and Universal Human Rights Treaty Bodies and Their Significance, International Scientific Journal "Law Herald" (Samartlis Matsne). https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=jXwpGNMAAAAJ&citation_for_view=jXwpGNMAAAAJ:EPG8bYD4jVwC (last accessed 01.06.2026)

and use of artificial intelligence must conform to human rights, the standards of administrative fairness, and the transparency of public administration.¹³

According to the United Nations resolution "Seizing the Opportunities of Safe, Secure and Trustworthy Artificial Intelligence Systems for Sustainable Development,"¹⁴ in the age of artificial intelligence, the human being must remain the central figure. Technological progress must, in a balanced manner, contribute to the 17 Sustainable Development Goals (in their economic, social, and environmental dimensions), ensure global peace, and protect fundamental human rights. However, the resolution also notes that the improper, harmful, or internationally-unlawful use of AI without adequate safety mechanisms could impede progress toward achieving the 2030 global agenda. Accordingly, the principal challenge remains overcoming the digital divide, both among individual states and within the countries themselves.

On 25 September 2015, the General Assembly of the United Nations adopted the 2030 Agenda for Sustainable Development¹⁵ and, together with it, the Sustainable Development Goals — a framework through which states, civil society, and the private sector can guide and assess their contribution toward sustainable development by 2030. The Sustainable Development Goals consist of 17 goals and 169 indicators, agreed upon by all member states of the UN in order to achieve a better and more sustainable future.¹⁶

It should be noted that none of the UN's 17 Sustainable Development Goals (SDGs) is aimed specifically and directly at the legal regulation of artificial intelligence, because these goals were created in 2015, when the issue of AI regulation was not yet so pressing. However, the UN resolution (A/RES/78/265) emphasizes that the safe and lawful governance of artificial intelligence is directly connected to, and assists, several specific goals. Chief among these are Goals 16 and 9.¹⁷ Goal 16 — Peace, Justice, and Strong Institutions — is the closest to legal regulation. In the context of AI, this concerns the creation of legal frameworks that will protect human rights and privacy, as well as the use of technologies in such a way that they do not give rise to the spread of disinformation, the weakening of the rule of law, or the making of biased decisions in judicial/legal systems. As for Goal 9 — Industry, Innovation, and Infrastructure — this goal is responsible for technological progress. According to the resolution, legal regulation is needed so that innovations may develop in a safe, predictable, and reliable environment, and so that the creation of AI tools that serve the public good rather than digital monopolies may be encouraged. The ordering of the

¹³ EU AI Act: first regulation on artificial intelligence. The use of artificial intelligence in the EU is regulated by the AI Act, the world's first comprehensive AI law. Published: 08-06-2023, Last updated: 19-02-2025.

<https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> (last accessed 13.05.2026)

¹⁴ Resolution adopted by the General Assembly on 21 March 2024, Seizing the opportunities of safe, secure and trustworthy artificial intelligence systems for sustainable development. <https://docs.un.org/en/A/RES/78/265> (last accessed 01.06.2026)

¹⁵ The 2030 Agenda for Sustainable Development adopted by the General Assembly of the United Nations. <https://sdgs.un.org/2030agenda> (last accessed 01.06.2026)

¹⁶ Botchorishvili, Nino. 2024. Gender Equality and the Importance of Gender-Based Violence at International and National Levels; Chapter 6; pages 119-138. DOI: 10.4018/979-8-3693-4005-9.ch006 <https://www.igi-global.com/gateway/chapter/356104> (last accessed 01.06.2026)

¹⁷ The 2030 Agenda for Sustainable Development adopted by the General Assembly of the United Nations, Goals 9 (Industry, Innovation and Infrastructure) and 16 (Peace, Justice and Strong Institutions). <https://sdgs.un.org/2030agenda> (last accessed 01.06.2026)

legal frameworks of artificial intelligence is regarded, within the UN agenda, as an "instrument" or precondition for achieving Goal 16 (justice) and Goal 9 (safe innovation).

One of the resolution's main requirements is that artificial intelligence systems must not violate fundamental human rights. The resolution emphasizes that the rights that people have in real life must be fully protected in the digital world as well (including in the use of artificial intelligence). The resolution calls upon countries to suspend or prohibit the use of AI systems whose risks cannot be managed or that directly violate human rights. The resolution also calls upon the developers and regulators of artificial intelligence to combat algorithmic bias. AI systems must not reinforce existing social, gender, racial, or economic inequality. Legal guarantees are essential in order to avoid discriminatory decisions in the spheres of employment, justice, healthcare, and social assistance.

One of the most extensive parts of the resolution is devoted to international cooperation. The UN calls upon developed countries to assist developing states in technological, financial, and legal strengthening, in order to avoid a situation in which only a few countries or global corporations hold the levers of AI governance and regulation.

UN General Assembly Resolution A/RES/78/265 does not constitute a legally binding international treaty, unlike the European Union's AI Act, which is binding in character. Although UN resolutions have a recommendatory character, this one constitutes a universal mechanism upon which member states should rely when creating their own legislation. The resolution calls upon states, the private sector, and civil society to take concrete steps toward the legal and ethical governance of artificial intelligence.

Although UN General Assembly Resolution A/RES/78/265 and the EU AI Act do not constitute legally binding regulations for Georgia, on 5 September 2024 Georgia signed the Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law. The Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law is the first international, legally binding treaty in this field, whose aim is to ensure that activities carried out within the lifecycle of artificial intelligence systems fully conform to human rights, democracy, and the rule of law, while at the same time fostering technological progress and innovation.¹⁸ The Council of Europe Framework Convention, although it is not the EU AI Act, encompasses the core principles that are protected by the EU AI Act. The text of the Framework Convention was drafted by all the member states of the Council of Europe.

Taking the EU AI Act and the Council of Europe Framework Convention into account, Georgia has already taken its first steps. In Georgia, on 3 April 2025, by Resolution No. 100 of the Government of Georgia, the Digital Governance Strategy of Georgia for 2025–2030 was approved, which constitutes the first officially approved strategy in the field of digital governance.¹⁹ The strategy responds to the new agenda document

¹⁸ Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law. Georgia signed it on 5 September 2024. <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/the-framework-convention-on-artificial-intelligence> (last accessed 01.06.2026)

¹⁹ Resolution No. 100 of the Government of Georgia of 3 April 2025 on the approval of the "Digital Governance Strategy of Georgia for 2025–2030" and the "2025–2026 Action Plan of the Digital Governance Strategy of Georgia for 2025–2030." <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/6467487?publication=0> (last accessed 01.06.2026)

adopted on 25 September 2015 in New York, at the summit of the UN General Assembly, "Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development," which was formulated as the so-called global Sustainable Development Goals and constitutes a large-scale strategy for the prospective development of the world. In 2019, the Government of Georgia approved the national document of the Sustainable Development Goals for 2030 and undertook the obligation to fulfill them: Goal 16 — Peace, Justice, and Strong Institutions.

As for the framework document of the national strategy on artificial intelligence, the state is today working intensively on this document. In the authors' view,²⁰ in Georgia the framework document of the national strategy on artificial intelligence should be approved first of all. The next stage should then be devoted to the ordering of the legislative base, which entails the introduction into legislative acts of artificial intelligence and other technological terms, their definition, and the legislative regulation of their use in priority directions.

Research Results

The aim of the study²¹ was to identify the challenges associated with the regulation of algorithmic administrative acts in Georgia and to examine the attitudes of professional circles. The present paper employs empirical research methods, specifically quantitative research (a survey). The data were collected by means of a structured questionnaire, in which 387 respondents participated. The participants in the survey were: employees of administrative bodies — 35% (135 respondents); attorneys — 28% (108 respondents); judges — 12% (46 respondents); academic personnel — 15% (58 respondents); IT specialists (public sector) and others — 10% (40 respondents).

The study revealed interesting approaches to the relationship between technological efficiency and legal risks. An absolute majority of those surveyed, 78%, fully or partially agree with the view that the use of artificial intelligence in public administration increases the efficiency of processes. However, alongside this recognition of efficiency, doubt regarding objectivity is high. Only 41% of respondents consider that algorithmic systems increase the objectivity of decisions, whereas 68% see a real risk of discrimination in the process of algorithmic decision-making. This indicates that the legal community is aware of the so-called "black box" effect and the danger of data bias.

One of the study's most important findings relates to the assessment of the legislative framework. 89% of respondents (the combined figure for "disagree" and "completely disagree") consider that Georgia's current legislation does not adequately regulate the use of algorithmic acts. As for the sectoral analysis, the social-assistance system, law-enforcement bodies, and tax administration were named as the most problematic areas, which points to the risks precisely in these directions when algorithmic systems are introduced.

²⁰ Gabisonia, Zviad. 2022. Internet Law and Artificial Intelligence. Publishing House World of Lawyers. <https://dlab.ug.edu.ge/books/detail/4251> (last accessed 01.06.2026)

²¹ A sociological survey conducted by the author on the topic: "Problems of the Legal Regulation of Algorithmic Administrative Acts in Georgia," 2026.

In the respondents' view, decisive importance is attached to human involvement. 76% of those surveyed consider that every algorithmic decision should be reviewed by a human before final approval, while 91% consider a prior assessment of risks before the introduction of the system to be essential.

The results of the empirical study confirm that the professional community perceives algorithmic administrative acts as an important instrument of administrative development, but only in the case where their use is made subject to a clear legal framework, human oversight, and effective supervision.

Research Results

The aim of the study²² was to identify the challenges associated with the regulation of algorithmic administrative acts in Georgia and to examine the attitudes of professional circles. The present paper employs empirical research methods, specifically quantitative research (a survey). The data were collected by means of a structured questionnaire, in which 387 respondents participated.

The participants in the survey were: employees of administrative bodies — 35% (135 respondents); attorneys — 28% (108 respondents); judges — 12% (46 respondents); academic personnel — 15% (58 respondents); IT specialists (public sector) and others — 10% (40 respondents).

The study revealed interesting approaches to the relationship between technological efficiency and legal risks. An absolute majority of those surveyed, 78%, fully or partially agree with the view that the use of artificial intelligence in public administration increases the efficiency of processes. However, alongside this recognition of efficiency, doubt regarding objectivity is high. Only 41% of respondents consider that algorithmic systems increase the objectivity of decisions, whereas 68% see a real risk of discrimination in the process of algorithmic decision-making. This indicates that the legal community is aware of the so-called "black box" effect and the danger of data bias.

One of the study's most important findings relates to the assessment of the legislative framework. 89% of respondents (the combined figure for "disagree" and "completely disagree") consider that Georgia's current legislation does not adequately regulate the use of algorithmic acts. As for the sectoral analysis, the social-assistance system, law-enforcement bodies, and tax administration were named as the most problematic areas, which points to the risks precisely in these directions when algorithmic systems are introduced.

In the respondents' view, decisive importance is attached to human involvement. 76% of those surveyed consider that every algorithmic decision should be reviewed by a human before final approval, while 91% consider a prior assessment of risks before the introduction of the system to be essential.

The results of the empirical study confirm that the professional community perceives algorithmic administrative acts as an important instrument of administrative development, but only in the case where their use is made subject to a clear legal framework, human oversight, and effective supervision.

²² A sociological survey conducted by the author on the topic: "Problems of the Legal Regulation of Algorithmic Administrative Acts in Georgia," 2026.

Conclusion

The legal aspects discussed in the present paper and the results of the empirical study make clear that the integration of artificial intelligence into the systems of public administration and justice is no longer merely a future prospect but a present reality, one that is bringing about a fundamental transformation in the classical model of the rule-of-law state. The normative fragmentation and the "war of standards" that exist at the global level make evident the necessity of a unified, universal framework, in which the European approach represents the finest example of a human-rights-oriented model.

The empirical analysis conducted within the framework of the study showed that the Georgian legal and professional community clearly recognizes the dual nature of algorithmic governance. On the one hand, the efficiency of technological progress in public administration is acknowledged (78%); on the other hand, however, the risks of discrimination and opacity caused by the so-called "black box" effect are acutely present (68%). Especially noteworthy is the finding that an absolute majority of respondents (89%) consider the current legislative base insufficient for regulating algorithmic acts, while the social-assistance, tax, and law-enforcement agencies are named as the most sensitive areas.

Ultimately, the paper concludes that, in order to preserve the principles of the rule-of-law state, the development of "digital constitutionalism" is critically essential. Georgia, within the framework of the Digital Governance Strategy for 2025–2030, must ensure two paramount constitutional guarantees: the maintenance of human control and oversight at every stage, and the citizen's right to receive a comprehensible, algorithmic explanation for any decision issued in respect of them. In the age of artificial intelligence, technological efficiency must not be achieved at the expense of human dignity and the right to a fair process.

Bibliography

1. Gabisonia, Zviad. 2022. Internet Law and Artificial Intelligence. Publishing House "Iuristta Samkaro" (World of Lawyers). <https://dlab.ug.edu.ge/books/detail/4251> (last accessed 01.06.2026)
2. Botchorishvili, Nino. 2021. International Regional and Universal Human Rights Treaty Bodies and Their Significance, International Scientific Journal "Law Herald" (Samartlis Matsne). https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=jXwpGNMAAAAJ&citation_for_view=jXwpGNMAAAAJ:EPG8bYD4jVwC (last accessed 01.06.2026)
3. The 2030 Agenda for Sustainable Development adopted by the General Assembly of the United Nations. <https://sdgs.un.org/2030agenda> (last accessed 01.06.2026)
4. Resolution No. 100 of the Government of Georgia of 3 April 2025 on the approval of the "Digital Governance Strategy of Georgia for 2025–2030" and the "2025–2026 Action Plan of the Digital Governance Strategy of Georgia for 2025–2030." <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/6467487?publication=0> (last accessed 01.06.2026)
5. The Constitution of Georgia. Gazette of the Parliament of Georgia, 31-33, 24/08/1995. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36> (last accessed 01.06.2026)
6. The Organic Law of Georgia on Normative Acts. Parliament of Georgia, LHG, 33, 09/11/2009. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/90052?publication=42> (last accessed 01.06.2026)

7. The Law of Georgia on the International Treaties of Georgia. Gazette of the Parliament, 44, 11/11/1997. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33442?publication=17> (last accessed 01.06.2026)
8. EU AI Act: first regulation on artificial intelligence. The use of artificial intelligence in the EU is regulated by the AI Act, the world's first comprehensive AI law. Published: 08-06-2023, Last updated: 19-02-2025. <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> (last accessed 13.05.2026)
9. Hildebrandt, Mireille. Law for Computer Scientists and Other Folk. Oxford: Oxford University Press, 2020.
10. Roberts, Huw, Josh Cows, Jessica Morley, Mariarosaria Taddeo, and Luciano Floridi. "The Chinese Approach to Artificial Intelligence: An Analysis of Policy, Ethics, and Regulation." *AI & Society* 36, no. 1 (2021): 59–77.
11. United Nations General Assembly. "Resolution 78/265: Seizing the Opportunities of Safe, Secure and Trustworthy Artificial Intelligence Systems for Sustainable Development." Adopted March 21, 2024.
12. Ryan Calo & Danielle K. Citron. 2021. The Automated Administrative State: A Crisis of Legitimacy, 70 *Emory L. J.* 797. <https://scholarlycommons.law.emory.edu/elj/vol70/iss4/1> (last accessed 13.05.2026)
13. District Court of The Hague. 2020. NJCM c.s. v. Netherlands (State of the Netherlands), Case No. C/09/550982 / HA ZA 18-388. ECLI:NL:RBDHA:2020:1874. <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBDHA:2020:1874> (last accessed 13.05.2026)
14. Harvard Law Review. (2017). "State v. Loomis: Wisconsin Supreme Court Requires Warnings for Use of Algorithmic Risk Assessments in Sentencing." *Harvard Law Review*, 130(5), 1530–1537. <https://harvardlawreview.org/print/vol-130/state-v-loomis/> (last accessed 13.05.2026)
15. Federal Constitutional Court of Germany (Bundesverfassungsgericht). (2023). Judgment of the First Senate of 16 February 2023 - 1 BvR 1547/19 (Automated Data Analysis for Criminal Prevention). BVerfG. https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2023/02/rs20230216_1bvr154719en.html (last accessed 13.05.2026)
16. EU AI Act: first regulation on artificial intelligence. The use of artificial intelligence in the EU is regulated by the AI Act, the world's first comprehensive AI law. Published: 08-06-2023, Last updated: 19-02-2025. <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> (last accessed 13.05.2026)
17. Resolution adopted by the General Assembly on 21 March 2024, Seizing the opportunities of safe, secure and trustworthy artificial intelligence systems for sustainable development. <https://docs.un.org/en/A/RES/78/265> (last accessed 01.06.2026)
18. Botchorishvili, Nino. 2024. Gender Equality and the Importance of Gender-Based Violence at International and National Levels; Chapter 6; pages 119–138. DOI: 10.4018/979-8-3693-4005-9.ch006 <https://www.igi-global.com/gateway/chapter/356104> (last accessed 01.06.2026)
19. Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law. Georgia signed it on 5 September 2024. <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/the-framework-convention-on-artificial-intelligence> (last accessed 13.11.2025)

ხელოვნური ინტელექტის მოდელების სწავლება და საავტორო უფლებები: თანამედროვე სამართლებრივი და ეთიკური გამოწვევები

ლიკა საჯაია

სამართლის დოქტორი, პროფესორი
საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ
ნიუ ვიჟენ უნივერსიტეტი
lika.sajaia@giu.edu.ge
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12123>

აბსტრაქტი

ნაშრომი იკვლევს ხელოვნური ინტელექტის მოდელების სწავლების პროცესში საავტორო უფლებების დაცვის სამართლებრივ და ეთიკურ გამოწვევებს. კვლევა ეფუძნება მოსაზრებას, რომ AI სისტემების სწავლება წარმოშობს ავტორთა ქონებრივი და პირადი არაქონებრივი უფლებების დარღვევის რისკს.

ნაშრომში გაანალიზებულია ადამიანის შემოქმედებითი საქმიანობისა და AI გენერაციის კონცეპტუალური განსხვავება, AI ტრენინგის ეტაპები და განსხვავებული სამართლებრივი მიდგომები. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა აშშ-ის თავისუფალი გამოყენების დოქტრინას, ევროკავშირის ტექსტისა და მონაცემთა მაინინგის რეგულაციებს, იაპონიის ლიბერალურ მიდგომასა და ლიტერატურული და მხატვრული ნაწარმოებების დაცვის ბერნის კონვენციის საავტორო სამართლის დაცვის გარანტიებს.

კვლევა აჩვენებს, რომ მსოფლიოში არსებული ფრაგმენტული სამართლებრივი მიდგომა ვერ უზრუნველყოფს ავტორთა უფლებების თანაბარ და ეფექტურ დაცვას. ნაშრომში ასევე შეფასებულია AI ტრენინგისას გამოყენებული დაცვის ისეთი მექანიზმები, როგორიცაა ლიცენზირება, ცალმხრივი განცხადებები, ვებ-გვერდის წესები და ტექნიკური პროტოკოლები.

საკვანძო სიტყვები: გენერაციული AI, საავტორო სამართალი, AI ტრენინგი, ტექსტისა და მონაცემთა მაინინგი, თავისუფალი გამოყენების დოქტრინა.

შესავალი

ხელოვნური ინტელექტის სწრაფმა განვითარებამ თანამედროვე საავტორო სამართალი არაერთი ახალი გამოწვევის წინაშე დააყენა. გენერაციული AI სისტემები ფუნქციონირებენ მონაცემთა მასშტაბური დამუშავებისა და ანალიზის საფუძველზე, ხოლო მათი სწავლება დაკავშირებულია დიდი მოცულობის ტექსტური, ვიზუალური და სხვა ტიპის ინფორმაციის გამოყენებასთან. აღნიშნული მონაცემების მნიშვნელოვანი ნაწილი დაცულია საავტორო სამართლით, რის გამოც აქტუალური გახდა კითხვა თუ რამდენად შეესაბამება AI მოდელების ტრენინგი საავტორო უფლებების დაცვის ფუნდამენტურ პრინციპებს.

საკითხის აქტუალობას ზრდის ისიც, რომ თანამედროვე სამართლებრივი სისტემები განსხვავებულად არეგულირებენ AI ტრენინგის პროცესს. ზოგიერთი იურისდიქცია პრიორიტეტს ტექნოლოგიური ინოვაციის განვითარებას ანიჭებს, ზოგი კი ავტორთა უფლებების

უფრო მკაცრ დაცვას. შედეგად, ჩამოყალიბდა ფრაგმენტული და არაერთგვაროვანი სამართლებრივი გარემო, რომელიც ვერ უზრუნველყოფს ერთიან და სამართლიან დაცვას გლობალური ციფრული სივრცის პირობებში.

ნაშრომის მიზანია ხელოვნური ინტელექტის მოდელების სწავლების პროცესში საავტორო უფლებებთან დაკავშირებული სამართლებრივი და ეთიკური პრობლემების ანალიზი, ადამიანის შემოქმედებითი საქმიანობისა და AI გენერაციის კონცეპტუალური გამიჯვნის წარმოჩენა და ავტორი უფლებათა დაცვის მექანიზმების შეფასება.

კვლევის ამოცანებია: ხელოვნური ინტელექტის და ადამიანის შემოქმედებითი პროცესის განსხვავების ანალიზი; AI ტრენინგის ტექნიკური და სამართლებრივი სპეციფიკის განხილვა; სხვადასხვა იურისდიქციის სამართლებრივი რეჟიმების შედარებითი ანალიზი; ბერნის კონვენციის სამსაფეხურიანი ტესტის შეფასება AI ტრენინგის კონტექსტში; საავტორო უფლებების დაცვის არსებული სამართლებრივი და ტექნიკური მექანიზმების ეფექტიანობის განსაზღვრა.

კვლევის მეთოდოლოგიურ საფუძველს წარმოადგენს დოგმატური, შედარებით-სამართლებრივი და ანალიტიკური კვლევის მეთოდები. ნაშრომში გამოყენებულია საერთაშორისო სამართლებრივი აქტების, სასამართლო პრაქტიკის, აკადემიური ლიტერატურისა და სხვადასხვა ქვეყნის რეგულაციების ანალიზი.

კვლევის ჰიპოთეზაა, რომ გენერაციული ხელოვნური ინტელექტის ტრენინგი, განსაკუთრებით კომერციული მიზნებისთვის, ვერ თავსდება საავტორო უფლების შეზღუდვის ტრადიციულ ჩარჩოში და საჭიროებს ერთიან, ჰარმონიზებულ და ტექნიკურად აღსრულებად სამართლებრივ რეგულირებას, რომელიც უზრუნველყოფს ავტორთა უფლებების ეფექტურ დაცვას ტექნოლოგიური განვითარების პირობებში.

1. ადამიანური შემოქმედება და AI გენერაცია: კონცეპტუალური გამიჯვნის აუცილებლობა

ტერმინი „ხელოვნური ინტელექტი“ ასოცირდება ადამიანის ინტელექტის ანალოგთან, თუმცა AI სისტემები არ ფლობენ ცნობიერებასა და შემეცნებით უნარებს, რომლებიც ინტელექტის ტრადიციული ფილოსოფიური და ფსიქოლოგიური გაგების საფუძველს წარმოადგენს. ინტელექტი (ლათ. Intellectus - გაგება, შემეცნება, გონება) პიროვნების თვისებაა რომელიც აზროვნების უნარსა და გონებრივ განვითარებას უკავშირდება.

ხელოვნური ინტელექტი კომპიუტერული მეცნიერებების სფეროა, რომელიც ფუნქციონირებს ალგორითმული დამუშავებისა და მონაცემთა სტატისტიკური ანალიზის პრინციპებზე. შესაბამისად ხელოვნური ინტელექტის „ინტელექტუალობა“ შეიძლება მივიჩნიოთ ტექნოლოგიურ სიმულაციად. მონაცემებზე დაფუძნებული ალგორითმული პროგნოზირების სისტემისთვის ინტელექტის ნიშნის მინიჭება მარკეტინგული გათვლა უფროა ვიდრე რეალობის ასახვა.

საკითხი განსაკუთრებულ აქტუალობას იძენს, როდესაც ვსვამთ კითხვას - შეუძლია თუ არა ხელოვნურ ინტელექტს ხელოვნებისა და ლიტერატურის შექმნა? ამ კითხვაზე პასუხის გაცემამდე, უპრიანია დავსვათ უფრო ფუნდამენტური კითხვა: შეუძლია თუ არა ნებისმიერ

ადამიანს ხელოვნებისა და ლიტერატურის შექმნა, თუ ამას მაინც განსაკუთრებული ნიჭი სჭირდება? ნიჭი მხოლოდ ინტელექტს არ გულისხმობს. იგი მოიცავს შემოქმედებით უნარსაც, რომელიც ინტელექტისგან განსხვავებული განზომილებაა. შესაბამისად, როდესაც აღნიშნული უნარი ზოგადად კი არ არის უნივერსალური ადამიანისთვის, მისი მიკუთვნება კარგად გამართული ალგორითმული მექანიზმისთვის თეორიულადაც კი დაუშვებელია.

შემოქმედებითი პროცესი არ არის არაფრისგან ქმნა. ყველაზე დიდი შემოქმედებებიც კი ინსპირაციას იღებენ უკვე არსებული კულტურული, სოციალური გარემოდან თუ არსებული ხელოვნების ნიმუშებიდან. ინსპირაციაც ისევე როგორც შემოქმედება მხოლოდ ადამიანური თვისებაა. ინსპირაციის წყარო შემოქმედის ცნობიერებაში სახეს იცვლის მისი განწყობის, გამოცდილების, მორალური კრიტერიუმისა თუ სოციალურ/კულტურული ჩარჩოების გავლენით და იბადება ახალი, ორიგინალური ნაწარმოები, რომელიც გამოხატავს ავტორის ინდივიდუალობას.

AI სისტემებს არ აქვთ ინსპირაციის უნარი, ისევე, როგორც არ აქვთ შემოქმედების უნარი. AI-ის ნეირონული ქსელი ასობით მილიარდი სიტყვის ტექსტს “კითხულობს” სტატისტიკური პარამეტრების სახით, რომლებიც შემდეგ ახალი ტექსტის გენერაციის საფუძველია.¹

თანამედროვე ხელოვნური ინტელექტის სისტემები სწავლობენ მილიარდობით ტექსტურ ერთეულს და მრავალფეროვან საინფორმაციო წყაროებს, რის შედეგადაც მათი „ცოდნის ბაზა“ რაოდენობრივად მნიშვნელოვნად აღემატება ინდივიდუალური ადამიანის მიერ სიცოცხლის განმავლობაში დაგროვებულ ინფორმაციას. AI-ის შესაძლებლობები ეფუძნება არა სუბიექტურ გამოცდილებას, არამედ მასშტაბურ მონაცემთა დამუშავებას, რაც მას ანიჭებს ინფორმაციის დაფარვის უპრეცედენტო ფართო არეალს, თუმცა არა ადამიანური ცნობიერებისთვის დამახასიათებელ გააზრების, შემოქმედებით უნარსა და ინტერპრეტაციულ სიღრმეს.

ხელოვნური ინტელექტის ე.წ. „ცოდნის ბაზა“ AI მოდელების სწავლებიდან/დატრენინგებიდან მიიღწევა. AI-ის სასწავლო პროცესი, სტრუქტურულად, სამ ეტაპს მოიცავს. პირველ ეტაპზე ხდება მონაცემთა შეგროვება (data collection) - ტექსტის ამოღება ციფრული წყაროებიდან. ავტომატური სისტემა სკანირებს ინტერნეტის მილიარდობით გვერდს და ამუშავებს მათზე განთავსებულ ტექსტურ ინფორმაციას. მეორე ეტაპია ტრენინგი (training) - ნეირონული ქსელი ამ ტექსტურ მონაცემებს ამუშავებს სტატისტიკური კანონზომიერებების გამოსავლენად და სწავლის პროცესში თანდათან არეგულირებს ათობით მილიარდ პარამეტრს, რათა უკეთ მოახდინოს ინფორმაციის პროგნოზირება და ინტერპრეტაცია. მესამე ეტაპზე - ინფერენცია (inference) - მოდელი ახალ ტექსტს გენერირებს.

სამივე ეტაპზე AI მოდელები იყენებენ საავტორო სამართლით დაცულ ნაწარმოებებს, ადამიანის ინტელექტუალურ პროდუქტს და ალგორითმული სისტემით მათგან აგენერირებენ ახალ ტექსტს/პროდუქტს, ახალ მაგრამ არა ორიგინალურს, რადგან ტექსტი/პროდუქტი მთლიანად უკვე

¹Paul Goldstein & Bernt Hugenholtz, International Copyright: Principles, Law, and Practice (4th edn, Oxford University Press, 2019), ch. 9.

არსებულს ეფუძნება და არ შეიცავს დამოუკიდებელი შემოქმედებითობის თუნდაც მცირე ელემენტს. ამიტომ ვიყენებთ განსხვავებულ ტერმინებს: ადამიანები ქმნიან და ხელოვნური ინტელექტი აგენერირებს. ამ პერსპექტივიდან, ადამიანის მიერ განხორციელებული შემოქმედებითი პროცესი და ხელოვნური ინტელექტის მიერ განხორციელებული გენერაცია კონცეპტუალურად უნდა გაიმიჯნოს: ადამიანი წარმოადგენს ავტორს, რომელიც ქმნის შემოქმედებით და სუბიექტურ ინტელექტუალურ ნაწარმოებს, მაშინ როდესაც ხელოვნური ინტელექტი მოქმედებს როგორც მონაცემებზე დაფუძნებული გენერაციული სისტემა.

ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე, AI არ შეიძლება განხილულ იქნას როგორც ავტორი კლასიკური საავტორო სამართლის გაგებით, თუმცა მისი მუშაობის პროცესში შესაძლოა წარმოიშვას საავტორო უფლებების დარღვევის რისკი, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც მისი დატრენინგებისთვის გამოყენებული მონაცემები მოიცავს საავტორო სამართლით დაცულ ნაწარმოებებს.

2. AI ტრენინგის განსხვავებული სამართლებრივი რეჟიმი

ხელოვნური ინტელექტის მოდელების ტრენინგთან დაკავშირებული სამართლებრივი რეჟიმი სხვადასხვა იურისდიქციაში მნიშვნელოვნად განსხვავდება და შედეგად ვიღებთ განსხვავებულ ბალანსს ინტელექტუალური საკუთრების დაცვისა და ტექნოლოგიური ინოვაციის ხელშეწყობის ინტერესებს შორის.

აშშ-ის სამართალში საავტორო უფლებების გამონაკლისი „თავისუფალი გამოყენების დოქტრინა“ ოთხკომპონენტთან ტესტზეა დაფუძნებული და AI-ის ტრენინგის კონტექსტში იგი ინტენსიური დებატების საგანია. სასამართლო პრაქტიკაში, მაგალითად *Authors Guild v. Google*² დადგინდა ტექსტის ტრანსფორმაციული გამოყენება, რადგან Google Books ტექსტებს არ ანაცვლებდა, არამედ მათ შესახებ ინფორმაციას ქმნიდა. ამ ლოგიკით, AI-ის ტრენინგიც ხშირად განიხილება როგორც ტრანსფორმაციული პროცესი, რომელიც ქმნის არა ტექსტის ასლს, არამედ სტატისტიკურ მოდელს.

თუმცა ეს ანალოგია სრულად იდენტური არ არის. Google Books-ის შემთხვევაში ტექსტი ინდექსირდებოდა და ნაწილობრივ ხელმისაწვდომი რჩებოდა მომხმარებლისთვის, მაშინ როდესაც AI-ის მოდელები ტექსტურ მონაცემებს გარდაქმნიან პარამეტრებად და შემდეგ ქმნიან ახალ ტექსტს. გენერაციული ხელოვნური ინტელექტის სისტემების მიერ დაცული ნაწარმოებების კოპირებას ტრანსფორმაციულობის მსგავსი საფუძვლიანი პრეტენზია არ გააჩნია. ნაწარმოებები სრულად კოპირდება და ხდება მექანიკური კოდირება AI მოდელში, ისე რომ არ უზრუნველყოფს რაიმე საძიებო მექანიზმს ან სხვა ფუნქციურ დანიშნულებას, მითუმეტეს კრიტიკას ან კომენტარს.³ ამ შემთხვევაში მომხმარებელი ასევე აღარ არის ინფორმირებული პირველწყაროს შესახებ. ავტორს ადგება როგორ ეკომონიკური ზიანი ასევე ილახება მისი პირადი არაქონებრივი

²*Authors Guild, Inc. v. Google, Inc.* 2015. United States Court of Appeals for the Second Circuit, 804 F.3d 202, 216 (2d Cir. 2015).

³Jacqueline C. Charlesworth, *Generative AI's Illusory Case for Fair Use*, *Vanderbilt Journal of Entertainment & Technology Law* 27, no. 3 (May 2025): 359.

უფლებები. Andy Warhol Foundation v. Goldsmith⁴-ის გადაწყვეტილებამ კიდევ უფრო გაამკაცრა „ტრანსფორმაციული გამოყენების“ შეფასება, ხაზგასმით აღნიშნა, რომ კომერციული მიზანი და გამოყენების განსხვავებული ხასიათი ყოველთვის საკმარისი არ არის თავისუფალი დოქტრინის დასამტკიცებლად.

ევროკავშირში 2019 წლის დირექტივით 2019/790 საავტორო უფლებებისა და ერთიანი ციფრული ბაზრის შესახებ⁵ დანერგა ტექსტისა და მონაცემთა მაინინგის გამონაკლისები. სამეცნიერო კვლევისთვის ტექსტისა და მონაცემების ანალიზი ავტომატიზებული მეთოდებით დასაშვებია, ხოლო კომერციული გამოყენება დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ უფლებების მფლობელმა არ გამოიყენა „opt-out“ მექანიზმი (უარის დაფიქსირება მანქანურად წაკითხვადი ფორმით).

ევროკავშირის ხელოვნური ინტელექტის შესახებ რეგულაცია ავალდებულებს AI კომპანიებს გაამჟღავნონ ტრენინგის მონაცემების ზოგადი წყაროები, რაც ქმნის გამჭვირვალობის ახალ მექანიზმს, თუმცა ის არ ითვალისწინებს წარსული გამოყენებისთვის კომპენსაციას.⁶

დიდ ბრიტანეთში საავტორო უფლებების, დიზაინისა და პატენტის აქტი⁷ ტექსტისა და მონაცემების მაინინგს უშვებს მხოლოდ სამეცნიერო კვლევებისა და არა კომერციული გამოყენებისათვის.

იაპონიაში კი მოქმედებს ერთ-ერთი ყველაზე ლიბერალური რეჟიმი. იაპონიის საავტორო სამართალი⁸ უშვებს მონაცემთა ანალიზს და AI-ის ტრენინგს, მათ შორის კომერციული მიზნებისთვის, ავტორის ნებართვის გარეშე, თუ გამოყენება ხდება ინფორმაციის ანალიზის ფარგლებში.

შესაბამისად, AI ტრენინგის სამართლებრივი რეჟიმი გლობალურად არაერთგვაროვანია და განსხვავებულად არეგულირებს ინტელექტუალური საკუთრების დაცვასა და ინოვაციის განვითარების შორის მუდმივ ბალანსს.

3. ლიტერატურული და მხატვრული ნაწარმოებების დაცვის ბერნის კონვენცია და AI მოდელების სწავლება

AI-ის ტრენინგის პროცესში საავტორო უფლებებით დაცული ნაწარმოებების გამოყენება აუცილებელია შეფასდეს ლიტერატურული და მხატვრული ნაწარმოებების დაცვის შესახებ ბერნის კონვენციით⁹, რადგან სწორედ იგი წარმოადგენს საავტორო სამართლის სფეროში მთავარ საერთაშორისო აქტს. ბერნის კონვენციის სამსაფეხურიანი ტესტი ადგენს სამ კრიტერიუმს: გამოყენება უნდა იყოს სპეციალური შემთხვევა, არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს ნაწარმოების

⁴Andy Warhol Foundation for the Visual Arts, Inc. v. Goldsmith. 2023. Supreme Court of the United States, 598 U.S. 508, 532 (2023).

⁵EU Directive 2019/790 (DSM Directive)

⁶Regulation (EU) 2024/1689

⁷UK, Copyright, Designs and Patents Act 1988

⁸Japanese Copyright Act, Article 30-4

⁹Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, 1886

ნორმალურ ეკონომიკურ ექსპლუატაციას და არ უნდა აყენებდეს არაგონივრულ ზიანს უფლებათა მფლობელის ლეგიტიმურ ინტერესებს.¹⁰

ამ ჩარჩოს მიხედვით, AI ტრენინგი ნაწილობრივ შეიძლება ჩაითვალოს ტექნოლოგიურად განსაზღვრულ „სპეციალურ შემთხვევად“, თუმცა მეორე და მესამე კრიტერიუმები განსაკუთრებით პრობლემურია. AI მოდელების სწავლებისას ხდება ნაწარმოებების მასობრივი დამუშავება, რაც პოტენციურად აზიანებს მათ ნორმალურ კომერციულ გამოყენებას. როდესაც AI სწავლობს ავტორთა ნაწარმოებებზე მასობრივად და მათგან ქმნის ახალ კონკურენტულ პროდუქტებს, ამით ირღვევა ავტორის ქონებრივი უფლებები და შესაბამისად, მას ქონებრივი ზიანი ადგება.

აღიშნულ დისკუსიაში მნიშვნელოვანი თეორიული საკითხია ბერნის კონვენციის შესაბამისობაც ტექნოლოგიურ პროგრესთან. ტექნოლოგიური განვითარებისა და განსაკუთრებით გენერაციული AI-ის ფონზე ხშირად ჩნდება კითხვა, რამდენად ადეკვატურად პასუხობს ეს კონვენცია თანამედროვე ციფრულ რეალობას და ხომ არ საჭიროებს იგი გადახედვას რათა უკეთ ასახავდეს მონაცემებზე დაფუძნებული ავტომატიზებული სისტემების სპეციფიკას? ბერნის კონვენციის თანახმად, ავტორის ქონებრივი უფლებები არ არის აბსოლუტური და შესაძლებელია შეიზღუდოს. თუმცა ასეთი შეზღუდვები ყოველთვის ემსახურება კონკრეტულ ლეგიტიმურ მიზნებს - ინფორმაციის თავისუფალ გავრცელებას, კრიტიკას, მეცნიერებისა და განათლების განვითარებას. ამ მიზნების მიღმა, მაგალითად, როდესაც ხელოვნური ინტელექტის სწავლება მიმართულია მოგებაზე ორიენტირებულ ბიზნეს მოდელზე, ჩნდება კითხვა, რამდენად მართლდება შეზღუდვის გამოყენება იმავე საფუძვლებით.

გამოყენების მთავარი მიზანს თუკი არის კომერციული მოგების მიღება და არა საზოგადოებრივი ინტერესის დაცვა წარმოადგენს ამგვარი გამოყენება აღარ ჯდება ბერნის კონვენციით გათვალისწინებული გამონაკლისების ლოგიკაში. შესაბამისად, ასეთ შემთხვევებში უფრო მკაფიოდ იკვეთება ავტორის ნებართვის მიღებისა და შესაბამისი კომპენსაციის აუცილებლობა.

ამგვარად, AI ტრენინგი რთულად თავსდება ბერნის სამსაფეხურიანი ტესტით განსაზღვრულ საავტორო უფლების შეზღუდვის დასაშვებ ჩარჩოში, რადგან იგი ხშირად ეწინააღმდეგება ნაწარმოების ნორმალურ ექსპლუატაციას და ქმნის არაგონივრული ზიანის რისკს, ხოლო გამოყენების მიზანი სცდება ტრადიციულად აღიარებულ საზოგადოებრივ ინტერესებს.

4. საავტორო უფლებების დაცვის სამართლებრივი მექანიზმები AI მოდელების სწავლებისას

ხელოვნური ინტელექტის ტრენინგისას საავტორო უფლებების დაცვისთვის გამოიყენება სხვადასხვა სამართლებრივი ინსტრუმენტი. მათ შორის მნიშვნელოვანია: ცალმხრივი განაცხადი, ლიცენზიის ხელშეკრულება და ვებ-გვერდის წესები და პირობები.¹¹

¹⁰World Intellectual Property Organization (WIPO), Guide to the Copyright and Related Rights Treaties Administered by WIPO and Glossary of Copyright and Related Rights Terms (Geneva: WIPO, November 2003), 56.

¹¹Lucchi, Generative AI and Copyright. 2025, 41.

სამართლებრივი მექანიზმების ძირითადი პრობლემას წარმოადგენს, რომ ისინი ხშირ შემთხვევაში ვერ უზრუნველყოფენ საავტორო უფლების მფლობელის ნების ტექნიკურ დონეზე აღქმას და ავტომატურ შესრულებას. შედეგად ზოგჯერ დეკლარაციულ და ინდივიდუალურ ინსტრუმენტებად რჩებიან და არა სისტემურ დაცვის მექანიზმებად.

ცალმხრივი განაცხადი წარმოადგენს საავტორო უფლებების მფლობელის საჯაროდ გამოხატულ ნებას მისი ნაწარმოების გამოყენების შესახებ. ასეთი განცხადება შეიძლება განთავსდეს ვებ-გვერდზე, თან დაერთოს ნაწარმოების ასლს ან პირდაპირ მიეწოდოს ხელოვნური ინტელექტის პროვაიდერს. თუმცა, მისი ეფექტიანობა მნიშვნელოვნად შეზღუდულია. ცალმხრივი განაცხადი ძირითადად ადამიანის მიერ წაკითხვადი ტექსტია და არ წარმოადგენს კომპიუტერისთვის გასაგებ ინსტრუქციას. მისი აღსრულება დამოკიდებულია იმაზე, აღიქვამს თუ არა მას მესამე მხარე სამართლებრივად სავალდებულო მოთხოვნად. ცალმხრივი განაცხადი ვერ აკმაყოფილებს კომპიუტერული წაკითხვადობისა და ავტომატური შესრულებადობის კრიტერიუმებს. შესაბამისად, იგი უფრო წარმოადგენს საჯარო პოზიციის გამოხატვას, ვიდრე ეფექტურ ტექნიკურ ან სამართლებრივ ბარიერს.

შედარებით ძლიერი მექანიზმია ლიცენზიის ხელშეკრულება, რადგან იგი ქმნის ორმხრივ, იურიდიულად სავალდებულო შეთანხმებას საავტორო უფლების მფლობელსა და მომხმარებელს შორის. მისი მეშვეობით შესაძლებელია დეტალურად განისაზღვროს ნაწარმოების გამოყენების პირობები, მათ შორის AI ტრენინგის მიზნებისთვის გამოყენება და შესაბამისი ანაზღაურების გაცემის წესი და პირობები. თუმცა, პრაქტიკული თვალსაზრისით, ამ მექანიზმის მასშტაბური გამოყენება პრობლემურია. გენერაციული AI სისტემების სწავლება მოითხოვს უზარმაზარ მოცულობის მონაცემებს, რაც გულისხმობს ათასობით ან მილიონობით უფლების მფლობელთან ინდივიდუალური ან კოლექტიური შეთანხმებების გაფორმების აუცილებლობას.

შესაბამისად, ლიცენზირების სისტემა რჩება ეფექტიან ინსტრუმენტად ინდივიდუალურ ან სპეციალიზებულ შემთხვევებში, თუმცა არა უნივერსალურ გადაწყვეტად AI ტრენინგის რეგულირებისთვის.

ავტორის უფლების დაცვის სამართლებრივ მექანიზმად ასევე შეიძლება განვიხილოთ ვებ-გვერდის წესები და პირობები, რომელიც განსაზღვრავს საიტის გამოყენების პირობებს და მომხმარებლის უფლებებსა და ვალდებულებებს. მისი ეფექტიანობა ასევე შეზღუდულია. პირველ რიგში, წესები და პირობები ძირითადად ადამიანის ენაზეა დაწერილი და არ არის ტექნიკურად სტრუქტურირებული ისე, რომ AI სისტემებმა ავტომატურად აღიქვან მათი შინაარსი. ეს მექანიზმიც ვერ ქმნის საკმარისად ეფექტურ და ტექნოლოგიურად აღსრულებად დაცვის სისტემას AI ტრენინგის კონტექსტში.

სამივე სამართლებრივი მექანიზმი (ცალმხრივი განაცხადი, ლიცენზიის ხელშეკრულება და ვებ-გვერდის წესები და პირობები) გარკვეულ როლს ასრულებს საავტორო უფლებების დაცვის სისტემაში, თუმცა მათი ეფექტიანობა შეზღუდულია გენერაციული AI ტრენინგის სპეციფიკის გამო. არსებული სამართლებრივი მექანიზმები ვერ ქმნის უნივერსალურ, ერთიან და პრაქტიკულად ეფექტიან ჩარჩოს AI ტრენინგის პირობებში საავტორო უფლებების დასაცავად. მათი ძირითადი შეზღუდვა სწორედ ისაა, რომ ისინი ან ზედმეტად დეკლარაციულ ხასიათს

ატარებენ, ან ზედმეტად რთულ და ხარჯიან ადმინისტრაციულ პროცესებს უკავშირდებიან, რის გამოც ვერ ხდება მათი ეფექტური აღსრულება.

აუცილებელია ისეთი მოქნილი სამართლებრივი მოდელის შემუშავება, რომელიც ერთდროულად უზრუნველყოფს უფლებების აღიარებასა და მათ ტექნიკურ აღსრულებას. მხოლოდ სამართლებრივი და ტექნიკური ინსტრუმენტების ინტეგრირებული მიდგომა შეიძლება იქცეს უნივერსალური დაცვის საფუძვლად, სადაც ავტორის ნება არა მხოლოდ ფორმალურად დაფიქსირდება, არამედ რეალურად და ავტომატურად განხორციელდება ხელოვნური ინტელექტის სისტემების მიერ.

კვლევის შედეგები

გენერაციული ხელოვნური ინტელექტის განვითარებამ საავტორო სამართალი ახალი გამოწვევების წინაშე დააყენა. თანამედროვე AI სისტემები ეფუძნება მონაცემთა მასშტაბურ დამუშავებას და მათი ტრენინგი პრაქტიკულად შეუძლებელია საავტორო უფლებებით დაცული ნაწარმოებების გამოყენების გარეშე, რაც პირდაპირ უკავშირდება ავტორის ქონებრივი და პირადი არაქონებრივი უფლებების დაცვას.

ნაშრომმა წარმოაჩინა, რომ ადამიანის შემოქმედებითი საქმიანობა და AI-ის მიერ განხორციელებული გენერაცია არსებითად განსხვავებული პროცესებია. ადამიანი ქმნის ნაწარმოებს ცნობიერების, გამოცდილებისა და შემოქმედებითი თავისუფლების საფუძველზე, ხოლო AI ფუნქციონირებს ალგორითმული და სტატისტიკური დამუშავების პრინციპებით. შესაბამისად, AI ვერ ჩაითვლება ავტორად კლასიკური საავტორო სამართლის გაგებით.

კვლევამ ასევე დაადასტურა, რომ მსოფლიოში AI ტრენინგის ერთიანი სამართლებრივი რეჟიმი არ არსებობს. აშშ, ევროკავშირი და იაპონია განსხვავებულ მიდგომებს იყენებენ, რაც ქმნის სამართლებრივი გაურკვევლობისა და არათანაბარი დაცვის რისკს. აუცილებელია უფრო ჰარმონიზებული საერთაშორისო ჩარჩოს შექმნა.

ბერნის კონვენციის სამსაფეხურიანი ტესტის ანალიზმა აჩვენა, რომ AI ტრენინგი არ შეიძლება მივიჩნიოთ საავტორო უფლების შეზღუდვის საფუძვლად. ბერნის კონვენციით დაშვებული შეზღუდვები ისტორიულად ემსახურებოდა განათლების, მეცნიერებისა და ინფორმაციის გავრცელების მიზნებს, მაშინ როდესაც გენერაციული AI სისტემების ფუნქციონირება ხშირ შემთხვევაში კომერციულ სარგებელზეა ორიენტირებული. შესაბამისად, ასეთ პირობებში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ხდება ავტორისგან ნებართვის მიღება და შესაბამისი კომპენსაცია კანონის დაცვით.

დასკვნა

სავტორო უფლებების დაცვისათვის აუცილებელია ისეთი მოქნილი და ინტეგრირებული სამართლებრივი მოდელის შექმნა, რომელიც გააერთიანებს სამართლებრივ და ტექნიკურ მექანიზმებს და უზრუნველყოფს ავტორის ნების არა მხოლოდ ფორმალურ დაფიქსირებას, არამედ მის ავტომატურ და ტექნიკურ აღსრულებასაც AI სისტემების მიერ.

ხელოვნური ინტელექტის განვითარება არ უნდა მოხდეს ადამიანის შემოქმედებითი შრომისა და საავტორო უფლებების ხარჯზე. ტექნოლოგიური პროგრესი მხოლოდ მაშინ იქნება სამართლიანი და მდგრადი, თუ იგი თანაბრად დაიცავს როგორც ინოვაციის განვითარებას, ისე ავტორთა ეკონომიკურ, მორალურ და ეთიკურ ინტერესებს.

ბიბლიოგრაფია

1. Goldstein, Paul, and Bernt Hugenholtz. International Copyright: Principles, Law, and Practice. 4th ed. Oxford: Oxford University Press, 2019.
2. Charlesworth, Jacqueline C. "Generative AI's Illusory Case for Fair Use." *Vanderbilt Journal of Entertainment & Technology Law* 27, no. 3 (May 2025).
3. Lucchi, Nicola. "Generative AI and Copyright." 2025.
4. World Intellectual Property Organization (WIPO). Guide to the Copyright and Related Rights Treaties Administered by WIPO and Glossary of Copyright and Related Rights Terms. Geneva: WIPO, November 2003.

საერთაშორისო აქტები

1. Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, 1886.
2. Regulation (EU) 2024/1689 (Artificial Intelligence Act).
3. Directive (EU) 2019/790 (Digital Single Market Directive).

კანონები და სასამართლო გადაწყვეტილებები

1. Copyright, Designs and Patents Act 1988 (United Kingdom).
2. Japanese Copyright Act.
3. Authors Guild, Inc. v. Google, Inc., 804 F.3d 202, 216 (2d Cir. 2015).
4. Andy Warhol Foundation for the Visual Arts, Inc. v. Goldsmith, 598 U.S. 508, 532 (U.S. 2023).

Training of Artificial Intelligence Models and Copyright: Modern Legal and Ethical Challenges

Lika Sajaia

*Doctor of Law, Professor
International University of Georgia GIU
New Vision University
lika.sajaia@giu.edu.ge
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12123>*

Abstract

The paper explores the legal and ethical challenges of protecting copyright in the process of training artificial intelligence models. The research is based on the view that training AI systems creates a risk of violating authors' economic and moral rights.

The paper analyzes the conceptual difference between human creative activity and AI generation, the stages of AI training, and different legal approaches. Particular attention is paid to the US fair use doctrine, EU text and data mining regulations, Japan's liberal approach, and the copyright protection guarantees of the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works.

The research shows that the fragmented legal approach existing in the world cannot ensure equal and effective protection of authors' rights. The paper also evaluates protection mechanisms used during AI training, such as licensing, unilateral statements, website terms, and technical protocols.

Keywords: Generative AI, copyright law, AI training, text and data mining, fair use doctrine.

Introduction

The rapid development of artificial intelligence has presented modern copyright law with numerous new challenges. Generative AI systems function based on large-scale data processing and analysis, while their training is associated with large volumes of textual, visual, and with the use of other types of information. A significant part of this data is protected by copyright law, which is why the question of how AI model training complies with the fundamental principles of copyright protection has become relevant.

The relevance of the issue is further increased by the fact that modern legal systems regulate the AI training process differently. Some jurisdictions prioritize the development of technological innovation, while others prioritize stricter protection of authors' rights. As a result, a fragmented and inconsistent legal environment has emerged, which fails to provide uniform and fair protection in the conditions of a global digital space.

The aim of the paper is to analyze the legal and ethical problems related to copyright in the process of training artificial intelligence models, to demonstrate the conceptual distinction between human creative activity and AI generation, and to evaluate the mechanisms for protecting authors' rights.

The research objectives are: Analysis of the difference between the creative processes of artificial intelligence and humans; Discussion of the technical and legal specifics of AI training; Comparative analysis of the legal regimes of various jurisdictions; Evaluation of the Berne Convention's three-step test in the context of AI training; Determination of the effectiveness of existing legal and technical mechanisms for copyright protection.

The methodological basis of the research consists of dogmatic, comparative-legal, and analytical research methods. The paper uses an analysis of international legal acts, judicial practice, academic literature, and regulations of various countries.

The research hypothesis is that the training of generative artificial intelligence, especially for commercial purposes, does not fit within the traditional framework of copyright limitations and requires a unified, harmonized, and technically enforceable legal regulation that ensures effective protection of authors' rights in the conditions of technological development.

1. Human Creativity and AI Generation: The Necessity of Conceptual Distinction

The term "Artificial Intelligence" is associated with an analogue of human intelligence, although AI systems do not possess the consciousness and cognitive skills that are part of the traditional philosophical and psychological understanding of intelligence serves as the basis. Intellect (Lat. Intellectus - understanding, cognition, mind) is a quality of a person that is related to the ability to think and mental development.

Artificial intelligence is a field of computer science that functions on the principles of algorithmic processing and statistical analysis of data. Accordingly, the "intellectuality" of artificial intelligence can be considered a technological simulation. Assigning the sign of intelligence to a data-driven algorithmic forecasting system is more of a marketing calculation than a reflection of reality.

The issue gains particular relevance when we ask the question - can artificial intelligence create art and literature? Before answering this question, it is appropriate to ask a more fundamental question: can any human create art and literature, or does it still require a special talent? Talent does not imply intellect alone. It also includes creative ability, which is a different dimension from intellect. Accordingly, when the mentioned ability is not universal for humans even in general, its attribution to a well-functioning algorithmic mechanism is theoretically inadmissible.

The creative process is not creation out of nothing. Even the greatest creators draw inspiration from the existing cultural and social environment or from existing works of art. Inspiration, just like creativity, is a purely human quality. The source of inspiration changes form in the creator's consciousness under the influence of their mood, experience, moral criteria, or social/cultural frameworks, and a new, original work is born that expresses the author's individuality.

AI systems do not have the capacity for inspiration, just as they do not have the capacity for creativity. An AI's neural network "reads" texts of hundreds of billions of words in the form of statistical parameters, which then serve as the basis for generating new text.¹

Modern artificial intelligence systems learn from billions of textual units and diverse information sources, as a result of which their "knowledge base" quantitatively significantly exceeds the information accumulated by an individual human during their lifetime. AI's capabilities are based not on subjective experience, but on large-scale data processing, which gives it an unprecedentedly wide range of information coverage, though not the understanding, creative ability, and interpretive depth characteristic of human consciousness. The so-called "knowledge base" of artificial intelligence is achieved through the learning/training of AI models.

The AI learning process, structurally, involves three stages. In the first stage, data collection occurs - extracting text from digital sources. An automated system scans billions of internet pages and processes the textual information placed on them. The second stage is training - a neural network processes these textual data to identify statistical patterns and gradually adjusts tens of billions of parameters during the learning process to better predict and interpret information. In the third stage - inference - the model generates new text.

At all three stages, AI models use works protected by copyright, human intellectual products, and through an algorithmic system, they generate new text/products from them—new but not original, because the text/product is entirely based on what already exists and does not contain even a small element of independent creativity. Therefore, we use different terms: humans create and artificial intelligence generates. From this perspective, the creative process carried out by a human and the generation carried out by artificial intelligence should be conceptually distinguished: a human represents the author who creates a creative and subjective intellectual work, while artificial intelligence acts as a data-driven generative system.

Based on all the above, AI cannot be considered an author in the sense of classical copyright law, although the risk of copyright infringement may arise during its operation, especially when the data used for its training includes works protected by copyright law.

2. Different Legal Regime for AI Training

The legal regime related to the training of artificial intelligence models varies significantly across different jurisdictions, and as a result, we get a different balance between the interests of protecting intellectual property and promoting technological innovation.

In US law, the copyright exception "Fair Use Doctrine" is based on a four-factor test and is a subject of intense debate in the context of AI training. In judicial practice, for example, in *Authors Guild v. Google*² transformative use of text was established because Google Books did not replace the texts but created

¹Paul Goldstein & Bernt Hugenholtz, *International Copyright: Principles, Law, and Practice* (4th edn, Oxford University Press, 2019), ch. 9.

²*Authors Guild, Inc. v. Google, Inc.* 2015. United States Court of Appeals for the Second Circuit, 804 F.3d 202, 216 (2d Cir. 2015).

information about them. This Logically, AI training is often viewed as a transformative process that creates not a copy of the text, but a statistical model.

However, this analogy is not entirely identical. In the case of Google Books, text was indexed and remained partially available to the user, whereas AI models transform text data into parameters and then create new text. Generative artificial intelligence systems do not have a similarly grounded claim of transformativeness for copying protected works. Works are fully copied and mechanical encoding occurs in the AI model, such that it does not provide any search mechanism or other functional purpose, let alone criticism or commentary³. In this case, the user is also no longer informed about the original source. The author suffers both economic damage and their personal non-property rights are also infringed. The decision in *Andy Warhol Foundation v. Goldsmith*⁴ further tightened the assessment of "transformative use," emphasizing that a commercial purpose and a different nature of use are not always sufficient to prove the fair use doctrine.

In the European Union, Directive 2019/790 on Copyright and the Digital Single Market⁵ introduced exceptions for text and data mining. Analysis of text and data by automated methods for scientific research is permissible, while commercial use is permissible only if the rights holder has not used an "opt-out" mechanism (refusal expressed in a machine-readable format). The European Union Regulation on Artificial Intelligence obliges AI companies to disclose general sources of training data, which creates a new transparency mechanism, although it does not provide compensation for past use.⁶

In Great Britain, the Copyright, Designs and Patents Act⁷ allows text and data mining only for scientific research and not for commercial use. In Japan, one of the most liberal regimes operates. Japanese copyright law⁸ allows data analysis and AI training, including for commercial purposes, without the author's permission, if the use occurs within the scope of information analysis.

Accordingly, the legal regime for AI training is globally heterogeneous and regulates the constant balance between the protection of intellectual property and the development of innovation differently.

3. Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works and AI Model Training

The use of copyrighted works in the AI training process must be evaluated under the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works⁹. Because it is the main international act in the field of copyright law. The Berne Convention's three-step test establishes three criteria: the use must be a special

³Jacqueline C. Charlesworth, *Generative AI's Illusory Case for Fair Use*, *Vanderbilt Journal of Entertainment & Technology Law* 27, no. 3 (May 2025): 359.

⁴*Andy Warhol Foundation for the Visual Arts, Inc. v. Goldsmith*. 2023. Supreme Court of the United States, 598 U.S. 508, 532 (2023).

⁵EU Directive 2019/790 (DSM Directive)

⁶Regulation (EU) 2024/1689

⁷UK, Copyright, Designs and Patents Act 1988

⁸Japanese Copyright Act, Article 30-4

⁹Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, 1886

case, it must not conflict with the normal economic exploitation of the work, and it must not unreasonably prejudice the legitimate interests of the rights holder.¹⁰

According to this framework, AI training can partially be considered a technologically defined "special case," although the second and third criteria are particularly problematic. During the training of AI models, mass processing of works occurs, which potentially harms their normal commercial use. When AI learns from authors' works en masse and creates new competitive products from them, the author's property rights are violated, and accordingly, they suffer economic damage.

An important theoretical issue in this discussion is the compatibility of the Berne Convention with technological progress. Against the backdrop of technological development and especially generative AI, the question often arises: how adequately does this convention respond to modern digital reality, and does it need revision to better reflect the specifics of data-driven automated systems? According to the Berne Convention, an author's property rights are not absolute and can be restricted. However, such restrictions always serve specific legitimate goals - the free dissemination of information, criticism, and the development of science and education. Beyond these goals, for example, when artificial intelligence training is directed towards a profit-oriented business model, the question arises as to how far the use of the limitation is justified on the same grounds.

If the main purpose of use is to obtain commercial profit and not to protect the public interest, such use no longer fits into the logic of exceptions provided by the Berne Convention. Accordingly, in such cases, the necessity of obtaining the author's permission and appropriate compensation becomes more clearly defined.

Thus, AI training is difficult to fit within the permissible framework of copyright limitation defined by the Berne three-step test, as it often contradicts the normal exploitation of the work and creates a risk of unreasonable harm, while the purpose of use goes beyond traditionally recognized public interests.

4. Legal Mechanisms for Copyright Protection during AI Model Training

Various legal instruments are used for copyright protection during artificial intelligence training. Among them, the following are important: unilateral declaration, license agreement, and website terms and conditions.¹¹

The main problem with legal mechanisms is that in many cases they cannot ensure the perception and automatic execution of the copyright holder's will at a technical level. As a result, they sometimes remain as declaratory and individual instruments rather than systemic protection mechanisms.

A unilateral declaration represents the publicly expressed will of the copyright holder regarding the use of their work. Such a declaration can be placed on a website, attached to a copy of the work, or provided directly to the artificial intelligence provider. However, its effectiveness is significantly limited. A

¹⁰World Intellectual Property Organization (WIPO), Guide to the Copyright and Related Rights Treaties Administered by WIPO and Glossary of Copyright and Related Rights Terms (Geneva: WIPO, November 2003), 56.

¹¹Lucchi, Generative AI and Copyright, 2025, 41.

unilateral declaration is primarily human-readable text and does not constitute a computer-understandable instruction. Its enforcement depends on whether a third party perceives it as a legally binding requirement. A unilateral declaration cannot satisfy the criteria of computer readability and automatic executability. Accordingly, it represents an expression of a public position rather than an effective technical or legal barrier.

A licensing agreement is a relatively strong mechanism, as it creates a bilateral, legally binding agreement between the copyright holder and the user. Through it, the terms of use of the work can be defined in detail, including use for AI training purposes and the rules and conditions for issuing appropriate compensation. However, from a practical point of view, the large-scale use of this mechanism is problematic. Training generative AI systems requires huge volumes of data, which implies the necessity of concluding individual or collective agreements with thousands or millions of rights holders.

Accordingly, the licensing system remains an effective tool in individual or specialized cases, but not a universal solution for regulating AI training.

Website terms and conditions, which define the terms of use of the site and the rights and obligations of the user, can also be considered as a legal mechanism for protecting the author's rights. Its effectiveness is also limited. First of all, terms and conditions are mostly written in human language and are not technically structured so that AI systems can automatically perceive their content. This mechanism also fails to create a sufficiently effective and technologically enforceable protection system in the context of AI training.

All three legal mechanisms (unilateral declaration, licensing agreement, and website terms and conditions) play a certain role in the copyright protection system, although their effectiveness is limited due to the specifics of generative AI training. Existing legal mechanisms cannot create a universal, unified, and practically effective framework for protecting copyright in the conditions of AI training. Their main limitation is precisely that they are either too declaratory in nature or are associated with overly complex and costly administrative processes, which is why their effective enforcement is not possible.

It is necessary to develop such a flexible legal model that simultaneously ensures the recognition of rights and their technical enforcement. Only an integrated approach of legal and technical instruments can become the basis for universal protection, where the author's will is not only formally recorded but also actually and automatically implemented by artificial intelligence systems.

Research Results

The development of generative artificial intelligence has presented copyright law with new challenges. Modern AI systems are based on large-scale data processing, and their training is practically impossible without the use of copyrighted works, which is directly related to the protection of the author's economic and moral rights.

The work has shown that human creative activity and generation performed by AI are essentially different processes. A human creates a work based on consciousness, experience, and creative freedom, while AI

functions on the principles of algorithmic and statistical processing. Accordingly, AI cannot be considered an author in the sense of classical copyright law.

The research also confirmed that there is no uniform legal regime for AI training in the world. The USA, the European Union, and Japan use different approaches, which creates a risk of legal uncertainty and unequal protection. It is necessary to create a more harmonized international framework.

Analysis of the three-step test of the Berne Convention showed that AI training cannot be considered a basis for copyright limitation. The limitations allowed by the Berne Convention have historically served the purposes of education, science, and the dissemination of information, while the functioning of generative AI systems is often oriented toward commercial benefit. Accordingly, in such conditions, it becomes particularly important to obtain permission from the author and appropriate compensation in compliance with the law.

Conclusion

For the protection of copyright, it is necessary to create such a flexible and integrated legal model that will combine legal and technical mechanisms and ensure not only the formal recording of the author's will but also its automatic and technical enforcement by AI systems.

The development of artificial intelligence should not occur at the expense of human creative labor and copyright. Technological progress will only be fair and sustainable if it equally protects both the development of innovation and the economic, moral, and ethical interests of authors.

Bibliography

1. Goldstein, Paul, and Bernt Hugenholtz. *International Copyright: Principles, Law, and Practice*. 4th ed. Oxford: Oxford University Press, 2019.
2. Charlesworth, Jacqueline C. "Generative AI's Illusory Case for Fair Use." *Vanderbilt Journal of Entertainment & Technology Law* 27, no. 3 (May 2025).
3. Lucchi, Nicola. "Generative AI and Copyright." 2025.
4. World Intellectual Property Organization (WIPO). *Guide to the Copyright and Related Rights Treaties Administered by WIPO and Glossary of Copyright and Related Rights Terms*. Geneva: WIPO, November 2003.

International Acts

1. Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, 1886.
2. Regulation (EU) 2024/1689 (Artificial Intelligence Act).
3. Directive (EU) 2019/790 (Digital Single Market Directive).

Laws and Court Decisions

1. Copyright, Designs and Patents Act 1988 (United Kingdom).
2. Japanese Copyright Act.
3. *Authors Guild, Inc. v. Google, Inc.*, 804 F.3d 202, 216 (2d Cir. 2015).
4. *Andy Warhol Foundation for the Visual Arts, Inc. v. Goldsmith*, 598 U.S. 508, 532 (U.S. 2023).

პაციენტის ინფორმირებული თანხმობა ციფრულ ეპოქაში: ტელემედიცინა და მონაცემთა დაცვა

ნატო ჭითანავა

საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი GIU-ს ასისტენტი,
გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის სამართლის დოქტორანტი
tchitanavanato@gmail.com
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12124>

აბსტრაქტი

ციფრული ტრანსფორმაციის პირობებში ტელემედიცინა ჯანდაცვის სისტემის მნიშვნელოვან ინსტრუმენტად გვევლინება, რომელიც უზრუნველყოფს სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობას, უწყვეტობასა და ეფექტიანობას. ამასთან, დისტანციური სამედიცინო მომსახურების განვითარება წარმოშობს მნიშვნელოვან სამართლებრივ გამოწვევებს, განსაკუთრებით პაციენტის ინფორმირებული თანხმობისა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის მიმართულებით.

წინამდებარე კვლევის მიზანია ტელემედიცინის სამართლებრივი ჩარჩოს შეფასება პაციენტის ინფორმირებული თანხმობისა და მონაცემთა დაცვის კონტექსტში, საერთაშორისო სტანდარტებისა და საქართველოს პრაქტიკის შედარებითი ანალიზის საფუძველზე. კვლევა ეფუძნება დოქტრინალურ, ისტორიულ და შედარებით სამართლებრივ მეთოდებს და მოიცავს ისეთ საერთაშორისო ინსტრუმენტებს, როგორიცაა GDPR, HIPAA და ISO 13131:2021, აგრეთვე ეროვნული კანონმდებლობის ანალიზს.

კვლევის შედეგები აჩვენებს, რომ მიუხედავად იმისა, საქართველოს სამართლებრივი ჩარჩო ზოგადად მოიცავს პაციენტის უფლებების დაცვისა და მონაცემთა უსაფრთხოების ძირითად პრინციპებს, ტელემედიცინის სპეციფიკასთან დაკავშირებული არაერთი საკითხი - მათ შორის, დისტანციური ინფორმირებული თანხმობის ფორმის, მისი სამართლებრივი ვალიდურობის, პაციენტის იდენტიფიკაციისა და მონაცემთა დამუშავების პროცესის დეტალური წესების არარსებობა - ფრაგმენტულად და არასაკმარისად არის ნორმატიულად მოწესრიგებული.

ნაშრომში შემუშავებულია რეკომენდაციები, რომლებიც მიზნად ისახავს დისტანციური ინფორმირებული თანხმობის სავალდებულო სამართლებრივი სტანდარტის ჩამოყალიბებას, მონაცემთა დაცვის მექანიზმების გაძლიერებას და პროფესიული პასუხისმგებლობის ფარგლების დაზუსტებას ტელემედიცინის პირობებში, რაც ხელს შეუწყობს პაციენტის უფლებების ეფექტიან დაცვას და საქართველოში ციფრული ჯანდაცვის სისტემის მდგრად განვითარებას.

საკვანძო სიტყვები: ტელემედიცინა, ინფორმირებული თანხმობა, ციფრული ჯანდაცვა.

შესავალი

ციფრული ტრანსფორმაციის პირობებში მნიშვნელოვნად შეცვალა სამედიცინო მომსახურების მიწოდების ფორმები და პაციენტსა და ექიმს შორის ურთიერთობის ტრადიციული მოდელი. თანამედროვე ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული დისტანციური სამედიცინო მომსახურება - ტელემედიცინა - დღეს განიხილება როგორც ჯანმრთელობის დაცვის სისტემის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტი, რომელიც უზრუნველყოფს სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობას, უწყვეტობასა და ეფექტიანობას, განსაკუთრებით გეოგრაფიულად დაშორებულ, ინფრასტრუქტურულად შეზღუდულ ან კრიზისულ გარემოში.

ტელემედიცინის განვითარებამ არსებითად შეცვალა ინფორმირებული თანხმობის ტრადიციული გაგება. თუ კლასიკურ სამედიცინო ურთიერთობაში ინფორმირებული თანხმობა ძირითადად უშუალო კომუნიკაციას ეფუძნებოდა, ციფრულ გარემოში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს დისტანციური კომუნიკაციის სანდოობა, პაციენტის იდენტიფიკაცია, მონაცემთა უსაფრთხოება, ინფორმაციის სრულყოფილი მიწოდება და თანხმობის სამართლებრივი ვალიდურობა. შესაბამისად, ინფორმირებული თანხმობა აღარ განიხილება მხოლოდ ეთიკურ ან ფორმალურ პროცედურად - იგი თანამედროვე ციფრულ ჯანდაცვაში პაციენტის ავტონომიის, მონაცემთა დაცვისა და პროფესიული პასუხისმგებლობის ერთ-ერთ ცენტრალურ სამართლებრივ მექანიზმად გვევლინება.

ინფორმირებული თანხმობის ინსტიტუტი ეფუძნება პაციენტის ავტონომიის პატივისცემას და ემსახურება პაციენტსა და სამედიცინო პერსონალს შორის ნდობის განმტკიცებას. მისი მნიშვნელობა განსაკუთრებით იზრდება იმ პირობებში, როდესაც სამედიცინო მომსახურება ტექნოლოგიურად კომპლექსურ და დისტანციურ ფორმებს იძენს. სწორედ ამიტომ, თანამედროვე საერთაშორისო სტანდარტები განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს არა მხოლოდ პაციენტის ინფორმირებულობას, არამედ ინფორმაციის მიწოდების ფორმას, კომუნიკაციის ხარისხს, თანხმობის ნამდვილობასა და მონაცემთა კონფიდენციალურობის დაცვას.

კვლევა აჩვენებს, რომ მიუხედავად იმისა, საქართველოს კანონმდებლობა ზოგადად აღიარებს პაციენტის უფლებების, სამედიცინო კონფიდენციალურობისა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ძირითად პრინციპებს, ტელემედიცინის სპეციფიკურ სამართლებრივ გამოწვევებთან დაკავშირებული არაერთი საკითხი კვლავ ფრაგმენტულად და არასაკმარისად არის მოწესრიგებული. ნაშრომის მიზანია ტელემედიცინის პირობებში ინფორმირებული თანხმობისა და მონაცემთა დაცვის სამართლებრივი მექანიზმების შეფასება საერთაშორისო სტანდარტებისა და საქართველოს პრაქტიკის შედარებითი ანალიზის საფუძველზე.

კვლევა ეფუძნება დოქტრინალურ, ნორმატიულ, ისტორიულ და შედარებით-სამართლებრივ მეთოდებს. ნაშრომში გამოყენებულია საერთაშორისო და ეროვნული სამართლებრივი წყაროების შედარებითი ანალიზი, მათ შორის GDPR-ის, HIPAA-ს, ISO 13131:2021-ის, ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციისა და საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობის შეფასება. ამასთან, კომპარატიული მიდგომის საფუძველზე გაანალიზებულია საერთაშორისო პრაქტიკა და სხვადასხვა იურისდიქციის მარეგულირებელი მოდელები ტელემედიცინის სფეროში.

1. ტელემედიცინის ფუნქციური დანიშნულება და სამართლებრივი ბუნება

ტელემედიცინა გულისხმობს სამედიცინო მომსახურების დისტანციურად განხორციელებას საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენებით, რაც მოიცავს დისტანციურ კონსულტაციებს, მონაცემთა ელექტრონულ გაცვლასა და პაციენტის მდგომარეობის მონიტორინგს.

ტელემედიცინის მიზანია ჯანდაცვის სერვისების ხელმისაწვდომობის გაფართოება ქვეყნის მასშტაბით, მათ შორის რეგიონებში, სამედიცინო მომსახურების ეფექტიანობის ზრდა, ლოდინის დროის შემცირება და მოსახლეობის აქტიური ჩართულობის ხელშეწყობა საკუთარი ჯანმრთელობის მართვაში. სამართლებრივი თვალსაზრისით, ტელემედიცინა მოიცავს სამედიცინო საქმიანობასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს, რომლებიც დისტანციური კომუნიკაციის გზით ხორციელდება ექიმსა და პაციენტს ან სამედიცინო პროფესიონალებს შორის ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენებით.¹

ტელემედიცინის სამართლებრივი ბუნების გააზრება ორ ფუნდამენტურ საფუძველს ეფუძნება: ერთი მხრივ, ჯანმრთელობის უფლების უზრუნველყოფასთან დაკავშირებული საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულებას; მეორე მხრივ - დისტანციური სამედიცინო მომსახურების პირობებში პაციენტის პერსონალური მონაცემების დაცვისა და ინფორმირებული თანხმობის სამართლებრივი გარანტიების უზრუნველყოფას. დისტანციური ჯანდაცვის განვითარება განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს ისეთი საკითხების სამართლებრივ მოწესრიგებას, როგორიცაა პაციენტის იდენტიფიკაცია, ინფორმირებული თანხმობის ნამდვილობა, მონაცემთა კონფიდენციალურობა, დიაგნოსტიკური პროცესის სანდოობა და პროფესიული პასუხისმგებლობის ფარგლები, რათა თავიდან იქნეს აცილებული პაციენტის უფლებების დარღვევისა და პროფესიული სტანდარტების შეუსაბამობის რისკები.²

სახელმწიფოს დადებითი ვალდებულებების შესრულების კონტექსტში ტელემედიცინა მნიშვნელოვან მექანიზმად გვევლინება, რომელიც ორიენტირებულია ჯანდაცვის სერვისების ხელმისაწვდომობის გაფართოებაზე, განსაკუთრებით იმ რეგიონებში, სადაც გეოგრაფიული, ინფრასტრუქტურული ან ადმინისტრაციულ-პოლიტიკური შეზღუდვები სამედიცინო მომსახურების უწყვეტ და ეფექტიან მიწოდებას ართულებს.³

ტელემედიცინის საშუალებით დაავადებების მართვა მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს პაციენტების აქტიურ ჩართულობას საკუთარი ჯანმრთელობის მართვის პროცესში, უზრუნველყოფს უწყვეტ მონიტორინგსა და ჯანდაცვის პროვაიდერების დროულ რეაგირებას. თუმცა, ციფრული ტექნოლოგიების ინტეგრაცია არ ცვლის სამედიცინო პასუხისმგებლობის არსს - ექიმი კვლავ პასუხისმგებელია პროფესიული გადაწყვეტილებებისა და ქცევის შედეგებზე, მიუხედავად იმისა,

¹ World Health Organization (WHO). *Telemedicine: Opportunities and Developments in Member States* (Global Observatory for eHealth Series, Vol. 2) უკანასკნელად გადმოწმდა 14.10.2025; chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/https://sad.org.ar/wp-content/uploads/2020/12/Telemedicina-WHO.pdf?utm_source

² U.S. Department of Health & Human Services. (1996). Health Insurance Portability and Accountability Act of 1996 (HIPAA) <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-104publ191/pdf/PLAW-104publ191.pdf>

³ World Health Organization (WHO), *Telemedicine: opportunities and developments in Member States*, 2016 <https://www.afro.who.int/publications/telemedicine-opportunities-and-developments-member-state> უკანასკნელი გამოწმდა 14.10.2025

რომ მომსახურება დისტანციურ გარემოში ხორციელდება.⁴ აღნიშნული გარემოება ცხადყოფს, რომ ტელემედიცინის ეფექტიანი ფუნქციონირება მოითხოვს მკაფიო და თანმიმდევრული სამართლებრივი ჩარჩოს არსებობას, რომელიც უზრუნველყოფს როგორც პაციენტის უფლებების დაცვას, ისე პროფესიული პასუხისმგებლობის ფარგლების განსაზღვრულობას ციფრული ჯანდაცვის პირობებში.

ამრიგად, ტელემედიცინა თანამედროვე ჯანდაცვის სისტემაში წარმოადგენს არა მხოლოდ ტექნოლოგიურ მექანიზმს სამედიცინო მომსახურების მიწოდებისთვის, არამედ კომპლექსურ სამართლებრივ ინსტიტუტს, რომელიც ეფუძნება ჯანმრთელობის უფლების რეალიზების, პაციენტის ავტონომიის, მონაცემთა დაცვისა და პროფესიული პასუხისმგებლობის ურთიერთდაკავშირებულ პრინციპებს.

2. საერთაშორისო სამართლებრივი სტანდარტები და რეგულირების მოდელები

ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის (WHO) და საერთაშორისო ტელეკომუნიკაციების კავშირის (ITU) მიერ 2022 წელს გამოქვეყნებული „ტელემედიცინის სერვისების ხელმისაწვდომობის გლობალური სტანდარტი“ და ISO 13131:2021 განსაზღვრავს დისტანციური ჯანდაცვის ტექნიკურ, ხარისხობრივ და უსაფრთხოების მოთხოვნებს. აღნიშნული სტანდარტები განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობენ მომსახურების ხარისხს, მონაცემთა უსაფრთხოებასა და რისკების მართვას, რაც წევრ სახელმწიფოებს ეროვნული მარეგულირებელი ჩარჩოების განვითარების პრაქტიკულ საფუძველს სთავაზობს.^{5 6}

აშშ-ში „ჯანმრთელობის დაზღვევის გადანაცვლისა და ანგარიშვალდებულების შესახებ“ კანონი (Health Insurance Portability and Accountability Act [HIPAA], 1996) ადგენს პაციენტის სამედიცინო მონაცემების კონფიდენციალურობისა და უსაფრთხოების ძირეულ პრინციპებს. კანონი განსაზღვრავს წესებს, რომლებიც არეგულირებს ჯანდაცვის პროვაიდერების მიერ პირადი ჯანმრთელობის ინფორმაციის შენახვის, გადაცემისა და დაცვის პროცესს. აღნიშნული რეგულაცია განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ტელემედიცინაში, სადაც ჯანმრთელობის მონაცემების დისტანციური გადაცემა მონაცემთა უსაფრთხოების გაზრდილ სტანდარტს მოითხოვს.⁷

ევროპარლამენტისა და საბჭოს რეგულაცია (EU) 2016/679 - ზოგადი მონაცემთა დაცვის რეგულაცია (General Data Protection Regulation [GDPR], 2016/679, 2018), წარმოადგენს მონაცემთა დაცვის კანონმდებლობაში ფუნდამენტურ დოკუმენტს, რომელიც არეგულირებს პერსონალური მონაცემების შეგროვების, დამუშავების, შენახვის, გადაცემის საკითხებს და ადგენს მონაცემთა დამუშავების სამართლებრივ საფუძვლებს და აძლიერებს მონაცემთა დაცვის,

⁴ Bashshur, R.L., Shannon, G.W., Krupinski, E.A. *The Empirical Foundations of Telemedicine Interventions for Chronic Disease Management. Telemedicine and e-Health*, 2014. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4148063/>

⁵ World Health Organization & International Telecommunication Union. (2022). *Global Standard for Accessibility of Telehealth Services*. Retrieved from <https://www.who.int/publications/i/item/9789240050464>

⁶ Health informatics — Telehealth services — Quality planning guidelines ISO 13131:2021 https://cdn.standards.iteh.ai/samples/75962/2a46cde6b0a1410785f5ee594a42db5b/ISO-13131-2021.pdf?utm_source

⁷ https://www.congress.gov/bill/104th-congress/house-bill/3103/text?utm_source=უკანასკნელი_ნახვა_14.10.2025

ანგარიშვალდებულებისა და გამჭვირვალობის სტანდარტებს, რაც განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ტელემედიცინის პირობებში.⁸

ევროკავშირში ელექტრონული ჯანდაცვის განვითარება მიმართულია ჯანდაცვის სერვისებზე თანაბარი ხელმისაწვდომობის, მომსახურების ეფექტიანობისა და პაციენტთა მონაწილეობის გაძლიერებისკენ. აღნიშნული მიდგომა ქმნის სამართლებრივ და ტექნოლოგიურ საფუძველს უსაფრთხო, სტანდარტიზებული და ეთიკური პრინციპების შესაბამისი ციფრული ჯანდაცვის სისტემის ფუნქციონირებისთვის.⁹

გერმანიის ექიმების პროფესიული კოდექსი (Muster-Berufsordnung für Ärzte, ან MBO-Ä) 2018 წლამდე მკაფიოდ კრძალავდა დისტანციურ მკურნალობას და ითხოვდა პაციენტთან პირად კონტაქტს (unmittelbarer persönlicher Kontakt). თუმცა, ტექნოლოგიური პროგრესისა და პრაქტიკული საჭიროებების გათვალისწინებით, რეგულაციების გადახედვის საფუძველზე, 2020 წელს, გერმანიის სამედიცინო ასოციაციამ (Bundesärztekammer) განაახლა არსებული წესები და ფედერალური სახელმძღვანელოს ფარგლებში („Telemedizinische Versorgung/ Fernbehandlung“) ჩამოაყალიბა ჩარჩო, რომლის მიხედვით დისტანციური კონსულტაციები (ტელეფონით ან ვიდეო) დაშვებულია მხოლოდ პროფესიული სტანდარტების დაცვითა და პაციენტის ინფორმირებული თანხმობის მიღების პირობებში.¹⁰

2011 წელს მიღებული საზღვრისპირა ჯანდაცვის დირექტივა (2011/24/EU) ადგენს ევროკავშირის მოქალაქეთა უფლებას, ჯანდაცვის სერვისები სხვა წევრ სახელმწიფოებში იმავე პირობებით, რაც საკუთარ ქვეყანაში, რითაც უწყვეტ სამედიცინო მომსახურებას და მონაცემთა უსაფრთხო გაცვლას უწყობს ხელს.¹¹ მიუხედავად ამისა, ჯანმრთელობის მონაცემებზე წვდომა ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებს შორის განსხვავებულია მონაცემთა ფორმატები, სტანდარტები და ტექნოლოგიური ინფრასტრუქტურა. ჯანდაცვის მონაცემთა მართვის სფეროში არსებული ნორმატიული ფრაგმენტაციის საპასუხოდ, ევროკავშირის ინსტიტუტებმა დაამტკიცეს რეგულაცია (EU) 2025/327 – „ევროპის ჯანდაცვის მონაცემთა სივრცის შესახებ“ (European Health Data Space Regulation, EHDS), რომლის მიზანია წევრ სახელმწიფოებში ჯანმრთელობის მონაცემთა დაცვის, ხელმისაწვდომობისა და ურთიერთთავსებადობის ერთიანი სტანდარტების ჰარმონიზაცია.¹²

გერმანიის სამედიცინო ასოციაციის მიერ დამტკიცებული Telemedizinische Versorgung-ის სახელმძღვანელო ადგენს მკაფიო ზღვარს ექიმის პასუხისმგებლობისა და პაციენტის ინფორმირებულობის ვალდებულებას შორის, რაც უზრუნველყოფს სამართლებრივ ბალანსს დისტანციურ მკურნალობაში.¹³

⁸ <http://data.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>

⁹ European Commission. *Digital Health and Care Strategy: Enabling the Digital Transformation of Health and Care in the EU*, 2023

¹⁰ Bundesärztekammer, *Hinweise und Erläuterungen zu § 7 Abs. 4 MBO-Ä (Fernbehandlung)*, Dezember 2020, available at: <https://www.bundesaerztekammer.de>.

¹¹ Directive 2011/24/EU of the European Parliament and of the Council on the application of patients' rights in cross-border healthcare

¹² European Commission. *Digital health and care*. European Commission, n.d., https://health.ec.europa.eu/ehealth-digital-health-and-care/digital-health-and-care_en (უკანასკნელი გამოწმება 14.10.2025)

¹³ Bundesärztekammer, *Hinweise und Erläuterungen zu § 7 Abs. 4 MBO-Ä (Fernbehandlung)*, Dezember 2020, available at: <https://www.bundesaerztekammer.de>.

საერთაშორისო სტანდარტებისა და რეგულაციების ანალიზი ცხადყოფს, რომ ტელემედიცინის სამართლებრივი ჩარჩო დინამიკურად ვითარდება. მიუხედავად იმისა, რომ უნივერსალური ნორმატიული მოდელი ჯერ არ არსებობს, სახელმწიფოები თანდათან ახორციელებენ ჰარმონიზაციას პაციენტის უფლებების, მონაცემთა უსაფრთხოებისა და სამედიცინო ეთიკის საფუძველზე.

საერთაშორისო სასამართლო პრაქტიკამ მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინეს ტელემედიცინის სამართლებრივ ჩარჩოს განვითარებაზე, კერძოდ:

საქმეში *Biriuk v. Lithuania* (2018) - ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადასტურა, რომ პაციენტის სამედიცინო მონაცემების კონფიდენციალურობა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლით დაცული უფლებაა (პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემა). სასამართლომ აღნიშნა, რომ სახელმწიფოს ვალდებულებაა უზრუნველყოს სამედიცინო ინფორმაციის დამუშავება მკაფიო სამართლებრივი ჩარჩოს ფარგლებში, რომელიც იცავს როგორც მონაცემთა უსაფრთხოებას, ისე პაციენტის პირადობას. გადაწყვეტილება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ციფრული ჯანდაცვისა და ტელემედიცინის პირობებში, სადაც მონაცემთა გაცვლა და დამუშავება საჭიროებს მაღალ სამართლებრივ კონტროლს.

საქმეში *C-115/24 (UJ v Österreichische Zahnärztekammer, ECJ, 2025)* ევროპის სასამართლომ განმარტა, რომ „ტელემედიცინა“ წარმოადგენს სამედიცინო მომსახურებას, რომელიც მთლიანად ეფუძნება ინფორმაციისა და კომუნიკაციის ტექნოლოგიებს, ხოლო პაციენტი და მომსახურების მიმწოდებელი არ იმყოფებიან ერთ სივრცეში. სასამართლომ დაადგინა, რომ მომსახურების მიმწოდებლის ქვეყნებს შეუძლია გამოიყენონ საკუთარი კანონმდებლობა, თუ დაცულია ხარისხისა და უსაფრთხოების სტანდარტები. ეროვნული ლიცენზირების მოთხოვნები უნდა შეესაბამებოდეს ევროკავშირის პრინციპებს, როგორცაა მომსახურების თავისუფლება EU შიდა ბაზარზე, და შეიძლება შეფასდეს საჯარო ინტერესის კონტექსტში.

საერთაშორისო სასამართლო პრაქტიკა ადასტურებს, რომ ტელემედიცინა აღიარებულია სამედიცინო მომსახურების ფორმად, რომელიც მოითხოვს ბალანსს სახელმწიფო რეგულირებასა და პროფესიულ თავისუფლებას შორის.

3. ინფორმირებული თანხმობა, მონაცემთა დაცვა და პროფესიული პასუხისმგებლობა ტელემედიცინაში

პაციენტის ინფორმირებული თანხმობის მოთხოვნა ტელემედიცინის სერვისების ფარგლებში ეფუძნება ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის (ECHR) მე-8 მუხლს, რომელიც უზრუნველყოფს პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლებას¹⁴ და ეყრდნობა ადამიანის უფლებათა დაცვისა და ბიომედიცინის კონვენციას (Oviedo Convention), რომელიც განსაზღვრავს სამედიცინო პრაქტიკის ეთიკურ სტანდარტებს.¹⁵

¹⁴ European Convention on Human Rights, Article 8 — Right to respect for private and family life, Council of Europe, 1950.

¹⁵ Convention on Human Rights and Biomedicine (Oviedo Convention), Council of Europe, 1997.

ტელემედიცინის პირობებში ინფორმირებული თანხმობის ნამდვილობა მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია პაციენტის ინფორმირებულობის ხარისხზე. პაციენტს უნდა მიეწოდოს მკაფიო, გასაგები და სრულყოფილი ინფორმაცია მომსახურების შინაარსის, გამოყენებული ტექნოლოგიების, შესაძლო რისკების, ალტერნატიული სამედიცინო გზებისა და დისტანციური კომუნიკაციის შეზღუდვების შესახებ.

ინფორმირებული თანხმობა წარმოადგენს ეთიკურ და სამართლებრივად სავალდებულო მოთხოვნას, რომელიც პაციენტის ავტონომიის რეალიზებისა და მისი უფლებრივი დაცვის ერთ-ერთ მთავარ გარანტიას ქმნის.¹⁶

ამასთან, ტელემედიცინის პირობებში ინფორმირებული თანხმობა აღარ შეიძლება განიხილებოდეს მხოლოდ სამედიცინო ჩარევაზე თანხმობად, არამედ იგი მოიცავს მონაცემთა დამუშავების, ტექნოლოგიური რისკებისა და დისტანციური კომუნიკაციის პირობებში პაციენტის უფლებრივი მდგომარეობის გაცნობიერებულ მიღებას. შესაბამისად, ინფორმირებული თანხმობა ციფრულ ჯანდაცვაში პაციენტის ავტონომიისა და მონაცემთა დაცვის ურთიერთდაკავშირებულ სამართლებრივ მექანიზმად გვევლინება.

პაციენტის პირადი და სამედიცინო მონაცემების დაცვა წარმოადგენს ტელემედიცინის ერთ-ერთ ძირითად ელემენტს. სხვადასხვა იურისდიქცია განსხვავებულად არეგულირებს საკითხს, თუმცა ძირითადი პრინციპები საერთოა: კონფიდენციალურობის დაცვა, მონაცემთა უსაფრთხო შენახვა და დამუშავების გამჭვირვალობა.

აშშ-ში მოქმედი Health Insurance Portability and Accountability Act (HIPAA, 1996) ადგენს მკაცრ სტანდარტებს სამედიცინო ინფორმაციის შენახვისა და გადაცემისას.¹⁷

ევროკავშირის ზოგადი მონაცემთა დაცვის რეგულაცია (GDPR, Regulation (EU) 2016/679) აყალიბებს გამლიერებულ სტანდარტებს მონაცემთა დამუშავების, შენახვისა და გადაცემისას, მათ შორის დისტანციური ჯანდაცვის სერვისებისთვის. მონაცემთა დაცვის მოთხოვნები წარმოადგენს იურიდიულ ვალდებულებას, რომლის დარღვევა იწვევს არა მხოლოდ სამოქალაქო, არამედ ადმინისტრაციულ და სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას.¹⁸

დისტანციური დიაგნოსტიკა და მონიტორინგი უნდა განხორციელდეს იმავე კლინიკური სიზუსტით, როგორც ტრადიციული კონსულტაციები.¹⁹ პაციენტს უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა საჭიროების შემთხვევაში მოითხოვოს პირისპირ კონსულტაცია, რაც ხელს უწყობს სამედიცინო დახმარების სრული ციკლის დაცვას.²⁰ ხარისხის საერთაშორისო სახელმძღვანელო - ISO 13131:2021 სტანდარტი განსაზღვრავს ტელეჯანდაცვის სერვისების ხარისხის დაგეგმვის

¹⁶ Wootton R. *Telemedicine in the National Health Service. J Telemed Telecare*, 1998; <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC1296978/>

¹⁷ U.S. Department of Health & Human Services. *Health Insurance Portability and Accountability Act (HIPAA)*, 1996. <https://www.hhs.gov/hipaa/>

¹⁸ European Parliament and Council. *General Data Protection Regulation (GDPR), Regulation (EU) 2016/679*, 2018. <https://eur-lex.europa.eu>

¹⁹ Kruse CS, Krowski N, Rodriguez B, et al. *Telehealth and patient satisfaction: a systematic review. BMJ Open*, 2017;7:e016242

²⁰ European Commission. *Telemedicine for the Benefit of Patients*, 2020. <https://health.ec.europa.eu>

კრიტერიუმებს, რაც უზრუნველყოფს დისტანციური დიაგნოსტიკის სიზუსტესა და სტანდარტიზებულ მეთოდოლოგიას.²¹

პროფესიული სტანდარტები წარმოადგენენ დისტანციური სამედიცინო მომსახურების სამართლებრივი ჩარჩოს საყრდენს, ვინაიდან განსაზღვრავენ არა მხოლოდ კლინიკურ და ტექნიკურ მოთხოვნებს, არამედ პასუხისმგებლობის, ინფორმირებული თანხმობისა და ეთიკური კონტროლის კრიტერიუმებს.²² სტანდარტიზაცია ხელს უწყობს დისტანციური კონსულტაციები სრულად შეესაბამებოდეს პროფესიულ ვალდებულებებს და კლინიკური ხარისხის სტანდარტებს.²³

ტელემედიცინის სერვისების მიწოდება მოითხოვს მკაფიო სამართლებრივ ჩარჩოს, რომელიც განსაზღვრავს ექიმის პასუხისმგებლობას და სერტიფიცირების პირობებს.²⁴ პროფესიული პასუხისმგებლობა უნდა მოიცავდეს შემთხვევებს, როცა ადგილი აქვს სამედიცინო შეცდომას, მონაცემთა დარღვევას ან ეთიკური ნორმების უგულვებელყოფას.²⁵ ამის პარალელურად, ექიმის სპეციალური პროფესიული მომზადება ან სერტიფიცირების მექანიზმები შესაძლოა განხილულ იქნეს, როგორც ხარისხისა და უსაფრთხოების დამატებითი გარანტია.

ტელემედიცინის სამართლებრივი ჩარჩო ეფუძნება პროფესიული სტანდარტების, ეთიკური პრინციპებისა და მონაცემთა დაცვის ერთობლიობას, რომლებიც განსაზღვრავენ როგორც სერვისის ხარისხს, ექიმის პასუხისმგებლობის საზღვრებს და პაციენტის უფლებების დაცვას. საერთაშორისო პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ სამართლებრივი ჩარჩო დინამიკურად ვითარდება, ხოლო ჰარმონიზაცია პაციენტის უფლებების, მონაცემთა უსაფრთხოების და სამედიცინო ეთიკის საფუძველზე წარმოადგენს თანამედროვე ციფრული ჯანდაცვის სისტემის ჩამოყალიბების ერთ-ერთ მთავარ პირობას.

4. საქართველოს სამართლებრივი ჩარჩო და პრაქტიკული გამოწვევები

სახელმწიფო ვალდებულია შექმნას ისეთი სამართლებრივი და ორგანიზაციული ჩარჩო, რომელიც უზრუნველყოფს ჯანდაცვის სისტემის ეფექტურობას, თანასწორობას და მოქალაქეების ჯანმრთელობის დაცვას.²⁶

ტელემედიცინის კონსულტაციები უნდა განხორციელდეს მხოლოდ დამოუკიდებელი საექიმო საქმიანობის სუბიექტის მიერ, რომელიც სრულად არის პასუხისმგებელი კონსულტაციის შედეგებზე და გაცემულ რეკომენდაციებზე. პაციენტის შესახებ ინფორმაციის კონფიდენციალურობა კანონით სავალდებულოა: ყველა მონაცემი, რომელიც გამოიკვლევა, დამუშავდება ან შენახულია ტელემედიცინის პროცესში, დაცული უნდა იყოს სათანადოდ.

²¹ Health informatics — Telehealth services — Quality planning guidelines ISO 13131:2021 https://cdn.standards.iteh.ai/samples/75962/2a46cde6b0a1410785f5ee594a42db5b/ISO-13131-2021.pdf?utm_source

²² American Telemedicine Association. *Core Operational Guidelines for Telehealth Services Involving Provider-Patient Interactions*, 2022. <https://www.americantelemed.org>

²³ European Commission. *eHealth Action Plan 2012–2020: Innovative Healthcare for the 21st Century*, 2012. <https://health.ec.europa.eu>

²⁴ Bashshur RL, Shannon GW, Smith BR. *The empirical foundations of telemedicine interventions for chronic disease management*. *Telemed J Health*, 2014;20(9):769–800.

²⁵ American Medical Association. *Telehealth Policy Principles*, 2021. <https://www.ama-assn.org>

²⁶ „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი, 10/12/1997, პარლამენტის უწყებანი, <https://www.matsne.gov.ge/document/view/29980?publication=59> (20.10.2025).

ტელემედიცინაში ჩართული ტექნიკური პერსონალი ვალდებულია დაიცვას კონფიდენციალურობის სტანდარტები და არ გაამჟღავნოს ინფორმაცია პაციენტის ჯანმრთელობის მდგომარეობის ან კონსულტაციის დეტალების შესახებ. ეს სამართლებრივი რეგულაციები უზრუნველყოფს დისტანციური სამედიცინო მომსახურების უსაფრთხოებას, ხარისხსა და პაციენტის უფლებების დაცვას.²⁷

ქართული კანონმდებლობა ადგენს მკაცრ მოთხოვნებს მონაცემთა დამუშავების კანონიერებასთან, მიზნობრიობასთან და მონაცემთა დაცულობასთან დაკავშირებით. კონფიდენციალურობისა და ინფორმირებული თანხმობის პრინციპების გათვალისწინებით, კანონი წარმოადგენს პაციენტის მონაცემების დაცვის გარანტს.²⁸

ნორმატიური აქტებით რეგულირებულია ჯანმრთელობის შესახებ ელექტრონული ჩანაწერების სისტემის (EHR) ფუნქციონირებისა და წარმოების წესი,²⁹ ელექტრონული რეცეპტის ბრუნვის წესი,³⁰ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა რეგისტრის ელექტრონული სისტემის ფუნქციონირებისა და წარმოების წესი,³¹ რაც მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ტელემედიცინის განვითარებისა და სამართლებრივი უზრუნველყოფის პროცესში.

ამრიგად, საქართველოს მოქმედი სამართლებრივი ჩარჩო ქმნის ტელემედიცინის ფუნქციონირებისთვის აუცილებელ ზოგად ნორმატიულ საფუძველს, რომელიც ეფუძნება პაციენტის უფლებების დაცვას, სამედიცინო კონფიდენციალურობის უზრუნველყოფასა და მონაცემთა უსაფრთხოების პრინციპებს. თუმცა, არსებული რეგულაციები უმეტესად ფრაგმენტულად და სხვადასხვა საკანონმდებლო აქტშია გაბნეული, რის გამოც ტელემედიცინის სპეციფიკური სამართლებრივი საკითხები: მათ შორის დისტანციური ინფორმირებული თანხმობის ფორმა, პაციენტის იდენტიფიკაციის სტანდარტი და პროფესიული პასუხისმგებლობის თავისებურებები საჭიროებს უფრო მკაფიო და სისტემურ სამართლებრივ მოწესრიგებას.

4.2. პაციენტის უფლებები ტელემედიცინის კონტექსტში

საქართველოს კანონმდებლობა ადგენს პაციენტის იმ ძირითად უფლებებსა და გარანტიებს, რომლებიც სამედიცინო მომსახურების ყველა ფორმაზე, მათ შორის, ტელემედიცინაზე, სრულად

²⁷ „საექიმო საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონი, სსმ, 18, 28/06/2001, <https://www.matsne.gov.ge/document/view/15334?publication=32> (20.10.2025).

²⁸ „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 03/07/2023, <https://www.matsne.gov.ge/document/view/5827307?publication=5> (20.10.2025).

²⁹ „ჯანმრთელობის შესახებ ელექტრონული ჩანაწერების სისტემის (EHR) ფუნქციონირებისა და წარმოების წესის განსაზღვრის შესახებ“ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანება №01-1/ნ, 2019 წლის 3 იანვარი, <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/4390457?publication=11> (20.10.2025).

³⁰ „მეორე ჯგუფს მიკუთვნებული ფარმაცევტული პროდუქტის (სამკურნალო საშუალების) ფორმა №3 ელექტრონული რეცეპტის ბრუნვის წესის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანება №01-29/ნ, 2016 წლის 26 ივლისი <https://www.matsne.gov.ge/document/view/3329318> (20.10.2025).

³¹ „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა რეგისტრის ელექტრონული სისტემის ფუნქციონირებისა და წარმოების წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანება №7/ნ, 2024 წლის 31 იანვარი <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/6090865?publication=0> (20.10.2025).

ვრცელდება. აღნიშნული უფლებები მოიცავს ინფორმირებული თანხმობის პრინციპის, პირადი მონაცემების კონფიდენციალობისა და მომსახურების ხარისხის სტანდარტების დაცვას.³²

ინფორმირებული თანხმობის პრინციპი გულისხმობს პაციენტის უფლებას მიიღოს სრულყოფილი და გასაგები ინფორმაცია სამედიცინო სერვისის მიზნებისა და შინაარსის, მოსალოდნელი სარგებლიანობისა და რისკების, ასევე არსებული ალტერნატივების შესახებ, რათა შეძლოს დასაბუთებული და ნებაყოფლობითი გადაწყვეტილების მიღება.³³

პირადი მონაცემების დაცვა – ტელემედიცინის პროცესში შეგროვებული, დამუშავებული და შენახული მონაცემები უნდა იყოს დაცული კანონის მიხედვით. სამედიცინო დაწესებულება ვალდებულია მიიღოს ტექნიკური და ორგანიზაციული ზომები მონაცემთა უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად.³⁴

მომსახურების ხარისხი – სამედიცინო კონსულტაციები უნდა შეესაბამებოდეს პროფესიულ სტანდარტებს, ხოლო სპეციალისტები ვალდებული არიან დაადგინონ სრული და სანდო დიაგნოზი, საჭიროების შემთხვევაში დამატებითი კვლევების ან პირად ვიზიტის რეკომენდაციით.³⁵

4.3. რეგიონული მნიშვნელობა და პრაქტიკული გამოწვევები საქართველოში

ტელემედიცინის მომსახურება საქართველოს სამართლებრივ სისტემაში ამ ეტაპზე დამოუკიდებელ სამართლებრივ ინსტიტუტად არ არის ფორმალიზებული, თუმცა მოქმედი ნორმატიული ჩარჩო საშუალებას იძლევა იგი განხორციელდეს ზოგადი სამედიცინო საქმიანობისა და პაციენტის უფლებების რეგულაციების ფარგლებში. ტელემედიცინა განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს საქართველოს პოლიტიკურად და სტრატეგიულად რთულ რეგიონებში, სადაც სამედიცინო სერვისების მიწოდების ინფრასტრუქტურული შესაძლებლობები შეზღუდულია, ხოლო პერსონალი არასაკმარისადაა წარმოდგენილი და გეოგრაფიული მდებარეობა არსებითად ზღუდავს მოსახლეობის ხელმისაწვდომობას სამედიცინო მომსახურებაზე. ასეთ პირობებში დისტანციური კონსულტაციები სახელმწიფოსთვის წარმოადგენს მნიშვნელოვან სამართლებრივ და პრაქტიკულ მექანიზმს, რომელიც მოქალაქეთა ჯანმრთელობის უფლების რეალიზაციისა და სამედიცინო სერვისების უწყვეტობის გარანტიას.

საქართველოს კონტექსტში განსაკუთრებულ ყურადღებას საჭიროებს ოკუპირებულ ტერიტორიებთან და გამყოფი ხაზის მიმდებარე სოფლებში მცხოვრები მოსახლეობის ჯანმრთელობის უფლების რეალიზაცია. აღნიშნულ სივრცეებში სამედიცინო მომსახურებაზე ხელმისაწვდომობა ხშირად დაკავშირებულია გადაადგილების შეზღუდვებთან, უსაფრთხოების

³² „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი, მუხლი 4, [https://www.matsne.gov.ge/document/view/29980?publication=59\(20.10.2025\)](https://www.matsne.gov.ge/document/view/29980?publication=59(20.10.2025)).

³³ „საექიმო საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონი, მუხლი 91 [https://www.matsne.gov.ge/document/view/15334?publication=32\(20.10.2025\)](https://www.matsne.gov.ge/document/view/15334?publication=32(20.10.2025)).

³⁴ „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი, მუხლი 6, [https://www.matsne.gov.ge/document/view/5827307?publication=5\(20.10.2025\)](https://www.matsne.gov.ge/document/view/5827307?publication=5(20.10.2025)).

³⁵ „საექიმო საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონი, მუხლი 90 [https://www.matsne.gov.ge/document/view/15334?publication=32\(20.10.2025\)](https://www.matsne.gov.ge/document/view/15334?publication=32(20.10.2025)).

ფაქტორებთან, ინფრასტრუქტურულ სირთულეებსა და სპეციალიზებულ სამედიცინო სერვისებზე წვდომის პრობლემებთან. ასეთ პირობებში ტელემედიცინა შეიძლება შეფასდეს, როგორც სახელმწიფოს დადებითი ვალდებულების განხორციელების დამატებითი მექანიზმი, რომელიც ხელს უწყობს სამედიცინო კონსულტაციების ხელმისაწვდომობის გაზრდას, ქრონიკული პაციენტების მონიტორინგსა და პირველადი სამედიცინო დახმარების უწყვეტობის უზრუნველყოფას.

საქართველოსთვის, როგორც ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, 1966) მონაწილე სახელმწიფოსთვის, ჯანმრთელობის უფლება გულისხმობს სახელმწიფოს ვალდებულებას უზრუნველყოს ხელმისაწვდომი, ხარისხიანი და თანასწორი ჯანდაცვა ყველა მოქალაქისთვის, მათ შორის იმ ტერიტორიებზე, სადაც სერვისების მიწოდება გეოგრაფიულად ან პოლიტიკურადაა შეზღუდული.³⁶ აღნიშნული საერთაშორისო ვალდებულება ეროვნულ დონეზეც აისახება, რის ფარგლებშიც ტელემედიცინა განიხილება როგორც ერთ-ერთი სამართლებრივი და ორგანიზაციული ინსტრუმენტი, რომელიც აერთიანებს სამედიცინო ეთიკის, მონაცემთა დაცვისა და მომსახურების ხარისხის პრინციპებს.

საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს ნორმატიული აქტები არეგულირებენ ელექტრონული ჯანდაცვის ჩანაწერების წარმოების, შენახვისა და დაცვის წესებს, ასევე ელექტრონული რეცეპტების გამოწერისა და გამოყენების სამართლებრივ ჩარჩოს, რაც ქმნის როგორც იურიდიულ, ისე ტექნიკურ საფუძველს ტელემედიცინის განვითარებისთვის. აღნიშნული რეგულაციები მიზნად ისახავს დისტანციური კომუნიკაციის უსაფრთხოების, კონფიდენციალობისა და სანდოობის უზრუნველყოფას, რაც პირდაპირ უკავშირდება პაციენტის უფლებების დაცვის კონსტიტუციურ პრინციპებს.

ტელემედიცინის განვითარების მნიშვნელობა განსაკუთრებით გამძაფრდა COVID-19 პანდემიის შემდეგ, როდესაც რეგიონულ და მაღალმთიან დასახლებებში სამედიცინო მომსახურების მიწოდება სერიოზულად შეიზღუდა. 2021 წლის სექტემბრიდან დაიწყო სამწლიანი სატელემედიცინის ინიციატივა ევროკავშირის დაფინანსებით და გაეროს ოთხი სააგენტოს ჩართულობით (ჯანმო, გაეროს მოსახლეობის ფონდი, გაეროს ბავშვთა ფონდი, გაეროს პროექტების მომსახურების ოფისი). ინიციატივის მიზანი იყო COVID-19-ის გავლენის შემსუბუქება ციფრული ჯანდაცვის საშუალებებით და საწყისი ნაბიჯების გადადგმა ჯანდაცვის სისტემის გრძელვადიანი ტრანსფორმაციისთვის.³⁷ ერთობლივი ინიციატივის ფარგლებში დაიწყო ტელემედიცინის მოდელის დანერგვა, რომლის შედეგად 60-ზე მეტი პირველადი ჯანდაცვის დაწესებულება აღიჭურვა ციფრული ტექნოლოგიებით, ხოლო სამედიცინო პერსონალისთვის ჩატარდა სპეციალიზებული ტრენინგები დისტანციური მომსახურების კვალიფიციურად განხორციელების მიზნით.³⁸ მნიშვნელოვანია ევროკავშირისა და გაეროს

³⁶ United Nations, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* (ICESCR), 1966, Article 12. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>

³⁷ WHO. Digital health initiatives in Georgia, 2021. <https://www.who.int>

³⁸ Turning telemedicine into a core health-care service in Georgia https://www.who.int/europe/news/item/01-10-2025-turning-telemedicine-into-a-core-health-care-service-in-georgia?utm_source

სააგენტოების მხარდაჭერით განხორციელებული ინიციატივა, რომელმაც ხელი შეუწყო რეგიონულ კლინიკებში ციფრული ჯანდაცვის ელემენტების ინტეგრაციასა და სამედიცინო პერსონალის გადამზადებას დისტანციური მომსახურების მიმართულებით.³⁹

ამრიგად, ტელემედიცინა საქართველოს სამართლებრივ სივრცეში შეიძლება შეფასდეს, როგორც თანამედროვე ჯანმრთელობის დაცვის ინსტრუმენტი, რომელიც უზრუნველყოფს სამედიცინო მომსახურების დეცენტრალიზაციას, მოქალაქეთა ჯანმრთელობის უფლების რეალიზაციას და ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში სახელმწიფოს ვალდებულებათა სრულფასოვან შესრულებას და წარმოადგენს სახელმწიფოს ვალდებულების ეფექტური განხორციელების სამართლებრივ მექანიზმს ჯანმრთელობის უფლების დაცვის კონტექსტში.

საქართველოს მოქმედი სამართლებრივი ჩარჩო ქმნის ტელემედიცინის ფუნქციონირების ზოგად საფუძველს, თუმცა კვლავ არასაკმარისად არის მოწესრიგებული ისეთი საკითხები, როგორიცაა დისტანციური ინფორმირებული თანხმობის სამართლებრივი ფორმა, პაციენტის იდენტიფიკაციის სტანდარტი, მონაცემთა დაცვის სპეციფიკური მექანიზმები და ექიმის პროფესიული პასუხისმგებლობის ფარგლები. აღნიშნული გარემოება მიუთითებს ტელემედიცინის სპეციალური და უფრო სისტემური სამართლებრივი რეგულირების საჭიროებაზე.

5. რეკომენდაციები საქართველოსთვის ტელემედიცინის სამართლებრივი ჩარჩოს გაძლიერებისთვის

5.1. პაციენტის უფლებების დაცვა

მიზანშეწონილია ჩამოყალიბდეს ინფორმირებული თანხმობის სტანდარტი, რომელიც განსაზღვრავს პაციენტის უფლებას მიიღოს სრული ინფორმაცია გამოყენებული ტექნოლოგიების, სამედიცინო ჩარევების, რისკებისა და ალტერნატიული მკურნალობის შესახებ. სტანდარტი უნდა და კონტროლდებოდეს დამოუკიდებელი ორგანოს მიერ.

5.2. პროფესიული პასუხისმგებლობისა და კლინიკური სტანდარტების განმტკიცება

ტელემედიცინის სამართლებრივი ჩარჩო უნდა განსაზღვრავდეს ექიმის პროფესიულ ვალდებულებებს, სერტიფიკაციის წესებსა და პასუხისმგებლობის საზღვრებს და მოიცავდეს საერთაშორისო სტანდარტების (ISO 13131:2021) დანერგვას. აუცილებელია სამედიცინო პერსონალის სისტემატური გადამზადება ეთიკის, ტექნოლოგიების გამოყენებისა და მონაცემთა დაცვის მიმართულებით.

5.3. სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესება რთულად მისადგომ რეგიონებში

სახელმწიფო ვალდებულია ხელი შეუწყოს ტექნოლოგიური ინფრასტრუქტურის განვითარებას და დისტანციური სერვისების ხელმისაწვდომობას. კრიზისულ სიტუაციებში აუცილებელია

³⁹ Remote Care: How Telemedicine is Transforming Rural Health Care in Georgia https://www.unicef.org/georgia/stories/remote-care-how-telemedicine-transforming-rural-health-care-georgia?utm_source=chatgpt.com

კანონმდებლობით განსაზღვრული პროტოკოლების არსებობა სამედიცინო მომსახურების უწყვეტობისთვის.

განსაკუთრებული ყურადღება მიზანშეწონილია მიექცეს გამყოფი ხაზის მიმდებარე, მაღალმთიან და სხვა რთულად მისადგომ ტერიტორიებზე მცხოვრები მოსახლეობის ჯანმრთელობის უფლების რეალიზაციას, სადაც ტელემედიცინა შესაძლოა განხილულ იქნეს, როგორც სპეციალიზებულ სამედიცინო მომსახურებაზე წვდომის ხელშემწყობი დამატებითი ინსტრუმენტი. აღნიშნულ მიმართულებით მიზანშეწონილია განვითარდეს შესაბამისი ტექნოლოგიური ინფრასტრუქტურა, დისტანციური კონსულტაციების მექანიზმები და მონაცემთა უსაფრთხოების გაძლიერებული სტანდარტები.

დასკვნა

ციფრული ტრანსფორმაციის პირობებში ტელემედიცინა თანამედროვე ჯანდაცვის სისტემის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან კომპონენტად ყალიბდება, რომელიც მნიშვნელოვნად აფართოებს სამედიცინო მომსახურებაზე ხელმისაწვდომობას, ამცირებს გეოგრაფიული და ინფრასტრუქტურული ბარიერების გავლენას და ხელს უწყობს ჯანდაცვის სერვისების უწყვეტობას. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ხდება მისი როლი იმ რეგიონებში, სადაც სამედიცინო მომსახურების მიწოდება პრაქტიკულად ან გეოგრაფიული მდებარეობის გამო შეზღუდულია.

კვლევამ აჩვენა, რომ ტელემედიცინის ეფექტიანი ფუნქციონირება მჭიდროდ არის დაკავშირებული ინფორმირებული თანხმობის, პერსონალურ მონაცემთა დაცვისა და პროფესიული პასუხისმგებლობის სამართლებრივ მექანიზმებთან. საერთაშორისო პრაქტიკის ანალიზი ადასტურებს, რომ თანამედროვე მიდგომები ეფუძნება პაციენტის ავტონომიის პატივისცემას, მონაცემთა უსაფრთხოების მაღალ სტანდარტებსა და პროფესიული ეთიკის მოთხოვნებს, რაც ციფრული ჯანდაცვის სანდოობის აუცილებელ წინაპირობას წარმოადგენს. ამასთან, კვლევის შედეგებმა გამოავლინა, რომ საქართველოს მოქმედი სამართლებრივი ჩარჩო, მიუხედავად პაციენტის უფლებებისა და მონაცემთა დაცვის ზოგადი პრინციპების არსებობისა, სრულად ვერ პასუხობს ტელემედიცინის სპეციფიკურ გამოწვევებს. განსაკუთრებით პრობლემურ საკითხებად გამოიკვეთა დისტანციური ინფორმირებული თანხმობის სამართლებრივი ფორმის არარსებობა, პაციენტის იდენტიფიკაციის სტანდარტის ბუნდოვანება, პროფესიული პასუხისმგებლობის ფარგლების არასაკმარისი განსაზღვრულობა და ტელემედიცინის, როგორც დამოუკიდებელი სამართლებრივი ინსტიტუტის, ფრაგმენტული რეგულირება.

აღნიშნულის გათვალისწინებით, მიზანშეწონილია საქართველოში განვითარდეს ტელემედიცინის სპეციალური სამართლებრივი ჩარჩო, რომელიც უზრუნველყოფს ინფორმირებული თანხმობის, მონაცემთა დაცვის, კლინიკური ხარისხისა და პროფესიული პასუხისმგებლობის ერთიანი სტანდარტების ჩამოყალიბებას. ამგვარი მიდგომა ხელს შეუწყობს როგორც პაციენტის უფლებების ეფექტიან დაცვას, ისე ციფრული ჯანდაცვის სისტემის მდგრად და უსაფრთხო განვითარებას საქართველოში. განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ტელემედიცინის გამოყენებას რთულად მისადგომ და გამყოფი ხაზის მიმდებარე

ტერიტორიებზე, სადაც დისტანციური ჯანდაცვა შესაძლოა იქცეს ჯანმრთელობის უფლების პრაქტიკული რეალიზაციის დამატებით მექანიზმად.

ბიბლიოგრაფია

1. „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი, 10/12/1997, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29980?publication=63>
2. „საექიმო საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონი, 28/06/2001, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/15334?publication=33>
3. „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი, 03/07/2023, <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/5827307?publication=8>
4. „ჯანმრთელობის შესახებ ელექტრონული ჩანაწერების სისტემის (EHR) ფუნქციონირებისა და წარმოების წესის განსაზღვრის შესახებ“ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანება №01-1/ნ, 03/01/2019, <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/4390457?publication=12>
5. „მეორე ჯგუფს მიკუთვნებული ფარმაცევტული პროდუქტის (სამკურნალო საშუალების) ფორმა №3 ელექტრონული რეცეპტის ბრუნვის წესის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანება №01-29/ნ, 26/07/2016, <https://www.matsne.gov.ge/document/view/3329318>
6. „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა რეგისტრის ელექტრონული სისტემის ფუნქციონირებისა და წარმოების წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანება №7/ნ, 31/01/2024
7. American Medical Association. (n.d.). *Telehealth resource center: AMA policy resources*. Retrieved October 12, 2025, from <https://www.ama-assn.org/practice-management/digital-health/telehealth-resource-center-ama-policy-resources>
8. American Telemedicine Association. (2022). *Core Operational Guidelines for Telehealth Services Involving Provider-Patient Interactions*. Retrieved October 12, 2025, from <https://www.americantelemed.org>
9. Bashshur, R.L., Shannon, G.W., & Krupinski, E.A. (2014). *The Empirical Foundations of Telemedicine Interventions for Chronic Disease Management*. *Telemedicine and e-Health*. 20(9):769–800. doi: [10.1089/tmj.2014.9981](https://doi.org/10.1089/tmj.2014.9981), Retrieved October 10, 2025, from <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4148063/>
10. Bashshur, RL., Shannon, GW., & Smith, BR. (2014). *The empirical foundations of telemedicine interventions for chronic disease management*. *Telemed J E Health*, 20(9), 769–800, DOI: 10.1089/tmj.2014.9981
11. Biriuk v. Lithuania, Application no. 23373/03, Judgment of 25 January 2018 <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-89827%22%5D%7D>
12. Convention on Human Rights and Biomedicine (Oviedo Convention), April 4, 1997, <https://www.coe.int/en/web/human-rights-and-biomedicine/oviedo-convention>
13. Directive 2011/24/EU of the European Parliament and of the Council on the application of patients' rights in cross-border healthcare, March 9, 2011, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2011/24/oj/eng>
14. European Commission. (2012). *eHealth Action Plan 2012–2020: Innovative healthcare for the 21st century*. Brussels. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Retrieved October 12, 2025, from https://health.ec.europa.eu/document/download/39c9a1ee-6afa-4ab9-a472-ddeac925d14f_en?filename=com_2012_736_en.pdf
15. European Commission. (n.d.). *Digital health and care*. Retrieved October 12, 2025, from https://health.ec.europa.eu/ehealth-digital-health-and-care/digital-health-and-care_en

16. European Convention on Human Rights, November 4, 1950, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG
17. Grau, U., Pinnow, Ch., & Meyberg, A. (2025). *Telemedicine in Germany: legal framework, challenges and perspectives*. Retrieved October 12, 2025, from <https://www.ibanet.org/telemedicine-germany-frameworks>
18. Health Insurance Portability and Accountability Act, August 21, 1996, <https://www.cms.gov/about-cms/information-systems/privacy/health-insurance-portability-and-accountability-act-1996>
19. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, December 16, 1966, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>
20. International Organization for Standardization. (2021). *Health informatics — Telehealth services — Quality planning guidelines*. iTeh STANDARD PREVIEW, ISO 13131:2021, Retrieved October 12, 2025, from https://cdn.standards.iteh.ai/samples/75962/2a46cde6b0a1410785f5ce594a42db5b/ISO-13131-2021.pdf?utm_source
21. Kruse, CS., Krowski, N., Rodriguez, B., Tran, L., Vela, J., & Brooks, M. (2017). Telehealth and patient satisfaction: a systematic review. *BMJ Open*, 7(8):e016242. doi: 10.1136/bmjopen-2017-016242. PMID: 28775188; PMCID: PMC5629741.
22. Professional Code for Physicians in Germany, 1997, https://www.bundesaerztekammer.de/fileadmin/user_upload/_old-files/downloads/pdf-Ordner/MBO/MBO-AE_EN_2018.pdf
23. Professional Code for Physicians in Germany, 1997, https://www.bundesaerztekammer.de/fileadmin/user_upload/_old-files/downloads/pdf-Ordner/MBO/MBO-AE_EN_2018.pdf
24. Regulation (2016/679) on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), April 27, 2016, <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>
25. UJ v Österreichische Zahnärztekammer, Case C-115/24, Judgment of the Court (Fourth Chamber) of 11 September 2025, ECLI:EU:C:2025:694. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A62024CJ0115&utm_source
26. UNICEF for every child. (2023). *Remote Care: How Telemedicine is Transforming Rural Health Care in Georgia* https://www.unicef.org/georgia/stories/remote-care-how-telemedicine-transforming-rural-health-care-georgia?utm_source=chatgpt.com
27. *Universal Declaration of Human Rights*, December 10, 1948, <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
28. Wootton, R. (1998). *Telemedicine in the National Health Service*. *J Telemed Telecare*, 12, 614–621. doi: [10.1177/014107689809101202](https://doi.org/10.1177/014107689809101202)
29. World Health Organization & International Telecommunication Union. (2022). *Global Standard for Accessibility of Telehealth Services*. Geneva, ISBN (WHO) 978–92–4–005046–4, Retrieved October 12, 2025, from <https://www.who.int/publications/i/item/9789240050464>
30. World Health Organization. (2010). *Telemedicine: Opportunities and Developments in Member States. Report on the Second Global Survey on eHealth 2009, Volume 2*, ISBN: 978-92-4-156414-4.
31. World Health Organization. (2016). *Telemedicine: opportunities and developments in Member States. Report on the second global survey on eHealth, Volume 2*, 1-96. Retrieved October 10, 2025, from <https://www.afro.who.int/publications/telemedicine-opportunities-and-developments-member-state>
32. World Health Organization. (2022). *Telemedicine has clear benefits for patients in European countries, new study shows*. Retrieved October 12, 2025, from <https://www.who.int/europe/news/item/31-10-2022-telemedicine-has-clear-benefits-for-patients-in-european-countries--new-study-shows>
33. World Health Organization. (2025). *Turning telemedicine into a core health-care service in Georgia*. Retrieved October 12, 2025, from <https://www.who.int/europe/news/item/01-10-2025-turning-telemedicine-into-a-core-health-care-service-in-georgia>

Informed Consent in the Digital Era: Telemedicine and Data Protection

Nato Tchitanava

Assistant, Georgian International University (GIU)

Doctoral Candidate in Law, Grigol Robakidze University

tchitanavanato@gmail.com

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12124>

Abstract

In the context of digital transformation, telemedicine has emerged as a significant instrument within the healthcare system, ensuring accessibility, continuity, and efficiency of medical services. However, the development of remote healthcare services raises substantial legal challenges, particularly in relation to informed consent and personal data protection.

The present study aims to assess the legal framework of telemedicine in the context of informed consent and data protection, based on a comparative analysis of international standards and Georgian practice. The research is grounded in doctrinal, historical, and comparative legal methods and encompasses international instruments such as the GDPR, HIPAA, and ISO 13131:2021, alongside an analysis of national legislation.

The findings demonstrate that, although the Georgian legal framework generally incorporates the fundamental principles of patient rights protection and data security, several telemedicine-specific issues remain only fragmentarily and insufficiently regulated. These include the absence of a clearly defined legal framework governing the form and legal validity of remote informed consent, patient identification procedures, and detailed rules for data processing.

The paper develops recommendations aimed at establishing a mandatory legal standard for remote informed consent, strengthening data protection mechanisms, and clarifying the scope of professional liability in telemedicine. These measures are essential for ensuring the effective protection of patient rights and supporting the sustainable development of digital healthcare in Georgia.

Keywords: telemedicine; informed consent; digital healthcare.

ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება აღკვეთის ღონისძიებების ინდივიდუალური დასაბუთებისათვის

ხატია ხერხეულიძე

ასისტენტი, სამართლის მაგისტრი
საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი (ჯიუ)
khatia.kherkheulidze@giu.edu.ge
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12126>

აბსტრაქტი

ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება ქართულ სისხლის სამართალწარმოებაში გამოწვევაა, რადგან ჯერჯერობით სრულად ჩამოყალიბებული საკანონმდებლო განმარტებაც კი არ არსებობს ხელოვნური ინტელექტის შესახებ. თუმცა, მსოფლიოში ტექნოლოგიების სწრაფი განვითარების ფონზე, არც საქართველო იქნება გამონაკლისი, რომ ალგორითმებმა საკუთარი ადგილი ჩვენს კანონმდებლობაში დაიმკვიდრონ. სტატიაში განხილულია ხელოვნური ინტელექტის მიერ გადაწყვეტილების მიღების საკითხი, დაკავებული და ადვოკატის გარეშე წარმოდგენილი ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების შუამდგომლობის ინდივიდუალური დასაბუთებისას. საქართველოში დღეს მოქმედი სისხლის სამართლის კანონმდებლობის, მოთხოვნილი პატიმრობის დაკმაყოფილების ოფიციალური სტატისტიკისა და პრაქტიკის გათვალისწინებით, სტატიაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ხელოვნური ინტელექტისთვის გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობის მიცემა სასიკეთო იქნება ადამიანის უფლებების უზრუნველყოფისა და სამართლიანი პროცესის განხორციელების კონტექსტში. ხოლო, აღკვეთის ღონისძიების შესახებ საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების უფლება, კვლავ მოსამართლის ადამიანური ინტელექტისა და რესურსის შესაბამისად იქნეს დატოვებული, როგორც დაკავებული, ისე თავისუფლებაში მყოფი ბრალდებულთა მიმართ.

საკვანძო სიტყვები: დასაბუთება, მართლმსაჯულება, ბრალდებული

შესავალი – ნაშრომის აქტუალობის წარმოჩენა

საქართველოს სისხლის სამართლის სფეროსთვის, ხელოვნური ინტელექტის შემოსვლა ახალი გამოწვევაა, სადაც ჯერ კიდევ არ არის სრულად ჩამოყალიბებული მისი საკანონმდებლო განმარტება, სტატუსი, როლი, ფუნქცია, პასუხისმგებლობა, სამართალსუბიექტურობა და ა.შ. თუმცა, ხელოვნური ინტელექტის ალგორითმები პრაქტიკულად, უკვე წყვეტენ ადამიანის ბედს ისეთ ქვეყნებში, როგორიცაა ამერიკა, ჩინეთი და იაპონია. აქტიურად გამოიყენება ალგორითმები ევროპის ქვეყნებშიც და ვფიქრობ, მალე საქართველოს მართლმსაჯულებაშიც, გარდაუვლად დაიმკვიდრებს ადგილს. ეს ალგორითმები ზოგიერთ ქვეყანაში, მაგალითად ამერიკაში, ხშირად გამოიყენება ისეთი საკითხების შესახებ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, როგორიცაა აღკვეთის ღონისძიებები. ალგორითმის მეშვეობით ირკვევა, თუ რამდენად არსებობს აღკვეთის

ღონისძიებების გამოყენების საფუძვლები. შესაბამისად, ხდება ამ საფუძვლების გამოყენების დასაბუთება ხელოვნური ინტელექტის მიერ.

საინტერესოა, რომ ხელოვნური ინტელექტი უზრუნველყოფს ალკვეთის ღონისძიების გამოყენების ინდივიდუალურ დასაბუთებას ყველა ბრალდებულის მიმართ და აღნიშნული სამართლიანად იმსახურებს კვლევით ინტერესს. გამომდინარე იქიდან, რომ ალკვეთის ღონისძიებები და განსაკუთრებით პატიმრობა, საქართველოში ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი საკვლევი თემაა, მისი საფუძვლების ხელოვნური ინტელექტის მეშვეობით ინდივიდუალური დასაბუთების მნიშვნელობა, ნამდვილად შეიძლება მივიჩნიოთ აქტუალურ საკვლევ საკითხად. განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა ხელოვნური ინტელექტისთვის გადაწყვეტილების მიღების უფლების მინიჭებას აქვს მაშინ, როდესაც ბრალდებული დაკავებულია და შეზღუდული აქვს მტკიცებულებების მოპოვების შესაძლებლობა, მაშინ როდესაც საქმეში არ მონაწილეობს ბრალდებულის ინტერესების დამცველი ადვოკატი.

საკითხის კვლევისთვის გამოყენებული იქნება ლოგიკური, სტატისტიკური, დედუქციური და ინდუქციური კვლევის მეთოდოლოგია. ასევე, იურიდიული ლიტერატურის შესწავლისა და დამუშავების მეთოდი. აღნიშნული მეთოდოლოგიის გარდა, მხედველობაში იქნება მიღებული სასამართლოს პრაქტიკა და მეცნიერ-იურისტთა მოსაზრებები ალკვეთის ღონისძიებების დასაბუთებისა და ამ საკითხში ხელოვნური ინტელექტის როლის გაძლიერებასთან დაკავშირებით.

ძირითადი ნაწილი

საქართველოს კონსტიტუციის მიხედვით სამართალწარმოება ხორციელდება მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის საფუძველზე.¹ ამ პრინციპის შესაბამისად, სასამართლოში საქმის განხილვაში მონაწილე სუბიექტები, ბრალმდებელი და ბრალდებული გამოდიან მხარეებად. მხარეებად მათი აღიარება კი ნიშნავს, რომ თავიანთი კანონიერი უფლებებისა და ინტერესების დასაცავად მათ მინიჭებული აქვთ თანაბარი პროცესუალური გარანტიები.² თუმცა, დაკავებული ბრალდებულისათვის გამოძიების დამოუკიდებლად წარმოების უფლება შეზღუდულია. პრაქტიკულად, ბრალდებულს არ ეძლევა ადეკვატური დრო და საშუალება დამოუკიდებლად ჩაატაროს პარალელური გამოძიება და მოიპოვოს მტკიცებულებები, რომლებიც მის სასარგებლოდ შეიძლება იქნას გამოყენებული.

მხარეთა შეჯიბრებითობა და თანასწორობა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით გარანტირებული უფლების – სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლების შემადგენელი უმნიშვნელოვანესი გარანტიაა.³ მხარეთა თანასწორობა ევროპული სასამართლოს აზრით, გულისხმობს, რომ თითოეულ მხარეს უნდა მიეცეს საკუთარი პოზიციის, მათ შორის მტკიცებულებების წარდგენის გონივრული შესაძლებლობა ისეთ პირობებში, რომლებიც მას არ ჩააყენებს არსებითად არახელსაყრელ მდგომარეობაში მოწინააღმდეგესთან შედარებით ⁴ .

¹ საქართველოს კონსტიტუცია (2026 წლის 15 მაისის მდგომარეობით), მუხლი 62-ე, ნაწილი მე-5.

² რუხაძე ზ. საქართველოს კონსტიტუციური სამართალი, ბათუმი, 1999.

³ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლი

⁴ ბულუტი ავსტრიის წინააღმდეგ (Bulut v. Austria) no17358/90, ECHR, 22 თებერვალი, 1996, პარაგრაფი 47.

მიმაჩნია, რომ დაკავებულ ბრალდებულს, რომელსაც არ ჰყავს ადვოკატი სწორედ რომ არ გააჩნია თანაბარი შესაძლებლობა პროკურორთან შედარებით, რომ სასამართლოს საკუთარი პიროვნების, ოჯახური მდგომარეობის, განათლების, სამსახურის, ქონებრივი მდგომარეობის თუ სხვა მონაცემების შესახებაც კი მიაწოდოს საჭირო ინფორმაცია, რომლებიც არსებითად მნიშვნელოვანია აღკვეთის ღონისძიების ინდივიდუალური დასაბუთებისათვის. თუ ამ საკითხთა შესახებ ინფორმაციას ხელოვნური ინტელექტი მოიძიებს და გამოიყენებს აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების შუამდგომლობის ინდივიდუალური დასაბუთებისას, ეს გაცილებით სამართლიანი იქნება, ვიდრე მდგომარეობა, რომელშიც დღეს იმყოფება დაკავებული ბრალდებული.

შეჯიბრებითი სისხლის სამართლის პროცესი ნიშნავს, რომ მხარეები ეჯიბრებიან ერთმანეთს და ის მხარე მოიგებს, რომელიც უკეთ იქნება მომზადებული. აღნიშნულ მომზადებაში პირველ რიგში მხარის, ე.ი ბრალდების და დაცვის მხარის პროფესიონალიზმი იგულისხმება. თუ ბრალდების მხარეს პროფესიონალი იურისტი, დამხმარე პროფესიონალ გამომძიებელთა გუნდით იქნება წარმოდგენილი, ხოლო დაცვის მხარეს არაპროფესიონალი, დაკავებული ბრალდებული - ეჭვგარეშეა, რომ შეჯიბრებითობის საკითხი პოტენციურად პრობლემურ სიტუაციას შექმნის, ბრალდებულის უფლებების უზრუნველყოფისას. ზემოთ მოყვანილი სტატისტიკური მონაცემებიც გარკვეულწილად მიუთითებს ამ პოზიციის სისწორეზე.

„მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპის ძირითად შინაარსს წარმოადგენს ბრალდებისა და დაცვის ფუნქციების გამოყოფა მართლმსაჯულების ფუნქციისაგან და მათი გამიჯვნა ერთმანეთისაგან, მხარეების აღჭურვა თანაბარი საპროცესო უფლებებით და სასამართლოს დომინირებული როლი გადაწყვეტილების მიღებაში.⁵ შეჯიბრებითობის ე.წ. კლასიკური მოდელი ეფუძნება იმ ამოსავალ დებულებას, რომ სისხლის სამართლის პროცესი არის სახელმწიფოსა და სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემულ მოქალაქეს შორის დავა, რომელიც სასამართლოში ხორციელდება. ამგვარ დავაში ორივე მხარეს თანაბარი შესაძლებლობები აქვთ მინიჭებული.“⁶ გასათვალისწინებელია სასამართლოს როლი შეჯიბრებით პროცესში მართლმსაჯულების განხორციელებისას. მოსამართლე ამ სისტემაში მოკლებულია შესაძლებლობას, რომ საკუთარი გადაწყვეტილებით მოიძიოს ანდა გამოითხოვოს საქმეზე მტკიცებულებები. ის სრულიად არის დამოკიდებული მხარეთა მიერ წარდგენილ მტკიცებულებებზე და მხოლოდ მათ საფუძველზე აქვს შესაძლებლობა შეიქმნას შინაგანი რწმენა, რათა კანონიერი და სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღება შეძლოს.

კონტინენტურ სამართალწარმოებაში შეჯიბრებითობა გარკვეული თავისებურებებით ხასიათდება. ანგლოამერიკული სამართლებრივი სისტემისაგან განსხვავებით სასამართლო არ განიხილება როგორც არბიტრი, როგორც პროცესის მთავარი „მენეჯერი“, არამედ აქტიურად მონაწილეობს მტკიცებულებათა გამოკვლევაში. ამასთან, მართალია, საქართველოს სსსკ

⁵ აქუბარდია, ი., მხარეთა თანასწორობა და მოსამართლის როლი შეჯიბრებით სამართალწარმოებაში, იხ. მზია ლევკიშვილის 85 წლის საიუბილეო კრებულში, 2014, გვ. 130;

⁶ გუცენკო კ., გოლოვკო, ლ.ფილიმონოვი, ბ., დასავლეთის სახელმწიფოთა სისხლის სამართლის პროცესი, 2007, გვ. 13;

ამკვიდრებს შეჯიბრებითობის ე.წ. კლასიკურ მოდელს, მაგრამ ამერიკის კანონმდებლობისაგან განსხვავებით, მოსამართლის როლი გაცილებით სუსტია.⁷

აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების დროს ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებას შესაძლოა ჰქონდეს როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი მხარეები. თუმცა, გაცილებით უფრო მაღალია დადებითი მხარის ხარისხი, როდესაც სიტუაციას ორი გარემოება ემატება - დაკავებული ბრალდებული და პროცესი ადვოკატის მონაწილეობის გარეშე. სტატიაში განვიხილავთ სწორედ ასეთ შემთხვევას. მნიშვნელოვანი საკითხები, რომლებიც მოცემულ კვლევაში აუცილებლად განსახილველია შეჯიბრებითი პროცესი, მხარეების ტერმინოლოგიური განმარტება და გამომძიებლის როლი, სავალდებულო დაცვის შემთხვევები და აღკვეთის ღონისძიებების გამოყენების საფუძვლებია.

ქართული სისხლის საპროცესო კანონმდებლობა და საქართველოს კონსტიტუცია უზრუნველყოფს ადამიანის თავისუფლების პრიორიტეტულობას და მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევებში მიიჩნევს დასაშვებად ბრალდებულის მიმართ პატიმრობის გამოყენებას, როდესაც ის ჯერ კიდევ ითვლება უდანაშაულოდ, თუმცა სარგებლობს ბრალდებულის ყველა უფლებით.⁸ ბრალდებულს პატიმრობა არ შეიძლება შეეფარდოს, თუ აღკვეთის ღონისძიების მიზნების მიღწევა შესაძლებელია სხვა, ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებით.⁹ თუმცა, სტატისტიკური მონაცემების ფონზე, შესაძლებელია ვივარაუდოთ, რომ პრაქტიკაში პატიმრობა იმაზე უფრო ხშირად გამოიყენება, ვიდრე შესაძლოა უკიდურესი აუცილებლობით იქნას მოტივირებული. კიდევ უფრო საინტერესო კი ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების შესახებ პროკურორის შუამდგომლობების დასაბუთების პროცენტული მაჩვენებელია. 2026 წლის იანვარში, სულ განხილული შუამდგომლობებიდან დაპატიმრების შეფარდებაზე განხილული შუამდგომლობებიდან პირველი ინსტანციის სასამართლოების მიერ დაკმაყოფილებულ იქნა 67,2%.¹⁰ თებერვალში დაპატიმრების შეფარდებაზე განხილული შუამდგომლობებიდან სასამართლოს მიერ დაკმაყოფილებულ იქნა 71,0%.¹¹ ხოლო, მარტში ეს მონაცემები ოფიციალურ დოკუმენტში ასახული არ არის.¹²

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების სამი საფუძველი არსებობს: მიმალვის საფრთხე, მტკიცებულებების განადგურების საფრთხე ანდა ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე. საკმარისია არსებობდეს მხოლოდ ერთი დასაბუთებული სახე, იმისათვის, რომ სასამართლომ ბრალდებულის მიმართ გამოიყენოს აღკვეთის ღონისძიების ნებისმიერი სახე, მათ შორის ყველაზე მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების სახე - პატიმრობა. სამივე ამ საფრთხის არსებობასთან დაკავშირებით, ხელოვნური ინტელექტის დახმარებით შესაძლებელია,

⁷ აქუბარდია ი, შეჯიბრებითობის ქართული მოდელის ზოგიერთი ასპექტი, ჟურნ. „გერმანულ ქართული სისხლის სამართლის ჟურნალი“, აგვისტო, 2016 წ. გვ.13

⁸ „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი“ (მიღების თარიღი: 2009 წლის 9 ოქტომბერი), 2026 წლის 15 მაისის მდგომარეობით, მუხლი 5-ე და საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლის მე-5 ნაწილით გათვალისწინებული უდანაშაულობის პრეზუმფიცია.

⁹ „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი“ (მიღების თარიღი: 2009 წლის 9 ოქტომბერი), 2026 წლის 15 მაისის მდგომარეობით; მუხლი 198-ე, ნაწილი 1-ლი, ნაწილი მე-4; მუხლი 38-ე, პუნქტი მე-12;

¹⁰ სისხლის სამართლის სტატისტიკის ერთიანი ანგარიში საანგარიშო პერიოდი - 2026 წლის იანვარი, გვ. 34-35

¹¹ სისხლის სამართლის სტატისტიკის ერთიანი ანგარიში საანგარიშო პერიოდი - 2026 წლის თებერვალი, გვ. 34

¹² სისხლის სამართლის სტატისტიკის ერთიანი ანგარიში საანგარიშო პერიოდი - 2026 წლის მარტი

რომ სასამართლომ უფრო მეტი და სარწმუნო ინფორმაცია მიიღოს, ვიდრე ამას გამომძიებელი მოიპოვებდა, მითუმეტეს შეზღუდული ვადებიდან გამომდინარე, ბრალდებულის პირველი წარდგენისას სასამართლოში, ანდა პროკურორი მიაწოდებდა სასამართლოს, საქმის გარემოებებთან ან ბრალდებულის პიროვნებასთან დაკავშირებით, იმ პირობებში, როდესაც ბრალდებული დაკავებულია და მისი ინტერესების დამცველი ადვოკატი საქმეში არ მონაწილეობს.

საპროცესო კანონმდებლობა გამომძიებელს, პროკურორთან ერთად მიიჩნევს და წარმოადგენს ბრალდების მხარეს.¹³ აღნიშნული ფაქტობრივად გამორიცხავს გამომძიებლის დამოუკიდებლობას, თუმცა ეს საკითხი სცდება ამ სტატიის განხილვის საგანს. შესაბამისად, მხოლოდ იმას გავუსვამ ხაზს, რომ მტკიცებულებები, რომლებიც გადაცემული იქნება სასამართლოსთვის ბრალდების მხარის მიერ, ფაქტობრივად მხოლოდ ბრალდების მხარის პოზიციის გასამყარებლად იქნება წარდგენილი. ამავდროულად, პროკურორი არ არის ვალდებული სასამართლოში წარადგინოს ბრალდებულის სასარგებლო მტკიცებულებები. ან აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების შუამდგომლობაში ცალკე განიხილოს ის საკითხი, თუ რომელი მტკიცებულებები შეიძლება იქნას ბრალდებულის ინტერესების დასაცავად გამოყენებული. შეჯიბრებითი პროცესი სწორედ ამგვარად აყენებს საკითხს და ხაზს უსვამს ბრალდებულის შესაძლებლობას ჰყავდეს ადვოკატი სურვილის შემთხვევაში, ხოლო მისი არარსებობისას თავად ბრალდებულმა მოიპოვოს მტკიცებულებები და პროკურორის მსგავსად წარადგინოს სასამართლოში. ხოლო, პრაქტიკულად, აღკვეთის ღონისძიების შეფარდებისას, დაცვის მხარის არარსებობისას და დაკავებული ბრალდებულის შემთხვევაში, იმის შესაძლებლობა, რომ დაცვის მხარისთვის სასარგებლო მტკიცებულებები იქნას სასამართლომდე მიტანილი, თითქმის ნულის ტოლია.

ამ სიტუაციაში არსებობს გამოსავალი, რომელიც ადვოკატის სავალდებულო წესით ჩართვას წარმოადგენს სისხლის სამართლის პროცესში მაშინ, როდესაც ბრალდებულს რაიმე მიზეზით არ ჰყავს დამცველი. თუმცა, როდესაც სავალდებულო დაცვის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით რეგულირების საკითხს კანონმდებელი განიხილავდა, ვფიქრობ საპროცესო ხარჯების და რესურსების დაზოგვის საკითხს პრიორიტეტი მიანიჭა ბრალდებულის უფლებების დაცვისა და შეჯიბრებითი პროცესის უზრუნველყოფასთან მიმართებით. აღნიშნულის თქმის საფუძველს კი ის საკანონმდებლო ჩანაწერები მამლევს, რომლის თანახმად სისხლის სამართალწარმოებაში ადვოკატის ჩართვის ორი გზა არსებობს. ერთ შემთხვევაში კანონმდებელი განსაზღვრავს შემთხვევებს, როდესაც სავალდებულოა ადვოკატის მონაწილეობა, თუ დაცვა შეთანხმებით არ ხორციელდება, ე.ი ბრალდებულს პირადი ხარჯებით არ ჰყავს კერძო ადვოკატი აყვანილი. ეს შემთხვევებია მაგალითად: თუ საქმეს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო განიხილავს, თუ ფორმდება საპროცესო შეთანხმება და ა.შ.¹⁴ ხოლო მეორე გზა, რომ საქმეში ადვოკატი სახაზინო წესით

¹³ „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი“ (მიღების თარიღი: 2009 წლის 9 ოქტომბერი), 2026 წლის 15 მაისის მდგომარეობით; მუხლი მე-3, ნაწილები 5-7;

¹⁴ „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი“ (მიღების თარიღი: 2009 წლის 9 ოქტომბერი), 2026 წლის 15 მაისის მდგომარეობით, მუხლი 45-ე;

ჩაერთოს, ანუ სახელმწიფომ დაფაროს მისი საქმეში მუშაობის ანაზღაურება, განსაზღვრულია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ბრალდებული სოციალურად დაუცველი პირია.¹⁵

საქართველოს კონსტიტუციით დაცვის უფლება გარანტირებულია.¹⁶ საქართველოს მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობით ადვოკატის პროცესში მონაწილეობა ყოველთვის არ არის სავალდებულო, რაც ნიშნავს იმას, რომ პროცესი შეიძლება წარიმართოს ადვოკატის გარეშე. ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ „მხარეთა თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით ადვოკატის მონაწილეობა გამოძიების ეტაპიდან სავალდებულო უნდა იყოს ყველა კატეგორიის საქმეზე, რომლებშიც ბრალდებული თავს არ ცნობს დამნაშავედ, მით უმეტეს თუ იგი პატიმარია”.¹⁷ მიმაჩნია, რომ თუ ადვოკატი არ მონაწილეობს აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების სხდომაზე, ადამიანის უფლებების დაცვის უზრუნველყოფის, სამართლიანობის პრინციპის მხედველობაში მიღებით და სამართლიანი სასამართლოს უზრუნველყოფის მიზნით, ხელოვნური ინტელექტის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება უფრო ობიექტური იქნება, რადგან ინდივიდუალურ დასაბუთებას მოახდენს საქმის ფაქტობრივი გარემოებებისა და ფორმალური საფუძვლების საერთაშორისო, ადამიანის უფლებათა ევროპული სამართლისა და სასამართლოს გადაწყვეტილებების, უფრო სწრაფად, ობიექტურად და სამართლიანად მხედველობაში მიღებით.

დღეს აქტიურად გამოიყენება მხოლოდ პატიმრობა და გირაო. ასევე, ხშირად ხდება პატიმრობით უზრუნველყოფილი გირაოს გამოყენება. ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების პრაქტიკაში დანერგვამ შესაძლოა ხელი შეეწყოს სხვა აღკვეთის ღონისძიებების სახეების აქტიურ გამოყენებასაც. მაგალითად, ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემებით, 2026 წლის იანვარში პირველი ინსტანციის სასამართლოების მიერ სულ შეფარდებული 750 აღკვეთის ღონისძიებიდან საპატიმრო იყო 431, ანუ 57,5%, ხოლო არასაპატიმრო - 319, ანუ 42,5%. არასაპატიმრო აღკვეთის ღონისძიებებში შეფარდებული გირაოს ხვედრითმა წილმა შეადგინა 99,7%.¹⁸ თებერვალში პირველი ინსტანციის სასამართლოების მიერ სულ შეფარდებული 935 აღკვეთის ღონისძიებიდან საპატიმრო იყო 610, ანუ 65,2%, ხოლო არასაპატიმრო - 325, ანუ 34,8%. არასაპატიმრო აღკვეთის ღონისძიებებში შეფარდებული გირაოს ხვედრითმა წილმა შეადგინა 99,1%.¹⁹

შეჯიბრებითი პრინციპის მოქმედების ფონზე და იმის გათვალისწინებით, რომ ბრალდებულის დაცვის უფლება მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებშია უზრუნველყოფილი სახელმწიფოს ხარჯზე, შესაძლოა აღკვეთის ღონისძიების ინდივიდუალური დასაბუთებისთვის ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების დადებითმა მხარეებმა გადაწონოს უარყოფითი მხარეები, რის გამოც მისასალმებელი იყოს რაც შეიძლება დროულად მოხდეს მისი დანერგვა ქართული მართლმსაჯულების სისტემაში.

¹⁵ „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი“ (მიღების თარიღი: 2009 წლის 9 ოქტომბერი), 2026 წლის 15 მაისის მდგომარეობით, მუხლი 46-ე; „იურიდიული დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონი, (მიღების თარიღი: 19/06/2007), 2026 წლის 15 მაისის მდგომარეობით; მუხლი მე-2, „ზ“ ქვეპუნქტი;

¹⁶ საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 31, მესამე ნაწილი.

¹⁷ მსხილაძე, ლ., დაცვის მხარის როლი შეჯიბრებით სამართალწარმოებაში, ჟურნალი „ადვოკატი“ №3-4 (2014), 59, 62.

¹⁸ სისხლის სამართლის სტატისტიკის ერთიანი ანგარიში საანგარიშო პერიოდი - 2026 წლის იანვარი, გვ. 36

¹⁹ სისხლის სამართლის სტატისტიკის ერთიანი ანგარიში საანგარიშო პერიოდი - 2026 წლის თებერვალი, გვ. 36

დასკვნა

ჩატარებული კვლევიდან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ხელოვნური ინტელექტის დანერგვა, მისთვის გადაწყვეტილების მიღების უფლების მინიჭება, აღკვეთის ღონისძიების ინდივიდუალური დასაბუთებისა და მისი კონკრეტული სახის განსაზღვრისათვის, როდესაც ბრალდებული დაკავებულია და არ ყავს უფლებადამცველი ადვოკატი, მისასალმებელია და წინგადადგმული ნაბიჯი იქნება, სამართლიანობის, ადამიანის უფლებების დაცვისა და სამართლიანი სასამართლოს კონტექსტში. აღნიშნული დასკვნის გაკეთების საფუძველი მოგვცა შემდეგმა გარემოებებმა:

1. საქართველოში მოქმედებს შეჯიბრებითობის სისტემა, რომელიც სასამართლოს არ აძლევს უფლებამოსილებას, რომ მოიპოვოს მტკიცებულებები. მხოლოდ მხარეები მოიპოვებენ და წარადგენენ სასამართლოში მტკიცებულებებს.
2. სავალდებულო დაცვა ყოველთვის არ არის გარანტირებული უფლება ბრალდებულისთვის. განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც პირი დაკავებულია და შეზღუდული აქვს შესაძლებლობა მოიპოვოს მისთვის სასარგებლო მტკიცებულებები. პროკურორი სისხლის სამართალწარმოებაში წარმოადგენს ბრალდების მხარეს და არ არის ვალდებული, შეჯიბრებითობის პრინციპიდან გამომდინარე, რომ სასამართლოში წარადგინოს დაცვის მხარის სასარგებლო მტკიცებულებები.
3. როდესაც სასამართლოში აღკვეთის ღონისძიებების განხილვა ხდება, შესაძლებელია წარმოდგენილი იყოს მხოლოდ ბრალდების მხარე პროფესიონალი იურისტების სახით, ხოლო დაცვის მხარეს არაპროფესიონალი ბრალდებული წარმოადგენდეს. აღნიშნულით კი საფრთხე შეექმნება სამართლიანობას შეჯიბრებითი პროცესის განხორციელების პირობებში.
4. ხელოვნური ინტელექტის მიერ მიღებული შუამდგომლობა აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების შესახებ, მიუხედავად იმ შესაძლო პრობლემური საკითხებისა, რომლებიც პოტენციურად შესაძლოა არსებობდეს პრატიკაში, მიმაჩნია უფრო მეტად დაიცავს თავისუფლებაშეზღუდული ბრალდებულის უფლებებს, რომელიც დამცველის გარეშეა წარდგენილი სასამართლოზე, ვიდრე ეს დღეს არსებულ საკანონმდებლო ჩარჩოებში ხდება.
5. ხელოვნური ინტელექტის მიერ აღკვეთის ღონისძიების ინდივიდუალური დასაბუთების შემდეგ, საბოლოო გადაწყვეტილების მიღება მაინც მოსამართლეზე იქნება დამოკიდებული. შესაბამისად, ის შესაძლო ეთიკური თუ მორალური საკითხები, რომლებიც შესაძლოა არ იყოს ბოლომდე გაანალიზებული ხელოვნური ინტელექტის მიერ, კვლავ დარჩება ადამიანური რესურსის შეფასების საგნად. ხოლო, მოსამართლე რასაკვირველია გადაწყვეტილებას მიიღებს როგორც ხელოვნური ინტელექტის მიერ დასაბუთებული შუამდგომლობის, ასევე საკუთარი შეხედულებებისა და შინაგანი რწმენის შესაბამისად.

სტატიაში წარმოდგენილი კვლევა წარმოადგენს სიახლეს, რომელიც ვიმედოვნებ უფრო სიღრმისეული კვლევის სურვილს გაუჩენს და დააინტერესებს სისხლის სამართლის სფეროში მომუშავე მეცნიერებს. ასევე, კანონმდებელმა შეიძლება გაითვალისწინოს სტატიაში დასაბუთებული მოსაზრება და კანონში შესაბამისი ცვლილებების შეტანის გზით, თანამედროვე

ტექნოლოგიების გამოყენების დანერგვით, დახვეწოს და უფრო სამართლიანი გახადოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა, ისევე როგორც ბრალდებულის უფლებები.

ბიბლიოგრაფია

1. „საქართველოს კონსტიტუცია“, თბილისი, 1995 წლის 24 აგვისტო, 2026 წლის 15 მაისის მდგომარეობით;
2. „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი“ (მიღების თარიღი: 2009 წლის 9 ოქტომბერი), 2026 წლის 15 მაისის მდგომარეობით;
3. „იურიდიული დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონი, (მიღების თარიღი: 19/06/2007), 2026 წლის 15 მაისის მდგომარეობით;
4. „ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია“, (მიღების თარიღი: 11.04.1950);
5. ბულუტი ავსტრიის წინააღმდეგ (Bulut v. Austria) no17358/90, ECHR, 22 თებერვალი, 1996;
6. *აქუბარდია, ი.*, „მხარეთა თანასწორობა და მოსამართლის როლი შეჯიბრებით სამართალწარმოებაში“, იხ. მზია ლეკვეიშვილის 85 წლის საიუბილეო კრებულში, 2014 წ.;
7. *აქუბარდია ი.* „შეჯიბრებითობის ქართული მოდელის ზოგიერთი ასპექტი“, ჟურნ. „გერმანულ ქართული სისხლის სამართლის ჟურნალი“, აგვისტო, 2016 წ.;
8. *გუცენკო კ., გოლოვკო, ლ.ფილიმონოვი, ბ.*, „დასავლეთის სახელმწიფოთა სისხლის სამართლის პროცესი“, 2007 წ.;
9. *მსხილაძე, ლ.*, „დაცვის მხარის როლი შეჯიბრებით სამართალწარმოებაში“, ჟურნ. „ადვოკატი“ №3-4 (2014);
10. რუხაძე ზ. საქართველოს კონსტიტუციური სამართალი, ბათუმი, 1999.
11. სისხლის სამართლის სტატისტიკის ერთიანი ანგარიში საანგარიშო პერიოდი - 2026 წლის იანვარი, https://www.geostat.ge/media/78270/Report_ianvari_2026.pdf
12. სისხლის სამართლის სტატისტიკის ერთიანი ანგარიში საანგარიშო პერიოდი - 2026 წლის თებერვალი, https://www.geostat.ge/media/78307/Report_tebervali_2026.pdf
13. სისხლის სამართლის სტატისტიკის ერთიანი ანგარიში საანგარიშო პერიოდი - 2026 წლის მარტი, https://www.geostat.ge/media/78493/Report_marti_2026.pdf

The Use of Artificial Intelligence for the Individualized Justification of Preventive Measures

Khatia Kherkheulidze

Assistant, Master of Laws

Georgian International University (GIU)

khatia.kherkheulidze@giu.edu.ge

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12126>

Abstract

The use of artificial intelligence in Georgian criminal proceedings is a stretch, because there is not even a fully developed legislative definition of artificial intelligence yet. However, against the backdrop of the rapid development of technologies in the world, Georgia will not be an exception if algorithms find their place in our legislation. The article discusses the issue of decision-making by artificial intelligence when individually justifying a petition for a preventive measure against a detained and unrepresented defendant. Taking into account the current criminal legislation in Georgia, official statistics and practice of satisfying the requested imprisonment, the article expresses the opinion that giving artificial intelligence the ability to make decisions would be beneficial in the context of ensuring human rights and implementing a fair trial. Meanwhile, the right to make a final decision on a preventive measure should still be left to the judge in accordance with his human intelligence and resources, both in relation to detained and free defendants.

Keywords: Justification, Justice, Defendant

Main Sections

According to the Constitution of Georgia, legal proceedings are conducted on the basis of equality and adversarial status of the parties.¹ In accordance with this principle, the subjects participating in the consideration of the case in court, the accuser and the accused, appear as parties. Their recognition as parties means that they are granted equal procedural guarantees to protect their legal rights and interests.² However, the right of the detained accused to independently conduct an investigation is limited. In practice, the accused is not given adequate time and opportunity to independently conduct a parallel investigation and obtain evidence that can be used in his favor.

The adversarial nature and equality of the parties are the most important guarantees of the right to a fair trial guaranteed by the European Convention on Human Rights. ³Equality of the parties, according to the European Court, means that each party must be given a reasonable opportunity to present his or her position, including evidence, under conditions that do not place him or her at a substantial disadvantage compared to his or her opponent.⁴ I believe that a detained defendant who does not have a lawyer does

¹ Constitution of Georgia (as of May 15, 2026), Article 62, Section 5.

² Rukhadze Z. Constitutional Law of Georgia, Batumi, 1999.

³ Article 6 of the European Convention on Human Rights

⁴ Bulut v. Austria, no. 17358/90, ECHR, 22 February 1996, paragraph 47.

not have an equal opportunity compared to a prosecutor to provide the court with the necessary information about his or her personality, family situation, education, employment, property status or other data that are essential for the individual justification of a preventive measure. If information on these issues is retrieved by artificial intelligence and used in the individual justification of a motion for the imposition of a preventive measure, this would be much fairer than the situation in which the detained defendant is currently.

An adversarial criminal trial means that the parties compete with each other and the side that is better prepared wins. This preparation primarily refers to the professionalism of the parties, i.e. the prosecution and the defense. If the prosecution is represented by a professional lawyer, supported by a team of professional investigators, and the defense by a non-professional, detained defendant, there is no doubt that the issue of adversarial proceedings will create a potentially problematic situation when ensuring the rights of the defendant. The statistical data presented above also indicate to some extent the correctness of this position. "The main content of the principle of equality and adversarial proceedings is the separation of the functions of the prosecution and defense from the function of justice and their separation from each other, the provision of equal procedural rights to the parties and the dominant role of the court in decision-making."⁵

The so-called classical model of adversarial proceedings is based on the premise that a criminal trial is a dispute between the state and a criminally liable citizen, which is conducted in court. In such a dispute, both parties are given equal opportunities."⁶ The role of the court in the administration of justice in an adversarial process should be taken into account. The judge in this system is deprived of the opportunity to independently find or request evidence in the case. He is completely dependent on the evidence presented by the parties and only on their basis has the opportunity to create an inner conviction in order to make a legal and fair decision.

In continental litigation, adversarial proceedings are characterized by certain peculiarities. Unlike the Anglo-American legal system, the court is not considered as an arbitrator, as the main "manager" of the process, but actively participates in the examination of evidence. In addition, although the Georgian Civil Procedure Code establishes the so-called classical model of adversarial proceedings, the role of the judge is much weaker than in American law.⁷

The use of artificial intelligence in the application of preventive measures may have both positive and negative sides. However, the degree of positive side is much higher when two circumstances are added to the situation - a detained defendant and a trial without the participation of a lawyer. In the article, we will discuss just such a case. Important issues that must be discussed in this study are the adversarial process, the terminological definition of the parties and the role of the investigator, cases of mandatory protection and the grounds for the use of preventive measures.

⁵ Akubardia, I., Equality of Parties and the Role of the Judge in Competitive Litigation, see Mzia Lekveishvili's 85th Anniversary Collection, 2014, p. 130;

⁶ Gutsenko K., Golovko, L. Filimonov, B., Criminal Law Process of Western States, 2007, p. 13;

⁷ Akubardia I., Some Aspects of the Georgian Model of Competition, Journal "German-Georgian Criminal Law Journal", August, 2016, p. 13

Georgian criminal procedural legislation and the Constitution of Georgia ensure the priority of human freedom and only in exceptional cases consider it permissible to use imprisonment against a defendant when he is still considered innocent, although he enjoys all the rights of the accused.⁸

The accused may not be sentenced to imprisonment if the objectives of the measure of restraint can be achieved by using another, less severe measure of restraint.⁹ However, based on statistical data, it can be assumed that in practice, imprisonment is used more often than it might be motivated by extreme necessity. Even more interesting is the percentage of justification of the prosecutor's motions for the use of a measure of restraint against the accused. In January 2026, 67.2% of the total number of motions for the imposition of imprisonment were satisfied by the courts of first instance.¹⁰ In February, 71.0% of the motions for the imposition of imprisonment were satisfied by the courts.¹¹ However, in March, these data are not reflected in the official document.¹²

According to the Criminal Procedure Code of Georgia, there are three grounds for applying a preventive measure: the threat of absconding, the threat of destruction of evidence, or the threat of committing a new crime. It is sufficient for only one substantiated reason to exist for the court to apply any type of preventive measure to the accused, including the most severe preventive measure - imprisonment. In relation to the existence of all three of these threats, with the help of artificial intelligence, it is possible for the court to obtain more and more reliable information than an investigator would have obtained, especially given the limited time frame, when the accused was first presented to the court, or the prosecutor would have provided to the court, regarding the circumstances of the case or the personality of the accused, in conditions where the accused is detained and the lawyer defending his interests does not participate in the case. Procedural legislation considers the investigator, together with the prosecutor, to be the party to the prosecution.¹³

This effectively eliminates the independence of the investigator, although this issue goes beyond the scope of this article. Accordingly, I will only emphasize that the evidence that will be submitted to the court by the prosecution will in fact be presented only to strengthen the position of the prosecution. At the same time, the prosecutor is not obliged to present evidence useful to the accused in court. Or to separately consider in the motion for the imposition of a preventive measure the issue of which evidence can be used to protect the interests of the accused. The adversarial process raises the issue in this way and emphasizes the possibility of the accused to have a lawyer if he wishes, and in his absence, the accused himself to obtain evidence and present it in court, like the prosecutor. And, in practice, when imposing a preventive measure, in the absence of a defense party and in the case of a detained defendant, the possibility of bringing evidence useful to the defense party to court is almost zero.

⁸ "Criminal Procedure Code of Georgia" (Date of adoption: October 9, 2009), as of May 15, 2026, Article 5 and the presumption of innocence provided for in Article 31, Part 5 of the Constitution of Georgia.

⁹ "Criminal Procedure Code of Georgia" (Date of adoption: October 9, 2009), as of May 15, 2026; Article 198, Part 1, Part 4; Article 38, Paragraph 12;

¹⁰ Unified Report on Criminal Justice Statistics Reporting Period - January 2026, pp. 34-35

¹¹ Unified Report on Criminal Justice Statistics Reporting Period - February 2026, p. 34

¹² Unified Report on Criminal Justice Statistics Reporting Period - March 2026

¹³ "Criminal Procedure Code of Georgia" (Date of adoption: October 9, 2009), as of May 15, 2026; Article 3, Parts 5-7;

In this situation, there is a solution, which is the mandatory involvement of a lawyer in the criminal process when the defendant does not have a defense lawyer for some reason. However, when the legislator considered the issue of regulating mandatory defense by the Criminal Procedure Code, I think that the issue of saving procedural costs and resources was given priority over protecting the rights of the defendant and ensuring an adversarial process. The basis for saying this is the legislative records, according to which there are two ways to involve a lawyer in criminal proceedings. In one case, the legislator determines the cases when the participation of a lawyer is mandatory, if the defense is not carried out by agreement, i.e. the accused has not hired a private lawyer at his own expense. These cases are, for example: if the case is considered by a jury, if a plea agreement is concluded, etc.¹⁴ And the second way, that a lawyer is involved in the case through the treasury rule, i.e. the state covers the remuneration for his work in the case, is determined only if the accused is a socially vulnerable person.¹⁵

The right to defense is guaranteed by the Constitution of Georgia.¹⁶ Under the current procedural legislation of Georgia, the participation of a lawyer in the process is not always mandatory, which means that the process can be conducted without a lawyer. The literature expresses the opinion that “in order to ensure equality of parties, the participation of a lawyer should be mandatory from the investigation stage in all categories of cases in which the accused does not plead guilty, especially if he is a prisoner”.¹⁷

I believe that if the lawyer does not participate in the hearing on the imposition of a preventive measure, in order to ensure the protection of human rights, take into account the principle of justice and ensure a fair trial, the decision made by artificial intelligence will be more objective, since it will provide individual justification for the factual circumstances of the case and the formal grounds of international, European human rights law and court decisions, more quickly, objectively and fairly.

Today, only imprisonment and bail are actively used. Bail secured by imprisonment is also often used. The introduction of artificial intelligence into practice may also contribute to the active use of other types of preventive measures. For example, according to official statistics, out of a total of 750 preventive measures imposed by first instance courts in January 2026, 431 were custodial, or 57.5%, and 319 were non-custodial, or 42.5%. The share of bail imposed among non-custodial preventive measures was 99.7%.¹⁸ In February, out of a total of 935 preventive measures imposed by first instance courts, 610 were custodial, or 65.2%, and 325 were non-custodial, or 34.8%. The share of bail imposed among non-custodial preventive measures was 99.1%.¹⁹

In light of the adversarial principle and considering that the right to defense of the accused is ensured only in exceptional cases at the expense of the state, the positive aspects of using artificial intelligence for

¹⁴ “Criminal Procedure Code of Georgia” (adopted on 9 October 2009), as of 15 May 2026, Article 45;

¹⁵ “Criminal Procedure Code of Georgia” (adopted on 9 October 2009), as of 15 May 2026, Article 46; Law of Georgia “On Legal Aid”, (adopted on 19/06/2007), as of 15 May 2026; Article 2, subparagraph “g”;

¹⁶ Constitution of Georgia, Article 31, Part Three.

¹⁷ Mskhiladze, L., The Role of the Defense in Competitive Legal Proceedings, Journal “Advokati” No. 3-4 (2014), 59, 62.

¹⁸ Unified Report on Criminal Justice Statistics Reporting Period - January 2026, p. 36

¹⁹ Unified Report on Criminal Justice Statistics Reporting Period - February 2026, p. 36

individual justification of a preventive measure may outweigh the negative aspects, which is why its implementation in the Georgian justice system as soon as possible would be welcome.

Conclusion

Based on the research conducted, we can conclude that the introduction of artificial intelligence, granting it the right to make decisions, for the individual justification of a preventive measure and its specific type determination, when the accused is detained and does not have a human rights lawyer, is welcome and will be a step forward, in the context of justice, protection of human rights and a fair trial. The following circumstances gave us the basis for making this conclusion:

1. Georgia operates an adversarial system, which does not give the court the authority to obtain evidence. Only the parties obtain and present evidence in court.
2. Mandatory protection is not always a guaranteed right for the accused. Especially when a person is detained and has limited opportunities to obtain evidence useful to him. The prosecutor represents the prosecution in criminal proceedings and is not obliged, based on the principle of adversarial proceedings, to present evidence useful to the defense in court.
3. When preventive measures are considered in court, only the prosecution may be represented by professional lawyers, and the defense may be represented by a non-professional defendant. This would jeopardize justice in the context of an adversarial process.
4. I believe that the motion to impose a preventive measure received by artificial intelligence, despite the possible problematic issues that may potentially exist in practice, will better protect the rights of a detained defendant who is brought to court without a defense attorney than is currently the case under the current legislative framework.
5. After the individual justification of the preventive measure by artificial intelligence, the final decision will still depend on the judge. Accordingly, those possible ethical or moral issues that may not be fully analyzed by artificial intelligence will still remain the subject of human resource assessment. And, of course, the judge will make a decision in accordance with both the reasoning provided by artificial intelligence and his own views and inner beliefs.

The research presented in the article is a novelty, which I hope will arouse the desire for more in-depth research and will interest scientists working in the field of criminal law. Also, the legislator may take into account the reasoned opinion in the article and, by making appropriate amendments to the law, by introducing the use of modern technologies, refine and make criminal procedural legislation, as well as the rights of the accused, fairer.

Bibliography

1. "Constitution of Georgia", Tbilisi, August 24, 1995, as of May 15, 2026;
2. "Criminal Procedure Code of Georgia" (adopted on October 9, 2009), as of May 15, 2026;
3. Law of Georgia "On Legal Aid", (adopted on June 19, 2007), as of May 15, 2026;
4. "European Convention on Human Rights", (adopted on April 11, 1950);

5. Bulut v. Austria, no. 17358/90, ECHR, February 22, 1996;
6. *Akubardia, I.*, “Equality of Parties and the Role of the Judge in Adversarial Proceedings”, see in the 85th Anniversary Collection of Mzia Lekveishvili, 2014;
7. *Akubardia I.*, “Some Aspects of the Georgian Model of Adversarial Proceedings”, Journal “German-Georgian Criminal Law Journal”, August, 2016;
8. *Gutsenko K., Golovko, L. Filimonov, B.*, “Criminal Procedure of Western States”, 2007;
9. *Mskhiladze, L.*, “The Role of the Defense Party in Adversarial Proceedings”, Journal “Advokat” No. 3-4 (2014);
10. Rukhadze Z. Constitutional Law of Georgia, Batumi, 1999.
11. Unified Report on Criminal Justice Statistics Reporting Period - January 2026, https://www.geostat.ge/media/78270/Report_ianvari_2026.pdf
12. Unified Report on Criminal Justice Statistics Reporting Period - February 2026, https://www.geostat.ge/media/78307/Report_tebervali_2026.pdf
13. Unified Report on Criminal Justice Statistics Reporting Period - March 2026, https://www.geostat.ge/media/78493/Report_marti_2026.pdf

პროკურორის დისკრეცია ხელოვნური ინტელექტის ეპოქაში

იოსებ ხუციშვილი

პროფესორი, საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი (ჯიუ)

ioseb.khutsishvili@giu.edu.ge

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12127>

აბსტრაქტი

კვლევის მიზანია დადგინდეს პროკურორის დისკრეციის მნიშვნელობა ქართულ სისხლის საპროცესო კანონმდებლობაში და მისი შესაძლო მომავალი ხელოვნური ინტელექტის ეპოქაში. თანამედროვე მსოფლიოში არსებული სამართლებრივი სიახლეების ფონზე და იმის გათვალისწინებით, რომ არსებობს ქვეყნები, სადაც ხელოვნურმა ინტელექტმა ნაწილობრივ შეითავსა პროკურორის როლი სისხლის სამართლის საქმეებში კონკრეტული გადაწყვეტილებების მიღებაში, აღნიშნული საკითხის კვლევა აქტუალურია. ჩატარებული კვლევის ძირითად მიგნებას წარმოადგენს შემდეგი: 1. პროკურორის დისკრეცია საქართველოს სისხლის საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი პრინციპია და მისი დარღვევა დაუშვებელია, რადგან გამოიწვევს პრობლემებს სამართლიანობისა და ლეგიტიმურობის თვალსაზრისით; 2. ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება ჯერჯერობით არ ხდება ქართულ სისხლის სამართლის მართლმსაჯულებაში იმ დოზით, რომ საკითხის კვლევა დაგვიანებული იყოს, შესაბამისად, რაც უფრო ადრე დაიწყება ამ პერსპექტივის განხილვა იურიდიულ საზოგადოებაში, მით უფრო დიდია შანსი, რომ სწორი გადაწყვეტილებები იქნეს მიღებული გარდაუვალი ტექნოლოგიური ცვლილებების ფონზე საქართველოში; 3. პროკურორის დისკრეციის გადაცემა ხელოვნური ინტელექტისთვის დაუშვებელია და მისი გამოყენება უნდა მოხდეს მხოლოდ დამატებითი რესურსის სახით, თუმცა იმ სავალდებულო დათქმით, რომ ხელოვნური ინტელექტის მიერ მიღებული რჩევები იქნება დასაბუთებული და განსაზღვრული იქნება კონკრეტული წყაროები, რომელთა ანალიზის შედეგად განისაზღვრა კონკრეტული რეკომენდაციები.

საკვანძო სიტყვები: პროკურორი, დისკრეცია, ტექნოლოგია

შესავალი

საქართველოში ხელოვნური ინტელექტი სისხლის სამართლის სფეროშიც იქცა განხილვის საგნად, რასაც აქვს მიზეზები. მაგალითად, 2021 წლიდან საქართველოს პროკურატურამ გამოძიების პროცესში ხელოვნური ინტელექტის დანერგვა დაიწყო. IBM I2 ანალიზის პროგრამა, ელექტრონული ინფორმაციის მოძიების, დამუშავებისა და ანალიზისთვისაა განკუთვნილი და საქართველოში აშშ-ის საელჩოს მხარდაჭერით დაინერგა. ევროკავშირში, აშშ-სა და კანადაში ფულის გათეთრების, კიბერდანაშაულის, თაღლითობისა და სხვა კომპლექსური ხასიათის

დანაშაულის გამოძიებაში დასახმარებლად დღეს უკვე აქტიურად იყენებენ IBM I2 -ს.¹ შესაბამისად, სტატიაში განხილული საკითხის კვლევა აქტუალურია და მიმაჩნია, რომ კიდევ უფრო მეტად აქტუალური გახდება უახლოეს მომავალში, რაც ვიმედოვნებ ამ საკითხის კვლევით სხვა იურისტების სიღრმისეულ დაინტერესებასაც გამოიწვევს.

საინტერესოა ხელოვნური ინტელექტის მიერ რამდენად იქნება გათვალისწინებული როგორც საჯარო ინტერესები, ისე ადამიანური ფაქტორები, რომლებიც არანაკლებ მნიშვნელოვანია პროკურორის მიერ, ამა თუ იმ საკითხის თაობაზე გადაწყვეტილების მიღებისას. ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი საპროცესო ინსტიტუტის - განრიდების გამოყენებაც ხომ სწორედ პროკურორის დისკრეციულ უფლებამოსილებას უკავშირდება. მიმაჩნია, რომ ხელოვნური ინტელექტი არ უნდა იქცეს პროკურორის დისკრეციის ჩანაცვლების ინსტრუმენტად. ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება შესაძლებელია, როგორც დამხმარე საშუალება, მექანიზმი, რომელიც გადაწყვეტილებების ეფექტიანობას უზრუნველყოფს. აუცილებელია ზუსტად გაიწეროს ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების სამართლებრივი და ეთიკური ჩარჩოები. აღნიშნულმა შეზღუდვებმა უნდა უზრუნველყოს ბალანსი ადამიანის უფლებების დაცვასა და ტექნოლოგიურ განვითარებას შორის.

ჩვენი კვლევის მეთოდოლოგიას წარმოადგენს: სამეცნიერო ნაშრომების შესწავლა-დამუშავების, ლოგიკური და სისტემური კვლევის, შედარებით-სამართლებრივი, დედუქციისა და ინდუქციის მეთოდები.

ძირითადი ნაწილი

2009 წლის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსმა ქართული სისხლის საპროცესო სამართალი კონტინენტური სამართლის ქვეყანათა სიიდან საერთო სამართლის ქვეყნების სიაში გადაიყვანა. აღნიშნული პირველ რიგში განპირობებული იყო იმით, რომ დამკვიდრდა შეჯიბრებითი პრინციპი და შესაბამისად, მკვეთრად გაიზარდა პროკურორის უფლებამოსილებები. მათ შორის აღსანიშნავია პროკურორის დისკრეციული უფლებამოსილება. პროკურორი დღეს სისხლის სამართლის პროცესის მთავარი ფიგურაა და იმ გაზრდილ უფლებამოსილებებთან ერთად, რაც მას მეტი პასუხისმგებლობაც დაეკისრა. არსებობს იურისტთა მოსაზრებების იმის თაობაზე, რომ პროკურორს დღეს აქვს განუსაზღვრელი უფლებამოსილებები და საჭიროა მათზე კონტროლის უფრო ეფექტური საშუალებები, როგორც არის სასამართლოს კონტროლი, ვიდრე განსაზღვრულია სისხლის საპროცესო კანონმდებლობით. მოქმედი სსსკ-ის შესაბამისად, პროკურორის მიერ დისკრეციული უფლებამოსილების ფარგლებში მიღებული გადაწყვეტილებები ძირითადად საჩივრდება ზემდგომ პროკურორთან, რის გამოც არსებობს მოსაზრება, რომ შესაძლოა აღნიშნულით ირღვეოდეს პროცესის სხვა მონაწილეთა უფლებები. ეს მსჯელობები ვითარდება იმ რეალობის ფონზე, რომ პროკურორი ყოველთვის ასაბუთებს მის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებს, არაერთი გარემოების მხედველობაში მიღებით, რითაც ცხადს ხდის იმ საფუძვლებს, რომლებმაც მის მიერ კონკრეტული გადაწყვეტილების მიღება გამოიწვია. ახლა კი წარმოვიდგინოთ

¹ <https://1tv.ge/news/generaluri-prokuroris-moadgile-saqartvelos-prokuraturam-gamodziebis-processhi-khelovnuri-inteleqtis-gamoyeneba-daiwyo/>

სიტუაცია, როდესაც პროკურორის ნაცვლად გადაწყვეტილებებს მიიღებს ხელოვნური ინტელექტი. უამრავი პოტენციური პრობლემა შეიძლება დავინახოთ, რომლის წინაშეც, ასეთ შემთხვევაში სისხლის სამართალწარმოება აღმოჩნდება. განსაკუთრებით მნიშვნელოვნად მიმაჩნია დასაბუთებულობის და მიღებული გადაწყვეტილების გამჭვირვალობის საკითხი, რომელთა სათანადო რეგულირების გარეშე გაქრება საზოგადოების ნდობა როგორც პროკურორის საქმიანობის, ისე ზოგადად პროკურატურის სისტემის მიმართ. აღნიშნული კი კარგ შედეგებს არც სახელმწიფოს მოუტანს. აქედან გამომდინარე მნიშვნელოვანია, რომ ხელოვნური ინტელექტის ეპოქაში პროკურორის დისკრეციის საკითხების კვლევას დაეთმოს სათანადო ყურადღება და თითოეული საკითხი სათანადო გულისხმიერებით იქნას შესწავლილი მანამ, სანამ ზოგიერთი სხვა ქვეყნის მსგავსად, სადაც უკვე წლებია პროკურორის ნაცვლად ხელოვნური ინტელექტი იღებს გადაწყვეტილებებს, ძალიან ბევრს სისხლის სამართლის საქმეთა კატეგორიებთან დაკავშირებით, საქართველოც დადგება ტექნოლოგიური პროგრესით გამოწვეული საფრთხეების წინაშე.

ჩინელმა მკვლევრებმა ხელოვნური ინტელექტი (AI) შექმნეს, რომელსაც დანაშაულის იდენტიფიცირება და კრიმინალების წინააღმდეგ ბრალის წაყენება შეუძლია. AI შანხაის პუდონგის პროკურატურაში გამოცადეს, რომელიც ქვეყნის ყველაზე დიდი რაიონული პროკურატურაა. ალგორითმი უკვე არსებული AI ინსტრუმენტის გამოყენებით შეიმუშა. მას System 206 ჰქვია და ჩინეთში მომუშავე პროკურორები აქამდეც იყენებდნენ. ახალ ხელოვნურ ინტელექტს კი შეუძლია დამნაშავის იდენტიფიცირება და ბრალის წაყენება რვა ყველაზე გავრცელებული დანაშაულის კუთხით. ესენია: საკრედიტო ბარათებთან დაკავშირებული თაღლითობა, აზარტული თამაშები, მანქანის უპასუხისმგებლო მართვა, თავდასხმა, ოფიცრის ხელშეშლა, ქურდობა, თაღლითობა და პოლიტიკური წინააღმდეგობაც კი.²

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში განსაზღვრულია პრინციპები, რომლებიც წარმოადგენენ საქართველოში სისხლის სამართალწარმოების განხორციელების ძირითად და ფუნდამენტურ საფუძვლებს. სწორედ პრინციპები განსაზღვრავენ სისხლის სამართლის პროცესის მთლიან არსს, მის ძირითად მიმართულებებს და იმ ძირითად სტანდარტებს, რომლებიც ქმნიან თანამედროვე კანონმდებლობას. აღნიშნული პრინციპები განსაზღვრავენ სისხლის საპროცესო სამართლებრივი საქმიანობის შინაარსს და პროცესის მონაწილეთა საქმიანობის ფარგლებს. მათი დაცვა აუცილებელია პროცესის მონაწილეთა მიერ, იმისათვის, რომ სისხლის სამართლის პროცესი სამართლიანად, კანონიერად და ადამიანის უფლებები ეფექტურად იქნას დაცული. ასევე, იმისათვის, რომ ეფექტურად იქნას უზრუნველყოფილი როგორც კანონის უზენაესობა, ისე სამართლიანი სასამართლო, პროცესის მონაწილეთათვის (ბრალდებული, დაზარალებული და ა.შ). თუმცა, გარდა აუცილებლობისა, ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ კანონმდებლის მიერ განსაზღვრული პრინციპების დაცვა სავალდებულოა, როგორც სამართალწარმოების განმახორციელებელი ორგანოებისთვის, ისე პროცესის მონაწილეთათვის. რა ხდება იმ შემთხვევაში თუ პრინციპები დაირღვევა? თითოეული მათგანის დარღვევა სისხლის სამართლის პროცესის ნებისმიერ სტადიაზე, ექვექცეშ აყენებს

² ინტერნეტ სტატია: “შექმნეს ხელოვნური ინტელექტი, რომელსაც პროკურორის მოვალეობის შესრულება შეუძლია” (ლინკი იხ. ბიბლიოგრაფიაში).

პროცესის მონაწილეთა მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების სამართლიანობას, გამჭვირვალობას და კანონიერებას. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე არსებითად მნიშვნელოვანია, რომ სისხლის სამართლის ყველა ძირითადი პრინციპი განუხრელად შესრულდეს.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დადგენილია სისხლისსამართლებრივი დევნის დისკრეციულობის პრინციპი. ³ამ საკანონმდებლო ჩანაწერის შესაბამისად: „სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებისა და შეწყვეტის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას პროკურორი სარგებლობს დისკრეციული უფლებამოსილებით, რა დროსაც ხელმძღვანელობს საჯარო ინტერესებით.“ გამომდინარე ამ ჩანაწერიდან, პრინციპის დონეზეა დაცული პროკურორის ექსკლუზიური უფლებამოსილება, რომ გადაწყვეტილება მიიღოს საკუთარი შეხედულებით სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყების ან შეწყვეტის, ასევე საპროცესო შეთანხმების დადებისა და სისხლის სამართალწარმოებასთან დაკავშირებული სხვა საკითხების შესახებ.

საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანებაში მოცემული იყო სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელების სახელმძღვანელო პრინციპები და რეკომენდაციები, რომელთა გათვალისწინებითაც პროკურორმა უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელების თაობაზე დისკრეციული უფლებამოსილების ფარგლებში.⁴ თუმცა, 2026 წლის 28 თებერვალს აღნიშნული ბრძანება ძალადაკარგულად გამოცხადდა.⁵ მიუხედავად ამისა, ჩვენ შეგვიძლია ამ დოკუმენტში მოცემული ინფორმაციის პროკურორის დისკრეციისა და საჯარო ინტერესთან დაკავშირებული საკითხების შესახებ მსჯელობისას ანალიზისთვის გამოყენება.

პროკურორის დისკრეციული უფლებამოსილება ფართო და მრავალმხრივი ინტერპრეტაციის საშუალებას იძლევა და ქმნის უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების საფრთხეს. მითუმეტეს გაიზრდება ეს საფრთხე, თუ დისკრეციას ხელოვნურ ინტელექტს მივანიჭებთ სისხლის სამართალწარმოებაში. არასწორად მიღებულმა ანდა დაუსაბუთებელმა გადაწყვეტილებამ შესაძლოა ზიანი მიაყენოს პირის უფლებებსა და კანონით დაცულ ინტერესებს, ასევე გააჩინოს უნდობლობა საზოგადოებაში სახელმწიფოს მიმართ, რადგან პროკურატურა სწორედ სახელმწიფოს წარმოადგენს. ამიტომ მნიშვნელოვანია, რომ გადაწყვეტილების მიღება ხორციელდებოდეს გამჭვირვალე და თანმიმდევრული პროცესის საფუძველზე, რაც ხელოვნური ინტელექტის განვითარების და მუშაობის დღეს არსებულ პირობებში, ფაქტობრივად შეუძლებელია. დისკრეციის გამოყენებისას უზრუნველყოფილი უნდა იყოს მიღებული გადაწყვეტილებების განჭვრეტადობა. სისხლისსამართლებრივი დევნის საკითხის გადაწყვეტა ხდება ე.წ. სრული ტესტის საფუძველზე (სრული ტესტი შედგება მტკიცებულებითი და საჯარო ინტერესის ტესტისგან).

³ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-16 მუხლი (2026 წლის 10 მაისის მდგომარეობით);

⁴ იხ. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2010 წლის 08 ოქტომბრის ბრძანება № 181 „სისხლის სამართლის პოლიტიკის სახელმძღვანელო პრინციპების ზოგადი ნაწილის დამტკიცების შესახებ“;

⁵ იხ. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2026 წლის 28 თებერვლის ბრძანება „სისხლის სამართლის პოლიტიკის სახელმძღვანელო პრინციპების ზოგადი ნაწილის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2010 წლის 8 ოქტომბრის №181 ბრძანების ძალადაკარგულად გამოცხადების თაობაზე;

დევნის განხორციელების მიმართ საჯარო ინტერესის არსებობის საკითხის გადაწყვეტისას გათვალისწინებული უნდა იყოს: დანაშაულის სახე და სიმძიმე, ბრალდებულის პიროვნული მახასიათებლები და მისი ბრალეულობის ხარისხი ჩადენილ დანაშაულში, სასჯელის მიზნები, დანაშაულის პრევენციის საკითხი, ასევე სახელმწიფოს სამართლებრივი პრიორიტეტები და სხვა მნიშვნელოვანი გარემოებები. ხელოვნური ინტელექტი დღეს არსებული მდგომარეობით ვერ უზრუნველყოფს ამ ყველა საკითხის შესახებ დასაბუთებული გადაწყვეტილებების მიღებას და აუცილებელია პროკურორის ადამიანური რესურსი იქნეს გამოყენებული, რათა თავიდან ავიცილოთ ის პრობლემები, რომლებიც ხელოვნური ინტელექტის მიერ გადაწყვეტილების მიღებისას დადგება დღის წესრიგში. ასევე გასათვალისწინებელია ის ფაქტიც, რომ დღეის მდგომარეობით დისკრეციის გამოყენება არ არის სასამართლოს კონტროლის ქვეშ. შესაბამისად, აუცილებელია უზრუნველყოფილი იქნეს, რომ პროკურორის დისკრეცია ობიექტურობის, დასაბუთებულობისა და ლეგიტიმურობის პრინციპის მხედველობაში მიღებით იქნას მიღებული.

ყოველდღიურად არაერთ საქმეზე იწყება გამოძიება და თითოეულ კონკრეტულ შემთხვევაში პროკურორი ხელმძღვანელობს დისკრეციული უფლებამოსილებით, რაც ხელს უწყობს სტიგმატიზაციის თავიდან აცილებას, სისხლის სამართლის სისტემის ეფექტურობას, რესურსების დაზოგვას და რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, თითოეული საქმისადმი ინდივიდუალურ მიდგომას, რადგან ყოველი საქმე და თითოეული ბრალდებული ინდივიდუალურია და შეუძლებელია ერთი, დოგმატური მიდგომის გამოყენება. აუცილებელია, პროკურორმა საქმის ყველა გარემოება და ბრალდებულის პიროვნული მონაცემები დეტალურად შეისწავლოს და ისე მიიღოს გადაწყვეტილება.

პროკურორი გადაწყვეტილების მიღებისას ითვალისწინებს დანაშაულის პრევენციის, დაუსჯელობის სინდრომის არსებობის, სასჯელის გარდაუვალობის პრინციპებს. პროკურორი გადაწყვეტილების მიღებისას, ასევე ეყრდნობა შინაგან რწმენას. თუმცა, რას წარმოადგენს შინაგანი რწმენა? ეს არ ნიშნავს მხოლოდ პროკურორის პირადი შეხედულებების მიხედვით გადაწყვეტილების მიღებას. არამედ, შინაგანი რწმენა ყალიბდება საქმის ყველა გარემოების მხედველობაში მიღებით და ადამიანური გამოცდილების შეჯამების შედეგად.

საჯარო ინტერესის შეფასების პროცესში პროკურორმა მხედველობაში უნდა მიიღოს დანაშაულის კატეგორია და ბუნება, მისი ჩადენის ფორმა, გარემოებები, ადგილი, დრო და გამოყენებული საშუალებები, აგრეთვე ქმედების სუბიექტური მხარე. გადაწყვეტილების მიღებისას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება დაზარალებულის ინტერესსა და პოზიციას. დაზარალებულის ინტერესის შეფასებისას გასათვალისწინებელია მიყენებული ზიანის ხასიათი და სიმძიმე, ზიანის ანაზღაურების ფაქტი, დაზარალებულის ასაკი, ჯანმრთელობის მდგომარეობა და სხვა ინდივიდუალური გარემოებები. პროკურორმა ასევე უნდა შეაფასოს კონკრეტული პირის ბრალეულობის ხარისხი დანაშაულის სხვა მონაწილეთა პასუხისმგებლობასთან მიმართებით. თანამონაწილეობის პირობებში, პირის მოტივისა და

ინდივიდუალური როლის გათვალისწინებით, შესაძლოა მიზანშეწონილად იქნეს მიჩნეული კონკრეტული პირის მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის არდაწყება.⁶

სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყების საკითხის გადაწყვეტისას მნიშვნელობა ენიჭება პირის წარსულსაც, მათ შორის ნასამართლობას, მის მიმართ გამოყენებულ ადმინისტრაციულ სახდელებსა და სხვა სისხლის სამართლის საქმეზე ბრალის არსებობას. ამასთან, შეფასებას საჭიროებს, რამდენჯერ და რა კატეგორიის დანაშაულისთვის იყო პირი გასამართლებული, აგრეთვე არსებობს თუ არა კავშირი ახალ და წარსულში ჩადენილ დანაშაულებს შორის. გადაწყვეტილების მიღებისას პროკურორმა უნდა გაითვალისწინოს ბრალდებულის თანამშრომლობის ხარისხი და მზადყოფნა გამოძიებასთან ურთიერთობისათვის. არსებითი მნიშვნელობა აქვს დანაშაულის აღიარებასაც, რაც გულისხმობს პირის მიერ ჩადენილი ქმედების საკუთარ ბრალად ცნობას. ამასთან, აღიარება უნდა იყოს თავისუფალი ნების საფუძველზე გაკეთებული და ყოველგვარი იძულებისგან დაცლილი.⁷

საჯარო ინტერესის ტესტის ფარგლებში ასევე უნდა შეფასდეს დანაშაულის ჩამდენი პირის ინდივიდუალური მახასიათებლები, მათ შორის მისი ასაკი, ფიზიკური და ფსიქიკური მდგომარეობა, ქცევა დანაშაულის ჩადენის შემდგომ პერიოდში, პროფესიული თუ სოციალური სტატუსი და სხვა მნიშვნელოვანი გარემოებები. მართლმსაჯულების ერთ-ერთ ფუნდამენტურ მიზანს დანაშაულის პრევენცია წარმოადგენს, რის გამოც აღნიშნული გარემოება პროკურორმა აუცილებლად უნდა გაითვალისწინოს, განსაკუთრებით ნაკლებად მძიმე დანაშაულებთან მიმართებით. მიუხედავად იმისა, რომ კონკრეტული ქმედება შესაძლოა დაბალი საზოგადოებრივი საშიშროებით ხასიათდებოდეს, სისხლისსამართლებრივი დევნის არდაწყების შესახებ გადაწყვეტილებამ შესაძლოა საზოგადოებაზე უარყოფითი გავლენა მოახდინოს და მსგავსი დანაშაულის ჩადენის წახალისების რისკი წარმოშვას.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს იმ ფაქტობრივი თუ პოტენციური შედეგების შეფასებასაც, რაც საზოგადოებაში შეიძლება გამოიწვიოს სისხლისსამართლებრივი დევნის არდაწყებამ. ამ კონტექსტში უნდა შეფასდეს, წარმოადგენს თუ არა დანაშაულის ჩამდენი პირი საფრთხეს საზოგადოებისთვის, მისი ცალკეული ჯგუფებისთვის ან საზოგადოებრივი წესრიგისთვის. ამასთან, მხედველობაში მისაღებია საზოგადოებრივი ინტერესისა და საზოგადოებრივი აზრის ფაქტორიც.⁸

პროკურორმა უნდა განსაზღვროს, სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელების შემთხვევაში რა სახისა და სიმძიმის სასჯელია მოსალოდნელი კონკრეტული პირის მიმართ. ამასთანავე, უნდა შეფასდეს, რამდენად მიზანშეწონილია სახელმწიფოს მხრიდან დროისა და რესურსების დახარჯვა სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელებისა და სახელმწიფო ბრალდების მხარდაჭერისათვის. გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია შეფასდეს, რამდენად

⁶ ავტორთა კოლექტივი, *საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი*, გამომცემლობა „მერიდიანი“, ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, თბილისი, 2015 წ. გვ. 127-128

⁷ ავტორთა კოლექტივი, *საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი*, გამომცემლობა „მერიდიანი“, ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, თბილისი, 2015 წ. გვ. 347-348

⁸ ავტორთა კოლექტივი, *საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი*, გამომცემლობა „მერიდიანი“, ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, თბილისი, 2015 წ. გვ. 348-349

პრიორიტეტულია კონკრეტული დანაშაულის ფაქტზე სისხლისსამართლებრივი დევნისათვის რესურსების მიმართვა. თუმცა, გამოძიებაზე უკვე დახარჯული დრო და რესურსი დამოუკიდებლად ვერ ჩაითვლება სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყების საკითხის გადაწყვეტის განმსაზღვრელ გარემოებად.

ზემოთ ჩამოთვლილი გარემოებები, რომლებიც პროკურორმა დისკრეციული უფლებამოსილების გამოყენებისას უნდა მიიღოს, არ არის ამომწურავი. კონკრეტული სისხლის სამართლის საქმის გარემოებების და დანაშაულის ჩამდენი პირის მახასიათებლებიდან გამომდინარე, შესაძლოა აბსოლუტურად სხვა ფაქტორი გახდეს პროკურორის გადაწყვეტილების განმსაზღვრელი. ამასთან, ყოველ კონკრეტულ სისხლის სამართლის საქმეში ყველა ჩამოთვლილი ფაქტორის განხილვა არ არის საჭირო, რადგან მათი განხილვის საჭიროება დამოკიდებულია კონკრეტული საქმის გარემოებებზე.

ანგარიშის ფარგლებში შესწავლილ საჯარო უწყებებში ხელოვნური ინტელექტის პროდუქტების გამოყენების განსხვავებული პრაქტიკა, სპეციალური მარეგულირებელი მექანიზმებისა და რისკების შეფასებისა და დაზღვევის სისტემების არარსებობა, სახალხო დამცველის შეფასებით, ქმნის საჯარო სექტორში ხელოვნური ინტელექტის უკონტროლო გამოყენების მნიშვნელოვან საფრთხეს. აღნიშნული რისკი განსაკუთრებით თვალსაჩინოა იმ პირობებში, როდესაც თავად უწყებებსაც შესაძლოა არ ჰქონდეთ სრულყოფილი ინფორმაცია მომწოდებელი ან/და შემქმნელი კომპანიების მიერ შექმნილი ხელოვნური ინტელექტის სისტემებიდან გამომდინარე შესაძლო საფრთხეების შესახებ. საფრთხეები კიდევ უფრო იზრდება იმის გათვალისწინებით, რომ სახელმწიფო შესყიდვების გზით შეძენილი ხელოვნური ინტელექტის პროდუქტების მიმართ ადამიანის უფლებების დაცვის თვალსაზრისით სპეციალური მოთხოვნები პრაქტიკულად არ არის დადგენილი. ამგვარი არაერთგვაროვანი და არასათანადოდ რეგულირებული პრაქტიკის პირობებში მნიშვნელოვნად რთულდება ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების შედეგად წარმოშობილი შედეგების ეფექტიანი სამართლებრივი მონიტორინგის განხორციელებაც.⁹

დასკვნა

ხელოვნური ინტელექტი სისხლის სამართლის საპროცესო მართლმსაჯულებაში უდავოდ შექმნის ახალ შესაძლებლობებს - სწრაფი ანალიზის, მონაცემთა სწრაფი შეგროვების, შესაძლო რისკების სწრაფად განსაზღვრის მიმართულებით. თუმცა, მან არ უნდა ჩაანაცვლოს პროკურორის საქმიანობა და მისი არსებითი როლი სისხლის სამართლის პროცესში. მორალური თანაგრძნობა და ეთიკური პრინციპები, რომლებიც გააჩნია პროკურორს, როგორც ადამიანს აუცილებელია სამართლიანი გადაწყვეტილებების მისაღებად და დისკრეციის გამოყენებისას ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს გარემოებას წარმოადგენს. ხელოვნური ინტელექტი უნდა იქცეს საჭირო და მნიშვნელოვან ინსტრუმენტად პროკურორის ხელში, რომელიც დაეხმარება მას სწრაფად და ეფექტურად მუშაობაში.

⁹ საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში "ხელოვნური ინტელექტი, როგორც ადამიანის უფლებების დაცვაზე ნეგატიური ზეგავლენის საფრთხე", თბილისი, 2025 წ.გვ.: 22

გამომდინარე ზემოაღნიშნულიდან, სანამ პროკურორის დისკრეციაში ხელოვნური ინტელექტის რესურსს ჩავრთავთ აუცილებელია განისაზღვროს მკაფიო სამართლებრივი ჩარჩოები და ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების ფარგლების, მეთოდებისა და პასუხისმგებლობების შესახებ სწორედ ამ ჩარჩოებით დარეგულირდეს. ამავე დროს, აუცილებელია დამტკიცდეს გამჭვირვალობისა და დასაბუთების სავალდებულობა. შესაბამისად, გამოყენებული უნდა იქნას მხოლოდ ის სისტემები, რომლებიც დასაბუთებენ გადაწყვეტილებებს. მნიშვნელოვანია, რომ ხელოვნური ინტელექტის სისხლის სამართლის მართლმსაჯულებაში დანერგვის პროცესში ჩართული იყვნენ არამხოლოდ პროკურორები, მოსამართლეები და ადვოკატები, ასევე ადამიანის უფლებათა ადგილობრივი და საერთაშორისო ექსპერტები, ასევე სამოქალაქო საზოგადოება. ბოლოს კი აუცილებლად უნდა აღინიშნოს გასაჩივრების შესაძლებლობა პროცესის მონაწილეთა მხრიდან, რაც გულისხმობს იმას, რომ გადაწყვეტილებები უნდა იქნეს დასაბუთებული, სამართლებრივად ცხადი პირებისთვის, ვისაც აქვთ მათი გასაჩივრების შესაძლებლობა.

მიუხედავად იმისა, რომ ხელოვნური ინტელექტი არ არის ცალსახად დადებითი ან უარყოფითი მოვლენა, მისი ჩართვა უახლოეს მომავალში სისხლის სამართალწარმოებაშიც გარდაუვლად მიმაჩნია. აღნიშნული ცვლილება კი გარდამტეხ ცვლილებებს გამოიწვევს. თეორიტიკოს და პრაქტიკოს იურისტებს, არამხოლოდ სისხლის სამართლის მიმართულებით, არამედ ადამიანის უფლებათა სფეროს წარმომადგენლებს, სახელმწიფოსთან ერთად მოუწევთ სათანადო გულისხმიერებით მუშაობა, რათა ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება სისხლის სამართალწარმოებაში ემსახურობდეს არა მხოლოდ სისწრაფეს, არამედ სამართლიანობას და ადამიანის უფლებების დაცვას.

ბიბლიოგრაფია

ნორმატიული აქტები

1. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი (2026 წლის 10 მაისის მდგომარეობით);
2. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2010 წლის 08 ოქტომბრის ბრძანება № 181 „სისხლის სამართლის პოლიტიკის სახელმძღვანელო პრინციპების ზოგადი ნაწილის დამტკიცების შესახებ“;
3. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2026 წლის 28 თებერვლის ბრძანება „სისხლის სამართლის პოლიტიკის სახელმძღვანელო პრინციპების ზოგადი ნაწილის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2010 წლის 8 ოქტომბრის №181 ბრძანების ძალადაკარგულად გამოცხადების თაობაზე;

სამეცნიერო ლიტერატურა

4. ავტორთა კოლექტივი, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, თბილისი, 2015 წ.
5. ავტორთა ჯგუფი, საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი (კერძო ნაწილი), გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2017 წ.
6. ბ. მეურმიშვილი, სისხლის სამართლებრივი დევნის დაწყება და განხორციელება ქართულ სისხლის სამართლის პროცესში (გამოძიების სტადიაზე), გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2015

7. ბ. მეურმიშვილი, პროკურორი, როგორც სისხლისსამართლებრივი დევნის სუბიექტი, ჟ „სამართალი“, 2001, # 8
8. აბაშიძე გივი, პროკურორი, როგორც სისხლისსამართლებრივი დევნის სუბიექტი (გამოძიების სტადიაზე), საგამომცემლო სახლი „ინოვაცია“, თბილისი, 2011 წელი.
9. აბაშიძე გივი, სისხლისსამართლებრივი დევნა, როგორც პროკურორის ფუნქცია და მისი განხორციელება გამოძიების სტადიაზე, თბილისი, 2018.

ანგარიშები და სხვა წყაროები

10. საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში “ხელოვნური ინტელექტი, როგორც ადამიანის უფლებების დაცვაზე ნეგატიური ზეგავლენის საფრთხე”, თბილისი, 2025 წ.
11. <https://1tv.ge/news/generaluri-prokuroris-moadgile-saqartvelos-prokuraturam-gamodziebis-processhi-khelovnuri-inteleqtis-gamoyeneba-daiwyo/>
12. ინტერნეტ სტატია: “შექმნეს ხელოვნური ინტელექტი, რომელსაც პროკურორის მოვალეობის შესრულება შეუძლია” <https://on.ge/story/96330-%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%A4%E1%83%A0%E1%83%A3%E1%83%9A%E1%83%98-%E1%83%9E%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%99%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%98-%E1%83%A9%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98-%E1%83%AE%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%95%E1%83%9C%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98-%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%A5%E1%83%A2%E1%83%98-%E1%83%91%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%AC%E1%83%90%E1%83%A7%E1%83%94%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%90%E1%83%A1-%E1%83%A8%E1%83%94%E1%83%AB%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%A1>

Prosecutorial Discretion in the Age of Artificial Intelligence

Ioseb Khutsishvili

Professor, Georgian International University (GIU)

ioseb.khutsishvili@giu.edu.ge

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12127>

Abstract

The aim of the study is to determine the importance of prosecutorial discretion in Georgian criminal procedural legislation and its possible future in the era of artificial intelligence. Against the background of legal innovations in the modern world and taking into account the fact that there are countries where artificial intelligence has partially integrated the role of the prosecutor in making specific decisions in criminal cases, the study of this issue is relevant. The main findings of the study are the following: 1. Prosecutorial discretion is a principle established by the criminal procedural legislation of Georgia and its violation is inadmissible, as it will cause problems in terms of justice and legitimacy; 2. Artificial intelligence is not yet used in Georgian criminal justice to such an extent that the study of the issue is overdue, therefore, the sooner this perspective is discussed in the legal community, the greater the chance that the right decisions will be made against the backdrop of inevitable technological changes in Georgia; 3. Transferring the prosecutor's discretion to artificial intelligence is not allowed and it should be used only as an additional resource, however, with the obligatory reservation that the advice received by artificial intelligence will be substantiated and specific sources will be identified, as a result of the analysis of which specific recommendations were determined.

Keywords: prosecutor, discretion, technology

Introduction

In Georgia, artificial intelligence has also become a subject of discussion in the field of criminal law, and for good reason. For example, since 2021, the Georgian Prosecutor's Office has begun to introduce artificial intelligence into the investigation process. The IBM I2 analysis program is designed for searching, processing and analyzing electronic information and was introduced in Georgia with the support of the US Embassy. IBM I2 is already actively used in the European Union, the US and Canada to assist in the investigation of money laundering, cybercrime, fraud and other complex crimes. ¹Accordingly, the research on the issue discussed in the article is relevant and I believe that it will become even more relevant in the near future, which I hope will also arouse the deep interest of other lawyers in researching this issue.

It is interesting to see to what extent artificial intelligence will take into account both public interests and human factors, which are no less important for the prosecutor when making a decision on a particular issue. The use of one of the most important procedural institutions - diversion - is also related to the prosecutor's discretionary authority. I believe that artificial intelligence should not become a tool to replace

¹ <https://1tv.ge/news/generaluri-prokuroris-moadgile-saqartvelos-prokuraturam-gamodziebis-processhi-khelovnuri-inteleqtis-gamoyeneba-daiwyo/>

the prosecutor's discretion. Artificial intelligence can be used as an auxiliary tool, a mechanism that ensures the effectiveness of decisions. It is necessary to accurately define the legal and ethical framework for the use of artificial intelligence. These restrictions should ensure a balance between the protection of human rights and technological development.

Our research methodology is: study-processing of scientific papers, logical and systematic research, comparative law, deduction and induction methods.

Main part

The 2009 Criminal Procedure Code transferred Georgian criminal procedure law from the list of continental law countries to the list of common law countries. This was primarily due to the fact that the adversarial principle was established and, accordingly, the powers of the prosecutor sharply increased. Among them, the prosecutor's discretionary powers are noteworthy. The prosecutor is today the main figure in the criminal process, and along with the increased powers, he has also been given greater responsibility. There are opinions among lawyers that the prosecutor today has unlimited powers and needs more effective means of control over them, such as court control, than is provided for by criminal procedure legislation. According to the current Criminal Procedure Code, decisions made by a prosecutor within the scope of his discretionary powers are mainly appealed to a superior prosecutor, which is why there is an opinion that this may violate the rights of other participants in the process. These discussions are developing against the background of the reality that a prosecutor always justifies his decisions, taking into account a number of circumstances, thereby making clear the grounds that led him to make a specific decision. Now let's imagine a situation where artificial intelligence makes decisions instead of a prosecutor. We can see a lot of potential problems that criminal proceedings will face in such a case. I consider the issue of justification and transparency of the decision to be particularly important, without proper regulation of which public trust in both the prosecutor's activities and the prosecutor's system in general will disappear. And this will not bring good results to the state either. Therefore, it is important that due attention be paid to the study of prosecutorial discretion in the era of artificial intelligence and each issue be studied with due care before, like some other countries, where artificial intelligence has been making decisions instead of prosecutors for years, regarding too many categories of criminal cases, Georgia will also face the threats posed by technological progress.

Chinese detectives have created artificial intelligence (AI) that can identify crimes and prosecute criminals. The AI was tested at the Shanghai Pudong Prosecutor's Office, the largest district prosecutor's office in the country. The algorithm was created using an existing AI tool. It is called System 206 and has been used by prosecutors working in China. The new AI can identify and prosecute criminals in eight of the most common crimes. These include: credit card fraud, gambling, reckless driving, assault, obstruction of an officer, theft, fraud, and even political opposition.²

² <https://1tv.ge/news/generaluri-prokuroris-moadgile-saqartvelos-prokuraturam-gamodziebis-processhi-khelovnuri-inteleqtis-gamoyeneba-daiwyo/>

The Criminal Procedure Code of Georgia defines principles that constitute the basic and fundamental foundations of criminal proceedings in Georgia. It is these principles that determine the entire essence of the criminal process, its main directions, and the basic standards that form modern legislation. These principles determine the content of criminal procedural legal activities and the scope of activities of the participants in the process. Their observance by the participants in the process is necessary in order for the criminal process to be conducted fairly, legally, and human rights to be effectively protected. Also, in order to effectively ensure both the rule of law and a fair trial for the participants in the process (the accused, the victim, etc.). However, in addition to necessity, it should be emphasized that compliance with the principles defined by the legislator is mandatory for both the bodies implementing the legal proceedings and the participants in the process. What happens if the principles are violated? Violation of any of them at any stage of the criminal process calls into question the fairness, transparency and legality of the decisions made by the participants in the process. Based on the above, it is essential that all basic principles of criminal law are strictly observed.

The Criminal Procedure Code of Georgia establishes the principle of discretion in criminal prosecution.

³According to this legislative provision: “When making a decision on the initiation and termination of criminal prosecution, the prosecutor shall exercise discretionary powers, guided by public interests.” Based on this provision, the exclusive authority of the prosecutor to make a decision on the initiation or termination of criminal prosecution, as well as on the conclusion of a plea bargain and other issues related to criminal proceedings, is protected at the level of the principle.

The order of the Minister of Justice of Georgia contained guiding principles and recommendations for the implementation of criminal prosecution, taking into account which the prosecutor should make a decision on the implementation of criminal prosecution within the framework of discretionary powers.⁴ However, on February 28, 2026, the aforementioned order was declared invalid. ⁵Nevertheless, we can use the information provided in this document for analysis when discussing issues related to prosecutorial discretion and public interest.

The prosecutor's discretionary authority allows for a wide and multifaceted interpretation and creates a risk of abuse of authority. This risk will increase even more if we attribute discretion to artificial intelligence in criminal proceedings. An incorrectly made or unfounded decision may harm the rights of a person and interests protected by law, as well as arouse distrust in society towards the state, because the prosecutor's office represents the state. Therefore, it is important that decision-making is carried out on the basis of a transparent and consistent process, which is practically impossible in the current conditions of the development and operation of artificial intelligence. When using discretion, the foreseeability of the decisions made must be ensured. The issue of criminal prosecution is resolved on the basis of the so-called full test (the full test consists of an evidentiary and public interest test).

³ Internet article: “They created an artificial intelligence that can perform the duties of a prosecutor” (see link in bibliography).

⁴ Article 16 of the Criminal Procedure Code of Georgia (as of May 10, 2026);

⁵ See Order No. 181 of the Minister of Justice of Georgia of October 8, 2010 “On Approval of the General Part of the Guidelines for Criminal Justice Policy”;

When deciding whether there is a public interest in pursuing a case, the following factors should be taken into account: the nature and gravity of the crime, the personal characteristics of the accused and the degree of his culpability in the crime committed, the goals of the sentence, the issue of crime prevention, as well as the legal priorities of the state and other important circumstances. Artificial intelligence, as it currently stands, cannot ensure the adoption of reasoned decisions on all these issues, and it is necessary to use the prosecutor's human resources to avoid the problems that will arise when making decisions by artificial intelligence. It is also necessary to take into account the fact that, as of today, the use of discretion is not under the control of the court. Accordingly, it is necessary to ensure that the prosecutor's discretion is taken taking into account the principles of objectivity, justification and legitimacy.

Every day, investigations are initiated in many cases, and in each specific case, the prosecutor is guided by discretionary authority, which contributes to the prevention of stigmatization, the efficiency of the criminal justice system, saving resources, and most importantly, an individual approach to each case, because each case and each defendant are individual and it is impossible to use a single, dogmatic approach. It is necessary for the prosecutor to study in detail all the circumstances of the case and the personal data of the defendant and make a decision accordingly.

When making a decision, the prosecutor takes into account the principles of crime prevention, the existence of the impunity syndrome, and the inevitability of punishment. When making a decision, the prosecutor also relies on internal beliefs. However, what is internal belief? This does not mean making a decision only according to the prosecutor's personal views. Rather, internal beliefs are formed by taking into account all the circumstances of the case and as a result of summarizing human experience.

In the process of assessing the public interest, the prosecutor must take into account the category and nature of the crime, the form of its commission, the circumstances, place, time and means used, as well as the subjective side of the action. When making a decision, special importance is attached to the interest and position of the victim. When assessing the interest of the victim, the nature and severity of the damage caused, the fact of compensation for the damage, the age of the victim, the state of health and other individual circumstances must be taken into account. The prosecutor must also assess the degree of culpability of a specific person in relation to the responsibility of other participants in the crime. In the conditions of complicity, taking into account the motive and individual role of the person, it may be considered appropriate not to initiate criminal prosecution against a specific person.⁶

When deciding on the issue of initiating criminal prosecution, importance is also attached to the person's past, including convictions, administrative penalties applied to him/her and the presence of guilt in other criminal cases. In addition, it is necessary to assess how many times and for what category of crime the person has been convicted, as well as whether there is a connection between the new and past crimes. When making a decision, the prosecutor must take into account the degree of cooperation of the accused and his readiness to cooperate with the investigation. The confession of the crime, which means the

⁶ See Order of the Minister of Justice of Georgia of February 28, 2026 "On Approval of the General Part of the Guidelines for Criminal Justice Policy" on Annulment of Order No. 181 of the Minister of Justice of Georgia of October 8, 2010;

person's recognition of the committed act as his own guilt, is also of essential importance. In addition, the confession must be made on the basis of free will and free from any coercion.⁷

The individual characteristics of the person who committed the crime must also be assessed within the framework of the public interest test, including his age, physical and mental condition, behavior in the period after the crime, professional or social status and other important circumstances. One of the fundamental goals of justice is the prevention of crime, which is why the prosecutor must definitely take this circumstance into account, especially in relation to less serious crimes. Although a specific act may pose a low public danger, a decision not to initiate criminal prosecution may have a negative impact on society and risk encouraging the commission of similar crimes.

Of particular importance is the assessment of the actual or potential consequences that non-initiation of criminal prosecution may have on society. In this context, it should be assessed whether the perpetrator of the crime poses a threat to society, its individual groups or public order. In addition, the factor of public interest and public opinion should also be taken into account.⁸

The prosecutor must determine what type and severity of punishment is expected for a specific person in the event of criminal prosecution. In addition, it should be assessed how appropriate it is for the state to spend time and resources on the implementation of criminal prosecution and support of the state prosecution. In addition, it is important to assess how priority it is to direct resources to criminal prosecution for a specific crime. However, the time and resources already spent on the investigation cannot be considered independently as determining circumstances for deciding whether to initiate criminal prosecution.

The above-listed circumstances that the prosecutor must take into account when exercising discretionary powers are not exhaustive. Depending on the circumstances of a specific criminal case and the characteristics of the person who committed the crime, absolutely different factors may determine the prosecutor's decision. However, it is not necessary to consider all of the listed factors in each specific criminal case, since the need for their consideration depends on the circumstances of the specific case.

The different practices of using artificial intelligence products in the public institutions studied within the framework of the report, the absence of special regulatory mechanisms and risk assessment and insurance systems, according to the Public Defender, create a significant threat of uncontrolled use of artificial intelligence in the public sector. This risk is especially noticeable in conditions where the institutions themselves may not have complete information about the possible threats arising from artificial intelligence systems created by the supplier and/or developer companies. The threats are further heightened by the fact that there are practically no specific requirements for the protection of human

⁷ Collective of Authors, Commentary on the Criminal Procedure Code of Georgia, Meridian Publishing House, American Bar Association, Tbilisi, 2015. pp. 127-128

⁸ Collective of Authors, Commentary on the Criminal Procedure Code of Georgia, Meridian Publishing House, American Bar Association, Tbilisi, 2015. pp. 347-348

rights for AI products acquired through public procurement. Such inconsistent and poorly regulated practices make effective legal monitoring of the consequences of AI significantly more difficult.⁹¹⁰

Conclusion

Artificial intelligence in criminal procedural justice will undoubtedly create new opportunities - in the direction of rapid analysis, rapid data collection, rapid identification of possible risks. However, it should not replace the work of the prosecutor and his essential role in the criminal justice process. Moral empathy and ethical principles that the prosecutor, as a person, possesses are one of the most important circumstances necessary for making fair decisions and exercising discretion. Artificial intelligence should become a necessary and important tool in the hands of the prosecutor, which will help him work quickly and effectively.

Based on the above, before including the resource of artificial intelligence in the prosecutor's discretion, it is necessary to determine a clear legal framework and regulate the scope, methods and responsibilities of the use of artificial intelligence within this framework. At the same time, it is necessary to establish the obligation of transparency and justification. Accordingly, only those systems that substantiate decisions should be used. It is important that not only prosecutors, judges and lawyers, but also local and international human rights experts, as well as civil society, be involved in the process of introducing artificial intelligence into criminal justice. Finally, it is imperative to mention the possibility of appeal by the participants in the process, which means that decisions must be substantiated, legally clear to persons who have the opportunity to appeal them.

Although artificial intelligence is not an unambiguously positive or negative phenomenon, I consider its inclusion in criminal proceedings to be inevitable in the near future. This change will lead to turning points. Theoreticians and practitioners of law, not only in the field of criminal law, but also in the field of human rights, will have to work with the state with due diligence so that the use of artificial intelligence in criminal proceedings serves not only speed, but also justice and the protection of human rights.

Bibliography

Normative Acts

1. Criminal Procedure Code of Georgia (as of May 10, 2026);
2. Order No. 181 of the Minister of Justice of Georgia of October 8, 2010 "On Approval of the General Part of the Guidelines of Criminal Justice Policy";
3. Order No. 181 of the Minister of Justice of Georgia of February 28, 2026 "On Approval of the General Part of the Guidelines of Criminal Justice Policy" on the Declaration of Invalidity of Order No. 181 of the Minister of Justice of Georgia of October 8, 2010;

Scientific Literature

⁹ Collective of Authors, Commentary on the Criminal Procedure Code of Georgia, Meridian Publishing House, American Bar Association, Tbilisi, 2015. pp. 348-349

¹⁰ Special Report of the Public Defender of Georgia "Artificial Intelligence as a Threat of Negative Impact on the Protection of Human Rights", Tbilisi, 2025, p.: 22

4. Authors' Collective, Commentary on the Criminal Procedure Code of Georgia, Meridian Publishing House, American Bar Association, Tbilisi, 2015.
5. Group of authors, Criminal Procedure Law of Georgia (partial part), Publishing House "Meridiani", Tbilisi, 2017.
6. B. Meurmishvili, Initiation and Implementation of Criminal Prosecution in the Georgian Criminal Process (at the Investigation Stage), Publishing House "Meridiani", Tbilisi, 2015
7. B. Meurmishvili, Prosecutor as a Subject of Criminal Prosecution, J. "Law", 2001, # 8
8. Abashidze Givi, Prosecutor as a Subject of Criminal Prosecution (at the Investigation Stage), Publishing House "Innovation", Tbilisi, 2011.
9. Abashidze Givi, Criminal Prosecution as a Function of the Prosecutor and Its Implementation at the Investigation Stage, Tbilisi, 2018.

Reports and Other Sources

10. Special Report of the Public Defender of Georgia "Artificial Intelligence as a Threat of Negative Impact on the Protection of Human Rights", Tbilisi, 2025.
11. <https://1tv.ge/news/generaluri-prokuroris-moadgile-saqartvelos-prokuraturam-gamodziebis-processhi-khelovnuri-inteleqtis-gamoyeneba-daiwyo/>
12. Internet article: "They created an artificial intelligence that can perform the duties of a prosecutor" <https://on.ge/story/96330-%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%A4%E1%83%A0%E1%83%A3%E1%83%9A%E1%83%98-%E1%83%9E%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%99%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%98-%E1%83%A9%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98-%E1%83%AE%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%95%E1%83%9C%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98-%E1%83%9C%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%A5%E1%83%A2%E1%83%98-%E1%83%91%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%AC%E1%83%90%E1%83%A7%E1%83%94%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%90%E1%83%A1-%E1%83%A8%E1%83%94%E1%83%AB%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%A1>

მასობრივი კომუნიკაციის სპეციალისტი დღეს: ახალი კომპეტენციები, გამოწვევები და ხელოვნური ინტელექტის გავლენა

ლიკა კასრაძე

ამერიკისმცოდნეობის დოქტორი, მოწვეული ლექტორი

საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი - GIU

likasradze@gmail.com

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12128>

აბსტრაქტი

ციფრული ტექნოლოგიების და ხელოვნური ინტელექტის სწრაფმა პროგრესმა მასობრივი კომუნიკაციის სფერო და ამ სფეროში მომუშავე პროფესიონალების საქმიანობა ახალი გამოწვევების წინაშე დააყენა. მასობრივი კომუნიკაციის თანამედროვე სპეციალისტისთვის ტრადიციული პროფესიული უნარები უკვე აღარ არის საკმარისი და აუცილებელი ხდება კიდევ უფრო მრავალმხრივი კომპეტენციების ათვისება. წინამდებარე ნაშრომი მასობრივი კომუნიკაციის სფეროში არსებულ ახალ პროფესიულ გამოწვევებს ანალიზებს. ნაშრომი ეფუძნება თვისებრივ მეთოდს და მოიცავს თანამედროვე სამეცნიერო ლიტერატურის, ტენდენციებისა და საერთაშორისო პრაქტიკის ანალიზს. ამასთანავე, გამოკვეთილია ეთიკური გამოწვევები, რომლებიც დაკავშირებულია დეზინფორმაციასთან, მონაცემთა მიკერძოებასთან და პროფესიული პასუხისმგებლობის საკითხებთან. დასკვნის სახით, ნაშრომი ხაზს უსვამს აკადემიური პროგრამების განახლების აუცილებლობას, რათა ისინი თანამედროვე გარემოს მოთხოვნებს პასუხობდეს.

საკვანძო სიტყვები: მასობრივი კომუნიკაცია, ხელოვნური ინტელექტი, განათლება, ეთიკა

1. შესავალი

ციფრული ტექნოლოგიებისა და ხელოვნური ინტელექტის (AI) განვითარებამ მასობრივი კომუნიკაციის სფერო ბოლო წლებში კიდევ ერთხელ დააყენა ახალ რეალობასთან ადაპტაციის აუცილებლობის წინაშე. ამ სფეროში მომუშავე ადამიანებიც მთელი რიგი გამოწვევების წინაშე აღმოჩნდნენ, თუმცა, დასაწყისშივე უნდა ითქვას, რომ არც ტექნოლოგიური ცვლილებები და არც ახალი გამოწვევები ამ დარგისთვის უცხო არ არის.

ისტორიულად, როგორც კი კაცობრიობა ახალ ტექნოლოგიურ საფეხურზე გადადიოდა, მისით განპირობებული სიახლეები და ცვლილებები მალევე აღწევდა მასობრივი კომუნიკაციის სხვადასხვა მიმართულებაში და ამ დარგის წარმომადგენლებსაც ახალ თავსატეხს უჩენდა. ამას მოგვიანებით განვიხილავთ ნაშრომში.

მას, ვისაც გაცნობიერებული აქვს ამ სფეროს ტემპი და ხასიათი, მალევე უღებს ალღოს ცვლილებებს, ზოგისთვის კი ყოველი სიახლე მეტ-ნაკლებად მტკივნეულია. თუმცა ერთი რამ ცხადია: როდესაც ადამიანი მასობრივი კომუნიკაციის რომელიმე დარგს ირჩევს პროფესიული საქმიანობისთვის, მისი სწრაფი დინამიკისა და გარდაქმნებისთვისაც მუდამ მზად უნდა იყოს. აქ

საქმიანობა იმდენად ტურბულენტურია, რომ ზოგჯერ ადამიანს ერთი სიახლე არ აქვს ბოლომდე გააზრებული, რომ მალევე ახალი წამოეწევა.

მართლაც, თანამედროვე მედია გარემო ხასიათდება ინფორმაციის გავრცელების მაღალი ტემპით, კომუნიკაციის მრავალი პლატფორმით, აუდიტორიის ქცევის ცვლილებითა და ამ ყველაფერზე ციფრული ტექნოლოგიების მზარდი გავლენით. აღნიშნულმა პროცესებმა მასობრივი კომუნიკაციის სპეციალისტებისთვის ტრადიციული პროფესიული უნარები უკვე არასაკმარისი გახადა და დღის წესრიგში დააყენა ახალი, უფრო მრავალმხრივი კომპეტენციების ფლობის აუცილებლობა.

თუ წარსულში ჟურნალისტის, PR სპეციალისტის ან მედიის სფეროში დასაქმებული პროფესიონალისთვის საკმარისი იყო ინფორმაციის მოძიება, ტექსტის წერა, კამერასთან მუშაობა და ტრადიციული მედიის ინსტრუმენტების ფლობა, დღეს პროფესიული საქმიანობა გაცილებით ფართო ცოდნასა და უნარებს მოითხოვს. თანამედროვე მასობრივი კომუნიკაციის სპეციალისტი უწყვეტად უნდა ივითარებდეს სტრატეგიული კომუნიკაციის, სოციალური მედიის მართვის, ციფრული მარკეტინგის, ვიზუალური და მულტიმედიური კონტენტის დაგეგმვის, აუდიტორიის ანალიზის, პერსონალური ბრენდინგისა და კრიზისული კომუნიკაციის უნარებს. ამასთან ერთად, ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტების ეფექტური გამოყენება კონკურენტუნარიანობის ერთ-ერთ მახასიათებლად იქცა.

თანამედროვე მოთხოვნებზე ადაპტაციის აუცილებლობას ნათლად ასახავს ბრიტანელ-ამერიკელი ჟურნალისტისა და კომუნიკაციების ტრენერის, იდი ლაშის შეფასება, რომლის მიხედვითაც მისი ინტერვიუების უმეტესობა უკვე ელექტრონული ფორმით იწერება და ციფრულ არხებზე ვრცელდება. „ჩემი ინტერვიუების დაახლოებით 80% ტარდება Zoom-ის, Riverside-ის, WhatsApp-ის ან FaceTime-ის საშუალებით. ჩემი კონტენტი ვრცელდება TikTok-ზე, YouTube-ზე, Twitter-ზე, Linkedin-სა და Instagram-ზე“, - ამბობს იდი ლაში (Lush 2022).

ეს სტატია ჯერ კიდევ იმ დროს დაიწერა, როცა ხელოვნური ინტელექტი ყოველდღიურობაში ფეხს იკიდებდა. თუმცა დღეს უკვე ისმის კითხვა: რა კომპეტენციები გახდა აუცილებელი თანამედროვე მასობრივი კომუნიკაციის სპეციალისტისთვის AI-ის მიერ შექმნილ ეპოქაში?

მიუხედავად იმისა, რომ ციფრული პლატფორმები და AI მნიშვნელოვნად ზრდის სამუშაო პროცესის ეფექტურობასა და სისწრაფეს, ისინი, ამავდროულად, ახალ ეთიკურ და პროფესიულ გამოწვევებს წარმოშობს. ეჭვს იწვევს AI-ის მიერ გენერირებული მასალების სანდოობა, ინფორმაციის გადამოწმების სირთულე, ყალბი ინფორმაცია და ამ ყველაფრის მიმართ საზოგადოების მოუმზადებლობა. რა ბერკეტები გვაქვს ამ ყველაფრის მოსაგერიებლად? ისევ ადამიანური უნარები: პროფესიული ეთიკა, პასუხისმგებლობა, კეთილსინდისიერება და ინფორმაციის მრავალჯერ გადამოწმება.

ზემოთ განხილული გამოწვევების ფონზე ცხადია, მასობრივი კომუნიკაციის დარგის ჯანსაღი ფუნქციონირება კიდევ უფრო აქტუალური ხდება. სწრაფი ტრანსფორმაციის ეპოქაში კი აკადემიური პროგრამები და პროფესიული სტანდარტები მუდმივ განახლებას საჭიროებს.

ნაშრომის მიზანია, მასობრივი კომუნიკაციის სფეროში არსებული ახალი პროფესიული

გამოწვევების გაანალიზება. ასევე, ამ გამოწვევებზე შესაძლო პასუხებისა და ადაპტაციის გზების გამოვლენა. ერთი მხრივ საჭიროა იმ გამოწვევების გაანალიზება, რომლებიც ციფრულ ეპოქასა და AI-ის განვითარებას თან ახლავს, მეორე მხრივ კი, აკადემიური პროგრამები და საგანმანათლებლო სტანდარტები ამ რეალობასთან შესაბამისი უნდა იყოს, რათა თეორიულ მომზადებასა და რეალურ პროფესიულ პრაქტიკას შორის ნაპრალი არ გაიზარდოს.

ნაშრომი ეფუძნება თვისებრივ მიდგომას და მოიცავს წარსული გამოცდილების, თანამედროვე სამეცნიერო ლიტერატურის, საერთაშორისო კვლევების, ტენდენციებისა და პროფესიული გამოცდილების ანალიზს. ამისთვის გამოყენებულია როგორც თეორიული წყაროები, ასევე ემპირიული კვლევები, რომლებიც ეხება ხელოვნური ინტელექტის გავლენას მასობრივ კომუნიკაციასა და ამ სფეროში განათლებაზე. აღნიშნული მეთოდი საკვლევი საკითხის კომპლექსურობიდან გამომდინარე შეირჩა, რომელიც დღეს მიმდინარე და აქტუალური პროცესების ახლებურ გაანალიზებას მოითხოვს. ანალიზი განხორციელდა სხვადასხვა წყაროს შედარებისა და კრიტიკული განხილვის გზით, რაც საშუალებას იძლევა მასობრივი კომუნიკაციის დარგში ძირითადი ტენდენციები, გამოწვევები და განვითარების პერსპექტივები გამოიკვეთოს.

2. ტექნოლოგიურ პროგრესთან მასობრივი კომუნიკაციის ადაპირებადი ბუნება

2.1. რა არის მასობრივი კომუნიკაცია?

ვიდრე სხვა საკითხებს განვიხილავთ, მნიშვნელოვანია, განვსაზღვროთ თავად მასობრივი კომუნიკაციის არსი, მისი ძირითადი მიმართულებები და ის პროფესიული სფეროები, რომლებშიც მასობრივი კომუნიკაციის სპეციალისტები საქმიანობენ.

ზოგადად, მასობრივი კომუნიკაცია წარმოადგენს ინფორმაციის შექმნის და მისი გადაცემის, გავრცელების, გაზიარების პროცესს ფართო აუდიტორიისთვის სხვადასხვა მედიასაშუალების გამოყენებით. მისი სფეროები მოიცავს: ჟურნალისტიკას, საზოგადოებასთან ურთიერთობას - PR, რეკლამას, მარკეტინგულ კომუნიკაციას, კინო და ტელე მაუწყებლობას, ხოლო თანამედროვე პერიოდში განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა ციფრულმა და სოციალურმა მედიამ. დროთა განმავლობაში სფეროს კიდევ ახალი ქვედარგები ემატება და აკლდება, თუმცა ეს ჩამონათვალი მეტ-ნაკლებად სრულია.

მასობრივი კომუნიკაციის მთავარი მიზანია ინფორმაცია, იდეები, გზავნილები შეზღუდულ დროში ერთდროულად მიიტანოს ფართო აუდიტორიამდე. იგი ემსახურება საზოგადოების ინფორმირებას, განათლებას, გართობას, დარწმუნებას, ამასთან, მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ცნობიერების ამაღლებასა და საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებაში.

ინფორმაციის გავრცელება კი ამ ძირითადი არხების მეშვეობით ხდება: სამაუწყებლო მედია - ტელევიზია და რადიო, ბეჭდური მედია - გაზეთები, ჟურნალები, წიგნები, ინტერნეტი - ვებგვერდები, ონლაინ მედია, სოციალური მედია, ბლოგები, პოდკასტი, კინო, ასევე გვაქვს: ბილბორდები, მოძრავი რეკლამა, მობილური კომუნიკაცია, ელფოსტა და ციფრული არხები.

ამ სფეროში დასაქმებული ადამიანები არიან ჟურნალისტები, PR სპეციალისტები, კონტენტის შემქმნელები, მედია მენეჯერები, სოციალური მედიის მმართველები, სტრატეგიული

კომუნიკაციების სპეციალისტები, რეჟისორები, პროდუსერები და სხვ.

ეს სფერო განსაკუთრებით მე-19 საუკუნიდან განვითარდა, როდესაც მასშტაბური ტექნოლოგიური გარდატეხები მოხდა, რის ფონზეც ინდუსტრიალიზაციამ, მოსახლეობის გაზრდამ, ურბანიზაციამ, ვაჭრობის და ეკონომიკის განვითარებამ, ჭარბი პროდუქციის წარმოებამ და მისი გასაღების აუცილებლობამ, კონკურენციის გაზრდამ და ფართო მასებამდე ინფორმაციის მიტანის აუცილებლობამ ამ სფეროში მთელი რიგი ახალი მიმდინარეობები წარმოშვა. მაგალითად მარკეტინგის სპეციალისტები ადამიანის ეკონომიკურ და საწარმოო საქმიანობას პირობითად ორ ძირითად ეტაპად რტაპად ჰყოფენ: მარკეტინგამდე არსებულ და მარკეტინგის ეპოქის პერიოდებად. მარკეტინგამდე, განსაკუთრებით XX საუკუნემდე, წარმოების მთავარი ლოგიკა იყო ის, რომ ადამიანები ქმნიდნენ იმას, რაც თავად შეეძლოთ და შემდეგ ცდილობდნენ მის რეალიზაციას, ანუ: „ვაწარმოებ და ვყიდი იმას, რაც მაქვს“. XX საუკუნიდან კი, ბაზრის განვითარებასთან ერთად, ფოკუსი შეიცვალა. წარმოება, ბიზნესი, მომსახურება უფრო მეტად მომხმარებელზე ორიენტირებული გახდა და მთავარი პრინციპიც სხვანაირად ჩამოყალიბდა: „ვქმნი და ვთავაზობ იმას, რაც მომხმარებელს რეალურად სჭირდება“ (ფერაძე 2010).

მასობრივი კომუნიკაციის, როგორც დამოუკიდებელი აკადემიური დისციპლინის ჩამოყალიბება, განსაკუთრებით დასავლეთ ევროპასა და ჩრდილოეთ ამერიკას უკავშირდება, სადაც ინოვაციურმა იდეებმა და ტექნოლოგიებმა გლობალური სტანდარტების ფორმირებას შეუწყო ხელი. მუდმივად განახლებად ინფორმაციაზე მზარდმა მოთხოვნამ მასმედიის განვითარება განაპირობა და იგი ყოველდღიურობის მნიშვნელოვანი ნაწილი გახდა.

სურგულაძე და იბერი წიგნში „მასობრივი კომუნიკაცია“ (2003) განმარტავენ, რომ მასობრივი კომუნიკაციის თეორიის წარმოშობას პირველი მსოფლიო ომის შემდგომ პერიოდში პროპაგანდის გაზრდილ მოთხოვნილებებს უკავშირებენ. ავტორების აზრით, აღნიშნული თეორია ზოგადი და სოციალური ფსიქოლოგიის, სოციოლოგიის, ლინგვისტიკის, კიბერნეტიკისა და ინფორმაციის თეორიის, სემიოტიკისა და სხვა მეცნიერებათა მონაცემებს და განიხილავს მასობრივი ინფორმაციის შექმნის, გადაცემისა და აღქმის ზოგად კანონზომიერებებს ემყარება და „ამ მეცნიერულმა დისციპლინამ დიდი განვითარება პოვა საზღვარგარეთის ქვეყნებში, უპირატესად ამერიკის შეერთებულ შტატებში, რაც, უწინარეს ყოვლისა, განპირობებული იყო რეკლამის ინტენსიფიკაციის, წინასაარჩევნო პოლიტიკური კამპანიებისა და განსაკუთრებით „ფსიქოლოგიური ომის“ მიზნებით“ (სურგულაძე და იბერი 2003). აქვე აღნიშნულია, რომ მასობრივი კომუნიკაცია წარმოადგენს სოციალური კომუნიკაციის განსაკუთრებულ ფორმას, რომელიც განისაზღვრება როგორც ინფორმაციის, მათ შორის ცოდნის, სულიერი ღირებულებების, მორალური და სამართლებრივი ნორმების შექმნისა და გავრცელების პროცესი ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით მრავალრიცხოვან, სხვადასხვა ადგილას მყოფ და ანონიმურ აუდიტორიაზე. აქვე, ავტორები ასახელებენ მასობრივი კომუნიკაციის ხუთ ძირითად თავისებურებას: აუდიტორიის მასობრიობა, მისი ჰეტეროგენულობა (მრავალფეროვნება), ინფორმაციის გადაცემის მაღალი სიჩქარე და რეპროდუქციის შესაძლებლობა, შეტყობინებების სწრაფი გავრცელება და მიღებული ინფორმაციის შედარებით დაბალი სამომხმარებლო ღირებულება.

სურგულაძე და იბერი აღნიშნავენ, რომ თანამედროვე ინფორმაციული ტექნოლოგიების განვითარებამ მნიშვნელოვნად შეცვალა კომუნიკაციის ხასიათი და გარკვეულწილად გააქრო ზღვარი კერძო და საჯარო, ანუ ინტერპერსონალურ და მასობრივ კომუნიკაციებს შორის. მათი მიხედვით, ინტერნეტმა თითოეულ ინდივიდს მისცა შესაძლებლობა შექმნას საკუთარი საკომუნიკაციო სივრცე და ინფორმაცია ფართო აუდიტორიისთვის ხელმისაწვდომი გახადოს. ამასთანავე, მომხმარებლებს შეუძლიათ საკუთარი საინფორმაციო ინტერესები გლობალურ დონეზე, ნებისმიერი ქვეყნისა და წყაროს მასალებით დაიკმაყოფილონ, რადგან ინტერნეტს ფაქტობრივად არ გააჩნია გეოგრაფიული საზღვრები. ასეთ პირობებში იზრდება კულტურულ-გასართობი და სხვა ტიპის ინფორმაციის არჩევანი, თუმცა საერთო საინფორმაციო ნაკადში მცირდება ღირებულებითი შინაარსის მქონე ინფორმაციის წილი. შესაბამისად, გლობალიზაციის ეპოქის ეს თავისებურებები ახალი გამოწვევების წინაშე აყენებს როგორც საზოგადოებას, ისე მასობრივი კომუნიკაციის კვლევის სფეროს (სურგულაძე და იბერი 2003).

„ისიც გასათვალისწინებელია, რომ მასობრივი კომუნიკაციის ყველა საშუალება უპირველესად ტექნიკაზე, თანამედროვე ტექნოლოგიების განვითარებაზეა დამოკიდებული და ვის ხელში მოიყრის თავს ეს ტექნიკა, საზოგადოებისათვის სულაც არ წარმოადგენს ნეიტრალურ საკითხს“ - ნათქვამია წიგნში „მასობრივი კომუნიკაცია“ (სურგულაძე და იბერი 2003).

მასობრივი კომუნიკაცია მნიშვნელოვან როლს ასრულებს თანამედროვე საზოგადოებრივი ცხოვრების მრავალ პროცესში, მათ შორის ბიზნესის განვითარებაში, სოციალური საკითხების ადვოკატირებაში, საარჩევნო კამპანიებსა და ადამიანის უფლებების დაცვაში. გლობალიზაციისა და თანამედროვე ტექნოლოგიური პროგრესის პირობებში ყველაფერი სწრაფად იცვლება. თუკი თუნდაც ერთი საუკუნის წინ ადამიანს ინფორმაციის მისაღებად გაზეთების ჯიხურში წასვლა და გაზეთის იქ შეძენა უწევდა, ახლა გადვიძებისთანავე, სმარტფონით შეიძლება ნებისმიერ დარგში ინფორმაციის მიღება გლობალური მასშტაბით.

2.2. მასობრივი კომუნიკაციის წარსული

მასობრივი კომუნიკაციის ხასიათის გაგებაში მისი ისტორიის მცირედი მიმოხილვაც კი გვეხმარება. ისტორიული განვითარების პროცესში ნათლად იკვეთება, თუ როგორ იცვლებოდა კომუნიკაციის ფორმები და ამ სფეროში დასაქმებულთათვის საჭირო უნარები და კომპეტენციები საზოგადოებრივი, ტექნოლოგიური თუ კულტურული პროგრესის კვალდაკვალ. სწორედ ამ ევოლუციის ანალიზი გვაძლევს საშუალებას უკეთ გავიაზროთ მასობრივი კომუნიკაციის თანამედროვე ფუნქციები, მისი ტრანსფორმაციული ბუნება და ის გამოწვევები, რომლებიც დღევანდელ გარემოშია აქტუალური.

ზოგადად, ფართო მასებისთვის ინფორმაციის გადაცემა უძველესი დროიდან იღებს სათავეს და ის ყოველთვის იყო საზოგადოების ცხოვრების მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილი.

გამოქვაბულების კედლების მხატვრობიდან დღემდე, ციფრული ტექნოლოგიებისა და ხელოვნური ინტელექტის ეპოქამდე, კომუნიკაციის ფორმები საზოგადოებრივი პროგრესის კვალდაკვალ იცვლებოდა, ვითარდებოდა და პოლიტიკურ, სოციალურ, კულტურულ ასპექტებზე ზემოქმედებდა.

მასობრივი კომუნიკაციის განვითარება მჭიდროდ არის გადაჯაჭვული კაცობრიობის ცივილიზაციასთან და სათავეს ჯერ კიდევ პრეისტორიულ ეპოქაში იღებს. ინფორმაციის გავრცელების ყველაზე ადრეული ფორმები იყო ვიზუალური, ზეპირსიტყვიერი და წერილობითი. ჰომო საპიენსის მიერ შესრულებული გამოქვაბულის მხატვრობა კომუნიკაციის ერთ-ერთ ყველაზე ადრეულ საფეხურად მიიჩნევა. გამოქვაბულის კედლებზე აღმოჩენილი ვიზუალური გამოსახულებები ნათლად ასახავს პრეისტორიული ადამიანების შემეცნებით და საკომუნიკაციო უნარებს. მკვლევართა აზრით, „გამოქვაბულის მხატვრები“ მხოლოდ ხელოვნებას არ ქმნიდნენ, არამედ ისინი საკუთარი ნამუშევრებით კომუნიკაციის პროცესში მონაწილეობდნენ. როგორც ლინგვისტი, პროფესორი შიგერუ მიაგავა, ნაშრომის - "Cross-modality Information Transfer: A Hypothesis about the Relationship Among Prehistoric Cave Paintings, Symbolic Thinking, and the Emergence of Language" თანაავტორი აღნიშნავს, „სრულიად ნათელია, რომ ეს მხატვრები ერთმანეთთან კომუნიკაციას ამყარებდნენ“ (Dizikes 2018).

ისტორიულად ინფორმაციის გავრცელება ხშირად უკავშირდებოდა მოგზაურების, მეზღვაურებისა და ვაჭრების მიერ გადმოცემულ ამბებს. ანტიკურ ეპოქაში უკვე ორგანიზებული ნიშნები გვხვდება. მაგალითად, ძველ რომში სპეციალური პირები აგროვებდნენ და ავრცელებდნენ პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ინფორმაციას, რაც თანამედროვე ჟურნალისტიკის ადრეულ ფორმად მიიჩნევა. ამასთანავე, ძველ რომში (ძვ. წ. 59 წელი) ხელისუფლების გადაწყვეტილებების შესახებ ხალხს საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებზე გამოკრული თიხის ფირფიტების - Acta Senatus-სა და Acta Diurna-ს საშუალებით აწვდიდნენ, რაც მასობრივი კომუნიკაციის ერთ-ერთ პირველ ინსტიტუციურ გამოვლინებად ითვლება (ვეკუა და რუე 2017).

მასობრივი კომუნიკაციის ისტორიაში მნიშვნელოვან ეტაპად ითვლება იოჰან გუტენბერგის მიერ დაახლოებით 1440 წელს გერმანიაში საბეჭდი მანქანის გამოგონება, რომელმაც ინფორმაციის გავრცელების პროცესი რადიკალურად შეცვალა და უსასრულო ბეჭდვა შესაძლებელი გახდა. ამ ტექნოლოგიურმა წინსვლამ მნიშვნელოვანი პროგრესი განაპირობა მასობრივი კომუნიკაციის მეცნიერების განვითარებაში (ვეკუა და რუე 2017).

XVIII და XIX საუკუნეები ბეჭდური პრესის აღმავლობით გამოირჩეოდა, ხოლო XX საუკუნე - რადიოსა და ტელევიზიის აღზევებით. XXI საუკუნეში ინტერნეტმა შთანთქა თითქმის ყველა მიმართულება. ინფორმაციის გავრცელება გახდა მყისიერი, ინტერაქტიური და გლობალური.

სოციალური მედიის პლატფორმებმა კომუნიკაციის პროცესში აქტიურად ჩართო აუდიტორია, ხოლო თანამედროვე ეტაპზე ხელოვნური ინტელექტის განვითარებამ კიდევ უფრო გააფართოვა მასობრივი კომუნიკაციის შესაძლებლობები, შეცვალა კონტენტის შექმნისა და გავრცელების ფორმები და ახალი გამოწვევები წარმოშვა მედიისა და საზოგადოებისათვის.

ზემოთ განხილული ტექნოლოგიური პროგრესის ფონზე, მასობრივი კომუნიკაციის სხვადასხვა მიმართულებების ჟურნალისტიკის, PR-ის, რეკლამის, მარკეტინგის განვითარება ამ პროცესთან სრულ თანხვედრაში გვევლინება.

მასობრივი კომუნიკაცია, თავისი ბუნებით, ტექნოლოგიებზე დამოკიდებული პროცესია, რადგან

ინფორმაციის შექმნა, დამუშავება და ფართო აუდიტორიაზე გავრცელება ტექნიკური საშუალებების გამოყენების გარეშე პრაქტიკულად შეუძლებელია. შესაბამისად, ისტორიულად, მასობრივი კომუნიკაციის სფერო ერთ-ერთ პირველია, რომელიც ტექნოლოგიურ სიახლეებს ითვისებს და მათ პრაქტიკაში აქტიურად წერს. ტექნოლოგიური პროგრესი პირდაპირ აისახება როგორც კომუნიკაციის ფორმებზე, ისე მის ძირითად მიმართულებებზე, როგორებიცაა ჟურნალისტიკა, საზოგადოებასთან ურთიერთობები, რეკლამა, მარკეტინგი, რომლებიც მუდმივად ადაპტირდებიან ახალ ტექნოლოგიურ გარემოსთან. ამდენად, მასობრივი კომუნიკაციის სფეროში მომუშავე სპეციალისტისთვის ტექნოლოგიური ცვლილებებისადმი მუდმივი მზაობა, ასევე, მათი ეფექტური გამოყენების და სწრაფად ცვლებად გარემოში ადაპტირების უნარი აუცილებელი იყო და კიდევ უფრო საჭირო ხდება.

3. ახალი ტექნოლოგიებისა და ხელოვნური ინტელექტის განვითარება მასობრივ კომუნიკაციაში

3.1. მასობრივი კომუნიკაციის დარგში საქმიანობისთვის საჭირო კომპეტენციები და უნარები

2000-იანი წლების დასაწყისში სხვადასხვა ფაკულტეტზე მომავალ ჟურნალისტებს ასწავლიდნენ ტექსტის გამართულ წერას, ვიდეოგადაღების და მონტაჟის სპეციფიკას, ასწავლიდნენ პრესის ხასიათს და რადიოს თავისებურებას, სტანდარტულად ამზადებდნენ ბეჭდურ, ტელე და რადიო კომპანიებში დასაქმებისთვის. 2010-იანი წლებიდან ამას დაემატა „მულტიტასკი“, ვალდებულება, რომ სოლო ჟურნალისტმა უნდა შეძლოს მასალის გადაღება, მონტაჟი, Youtube-ზე ატვირთვა და სოციალური ქსელებით პოპულარიზაცია. დღეს ეს უკვე აღარ არის საკმარისი. მასობრივი კომუნიკაციების სფეროში დასაქმებული ადამიანი აღარ არის მხოლოდ ჟურნალისტი, ან მხოლოდ PR-ის სპეციალისტი.

დღეს, წერით უნარებთან ერთად, საჭიროა ვიდეო, ფოტო გადაღება, კონტენტის შექმნა, მისი პოპულარიზაცია, ანუ მთელი ჯაჭვი - იდეიდან ხელშესახებ შედეგამდე. მაგალითად, დღეს PR სპეციალისტს შემდეგი ფუნქციები აკისრია:

- მედიასთან კონტექსტში, მუდამ უნდა ეცნობოდეს დღის მთავარ მოვლენებს - უგეგმავს კლიენტს მედიასთან კომუნიკაციას - მასზე სტატიების მომზადება, ინტერვიუ,
- გადაცემაში სტუმრობა, შეკვეთილ სიუჟეტში კომენტარი
- მონაწილეობს და გეგმავს პრესრელიზის შექმნასა და გაგზავნაში
- ამოწმებს მედიაში გასულ სტატიას თუ სიუჟეტს რა გამოხმაურება, უკუკავშირი მოჰყვა, აფასებს მიღებულ შედეგს
- მონაწილეობს კრიზისული სიტუაციების მართვაში
- მონაწილეობს კომპანიისთვის გრძელვადიანი პიარსტრატეგიის დაგეგმვაში და მონიტორინგს უწერს მის ეტაპობრივ განხორციელებას
- პასუხობს და ამოწმებს მეილებს, ზარებს
- მონაწილეობს კომპანიის ახალი მარკეტინგული ხაზის გამართვაში
- მონაწილეობს ბროშურების, სარეკლამო მასალების, ლოგოების დიზაინსა და დაბეჭდვაში
- მონაწილეობს მარკეტინგული კამპანიის განხორციელებაში
- მონაწილეობს კომპანიის გუნდის შიდაკომუნიკაციურ პროცესებში

- მონაწილეობს ღონისძიებების დაგეგმვაში და მედიაში აქტივობის შესახებ გასული მასალის მონიტორინგი
- მედიატურის დაგეგმვა
- თვითგანვითარებაზე ზრუნვა - განათლება, ტრენინგები, ახალი ტენდენციების გაცნობა, ახალი ტექნოლოგიების ათვისება (უილკოქსი და კამერონი 2011).

სულ მცირე რა ინსტრუმენტები სჭირდება დღეს მასობრივი კომუნიკაციების სფეროში დასაქმებულ ადამიანს პროდუქტის „შესაფუთად“?

- ფოტო
- ვიდეო
- სამონტაჟო პროგრამა
- ამბავი, ტექსტი
- სტატია
- პრეზენტაცია
- სოციალური ქსელები
- ონლაინ მედია
- საერთაშორისო პლატფორმები
- დასპონსორებული პოსტები
- კონტენტის შესაქმნელი საჭირო აპლიკაციები

დღეს, გარდა ტრადიციული მასობრივი კომუნიკაციის არხებისა, როგორც წარსულში იყო პრესა, რადიო/ტელევიზია და ონლაინ გამოცემები, შემდეგი არხები გამოიყენება ინფორმაციის გასავრცელებლად:

- Facebook - გამოიყენება ფართო აუდიტორიისთვის, შესაძლებელია სტატიების, ფოტოს/ვიდეოს გავრცელება და სამიზნე ჯგუფებში გაზიარება,
- Instagram - ვიზუალური, მაღალი ხარისხის კონტენტისთვის,
- LinkedIn - პროფესიული და საინვესტიციო აუდიტორია, ქვეყნდება ექსპერტული პოსტები,
- YouTube - გრძელი ვიდეოებისთვის, დეტალური ახსნა,
- TikTok - ინფორმაციის სწრაფი გავრცელება, მოკლე, დინამიკური ვიდეოები, გამოიყენება ფართო აუდიტორიის მოსაზიდად და შემდეგ ხდება მათი სხვა პლატფორმებზე გადამისამართება,
- Telegram - დახურული ერთგული აუდიტორიისთვის, პირადი არხია და შესაძლებელია ექსკლუზიური ინფორმაციის გაზიარება,
- WhatsApp/Viber- კლიენტებთან უშუალო და სწრაფი კავშირი,
- Pinterest - ნაკლებად პოპულარული საქართველოში, მაგრამ კარგია პროდუქტის ვიზუალებისთვის და უცხოური აუდიტორიისთვის.

თანაც ამ სფეროს პროფესიონალი მუდმივად უნდა იფიქროს კრეატიულ მიდგომაზე, რადგან დღევანდელ აუდიტორიას ყველაფერი სწრაფად ჰბეზრდება.

ცალკე უზარმაზარი სისტემაა მარკეტინგული კომუნიკაცია, რომელიც აერთიანებს: რეკლამას, საზოგადოებასთან ურთიერთობას (PR), გაყიდვების სტიმულირებას, პირდაპირ მარკეტინგს, ციფრულ კომუნიკაციას. 21-ე საუკუნეში რეკლამაც გადასულია ციფრულ სივრცეში: სოციალური ქსელები, ტარგეტირებული რეკლამა და მონაცემებზე დაფუძნებული მარკეტინგი (ფერაძე 2010). ამიტომ სწრაფად იცვლება მარკეტინგული თუ PR კამპანიების დაგეგმვისა და განხორციელების გზები.

მეტიც, თანამედროვე სპეციალისტისთვის, იმისთვის, რომ სხვებზე „ერთი ნაბიჯით წინ იყოს“, საჭირო გახდა ციფრული პლატფორმების ალგორითმების გაგება, სოციალური ქსელებში რეკლამის დაგეგმვა და მართვა, აუდიტორიის ანალიზი და მონაცემებზე დაფუძნებული გადაწყვეტილებების მიღება. დღეს სოციალურ ქსელებში ინფორმაციის გავრცელებისას პოსტის გამოქვეყნების დროსაც კი დიდი მნიშვნელობა აქვს, თუმცა არსებობს ონლაინ პლატფორმები, რომლებიც ადამიანებს კონტენტის წინასწარ დაგეგმვას, ავტომატურ გამოქვეყნებას, ანალიტიკას და რეკომენდაციას სთავაზობს. ცხადია, ამ ყველაფერში გარკვევაც საჭიროა.

ასევე აუცილებელია SEO-ის (Search Engine Optimization) საფუძვლების ცოდნა, პლატფორმების სპეციფიკის გათვალისწინებით კონტენტის ოპტიმიზაცია და ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტების ეფექტური გამოყენება. SEO, იგივე საძიებო სისტემების ოპტიმიზაცია აუცილებელი პროცესია და საჭიროებს ისე წერას და ვებგვერდის ან ციფრული კონტენტის ტექნიკურად გამართვას, რომ ის საძიებო სისტემებში, მაგ. Google-ში უფრო ზემოთ გამოჩნდეს და მეტმა ადამიანი ნახოს.

“ჩვენ ვცხოვრობთ მედიის ღრმა და ხანგრძლივ გარდამავალ პერიოდში, სადაც მედიაინდუსტრიების ფუნქციონირების და მომხმარებლების მიერ მედია კონტენტის შთანთქმის ძველი სცენარები, გადაიწერა“, - ამბობენ ჰენრი ჯენკინსი და მარკ დიუზი სტატიაში „კონვერგენციის კულტურა“ (Convergence Culture) (Jenkins and Deuze 2008). ავტორების თანახმად, მედია წარმოადგენს კულტურისა და ეკონომიკის დამაკავშირებელ მთავარ ძალას.

თუ ადრე მედია კომპანიები დომინირებდნენ და აუდიტორია მხოლოდ მომხმარებლის როლში იყო, დღეს, ახალი მედიის პირობებში იქმნება „ჰიბრიდული მედია ეკოსისტემა“, სადაც ინდივიდებიც აქტიურად მონაწილეობენ კონტენტის შექმნასა და გავრცელებაში, ხოლო კომუნიკაცია სოციალურ ქსელებს სულ უფრო მეტად ეფუძნება (Jenkins and Deuze 2008).

3.2 როგორ მოვიდა ხელოვნური ინტელექტი დღემდე

ხელოვნური ინტელექტი ზოგადი, ე.წ. ქოლგა ტერმინია და ასახავს სისტემებს, რომელთაც შეუძლიათ ადამიანის ინტელექტთან დაკავშირებული ამოცანები შეასრულონ. მაგალითად, ასეთებია - ნიმუშების ამოცნობა, ენის დამუშავება და გადაწყვეტილებების მიღება.

ისტორიულად, AI-ის განვითარებაში ორი ძირითადი მიდგომა გამოიკვეთა: სიმბოლური (rule-based), რომელიც წინასწარ განსაზღვრულ წესებს ეყრდნობა და მონაცემებზე დაფუძნებული

(machine learning), რომლის ფარგლებში სისტემები თავად სწავლობენ მონაცემებიდან. თანამედროვე AI ძირითადად ეფუძნება მანქანურ სწავლებას, განსაკუთრებით კი ღრმა სწავლებას (deep learning), რომელიც ნეირონული ქსელების საშუალებით რთული ნიმუშების იდენტიფიცირებას უზრუნველყოფს (Swiss Cyber Institute 2026).

McKinsey-ის „The State of AI“ (2025) კვლევის მიხედვით, ორგანიზაციების უმრავლესობა ჯერ კიდევ ხელოვნური ინტელექტის დანერგვის საწყის ეტაპზეა და ძირითადად ექსპერიმენტებისა და საპილოტე პროექტების ფაზაში იმყოფება. კვლევაში მონაწილე რესპონდენტთა თითქმის ორი მესამედი აღნიშნავს, რომ AI-ის მასშტაბური ინტეგრაცია ჯერ არ დაწყებულა. რესპონდენტთა 62% აღნიშნავს, რომ მათი ორგანიზაციები უკვე იყენებენ ან ტესტავენ AI აგენტებს - პროგრამულ სისტემებს, რომლებიც დამოუკიდებლად ასრულებენ კონკრეტულ ამოცანებს, ანალიზებენ მონაცემებს და მოქმედებენ ადამიანის მინიმალური ჩართულობით (McKinsey & Company 2025).

აღსანიშნავია, რომ ხელოვნური ინტელექტი ერთ დღეში არ გაჩენილა. საგანმანათლებლო დაწესებულება - შვეიცარიის კიბერუსაფრთხოების ინსტიტუტი (Swiss Cyber Institute – SCI), რომელიც სპეციალიზებულია კიბერუსაფრთხოების, ხელოვნური ინტელექტისა და კვანტური ტექნოლოგიების მიმართულებით, AI-ის ექსპერტის, აიაზ კარიმოვის სიტყვებს ციტირებს, რომელიც ამბობს, რომ „რასაც ახლა ვხედავთ ცარიელი ფურცლიდან არ მოსულა“, არამედ, „თანამედროვე ხელოვნური ინტელექტი სტატისტიკების, კომპიუტერული მეცნიერებისა და კოგნიტური მოდელირების სფეროებში ათწლეულების განმავლობაში ჩატარებული კვლევების შედეგია“ (Swiss Cyber Institute 2026).

შვეიცარიის კიბერუსაფრთხოების ინსტიტუტის სტატიაშივე მოყვანილია ხელოვნური ინტელექტის განვითარების მოკლე ქრონოლოგია:

- 1950 წ.- ალან ტიურინგი აყალიბებს მანქანური ინტელექტის შეფასების პრაქტიკულ მეთოდს, რომელიც შემდგომში ცნობილი გახდა, როგორც „ტიურინგის ტესტი“.
- 1956 წ.- დარტმუთის სემინარზე გამოიკვეთა ტერმინი - „ხელოვნური ინტელექტი“.
- 1960–1970-იანი წლები - ადრეული ოპტიმიზმის პერიოდი, დომინირებს სიმბოლური AI, ლოგიკური და წესებზე დაფუძნებული სისტემები.
- 1970–1980-იან წლებში AI-ის მიმართ ინტერესმა და დაფინანსებამ იკლო, რადგან მოლოდინები ბევრად მაღალი იყო, ვიდრე რეალურად მიღწეული შედეგები.
- 1980–1990-იანი წლები - ექსპერტული სისტემების განვითარება (შემდგომში სტაგნაცია), პარალელურად ვითარდება მანქანური სწავლება.
- 1997 წ. - ამერიკული IT კომპანიის IBM-ის მიერ შექმნილმა სუპერკომპიუტერმა Deep Blue-მ, ჭადრაკის ისტორიაში პირველად, მსოფლიო ჩემპიონი გარი კასპაროვი
- დაამარცხა. ეს იყო გარდამტეხი მომენტი ხელოვნური ინტელექტის განვითარებაში.
- 2011 - IBM Watson იმარჯვებს თამაშში Jeopardy და პოპულარიზაციას უწევს მონაცემებზე დაფუძნებულ AI-ს.

- 2012 წ. - აღსანიშნავია მნიშვნელოვანი პროგრესი გამოსახულების ამოცნობის სფეროში და გარდამტეხი ეტაპი ხელოვნური ინტელექტის განვითარებაში, მაგალითად, Google Search.
- 2016 წ. - ლი სედოლი (Lee Sedol) სამხრეთ კორეელი გოს უდიდესი მოთამაშე Google DeepMind-ის ხელოვნურ ინტელექტ AlphaGo-სთან დაპირისპირებაში დამარცხდა, რამაც რთული გადაწყვეტილებების მიღებაში მანქანური სწავლების - „ღრმა სწავლების“ პოტენციალი გამოავლინა.
- 2017 წ. - ტრანსფორმერების შექმნა, თანამედროვე ენობრივი მოდელების საფუძველი.
- 2016–2019 წლებში იქმნება ხმოვანი ასისტენტები (Siri, Alexa), სოციალური მედიის ალგორითმები ძლიერდება და AI იწყებს ყოველდღიურ ცხოვრებაში მონაწილეობას.
- 2020 წლიდან - პანდემიის პერიოდში გაიზარდა ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენება, როდესაც კაცობრიობამ აღმოაჩინა, რომ დისტანციურადაც შეიძლება მრავალი საქმის შესრულება. საფუძვლიანი მოდელები (foundation models) და გენერაციული AI ფართოდ ვრცელდება; AI-ის მართვა ბიზნესის მნიშვნელოვანი საკითხი ხდება.
- 2022 წლიდან დღემდე - „Generative AI“ პირდაპირ მომხმარებლის ხელში გადავიდა და იწყება მისი აქტიური გამოყენება: ტექსტის წერაში, დიზაინში, ვიდეოსა და კონტენტის შექმნაში, სწავლასა და კვლევაში (Swiss Cyber Institute 2026).

3.3 ხელოვნური ინტელექტი მასობრივ კომუნიკაციასა და განათლებაში

ახლა, დროა, დღევანდელობაში მასობრივ კომუნიკაციის სფეროზე ხელოვნური ინტელექტის გავლენები განვიხილოთ.

როგორც ისტორიულად მასობრივი კომუნიკაციის სფერომ სწრაფად აითვისა სხვა ტექნოლოგიური ინოვაციები: გუტენბერგის საბეჭდი მანქანა, რადიო და ტელევიზია, ონლაინ და სოციალური მედია, ანალოგიური პროცესი დღეს ხელოვნური ინტელექტის კუთხით მიმდინარეობს. თანამედროვე ეტაპზე AI იქცა იმ ახალ ტექნოლოგიურ ძალად, რომელსაც მასობრივი კომუნიკაციის დარგები აქტიურად ითვისებენ და საკუთარი პრაქტიკის განუყოფელ ნაწილად აქცევენ.

სტატიაში „ხელოვნური ინტელექტი და მისი გავლენა ჟურნალისტურ განათლებაზე“ (AI and the Impact on Journalism Education) ავტორები, ამერიკელი მკვლევრები - მისისიპისა და აიოვას უნივერსიტეტების წარმომადგენლები ვენგერი, ჰოსეინი და სენსმენი აღნიშნავენ, რომ ხელოვნური ინტელექტი, როგორც კომუნიკაციის ახალი ინსტრუმენტი, ემატება იმ ტექნოლოგიურ ცვლილებებს, რომლებთან ადაპტაციაც ბოლო წლებში მოუწიათ ჟურნალისტებს, განმანათლებლებსა და სტუდენტებს (Wenger, Hossain and Senseman 2025). აღნიშნული პროცესის ფარგლებში მათ უწევთ ისეთი უნარების განვითარება, როგორიცაა მულტიმედია გაშუქება, ვებდიზაინი და მონაცემთა ანალიზი, რაც ციფრულ ეკოსისტემასთან შეგუების აუცილებელი ნაწილია.

სტატიის მიხედვით, ხელოვნური ინტელექტის ადრეული გამოყენება პროფესიულ სფეროში

(გენერაციული AI-ის გავრცელებამდე) დაკავშირებული იყო ონლაინ კონტენტის შექმნასა და გადაცემასთან. კერძოდ, ავტომატიზებული სისტემები დიდი ხნის განმავლობაში გამოიყენებოდა სტრუქტურირებულ მონაცემებზე დაფუძნებული მასალების შესაქმნელად, როგორცაა სპორტული შედეგები, ფინანსური ანგარიშები და ამინდის პროგნოზები.

დღეს AI გაცილებით ფართო მასშტაბით გამოიყენება. იგი ითავსებს: საინფორმაციო ბიულეტენების მომზადებას, სოციალური მედიის პოსტებისა და სათაურების გენერირებას, ინტერვიუების ბეჭდურად გარდაქმნასა და თარგმნას, ასევე სტატიების მონახაზების შექმნას. ალგორითმების ეს შესაძლებლობა, მონაცემები გარდაქმნას ტექსტად, რომელიც ადამიანის მიერ შექმნილ ნარატივს წააგავს, მნიშვნელოვნად ამარტივებს დიდი მოცულობის კონტენტის წარმოებას შედარებით მცირე ადამიანური რესურსის გამოყენებით.

ამასთანავე, ავტორები ყურადღებას ამახვილებენ მნიშვნელოვან გამოწვევებზე, მათ შორის ეთიკურ საკითხებზე, დეზინფორმაციის გავრცელების რისკზე და მონაცემებში არსებული მიკერძოების შესაძლო გავლენაზე. ისინი ასევე აღნიშნავენ, რომ აუცილებელია ადამიანსა და ხელოვნურ ინტელექტს შორის თანამშრომლობითი მიდგომა. აღნიშნულიდან გამომდინარე, თუ AI-ის გამოყენება ჟურნალისტიკაში კიდევ უფრო გავრცელდება, აუცილებელია, რომ ჟურნალისტური განათლების პროგრამებმაც სათანადოდ ასახოს ეს გამოწვევები და მოთხოვნები (Wenger, Hossain და Senseman 2025).

ამავე სტატიაში აღნიშნულია, რომ კვლევის ფარგლებში აშშ-ში ACEJMC-ის მიერ აკრედიტებული 14 ჟურნალისტური პროგრამების ხელმძღვანელებთან სიღრმისეული ინტერვიუები ჩატარდა. მიღებული მონაცემების ანალიზის შედეგად დადგინდა, რომ ყველა რესპონდენტი ხელოვნური ინტელექტის მიმართ რეაგირების აუცილებლობაზე თანხმდება, თუმცა ამავე დროს, ცვლილებების პროცესი ნელა მიმდინარეობს და მრავალი საკითხი კვლავ ბუნდოვანია.

კვლევის შედეგად გამოიკვეთა ხუთი ძირითადი მიმართულება, რომლებიც განსაზღვრავს AI-ის ინტეგრაციის პროცესში არსებულ გამოწვევებს: აკადემიური პერსონალის კომპეტენცია, პარტნიორობა სხვა კომპანიებთან, სასწავლო პროგრამა, AI-ის გამოყენების პოლიტიკა და ეთიკის საკითხები. კვლევამ აჩვენა, რომ ერთ-ერთი მთავარი პრობლემა არის ლექტორების ცოდნის ნაკლებობა AI-ის მიმართულებით, რის გამოც უნივერსიტეტები ხშირად ცდილობენ ამ ხარვეზის შევსებას ტრენინგებითა და პროფესიული განვითარების პროგრამებით. ასევე, გამოიკვეთა, რომ საგანმანათლებლო დაწესებულებები აქტიურად ეძებენ პარტნიორობის გზებს ტექნოლოგიურ და ბიზნეს სფეროებთან, რათა საჭირო ცოდნა და რესურსები მოიძიონ. არიზონას სახელმწიფო უნივერსიტეტის (ASU) ჟურნალისტიკის სკოლას უპირატესობა აქვს, რადგან უნივერსიტეტი თანამშრომლობს OpenAI-სთან - კომპანიასთან, რომელმაც ChatGPT შექმნა.

რაც შეეხება სასწავლო პროგრამას, უმეტეს შემთხვევაში AI ჯერ კიდევ სისტემურად არ არის ინტეგრირებული კურიკულუმში და უფრო მეტად ცალკეული კურსების ან ლექტორების ინიციატივაზეა დამოკიდებული. ინტერვიუს მონაწილეები აღნიშნავენ, რომ სასწავლო პროგრამებში AI-სთან დაკავშირებული კურსებისა და შინაარსის ინტეგრაცია მნიშვნელოვან სირთულეებს აწყდება. ერთ-ერთი დიდი ჟურნალისტური პროგრამის წარმომადგენლის თქმით, მიუხედავად იმისა, რომ ზოგი ლექტორი AI-ს სწავლების პროცესში უკვე იყენებს, ის ჯერ კიდევ

არ არის სისტემურად დანერგილი სასწავლო პროგრამებში, რამდენადაც აკადემიურ პერსონალს განსხვავებული განწყობები აქვს. ნაწილი მიიჩნევს, რომ AI პროფესიისთვის სერიოზული საფრთხეა, მაშინ როდესაც სხვები მას მედია პროდუქტის გასაუმჯობესებელ ჩვეულ ტექნოლოგიურ ინსტრუმენტად აღიქვამენ.

ეთიკური საკითხები ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან გამოწვევად გამოიკვეთა: რესპონდენტები ყურადღებას ამახვილებენ დეზინფორმაციის გავრცელების რისკზე, მონაცემთა მიკერძოებაზე და ავტორობის საკითხებზე.

საბოლოოდ, კვლევის დასკვნითი ნაწილი ამბობს, რომ აშშ-ში ჟურნალისტური პროგრამები ხელოვნური ინტელექტის ინტეგრაციას სიფრთხილით ახორციელებენ, თუმცა ყველა პროგრამის ხელმძღვანელი AI-ის მიმართ დროული რეაგირების საჭიროებას აღიარებს. ერთ-ერთ მთავარ გამოწვევად რჩება აკადემიური პერსონალის არასაკმარისი მომზადება, რის დაძლევისაც ზოგი უნივერსიტეტი პროფესიული განვითარების ან სხვა კომპანიებთან პარტნიორობების გზით ცდილობს. კვლევის ეტაპზე არცერთ პროგრამას არ ჰქონდა AI-ის სწავლების სრულყოფილი სტრატეგია. ამასთან, ყველა თანხმდება, რომ AI-ის გამოყენებისას ეთიკური საფუძვლების ჩამოყალიბება კრიტიკულად მნიშვნელოვანია.

კვლევა მიუთითებს, რომ ტექნოლოგიურ და სხვა სფეროებთან პარტნიორობა საჭირო ცოდნისა და რესურსების მისაღებად ეფექტური გზაა, განსაკუთრებით კი მცირე პროგრამებისთვის. ამასთან, რეკომენდებულია AI-ის გამოყენების მკაფიო წესების ჩამოყალიბება და ინოვაციური გარემოს შექმნა, სადაც სტუდენტებს და ლექტორებს ახალი ტექნოლოგიების დატესტვის საშუალება ექნებათ (Wenger, Hossain და Senseman 2025).

4. შეჯამება

განხილულ ლიტერატურასა და მონაცემებზე დაყრდნობით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ მასობრივი კომუნიკაციის სფერო ისტორიულად ყოველთვის ტექნოლოგიური პროგრესის კვალდაკვალ ვითარდებოდა და მუდმივად გარდაქმნის პროცესში იმყოფებოდა. მასობრივი კომუნიკაციის სფეროში ტრადიციული უნარები არასდროს იყო საკმარისი, თუმცა თანამედროვე ეტაპზე, ციფრული ტექნოლოგიებისა და ბოლო წლებში განსაკუთრებით ხელოვნური ინტელექტის სწრაფმა განვითარებამ ეს პროცესი მნიშვნელოვნად დააჩქარა და კიდევ უფრო გაართულა.

ხელოვნური ინტელექტი ერთდროულად შესაძლებლობაცაა და გამოწვევაც. ის ერთი მხრივ, მნიშვნელოვნად ამარტივებს და აჩქარებს სამუშაო პროცესებს, თუმცა, მეორე მხრივ, წარმოშობს სერიოზულ გამოწვევებს, რადგან საქმის გამარტივებასთან და ასწრაფებასთან ერთად, ეთიკური პასუხისმგებლობა, დეზინფორმაციის გავრცელების რისკი და ავტორობის საკითხი ჯერ კიდევ მოუგვარებელი თავსატეხია.

აქვე, კვლევის შედეგები ცხადყოფს, რომ ჟურნალისტური განათლების სისტემა ჯერ კიდევ ადაპტაციის პროცესშია და ხელოვნური ინტელექტის ინტეგრაცია სასწავლო პროგრამებში ფრაგმენტულად და არასისტემურად მიმდინარეობს. ეს კი კიდევ ერთხელ სვამს მასობრივი კომუნიკაციების სფეროსი თეორიულ განათლებასა და დასაქმების ბაზრის პრაქტიკულ

მოთხოვნებს შორის სხვაობის აქტუალურ პრობლემას, რომელიც არაერთი სხვა კვლევის საგანია.

ზემოთ განხილული საკითხებიდან გამომდინარე, შემდეგი ძირითადი რეკომენდაციები შეიძლება დავსახოთ:

- აუცილებელია აკადემიური პროგრამების მუდმივი განახლება, მათ შორის ხელოვნური ინტელექტის მიერ მოტანილი თანამედროვე ბერკეტების ინტეგრირება, რათა ისინი სრულად პასუხობდეს რეალობის მოთხოვნებს.
- ამერიკის მაგალითი გვიჩვენებს, რომ ტექნოლოგიურ და ინდუსტრიულ სექტორთან პარტნიორული ურთიერთობების გაღრმავება სასურველია, რაც საგანმანათლებლო დაწესებულებებს თანამედროვე ცოდნისა და პრაქტიკული გამოცდილების მიღებაში ეხმარება.
- განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ლექტორების პროფესიულ განვითარებას, რათა მათაც შეძლონ თანამედროვე ტექნოლოგიების საკითხების შეტანა სწავლების პროცესში.
- მნიშვნელოვანია ისეთი საგანმანათლებლო გარემოს შექმნა, სადაც სტუდენტებს შესაძლებლობა ექნებათ ახალი ტექნოლოგიები, მათ შორის ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტები დატესტონ და უნივერსიტეტშივე მოემზადონ დასაქმების ბაზრისთვის.
- აქვე საჭიროა სწორი ბალანსი, რადგან ის მონაპოვარი რაც დემოკრატიულ სამყაროს მედია სტანდარტების კუთხით დღემდე მოუტანია, არ დაიკარგოს.
- სანდო და გადამოწმებული კონტენტის შესაქმნელად კიდევ ერთხელ საჭიროა ეთიკური სტანდარტების, პასუხისმგებლობის, ინფორმაციის გადამოწმების და კეთილსინდისიერების მოშველიება.

ბიბლიოგრაფია

1. Dizikes, Peter. 2018. The writing on the wall. February 21. <https://news.mit.edu/2018/humans-speak-through-cave-art-0221>.
2. Jenkins, Henry, and Mark Deuze. 2008. "Convergence Culture." The International Journal of Research into New Media Technologies (Sage Publications) Vol 14 (1): 5–12. Accessed May 2026. doi:10.1177/1354856507084415.
3. Lush, Edie. 2022. The Modern Journalist. November 1. Accessed May 2026. <https://www.linkedin.com/pulse/modern-journalist-edie-lush/>.
4. McKinsey & Company. 2025. "The State of AI." Accessed მაისი 2026. <https://www.mckinsey.com/capabilities/quantumblack/our-insights/the-state-of-ai/#/>.
5. Swiss Cyber Institute. 2026. History of Artificial Intelligence . 01 21. Accessed May 2026. <https://swisscyberinstitute.com/blog/history-artificial-intelligence/>.
6. Wenger, Debora, Md Sazzad Hossain, and Jared Robert Senseman. 2025. "AI and the Impact on Journalism Education." Journalism & Mass Communication Educator 80 (1): 97–114. Accessed May 2026. doi:DOI: 10.1177/10776958241296497.
7. ვეკუა, მარინე, და ჟილ რუე. 2017. ჟურნალისტიკა. ივანე ჯავახიშვილის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.
8. სურგულაძე, რ., და ე. იბერი. 2003. მასობრივი კომუნიკაცია. თბილისი.
9. უილკოქსი, დენის ლ., და გლენ ტ. კამერონი. 2011. საზოგადოებასთან ურთიერთობა : სტრატეგია და ტაქტიკა. თბილისი: დიოგენე.
10. ფერაძე, ილია. 2010. მარკეტინგული კომუნიკაციები. თბილისი.

Mass Communication Specialist Today: New Competencies, Challenges, and the Impact of Artificial Intelligence

Lika Kasradze

*PhD in American Studies, Invited Lecturer,
Georgian International University (GIU)
likasradze@gmail.com
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12128>*

Abstract

The rapid advancement of digital technologies and artificial intelligence has introduced new challenges to the field of mass communication and to the professionals working within it. For the modern mass communication specialist, traditional professional skills are no longer sufficient, acquiring more diverse competencies essential. This paper examines the emerging professional challenges within the field of mass communication. It is based on a qualitative approach and draws on an analysis of contemporary scholarly literature, current trends, and international practices. At the same time, it identifies key ethical challenges related to disinformation, data bias, and professional responsibility. In conclusion, the paper emphasizes the need to update skills and academic programs to ensure they align with the demands of the modern media environment.

Keywords: Mass Communication, Artificial Intelligence, Education, Ethics

1. Introduction

The development of digital technologies and artificial intelligence (AI) has, in recent years, once again placed the field of mass communication before the necessity of adapting to a new reality. Professionals working in this field have also faced a range of challenges; however, it must be noted from the outset that neither technological change nor emerging challenges are unfamiliar to this field.

Historically, whenever humanity advanced to a new technological stage, the resulting innovations and transformations quickly permeated various branches of mass communication, presenting new challenges for practitioners in the field. This process will be discussed further in the paper.

Those who understand the pace and nature of this field tend to adapt to change relatively quickly, while for others, each new development may be more or less disruptive. One thing, however, is clear: anyone who chooses a profession within mass communication must always be prepared for its rapid dynamics and ongoing transformations. The field is so turbulent that, at times, one development has not yet been fully understood before another emerges.

Indeed, the contemporary media environment is characterized by the rapid dissemination of information, the proliferation of communication platforms, changes in audience behavior, and the growing influence of digital technologies on all of these processes. As a result, traditional professional skills are no longer sufficient for mass communication specialists, and the need for broader, more diverse competencies has

become increasingly evident.

In the past, it was sufficient for a journalist, PR specialist, or media professional to gather information, write texts, work with a camera, and utilize traditional media tools. Today, however, professional activity requires a much wider range of knowledge and skills. A modern mass communication specialist must continuously develop competencies in strategic communication, social media management, digital marketing, visual and multimedia content planning, audience analysis, personal branding, and crisis communication. At the same time, the effective use of artificial intelligence tools has become one of the key indicators of competitiveness.

The necessity of adapting to modern demands is clearly illustrated by the observation of British-American journalist and communications trainer Edie Lush, who notes that most of her interviews are now conducted electronically and distributed through digital channels. “Around 80% of my interviews are conducted via Zoom, Riverside, WhatsApp or FaceTime. My content is distributed across TikTok, YouTube, Twitter, LinkedIn and Instagram,” she states (Lush, 2022).

This observation was made at a time when artificial intelligence was only beginning to enter everyday use. Today, however, a new question arises: what competencies have become essential for the modern mass communication specialist in the era shaped by AI?

While digital platforms and AI significantly increase efficiency and speed, they simultaneously introduce new ethical and professional challenges. Concerns arise regarding the reliability of AI-generated content, the difficulty of verifying information, the spread of misinformation, and society’s general unpreparedness to address these issues. What mechanisms do we have to counter these challenges? The answer lies once again in human capabilities: professional ethics, responsibility, integrity, and rigorous fact-checking.

Against the backdrop of these challenges, the healthy functioning of the field of mass communication becomes even more critical. In an era of rapid transformation, academic programs and professional standards require continuous updating.

The aim of this paper is to analyze the new professional challenges present in the field of mass communication and to identify possible responses and adaptation strategies. On the one hand, it is necessary to examine the challenges associated with the digital era and the development of AI; on the other hand, academic programs and educational standards must align with this reality to prevent a growing gap between theoretical preparation and real-world professional practice.

The paper adopts a qualitative approach and analyzes past experience, contemporary scholarly literature, international studies, trends, and professional practice. Both theoretical sources and empirical research addressing the impact of artificial intelligence on mass communication and education in this field are utilized. This method was selected due to the complexity of the research topic, which requires a new interpretation of ongoing and highly relevant processes. The analysis was conducted by comparing and critically evaluating various sources, enabling the identification of key trends, challenges, and future development prospects in the field of mass communication.

2. The Adaptive Nature of Mass Communication in Relation to Technological Progress

2.1. What Is Mass Communication

Before addressing other issues, it is important to define the essence of mass communication itself, its main directions, and the professional fields in which mass communication specialists operate.

In general, mass communication refers to the process of creating, transmitting, disseminating, and sharing information with a broad audience through various media channels. Its fields include journalism, public relations (PR), advertising, marketing communication, film and television broadcasting, and, in the contemporary era, digital and social media have gained particular importance. Over time, new subfields continue to emerge while others diminish; however, this list remains relatively comprehensive.

The primary aim of mass communication is to deliver information, ideas, and messages to a large audience simultaneously within a limited timeframe. It serves to inform, educate, entertain, and persuade the public, while also playing a significant role in raising awareness and shaping public opinion.

The dissemination of information occurs through the following main channels: broadcast media - television and radio; print media - newspapers, magazines, and books; the internet - websites, online media, social media, blogs, podcasts, and film; as well as billboards, outdoor advertising, mobile communication, email, and other digital channels.

Professionals in this field include journalists, PR specialists, content creators, media managers, social media managers, strategic communication specialists, directors, producers, and others.

This field experienced significant development particularly from the 19th century onward, when large-scale technological transformations occurred. Industrialization, population growth, urbanization, the expansion of trade and the economy, the production of surplus goods and the need to distribute them, increased competition, and the necessity of reaching broader audiences all contributed to the emergence of new trends in this field.

For example, marketing specialists typically divide human economic and production activity into two main phases: the pre-marketing period and the marketing era. Before the 20th century, the dominant logic of production was that people created what they were able to produce and then attempted to sell it - "I produce and sell what I have." In the 20th century, however, with the development of markets, the focus shifted.

Production, business, and services became more consumer-oriented, and the main principle evolved into: "I create and offer what the consumer actually needs" (Peradze, 2010).

The formation of mass communication as an independent academic discipline is closely associated with Western Europe and North America, where innovative ideas and technologies contributed to the establishment of global standards. The growing demand for continuously updated information drove the development of mass media, making it an essential part of everyday life.

Surguladze and Iberi, in their book *Mass Communication* (2003), argue that the origins of mass

communication theory are linked to the increased demand for propaganda in the post World War I period. According to the authors, this theory is based on data from general and social psychology, sociology, linguistics, cybernetics, information theory, semiotics, and other disciplines, and it examines the general laws governing the creation, transmission, and reception of mass information. They further note that this scientific discipline developed extensively in foreign countries, particularly in the United States, primarily driven by the intensification of advertising, pre-election political campaigns, and especially the goals of 'psychological warfare' (Surguladze & Iberi, 2003).

The authors also define mass communication as a specific form of social communication, characterized as the process of creating and disseminating information, including knowledge, spiritual values, moral and legal norms through technical means to a large, geographically dispersed, and anonymous audience. They identify five main characteristics of mass communication: the mass nature of the audience, its heterogeneity (diversity), the high speed of information transmission and reproducibility, the rapid dissemination of messages, and the relatively low consumer value of received information.

Surguladze and Iberi further argue that the development of modern information technologies has significantly transformed the nature of communication, blurring the boundaries between private and public, as well as between interpersonal and mass communication. According to them, the internet has enabled individuals to create their own communication spaces and make information accessible to a broad audience. At the same time, users can satisfy their informational needs on a global scale, accessing content from any country and source, as the internet effectively has no geographical boundaries. In such conditions, the variety of cultural, entertainment, and other types of information increases, while the proportion of value-oriented content within the overall information flow declines. Consequently, the characteristics of the globalization era pose new challenges for both society and the field of mass communication research (Surguladze & Iberi, 2003).

It is also emphasized that all forms of mass communication fundamentally depend on technology, and the concentration of technological resources in particular hands is by no means a neutral issue for society (Surguladze & Iberi, 2003).

Mass communication plays a crucial role in many processes of contemporary social life, including business development, advocacy for social issues, electoral campaigns, and the protection of human rights. In the context of globalization and modern technological progress, change occurs rapidly. Whereas even a century ago individuals had to visit newspaper kiosks to obtain information, today they can access information across any field globally via smartphones immediately upon waking.

2.2. The Historical Development of Mass Communication

Even a brief overview of the history of mass communication helps us better understand its nature. The process of historical development clearly demonstrates how communication forms, as well as the skills and competencies required of professionals in the field, have evolved alongside social, technological, and cultural progress. This evolutionary analysis allows for a deeper understanding of the contemporary functions of mass communication, its transformative nature, and the challenges that are relevant today.

The dissemination of information to large audiences dates back to ancient times and has always been an integral part of societal life.

From cave paintings to the present digital era and the age of artificial intelligence, forms of communication have continuously evolved, developed, and influenced political, social, and cultural processes.

The development of mass communication is closely intertwined with human civilization and can be traced back to the prehistoric era. The earliest forms of information dissemination were visual, oral, and written. Cave paintings created by Homo sapiens are considered one of the earliest stages of communication. Visual representations found on cave walls clearly demonstrate the cognitive and communicative abilities of prehistoric humans. Scholars argue that cave artists were not merely creating art but were actively engaging in communication through their work. As linguist Professor Shigeru Miyagawa, co-author of *Cross-modality Information Transfer: A Hypothesis about the Relationship Among Prehistoric Cave Paintings, Symbolic Thinking, and the Emergence of Language*, notes, “it’s very clear that these artists were talking to one another... It’s a communal effort,” (Dizikes, 2018).

Historically, the dissemination of information was often associated with stories shared by travelers, sailors, and merchants. In antiquity, more organized forms began to emerge. For example, in ancient Rome, designated individuals collected and distributed political and social information, which can be considered an early form of modern journalism. Additionally, in 59 BC, governmental decisions were communicated to the public through clay tablets - *Acta Senatus* and *Acta Diurna*, displayed in public spaces, representing one of the earliest institutional forms of mass communication (Vekua & Rue, 2017).

A major milestone in the history of mass communication was Johannes Gutenberg’s invention of the printing press in Germany around 1440, which radically transformed the dissemination of information by enabling mass printing. This technological advancement significantly contributed to the development of mass communication as a scientific field (Vekua & Rue, 2017).

The 18th and 19th centuries were marked by the rise of the printed press, while the 20th century saw the dominance of radio and television. In the 21st century, the internet has absorbed nearly all communication channels. Information dissemination has become instantaneous, interactive, and global. Social media platforms have actively engaged audiences in the communication process, and, at the present stage, the development of artificial intelligence has further expanded the possibilities of mass communication, transforming content creation and distribution while generating new challenges for both media and society.

Against the backdrop of technological progress, the development of various branches of mass communication, journalism, PR, advertising, and marketing has consistently aligned with these transformations.

By its very nature, mass communication is a technology-dependent process, as the creation, processing, and dissemination of information to a broad audience is practically impossible without technical means.

Accordingly, throughout history, mass communication has been one of the first fields to adopt

technological innovations and actively integrate them into practice. Technological progress directly influences both the forms of communication and its core domains: journalism, public relations, advertising, and marketing, which continuously adapt to the evolving technological environment. Therefore, for professionals working in mass communication, readiness for technological change, the ability to use new tools effectively, and adaptability in a rapidly changing environment have always been essential and are becoming even more critical today.

3. The Impact of New Technologies and Artificial Intelligence on Mass Communication

3.1. Competencies and Skills Required for Work in Mass Communication

In the early 2000s, students of journalism across various faculties were taught how to write well-structured texts, the specifics of video production and editing, as well as the characteristics of print media and radio. They were typically prepared for employment in print, television, and radio organizations.

From the 2010s onward, this was supplemented by the concept of “multitasking,” requiring solo journalists to be capable of filming, editing, uploading content to YouTube, and promoting it through social media. Today, however, even this is no longer sufficient. A professional working in mass communication is no longer solely a journalist or solely a PR specialist.

Today, in addition to writing skills, professionals are expected to be able to produce video and photo content, create and promote content, in other words, manage the entire process from idea to tangible outcome. For example, a PR specialist today is responsible for the following functions:

- Monitoring major daily developments in the media and planning client communication with media outlets, including preparing articles, interviews, program appearances, and comments for commissioned reports
- Take part in and planning the creation and distribution of press releases
- Evaluating media coverage and audience feedback, and assessing the outcomes
- Participating in crisis management processes
- Contributing to the planning and monitoring of long-term PR strategies
- Managing emails and phone communications
- Assisting in the development of new marketing strategies
- Participating in the design and production of brochures, advertising materials, and logos
- Contributing to marketing campaign implementation
- Engaging in internal communication processes within the organization
- Contributing in event planning and monitoring media coverage
- Organizing media tours

Engaging in continuous self-development, including education, training, staying informed about new trends, and adopting new technologies (Wilcox & Cameron, 2011)

At a minimum, what tools are required today for professionals in the field of mass communication to effectively “package” a product?

- Photo
- Video
- Editing software
- Story/text
- Article
- Presentation
- Social media
- Online media
- International platforms
- Sponsored posts
- Content creation applications

Today, in addition to traditional mass communication channels such as print media, radio/television, and online publications, the following platforms are widely used for information dissemination:

- Facebook – used for reaching broad audiences; allows the distribution of articles, photos, and videos and sharing within target groups
- Instagram – focused on high-quality visual content
- LinkedIn – targets professional and investment audiences; used for publishing expert content
- YouTube – suitable for long-form videos and detailed explanations
- TikTok – enables rapid information dissemination through short, dynamic videos; often used to attract a wide audience and redirect it to other platforms
- Telegram – serves a closed, loyal audience; allows sharing of exclusive information
- WhatsApp/Viber – provide direct and fast communication with clients
- Pinterest – less popular in Georgia, but useful for visual presentation and international audiences

At the same time, professionals in this field must constantly think creatively, as modern audiences quickly lose interest in repetitive content.

Marketing communication itself represents a large system that includes advertising, public relations (PR), sales promotion, direct marketing, and digital communication. In the 21st century, advertising has largely shifted into the digital space, social media, targeted advertising, and data-driven marketing (Peradze, 2010). Consequently, the planning and implementation of marketing and PR campaigns are rapidly evolving.

Moreover, for a modern professional to stay “one step ahead,” it has become essential to understand digital platform algorithms, plan and manage social media advertising, analyze audiences, and make data-driven decisions. Today, even the timing of posting content on social media plays a crucial role. At the same time, various online platforms assist users with content scheduling, automated publishing, analytics, and recommendations, making familiarity with these tools equally important.

Knowledge of SEO (Search Engine Optimization) fundamentals is also essential, including optimizing content based on platform-specific requirements and effectively using artificial intelligence tools. SEO involves structuring written and digital content in a way that ensures higher visibility in search engines

such as Google, thereby increasing audience reach.

“We are living at a moment of profound and prolonged media transition: the old scripts by which media industries operated or consumers absorbed media content are being rewritten,” note Henry Jenkins and Mark Deuze in *Convergence Culture* (Jenkins & Deuze, 2008). According to the authors, media act as a key force linking culture and commerce. Whereas media companies once dominated and audiences functioned primarily as consumers, the contemporary media environment is characterized by a “hybrid media ecology,” in which individuals actively participate in content creation and distribution, and communication increasingly relies on social networks (Jenkins & Deuze, 2008).

3.2. The Development of Artificial Intelligence

Artificial intelligence is a broad, umbrella term referring to systems capable of performing tasks associated with human intelligence, such as pattern recognition, language processing, and decision-making. Historically, two main approaches have shaped AI development: symbolic (rule-based), which relies on predefined rules, and data-driven (machine learning), in which systems learn from data. Modern AI is largely based on machine learning, particularly deep learning, which enables the identification of complex patterns through neural networks (Swiss Cyber Institute, 2026).

According to McKinsey’s *The State of AI* (2025), most organizations are still in the early stages of AI adoption, primarily engaging in experimentation and pilot projects. Nearly two-thirds of respondents indicate that large-scale AI integration has not yet begun. Additionally, 62% report that their organizations are already using or testing AI agents, software systems that independently perform specific tasks, analyze data, and operate with minimal human intervention (McKinsey & Company, 2025).

It is important to note that artificial intelligence did not emerge overnight. The Swiss Cyber Institute (SCI), which specializes in cybersecurity, artificial intelligence, and quantum technologies, cites AI expert Ayaz Karimov, who emphasizes that “What we’re seeing today didn’t come out of nowhere... Modern AI is the result of decades of research across statistics, computer science, and cognitive modeling,” (Swiss Cyber Institute, 2026).

The same source outlines a brief timeline of AI development:

- 1950 – Alan Turing proposes a practical method for evaluating machine intelligence, later known as the Turing Test
- 1956 – The term “artificial intelligence” is introduced at the Dartmouth workshop
- 1960s–1970s – Early optimism; symbolic AI and rule-based systems dominate
- 1970s–1980s – Decline in funding and interest due to unmet expectations
- 1980s–1990s – Development (and later stagnation) of expert systems; growth of machine learning
- 1997 – IBM’s Deep Blue defeats world chess champion Garry Kasparov
- 2011 – IBM Watson wins *Jeopardy!* and popularizes data-driven AI
- 2012 – Breakthroughs in image recognition mark a turning point in AI development
- 2016 – AlphaGo defeats Lee Sedol, demonstrating the potential of deep learning in complex decision-making

- 2017 – Development of transformers, forming the basis for modern language models
- 2016–2019 – Emergence of voice assistants (Siri, Alexa) and strengthening of social media algorithms
- Since 2020 – Increased reliance on digital technologies during the pandemic; widespread adoption of foundation models and generative AI; AI governance becomes a key business issue
- Since 2022 – Generative AI becomes widely accessible to users and is actively used for writing, design, video and content creation, learning, and research (Swiss Cyber Institute, 2026)

3.3. Artificial Intelligence in Mass Communication and Education

At this stage, it is necessary to examine the impact of artificial intelligence on the field of mass communication in the present day.

Historically, mass communication has rapidly adopted technological innovations from Gutenberg's printing press to radio, television, and digital and social media. A similar process is currently unfolding with artificial intelligence. Today, AI has become a powerful technological force that mass communication fields are actively integrating into their practices.

In the article *AI and the Impact on Journalism Education*, American researchers Debora Wenger, Md Sazzad Hossain, and Jared Robert Senseman note that AI, as a new communication tool, adds to the technological changes that journalists, educators, and students have had to adapt to in recent years (Wenger, Hossain & Senseman, 2025). This process requires the development of skills such as multimedia reporting, web design, and data analysis as part of adapting to the digital ecosystem.

According to the study, early uses of AI in professional practice (prior to the rise of generative AI) were associated with creating and distributing online content. Automated systems were widely used to produce content based on structured data, such as sports results, financial reports, and weather forecasts.

Today, AI is used on a much broader scale. It is employed in generating newsletters, social media posts and headlines, transcribing and translating interviews, and producing article drafts. The ability of algorithms to transform data into text resembling human-generated narratives significantly simplifies large-scale content production with relatively limited human resources.

At the same time, the authors highlight key challenges, including ethical concerns, the risk of misinformation, and biases in data. They emphasize the need for a collaborative approach between humans and AI.

Accordingly, as AI becomes more widely used in journalism, educational programs must reflect these emerging challenges and requirements (Wenger, Hossain & Senseman, 2025).

The study also reports that in-depth interviews were conducted with leaders of 14 ACEJMC-accredited journalism programs in the United States. The findings indicate that all respondents acknowledge the necessity of responding to AI developments; however, the process of change remains slow and many issues are still unclear.

Five main areas of challenge were identified: faculty expertise, partnerships, curriculum development, AI

policy, and ethical considerations. One of the key issues is the lack of sufficient faculty expertise in AI, leading universities to address this gap through training and professional development programs.

Additionally, institutions are actively seeking partnerships with technology and business sectors to access knowledge and resources. Arizona State University's journalism school holds an advantage due to its partnership with OpenAI, the developer of ChatGPT.

Regarding curricula, AI has not yet been systematically integrated and often depends on individual courses or instructors. Interview participants noted that integrating AI-related content into academic programs remains challenging, partly due to differing perspectives among faculty - some view AI as a threat to the profession, while others see it as a tool for improving media production.

Ethical issues emerged as one of the most significant challenges, including concerns about misinformation, data bias, and authorship.

Ultimately, the study concludes that journalism programs in the United States are approaching AI integration cautiously, although all program leaders recognize the need for timely adaptation. A major challenge remains insufficient faculty preparation, which some institutions attempt to address through professional development and partnerships. At the time of the study, no program had developed a comprehensive AI strategy, although all agreed on the critical importance of establishing ethical foundations for AI use.

The findings also suggest that partnerships with technological and other sectors are an effective way to access knowledge and resources, particularly for smaller programs. Additionally, the development of clear AI policies and innovative learning environments that allow students and faculty to experiment with new technologies is recommended (Wenger, Hossain & Senseman, 2025).

4. Conclusion

Based on the reviewed literature and data, it can be concluded that the field of mass communication has historically evolved alongside technological progress and has always been in a state of transformation. While traditional skills have never been entirely sufficient, the rapid development of digital technologies and especially artificial intelligence in recent years, has significantly accelerated and complicated this process.

Artificial intelligence represents both an opportunity and a challenge. On the one hand, it enhances efficiency and speed; on the other, it introduces significant concerns related to ethics, misinformation, and authorship, which remain unresolved.

The findings also indicate that journalism education is still in a process of adaptation, with AI integration occurring in a fragmented and unsystematic manner. This highlights the ongoing gap between theoretical education and the practical demands of the labor market.

Based on the above, the following key recommendations can be identified: Academic programs must be continuously updated, including the integration of AI-related tools and approaches

- The U.S. example demonstrates the value of partnerships with technological and industrial sectors
- Greater emphasis should be placed on faculty professional development
- Educational environments should enable students to experiment with new technologies
- A balance must be maintained to preserve existing media standards in democratic societies
- Ethical standards, responsibility, fact-checking, and integrity remain essential for producing reliable content

Bibliography

1. Dizikes, Peter. 2018. *The writing on the wall*. February 21. <https://news.mit.edu/2018/humans-speak-through-cave-art-0221>.
2. Jenkins, Henry, and Mark Deuze. 2008. "Convergence Culture." *The International Journal of Research into New Media Technologies* (Sage Publications) Vol 14 (1): 5–12. Accessed May 2026. doi:10.1177/1354856507084415.
3. Lush, Edie. 2022. *The Modern Journalist*. November 1. Accessed May 2026. <https://www.linkedin.com/pulse/modern-journalist-edie-lush/>.
4. McKinsey & Company. 2025. "The State of AI." Accessed მაისი 2026. <https://www.mckinsey.com/capabilities/quantumblack/our-insights/the-state-of-ai/#/>.
5. Swiss Cyber Institute. 2026. *History of Artificial Intelligence*. 01 21. Accessed May 2026. <https://swisscyberinstitute.com/blog/history-artificial-intelligence/>.
6. Wenger, Debora, Md Sazzad Hossain, and Jared Robert Senseman. 2025. "AI and the Impact on Journalism Education." *Journalism & Mass Communication Educator* 80 (1): 97–114. Accessed May 2026. doi:DOI: 10.1177/10776958241296497.
7. Vekua, Marine, and Gilles Rouet. 2017. Journalism. Ivane Javakhishvili Tbilisi State University. Surguladze, R., and E. Iberi. 2003. Mass Communication. Tbilisi.
8. Wilcox, Dennis L., and Glen T. Cameron. 2011. Public Relations: Strategies and Tactics. Tbilisi: Diogene. Peradze, Ilia. 2010. Marketing Communications. Tbilisi.

პოლიტიკური კრიზისების გაშუქების სპეციფიკა დასავლური და ქართული მედიის მაგალითზე

მარიამ ადამაშვილი

სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი, ასისტენტ-პროფესორი
საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი სეუ
m.adamashvili@seu.edu.ge
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12129>

აბსტრაქტი

მედიის გავლენა განსაკუთრებით თვალსაჩინოა პოლიტიკური კრიზისებისას, როდესაც საზოგადოებრივი ყურადღება კონცენტრირდება პოლიტიკურ დაპირისპირებაზე. ასეთ პირობებში მედია არა მხოლოდ ინფორმაციის გავრცელების არხია, არამედ აქტიური სივრცეა, სადაც ყალიბდება ის ინტერპრეტაციული ჩარჩოები, რომელთა მეშვეობითაც საზოგადოება აღიქვამს კრიზისულ მოვლენებს. პოლიტიკური კრიზისი ქმნის განსაკუთრებულ საინფორმაციო გარემოს, სადაც ინფორმაციის წარმოება, შერჩევა და ინტერპრეტაცია იქცევა პოლიტიკური კომუნიკაციის ერთ-ერთ ცენტრალურ მექანიზმად.

კრიზისულ პერიოდში მედიის როლი განსაკუთრებით იზრდება, რადგან სწორედ ამ დროს ხდება პოლიტიკური აქტორების ინტენსიური გაშუქება და საზოგადოებრივი წარმოდგენების ფორმირება. მედია ქმნის სიმბოლურ რეალობას, რომლითაც კრიზისი აისახება, ასევე ყალიბდება კონკრეტული ინტერპრეტაციული ფორმებით. შესაბამისად, პოლიტიკური კრიზისების გაშუქება ინფორმაციულ პროცესთა ერთად დისკურსული პრაქტიკაცაა, რაც მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს საზოგადოების მიერ პოლიტიკური მოვლენების გააზრებაზე, პოლიტიკური პასუხისმგებლობის განსაზღვრასა და დემოკრატიული პროცესების განვითარებაზე.

ნაშრომის მიზანია პოლიტიკური კრიზისების გაშუქების სპეციფიკის ანალიზი დასავლური და ქართული მედიის მაგალითზე, მედია-დისკურსის, თხრობითი სტრუქტურებისა და ინტერპრეტაციული ჩარჩოების შედარებითი კვლევის საფუძველზე. კვლევის მიზანია გამოავლინოს, თუ როგორ განსხვავდება კრიზისული მოვლენების გაშუქება სხვადასხვა მედია-სისტემებში, რა ფაქტორები განსაზღვრავს გაშუქების სტილსა და შინაარსს, ასევე როგორ აისახება ეს პროცესები საზოგადოებრივი აღქმისა და პოლიტიკური ლეგიტიმაციის ფორმირებაზე.

მეთოდოლოგიურად კვლევა ეფუძნება შერეულ კვლევით დიზაინს, რომელიც აერთიანებს თვისებრივ და რაოდენობრივ მიდგომებს. თვისებრივი ანალიზი მოიცავს მედია-ტექსტების დისკურსულ და შედარებით ანალიზს, რაც საშუალებას იძლევა გამოვლინდეს ჟურნალისტური თხრობითი სტრატეგიები და ინტერპრეტაციული მოდელები. რაოდენობრივი ანალიზი გამოიყენება მედია-კონტენტის სისტემური შეფასებისთვის, მათ შორის თემატური განაწილების, წყაროების სიხშირისა და აქტორების წარმოდგენის ინტენსივობის დასადგენად. ემპირიული მასალა მოიცავს დასავლური და ქართული სატელევიზიო მედიის საინფორმაციო და ანალიტიკურ პროგრამებს, რომლებიც შერჩეულია კრიზისული პერიოდების მიხედვით.

კვლევის შედეგები აჩვენებს, რომ დასავლურ მედიაში კრიზისების გაშუქება უფრო მეტად ეფუძნება პროფესიულ სტანდარტებს, რაც უზრუნველყოფს შედარებით დაბალანსებულ და მრავალწყაროიან დისკურსს. ქართულ მედიაში კი შეინიშნება შინაარსობრივი პოლარიზაცია, წყაროების შერჩევითი გამოყენება და პოლიტიკური აქტორების დომინანტური წარმოდგენა, რაც ხშირად იწვევს მიკერძოებას. ასევე დგინდება, რომ მედია მნიშვნელოვან როლს ასრულებს პოლიტიკური აქტორების ლეგიტიმაციისა და დელეგიტიმაციის პროცესში.

დასკვნით, კვლევა ხაზს უსვამს მედიის ინსტიტუციური გარემოსა და პროფესიული ეთიკის მნიშვნელობას პოლიტიკური კრიზისების გაშუქების ხარისხის განსაზღვრაში და მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს თეორიულ და პრაქტიკულ მედია-კვლევებში.

საკვანძო სიტყვები: პოლიტიკური კრიზისი, მედია-გაშუქება, დემოკრატიული პროცესები

შესავალი

პოლიტიკურად კრიზისულ ვითარებაში განსაკუთრებულად თვალშისაცემი ხდება მედიის გავლენა თანამედროვე პოლიტიკურ პროცესებზე – მაშინ, როცა საზოგადოების ყურადღება მაქსიმალურადაა გამახვლებული ინსტიტუციურ კონფლიქტებზე, პოლიტიკურად კრიზისულ სიტუაციებსა და დაპირისპირებებზე. მსგავს სიტუაციაში, მედია არა მხოლოდ ინფორმაციის გავრცელების ტექნიკური საშუალებაა, არამედ ის აქტიურ სოციო-პოლიტიკურ სივრცედ ყალიბდება, სადაც იმ ინტერპრეტაციული ჩარჩოების ფორმირება ხდება, რომელთა საშუალებითაც აუდიტორია აღიქვამს, შემდეგ აანალიზებს და აფასებს მიმდინარე აქტუალურ მოვლენებს. სწორედ მედიის მიერ ჩამოყალიბებული დისკურსი განაპირობებს კრიზისის დეფინიციას და ხელს უწყობს ამა თუ იმ პირის პასუხისმგებელ აქტორად წარმოჩენას, ასევე განსაზღვრავს, თუ რომელი პოლიტიკური ნარატივი იყოს მეტად აქტუალური საჯარო სივრცეში და ხელს უწყობს კონკრეტულ პოლიტიკურ პროცესებთან დაკავშირებით საზოგადოებრივი დამოკიდებულებების ჩამოყალიბებას.

პოლიტიკური კრიზისის ვითარებაში განსაკუთრებული საინფორმაციო გარემო იქმნება, სადაც ინფორმაციის შერჩევა და დამუშავება პოლიტიკური კომუნიკაციის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს მექანიზმად იქცევა. კრიზისული ვითარების პროცესში საინფორმაციო ნაკადი, ხშირ შემთხვევაში, ინტენსიურობით ხასიათდება და ძირითადად, ქაოტურიცაა, რაც მედიისგან მოითხოვს არა მხოლოდ ოპერატიულობას, არამედ მაღალ პროფესიულ პასუხისმგებლობას, ეთიკური სტანდარტების გათვალისწინებასა და დაცვას.

პოლიტიკური კრიზისი, როგორც სოციალური და ინსტიტუციური დამაბულობის მდგომარეობა, ქმნის ისეთ საინფორმაციო გარემოს, სადაც მნიშვნელოვნად იზრდება მედიის პასუხისმგებლობა. კრიზისულ ვითარებაში მოქალაქეები ხშირად სწორედ მედიაზე დაყრდნობით იღებენ ინფორმაციას მიმდინარე მოვლენების შესახებ, აფასებენ პოლიტიკურ აქტორებს, იაზრებენ კონფლიქტის მიზეზებს და აყალიბებენ საკუთარ დამოკიდებულებებს. შესაბამისად, მედიას შეუძლია როგორც ობიექტური და დაბალანსებული ინფორმაციის მიწოდება, ისე პოლიტიკური დაპირისპირების გამწვავება, საზოგადოებრივი პოლარიზაციის გაღრმავება და კონფლიქტური დისკურსების გამყარება.

კრიზისულ პერიოდში მედიის როლი მნიშვნელოვნად იზრდება იქიდან გამომდინარე, რომ სწორედ მსგავს ვითარებაში ხდება პოლიტიკური აქტორების ინტენსიური ვიზუალიზაცია, საზოგადოებრივი აზრისა და წარმოდგენების ჩამოყალიბება. მედია სიმბოლურ რეალობას აყალიბებს, რის საშუალებითაც პოლიტიკური კრიზისი არა მხოლოდ აისახება, არამედ ფორმირდება კონკრეტული ინტერპრეტაციული ფორმებით. მედიის მიერ გამოყენებული ენობრივი სტრატეგიები, ვიზუალური ნარატივები, თემატური აქცენტები და წყაროების შერჩევის პრინციპები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს იმაზე, თუ როგორ აღიქვამს საზოგადოება პოლიტიკურ პროცესებს. შესაბამისად, პოლიტიკური კრიზისების გაშუქება წარმოადგენს არა მხოლოდ ინფორმაციულ პრაქტიკას, არამედ დისკურსულ პროცესს, რაც პოლიტიკურ რეალობას განსაზღვრავს, ასევე პოლიტიკური ლეგიტიმაციის განსაზღვრისა და ძალაუფლების სიმბოლური ურთიერთობების ფორმირების პროცესში მონაწილეობს.

მედიის მხრიდან პოლიტიკურ აქტორებთან დაკავშირებით დადებითი თუ უარყოფითი დამოკიდებულებები მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს საზოგადოების ნდობის ხარისხის დონეს სახელმწიფო ინსტიტუტთა, ოპოზიციური ჯგუფებისა თუ სამოქალაქო პროტესტთან დაკავშირებით.

პოლიტიკური კრიზისების გაშუქებისას განსაკუთრებით აქტუალური ხდება ჟურნალისტური ეთიკის ისეთი პრინციპები, როგორიცაა სიზუსტე, მიუკერძოებლობა, ფაქტებისა და მოსაზრებების გამოიჯვანა, წყაროების გადამოწმება, ბალანსი, ადამიანის ღირსების პატივისცემა, სიძულვილის ენის პრევენცია და საზოგადოებრივი ინტერესის დაცვა. ამ პრინციპების დარღვევა კრიზისულ ვითარებაში არა მხოლოდ პროფესიულ პრობლემად, არამედ საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, დემოკრატიული კულტურისა და ადამიანის უფლებების დაცვის გამოწვევადაც შეიძლება იქცეს.

ქართული მედიის კონტექსტში პოლიტიკური კრიზისების გაშუქება განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს, რადგან ქვეყანაში მედიაგარემო ხშირად პოლიტიკური პოლარიზაციით ხასიათდება, მედიის პარტიულ ინტერესებთან ასოცირებით, სენსაციურობითა და ემოციური ნარატივების სიმრავლით. ასეთი გარემოში აუცილებელია შეფასდეს, როგორ აღიქვამენ მოქალაქეები მედიის როლს პოლიტიკური კრიზისებისას და პროფესიული სტანდარტების დაცვაზე რამდენადორიენტირებულ ინსტიტუტად მიიჩნევენ მას.

წინამდებარე კვლევა სწორედ ამ პრობლემურ ველს შეისწავლის. მისი მიზანია, რაოდენობრივი მონაცემების საფუძველზე გაანალიზდეს რესპონდენტთა დამოკიდებულებები ქართული და დასავლური მედიის მიერ პოლიტიკური კრიზისების გაშუქების მიმართ, გამოვლინდეს მედიის სანდოობასთან, ეთიკურობასთან, პოლიტიკურ მიკერძოებასთან და დეზინფორმაციასთან დაკავშირებული ძირითადი ტენდენციები და ჩამოყალიბდეს რეკომენდაციები პროფესიული სტანდარტების გაძლიერებისათვის. კვლევის ძირითადი მიზანია პოლიტიკური კრიზისების გაშუქებისას მედიის როლისა და პროფესიული პასუხისმგებლობის შეფასება ქართული და დასავლური მედიის შედარებითი პერსპექტივით. აღნიშნული მიზნის მისაღწევად დაისახა შემდეგი ამოცანები:

1. გამოავლინოს საზოგადოებრივი აზრი, რამდენად თავისუფალია ქართული მედია პოლიტიკური კრიზისების გაშუქების პროცესში და დაადგინოს, რამდენად აღიქმება ქართული მედია პოლიტიკურად პოლარიზებულად;
2. შეაფასოს რესპონდენტთა დამოკიდებულება ჟურნალისტური ეთიკის დაცვის ხარისხის მიმართ, ასევე გააანალიზოს დეზინფორმაციისა და დაუზუსტებელი ინფორმაციის გავრცელების აღქმა კრიზისულ პერიოდში;
3. შეისწავლოს სოციალური მედიის გავლენა პოლიტიკური კრიზისების გაშუქებასა და ინფორმაციის გავრცელებაზე; ასევე, განსაზღვროს, რამდენად მნიშვნელოვნად აღიქვამენ კვლევაში მონაწილე რესპონდენტები ფაქტისა და მოსაზრების გამიჯვნას;
4. შეაფასოს დასავლური და ქართული მედიის შედარებითი აღქმა ადამიანის უფლებებისა და პროფესიული სტანდარტების დაცვის თვალსაზრისით; ასევე, ჩამოაყალიბოს რეკომენდაციები მედიის პროფესიული და ეთიკური პრაქტიკის გაუმჯობესებისთვის.

კვლევაში, ასევე, განხილულია მედიის და დემოკრატიის ურთიერთმიმართების თანამედროვე თეორიული ინტერპრეტაციები. დემოკრატიულ საზოგადოებაში მედია საჯარო სივრცის მნიშვნელოვანი კომპონენტია, რაც უზრუნველყოფს ინფორმაციის თავისუფალ მიმოქცევას, პოლიტიკური პლურალიზმის არსებობას და მოქალაქეთა ინფორმირებულ მონაწილეობას საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. თუმცა, აღსანიშნავია, რომ პოლიტიკური კრიზისების ვითრებაში მედიის ეს ფუნქცია ხშირად გართულებულია, ვინაიდან ასეთ დროს იზრდება პოლიტიკური ზეწოლის, კომერციული ინტერესებისა და საინფორმაციო მანიპულაციების გავლენა. ამიტომაც, კრიზისული ჟურნალისტიკის კვლევა თანამედროვე მედია-კვლევების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მიმართულებად მიიჩნევა.

კვლევის მეთოდები

კვლევის მეთოდები აერთიანებს თვისებრივ და რაოდენობრივ მიდგომებს. თვისებრივი ანალიზი მოიცავს ქართული და დასავლური მედია-ტექსტების დისკურსულ და შედარებით ანალიზს, რაც საშუალებას იძლევა გამოვლინდეს ჟურნალისტური თხრობითი სტრატეგიები, ინტერპრეტაციული მოდელები და პოლიტიკური ნარატივების ფორმირების მექანიზმები.

რაოდენობრივი ანალიზი გამოიყენება ქართული მედია-კონტენტის სისტემური შეფასებისთვის. კვლევის ინსტრუმენტად გამოყენებული იყო სტრუქტურირებული ონლაინ კითხვარი, რომელიც მოიცავდა როგორც დემოგრაფიულ, ისე თემატურ და შეფასებით ბლოკებს. კვლევაში 160 რესპონდენტი მონაწილეობდა. მონაცემები იძლევა მნიშვნელოვან ემპირიულ სურათს იმაზე, თუ როგორ აღიქვამენ რესპონდენტები მედიის საქმიანობას პოლიტიკური კრიზისების გაშუქებისას.

კვლევის ინსტრუმენტს წარმოადგენდა კითხვარი-გზამკვლევი (Guide), რომელიც შედგებოდა საკითხების ჩამონათვალისგან. ისინი გამოიყენებოდა როგორც ზოგადი სახელმძღვანელო ორიენტირები. კითხვარი მოიცავდა რამდენიმე ძირითად თემატურ მიმართულებას:

- მედიის როლი პოლიტიკური კრიზისების დროს;
- ქართული მედიის სანდოობა და მიუკერძოებლობა;

- ჟურნალისტური ეთიკის სტანდარტების დაცვა;
- პოლიტიკური პოლარიზაციის აღქმა;
- დეზინფორმაციისა და დაუზუსტებელი ინფორმაციის გავრცელება;
- სოციალური მედიის გავლენა;
- დასავლური და ქართული მედიის შედარებითი შეფასება;
- ადამიანის უფლებების დაცვა კრიზისული გაშუქებისას;
- მედიის გავლენა საზოგადოებრივ აზრსა და დემოკრატიულ პროცესებზე.

მონაცემების ანალიზისას გამოყენებულ იქნა აღწერითი სტატისტიკის პრინციპები, მათ შორის პროცენტული განაწილება, საშუალო მაჩვენებლები და თემატური ინტერპრეტაცია. შედეგები გაანალიზდა აკადემიური კვლევის ლოგიკით, რაც გულისხმობს არა მხოლოდ მონაცემების აღწერას, არამედ მათ თეორიულ და სოციალურ კონტექსტში გააზრებას.

კვლევაში მონაწილე 160 რესპონდენტის დემოგრაფიული მონაცემები მნიშვნელოვანი საფუძველია შედეგების სწორად ინტერპრეტირებისთვის. რესპონდენტთა სქესობრივი, ასაკობრივი და პროფესიული განაწილება გვაძლევს შესაძლებლობას, დავინახოთ, რომ კვლევა ასახავს სხვადასხვა სოციალური და პროფესიული ჯგუფის დამოკიდებულებებს.

კვლევისას ასევე უზრუნველყოფილი იყო გენდერულად სამართლიანი წარმომადგენლობა და კვლევა იძლეოდა შესაძლებლობას, ქალებისა და კაცების პრობლემები და განწყობები ასახულიყო კვლევაში. რესპონდენტთა მნიშვნელოვანი ნაწილი იყო მდებარეობითი სქესის, ხოლო დანარჩენი – მამრობითი სქესის წარმომადგენელი. ეს მიუთითებს იმაზე, რომ კვლევა არაა ერთფეროვან სოციალურ ჯგუფზე შეზღუდული და მოიცავს განსხვავებული გამოცდილების მქონე მონაწილეებს.

ასაკობრივი თვალსაზრისით, კვლევაში მონაწილეობდნენ როგორც ახალგაზრდა, ისე საშუალო და უფროსი ასაკის რესპონდენტები. კვლევის ფარგლებში გამოიკითხა საშუალო ასაკის - 18-დან 65 წლამდე და 65+ ასაკის მოსახლეობა. სხვადასხვა ასაკობრივ ჯგუფს მიეცა შესაძლებლობა აესახა თავისი კონკრეტული შეხედულება საკვლევ საკითხთან დაკავშირებით. ასაკობრივი ჯგუფების ასეთი განაწილება მნიშვნელოვანია, რადგან პოლიტიკური კრიზისების გაშუქების აღქმა შესაძლოა განსხვავდებოდეს თაობების მიხედვით. ახალგაზრდა რესპონდენტები, როგორც წესი, უფრო აქტიურად იყენებენ სოციალურ მედიას და ციფრულ პლატფორმებს, ხოლო უფროსი ასაკობრივი ჯგუფები ხშირად მეტად არიან ორიენტირებული ტრადიციულ მედიასაშუალებებზე, მაგალითად ტელევიზიაზე.

პროფესიული ნიშნით, რესპონდენტთა შორის წარმოდგენილი იყვნენ ჟურნალისტები, აკადემიური სფეროს წარმომადგენლები, სტუდენტები, სხვადასხვა პროფესიის სპეციალისტები და საჯარო სივრცეში მიმდინარე პროცესებით დაინტერესებული მოქალაქეები. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ჟურნალისტიკისა და აკადემიური სფეროს წარმომადგენლების მონაწილეობა, რადგან მათი შეფასებები არა მხოლოდ მომხმარებლის, არამედ პროფესიული დაკვირვების პერსპექტივასაც შეიცავს.

ამგვარი დემოგრაფიული სურათი კვლევას ანიჭებს მრავალმხრივობას და იძლევა შესაძლებლობას, მიღებული შედეგები განვიხილოთ როგორც ზოგადი საზოგადოებრივი დამოკიდებულებების, ისე პროფესიულად ინფორმირებული შეფასებების ერთობლიობა.

კვლევის შედეგები

კვლევის შედეგები აჩვენებს, რომ დასავლურ მედიაში პოლიტიკური კრიზისების გაშუქება შედარებით მეტად ეფუძნება პროფესიულ ჟურნალისტურ სტანდარტებს, რაც უზრუნველყოფს მრავალწყაროიან, ბალანსირებულ და ფაქტებზე ორიენტირებულ დისკურსს. დასავლური მედიის პრაქტიკაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ფაქტების გადამოწმებას, სარედაქციო კონტროლსა და პოლიტიკური პლურალიზმის დაცვას. ამის საპირისპიროდ, ქართულ მედიაში ხშირად შეინიშნება შინაარსობრივი პოლარიზაცია, წყაროების შერჩევითი გამოყენება და პოლიტიკური აქტორების დომინანტური წარმოდგენა, რაც რიგ შემთხვევებში იწვევს მიკერძოებულ და ემოციურად დატვირთულ გაშუქებას.

კვლევა ასევე ცხადყოფს, რომ მედია მნიშვნელოვან როლს ასრულებს პოლიტიკური აქტორების ლეგიტიმაციისა და დელეგიტიმაციის პროცესში. მედიის მიერ კონსტრუირებული ნარატივები გავლენას ახდენს საზოგადოების მიერ პოლიტიკური მოვლენების ინტერპრეტაციაზე, პოლიტიკური პასუხისმგებლობის განსაზღვრასა და კრიზისული პროცესების საზოგადოებრივ შეფასებაზე. ამდენად, მედიის საქმიანობა პოლიტიკური კრიზისების დროს მხოლოდ ინფორმაციის გავრცელებით არ შემოიფარგლება; იგი აქტიურად მონაწილეობს პოლიტიკური რეალობის ფორმირებასა და საზოგადოებრივი აზრის სტრუქტურირებაში.

დასკვნით, კვლევა ხაზს უსვამს მედიის ინსტიტუციური გარემოს, პროფესიული ეთიკისა და სარედაქციო დამოუკიდებლობის მნიშვნელობას პოლიტიკური კრიზისების გაშუქების ხარისხის განსაზღვრაში. ნაშრომი აჩვენებს, რომ დემოკრატიული მედია გარემოს განვითარებისთვის აუცილებელია პროფესიული სტანდარტების გაძლიერება, ჟურნალისტური ეთიკის ეფექტიანი თვითრეგულაცია და კრიზისული ჟურნალისტიკის პროფესიული პრაქტიკის გაუმჯობესება. კვლევა მნიშვნელოვან წვლილს შეიტანს როგორც მედიის თეორიულ კვლევებში, ისე პოლიტიკური კომუნიკაციისა და დემოკრატიული პროცესების პრაქტიკული ანალიზის განვითარებაში.

კვლევის შედეგებმა აჩვენა, რომ რესპონდენტები მედიას მნიშვნელოვან როლს ანიჭებენ პოლიტიკური კრიზისების დროს. ეს მიგნება მიუთითებს, რომ საზოგადოებაში მედია აღიქმება არა მხოლოდ ინფორმაციის გამავრცელებელ ინსტიტუტად, არამედ პოლიტიკური პროცესების განმმარტებელ და საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებაში ჩართულ აქტორად.

პოლიტიკური კრიზისის დროს მედია ასრულებს რამდენიმე პარალელურ ფუნქციას. ერთი მხრივ, იგი მოქალაქეებს აწვდის ინფორმაციას მიმდინარე მოვლენების, პოლიტიკური გადაწყვეტილებების, საპროტესტო აქციების, ხელისუფლებისა და ოპოზიციის პოზიციების შესახებ. მეორე მხრივ, მედია ქმნის ინტერპრეტაციულ ჩარჩოებს, რომელთა მეშვეობითაც საზოგადოება აღიქვამს კრიზისს. სწორედ ამ ჩარჩოების საშუალებით ხდება კონკრეტული

მოვლენის შეფასება, პასუხისმგებელი აქტორების იდენტიფიცირება და პოლიტიკური პროცესების მნიშვნელობის განსაზღვრა.

რესპონდენტთა შეფასებებით, მედიის როლი განსაკუთრებით იზრდება მაშინ, როდესაც საზოგადოებაში არსებობს გაურკვევლობა, მაღალი ემოციური დაძაბულობა და ინფორმაციული ვაკუუმი. ასეთ პირობებში მოქალაქეები საჭიროებენ სანდო, დაბალანსებულ და გადამოწმებულ ინფორმაციას. თუ მედია ვერ ასრულებს ამ ფუნქციას, საზოგადოებაში იზრდება უნდობლობა, დეზინფორმაციის გავრცელების რისკი და პოლიტიკური პოლარიზაცია.

კვლევის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიგნებაა ის, რომ რესპონდენტები მედიის გავლენას საზოგადოებრივ აზრზე საკმაოდ მაღალ მნიშვნელობას ანიჭებენ. ეს ადასტურებს, რომ პოლიტიკური კრიზისების გაშუქება არ არის მხოლოდ ნეიტრალური ინფორმაციული პროცესი. იგი წარმოადგენს დისკურსულ პრაქტიკას, რომლის მეშვეობითაც მედია მონაწილეობს პოლიტიკური რეალობის კონსტრუირებაში.

კვლევის შედეგებში ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან პრობლემად გამოიკვეთა ქართული მედიის სანდოობისა და მიუკერძოებლობის საკითხი. რესპონდენტთა შეფასებები მიუთითებს, რომ საზოგადოების მნიშვნელოვანი ნაწილი ქართულ მედიას კრიტიკულად აღიქვამს პოლიტიკური კრიზისების გაშუქების კონტექსტში.

მიუკერძოებლობა ჟურნალისტიკის ერთ-ერთი ფუნდამენტური პრინციპია. განსაკუთრებით კრიზისულ ვითარებაში ჟურნალისტმა და მედიაორგანიზაციამ უნდა შეძლოს ფაქტების ობიექტურად წარმოჩენა, სხვადასხვა მხარის პოზიციის დაბალანსებული გაშუქება და საკუთარი პოლიტიკური სიმკითხევრისგან დისტანცირება. თუმცა კვლევის მონაცემები აჩვენებს, რომ რესპონდენტთა აზრით, ქართულ მედიაში ხშირად შეინიშნება პოლიტიკური მიკერძოება.

აღნიშნული ტენდენცია შეიძლება აიხსნას ქართული მედიაგარემოს სტრუქტურული თავისებურებებით. ქართული მედიის მნიშვნელოვანი ნაწილი ხშირად აღიქმება კონკრეტულ პოლიტიკურ ინტერესებთან, პარტიულ პოზიციებთან ან იდეოლოგიურ ბანაკებთან დაკავშირებულად. ასეთ პირობებში აუდიტორიისთვის რთულდება იმის განსაზღვრა, სად მთავრდება ფაქტობრივი ინფორმაცია და სად იწყება პოლიტიკური ინტერპრეტაცია.

რესპონდენტთა კრიტიკული შეფასებები მიუთითებს, რომ მედიის მიმართ ნდობის ხარისხი პირდაპირ კავშირშია მის პროფესიულ დამოუკიდებლობასთან. როდესაც აუდიტორია მედიას პოლიტიკურად მიკერძოებულად აღიქვამს, მცირდება მისი სანდოობა და იზრდება ალტერნატიული, ხშირად დაუზუსტებელი წყაროების მიმართ მიმართვიანობა.

კვლევის ერთ-ერთი ყველაზე მკაფიო მიგნება არის ქართული მედიის პოლიტიკური პოლარიზაციის მაღალი აღქმა. რესპონდენტთა დიდი ნაწილი მიიჩნევს, რომ ქართული მედია პოლიტიკური კრიზისების დროს ხშირად მოქმედებს პოლარიზებული ლოგიკით.

პოლარიზაცია მედიაში ვლინდება მაშინ, როდესაც მოვლენების გაშუქება ხდება არა ფაქტების მრავალმხრივი ანალიზის, არამედ დაპირისპირებული პოლიტიკური ბანაკების ინტერესების შესაბამისად. ამ შემთხვევაში მედია აღარ ფუნქციონირებს როგორც ნეიტრალური შუამავალი

საზოგადოებასა და პოლიტიკურ პროცესებს შორის. იგი თავად ხდება პოლიტიკური დაპირისპირების ნაწილი.

პოლიტიკური კრიზისების დროს პოლარიზებული მედია განსაკუთრებით სახიფათოა, რადგან იგი ხელს უწყობს საზოგადოების დაყოფას „ჩვენ“ და „ისინი“ ლოგიკით. ასეთ პირობებში განსხვავებული პოზიციის მქონე ჯგუფები არა როგორც ლეგიტიმური საზოგადოებრივი აქტორები, არამედ როგორც მტრული მხარეები წარმოჩნდებიან. ეს კი ზრდის კონფლიქტის ესკალაციის, სიძულვილის ენის, ემოციური მობილიზაციისა და საზოგადოებრივი დაპირისპირების რისკს.

კვლევის შედეგები აჩვენებს, რომ რესპონდენტები ქართულ მედიაში პოლიტიკურ პოლარიზაციას სისტემურ პრობლემად აღიქვამენ. ეს მიგნება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რადგან მიუთითებს არა მხოლოდ ცალკეული ჟურნალისტური შეცდომების არსებობაზე, არამედ მედიასისტემის უფრო ღრმა სტრუქტურულ გამოწვევაზე.

კვლევაში განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილდა მედიის მიერ ემოციური და სენსაციური ნარატივების გამოყენებაზე. რესპონდენტთა შეფასებები მიუთითებს, რომ ქართული მედია პოლიტიკური კრიზისების დროს ხშირად მიმართავს ემოციურად დატვირთულ ლექსიკას, დრამატიზებულ სათაურებსა და კონფლიქტზე ორიენტირებულ გაშუქებას.

სენსაციურობა მედიაში ხშირად დაკავშირებულია აუდიტორიის ყურადღების მოპოვების სურვილთან. ციფრულ გარემოში, სადაც მედიასაშუალებები კონკურენციას უწევენ ერთმანეთს ნახვების, რეიტინგებისა და სოციალური ქსელების ჩართულობისთვის, იზრდება რისკი, რომ ჟურნალისტური პროდუქტი მეტად გახდეს ემოციური ზემოქმედების საშუალება, ვიდრე ინფორმაციული ანალიტიკის სივრცე.

პოლიტიკური კრიზისის გაშუქებისას სენსაციურობა განსაკუთრებით პრობლემურია. კრიზისული ვითარება ისედაც მაღალი ემოციური დამაბულობით ხასიათდება. ამ დროს მედიის მიერ დრამატიზებული და კონფლიქტზე ორიენტირებული ნარატივების გამოყენება შესაძლოა კიდევ უფრო გაამწვავოს საზოგადოებრივი განწყობები.

რესპონდენტთა შეფასებები აჩვენებს, რომ მედიის ემოციურობა აღიქმება არა როგორც სტილისტური თავისებურება, არამედ როგორც პროფესიული სტანდარტების პრობლემა. ეს მიუთითებს, რომ საზოგადოება მედიასგან ელოდება არა მხოლოდ სწრაფ ინფორმაციას, არამედ პასუხისმგებლიან, მშვიდ და კონტექსტზე დაფუძნებულ გაშუქებას.

ჟურნალისტური ეთიკა კვლევის ერთ-ერთი ცენტრალური საკითხია. რესპონდენტთა შეფასებები მიუთითებს, რომ ქართულ მედიაში ეთიკური სტანდარტების დაცვა კვლავ მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება.

ეთიკური ჟურნალისტიკა გულისხმობს არა მხოლოდ ფორმალური წესების დაცვას, არამედ პროფესიული პასუხისმგებლობის გაცნობიერებას. პოლიტიკური კრიზისების დროს ჟურნალისტური ეთიკის მნიშვნელობა განსაკუთრებით იზრდება, რადგან არაზუსტმა ან მიკერძოებულმა ინფორმაციამ შესაძლოა გავლენა მოახდინოს საზოგადოებრივ უსაფრთხოებაზე,

პოლიტიკურ პროცესებზე და მოქალაქეთა უფლებებზე. კვლევის მონაცემების მიხედვით, რესპონდენტები კრიტიკულად აფასებენ ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებს, როგორებიცაა: ბალანსის დაცვა, ფაქტების გადამოწმების ხარისხი და წყაროების სანდოობა; ფაქტისა და მოსაზრების გამიჯვნა; სიმულვილის ენის თავიდან აცილება; ადამიანის ღირსების პატივისცემა და პოლიტიკური ნეიტრალიტეტი.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ფაქტისა და მოსაზრების გამიჯვნის პრობლემა. როდესაც ჟურნალისტური ტექსტი ან სატელევიზიო სიუჟეტი ფაქტობრივ ინფორმაციას და ჟურნალისტის/რედაქციის შეფასებით პოზიციას ერთმანეთში ურევს, აუდიტორიას უჭირს ობიექტური სურათის ჩამოყალიბება. ასეთი პრაქტიკა ამცირებს მედიის სანდოობას და აძლიერებს მიკერძოებულობის განცდას.

კვლევის შედეგები ცხადყოფს, რომ რესპონდენტები ეთიკური სტანდარტების გაძლიერებას აუცილებელ პირობად მიიჩნევენ მედიის პროფესიული განვითარებისათვის.

ფაქტების გადამოწმება კრიზისული ჟურნალისტიკის ერთ-ერთი უმთავრესი პრინციპია. პოლიტიკური კრიზისების დროს ინფორმაცია ხშირად სწრაფად ვრცელდება, წყაროები მრავალფეროვანი და ზოგჯერ ურთიერთსაწინააღმდეგოა, ხოლო საზოგადოებრივი მოთხოვნა მყისიერ ინფორმაციაზე განსაკუთრებით მაღალია. ასეთ ვითარებაში იზრდება შეცდომის, მანიპულაციისა და დეზინფორმაციის გავრცელების რისკი.

კვლევის შედეგები მიუთითებს, რომ რესპონდენტები ქართულ მედიაში ფაქტების გადამოწმების ხარისხს არასაკმარისად აფასებენ. ეს მიგნება განსაკუთრებით საყურადღებოა, რადგან ფაქტობრივი სიზუსტე ჟურნალისტიკის საბაზისო პირობაა. თუ აუდიტორიას აქვს განცდა, რომ მედია ინფორმაციას სათანადოდ არ ამოწმებს, ნდობა მედიაინსტიტუტების მიმართ სუსტდება.

ინფორმაციის სიზუსტის პრობლემა განსაკუთრებით მწვავედ დგას მაშინ, როდესაც საქმე ეხება პოლიტიკურ დაპირისპირებას, საპროტესტო აქციებს, ძალადობის შემთხვევებს, სამართალდამცავი ორგანოების მოქმედებას ან პოლიტიკურ ბრალდებებს. ასეთ დროს ერთი დაუზუსტებელი ინფორმაცია შესაძლოა გახდეს ფართო საზოგადოებრივი რეაქციის ან პოლიტიკური მანიპულაციის საფუძველი.

კვლევის შედეგებიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ ქართული მედიისათვის ერთ-ერთი უმთავრესი გამოწვევა არის სწრაფ ინფორმაციასა და გადამოწმებულ ინფორმაციას შორის ბალანსის დაცვა.

დეზინფორმაციის საკითხი კვლევის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მიმართულებად გამოიკვეთა. რესპონდენტთა შეფასებით, პოლიტიკური კრიზისების დროს ქართულ მედიასა და განსაკუთრებით სოციალურ მედიაში იზრდება დაუზუსტებელი და მანიპულაციური ინფორმაციის გავრცელების რისკი.

დეზინფორმაცია პოლიტიკური კრიზისის დროს მხოლოდ ინფორმაციული პრობლემა არ არის. იგი შეიძლება იქცეს პოლიტიკური გავლენის, საზოგადოებრივი დაყოფის, ინსტიტუტებისადმი უნდობლობის და დემოკრატიული პროცესების დესტაბილიზაციის ინსტრუმენტად. ამიტომ

დეზინფორმაციის პრევენცია უნდა განხილვოდეს როგორც ჟურნალისტური, ისე საზოგადოებრივი მნიშვნელობის ამოცანა.

კვლევის მონაწილეთა დამოკიდებულებები აჩვენებს, რომ რესპონდენტები აცნობიერებენ დეზინფორმაციის რისკებს და მედიას აკისრებენ პასუხისმგებლობას, გაადიეროს გადამოწმების მექანიზმები. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ მედიაორგანიზაციებმა მკაფიოდ განასხვავონ გადამოწმებული ინფორმაცია, ვარაუდი, ანალიზი და პოლიტიკური კომენტარი.

დეზინფორმაციის წინააღმდეგ ბრძოლა არ შეიძლება შემოიფარგლოს მხოლოდ ფაქტეკინგის ცალკეული ინიციატივებით. საჭიროა სისტემური მიდგომა, რომელიც მოიცავს ჟურნალისტების პროფესიულ მომზადებას, რედაქციული სტანდარტების გამყარებას, მედიის თვითრეგულირებას და აუდიტორიის მედია წიგნიერების გაძლიერებას.

კვლევის შედეგებმა აჩვენა, რომ რესპონდენტები სოციალურ მედიას მნიშვნელოვან ფაქტორად მიიჩნევენ პოლიტიკური კრიზისების გაშუქებისა და აღქმის პროცესში. სოციალური მედია დღეს ერთ-ერთი მთავარი სივრცეა, სადაც მოქალაქეები იღებენ ინფორმაციას, აზიარებენ საკუთარ პოზიციებს, მონაწილეობენ დისკუსიებში და რეაგირებენ პოლიტიკურ მოვლენებზე.

სოციალურ მედიას აქვს როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი ფუნქცია. ერთი მხრივ, იგი ზრდის ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას, აძლევს მოქალაქეებს საკუთარი ხმის გამოხატვის შესაძლებლობას და ქმნის ალტერნატიულ საჯარო სივრცეს. მეორე მხრივ, სოციალური მედია ხშირად ხელს უწყობს დაუზუსტებელი ინფორმაციის სწრაფ გავრცელებას, ემოციური მობილიზაციის გაძლიერებას და პოლარიზებული ჯგუფების ჩამოყალიბებას.

პოლიტიკური კრიზისის დროს სოციალური მედიის ალგორითმული ლოგიკა ხშირად აძლიერებს იმ შინაარსს, რომელიც ემოციურად მძაფრია, კონფლიქტურია ან სკანდალურია. ამის შედეგად, საზოგადოებრივი დისკუსია ხშირად გადადის არგუმენტირებული მსჯელობიდან ემოციურ დაპირისპირებაში.

კვლევის მონაცემები მიუთითებს, რომ რესპონდენტები სოციალურ მედიას დეზინფორმაციის გავრცელების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წყაროდ აღიქვამენ. ეს მიგნება აჩვენებს, რომ თანამედროვე მედიაკვლევაში ტრადიციული და ციფრული მედიის ანალიზი ერთმანეთისგან განცალკევებულად აღარ შეიძლება. პოლიტიკური კრიზისების გაშუქება დღეს ჰიბრიდულ საინფორმაციო ეკოსისტემაში მიმდინარეობს, სადაც ტელევიზია, ონლაინ მედია და სოციალური ქსელები ერთმანეთთან მჭიდროდ არიან დაკავშირებული.

პოლიტიკური კრიზისების გაშუქებისას ადამიანის უფლებების დაცვა განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს. კრიზისულ ვითარებაში ხშირად ხდება სხვადასხვა სოციალური, პოლიტიკური, ეთნიკური, რელიგიური ან იდეოლოგიური ჯგუფის მიმართ სტერეოტიპული და დისკრიმინაციული ნარატივების გავრცელება. ამგვარ პირობებში მედიის პასუხისმგებლობა მდგომარეობს არა მხოლოდ ინფორმაციის მიწოდებაში, არამედ ადამიანის ღირსების, თანასწორობისა და არადისკრიმინაციული გაშუქების პრინციპების დაცვაში.

კვლევის შედეგები აჩვენებს, რომ რესპონდენტები მნიშვნელოვან ყურადღებას უთმობენ სიძულვილის ენის პრევენციას. მათი შეფასებით, პოლიტიკურ კრიზისებში მედია უნდა ერიდებოდეს ისეთი ლექსიკის, ვიზუალური მასალისა და ნარატივების გამოყენებას, რომლებიც ხელს უწყობს კონკრეტული ჯგუფების დემონიზებას ან მარგინალიზაციას.

ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებული ჟურნალისტიკა გულისხმობს, რომ მედია კრიზისის მონაწილე ყველა მხარეს უნდა აშუქებდეს ღირსების დაცვის პრინციპით. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მაშინ, როდესაც გაშუქების ობიექტები არიან მოწყვლადი ჯგუფები, აქციის მონაწილეები, დაკავებული პირები, დაშავებულები ან პოლიტიკური ძალადობის მსხვერპლები.

რესპონდენტთა შეფასებები მიუთითებს, რომ დასავლური მედია შედარებით უფრო მეტად ასოცირდება ადამიანის უფლებების დაცვის სტანდარტებთან, ვიდრე ქართული მედია. თუმცა ეს შეფასება არ ნიშნავს, რომ დასავლური მედია სრულად თავისუფალია პრობლემებისგან. უფრო სწორად, იგი ასახავს საზოგადოებაში არსებულ წარმოდგენას, რომ დასავლურ მედიაში ინსტიტუციური ეთიკური სტანდარტები და პროფესიული რეგულაციები უფრო მკაფიოდ არის ჩამოყალიბებული.

კვლევის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტი იყო დასავლური და ქართული მედიის შედარებითი შეფასება. რესპონდენტთა დამოკიდებულებები აჩვენებს, რომ დასავლური მედია ხშირად აღიქმება, როგორც უფრო მეტად ინსტიტუციურად ჩამოყალიბებული, სტანდარტიზებული და ადამიანის უფლებებზე ორიენტირებული სისტემა. დასავლური მედიის მიმართ შედარებით მაღალი ნდობა შეიძლება უკავშირდებოდეს იმ ფაქტს, რომ საერთაშორისო მედიაორგანიზაციები ხშირად ასოცირდებიან მკაფიო რედაქციულ პოლიტიკასთან, ეთიკურ კოდექსებთან, ფაქტჩეკინგის სისტემებთან და აუდიტორიის წინაშე ანგარიშვალდებულების პრაქტიკებთან. ქართული მედიის შემთხვევაში რესპონდენტთა შეფასებები უფრო კრიტიკულია. ძირითადი პრობლემებია პოლიტიკური მიკერძოება, პოლარიზაცია, სენსაციურობა და ეთიკური სტანდარტების არათანმიმდევრული დაცვა.

თუმცა აუცილებელია აღინიშნოს, რომ შედარებითი შეფასება არ გულისხმობს დასავლური მედიის იდეალიზაციას. დასავლურ მედიაშიც არსებობს პოლიტიკური მიკერძოების, კომერციული ზეწოლისა და საინფორმაციო მანიპულაციის შემთხვევები. განსხვავება უფრო მეტად დაკავშირებულია ინსტიტუციური კონტროლის, პროფესიული თვითრეგულირებისა და მედია ანგარიშვალდებულების ხარისხთან. ამ თვალსაზრისით, ქართული მედიის განვითარებისათვის მნიშვნელოვანია არა დასავლური მოდელების მექანიკური გადმოტანა, არამედ ისეთი პროფესიული სტანდარტების გაძლიერება, რომლებიც ადგილობრივ სოციალურ, პოლიტიკურ და კულტურულ კონტექსტს შეესაბამება.

კვლევის შედეგები ადასტურებს, რომ რესპონდენტები მედიას საზოგადოებრივ აზრზე მნიშვნელოვან გავლენას მიაწერენ. პოლიტიკური კრიზისის დროს მედია არა მხოლოდ აღწერს მოვლენებს, არამედ ქმნის მათ ინტერპრეტაციას. იგი განსაზღვრავს, რომელი საკითხები გახდება პრიორიტეტული, რომელი აქტორები წარმოჩნდებიან პასუხისმგებელ პირებად და როგორ შეფასდება პოლიტიკური პროცესები.

მედიის გავლენა საზოგადოებრივ აზრზე განსაკუთრებით ძლიერია მაშინ, როდესაც საზოგადოებაში არსებობს მაღალი ემოციური დაძაბულობა და ინფორმაციის ნაკლებობა. ასეთ ვითარებაში აუდიტორია ხშირად უფრო მგრძნობიარეა მედიის მიერ შეთავაზებული ნარატივების მიმართ. თუ მედია იყენებს დაბალანსებულ, კონტექსტზე დაფუძნებულ და ფაქტობრივად გადამოწმებულ გაშუქებას, მას შეუძლია ხელი შეუწყოს ინფორმირებულ საზოგადოებრივ დისკუსიას. ხოლო თუ მედია მიმართავს მიკერძოებულ, ემოციურ ან სენსაციურ გაშუქებას, იგი შესაძლოა გახდეს პოლარიზაციისა და დაპირისპირების გამაძლიერებელი ფაქტორი. კვლევის შედეგები ამტკიცებს, რომ რესპონდენტები აცნობიერებენ მედიის ამ გავლენას და ამიტომაც განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებენ ჟურნალისტურ ნეიტრალიტეტს, პროფესიულ ეთიკასა და პასუხისმგებლობას.

კვლევის შედეგები ცხადყოფს, რომ პოლიტიკური კრიზისების გაშუქება ქართული მედიისათვის ერთ-ერთი ყველაზე რთული პროფესიული გამოწვევაა. კრიზისული ვითარება მოითხოვს სწრაფ რეაგირებას, მაგრამ ამავე დროს მოითხოვს განსაკუთრებულ სიზუსტეს, სიფრთხილესა და ეთიკურ პასუხისმგებლობას. სწორედ ამ ორ მოთხოვნას — სისწრაფესა და სიზუსტეს – შორის ბალანსის დაცვა წარმოადგენს თანამედროვე ჟურნალისტიკის ერთ-ერთ მთავარ პრობლემას. მიღებული მონაცემები აჩვენებს, რომ რესპონდენტთა აღქმაში ქართული მედია ხშირად ვერ ახერხებს პოლიტიკური კრიზისების გაშუქებას სრული პროფესიული ნეიტრალიტეტისა და ეთიკური სტანდარტების დაცვით. განსაკუთრებით პრობლემურად აღიქმება პოლიტიკური პოლარიზაცია, მიკერძოებული გაშუქება, სენსაციური სათაურები, ემოციური ნარატივები და დეზინფორმაციის გავრცელების რისკი. ამავდროულად, კვლევა აჩვენებს, რომ საზოგადოება მედიას კვლავ მნიშვნელოვან დემოკრატიულ ინსტიტუტად მიიჩნევს. ეს ნიშნავს, რომ კრიტიკული დამოკიდებულება მედიის მიმართ არ არის მისი როლის უარყოფა. პირიქით, რესპონდენტთა შეფასებები მიუთითებს, რომ საზოგადოებას მედიასთან მიმართებით მაღალი მოლოდინები აქვს. მოქალაქეები ელოდებიან, რომ მედია იქნება სანდო, პროფესიული, ეთიკური, დამოუკიდებელი და პასუხისმგებელი.

პოლიტიკური კრიზისების გაშუქების პროცესში მედიის განსაკუთრებული მნიშვნელობა იმითაც აიხსნება, რომ კრიზისი ხშირად ცვლის საზოგადოებრივი კომუნიკაციის ჩვეულებრივ რეჟიმს. ასეთ დროს იზრდება ინფორმაციის მოთხოვნა, ძლიერდება ემოციური რეაქციები, მცირდება ნდობა ინსტიტუტების მიმართ და იზრდება მანიპულაციის შესაძლებლობა. სწორედ ამიტომ, მედიის თითოეულ პროფესიულ გადაწყვეტილებას – სათაურის შერჩევას, წყაროს გამოყენებას, ვიზუალური მასალის ჩვენებას, კომენტარის ჩართვას ან გამოტოვებას – შეუძლია მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინოს საზოგადოებრივ განწყობებზე.

კვლევის შედეგები ასევე აჩვენებს, რომ მედიის ეთიკური პრობლემები არ უნდა განვიხილოთ მხოლოდ ინდივიდუალური ჟურნალისტების პასუხისმგებლობად. ეს არის სისტემური საკითხი, რომელიც უკავშირდება მედიაორგანიზაციების რედაქციულ პოლიტიკას, მფლობელობის სტრუქტურას, პოლიტიკური და კომერციული გავლენების ხარისხს, ჟურნალისტური განათლების დონესა და თვითრეგულირების ეფექტიანობას. ამ თვალსაზრისით, კვლევა ადასტურებს, რომ პოლიტიკური კრიზისების გაშუქების გაუმჯობესება საჭიროებს კომპლექსურ

მიდგომას. აუცილებელია როგორც ჟურნალისტების პროფესიული მომზადება, ისე მედიაორგანიზაციების შიდა სტანდარტების გაძლიერება, დამოუკიდებელი თვითრეგულირების მექანიზმების განვითარება და აუდიტორიის მედია წიგნიერების ამაღლება.

დასკვნა

წინამდებარე კვლევამ აჩვენა, რომ პოლიტიკური კრიზისების გაშუქების პროცესში მედია საქართველოში მნიშვნელოვანი პროფესიული, ეთიკური და ინსტიტუციური გამოწვევების წინაშე დგას. 160 რესპონდენტის მონაცემების ანალიზის საფუძველზე გამოიკვეთა, რომ საზოგადოების მნიშვნელოვანი ნაწილი კრიტიკულად აფასებს ქართული მედიის სანდოობას, მიუკერძოებლობასა და პროფესიული სტანდარტების დაცვას პოლიტიკური კრიზისების გაშუქებისას. კვლევის ძირითადი დასკვნები შეიძლება ჩამოყალიბდეს შემდეგნაირად:

- მედიის უმნიშვნელოვანესი როლი პოლიტიკური კრიზისებისას. მედია აღქმულია არა მხოლოდ როგორც ინფორმაციის გამავრცელებელი, არამედ საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბების პროცესში აქტიურად ჩართული ინსტიტუტია.
- ქართული მედიის ერთ-ერთ მთავარ პრობლემად, რესპოდენტები ასახელებენ პოლიტიკურ პოლარიზაციას. რესპოდენტები საკუთარ შეფასებებში მიუთითებენ იმაზე, რომ ქართული მედიის ნაწილი ხშირად აღიქმება, როგორც კონკრეტული პოლიტიკური ინტერესების გამტარებელი.
- კვლევისას გამოვლინდა პასუხისმგებლიანი ჟურნალისტური საქმიანობის ეთიკური სტანდარტების გაძლიერების აუცილებლობა. განსაკუთრებულად პრობლემური საკითხია ფაქტების გადამოწმების პროცესი, ფაქტისა და მოსაზრების გამიჯვნა, სენსაციურობის შემცირება და სიძულვილის ენის პრევენცია.
- დეზინფორმაცია და დაუზუსტებელი ინფორმაციის გავრცელება კვლავ მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება, განსაკუთრებით სოციალური მედიის გაძლიერების პირობებში.
- დასავლური მედია რესპოდენტთა აღქმაში შედარებით მეტად ასოცირდება პროფესიულ სტანდარტებთან და ადამიანის უფლებების დაცვასთან, თუმცა ეს შეფასება უნდა განვიხილოთ, როგორც ინსტიტუციური სტანდარტების მიმართ არსებული შედარებითი ნდობის გამოხატულება.

საბოლოოდ, კვლევა ადასტურებს, რომ პოლიტიკური კრიზისების გაშუქება მოითხოვს ჟურნალისტიკის პროფესიული კულტურის გაძლიერებას, მედიაორგანიზაციების ეთიკური პასუხისმგებლობის ზრდას და ისეთი სტანდარტების განვითარებას, რომლებიც ხელს შეუწყობს არა პოლარიზაციის გაღრმავებას, არამედ საზოგადოებრივ ინფორმირებულობას, დემოკრატიულ დისკუსიასა და ადამიანის უფლებების დაცვას.

რეკომენდაციები

1. **ჟურნალისტური ეთიკის გაძლიერება** (მედიაორგანიზაციებმა უფრო მკაფიოდ უნდა დანერგონ ეთიკური გაშუქების შიდა სტანდარტები, განსაკუთრებით პოლიტიკური კრიზისების პერიოდში);

2. **ფაქტების გადამოწმების მექანიზმების გაუმჯობესება** (კრიზისულ სიტუაციაში მედიაორგანიზაციამ მნიშვნელოვანი ყურადღება უნდა დაუთმოს წყაროების სანდოობასა და ინფორმაციის გადამოწმებას);
3. **ფაქტისა და მოსაზრების გამიჯვნა** (მედიაპროდუქტში მკაფიოდ უნდა იყოს განსაზღვრული, სად არის წარმოდგენილი ფაქტობრივი ინფორმაცია და სადაა – ანალიზი ან/და კომენტარი);
4. **სენსაციურობის შემცირება** (მედიამ თავი უნდა აარიდოს მანიპულაციურ სათაურებს, დრამატიზებულ ვიზუალურ მასალას და კონფლიქტის ხელოვნურად გამწვავებას);
5. **პოლიტიკური ნეიტრალიტეტი** (ჟურნალისტებმა კრიზისული მოვლენების გაშუქებაზე პოლიტიკური სიმპათიების გავლენა მინიმუმამდე უნდა დაიყვანონ);
6. **სიბუღილის ენის თავიდან აცილება** (მედიამ განსაკუთრებული სიფრთხილით უნდა გააშუქოს პოლიტიკური, ეთნიკური, რელიგიური, სოციალური და სხვა ჯგუფებთან დაკავშირებული საკითხები);
7. **ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებული გაშუქება** (პოლიტ. კრიზისებში ჩართული ყველა მხარე უნდა გაშუქდეს ადამიანის ღირსებისა და უფლებების დაცვის პრინციპით);
8. **ჟურნალისტური განათლების გაძლიერება** (უნივერსიტეტებმა და პროფესიულმა ორგანიზაციებმა მეტი ყურადღება უნდა დაუთმონ კრიზისული ჟურნალისტიკის, მედიაეთიკისა და ფაქტების გადამოწმების (ფაქტჩეკინგის) პრინციპების სწავლებას);
9. **თვითრეგულირების მექანიზმების განვითარება** (აუცილებელია მედიაში პროფესიული პასუხისმგებლობის, ასევე ანგარიშვალდებულების გაძლიერება);
10. **მედიაწიგნიერების ამაღლებაზე ზრუნვა** (საზოგადოებამ უნდა შეძლოს ინფორმაციის კრიტიკული შეფასება, დეზინფორმაციის ამოცნობა და სანდო წყაროების გარჩევა).

სამომავლო კვლევის პერსპექტივები

- სამომავლოდ, უმჯობესი იქნება, კვლევის გაფართოება რამდენიმე მიმართულებით. პირველ რიგში, შესაძლებელია რაოდენობრივი მონაცემების შევსება თვისებრივი ინტერვიუებით ჟურნალისტებთან, რედაქტორებთან, მედია ექსპერტებთან, რაც იმ მიზეზების უფრო ღრმად გაანალიზების საშუალებას მოგვცემს, რაც მედიის მიმართ კრიტიკულ დამოკიდებულებებს განაპირობებს.
- მნიშვნელოვანია კონკრეტული პოლიტიკური კრიზისების ქეისების კონტენტანალიზი. მაგალითად, შესაძლებელია გაანალიზდეს საპროტესტო აქციების, პარლამენტის წინ მიმდინარე დაპირისპირებების ან საერთაშორისო პოლიტიკური მოვლენების გაშუქება ქართულ და დასავლურ მედიაში.
- საჭიროა სოციალური მედიის ცალკე შესწავლა, რადგან თანამედროვე პოლიტიკური კრიზისები ხშირად სწორედ ციფრულ პლატფორმებზე იღებს განსაკუთრებულ დინამიკას. სოციალური მედიის ანალიზი შესაძლებლობას მოგვცემს, დავინახოთ, როგორ ვრცელდება

დეზინფორმაცია, როგორ ყალიბდება პოლარიზებული ჯგუფები და რა როლს ასრულებს ალგორითმული კომუნიკაცია პოლიტიკური დამაბულობის გაღრმავებაში.

- სასურველია დასავლური და ქართული მედიის შედარებითი კვლევის გაღრმავება კონკრეტული ეთიკური კოდექსების, სარედაქციო სახელმძღვანელოებისა და პრაქტიკული გაშუქების მაგალითების საფუძველზე.

კვლევის საერთო სურათი მიუთითებს, რომ პოლიტიკური კრიზისების გაშუქება წარმოადგენს არა მხოლოდ ჟურნალისტურ, არამედ დემოკრატიული მმართველობისა და საზოგადოებრივი სტაბილურობის საკითხსაც. მედიის პროფესიული ხარისხი პირდაპირ უკავშირდება იმას, თუ როგორ იგებს საზოგადოება კრიზისს, როგორ აფასებს პოლიტიკურ პროცესებს და რამდენად შეუძლია ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღება. 160 რესპონდენტის მონაცემებზე დაფუძნებული ანალიზი ცხადყოფს, რომ საზოგადოება მედიას დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს, თუმცა ამავედროულად მისგან უფრო მაღალ პროფესიულ პასუხისმგებლობას, ეთიკურობასა და დამოუკიდებლობას მოითხოვს. ეს მოლოდინი უნდა გახდეს ქართული მედიის შემდგომი განვითარების ერთ-ერთი მთავარი საფუძველი.

Specifics of Political Crisis Coverage: Examples of Western and Georgian Media

Mariam Adamashvili

Doctor of Social Sciences, Assistant Professor

Georgian National University SEU

m.adamashvili@seu.edu.ge

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12129>

Abstract

The influence of the media becomes particularly evident during political crises, when public attention is concentrated on political confrontation and instability. Under such circumstances, the media functions not only as a channel for the dissemination of information, but also as an active arena in which interpretative frameworks are constructed, through which society perceives and understands crisis events. A political crisis creates a distinctive informational environment in which the production, selection, and interpretation of information become central mechanisms of political communication.

During periods of crisis, the role of the media increases significantly, as this is precisely the time when political actors receive intensive coverage and public perceptions are actively shaped. The media constructs a symbolic reality through which the crisis is not only reflected, but also framed within specific interpretative patterns. Consequently, the coverage of political crises represents not only an informational process, but also a discursive practice that exerts substantial influence on the public understanding of political events, the attribution of political responsibility, and the development of democratic processes.

The aim of this paper is to analyze the specific characteristics of political crisis coverage through the examples of Western and Georgian media, based on a comparative study of media discourse, narrative structures, and interpretative frameworks. The research seeks to identify how the coverage of crisis events differs across various media systems, which factors determine the style and content of reporting, and how these processes influence the formation of public perception and political legitimacy.

Methodologically, the study is based on a mixed-methods research design that combines qualitative and quantitative approaches. The qualitative analysis includes discourse and comparative analysis of media texts, enabling the identification of journalistic narrative strategies and interpretative models.

Quantitative analysis is employed for the systematic evaluation of media content, including the assessment of thematic distribution, the frequency of sources, and the intensity of actor representation. The empirical material consists of news and analytical programs from Western and Georgian television media, selected according to specific periods of political crisis.

The findings of the study demonstrate that the coverage of political crises in Western media is more strongly grounded in professional standards, resulting in comparatively balanced and multi-sourced discourse. In contrast, Georgian media reveals a tendency toward content polarization, selective use of sources, and the dominant representation of political actors, which frequently leads to bias. The research

also confirms that the media plays a significant role in the processes of legitimizing and delegitimizing political actors.

In conclusion, the study emphasizes the importance of the institutional media environment and professional ethics in determining the quality of political crisis coverage, while also making a significant contribution to both theoretical and practical media studies.

Keywords: political crisis, media coverage, democratic processes.

Introduction

In politically crisis-driven situations, the influence of the media on contemporary political processes becomes particularly evident, especially when public attention is intensely focused on institutional conflicts, political instability, and confrontation. In such circumstances, the media functions not merely as a technical means of disseminating information, but also as an active socio-political arena in which interpretative frameworks are constructed, through which audiences perceive, analyze, and evaluate ongoing events. The discourse shaped by the media plays a decisive role in defining the nature of the crisis, identifying responsible actors, determining which political narratives dominate the public sphere, and shaping public attitudes toward specific political processes.

A political crisis creates a distinctive informational environment in which the selection and processing of information become one of the most important mechanisms of political communication. During periods of crisis, the flow of information is often characterized by intensity and, in many cases, by a certain degree of chaos, which requires the media not only to operate promptly, but also to demonstrate a high level of professional responsibility, ethical awareness, and adherence to journalistic standards.

Political crisis, as a condition of social and institutional tension, generates an informational environment in which the responsibility of the media increases significantly. In crisis situations, citizens frequently rely on the media as their primary source of information regarding current events; through media coverage, they evaluate political actors, interpret the causes of conflict, and shape their own opinions and attitudes. Consequently, the media possesses the capacity both to provide objective and balanced information and to intensify political confrontation, deepen social polarization, and reinforce conflict-oriented discourses.

The role of the media becomes even more significant during crises because such situations involve the intensive visualization of political actors and the active formation of public opinion and social perceptions. The media constructs a symbolic reality through which political crises are not only reflected, but also shaped through specific interpretative forms. Linguistic strategies, visual narratives, thematic emphases, and principles of source selection employed by the media substantially influence the way society perceives political processes. Therefore, the coverage of political crises should be understood not only as an informational practice, but also as a discursive process that shapes political reality and participates in the construction of political legitimacy and symbolic power relations.

Positive or negative attitudes expressed by the media toward political actors significantly influence the level of public trust in state institutions, opposition groups, and civic protest movements.

In the coverage of political crises, particular importance is attached to such principles of journalistic ethics as accuracy, impartiality, the distinction between facts and opinions, source verification, balance, respect for human dignity, the prevention of hate speech, and the protection of the public interest. Violations of these principles during periods of crisis may become not only a professional issue, but also a challenge to public security, democratic culture, and the protection of human rights.

Within the context of Georgian media, the coverage of political crises acquires particular significance, as the country's media environment is often characterized by political polarization, associations with partisan interests, sensationalism, and the prevalence of emotionally charged narratives. In such an environment, it is essential to evaluate how citizens perceive the role of the media during political crises and to what extent they regard it as an institution oriented toward the protection of professional standards.

The present study examines precisely this problematic field. Its purpose is to analyze, on the basis of quantitative data, respondents' attitudes toward the coverage of political crises by Georgian and Western media, to identify the main trends related to media credibility, ethical standards, political bias, and disinformation, and to formulate recommendations for strengthening professional standards.

The primary objective of the research is to evaluate the role of the media and professional responsibility in the coverage of political crises from a comparative perspective of Georgian and Western media systems. In order to achieve this objective, the following research tasks were identified:

- To identify public perceptions regarding the extent to which Georgian media operates freely in the coverage of political crises and to determine the degree to which it is perceived as politically polarized;
- To assess respondents' attitudes toward the level of compliance with journalistic ethics, as well as to analyze perceptions of the dissemination of disinformation and unverified information during periods of political crisis;
- To examine the impact of social media on the coverage of political crises and the dissemination of information, and to determine the extent to which respondents participating in the study consider the distinction between fact and opinion to be important;
- To evaluate the comparative perception of Western and Georgian media in terms of the protection of human rights and adherence to professional standards, and to develop recommendations for improving professional and ethical media practices.

The study also examines contemporary theoretical interpretations of the relationship between media and democracy. In a democratic society, the media constitutes an essential component of the public sphere, ensuring the free circulation of information, the existence of political pluralism, and the informed participation of citizens in public life. However, it should be noted that during periods of political crisis, this function of the media often becomes increasingly complicated, as such circumstances intensify the influence of political pressure, commercial interests, and informational manipulation. Therefore, the study of crisis journalism is regarded as one of the significant directions in contemporary media research.

Research Methods

The research methodology combines both qualitative and quantitative approaches. The qualitative analysis includes discourse and comparative analysis of Georgian and Western media texts, enabling the identification of journalistic narrative strategies, interpretative models, and the mechanisms through which political narratives are constructed.

Quantitative analysis is applied to the systematic evaluation of Georgian media content. A structured online questionnaire was used as the primary research instrument, incorporating demographic, thematic, and evaluative sections. A total of 160 respondents participated in the study. The collected data provides significant empirical insight into how respondents perceive the role and performance of the media in the coverage of political crises.

The main research instrument was a questionnaire-guide, which consisted of a list of issues and thematic directions used as general guiding frameworks for the study. The questionnaire included several major thematic areas:

- The role of the media during political crises;
- The credibility and impartiality of Georgian media;
- Compliance with standards of journalistic ethics;
- Perceptions of political polarization;
- The dissemination of disinformation and unverified information;
- The influence of social media;
- Comparative evaluation of Western and Georgian media;
- The protection of human rights during crisis coverage;
- The influence of the media on public opinion and democratic processes.

In the process of data analysis, principles of descriptive statistics were applied, including percentage distribution, average indicators, and thematic interpretation. The findings were analyzed according to the logic of academic research, which implies not only the description of data, but also its interpretation within broader theoretical and social contexts.

The demographic characteristics of the 160 respondents participating in the study constitute an important basis for the accurate interpretation of the results. The distribution of respondents according to gender, age, and profession demonstrates that the research reflects the attitudes of various social and professional groups.

The study also ensured gender-balanced representation and provided an opportunity for the perspectives and experiences of both women and men to be reflected in the research. A significant proportion of respondents were female, while the remaining participants were male. This indicates that the study was not limited to a single social group, but instead included participants with diverse experiences and social backgrounds.

From an age perspective, the study involved younger, middle-aged, and older respondents. The survey included working-age participants between 18 and 65 years old, as well as respondents aged 65 and above. Different age groups were given the opportunity to express their specific views regarding the research

topic. Such an age distribution is particularly important, as perceptions of political crisis coverage may vary across generations. Younger respondents generally tend to use social media and digital platforms more actively, whereas older age groups are often more oriented toward traditional media outlets, particularly television.

In terms of professional background, the respondents included journalists, representatives of the academic sphere, students, specialists from various professional fields, and citizens interested in ongoing public and political processes. The participation of journalists and representatives of academia is especially significant, as their evaluations reflect not only the perspective of media consumers, but also that of professional observation and analysis.

Such a demographic composition provides the research with a multidimensional character and allows the findings to be interpreted both as a reflection of general public attitudes and as professionally informed assessments.

Research Findings

The findings of the study demonstrate that the coverage of political crises in Western media is comparatively more grounded in professional journalistic standards, ensuring a multi-sourced, balanced, and fact-oriented discourse. In Western media practice, particular emphasis is placed on fact-checking, editorial control, and the protection of political pluralism. In contrast, Georgian media frequently demonstrates content polarization, selective use of sources, and the dominant representation of political actors, which in many cases results in biased and emotionally charged coverage.

The research also reveals that the media plays a significant role in the processes of legitimizing and delegitimizing political actors. Narratives constructed by the media influence the public interpretation of political events, the attribution of political responsibility, and the societal evaluation of crisis processes. Thus, media activity during political crises is not limited merely to the dissemination of information; it actively participates in the construction of political reality and the structuring of public opinion.

In conclusion, the study emphasizes the importance of the institutional media environment, professional ethics, and editorial independence in determining the quality of political crisis coverage. The paper demonstrates that the development of a democratic media environment requires the strengthening of professional standards, effective self-regulation of journalistic ethics, and the improvement of professional practices in crisis journalism. The research contributes significantly both to theoretical media studies and to the development of practical analyses of political communication and democratic processes.

The findings of the study also demonstrate that respondents assign considerable importance to the role of the media during political crises. This finding indicates that society perceives the media not merely as an institution for disseminating information, but also as an actor involved in interpreting political processes and shaping public opinion.

During political crises, the media performs several parallel functions. On the one hand, it provides citizens with information about ongoing events, political decisions, protest movements, and the positions of the

government and opposition. On the other hand, the media constructs interpretative frameworks through which society perceives the crisis. It is precisely through these frameworks that specific events are evaluated, responsible actors are identified, and the significance of political processes is determined.

According to respondents' assessments, the role of the media becomes especially significant in situations characterized by uncertainty, heightened emotional tension, and informational vacuum. Under such conditions, citizens require reliable, balanced, and verified information. If the media fails to fulfill this function, public distrust, the risk of disinformation, and political polarization tend to increase.

One of the significant findings of the research is that respondents attribute a particularly high level of influence to the media in shaping public opinion. This confirms that the coverage of political crises is not merely a neutral informational process. Rather, it constitutes a discursive practice through which the media participates in the construction of political reality.

Among the most important issues identified in the research findings is the problem of the credibility and impartiality of Georgian media. Respondents' evaluations indicate that a significant part of society perceives Georgian media critically in the context of political crisis coverage.

Impartiality is one of the fundamental principles of journalism. Particularly during periods of crisis, journalists and media organizations are expected to present facts objectively, provide balanced coverage of different viewpoints, and maintain distance from their own political sympathies. However, the research data demonstrates that, according to respondents, political bias is frequently evident within Georgian media.

This tendency may be explained by the structural characteristics of the Georgian media environment. A significant portion of Georgian media is often perceived as being connected to particular political interests, party positions, or ideological camps. Under such circumstances, it becomes increasingly difficult for audiences to distinguish where factual information ends and political interpretation begins.

Respondents' critical assessments indicate that the level of trust in the media is directly linked to its professional independence. When audiences perceive the media as politically biased, its credibility decreases, while reliance on alternative and often unverified sources increases.

One of the clearest findings of the study is the high perception of political polarization within Georgian media. A large proportion of respondents believe that Georgian media frequently operates according to a polarized logic during political crises.

Polarization in the media becomes evident when events are covered not through a multifaceted analysis of facts, but rather in accordance with the interests of opposing political camps. In such cases, the media no longer functions as a neutral intermediary between society and political processes; instead, it becomes part of the political confrontation itself.

During political crises, polarized media is particularly dangerous because it contributes to the division of society according to the logic of "us" versus "them." Under such conditions, groups with differing

viewpoints are presented not as legitimate social actors, but as hostile sides. This increases the risk of conflict escalation, hate speech, emotional mobilization, and broader social confrontation.

The findings of the study demonstrate that respondents perceive political polarization in Georgian media as a systemic problem. This finding is especially important because it points not merely to isolated journalistic errors, but to deeper structural challenges within the media system itself.

The research paid particular attention to the use of emotional and sensationalist narratives by the media. Respondents' assessments indicate that Georgian media frequently employs emotionally charged language, dramatized headlines, and conflict-oriented coverage during political crises.

Sensationalism in the media is often associated with the desire to attract audience attention. In the digital environment, where media outlets compete for views, ratings, and engagement on social networks, the risk increases that journalistic products become instruments of emotional influence rather than spaces for informative analysis.

Sensationalism is particularly problematic in the coverage of political crises. Crisis situations are already characterized by high emotional tension. In such circumstances, the use of dramatized and conflict-oriented narratives by the media may further intensify public emotions and social tensions.

Respondents' evaluations demonstrate that emotionalism in the media is perceived not merely as a stylistic feature, but as a problem related to professional standards. This indicates that society expects from the media not only rapid information, but also responsible, balanced, and context-based coverage.

Journalistic ethics constitutes one of the central issues of the study. Respondents' evaluations indicate that adherence to ethical standards remains a significant challenge within Georgian media.

Ethical journalism implies not only compliance with formal rules, but also an awareness of professional responsibility. During political crises, the importance of journalistic ethics increases significantly, since inaccurate or biased information may affect public security, political processes, and citizens' rights. According to the research data, respondents critically evaluate such important issues as: maintaining balance, the quality of fact-checking, and the reliability of sources; the distinction between fact and opinion; the avoidance of hate speech; respect for human dignity; and political neutrality.

Particularly significant is the problem of distinguishing between fact and opinion. When journalistic texts or television reports blur the line between factual information and the evaluative position of journalists or editorial boards, audiences find it difficult to form an objective understanding of events. Such practices reduce media credibility and strengthen perceptions of bias.

The findings of the study demonstrate that respondents consider the strengthening of ethical standards to be an essential condition for the professional development of the media.

Fact-checking is one of the fundamental principles of crisis journalism. During political crises, information spreads rapidly, sources are diverse and sometimes contradictory, and public demand for immediate

information becomes particularly high. Under such circumstances, the risks of error, manipulation, and the spread of disinformation increase significantly.

The findings of the study indicate that respondents assess the quality of fact-checking in Georgian media as insufficient. This finding is particularly noteworthy, since factual accuracy constitutes one of the fundamental principles of journalism. If audiences perceive that the media fails to verify information adequately, trust in media institutions weakens.

The problem of informational accuracy becomes especially acute in cases involving political confrontation, protest demonstrations, incidents of violence, the actions of law enforcement agencies, or political accusations. In such circumstances, even a single unverified piece of information may become the basis for broad public reaction or political manipulation.

Based on the findings of the study, it may be argued that one of the major challenges facing Georgian media is maintaining a balance between rapid reporting and verified information.

The issue of disinformation emerged as one of the significant directions of the research. According to respondents' assessments, during political crises the risk of spreading unverified and manipulative information increases within Georgian media and especially across social media platforms.

During periods of political crisis, disinformation is not merely an informational problem. It may become an instrument of political influence, social division, distrust toward institutions, and the destabilization of democratic processes. Therefore, the prevention of disinformation should be regarded as both a journalistic and a broader societal responsibility.

The attitudes of the research participants demonstrate that respondents are aware of the risks associated with disinformation and assign responsibility to the media to strengthen verification mechanisms. It is particularly important for media organizations to clearly distinguish between verified information, assumptions, analytical interpretation, and political commentary.

The fight against disinformation cannot be limited solely to isolated fact-checking initiatives. A systematic approach is required, encompassing the professional training of journalists, the strengthening of editorial standards, effective media self-regulation, and the enhancement of media literacy among audiences.

The findings of the study also demonstrate that respondents consider social media to be a significant factor in the coverage and perception of political crises. Today, social media represents one of the principal spaces where citizens receive information, share their views, participate in discussions, and react to political events.

Social media performs both positive and negative functions. On the one hand, it increases access to information, enables citizens to express their opinions, and creates an alternative public sphere. On the other hand, social media frequently facilitates the rapid dissemination of unverified information, intensifies emotional mobilization, and contributes to the formation of polarized groups.

During political crises, the algorithmic logic of social media often amplifies content that is emotionally intense, conflict-oriented, or sensational. As a result, public discussion frequently shifts from reasoned debate toward emotional confrontation.

The research data indicates that respondents perceive social media as one of the major sources of disinformation. This finding demonstrates that, in contemporary media research, the analysis of traditional and digital media can no longer be approached separately. Today, the coverage of political crises takes place within a hybrid informational ecosystem, in which television, online media, and social networks are closely interconnected.

The protection of human rights acquires particular importance in the coverage of political crises. During periods of crisis, stereotypical and discriminatory narratives are often disseminated against various social, political, ethnic, religious, or ideological groups. Under such circumstances, the responsibility of the media lies not only in providing information, but also in upholding the principles of human dignity, equality, and non-discriminatory coverage.

The findings of the study demonstrate that respondents attach considerable importance to the prevention of hate speech. According to their assessments, during political crises the media should avoid the use of language, visual materials, and narratives that contribute to the demonization or marginalization of particular groups.

Human rights-based journalism implies that the media should cover all parties involved in a crisis in accordance with the principle of respect for human dignity. This is especially important when the subjects of coverage include vulnerable groups, protesters, detained individuals, injured persons, or victims of political violence.

Respondents' evaluations indicate that Western media is associated more strongly with standards of human rights protection than Georgian media. However, this assessment does not imply that Western media is entirely free from problems. Rather, it reflects the perception within society that institutional ethical standards and professional regulations are more clearly established within Western media systems.

One of the significant aspects of the study was the comparative evaluation of Western and Georgian media. Respondents' attitudes demonstrate that Western media is often perceived as a more institutionally developed, standardized, and human rights-oriented system. The comparatively higher level of trust in Western media may be linked to the fact that international media organizations are frequently associated with clear editorial policies, ethical codes, fact-checking systems, and practices of accountability toward audiences.

In the case of Georgian media, respondents' assessments are more critical. The principal problems identified include political bias, polarization, sensationalism, and inconsistent adherence to ethical standards.

However, it is important to emphasize that comparative evaluation does not imply the idealization of Western media. Cases of political bias, commercial pressure, and informational manipulation also exist

within Western media systems. The difference is more closely related to the quality of institutional control, professional self-regulation, and media accountability. From this perspective, the development of Georgian media requires not the mechanical adoption of Western models, but rather the strengthening of professional standards that correspond to the local social, political, and cultural context.

The findings of the study confirm that respondents attribute significant influence to the media in shaping public opinion. During political crises, the media not only describes events, but also constructs their interpretation. It determines which issues become priorities, which actors are presented as responsible parties, and how political processes are evaluated. The influence of the media on public opinion becomes particularly strong in situations characterized by high emotional tension and a lack of information. Under such conditions, audiences are often more sensitive to the narratives offered by the media. If the media employs balanced, context-based, and factually verified coverage, it can contribute to informed public discussion. However, if the media relies on biased, emotional, or sensationalist coverage, it may become a factor that intensifies polarization and confrontation. The findings of the research demonstrate that respondents are aware of this influence of the media and therefore attach particular importance to journalistic neutrality, professional ethics, and responsibility.

The findings of the study demonstrate that the coverage of political crises represents one of the most difficult professional challenges for Georgian media. Crisis situations require rapid response, while simultaneously demanding a particularly high degree of accuracy, caution, and ethical responsibility. Maintaining a balance between these two requirements — speed and accuracy — constitutes one of the central challenges of contemporary journalism.

The collected data indicates that, according to respondents' perceptions, Georgian media often fails to cover political crises with full professional neutrality and adherence to ethical standards. Political polarization, biased reporting, sensational headlines, emotionally charged narratives, and the risk of disinformation are perceived as particularly problematic issues. At the same time, the study demonstrates that society continues to regard the media as an important democratic institution. This suggests that critical attitudes toward the media do not imply a rejection of its role. On the contrary, respondents' evaluations indicate that society maintains high expectations toward the media. Citizens expect the media to be reliable, professional, ethical, independent, and responsible. The particular importance of the media in the process of covering political crises can also be explained by the fact that crises often alter the ordinary patterns of public communication. In such circumstances, the demand for information increases, emotional reactions intensify, trust in institutions declines, and opportunities for manipulation expand. For this reason, every professional decision made by the media — including the selection of headlines, the use of sources, the presentation of visual material, or the inclusion or omission of commentary — can significantly influence public attitudes and perceptions.

The findings of the study also demonstrate that ethical problems within the media should not be viewed solely as the responsibility of individual journalists. Rather, this is a systemic issue connected to the editorial policies of media organizations, ownership structures, the degree of political and commercial influence, the quality of journalistic education, and the effectiveness of self-regulation mechanisms. From

this perspective, the study confirms that improving the coverage of political crises requires a comprehensive approach. It is necessary not only to strengthen the professional training of journalists, but also to reinforce the internal standards of media organizations, develop independent self-regulatory mechanisms, and enhance media literacy among audiences.

Conclusion

The present study has demonstrated that, in the process of covering political crises, the media in Georgia faces significant professional, ethical, and institutional challenges. Based on the analysis of data collected from 160 respondents, it was revealed that a considerable part of society critically evaluates the credibility, impartiality, and adherence to professional standards of Georgian media in the coverage of political crises. The principal conclusions of the study may be summarized as follows:

- **The crucial role of the media during political crises.** The media is perceived not only as a disseminator of information, but also as an institution actively involved in shaping public opinion.
- **Political polarization as one of the major problems of Georgian media.** Respondents indicated in their evaluations that a significant part of Georgian media is often perceived as serving particular political interests.
- **The necessity of strengthening ethical standards in responsible journalism.** Particularly problematic issues include the process of fact-checking, the distinction between fact and opinion, the reduction of sensationalism, and the prevention of hate speech.
- **Disinformation and the dissemination of unverified information remain significant challenges,** especially under conditions of the growing influence of social media.
- **Western media is perceived by respondents as being more strongly associated with professional standards and the protection of human rights.** However, this assessment should primarily be understood as an expression of comparatively greater trust in institutional standards.

Ultimately, the study confirms that the coverage of political crises requires the strengthening of professional journalistic culture, greater ethical responsibility on the part of media organizations, and the development of standards that contribute not to the intensification of polarization, but rather to public awareness, democratic discussion, and the protection of human rights.

Recommendations

1. **Strengthening journalistic ethics** - Media organizations should implement clearer internal standards for ethical reporting, particularly during periods of political crisis.
2. **Improving fact-checking mechanisms** - In crisis situations, media organizations should place special emphasis on the credibility of sources and the verification of information.
3. **Distinguishing between fact and opinion** - Media content should clearly differentiate between factual information and analytical interpretation and/or commentary.
4. **Reducing sensationalism** - The media should avoid manipulative headlines, dramatized visual materials, and the artificial intensification of conflict.

5. **Maintaining political neutrality** - Journalists should minimize the influence of personal political sympathies when covering crisis events.
6. **Preventing hate speech** - The media should report with particular caution on issues related to political, ethnic, religious, social, and other groups.
7. **Human rights-based reporting** - All parties involved in political crises should be covered in accordance with the principles of human dignity and the protection of human rights.
8. **Strengthening journalistic education** - Universities and professional organizations should devote greater attention to teaching the principles of crisis journalism, media ethics, and fact-checking.
9. **Developing self-regulation mechanisms** - It is essential to strengthen professional responsibility and accountability within the media sector.
10. **Promoting media literacy** - Society should be equipped with the ability to critically evaluate information, identify disinformation, and distinguish reliable sources.

Future Research Perspectives

In the future, it would be beneficial to expand the research in several directions. First, quantitative data could be supplemented with qualitative interviews conducted with journalists, editors, and media experts, which would allow for a deeper analysis of the factors contributing to critical attitudes toward the media.

It is important to conduct content analysis of specific political crisis cases. For example, it would be possible to analyze the coverage of protest demonstrations, confrontations taking place in front of parliament, or international political events in both Georgian and Western media.

Separate research on social media is also necessary, since contemporary political crises often acquire particular dynamics precisely on digital platforms. The analysis of social media would provide an opportunity to examine how disinformation spreads, how polarized groups are formed, and what role algorithmic communication plays in intensifying political tensions.

It would also be desirable to deepen the comparative study of Western and Georgian media on the basis of specific ethical codes, editorial guidelines, and practical examples of media coverage.

The overall findings of the study indicate that the coverage of political crises represents not only a journalistic issue, but also a matter of democratic governance and social stability. The professional quality of the media is directly connected to how society understands crises, evaluates political processes, and develops the capacity to make informed decisions.

The analysis based on data collected from 160 respondents demonstrates that society attributes great importance to the media, while simultaneously demanding a higher level of professional responsibility, ethical conduct, and independence from it. These expectations should become one of the principal foundations for the future development of Georgian media.

მედია პოლარიზაცია და დემოკრატიული მოწყვლადობა საქართველოში: ციფრული კომუნიკაციის როლი პოლიტიკური კრიზისების დროს

დიანა ლიპარტელიანი

სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი მასობრივ კომუნიკაციაში
ავილირებული ასისტენტ-პროფესორი,
საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი-სეუ
d.liparteliani@seu.edu.ge
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12130>

აბსტრაქტი

ნაშრომში განხილულია, როგორ აშუქებდა ქართული ონლაინმედია 2024 წლის 3 აპრილიდან 28 მაისამდე პერიოდში „უცხოური გავლენის გამჭვირვალობის შესახებ“ კანონპროექტის გარშემო განვითარებულ პოლიტიკურ კრიზისს. კვლევის მთავარი ამოცანაა აჩვენოს, როგორ ვლინდება მედია პოლარიზაცია ციფრულ სივრცეში და რა ფორმით უკავშირდება იგი დემოკრატიული მოწყვლადობის გაძლიერებას.

კვლევა ეფუძნება ოთხი ონლაინმედიის - ImediNews.ge, TVPirveli.ge, 1TV.ge და Netgazeti.ge - 48 მედიატექსტის ანალიზს. ნაშრომში გამოყენებულია სტრუქტურირებული თვისებრივი კონტენტანალიზი და დისკურსის ანალიზი. ამ მიდგომამ შესაძლებელი გახადა, გამოჩენილიყო არა მხოლოდ ის, რას აშუქებდნენ მედიასაშუალებები, არამედ ისიც, როგორ ასახელებდნენ მოვლენებს, ვის ანიჭებდნენ ლეგიტიმაციას, როგორ იყენებდნენ ემოციურ ენას და როგორ ქმნიდნენ „ჩვენ“ და „ისინი“ ტიპის დაყოფას.

კვლევამ აჩვენა, რომ ერთი და იგივე პოლიტიკური პროცესი სხვადასხვა პლატფორმაზე განსხვავებული ჩარჩოებით წარმოჩნდა. ერთ შემთხვევაში კანონპროექტი სუვერენიტეტისა და გამჭვირვალობის დაცვის მექანიზმად იყო წარმოდგენილი, მეორე შემთხვევაში კი - დემოკრატიული უკუსვლისა და ევროპული კურსისთვის საფრთხის ნიშნად. შედეგად, აუდიტორია იღებდა არა მხოლოდ განსხვავებულ შეფასებებს, არამედ განსხვავებულ მედიარეალობებს. ნაშრომის დასკვნით, პოლიტიკური კრიზისების დროს მედია პოლარიზაცია ამცირებს საერთო საინფორმაციო სივრცეს, აძლიერებს ბანაკურ აღქმებს და ართულებს ფაქტებზე დაფუძნებულ დემოკრატიულ დისკუსიას.

საკვანძო სიტყვები: მედია პოლარიზაცია; დემოკრატიული მოწყვლადობა; ციფრული კომუნიკაცია; პოლიტიკური კრიზისი; ქართული ონლაინმედია.

შესავალი

თანამედროვე პოლიტიკურ პროცესებში ციფრულ მედიას აღარ აქვს მხოლოდ ინფორმაციის გავრცელების ფუნქცია. იგი იქცა სივრცედ, სადაც პოლიტიკურ აქტორებს ენიჭებათ ან ერთმევათ ლეგიტიმაცია და ყალიბდება საზოგადოებრივი დღის წესრიგი. ამის პარალელურად, საზოგადოებრივი აზრი ფორმირდება არა მხოლოდ ფაქტებზე დაყრდნობით, არამედ

ინფორმაციის ინტერპრეტაციისა და მანიპულაციური წარმოჩენის საფუძველზე. ციფრული კომუნიკაციის პირობებში შესაძლებელია, ერთსა და იმავე მოვლენას მიენიჭოს განსხვავებული პოლიტიკური მნიშვნელობა და ემოციური ტონი. მედიის ეს ფუნქცია კარგად აიხსნება დღის წესრიგის ფორმირების თეორიით, რომლის მიხედვითაც მედია მხოლოდ მოვლენების ამსახველი კი არ არის, არამედ განსაზღვრავს, რომელი საკითხები მოხვდეს საზოგადოებრივი ყურადღების ცენტრში და რა მნიშვნელობით წარდგეს ისინი აუდიტორიის წინაშე.¹ ამავე ლოგიკას ავითარებს ჩარჩოების თეორიაც, რომლის მიხედვითაც მედიატექსტი რეალობის გარკვეულ ასპექტებს გამოკვეთს და აუდიტორიას მოვლენის კონკრეტულ ინტერპრეტაციას სთავაზობს.² სწორედ ამიტომ, პოლიტიკური კრიზისების დროს მნიშვნელოვანია ციფრული მედიისა და კომუნიკაციის როლის გაანალიზება: მედია არა მხოლოდ ავრცელებს ინფორმაციას, არამედ ქმნის იმ ჩარჩოებსაც, რომელთა მეშვეობითაც საზოგადოება ამა თუ იმ მოვლენას აღიქვამს.

მედია პოლარიზაცია ახალბედა დემოკრატიების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გამოწვევაა. კლასიკური გაგებით, ის შეიძლება ნიშნავდეს განსხვავებული პოლიტიკური პოზიციების თანაარსებობას მედიასივრცეში, თუმცა ციფრული მედიის პირობებში ეს განმარტება არასაკმარისი ხდება. ციფრულ ეპოქაში პოლარიზაცია ვლინდება როგორც კომუნიკაციური პროცესი, როდესაც ერთი და იგივე პოლიტიკური მოვლენა სხვადასხვა მედიაპლატფორმაზე ხშირად რადიკალურად განსხვავებული ჩარჩოებით, ემოციური ტონითა და ლეგიტიმაციის განსხვავებული ლოგიკით არის წარმოდგენილი. ასეთ პირობებში საზოგადოება მხოლოდ ინფორმაციას კი არ იღებს, არამედ ეცნობა განსხვავებულ „მედია რეალობებს“, რაც ასუსტებს საერთო საინფორმაციო სივრცეს, რომელზეც დემოკრატიული დისკუსია უნდა იყოს დაფუძნებული. მედია პოლარიზაციის სტრუქტურული საფუძველი ხშირად უკავშირდება პოლიტიკურ პარალელიზმს - მდგომარეობას, როდესაც მედიასისტემა მჭიდროდ არის დაკავშირებული პოლიტიკურ აქტორებთან, იდეოლოგიურ ბლოკებთან და საზოგადოებრივ დაყოფებთან.³ თუმცა ციფრულ გარემოში ეს პროცესი მხოლოდ სტრუქტურულ კავშირს არ გულისხმობს; იგი ვლინდება მედიატექსტებში, სათაურებში, წყაროთა შერჩევასა და შეფასებით ენაშიც.

ეს პრობლემა განსაკუთრებით თვალსაჩინოა მცირე სახელმწიფოებში, სადაც მედიაგარემოს ხშირად ახასიათებს შეზღუდული ბაზარი, მცირე აუდიტორია, რესურსების სიმწირე და გარე გავლენების მიმართ მაღალი მგრძნობელობა.⁴ მცირე ევროპული ქვეყნების მედიაზე ჩატარებული კვლევებიც აჩვენებს, რომ ასეთ პირობებში ჟურნალისტური ავტონომია და მედიის მდგრადობა მჭიდროდ არის დაკავშირებული დემოკრატიული საჯარო სივრცის ხარისხთან.⁵

ამ თვალსაზრისით, საქართველოს შემთხვევა განსაკუთრებით საინტერესოა. ქართულ მედიასივრცეს წლების განმავლობაში ახასიათებს მაღალი პოლიტიკური დამახულობა,

¹ McCombs, Maxwell E., and Donald L. Shaw. 1972. "The Agenda-Setting Function of Mass Media." *Public Opinion Quarterly* 36, no. 2: 176–187

² Scheufele, Dietram A. 1999. "Framing as a Theory of Media Effects." *Journal of Communication* 49, no. 1: 103–122

³ Hallin, Daniel C., and Paolo Mancini. 2004. *Comparing Media Systems: Three Models of Media and Politics*. Cambridge: Cambridge University Press

⁴ Puppis, Manuel. 2009. "Media Regulation in Small States." *International Communication Gazette* 71, no. 1-2: 7-17

⁵ Köuts-Klemm, Ragne, Tobias Eberwein, Zrinjka Peruško, Dina Vozab, Anda Rožukalne, Ilva Skulte, and Alnis Stakle. 2024. "Media and Journalism Research in Small European Countries." *Media and Communication* 12: 7205

მკვეთრად განსხვავებული სარედაქციო ჩარჩოები და პერსონალიზებული პოლიტიკური კომუნიკაცია. სწორედ ამიტომ, პოლიტიკური კრიზისების დროს მედიატექსტების ანალიზი გვაძლევს შესაძლებლობას, უკეთ დავინახოთ, რა როლს ასრულებს ციფრული კომუნიკაცია საზოგადოების დაყოფის გაღრმავებაში ან, პირიქით, საერთო დისკუსიის სივრცის შენარჩუნებაში.

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია გააანალიზოს, როგორ ვლინდება მედია პოლარიზაცია ქართულ ციფრულ მედიაში პოლიტიკური კრიზისების პერიოდში და როგორ უკავშირდება იგი დემოკრატიული მოწყვლადობის გაძლიერებას. კვლევა ეყრდნობა დაშვებას, რომ პოლარიზებული მედიაკომუნიკაცია მხოლოდ სარედაქციო განსხვავებულობად არ უნდა განვიხილოთ. როდესაც ონლაინმედია სისტემატურად იყენებს ემოციურად დატვირთულ სათაურებს, „ჩვენ“ და „ისინი“ ტიპის დაყოფას, ასევე ფაქტისა და შეფასების შერწყმას, იქმნება ისეთი კომუნიკაციური გარემო, რომელიც ამცირებს არგუმენტირებული დისკუსიის სივრცეს და ზრდის საზოგადოებრივი დაპირისპირების სიმძაფრეს. დისკუსიის ანალიზის პერსპექტივიდან, პოლიტიკური პოლარიზაცია ხშირად სწორედ ამგვარი დაყოფით იწარმოება: საკუთარი ჯგუფი ლეგიტიმურ და მორალურად გამართლებულ აქტორად წარმოჩნდება, ხოლო მოწინააღმდეგე - საფრთხედ ან დესტრუქციულ ძალად.⁶

ვოდაკის მიხედვით, პოლიტიკურ დისკურსში შიშის გაძლიერება, საფრთხის შექმნა და მოწინააღმდეგის სტიგმატიზაცია ხშირად გამოიყენება საზოგადოებრივი მობილიზაციისთვის და პოლიტიკური დაპირისპირების გასამწვავებლად.^{7 8}

საქართველოს მედიაგარემო არაერთ კვლევაში აღწერილია როგორც პლურალისტური, თუმცა მკვეთრად პოლარიზებული სივრცე, სადაც პოლიტიკური დაპირისპირება გავლენას ახდენს სარედაქციო დამოუკიდებლობაზე, ჟურნალისტების უსაფრთხოებასა და საზოგადოებრივ ნდობაზე.⁹ საქართველოს პოლიტიკურ გარემოში პოლარიზაციის სიდრმეზე მიუთითებენ გეგეშიძე და დე ვაალიც, რომლებიც ქვეყანას „პოლარიზაციის მძევლად“ აღწერენ.¹⁰

ქართული პოლიტიკური და მედიადისკურსისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ევროპეიზაციის თემა. ის ხშირად მხოლოდ საგარეო პოლიტიკური კურსის აღმნიშვნელი არ არის და ლეგიტიმაციისა თუ დელეგიტიმაციის სიმბოლურ რესურსადაც გამოიყენება¹¹. სწორედ

⁶ Van Dijk, Teun A. 2013. "Ideology and Discourse." In *The Oxford Handbook of Political Ideologies*, edited by Michael Freeden and Marc Stears, 175–196. Oxford: Oxford University Press.

⁷ Wodak, Ruth. 2011. "Politics as Usual: Investigating Political Discourse in Action." In *The Routledge Handbook of Discourse Analysis*, edited by James Paul Gee and Michael Handford, 525–539. London: Routledge.

⁸ Wodak, Ruth. 2021. *The Politics of Fear: The Shameless Normalization of Far-Right Discourse*. 2nd ed. Los Angeles: Sage.

⁹ გერსამია, მარიამ. 2021. „მედიაგარემო 2021 წლის არჩევნებამდე და მის შემდეგ: მედია პოლარიზაციის საფრთხეები და გამოწვევები საქართველოში“. 1: 6–14.

¹⁰ Gegeshidze, Archil, and Thomas de Waal. 2021. *Divided Georgia: A Hostage to Polarization*. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.

¹¹ წულაძე, ლია, ფლორა ესებუა, ირინა კახიძე, ანა კვინტაძე, ირინა ოსეფაშვილი და მარიამ ამაშუკელი. 2016. *ევროპეიზაციის შესრულება: პოლიტიკური და პოპულარული დისკურსები ევროპეიზაციის შესახებ საქართველოში*. თბილისი: ნეკერი.

ამიტომ, პოლიტიკური კრიზისების დროს ევროპული არჩევანი, სუვერენიტეტი და გარე გავლენის საკითხი მედიაში ხშირად ურთიერთდაპირისპირებულ ჩარჩოებად ყალიბდება.

კვლევის ძირითადი კითხვაა: როგორ ქმნიან ქართული ონლაინმედიაპლატფორმები პოლიტიკური კრიზისის დროს განსხვავებულ ინტერპრეტაციულ ჩარჩოებს და როგორ უკავშირდება ეს პროცესი დემოკრატიული მოწყვლადობის გაძლიერებას?

კვლევა არ ამტკიცებს პირდაპირ მიზეზშედეგობრივ კავშირს მედია პოლარიზაციასა და დემოკრატიულ მოწყვლადობას შორის. ნაშრომის მიზანია იმ კომუნიკაციური მექანიზმების გამოვლენა, რომელთა მეშვეობითაც ციფრულ მედიაში ჩარჩოირებული გაშუქება აღვივებს უნდობლობას, აძლიერებს ბანაკურ დაყოფას და აზიანებს დემოკრატიული დისკუსიის სივრცეს.

აღნიშნული კვლევის მნიშვნელობა იმაში მდგომარეობს, რომ იგი აჩვენებს, როგორ გარდაიქმნება პოლიტიკური კრიზისი ციფრულ მედიაში ერთმანეთთან დაპირისპირებულ ნარატივებად, როგორ იშლება ასეთ დროს ზღვარი ინფორმაციასა და ინტერპრეტაციას შორის და როგორ შეიძლება ერთი და იგივე პოლიტიკური პროცესი წარმოდგენილი იყოს ერთმანეთისგან განსხვავებულ, ზოგჯერ ურთიერთგამომრიცხავ რეალობებად.

ძირითადი ნაწილი

კვლევის მეთოდოლოგია

წარმოდგენილი კვლევა ეფუძნება თვისებრივ, შედარებით და მედიაანალიტიკურ მიდგომებს. კვლევის მიზნიდან გამომდინარე, აქცენტი გაკეთებულია არა მედიატექსტების რაოდენობრივ დათვლაზე, არამედ იმ დისკურსული და ინტერპრეტაციული მექანიზმების გამოვლენაზე, რომელთა მეშვეობითაც პოლიტიკური კრიზისის დროს ერთი და იგივე მოვლენა სხვადასხვა მედიაპლატფორმაზე განსხვავებული ჩარჩოებითა და ემოციური ტონით წარმოჩნდება.

ამ მიდგომამ შესაძლებელი გახადა დაგვეჩვენა, როგორ იქმნება ერთი პოლიტიკური პროცესის გარშემო განსხვავებული მედიარეალობები და როგორ მოქმედებს ეს განსხვავება საზოგადოებრივი აღქმის ფორმირებაზე.

კვლევის ემპირიულ კონტექსტს წარმოადგენს 2024 წლის აპრილ-მაისში „უცხოური გავლენის გამჭვირვალობის შესახებ“ კანონპროექტის ხელახალ ინიცირებასთან დაკავშირებული პოლიტიკური პროცესი. აღნიშნულ პერიოდში კანონპროექტის გარშემო განვითარდა საპარლამენტო განხილვები, მწვავე შიდა პოლიტიკური დაპირისპირება, საპროტესტო აქციები, საერთაშორისო გამოხმაურებები, ვენეციის კომისიის კრიტიკული დასკვნა და პრეზიდენტის ვეტოს დაძლევა. ამ მოვლენებმა ერთდროულად რამდენიმე მნიშვნელოვანი საკითხი გამოკვეთა: სახელმწიფოს სუვერენიტეტის დაცვის არგუმენტი, ევროპული ინტეგრაციის შესაძლო შეფერხების საფრთხე, დემოკრატიული უკუსვლის რისკი, გამჭვირვალობის მოთხოვნა, სამოქალაქო დაპირისპირების გაღრმავება, სახელმწიფო სტაბილურობის საკითხი, შიდა პოლიტიკური კონფლიქტი და გარე გავლენის თემა.

შესაბამისად, ეს პერიოდი კვლევისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია: მედია პოლარიზაცია აქ გამოჩნდა არა მხოლოდ პოლიტიკური პოზიციების განსხვავებაში, არამედ იმაშიც, როგორ

იყენებდნენ მედიასაშუალებები ენას, ჩარჩოებს, ემოციურ ტონს და როგორ ანიჭებდნენ ან ართმევდნენ ლეგიტიმაციას სხვადასხვა პოლიტიკურ აქტორს. სწორედ ამან შექმნა შესაძლებლობა, გაანალიზებულიყო, როგორ გარდაქმნის ქართული ონლაინმედია ერთსა და იმავე პოლიტიკურ პროცესს განსხვავებულ მედიაარეალობებად.

ამ საკითხის შესასწავლად კვლევა ფოკუსირებულია ოთხ ქართულ ონლაინმედიაზე: *ImediNews.ge*, *TVPirveli.ge*, *ITV.ge* და *Netgazeti.ge*. ანალიზი მოიცავს 2024 წლის 3 აპრილიდან 28 მაისამდე პერიოდში გამოქვეყნებულ პოლიტიკურ მედიატექსტებს.

შედარებითი ანალიზის გასამყარებლად აღნიშნული პერიოდი დაყოფილია ექვს ანალიტიკურ ფაზად:

- კანონპროექტის ხელახალი ინიცირება - 3–5 აპრილი;
- პირველი მოსმენა - 16–17 აპრილი;
- საპროტესტო მობილიზაციის ინტენსიური ფაზა - 30 აპრილი–1 მაისი;
- მესამე მოსმენა - 13–14 მაისი;
- ვენეციის კომისიის შეფასება - 21 მაისი;
- პრეზიდენტის ვეტოს დაძლევა - 27–28 მაისი.

მოვლენების ამგვარ ფაზებად დაყოფამ მოგვცა საშუალება, სხვადასხვა მედიაპლატფორმის ტექსტები შეგვედარებინა არა შემთხვევითად, არამედ ერთსა და იმავე პოლიტიკურ მომენტებთან მიმართებაში.

თითოეული ფაზიდან შევარჩიეთ ორი ტექსტი თითოეული მედიასაშუალებიდან. საბოლოო ჯამში, კვლევის საბოლოო კორპუსი შეადგინა 48 ონლაინ მედია ტექსტმა.

შერჩევის ძირითადი კრიტერიუმები ასე ჩამოვაყალიბეთ:

- 1) ტექსტის პირდაპირი კავშირი საკვლევ პოლიტიკურ მოვლენასთან;
- 2) ინტერპრეტაციული სიმკვრივე;
- 3) კონკრეტული ფაზის რეპრეზენტაციული მნიშვნელობა;
- 4) კვლევის საკითხად დასმულ პრობლემასთან ანალიტიკური შესაბამისობა.

აღსანიშნავია, რომ კვლევის მიზანად არ იყო დასახული მთელი მედიაპროცესის რაოდენობრივი მაჩვენებლით წარმოდგენა. კვლევის ამოცანაა იმ ტექსტების სიღრმისეული ანალიზი, რომელთა შინაარსშიც გამოკვეთილია პოლარიზებული მედია ჩარჩოები, დისკურსული დაპირისპირება და ორგანიზებული პოლიტიკური დაყოფა.

მეთოდოლოგიურად კვლევაში მოცემულია სტრუქტურირებულ თვისებრივი კონტენტანალიზი და დისკურსის ანალიზი. სტრუქტურირებულ თვისებრივი კონტენტანალიზი ტექსტების სისტემური შედარებისთვის გამოვიყენეთ, ხოლო დისკურსის ანალიზი იმ ენობრივი,

სიმბოლური და ინტერპრეტაციული მექანიზმების გამოსავლენად, რომელთა საშუალებითაც მედიატექსტები პოლიტიკურად აქტიური ადამიანების იმიჯს ქმნიდნენ, ქმნიდნენ სხვადასხვაგვარ ჩარჩოებს და ავითარებდნენ „ჩვენ და ისინი“ ტიპის დაყოფას.

ანალიზის პირველ ეტაპზე გამოვიყენეთ შედარებითი კოდირების მატრიცა, სადაც თითოეული ტექსტი შევაფასეთ შემდეგი კატეგორიების მიხედვით:

- მთავარი ჩარჩო ან ცენტრალური მტკიცება;
- ის აქტორები, რომლებსაც ტექსტი ანიჭებს ლეგიტიმაციას;
- ის აქტორები, რომლებსაც ტექსტი აკრიტიკებს ან ასუსტებს;
- ემოციურობის ხარისხი;
- ფაქტობრივი და შეფასებითი კომპონენტების თანაფარდობა;
- „ჩვენ/ისინი“ ტიპის დაყოფის არსებობა;
- პოლარიზაციის ენობრივი ინდიკატორები.

აღნიშნული კატეგორიები შევარჩიეთ იმისთვის, რომ შესაძლებელი ყოფილიყო სხვადასხვა პლატფორმის ტექსტების შედარება თემატური აქცენტების, აქტორთა წარმოჩენის, ემოციური ტონისა და ფაქტისა და შეფასების ურთიერთმიმართების მიხედვით.

ანალიზის მეორე ეტაპზე განვახორციელეთ დისკურსულ-ანალიტიკური წაკითხვა. ამ ეტაპზე ყურადღება გავამახვილეთ არა მხოლოდ იმაზე, თუ რა თემები დომინირებს თითოეულ მედიატექსტში, არამედ იმაზე, როგორ არის ეს თემები მართული; რომელი პოლიტიკური აქტორი იყვნენ წარმოჩენილი სანდო წყაროები; ვის ენიჭებოდათ მორალური ან პოლიტიკური უპირატესობები; როგორ ხდებოდა კანონპროექტის სახელდება; რა ტიპის ემოციური ლექსიკა გამოიყენებოდა; და როგორ ხდებოდა საზღვრის წაშლა ინფორმაციასა და ინტერპრეტაციას შორის. განსაკუთრებული ყურადღება დავუთმეთ დღის წესრიგის შერჩევას, სელექციურ ხილვადობას, ინტერპრეტაციულ და მანიპულაციურ პრაქტიკებსა და ნარატივის შექმნის მცდელობებს.

ამ ორი მეთოდის - სტრუქტურირებული კოდირების მატრიცისა და დისკურსის ანალიზის კომბინაციამ შესაძლებლობა მოგვცა, კვლევას შეენარჩუნებინა, როგორც შედარებითი სიზუსტე, ისე ტექსტების სიღრმისეული შესწავლის საშუალება.

კვლევის სანდოობა უზრუნველყავით რამდენიმე პრინციპით: პირველ რიგში, ყველა ტექსტი დავამუშავეთ ერთიანი კოდირების მატრიცით, რამაც შეამცირა თვითნებური ინტერპრეტაციის რისკი და მოგვცა ანალიზის შიდა თანმიმდევრულობის შესაძლებლობა.¹² მეორე, ფაზობრივმა შერჩევამ უზრუნველყო პლატფორმებს შორის შედარებადობა, რადგან თითოეული მედიასაშუალების ტექსტები გავაანალიზეთ ერთსა და იმავე პოლიტიკურ მომენტებთან

¹² იხ: ტექსტების ანალიზი, ცხრილი 1, 2, 3, 4

მიმართებაში. მესამე, ფორმალური კოდირების კატეგორიები არ გამოგვიყენებია მექანიკურად-თითოეული განმარტებულია კონკრეტული პოლიტიკური და დისკურსული კონტექსტის გათვალისწინებით. ყველა ზემოთჩამოვლილი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია პოლიტიკური კრიზისების მედიაგაშუქების ანალიზის დროს.

აღსანიშნავია ისიც, რომ კვლევას აქვს რამდენიმე შეზღუდვა. კვლევის კორპუსი შევარჩიეთ მიზნობრივად და შესაბამისად, ის არ წარმოადგენს მთელი ქართული მედიასისტემის რაოდენობრივ სურათს. კვლევა არ არის ფოკუსირებული რაოდენობრივ მაჩვენებლებზე. თითოეული ფაზიდან ორი ტექსტის შერჩევით მიზნად დავისახეთ ანალიტიკურად მნიშვნელოვანი მასალის შედარებითი შესწავლა და არა მთელი საინფორმაციო ნაკადის ამომწურავი აღწერა.

მიუხედავად ზემოთაღნიშნული შეზღუდვებისა, შერჩეული მეთოდოლოგიური ჩარჩო შეესაბამება კვლევის მიზანს. იგი გვამღებს შესაძლებლობას, შედარებით მცირე, მაგრამ ანალიტიკურად ფოკუსირებულ და მიზნობრიობაზე მორგებულ კორპუსზე დაყრდნობით გამოვლინდეს, როგორ ყალიბდება პოლარიზებული პოლიტიკური კომუნიკაცია ქართულ ონლაინმედიაში; როგორ იყენებენ მედიაპლატფორმები განსხვავებულ ჩარჩოებს, ემოციურ ტონსა და აქტორთა ლეგიტიმაციის სტრატეგიებს; და როგორ უკავშირდება ეს პროცესი დემოკრატიული მოწყვლადობის გაძლიერებას პოლიტიკური კრიზისის პირობებში.

მიღებული შედეგები

კვლევის შედეგებმა გვიჩვენა, რომ 2024 წლის აპრილ-მაისში „უცხოური გავლენის გამჭვირვალობის შესახებ“ კანონპროექტის გარშემო განვითარებული პოლიტიკური კრიზისი ქართულ ონლაინმედიაში ერთიან საინფორმაციო პროცესად არ წარმოჩენილა. პირიქით, გაანალიზებულ მედიატექსტებში ერთი და იგივე პოლიტიკური მოვლენა განსხვავებული სახელდებით, განსხვავებული ჩარჩოებით, ემოციური ტონითა და ლეგიტიმაციის განსხვავებული წესით იყო მოწოდებული. ამ თვალსაზრისით, მედია პოლარიზაცია არ გამოვლენილა, მხოლოდ როგორც სხვადასხვა პოლიტიკური პოზიციების არსებობა, არამედ იგი წარმოჩნდა როგორც აქტიური კომუნიკაციური პროცესი, რომელმაც პოლიტიკურ რეალობას მედიაპლატფორმების მიხედვით განსხვავებული მნიშვნელობები მიანიჭა.

თვალსაჩინოებისთვის: კვლევითმა კორპუსმა აჩვენა, რომ ოთხივე მედიაპლატფორმა - *ImediNews.ge*, *TVPirveli.ge*, *1TV.ge* და *Netgazeti.ge* - ერთსა და იმავე პროცესებს აშუქებდა, თუმცა განსხვავებული სარედაქციო და დისკურსულ ლოგიკას იყენებდა. განსხვავებები გამოიკვეთა არამხოლოდ შეფასებებში, არამედ თემების შერჩევაში, სათაურების აგებაში, პოლიტიკური აქტორების წარმოჩენაში, ემოციური ლექსიკის გამოყენებაში და იმაში, თუ როგორ იქმნებოდა ნარატივები - ვინ უნდა ყოფილიყო „ლეგიტიმური“ და „არალეგიტიმური“ პოლიტიკური ფიგურა.

მედია პოლარიზაციის დომინანტური ინდიკატორები

ტექსტების გაანალიზების შემდეგ, პოლარიზაციის პირველი და ყველაზე თვალსაჩინო ნიშანი რაც გამოიკვეთა, იყო კანონპროექტის სახელწოდებებს შორის განსხვავება. მედიასაშუალებების ნაწილი მას წარმოაჩენდა როგორც „გამჭვირვალობის კანონს“, ხოლო კრიტიკული პლატფორმები

- როგორც „რუსულ კანონს“. ეს განსხვავება არ იყო მხოლოდ ტერმინებს შორის სხვაობა. ეს სახელდებები წინასწარ განუსაზღვრავდა მკითხველს თუ მნახველს, რა მნიშვნელობით უნდა აღქმულიყო პოლიტიკური პროცესი: გამჭვირვალობისა და სუვერენიტეტის ნარატივის ფარგლებში, თუ დემოკრატიული უკუსვლისა და ევროპული კურსის საფრთხის ქრილში.

ImediNews.ge-ზე კანონპროექტი უმეტესად წარმოდგენილი იყო როგორც გამჭვირვალობის, სუვერენიტეტისა და ეროვნული ინტერესების დაცვის ინსტრუმენტი. ამ ჩარჩოში ხელისუფლება და კანონპროექტის მხარდამჭერები ლეგიტიმურ პოზიციაში იყვნენ წარმოჩენილები, ხოლო ოპოზიცია და არასამთავრობო სექტორი ხშირად წარმოჩენილი იყო როგორც რადიკალური, დესტაბილიზაციისკენ მიდრეკილი ან გარედან მართული აქტორები. ამ მედიაპლატფორმის ტექსტებში განსაკუთრებით ძლიერად აღიქმებოდა საფრთხის, გარე ჩარევის, ეკლესიის დაცვისა და სახელმწიფოებრივი სტაბილურობის რიტორიკა.

TVPirveli.ge-ზე საპირისპირო სურათი იყო გამოიკვეთილი. კანონპროექტი თითქმის მთლიანად „რუსული კანონის“ ჩარჩოში იყო წარმოჩენილი. ტექსტებში ის დაკავშირებული იყო დემოკრატიულ უკუსვლასთან, რეპრესიასთან, ევროპული მომავლის საფრთხესთან და ხელისუფლების ავტორიტარულ ტენდენციებთან. საპროტესტო მოძრაობა კი წარმოჩენილი იყო როგორც პროევროპული სამოქალაქო წინააღმდეგობა. ამ პლატფორმაზე ემოციური ტონი მეტად მკვეთრი იყო და ხშირად მობილიზაციურ ფუნქციას ასრულებდა: მკითხველს მოვლენებს სთავაზობდა არა მხოლოდ ინფორმაციის დონეზე, არამედ პოლიტიკური არჩევანის რეჟიმში წარმოაჩენდა მას.

ITV.ge-ს შემთხვევაში ტექსტები შედარებით ინსტიტუციურ ტონს ინარჩუნებდა. პლატფორმა ხშირად პარალელურად წარმგვიჩენდა, როგორც ოფიციალურ განცხადებებს, ისე საერთაშორისო გამოხმაურებებს. თუმცა ნეიტრალიტეტის ფორმალური მცდელობის მიუხედავად, ტექსტებში მაინც ჩანდა დაძაბულობა ორ ნარატივს შორის: ერთი მხრივ იყო სუვერენული გადაწყვეტილების უფლება და სახელმწიფოს ინსტიტუციური პოზიცია - მეორე მხრივ კი საერთაშორისო კრიტიკა და ევროპულ სტანდარტებთან შესაბამისობის საკითხი. ამდენად, *ITV.ge*-ს როლი შეიძლება შეფასდეს როგორც ინსტიტუციური მოქმედება - სხვადასხვა პოზიციის წარმოდგენა, თუმცა იმ სახით, რომ არ იყო წარმოდგენილი სიღრმისეული ანალიტიკური ანალიზი.

Netgazeti.ge-ზე კანონპროექტი ძირითადად სამართლებრივ-კრიტიკულ და პროევროპულ ჩარჩოში იყო წარმოდგენილი. ტექსტებში ყურადღება გამახვილებული იყო ვენეციის კომისიის დასკვნაზე, საერთაშორისო სტანდარტებზე, ადამიანის უფლებებზე, მედიისა და სამოქალაქო საზოგადოების შესაძლო შეზღუდვაზე. ამ პლატფორმის დისკურსული ლოგიკა უფრო მეტად უკავშირდებოდა watchdog / კრიტიკულ-განმარტებითი ჟურნალისტიკის მოდელს, სადაც პოლიტიკური მოვლენა განიხილებოდა არამხოლოდ მიმდინარე დაპირისპირების, არამედ დემოკრატიული ინსტიტუტების, სამართლებრივი სტანდარტებისა და ევროპული ინტეგრაციის პერსპექტივის კონტექსტში.

შედეგად, ოთხივე პლატფორმაზე კანონპროექტი ერთსა და იმავე პოლიტიკურ პროცესს არ ქმნიდა. მკითხველი იღებდა არა მხოლოდ განსხვავებულ შეფასებებს, არამედ განსხვავებულ ინტერპრეტაციულ სამყაროს: ერთ სივრცეში კანონი იყო სუვერენიტეტისა და გამჭვირვალობის

დაცვის მექანიზმი, მეორეში - დემოკრატიული უკუსვლისა და რუსეთისკენ გადახრის ნიშანი, მესამეში - ინსტიტუციური დაპირისპირების საგანი, ხოლო მეოთხეში - სამართლებრივი და ევროპული სტანდარტების პრობლემური შემთხვევა.

დღის წესრიგის შერჩევა და სელექციური ხილვადობა

კვლევის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიგნებაა ის, რომ მედიაპლატფორმები განსხვავებულად არჩევენ, რა უნდა გამხდარიყო მთავარი საკითხი. ეს არჩევანი წინასწარ განსაზღვრავდა არა მხოლოდ თემატურ აქცენტს, არამედ მკითხველის მიერ პოლიტიკური პროცესის აღქმის მიმართულებასაც.

მაგალითად: ImediNews.ge-ზე დღის წესრიგი კონცენტრირებული იყო გარე გავლენაზე, არასამთავრობო ორგანიზაციების როლზე, ეკლესიასთან დაკავშირებულ საფრთხეებზე, ოპოზიციის რადიკალიზმსა და სახელმწიფოებრივი სტაბილურობის აუცილებლობაზე. კანონპროექტის სამართლებრივი შინაარსი უმეტესწილად უკანა პლანზე იყო გადატანილი, ხოლო წამყვან საკითხად წარმოჩენილი იყო ის, თუ ვინ იდგა პროტესტის უკან და რა საფრთხეს ქმნიდა ეს სახელმწიფოსთვის.

TVPirveli.ge-ზე დღის წესრიგი აგებული იყო პროტესტის ლეგიტიმურობაზე, ხელისუფლების ძალადობაზე, საერთაშორისო პარტნიორების კრიტიკასა და ევროპული ინტეგრაციის საფრთხეებზე. ამ პლატფორმაზე მთავარი კითხვა ის კი არ იყო - რა ეწერა კანონპროექტში, არამედ ის, თუ რას ნიშნავდა მისი მიღება ქვეყნის პოლიტიკური და გეოპოლიტიკური მომავლისთვის.

რაც შეეხება ITV.ge-ს: დღის წესრიგი ხშირად თამაშობდა ოფიციალურ განცხადებებსა და საერთაშორისო გამოხმაურებებს შორის. პლატფორმა ცდილობდა შეენარჩუნებინა ინსტიტუციური ბალანსის ფორმა, თუმცა სამოქალაქო პროტესტის დეტალები შედარებით ნაკლებად იყო გამოყოფილი. უფრო დიდი დოზით იყო წარმოჩენილი პოლიტიკური და დიპლომატიური განცხადებები.

Netgazeti.ge-ზე დღის წესრიგი ეთმობოდა ძირითადად სამართლებრივ შედარებებს, საერთაშორისო შეფასებებს, ვენეციის კომისიის დასკვნას, ადამიანის უფლებების სტანდარტებსა და საპოლიციო ძალის გამოყენებას. ამ მედიასაშუალების შემთხვევაში, პოლიტიკური პროცესი წარმოდგენილი იყო უფრო მეტად ფართო სამართლებრივ და დემოკრატიულ ჩარჩოში.

აღნიშნული განსხვავებები აჩვენებს, რომ დღის წესრიგის შერჩევა პოლარიზებული კომუნიკაციის ერთ-ერთი მთავარი მექანიზმია. ეს არის მოცემულობა, როდესაც მედიაპლატფორმა მკითხველს მხოლოდ ინფორმაციას კი არ აწვდის, არამედ წინასწარ უჩვენებს, რა უნდა ჩაითვალოს მთავარ პრობლემად: გარე ჩარევა, ხელისუფლების რეპრესიულობა, ინსტიტუციური კონფლიქტი თუ დემოკრატიული სტანდარტების დარღვევა.

ჩარჩოები და ინტერპრეტაციული მიკერძოება

კვლევამ განსაკუთრებით მკაფიოდ გამოკვეთა ჩარჩოების განსხვავებული გამოყენება. ერთსა და იმავე მოვლენას მედიები სხვადასხვა ინტერპრეტაციულ სქემაში აქცევდნენ. ეს ეხებოდა როგორც

კანონპროექტს, ისე საპროტესტო აქციებს, საერთაშორისო გამოხმაურებებსა და პრეზიდენტის ვეტოს დაძლევისას.

პირველი ასეთი მაგალითი აღმოჩნდა კანონპროექტის სახელწოდებასთან დაკავშირებული ჩარჩო: „გამჭვირვალობის კანონი“ და „რუსული კანონი“ ერთმანეთისგან რადიკალურად განსხვავებულ პოლიტიკურ მნიშვნელობაზე მიანიშნებს. „გამჭვირვალობის კანონი“ - კანონს წარმოაჩენს როგორც ლეგიტიმურ, აუცილებელ და სახელმწიფოებრივად მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს. „რუსული კანონი“ კი მას წარმოაჩენს, როგორც ავტორიტარულ მოდელს, გეოპოლიტიკურ საფრთხესა და ევროპული ინტეგრაციის შეფერხებას.

საპროტესტო აქციების წარმოჩენაშიც მსგავსი განსხვავება გამოვლინდა. მაგალიტად *ImediNews.ge*-ზე პროტესტი ხშირად იყო წარმოჩენილი, როგორც ძალადობრივი, გარედან წახალისებული ან რადიკალური აქტივობა. *TVPirveli.ge*-სა და *Netgazeti.ge*-ზე კი იგივე პროტესტი წარმოდგენილი იყო როგორც სამოქალაქო წინააღმდეგობა, პროევროპული მობილიზაცია და დემოკრატიული არჩევანის დაცვა.

ინტერპრეტაციული მიკერძოება გამოიხატა არა მხოლოდ შეფასებით ენაში, არამედ წყაროების შერჩევაშიც. თუ *ImediNews.ge*-ზე მეტი სივრცე ეთმობოდა ხელისუფლების წარმომადგენლებსა და მის მხარდამჭერ აქტორებს, კრიტიკულ პლატფორმებზე განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭებოდათ საერთაშორისო პარტნიორების, ოპოზიციის, სამოქალაქო საზოგადოების და სამართლებრივი ექსპერტიზის პოზიციებს. შესაბამისად, წყაროების განაწილებაც იქცა არა მხოლოდ ინფორმაციის მიწოდების საშუალებად და ტექნიკად, არამედ პოლიტიკური მნიშვნელობების ორგანიზების საშუალებად.

ემოციური მობილიზაცია და შეფასებითი ენა

კვლევის შედეგებმა აჩვენა, რომ პოლარიზებულ მედიაგაშუქებაში ემოციური ტონი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია. ემოციურობაში არ იგულისხმება სტილისტური ელემენტები; მან კრიზისულ სიტუაციაში განსაზღვრა, როგორ უნდა აღექვა აუდიტორიას კონკრეტული მოვლენა - როგორც საფრთხე და უსამართლობა თუ, როგორც სახელმწიფოებრივი აუცილებლობა, ისტორიული არჩევანი ან მორალური ბრძოლა.

ImediNews.ge-ზე ემოციური ტონი უმეტესად უკავშირდებოდა საფრთხის, ღალატის, გარე ჩარევის, რადიკალიზმისა და ეროვნული დაცვის ლექსიკას. აღნიშნული ენა კი აძლიერებდა სახელმწიფოს დაცვისა და სუვერენიტეტის შენარჩუნების ჩარჩოს.

TVPirveli.ge-ზე ემოციური ტალღა სხვა მიმართულებით იყო მიმწვებელი - აქ დომინირებდა რეპრესიის, ძალადობის, ევროპული არჩევანის, ისტორიული გზაგასაყარისა და სამოქალაქო წინააღმდეგობის ლექსიკა. ასეთი ფორმულირებები აუდიტორიას მიმდინარე პროცესებს წარმოუცნადა არა, როგორც ჩვეულებრივ პოლიტიკური დავა, არამედ როგორც ქვეყნის დემოკრატიული და გეოპოლიტიკური მომავლისთვის ბრძოლა.

Netgazeti.ge-ზე ემოციური დატვირთვა შედარებით მეტად უკავშირდებოდა სამართლებრივ და საერთაშორისო შეფასებებს, თუმცა ემოციური ტონი მძლავრობდა მაშინ, როდესაც ადგილი ჰქონდა აქციების დაშლის, ვენეციის კომისიის დასკვნისა და ვეტოს დაძლევის.

ITV.ge-ზე ენა უფრო ზომიერი იყო, მაგრამ ცალკეულ ტექსტებში მაინც ჩნდებოდა ისეთი ფორმულირებები, რომლებიც პოლიტიკურ პროცესს საფრთხისა და ზეწოლის ჩარჩოში აქცევდა.

შესაბამისად, ემოციური მობილიზაცია სხვადასხვა პლატფორმაზე განსხვავებულ პოლიტიკურ ფუნქციას ასრულებდა. ერთ შემთხვევაში იგი აძლიერებდა სახელმწიფოს დაცვისა და გარე ჩარევისგან თავის დაცვის იდეას; მეორე შემთხვევაში - სამოქალაქო წინააღმდეგობისა და ევროპული არჩევანის დაცვის მოტივს; მესამე შემთხვევაში - ინსტიტუციური დაპირისპირების სურათს; მეოთხე შემთხვევაში კი, სამართლებრივი და დემოკრატიული სტანდარტების დარღვევის ხაზგასმას.

ნარატივის ფრაგმენტაცია და პოლიტიკური პროცესის გამარტივება

კვლევის კიდეც ერთი მნიშვნელოვანი შედეგია ნარატივის ფრაგმენტაცია. გაანალიზებულ ტექსტებში რთული პოლიტიკური და სამართლებრივი პროცესი ხშირად იკუმშებოდა მარტივ ოპოზიციურ სქემებად. ეს განსაკუთრებით თვალსაჩინო იყო მაშინ, როდესაც სხვადასხვა მედიაპლატფორმა ერთსა და იმავე მოვლენას განიხილავდა არა როგორც ხანგრძლივი პოლიტიკური პროცესის ნაწილს, არამედ როგორც სიმბოლურ ეპიზოდს, რომელიც საკუთარი ცენტრალური თეზისის დასადასტურებლად გამოიყენებოდა.

ImediNews.ge-ზე კონფლიქტი ხშირად ფორმულირდებოდა როგორც „სახელმწიფო რადიკალების წინააღმდეგ“ ან „სუვერენიტეტი გარე ჩარევის წინააღმდეგ“. *TVPirveli.ge*-სა და *Netgazeti.ge*-ზე უფრო ხშირად ჩნდებოდა სქემა - „ხალხი რეჟიმის წინააღმდეგ“ ან „ევროპული მომავალი რუსული უკუუსვლის წინააღმდეგ“. *ITV.ge*-ზე შედარებით რბილი, მაგრამ მაინც გამარტივებული მოდელი იკვეთებოდა: „სუვერენული გადაწყვეტილება საერთაშორისო კრიტიკის წინააღმდეგ“.

ამგვარი გამარტივება ამცირებდა შუალედური ან კომპლექსური პოზიციების სივრცეს. კანონპროექტთან დაკავშირებული სამართლებრივი, ინსტიტუციური, პოლიტიკური და საერთაშორისო ასპექტები ხშირად ერთ დომინანტურ ჩარჩოში ექცეოდა. შედეგად, აუდიტორიას ნაკლებად ეძლეოდა შესაძლებლობა, პროცესი მრავალგანზომილებიანად დაენახა. უფრო ხშირად მას სთავაზობდნენ გამზადებულ ინტერპრეტაციას, სადაც აქტორები წინასწარ იყვნენ განაწილებულნი „სწორ“ და „არასწორ“, „ლეგიტიმურ“ და „არალეგიტიმურ“, „სახელმწიფოებრივ“ და „ანტისახელმწიფოებრივ“ პოზიციებად.

ინფორმაციისა და ინტერპრეტაციის საზღვრის ბუნდოვანება

გაანალიზებულ კორპუსში ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მიგნებაა ინფორმაციისა და ინტერპრეტაციის საზღვრის ბუნდოვანება. მედიატექსტები ხშირად ერთდროულად ასრულებდა ორ ფუნქციას: აღწერდა მოვლენას და წინასწარ განსაზღვრავდა, როგორ უნდა გაეგო მკითხველს ეს მოვლენა.

ეს განსაკუთრებით ჩანდა სათაურებსა და პირველ აზრებებში. ისეთი ფორმულირებები, როგორიცაა „რუსული კანონი“, „გამჭვირვალობის კანონი“, „სახელმწიფო გადატრიალების მცდელობა“, „სპეცრაზმის სისასტიკე“, „ევროკავშირის თემით შანტაჟი“ ან „რეპრესიული კანონმდებლობა“, ფაქტობრივ ინფორმაციასთან ერთად მკითხველს სთავაზობდა მკაფიო ინტერპრეტაციულ პოზიციას. ასეთ შემთხვევაში მკითხველი ჯერ კიდევ ტექსტის ძირითად ინფორმაციამდე ეცნობა იმ ჩარჩოს, რომლის მიხედვითაც მოვლენა უნდა შეფასდეს.

ეს ტენდენცია განსაკუთრებით გამოიკვეთა *ImediNews.ge*-სა და *TVPirveli.ge*-ზე, თუმცა საპირისპირო პოლიტიკური მიმართულება ჰქონდა. *Netgazeti.ge* უფრო განმარტებით სტილს იყენებდა, მაგრამ ის, რომ ინტერპრეტაციას იყენებდა, მაინც ჩანდა კანონპროექტის სახელდებაში და სამართლებრივ შეფასებებში. *ITV.ge* ნაკლებად იყენებდა პირდაპირ ლექსიკას, მაგრამ წყაროების განაწილებისა და განცხადებების თანმიმდევრობის საშუალებით ტოვებდა კვალს.

აღსანიშნავია, რომ ინფორმაციისა და ინტერპრეტაციის ერთობლიობა მნიშვნელოვანია ფაქტორებია დემოკრატიული მოწყვლადობაზე საუბრისას. როდესაც მოვლენის აღწერას წინ უსწრებს მყარი შეფასებითი ჩარჩო, აუდიტორია ნაკლებად იღებს ნეიტრალურ საწყის ინფორმაციას და უფრო სწრაფად ერთვება უკვე ხელოვნურად შექმნილ პოლიტიკურ ნარატივში.

„ჩვენ/ისინი“ დაყოფა და აქტორთა ლეგიტიმაცია

გაანალიზებულ ტექსტებში მკაფიოდ გამოჩნდა „ჩვენ/ისინი“ ტიპის დაყოფის სხვადასხვა ფორმა. ეს დაყოფა ყველა პლატფორმაზე ერთნაირად არ მუშაობდა, მაგრამ თითქმის ყველგან ქმნიდა ბანაკურ აღქმას.

ImediNews.ge-ზე - „ჩვენ“ - ხშირად იყო დაკავშირებული სახელმწიფოსთან, სუვერენიტეტთან, ეროვნულ ინტერესებთან, ეკლესიასთან და სტაბილურობასთან. „ისინი“ კი - შეიძლება ყოფილიყვნენ რადიკალური ოპოზიცია, არასამთავრობო სექტორის ნაწილი, გარე ძალები ან დესტაბილიზაციისკენ მიმართული ჯგუფები.

TVPirveli.ge-ზე - „ჩვენ“ - უფრო მეტად ნიშნავდა პროევროპულ საზოგადოებას, მოქალაქეებს, პროტესტის მონაწილეებს და დემოკრატიული არჩევანის დამცველებს. „ისინი“ კი წარმოჩენილნი იყვნენ როგორც ხელისუფლება, „ქართული ოცნება“, რეპრესიული ინსტიტუციები ან ძალა, რომელიც ქვეყანას ევროპულ გზას აშორებს.

Netgazeti.ge-ზე დაყოფა უფრო სამართლებრივ-დემოკრატიული ენის ფარგლებში იყო ნაჩვენები. ერთი მხარე წარმოადგენდა ევროპულ სტანდარტებს, უფლებებსა და სამოქალაქო სივრცეს, მეორე კი - კანონპროექტის მხარდამჭერ პოლიტიკურ ძალას, რომელიც ამ სტანდარტებთან წინააღმდეგობაში მოდის. *ITV.ge*-ზე ეს დაყოფა შედარებით რბილი იყო, მაგრამ მაინც ჩნდებოდა სუვერენული გადაწყვეტილებისა და საერთაშორისო კრიტიკის დაპირისპირებაში.

ასეთი დაყოფები დემოკრატიული მოწყვლადობის თვალსაზრისით განსაკუთრებით დიდ მნიშვნელობას ატარებს, რადგან ისინი ამცირებენ პოლიტიკურ ოპონენტთან არგუმენტირებული დიალოგის შესაძლებლობას. როდესაც პოლიტიკური აქტორები წარმოჩენილი არიან, არა როგორც კონკურენტული პოზიციის მატარებლები, არამედ როგორც საფრთხე, რეჟიმი,

რადიკალური ძალა ან გარე ინტერესების წარმომადგენლები - საჯარო დისკუსია გადადის მორალური გამორიცხვის რეჟიმში.

პოლარიზაციის გავლენა დემოკრატიულ მოწყვლადობაზე

კვლევის შედეგები აჩვენებს, რომ მედია პოლარიზაცია საქართველოში არ უნდა განვიხილოთ მხოლოდ როგორც მედიასაშუალებებს შორის სარედაქციო განსხვავება. გაანალიზებული კორპუსი აჩვენებს, რომ პოლარიზაცია ქმნის ისეთ კომუნიკაციურ გარემოს, სადაც საერთო ფაქტობრივი სივრცე სუსტდება, ხოლო აუდიტორია პოლიტიკურ პროცესს სხვადასხვა მედიარეალობაში ხედავს.

ეს პროცესი დემოკრატიული მოწყვლადობისთვის მნიშვნელოვანია რამდენიმე მიზეზით. პირველ რიგში, როდესაც ერთი და იგივე მოვლენა მედიაში ურთიერთგამომრიცხავი ჩარჩოებით არის წარმოდგენილი, რთულდება საერთო ფაქტებზე დაფუძნებული დისკუსია. მეორე, ემოციურად დატვირთული და შეფასებითი ენა ზრდის ბანაკურ თვითიდენტიფიკაციას. მესამე, მოწინააღმდეგის სისტემური დელეგიტიმაცია ამცირებს კომპრომისის, არგუმენტირებული კამათისა და რაციონალური განხილვის სივრცეს. მეოთხე, ინფორმაციისა და ინტერპრეტაციის შერწყმა ამცირებს მკითხველის დამოუკიდებელი შეფასების შესაძლებლობას.

შედეგად, პოლარიზებული მედიაგარემო ხელს უწყობს პოლიტიკური კრიზისის გაღრმავებას არა პირდაპირი მიზეზობრივი გზით, არამედ იმ კომუნიკაციური პირობების შექმნით, სადაც უნდობლობა, დაპირისპირება და სიმბოლური გამიჯვნა უფრო ადვილად ძლიერდება. ამ თვალსაზრისით, მედია პოლარიზაცია საქართველოში დემოკრატიული მოწყვლადობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან კომუნიკაციურ პირობად უნდა განვიხილოთ.

ძირითადი დასკვნები

ჩატარებულმა კვლევამ გვიჩვენა, რომ 2024 წლის 3 აპრილიდან 28 მაისამდე პერიოდში, „უცხოური გავლენის გამჭვირვალობის შესახებ“ კანონპროექტთან დაკავშირებული პოლიტიკური კრიზისი ქართულ ონლაინმედიაში ერთიანი საინფორმაციო პროცესის სახით არ ყოფილა წარმოჩენილი. გაანალიზებულმა მასალებმა წარმოაჩინა, რომ სხვადასხვა მედიაპლატფორმებმა ერთი და იგივე მოვლენა განსხვავებული სახელწოდებებით, ჩარჩოებით, ემოციური ტონითა და ლეგიტიმაციის ლოგიკით გააშუქა. შესაბამისად, მედია პოლარიზაცია ამ კვლევაში გამოვლინდა არა მხოლოდ როგორც განსხვავებული პოლიტიკური პოზიციების თანაარსებობა, არამედ როგორც აქტიური კომუნიკაციური პროცესი, რომელიც პოლიტიკურ რეალობას პლატფორმების მიხედვით განსხვავებულ მნიშვნელობებს ანიჭებს.

კვლევის შედეგებმა აჩვენა, ისიც რომ ImediNews.ge-ზე კანონპროექტი ძირითადად ნაჩვენები იყოს საერთაშორისო გამჭვირვალობის და სუვერენიტეტისა დაცვის ჩარჩოში; TVPirveli.ge-ზე იგი თითქმის მთლიანად „რუსული კანონის“, დემოკრატიული უკუსვლისა და ევროპული მომავლის საფრთხის კონტექსტში იყო წარმოჩენილი; 1TV.ge-ზე გაშუქებამ შედარებით ინსტიტუციური ტონი შეინარჩუნა, თუმცა სუვერენულ გადაწყვეტილებასა და საერთაშორისო კრიტიკას შორის დამაბულობა მაინც მკაფიოდ იყო წარმოჩენილი; Netgazeti.ge-ზე კი დომინირებდა სამართლებრივ-კრიტიკული და პროევროპული ჩარჩო, სადაც აქცენტი გაკეთებული იყო

დემოკრატიულ სტანდარტებზე, სამოქალაქო საზოგადოებასა და მედიის თავისუფლებაზე. ამგვარად, ოთხივე პლატფორმამ გააკეთა არა მხოლოდ განსხვავებული შეფასება, არამედ ერთი და იმავე პოლიტიკური პროცესის განსხვავებული ინტერპრეტაციული სურათი წარმოგვიჩინა.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ პოლარიზაცია მედიატექსტებში გამოვლინდა რამდენიმე ურთიერთდაკავშირებული მექანიზმით. კერძოდ, დღის წესრიგის სელექციური შერჩევით, მოვლენათა განსხვავებული სახელდებით, აქტორების ლეგიტიმაცია/დელეგიტიმაციით, ემოციური მობილიზაციით, ნარატივის გამარტივებითა და ინფორმაციისა და ინტერპრეტაციის საზღვრის ბუნდოვანებით. სწორედ ამ მექანიზმების ერთობლიობამ შექმნა პოლარიზებული კომუნიკაციის ეფექტი. კვლევის მიხედვით, მანიპულაციური პრაქტიკა ყოველთვის პირდაპირ სიცრუეს არ გულისხმობს; ხშირად ის ვლინდება შერჩევით აქცენტებში, შეფასებითი ლექსიკის გაძლიერებაში და იმაში, რომ მკითხველს მოვლენის ინტერპრეტაციული ჩარჩო ფაქტობრივ ინფორმაციამდე მიეწოდება.

ნაშრომის ერთ-ერთი მთავარი დასკვნაა, რომ მედია პოლარიზაცია საქართველოში არ უნდა განვიხილოთ მხოლოდ როგორც მედიასაშუალებებს შორის სარედაქციო განსხვავება. პოლიტიკური კრიზისის პირობებში იგი გვევლინება დემოკრატიული მოწყვლადობის მნიშვნელოვან კომუნიკაციურ პირობად. როდესაც საერთო ფაქტობრივი სივრცე შესუსტებულია, ხოლო აუდიტორია ერთსა და იმავე მოვლენას სხვადასხვა, ხშირად ურთიერთგამომრიცხავი ჩარჩოდან ეცნობა, რთული ხდება რაციონალური მსჯელობა, არგუმენტირებული კამათი და პოლიტიკურ ოპონენტთან დიალოგი. ამგვარი გარემო ზრდის უნდობლობას, აძლიერებს ბანაკურ თვითიდენტიფიკაციას და ხელს უწყობს პოლიტიკური პროცესის მორალურ გამიჯვნას „ჩვენ“ და „ისინი“ ტიპის კატეგორიებად.

ამ კვლევის მნიშვნელობა ისაა, რომ იგი მედია პოლარიზაცია განხილულია არა იზოლირებულად, არამედ ციფრული კომუნიკაციის, პოლიტიკური კრიზისისა და დემოკრატიული მოწყვლადობის ჯაჭვში. საქართველოს შემთხვევა განსაკუთრებით საყურადღებოა მცირე სახელმწიფოს კონტექსტში, სადაც მედიაბაზრის შეზღუდულობა, პოლიტიკური დამაბულობა, გარე გავლენების მიმართ მგრძნობელობა და ევროპული ინტეგრაციის საკითხის მაღალი სიმბოლური დატვირთვა მედიაპოლარიზაციის ეფექტს კიდევ უფრო აძლიერებს. ასეთ გარემოში მედია არა მხოლოდ ასახავს პოლიტიკურ დაპირისპირებას, არამედ მონაწილეობს მის კვლავწარმოებაში - სახელდების, ჩარჩოების, წყაროების, ემოციური ტონისა და აქტორთა ლეგიტიმაციის საშუალებით.

საბოლოოდ, ნაშრომი ასკვნის, რომ მედია პოლარიზაცია საქართველოში არა მხოლოდ მედიის შიდა პროფესიული გამოწვევაა, არამედ დემოკრატიული მდგრადობისთვის არსებითი პრობლემა. პოლიტიკური კრიზისების დროს პოლარიზებული ციფრული კომუნიკაცია ამცირებს საერთო საინფორმაციო სივრცეს, აძლიერებს ბანაკურ აღქმებს, ზრდის საზოგადოებრივ დაპირისპირებას და ართულებს ფაქტებზე დაფუძნებულ რაციონალურ განხილვას. ამდენად, დემოკრატიული მდგრადობის გაძლიერება შეუძლებელია მედიაგარემოს პასუხისმგებლიანი, კონტექსტზე ორიენტირებული და პროფესიულად გამჭვირვალე კომუნიკაციის გარეშე.

რეკომენდაციები და სამომავლო პერსპექტივები

პრაქტიკული თვალსაზრისით, კვლევა რამდენიმე საჭიროებაზე მიგვითითებს. პირველ რიგში, მნიშვნელოვანია მედიამ მეტი ყურადღება დაუთმოს კონტექსტუალურ ახსნას და მკაფიოდ განასხვავოს ინფორმაცია ინტერპრეტაცია ერთი-მეორეგან. მეორე, აუცილებელია წყაროთა მეტად დაბალანსებული შერჩევა, განსაკუთრებით იმ საკითხებზე, რომლებიც მაღალი საზოგადოებრივი დამაბულობისა და პოლიტიკური კრიზისის საგანია. მესამე, მედიატექსტებში სასურველია შემცირდეს ზედმეტად ემოციური და დელეგატიმაციისკენ მიმართული ენა, რადგან ასეთი რიტორიკა არ ტოვებს სივრცეს დიალოგისთვის და ხელს უწყობს საზოგადოების დაყოფას ბანაკებად. მეოთხე, მნიშვნელოვანია პროფესიულ თვითრეგულაციის მექანიზმებმა მეტი ყურადღება დაუთმონ არა მხოლოდ ფაქტობრივ სიზუსტეს, არამედ სათაურების, სახელდებების, წყაროთა განაწილებისა და შეფასებითი ჩარჩოების გავლენას საზოგადოებრივ აღქმაზე.

სამომავლო კვლევებისთვის რამდენიმე მიმართულებაა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი. პირველ რიგში, საჭიროა ანალიზის გაფართოება უფრო ხანგრძლივ პერიოდზე, რათა გამოიკვეთოს, არის თუ არა მსგავსი პოლარიზებული ჩარჩოები მხოლოდ კონკრეტული პოლიტიკური კრიზისისთვის დამახასიათებელი თუ უფრო ფართო და სტრუქტურული ტენდენციის ნაწილია. მეორე, მიზანშეწონილია კვლევის გაფართოება სხვა მცირე სახელმწიფოებთან შედარებით, რაც საქართველოს შემთხვევას უფრო ფართო საერთაშორისო კონტექსტში მოაქცევს. მესამე, საჭიროა აუდიტორიის კვლევის ინტეგრირება, რათა დადგინდეს, როგორ აღიქვამენ მოქალაქეები განსხვავებულ მედიაჩარჩოებს და რა გავლენას ახდენს ეს ნდობაზე, პოლიტიკურ თვითიდენტიფიკაციასა და ინფორმაციის შერჩევით მოხმარებაზე. მეოთხე, დამატებით შესასწავლია ალგორითმული ხილვადობისა და სოციალური მედიის გავრცელების როლი, რადგან ციფრულ გარემოში მედიაპოლარიზაციის ეფექტი მხოლოდ სარედაქციო არჩევანით არ განისაზღვრება.

ბიბლიოგრაფია

ქართულენოვანი წყაროები:

1. გერსამია, მარიამ. 2021. „მედიაგარემო 2021 წლის არჩევნებამდე და მის შემდეგ: მედიის პოლარიზაციის საფრთხეები და გამოწვევები საქართველოში“. 1: 6–14.
2. წულაძე, ლია, ფლორა ესებუა, ირინა კახიძე, ანა კვინტაძე, ირინა ოსეფაშვილი და მარიამ ამაშუკელი. 2016. *ევროპეიზაციის შესრულება: პოლიტიკური და პოპულარული დისკურსები ევროპეიზაციის შესახებ საქართველოში*. თბილისი: ნეკერი.
3. წულაძე, ლია, ფლორა ესებუა და ირინა ოსეფაშვილი. 2021. *საქართველოს ევროპეიზაციის დისკურსები ვიზალიზერალიზაციის შემდეგ*. თბილისი: ნეკერი.

უცხოური წყაროები:

1. Gegeshidze, Archil, and Thomas de Waal. 2021. *Divided Georgia: A Hostage to Polarization*. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.
2. Hallin, Daniel C., and Paolo Mancini. 2004. *Comparing Media Systems: Three Models of Media and Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

3. Kouts-Klemm, Ragne, Tobias Eberwein, Zrinjka Peruško, Dina Vozab, Anda Rožukalne, Ilva Skulte, and Alnis Stakle. 2024. “Media and Journalism Research in Small European Countries.” *Media and Communication* 12: 7205. <https://doi.org/10.17645/mac.7205>.
4. McCombs, Maxwell E., and Donald L. Shaw. 1972. “The Agenda-Setting Function of Mass Media.” *Public Opinion Quarterly* 36, no. 2: 176–187. <https://doi.org/10.1086/267990>.
5. Puppis, Manuel. 2009. “Media Regulation in Small States.” *International Communication Gazette* 71, no. 1–2: 7–17. <https://doi.org/10.1177/1748048508097927>.
6. Scheufele, Dietram A. 1999. “Framing as a Theory of Media Effects.” *Journal of Communication* 49, no. 1: 103–122. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1999.tb02784.x>.
7. Tsuladze, Lia, and Nino Abzianidze. 2025. “Polarisation through Deviation Discourse: Strategic Usage of Europeanisation by Political and Media Actors in Georgia.” *East European Politics* 41, no. 2: 294–315. <https://doi.org/10.1080/21599165.2025.2491139>.
8. United Nations Development Programme. 2021. *Georgian Media Stays Pluralistic and Polarized*. UNDP.
9. Van Dijk, Teun A. 2013. “Ideology and Discourse.” In *The Oxford Handbook of Political Ideologies*, edited by Michael Freeden and Marc Stears, 175–196. Oxford: Oxford University Press.
10. Wodak, Ruth. 2011. “Politics as Usual: Investigating Political Discourse in Action.” In *The Routledge Handbook of Discourse Analysis*, edited by James Paul Gee and Michael Handford, 525–539. London: Routledge.
11. Wodak, Ruth. 2021. *The Politics of Fear: The Shameless Normalization of Far-Right Discourse*. 2nd ed. Los Angeles: Sage. <https://doi.org/10.4135/9781529739664>.

1. ImediNews.ge - ტექსტების ანალიზი

კოდი	დია	თარიღი	საგანი	საგანი წარმოქმნილი / საგანი მნიშვნელობა	ეს ძირითადი უბრალოების	ეს ძირითადი უბრალოების	შეფარდებული	დიაგნოზი / შეფასება	„ჩვენი“ „მნიშვნელობა“	მნიშვნელობის დიაგნოზი
IR-01	P1	01.04.2024	საზოგადოებრივი ურთიერთობების „მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ	უცხოეთი გაცემის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	„მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ
IR-02	P1	01.04.2024	საზოგადოებრივი ურთიერთობების „მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ	სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	„მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ
IR-03	P2	17.01.2021	საზოგადოებრივი ურთიერთობების „მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ	სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	„მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ
IR-04	P2	17.01.2021	საზოგადოებრივი ურთიერთობების „მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ	სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	„მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ
IR-05	P3	01.05.2024	საზოგადოებრივი ურთიერთობების „მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ	სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	„მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ
IR-06	P3	01.05.2024	საზოგადოებრივი ურთიერთობების „მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ	სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	„მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ
IR-07	P4	11.05.2024	საზოგადოებრივი ურთიერთობების „მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ	სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	„მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ
IR-08	P1	11.05.2021	საზოგადოებრივი ურთიერთობების „მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ	სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	„მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ
IR-09	P5	21.05.2024	საზოგადოებრივი ურთიერთობების „მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ	სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	„მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ
IR-10	P5	21.05.2024	საზოგადოებრივი ურთიერთობების „მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ	სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	„მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ
IR-11	P6	27.05.2024	საზოგადოებრივი ურთიერთობების „მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ	სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	„მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ
IR-12	P6	28.05.2024	საზოგადოებრივი ურთიერთობების „მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ	სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის / მენეჯმენტული-სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	სტრატეგიის	„მედიის“ ადგილი ანდრეას ნიკოლაიშვილის მიერ

2. TVPirveli.ge - ტექსტების ანალიზი

[illegible]

3. 1TV.ge - ტექსტების ანალიზი

[illegible]

4. Netgazeti.ge - ტექსტების ანალიზი

[illegible]

Media Polarization and Democratic Vulnerability in Georgia: The Role of Digital Communication during Political Crises

Diana Liparteliani

PhD in Social Sciences in Mass Communication

Affiliated Assistant Professor

Georgian National University SEU

d.liparteliani@seu.edu.ge

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12130>

Abstract

This paper examines how Georgian online media covered the political crisis surrounding the draft law “On Transparency of Foreign Influence” between April 3 and May 28, 2024. Its main purpose is to show how media polarization takes shape in the digital sphere and how this process is connected to the deepening of democratic vulnerability.

The study is based on an analysis of 48 media texts published by four online media outlets: ImediNews.ge, TVPirveli.ge, 1TV.ge, and Netgazeti.ge. It uses structured qualitative content analysis and discourse analysis. This approach makes it possible to look not only at what the media covered, but also at how events were named, which actors were granted legitimacy, how emotional language was used, and how “us” and “them” divisions were constructed.

The findings show that the same political process was presented through different frames across the selected platforms. In some cases, the draft law was framed as a mechanism for protecting sovereignty and transparency; in others, it appeared as a sign of democratic backsliding and a threat to Georgia’s European course. As a result, audiences were exposed not only to different evaluations, but also to different media realities. The paper concludes that, during political crises, media polarization narrows the shared informational space, strengthens camp-based perceptions, and makes fact-based democratic discussion more difficult.

Keywords: media polarization; democratic vulnerability; digital communication; political crisis; Georgian online media.

Introduction

In contemporary political processes, digital media no longer serves only as a channel for disseminating information. It has become a space where political actors gain or lose legitimacy and where the public agenda is shaped. At the same time, public opinion is formed not only on the basis of facts, but also through the interpretation and manipulative presentation of information. In the conditions of digital communication, the same event can be assigned different political meanings and emotional tones. This function of the media is well explained by agenda-setting theory, according to which the media does not merely reflect events, but also determines which issues enter the focus of public attention and how they

are presented to audiences. The same logic is further developed by framing theory, which shows how a media text highlights certain aspect of reality and offers audiences a particular interpretation of an event. For this reason, during political crises, it is important to analyze the role of digital media and communication: the media not only distributes information, but also creates the frames through which society perceives political events.¹

Media polarization is one of the major challenges facing new democracies. In the classical sense, it may refer to the coexistence of different political positions in the media space. In the digital media environment, however, this definition is no longer sufficient. In the digital age, polarization appears as a communicative process in which the same political event is presented across different media platforms through often radically different frames, emotional tones, and logics of legitimacy. Under such conditions, society does not simply receive information; it encounters different “media realities.” This weakens the shared informational space on which democratic discussion should rest. The structural basis of media polarization is often linked to political parallelism - a condition in which the media system is closely connected to political actors, ideological blocs, and social divisions. Yet in the digital environment, this process is not limited to structural ties. It is also visible in media texts, headlines, source selection, and evaluative language.²

This problem is especially visible in small states, where the media environment is often marked by a limited market, a small audience, scarce resources, and heightened sensitivity to external influences. Research on media in small European countries also shows that, under such conditions, journalistic autonomy and media sustainability are closely connected to the quality of the democratic public sphere.^{3 4}

From this perspective, the Georgian case is particularly important. For years, the Georgian media space has been characterized by high political tension, sharply different editorial frames, and personalized political communication. This is why the analysis of media texts during political crises allows us to better understand the role digital communication plays in deepening social division or, conversely, in preserving a space for common discussion.

The aim of this paper is to analyze how media polarization manifests itself in Georgian digital media during periods of political crisis and how it relates to the strengthening of democratic vulnerability. The study is based on the assumption that polarized media communication should not be understood merely as editorial difference. When online media systematically use emotionally charged headlines, “us” and “them” divisions, and a blending of fact and evaluation, they create a communicative environment that narrows the space for reasoned discussion and intensifies social confrontation. From the perspective of discourse analysis, political polarization is often produced precisely through this kind of division: one’s own group

¹Dietram A. Scheufele, “Framing as a Theory of Media Effects,” *Journal of Communication* 49, no. 1 (1999): 103–122, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1999.tb02784.x>.

² Daniel C. Hallin and Paolo Mancini, *Comparing Media Systems: Three Models of Media and Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 2004).

³ Ragne Kouts-Klemm et al., “Media and Journalism Research in Small European Countries,” *Media and Communication* 12 (2024): 7205, <https://doi.org/10.117645/mac.7205>.

⁴ Teun A. van Dijk, “Ideology and Discourse,” in *The Oxford Handbook of Political Ideologies*, ed. Michael Freeden and Marc Stears (Oxford: Oxford University Press, 2013), 175–196.

is presented as legitimate and morally justified, while the opponent is framed as a threat or a destructive force.⁵

According to Wodak, political discourse often uses the intensification of fear, the construction of threat, and the stigmatization of political opponents as mechanisms of public mobilization and as tools for sharpening political confrontation.⁶

Georgia's media environment has been described in several studies as pluralistic, yet sharply polarized - a space where political confrontation affects editorial independence, journalists' safety, and public trust. The depth of polarization in Georgia's political environment is also emphasized by Gegeshidze and de Waal, who describe the country as "a hostage to polarization."⁷

Europeanization is also highly significant in Georgian political and media discourse. It is often not only a marker of foreign policy orientation, but also a symbolic resource for legitimacy and delegitimation. For this reason, during political crises, issues of European choice, sovereignty, and external influence often become opposing frames in the media.⁸

The main research question is: how do Georgian online media platforms create different interpretive frames during a political crisis, and how is this process linked to the strengthening of democratic vulnerability?

The study does not claim a direct causal relationship between media polarization and democratic vulnerability. Its purpose is to identify the communicative mechanisms through which framed coverage in digital media fuels distrust, reinforces camp-based division, and damages the space for democratic discussion.

The importance of this research lies in showing how a political crisis is transformed in digital media into opposing narratives, how the boundary between information and interpretation becomes blurred, and how the same political process can be presented as different, and sometimes mutually contradictory, realities.

Main Body

Research Methodology

The present study is based on qualitative, comparative, and media-analytical approaches. In line with the research aim, the focus is not on counting the frequency of media texts, but on identifying the discursive and interpretive mechanisms through which, during a political crisis, the same event is presented across different media platforms through different frames and emotional tones.

⁵ Ruth Wodak, *The Politics of Fear: The Shameless Normalization of Far-Right Discourse*, 2nd ed. (Los Angeles: Sage, 2021), <https://doi.org/10.4135/9781529739664>.

⁶Ruth Wodak, "Politics as Usual: Investigating Political Discourse in Action," in *The Routledge Handbook of Discourse Analysis*, ed. James Paul Gee and Michael Handford (London: Routledge, 2011), 525–539.

⁷ Archil Gegeshidze and Thomas de Waal, *Divided Georgia: A Hostage to Polarization* (Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace, 2021).

⁸ Lia Tsuladze, Flora Esebua, Irina Kakhidze, Ana Kvintradze, Irina Osepashvili, and Mariam Amashukeli, *Performing Europeanization: Political and Popular Discourses on Europeanization in Georgia* (Tbilisi: Nekeri, 2016).

This approach made it possible to see how different media realities are constructed around a single political process and how these differences shape public perception.

The empirical context of the study is the political process surrounding the reintroduction of the draft law “On Transparency of Foreign Influence” in April–May 2024. During this period, the draft law generated parliamentary debates, acute domestic political confrontation, protest rallies, international reactions, the critical opinion of the Venice Commission, and the overcoming of the president’s veto. These events brought several important issues to the surface at the same time: the argument of protecting state sovereignty, the risk of obstructing European integration, the danger of democratic backsliding, the demand for transparency, the deepening of civil confrontation, the question of state stability, domestic political conflict, and the theme of external influence.

Accordingly, this period is particularly important for the study: media polarization appeared not only in differences between political positions, but also in the way media outlets used language, frames, emotional tone, and strategies of granting or denying legitimacy to different political actors. This made it possible to analyze how Georgian online media transforms the same political process into different media realities.

To examine this issue, the study focuses on four Georgian online media outlets: ImediNews.ge, TVPirveli.ge, 1TV.ge, and Netgazeti.ge. The analysis covers political media texts published between April 3 and May 28, 2024.

To strengthen the comparative analysis, this period was divided into six analytical phases:

1. Reintroduction of the draft law - April 3–5, 2024;
2. First parliamentary hearing - April 16–17, 2024;
3. Intensification of protest mobilization - April 30–May 1, 2024;
4. Third parliamentary hearing - May 13–14, 2024;
5. Venice Commission assessment - May 21, 2024;
6. Overriding of the president’s veto - May 27–28, 2024.

The division of events into phases made it possible to compare the texts of different media platforms not randomly, but in relation to the same political moments.

Two texts were selected from each phase for each media outlet. In total, the final research corpus consisted of 48 online media texts.

The main selection criteria were defined as follows:

1. direct connection of the text to the political event under study;
2. interpretive density;
3. representational significance for the specific phase;
4. analytical relevance to the research problem.

It should be noted that the study did not aim to present the entire media process through quantitative indicators. Its task is the in-depth analysis of texts in which polarized media frames, discursive confrontation, and organized political division are clearly visible.

Methodologically, the study uses structured qualitative content analysis and discourse analysis. Structured qualitative content analysis was used for the systematic comparison of texts, while discourse analysis was used to identify the linguistic, symbolic, and interpretive mechanisms through which media texts constructed images of politically active actors, created different frames, and developed “us” and “them” divisions.

At the first stage of analysis, a comparative coding matrix was used. Each text was assessed according to the following categories:

- main frame or central claim;
- actors granted legitimacy by the text;
- actors criticized or weakened by the text;
- degree of emotionality;
- relationship between factual and evaluative components;
- presence of an “us/them” division;
- linguistic indicators of polarization.

These categories were selected in order to compare the texts of different platforms according to thematic emphasis, actor representation, emotional tone, and the relationship between fact and evaluation.

At the second stage, a discourse-analytical reading was carried out. At this stage, attention was paid not only to which themes dominated each media text, but also to how those themes were managed; which political actors were presented as reliable sources; who was granted moral or political advantage; how the draft law was named; what kind of emotional vocabulary was used; and how the boundary between information and interpretation was blurred. Particular attention was given to agenda selection, selective visibility, interpretive and manipulative practices, and attempts to construct narratives.

The combination of these two methods - the structured coding matrix and discourse analysis - made it possible for the study to maintain both comparative precision and the depth required for close textual analysis.

The reliability of the research was ensured through several principles. First, all texts were processed through a unified coding matrix, which reduced the risk of arbitrary interpretation and supported the internal consistency of the analysis. Second, the phase-based selection ensured comparability between platforms, since the texts of each media outlet were analyzed in relation to the same political moments. Third, the formal coding categories were not applied mechanically; each was interpreted with attention to

the specific political and discursive context. These principles are especially important when analyzing media coverage of political crises.⁹

It should also be noted that the study has certain limitations. The corpus was selected purposively and therefore does not represent a quantitative picture of the entire Georgian media system. The research is not focused on quantitative indicators. By selecting two texts from each phase, the aim was to conduct a comparative study of analytically significant material rather than to provide an exhaustive account of the entire information flow.

Despite these limitations, the chosen methodological framework corresponds to the aim of the research. It allows a relatively small but analytically focused and purposively selected corpus to reveal how polarized political communication is formed in Georgian online media; how media platforms use different frames, emotional tones, and strategies of actor legitimation; and how this process is connected to the strengthening of democratic vulnerability in the context of a political crisis.

Findings / Results

The findings show that, in April–May 2024, the political crisis surrounding the draft law “On Transparency of Foreign Influence” was not presented in Georgian online media as a unified informational process. On the contrary, in the analyzed media texts, the same political event was presented through different naming practices, different frames, different emotional tones, and different logics of legitimacy. From this perspective, media polarization did not appear merely as the existence of different political positions; rather, it emerged as an active communicative process that assigned different meanings to political reality depending on the media platform.

For clarity, the research corpus showed that all four media platforms - ImediNews.ge, TVPirveli.ge, 1TV.ge, and Netgazeti.ge - covered the same processes, but did so through different editorial and discursive logics. Differences appeared not only in evaluations, but also in topic selection, headline construction, the representation of political actors, the use of emotional vocabulary, and the way narratives were formed around who should be seen as a “legitimate” or “illegitimate” political figure.

Dominant Indicators of Media Polarization

After analyzing the texts, the first and most visible sign of polarization was the difference in the naming of the draft law. Some media outlets presented it as the “transparency law,” while critical platforms framed it as the “Russian law.” This was not simply a difference in terminology. These labels predetermined for readers and viewers the meaning through which the political process was to be understood: either within a narrative of transparency and sovereignty, or within a frame of democratic backsliding and a threat to the European course.

On ImediNews.ge, the draft law was mostly presented as an instrument for protecting transparency, sovereignty, and national interests. Within this frame, the government and supporters of the draft law

⁹ See: Text analysis, Tables 1–4.

were placed in a legitimate position, while the opposition and civil society organizations were often presented as radical, prone to destabilization, or externally directed actors. The rhetoric of threat, external interference, protection of the Church, and state stability was especially strong in the texts of this platform.

On TVPirveli.ge, the opposite picture emerged. The draft law was almost entirely framed as the “Russian law.” In the texts, it was associated with democratic backsliding, repression, threats to Georgia’s European future, and authoritarian tendencies of the government. The protest movement, by contrast, was presented as pro-European civic resistance. On this platform, the emotional tone was sharper and often served a mobilizing function: readers were offered events not simply at the level of information, but as a matter of political choice.

In the case of 1TV.ge, the texts maintained a more institutional tone. The platform often presented official statements and international responses in parallel. Yet despite its formal attempt at neutrality, a tension between two narratives was still visible in the texts: on the one hand, the right to a sovereign decision and the institutional position of the state; on the other, international criticism and the issue of compliance with European standards. In this sense, 1TV.ge may be understood as maintaining an institutional mode of coverage - presenting different positions, but without offering an in-depth analytical synthesis.

On Netgazeti.ge, the draft law was presented mainly within a legal-critical and pro-European frame. The texts focused on the Venice Commission’s opinion, international standards, human rights, and possible restrictions on the media and civil society. The platform’s discursive logic was more closely connected to the watchdog or critical-explanatory model of journalism, where the political event was discussed not only as part of an ongoing confrontation, but also in the context of democratic institutions, legal standards, and the perspective of European integration.

As a result, the four platforms did not construct the draft law as one and the same political process. Readers received not only different evaluations, but also different interpretive worlds: in one space, the law was presented as a mechanism for protecting sovereignty and transparency; in another, as a sign of democratic backsliding and a turn toward Russia; in a third, as an issue of institutional confrontation; and in a fourth, as a problematic case from the perspective of legal and European standards.

Agenda Selection and Selective Visibility

One of the important findings of the study is that media platforms differed in how they selected what should become the central issue. This choice determined not only thematic emphasis, but also the direction in which readers were encouraged to perceive the political process.

For example, on ImediNews.ge, the agenda was focused on external influence, the role of non-governmental organizations, threats related to the Church, opposition radicalism, and the need for state stability. The legal substance of the draft law was largely moved to the background, while the leading issue became who stood behind the protest and what kind of threat this posed to the state.

On TVPirveli.ge, the agenda was built around the legitimacy of protest, government violence, criticism from international partners, and threats to European integration. On this platform, the main question was

not what was written in the draft law, but what its adoption would mean for the country's political and geopolitical future.

As for 1TV.ge, its coverage was often distributed between official statements and international reactions. The platform tried to maintain the form of institutional balance, although the details of civic protest were given comparatively less visibility. Political and diplomatic statements were presented more prominently.

On Netgazeti.ge, the agenda was devoted primarily to legal comparisons, international assessments, the Venice Commission's opinion, human rights standards, and the use of police force. In the case of this media outlet, the political process was presented more strongly within a broader legal and democratic frame.

These differences show that agenda selection is one of the main mechanisms of polarized communication. In such a situation, a media platform does not simply provide readers with information; it also signals in advance what should be considered the main problem: external interference, government repression, institutional conflict, or violation of democratic standards.

Frames and Interpretive Bias

The study clearly identified the different use of frames. Media outlets placed the same event within different interpretive schemes. This applied to the draft law, protest rallies, international responses, and the overcoming of the president's veto.

The first example was the frame associated with the naming of the draft law: the "transparency law" and the "Russian law" point to radically different political meanings. The term "transparency law" presents the law as a legitimate, necessary, and state-important instrument. The term "Russian law," by contrast, frames it as an authoritarian model, a geopolitical threat, and an obstacle to European integration.

A similar difference was visible in the presentation of protest rallies. For example, on ImediNews.ge, the protest was often presented as violent, externally encouraged, or radical activity. On TVPirveli.ge and Netgazeti.ge, the same protest was presented as civic resistance, pro-European mobilization, and the defense of democratic choice.

Interpretive bias appeared not only in evaluative language, but also in the selection of sources. While ImediNews.ge gave more space to government representatives and actors supportive of the government, critical platforms attached greater importance to the positions of international partners, the opposition, civil society, and legal expertise. Accordingly, the distribution of sources became not only a method or technique of delivering information, but also a way of organizing political meaning.

Emotional Mobilization and Evaluative Language

The findings show that emotional tone is one of the key elements in polarized media coverage. Emotionality should not be understood merely as a stylistic feature; in a crisis situation, it shaped how audiences were expected to perceive a specific event - as a threat or injustice, as a matter of state necessity, as a historic choice, or as a moral struggle.

On ImediNews.ge, emotional tone was most often connected to the vocabulary of threat, betrayal, external interference, radicalism, and national defense. This language reinforced the frame of protecting the state and preserving sovereignty.

On TVPirveli.ge, the emotional current moved in another direction. The dominant vocabulary was that of repression, violence, European choice, a historic crossroads, and civic resistance. Such formulations presented current events to the audience not as an ordinary political dispute, but as a struggle for the country's democratic and geopolitical future.

On Netgazeti.ge, emotional weight was more closely connected to legal and international assessments, although emotional tone became stronger in coverage of the dispersal of protests, the Venice Commission's opinion, and the overcoming of the veto.

On 1TV.ge, the language was more moderate, but in some texts there were still formulations that placed the political process within a frame of threat and pressure.

Accordingly, emotional mobilization performed different political functions across platforms. In one case, it strengthened the idea of defending the state against external interference; in another, it supported the motive of civic resistance and the defense of European choice; in a third, it created a picture of institutional confrontation; and in a fourth, it emphasized the violation of legal and democratic standards.

Narrative Fragmentation and the Simplification of the Political Process

Another important finding of the study is narrative fragmentation. In the analyzed texts, a complex political and legal process was often compressed into simple oppositional schemes. This was especially visible when different media platforms treated the same event not as part of a longer political process, but as a symbolic episode used to confirm their own central thesis.

On ImediNews.ge, the conflict was often formulated as “the state against radicals” or “sovereignty against external interference.” On TVPirveli.ge and Netgazeti.ge, the more frequent scheme was “the people against the regime” or “a European future against Russian backsliding.” On 1TV.ge, a softer but still simplified model appeared: “a sovereign decision against international criticism.”

Such simplification reduced the space for intermediate or complex positions. The legal, institutional, political, and international aspects of the draft law were often placed within a single dominant frame. As a result, audiences were given less opportunity to see the process in a multidimensional way. More often, they were offered a ready-made interpretation in which actors had already been assigned to “right” and “wrong,” “legitimate” and “illegitimate,” “state-oriented” and “anti-state” positions.

The Blurred Boundary between Information and Interpretation

One of the most important findings in the analyzed corpus is the blurred boundary between information and interpretation. Media texts often performed two functions at the same time: they described an event and predetermined how readers should understand it.

This was especially visible in headlines and opening paragraphs. Formulations such as “Russian law,” “transparency law,” “attempted coup d’état,” “brutality of the special forces,” “blackmail using the EU issue,” or “repressive legislation” offered readers a clear interpretive position along with factual information. In such cases, readers encountered the frame through which the event was to be evaluated even before receiving the main information in the text.

This tendency was especially visible on ImediNews.ge and TVPirveli.ge, although in opposite political directions. Netgazeti.ge used a more explanatory style, but its interpretive position was still visible in the naming of the draft law and in legal assessments. 1TV.ge used less direct vocabulary, but its framing was visible through the distribution of sources and the sequencing of statements.

It is important to note that the combination of information and interpretation is a significant factor when discussing democratic vulnerability. When a firm evaluative frame precedes the description of an event, the audience receives less neutral initial information and is drawn more quickly into an already constructed political narrative.

“Us/Them” Division and the Legitimation of Actors

The analyzed texts clearly showed different forms of “us/them” division. This division did not function in the same way across all platforms, but almost everywhere it produced a camp-based perception.

On ImediNews.ge, “we” was often linked to the state, sovereignty, national interests, the Church, and stability. “They,” by contrast, could include the radical opposition, part of the non-governmental sector, external forces, or groups oriented toward destabilization.

On TVPirveli.ge, “we” referred more often to the pro-European public, citizens, protest participants, and defenders of democratic choice. “They” were presented as the government, Georgian Dream, repressive institutions, or a force moving the country away from the European path.

On Netgazeti.ge, the division was articulated more within a legal-democratic vocabulary. One side represented European standards, rights, and civic space, while the other consisted of the political force supporting the draft law, which was presented as being in conflict with those standards. On 1TV.ge, this division was softer, but it still appeared in the opposition between sovereign decision-making and international criticism.

These divisions are particularly significant from the perspective of democratic vulnerability, because they reduce the possibility of reasoned dialogue with political opponents. When political actors are presented not as holders of competing positions, but as threats, a regime, radical forces, or representatives of external interests, public discussion shifts into a mode of moral exclusion.

The Impact of Polarization on Democratic Vulnerability

The findings show that media polarization in Georgia should not be understood merely as editorial difference between media outlets. The analyzed corpus shows that polarization creates a communicative

environment in which the shared factual space weakens, while audiences see the political process through different media realities.

This process matters for democratic vulnerability for several reasons. First, when the same event is presented through mutually contradictory frames in the media, discussion based on shared facts becomes more difficult. Second, emotionally charged and evaluative language increases camp-based self-identification. Third, the systematic delegitimation of the opponent reduces the space for compromise, reasoned debate, and rational discussion. Fourth, the merging of information and interpretation weakens the reader's ability to form an independent assessment.

As a result, a polarized media environment contributes to the deepening of political crisis not through a direct causal mechanism, but by creating communicative conditions in which distrust, confrontation, and symbolic separation can intensify more easily. In this sense, media polarization in Georgia should be understood as one of the important communicative conditions of democratic vulnerability.

Main Conclusions

The research showed that, between April 3 and May 28, 2024, the political crisis surrounding the draft law “On Transparency of Foreign Influence” was not presented in Georgian online media as a unified informational process. The analyzed material demonstrated that different media platforms covered the same event through different naming practices, frames, emotional tones, and logics of legitimacy. Accordingly, in this study media polarization appeared not only as the coexistence of different political positions, but as an active communicative process that assigns different meanings to political reality depending on the platform.

The findings also showed that on ImediNews.ge the draft law was mainly presented within the frame of transparency, sovereignty, and the protection of national interests; on TVPirveli.ge, it was framed almost entirely as the “Russian law,” in the context of democratic backsliding and a threat to Georgia’s European future; on 1TV.ge, coverage maintained a more institutional tone, although the tension between sovereign decision-making and international criticism remained clearly visible; and on Netgazeti.ge, the dominant frame was legal-critical and pro-European, with emphasis placed on democratic standards, civil society, and media freedom. Thus, all four platforms produced not only different evaluations, but also different interpretive pictures of the same political process.

It is especially important that polarization in media texts emerged through several interconnected mechanisms: selective agenda-setting, different naming of events, actor legitimation and delegitimation, emotional mobilization, narrative simplification, and the blurring of the boundary between information and interpretation. Together, these mechanisms produced the effect of polarized communication. According to the study, manipulative practice does not always mean direct falsehood; often it appears in selective emphasis, intensified evaluative vocabulary, and the delivery of an interpretive frame to the reader before factual information is presented.

One of the paper’s main conclusions is that media polarization in Georgia should not be viewed only as an editorial difference between media outlets. Under conditions of political crisis, it becomes an important

communicative condition of democratic vulnerability. When the shared factual space is weakened and audiences encounter the same event through different and often mutually contradictory frames, rational reasoning, argumentative debate, and dialogue with political opponents become difficult. Such an environment increases distrust, strengthens camp-based self-identification, and contributes to the moral separation of the political process into “us” and “them” categories.

The significance of this study lies in its treatment of media polarization not in isolation, but within the chain of digital communication, political crisis, and democratic vulnerability. The Georgian case is especially noteworthy in the context of a small state, where a limited media market, political tension, sensitivity to external influences, and the strong symbolic importance of European integration further amplify the effects of media polarization. In such an environment, the media does not merely reflect political confrontation; it participates in its reproduction through naming, framing, sources, emotional tone, and the legitimization of actors.

Ultimately, the paper concludes that media polarization in Georgia is not only an internal professional challenge for the media, but also an essential problem for democratic resilience. During political crises, polarized digital communication narrows the shared informational space, strengthens camp-based perceptions, increases social confrontation, and makes fact-based rational discussion more difficult. Therefore, strengthening democratic resilience is impossible without responsible, context-sensitive, and professionally transparent communication in the media environment.

Recommendations and Future Research Perspectives

From a practical perspective, the study points to several needs. First, the media should give greater attention to contextual explanation and clearly distinguish information from interpretation. Second, a more balanced selection of sources is necessary, especially on issues that are the subject of high public tension and political crisis. Third, media texts should reduce excessively emotional and delegitimizing language, because such rhetoric leaves little room for dialogue and contributes to the division of society into camps. Fourth, professional self-regulation mechanisms should pay greater attention not only to factual accuracy, but also to the impact of headlines, naming practices, source distribution, and evaluative frames on public perception.

Several directions are especially important for future research. First, the analysis should be expanded over a longer period in order to determine whether similar polarized frames are specific to a particular political crisis or form part of a broader structural tendency. Second, it would be useful to expand the study through comparison with other small states, which would place the Georgian case in a broader international context. Third, audience research should be integrated in order to determine how citizens perceive different media frames and how this affects trust, political self-identification, and selective news consumption. Fourth, the role of algorithmic visibility and social media circulation requires further study, since the effect of media polarization in the digital environment is not determined solely by editorial choices.

Bibliography

1. Gegeshidze, Archil, and Thomas de Waal. 2021. *Divided Georgia: A Hostage to Polarization*. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.
2. Gersamia, Mariam. 2021. "Media Environment before and after the 2021 Elections: Threats and Challenges of Media Polarization in Georgia." *Media, Audience & Communication Research Electronic Review* 1: 6–14.
3. Hallin, Daniel C., and Paolo Mancini. 2004. *Comparing Media Systems: Three Models of Media and Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Kōuts-Klemm, Ragne, Tobias Eberwein, Zrinjka Peruško, Dina Vozab, Anda Rožukalne, Ilva Skulte, and Alnis Stakle. 2024. "Media and Journalism Research in Small European Countries." *Media and Communication* 12: 7205. <https://doi.org/10.17645/mac.7205>.
5. McCombs, Maxwell E., and Donald L. Shaw. 1972. "The Agenda-Setting Function of Mass Media." *Public Opinion Quarterly* 36, no. 2: 176–187. <https://doi.org/10.1086/267990>.
6. Puppis, Manuel. 2009. "Media Regulation in Small States." *International Communication Gazette* 71, no. 1–2: 7–17. <https://doi.org/10.1177/1748048508097927>.
7. Scheufele, Dietram A. 1999. "Framing as a Theory of Media Effects." *Journal of Communication* 49, no. 1: 103–122. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1999.tb02784.x>.
8. Tsuladze, Lia, Flora Esebua, Irina Kakhidze, Ana Kvintradze, Irina Osepashvili, and Mariam Amashukeli. 2016. *Performing Europeanization: Political and Popular Discourses on Europeanization in Georgia*. Tbilisi: Nekeri.
9. Tsuladze, Lia, Flora Esebua, and Irina Osepashvili. 2021. *Discourses on Georgia's Europeanization after Visa Liberalization*. Tbilisi: Nekeri.
10. Tsuladze, Lia, and Nino Abzianidze. 2025. "Polarisation through Deviation Discourse: Strategic Usage of Europeanisation by Political and Media Actors in Georgia." *East European Politics* 41, no. 2: 294–315. <https://doi.org/10.1080/21599165.2025.2491139>.
11. United Nations Development Programme. 2021. *Georgian Media Stays Pluralistic and Polarized*. UNDP.
12. van Dijk, Teun A. 2013. "Ideology and Discourse." In *The Oxford Handbook of Political Ideologies*, edited by Michael Freeden and Marc Stears, 175–196. Oxford: Oxford University Press.
13. Wodak, Ruth. 2011. "Politics as Usual: Investigating Political Discourse in Action." In *The Routledge Handbook of Discourse Analysis*, edited by James Paul Gee and Michael Handford, 525–539. London: Routledge.
14. Wodak, Ruth. 2021. *The Politics of Fear: The Shameless Normalization of Far-Right Discourse*. 2nd ed. Los Angeles: Sage. <https://doi.org/10.4135/9781529739664>.

Appendix Table A1. ImediNews.ge Coding Matrix

Code	Phase	Date	Title	Dominant Frame / Main Claim	Privileges / Favors	Criticizes / Weakens	Emotional Tone	Fact / Evaluation Balance	Us / Them
IM-01	P1	03.04.2024	Parliamentary majority: NGOs are actively involved in spreading pseudo-liberal ideology and so-called LGBT propaganda, the aim of which is to undermine public trust in the Georgian Orthodox Church	Foreign influence / anti-state campaign / moral-civilizational threat	Government	NGOs / civil society / foreign actors / critics	High	Predominantly evaluative	Yes
IM-02	P1	03.04.2024	Representatives of the radical opposition and the NGO sector launched a disinformation campaign about the transparency law. What the radicals say and what the bill actually says, in detail	Transparency / countering disinformation / legitimization of the bill	Government	Opposition / NGOs / critics	Medium	Mixed	Yes
IM-03	P2	17.04.2024	Irakli Kobakhidze: NGOs are trying to attack the Church and damage its reputation — if there had been a transparency law over the years, NGOs would have had greater accountability to their donors	Foreign influence / campaign against the Church / necessity of transparency	Government	Opposition / NGOs / critics	High	Mixed	Yes
IM-04	P2	17.04.2024	Father Davit Kobakhidze: What is happening near the Government Administration is an attempted coup d'état — I once again ask and urge young people to distance themselves from these scoundrel politicians	Attempted coup d'état / delegitimization of protest / threat of destabilization	Government	Opposition / NGOs / critics	High	Predominantly evaluative	Yes
IM-05	P3	01.05.2024	Irakli Kobakhidze: At 23:20 radical youth groups were instructed to throw heavy objects at police officers, verbally abuse them, and physically push them, which made the use of tear gas and water cannons necessary	Violent protest / legitimization of police action / protection of security	Government / police	Protest participants / radical groups	High	Mixed	Yes
IM-06	P3	01.05.2024	Mikheil Kavelashvili on the protest rally: All of this was planned in advance by external actors — these actions committed by the protesters are written in their instructions	External interference / pre-planned destabilization / delegitimization of protest	Government	Protest participants / external actors / critics	High	Predominantly evaluative	Yes
IM-07	P4	13.05.2024	Nino Tsilosani: The protest has an unequivocally violent character. There is effectively a scripted scenario whereby one day the rallies are meant to appear very peaceful, while on the next day violent actions continue	Violent protest / pre-scripted scenario / legitimization of police and institutional order	Government / police	Protest participants / opposition	High	Mixed	Yes
IM-08	P4	14.05.2024	Archil Gorduladze: Yes, the Church stands guard over the Georgian people, just as the national government will stand guard over the sovereignty and independence of the Georgian people	The Church and the national government as defenders of sovereignty / delegitimization of external criticism	Government / Church	External actors / critics	High	Predominantly evaluative	Yes
IM-09	P5	21.05.2024	The Venice Commission's opinion once again confirmed that there is not a single legal or any other kind of argument against the Georgian transparency law — Georgian Dream responded to the Venice Commission's opinion	Delegitimization of the Venice Commission / legitimization of the law / justification of the demand for transparency	Government	Venice Commission / NGOs / critics	High	High	Yes
IM-10	P5	21.05.2024	Gia Abashidze on the Venice Commission's opinion: This structure, composed of independent experts in constitutional law, is not a political party that should disseminate political, and moreover distorted, messages	Delegitimization of the Venice Commission / legitimization of the law / justification of the demand for transparency	Government	Venice Commission / NGOs / critics	High	Predominantly evaluative	Yes
IM-11	P6	27.05.2024	Mikheil Kavelashvili: As soon as the European Union and the United States stop interfering in Georgia's internal affairs and the political community concentrates on local issues, this artificially created "Georgian Charter" will collapse immediately	External interference / external control of the opposition / delegitimized opponents of national politics	Government / Parliament	Opposition / President / Western actors	High	Predominantly evaluative	Yes
IM-12	P6	28.05.2024	Irakli Kobakhidze: I want to thank every member of Parliament who supported the law on the transparency of foreign influence and thereby remained loyal to Georgia's national interests, its independence, and its sovereignty	Defense of national interests / sovereignty / final legitimization of the law	Government	Critics / forces supporting "revolution" and a "second front"	High	Mixed	Yes

Appendix Table A2. TVPirveli.ge Coding Matrix

Code	Phase	Date	Title	Dominant Frame / Main Claim	Privileges / Favors	Criticizes / Weakens	Emotional Tone	Fact / Evaluation Balance	Us / Them
TVP-01	P1	03.04.2024	Georgian Dream is bringing back the Russian law	Russian law / threat to democracy and the European course	Kerenski directive / sabotage of the European future / political mobilization	Government / Georgian Dream	High	Mixed	Yes
TVP-02	P1	03.04.2024	Khazaradze to Ivanishvili: We will not let you drag Georgia into Russia	Russian law / threat to democracy and the European course	Opposition / European choice	Government / Georgian Dream	High	Predominantly evaluative	Yes
TVP-03	P2	16.04.2024	You should listen to the Georgian people, who firmly tell you "No to the Russian law!" — Tina Bokuchava to Dream	You should listen to the Georgian people, who firmly tell you "No to the Russian law!" — Tina Bokuchava to Dream	Russian law / defense of the European future / the people's choice	Opposition / the Georgian people / European choice	High	Predominantly evaluative	Yes
TVP-04	P2	17.04.2024	EU reaction to the Russian law — Dream's decision may be discussed in Brussels	EU reaction to the Russian law — Dream's decision may be discussed in Brussels	International reaction / European frame / the foreign policy cost of the law	Critics / the European frame	Medium	Mixed	Yes
TVP-05	P3	30.04.2024	Special forces have begun hunting activists	"Georgia is at a crossroads, it must remain on the European path" — Ursula von der Leyen	European future / international condemnation of violence / Georgia at a crossroads	Activists / protest participants	High	Mixed	Yes
TVP-06	P3	01.05.2024	"Georgia is at a crossroads, it must remain on the European path" — Ursula von der Leyen	European future / international condemnation of violence / Georgia at a crossroads	Protest / European choice	Government / violent crackdown	High	Mixed	Partially
TVP-07	P4	13.05.2024	New evidence of Ivanishvili's special forces' brutality (video)	Police brutality / regime violence / portrayal of protesters as victims	Protest participants / detainees	Government / special forces	High	Mixed	Yes
TVP-08	P4	14.05.2024	The Georgian government is moving away from the Euro-Atlantic path — John Bass	Departure from the Euro-Atlantic path / government responsibility / demand to investigate violence	Critics / protest / Western frame	Government / Georgian Dream	Medium	Mixed	Partially
TVP-09	P5	21.05.2024	According to the Venice Commission, Dream's law resembles the Russian law, not the U.S. one	Legal delegitimization / similarity to the Russian law / threat to human rights	Critics / European-legal frame	Government / Georgian Dream	Medium	Mixed	Partially
TVP-10	P5	21.05.2024	If the Russian law enters into force, EU accession talks with Georgia will not be opened — final warning to Dream	Threat to the European future / foreign policy	Critics / European choice	Government / Georgian Dream	High	Mixed	Yes
TVP-11	P6	27.05.2024	What will the EU's response to Dream's actions be? Foreign ministers in Brussels discuss Georgia	Threat to the European future / possible international response measures / the foreign policy cost of the government's decision	Critics / European choice	Government / Georgian Dream	Medium	Mixed	Partially
TVP-12	P6	28.05.2024	State Department spokesperson: Dream has moved the country even further away from the path of European integration — we will take this into account	Moving away from the path of European integration / international condemnation / possible responsive measures	The Georgian people / critics / Western frame	Government / Georgian Dream	High	Mixed	Yes

Appendix Table A3. 1TV.ge Coding Matrix

Code	Phase	Date	Title	Dominant Frame / Main Claim	Privileges / Favors	Criticizes / Weakens	Emotional Tone	Fact / Evaluation Balance	Us / Them
1TV-01	P1	04.04.2024	Peter Stano: The European Union expresses concern that the bill on the transparency of foreign influence is again being considered, despite the strong public and international reaction in March 2023	International concern / risk to EU integration / freedom of civil society	Critics / European frame	Government / the bill	Medium	Mixed	Partial
1TV-02	P1	05.04.2024	Shalva Papashvili: The tone of international reactions regarding the transparency bill is very mild, we had timely communication, including regarding the idea of the bill	National security / legitimization of transparency / the sovereign right of the Georgian people	Government	NGOs / critics / foreign commentators	Medium	Mixed	Partial
1TV-03	P2	16.04.2024	Charles Michel: The bill on the transparency of foreign influence does not correspond to Georgia's European aspirations and accession trajectory	Threat to European aspirations / incompatibility with the accession trajectory	Critics / European frame	Government / the bill	Medium	Mixed	Partial
1TV-04	P2	16.04.2024	Shalva Papashvili to the Council of Europe Commissioner for Human Rights: The main aim of the bill is to improve transparency, which is one of the pillars of both the Council of Europe and Georgian democracy	Legitimization of transparency / argument of compatibility with European standards / proportionality	Government	Critics / international actors expressing concern	Medium	Mixed	Partial
1TV-05	P3	30.04.2024	Ministry of Internal Affairs: The rally fully exceeded the limits of demonstration, became violent, and the Ministry is initiating measures provided by law to restore public order	Violent rally / restoration of public order / state legitimization	Government / police	Protest participants / organizers	Medium	Mixed	Partial
1TV-06	P3	01.05.2024	Givi Targamadze: We are identifying every police officer, very bad days await you	Radicalization / threat against police officers / intensification of confrontation	Government / police (indirectly)	Radical opposition figures / authors of threats	High	Predominantly evaluative	Yes
1TV-07	P4	13.05.2024	Annalena Baerbock: Tens of thousands of Georgians are showing that Europe's heart does not beat only between Warsaw and Lisbon, this democratic civil society has brought it into the streets of Berlin as well	European future / legitimization of civil society / accountability of the government's choice	Protest / civil society / European choice	Government / the bill	Medium	Mixed	Partial
1TV-08	P4	14.05.2024	Vedran Patel: The final decision must be made by the Georgian government, but we say that such a law not only does not correspond to their aspirations, but also resembles repressive legislation	Conflict with European and Euro-Atlantic aspirations / frame of repressive legislation / government responsibility	Critics / the Georgian people's European choice / Western frame	Government / the bill	Medium	Mixed	Partial
1TV-09	P5	21.05.2024	Marija Pejčinović Burić: I call on the Georgian authorities to implement the Venice Commission's recommendations in order to bring the transparency law into conformity with European standards	European standards / implementation of the Venice Commission's recommendations / international institutional pressure	European institutional framework	The law in its current form	Medium	Mixed	Partial
1TV-10	P5	21.05.2024	Salome Zourabichvili: The Venice Commission's opinion once again confirmed that there is no legal or any other kind of argument against the Georgian transparency law	Delegitimization of the Venice Commission / legal transparency	Government	Venice Commission / critics / NGOs	High	Mixed	Yes
1TV-11	P6	27.05.2024	Irakli Kobakhidze: No one should be allowed to use the topic of the European Union for blackmail and speculation aimed at the Ukrainization of Georgia and opening a second front here	Blackmail through the topic of the European Union / threat of Ukrainization / avoidance of a second front	Government	Critics / external actors / the 'global war party'	High	Mixed	Yes
1TV-12	P6	28.05.2024	Davit Kirkitadze: The ruling team ignored neither the Georgian people's request nor that of any partner, thereby breaking the hearts of our many partners and pleasing our sworn enemy	Damage to national interests / ignoring partners / defense of the European future	Opposition / Georgian people / international partners	Government / ruling team	High	Predominantly evaluative	Yes

Appendix Table A4. Netgazeti.ge Coding Matrix

Code	Phase	Date	Title	Dominant Frame / Main Claim	Privileges / Favors	Criticizes / Weakens	Emotional Tone	Fact / Evaluation Balance	Us / Them
NG-01	P1	04.04.2024	Why the "Russian law" is not similar to the American and Australian versions — OSCE/ODIHR explanation	Russian law / comparative-legal delegitimization / difference from Western analogues	Critics / legal-critical frame	Government / the ruling party's argument	Medium	Mixed	Partial
NG-02	P1	05.04.2024	Members of the European Parliament do not rule out the possibility that the European Commission may revert to the pre-candidate-status position	Threat to the European future / risk to candidate status / incompatibility with EU values	Critics / European frame	Government / the bill	High	Mixed	Partial
NG-03	P2	16.04.2024	Council of Europe Commissioner for Human Rights urges Parliament not to adopt the Russian law	Incompatibility with human rights standards / protection of media and civil society / European institutional criticism	Critics / civil society / European legal frame	Government / the bill	Medium	Mixed	Partial
NG-04	P2	17.04.2024	We urge the Government of Georgia to heed the warnings — United States	International warning / risk of stigmatizing civil society and the media / negative impact on the EU path	Critics / Western frame	Government / the bill	Medium	Mixed	Partial
NG-05	P3	30.04.2024	The Ministry of Internal Affairs began dispersing the protest on Rustaveli — tear gas and water cannons were used	Use of police force / dispersal of the protest / escalation in the streets	Protest participants / critical frame	Police / government	High	Mixed	Partial
NG-06	P3	01.05.2024	Parliament passed the Russian law on second reading	Institutional advance / adoption of the law despite protest / democratic backsliding frame	Critics / the protest side	Government / the ruling team	Medium	Mixed	Partial
NG-07	P4	13.05.2024	Kobakhidze places responsibility on the President if she does not use the veto to reconcile positions	Shifting responsibility onto the President / politicization of the veto procedure / legitimization of the government's position	Government	President / critical side	Medium	Mixed	Partial
NG-08	P4	14.05.2024	If the law is not changed, there will be restrictions on specific individuals and their family members — O'Brien	International pressure / threat of personal sanctions / incompatibility of the law with European standards	Critics / Western frame	Government / the bill	High	Mixed	Partial
NG-09	P5	21.05.2024	The Venice Commission assesses the Russian law negatively and urges Georgian Dream to withdraw it	Legal and institutional delegitimization / call for repeal of the law / incompatibility with democratic standards	Critics / European legal frame	Government / the Russian law	High	Mixed	Partial
NG-10	P5	21.05.2024	Georgian Dream criticizes the Venice Commission's professional reasoning and accuses it of bias	Delegitimization of the Venice Commission / government counter-frame / rejection of criticism	Government	Venice Commission / critical assessments	Medium	Mixed	Partial
NG-11	P6	27.05.2024	We have begun discussing an appropriate EU response in the event the law enters into force — Borrell	Possible EU response measures / risk to the European path / foreign policy cost of the law	Critics / European frame	Government / the ruling team's decision	Medium	Mixed	Partial
NG-12	P6	28.05.2024	"A shameful day for Georgia" — international reactions to the adoption of the Russian law	International condemnation / obstruction of European integration / political cost of overriding the veto	Critics / the Georgian people's European choice / international frame	Government / the Russian law	High	Mixed	Partial

კეთილსინდისიერების პრინციპის დაცვა და ხელოვნური ინტელექტის ეთიკური გავლენა სამეცნიერო ნაშრომების ფორმირებაზე

ქრისტინე უბილავა

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის მოწვეული ლექტორი

Kristine.ubilava@iliauni.edu.ge

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12131>

აბსტრაქტი

დღესდღეობით, ხელოვნური ინტელექტი მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სამეცნიერო კვლევებში, რაც მას ერთ-ერთ შეუცვლელ ინსტრუმენტად აქცევს მკვლევარებისთვის. მისი გამოყენება საშუალებას იძლევა ეფექტურად დამუშავდეს დიდი მოცულობის მონაცემები, განხორციელდეს სწრაფი ანალიზი და შეიქმნას ინოვაციური მეთოდოლოგიები. მიუხედავად იმისა, რომ ხელოვნური ინტელექტი აუმჯობესებს კვლევის ეფექტურობასა და სისწრაფეს, მისი არაეთიკურად გამოყენება იწვევს სხვადასხვა პროფესიულ გამოწვევას, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქმე ეხება კეთილსინდისიერების პრინციპის დაცვას, რომელიც აკადემიურ სამყაროში ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ღირებულებაა.

ხელოვნური ინტელექტი, რომლის უპირატესობა მდგომარეობს მონაცემთა დამუშავების სისწრაფესა და სიზუსტეში, მრავალი სფეროს, მათ შორის, სამეცნიერო კვლევის, რეკლამისა და სხვაში, ახდენს. თუმცა, მის გამოყენებას თან ახლავს მნიშვნელოვანი რისკები, რადგან ზოგიერთი მეთოდი, რომელსაც ხელოვნური ინტელექტი იყენებს, შესაძლოა აღმოჩნდეს არაეთიკური, მიკერძოებული ან მცდარი.

კვლევის მიზანია საფუძვლიანად შეისწავლოს ის მექანიზმები, რომლებიც ხელს უწყობს ხელოვნური ინტელექტის ეთიკურ გამოყენებას სამეცნიერო ნაშრომების შექმნის პროცესში, რათა განისაზღვროს, თუ როგორ უნდა იქნეს დაცული მონაცემების სიზუსტე, გამჭვირვალობა და ძირითადი ეთიკური პრინციპები სამეცნიერო ნაშრომის ფორმირებისას. ამ თვალსაზრისით, განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება „პრომპტების“ ზუსტ ფორმულირებას, რადგან ხელოვნური ინტელექტის ეფექტურობა ხშირად დამოკიდებულია სწორად ჩამოყალიბებულ კითხვასა ან მოთხოვნაზე.

კვლევა ეფუძნება სისტემურ ანალიზს, რომელიც ასახავს არსებული ეთიკური სტანდარტებისა და რეგულაციების აუცილებლობას, რომელიც დაკავშირებულია ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტების გამოყენებასთან სამეცნიერო პროცესებში. ნაშრომში ასევე განხილულია „პრომპტების“ სწორად გამოყენების პრაქტიკა, რომელიც აუცილებელია იმისთვის, რომ ხელოვნური ინტელექტის მიერ გენერირებული ინფორმაცია იყოს ზუსტი და მიუკერძოებელი.

მიგნებები აჩვენებს, რომ წარმატებული ეთიკური რეგულაციებისა და პოლიტიკის განვითარება აუცილებელია იმისათვის, რათა ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებამ საფრთხე არ შეუქმნას აკადემიური კვლევების კეთილსინდისიერებასა და პროფესიულ სტანდარტებს, რაც, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს სამეცნიერო კვლევების ხარისხის გაზრდას.

საკვანძო სიტყვები: ხელოვნური ინტელექტი, კეთილსინდისიერება, სამეცნიერო კვლევა, ეთიკა.

შესავალი

ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება სამეცნიერო კვლევაში ბევრ სარგებელს სთავაზობს სამეცნიერო საზოგადოებას, თუმცა ასევე ქმნის ახალ და რთულ ეთიკურ გამოწვევებს. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული ეთიკური საკითხები არ მოითხოვს მეცნიერების დადგენილი ეთიკური ნორმების შეცვლას, ისინი მოითხოვს სამეცნიერო საზოგადოების მხრიდან ხელოვნური ინტელექტის სათანადო გამოყენების ახალი სახელმძღვანელო პრინციპების შემუშავებას.

ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტები გამოიყენება სხვადასხვა სამეცნიერო ამოცანის შესასრულებლად, მათ შორის: მონაცემების ანალიზისთვის; მონაცემებისა და სურათების ინტერპრეტაციისთვის; ჰიპოთეზების გენერირებისთვის; კომპლექსური საკითხების მოდელირებისთვის; ჰიპოთეზებისა და მოდელების ვალიდაციისთვის; სამეცნიერო ლიტერატურის ძიება და მიმოხილვისთვის; სამეცნიერო ნაშრომებისა და სხვა კვლევითი შედეგების გაანალიზებისთვის. მიუხედავად იმისა, რომ ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება სამეცნიერო კვლევაში გაიზარდა, ეთიკური პრინციპები მის გამოყენებასთან დაკავშირებით საჭიროებს განახლებას.

მაგალითად, კვლევის მთლიანობის ევროპული ქცევის კოდექსის 2023 წლის გადასინჯვა მოკლედ განიხილავს გამჭვირვალობის მნიშვნელობას. კოდექსი ითვალისწინებს, რომ მკვლევრებმა უნდა წარმოადგინონ ანგარიში მათი შედეგებისა და მეთოდების შესახებ, მათ შორის გარე სერვისების ან ხელოვნური ინტელექტისა და ავტომატიზირებული ინსტრუმენტების გამოყენების შესახებ და შინაარსის ფორმულირებისას ან პუბლიკაციების ფორმირებისას ხელოვნური ინტელექტის ან ავტომატიზირებული ინსტრუმენტების გამოყენების „დამალვა“ მიიჩნევა აკადემიური კეთილსინდისიერების პრინციპის დარღვევად.¹

ერთ-ერთი განახლებული ინსტიტუციური დოკუმენტი, „ჯანმრთელობის ეროვნული ინსტიტუტების სახელმძღვანელო პრინციპები და კვლევის ჩატარების პოლიტიკა“ იძლევა მითითებებს ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების შესახებ.² ხელოვნური ინტელექტის შესახებ ეთიკის კოდექსები, როგორიცაა იუნესკოს „ხელოვნური ინტელექტის ეთიკა“³ და მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების პოლიტიკის ოფისის „ხელოვნური ინტელექტის უფლებების ბილის გეგმა“,⁴ იძლევა სასარგებლო მითითებებს ზოგადად ხელოვნური ინტელექტის განვითარებისა და გამოყენებისთვის, თუმცა სამეცნიერო კვლევაში ხელოვნური ინტელექტის განვითარებისა და გამოყენების შესახებ კონკრეტული მითითებები არ არის მოცემული.

ამრიგად, სამეცნიერო კვლევაში ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებასთან დაკავშირებით ეთიკურ დონეზე არსებობს ხარვეზი, რომელიც უნდა შეივსოს მისი სათანადო გამოყენების

¹ The European Code of Conduct for Research Integrity. 2023. Revised edition. <https://allea.org/code-of-conduct/>

² National Institutes of Health. 2023. *Guidelines for the Conduct of Research in the Intramural Program of the NIH.* https://oir.nih.gov/system/files/media/file/2023-11/guidelines-conduct_research.pdf

³ UNESCO. 2024. *Ethics of Artificial Intelligence.* <https://www.unesco.org/en/artificial-intelligence/recommendation-ethics>

⁴ Office of Science and Technology Policy. 2000. “Federal Research Misconduct Policy.” *Federal Register* 65 (235): 76260–76264.

ხელშეწყობის მიზნით. სამეცნიერო ნაშრომის ფორმირებისას ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება წარმოშობს იმგვარ ეთიკურ საკითხებს, რომლებიც დაკავშირებულია ობიექტურობასთან, გამჭვირვალობასთან, კეთილსინდისიერებასთან, ანგარიშვალდებულებასთან, პასუხისმგებლობასა და მეცნიერებისადმი ნდობასთან.⁵ ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება არ მოითხოვს მეცნიერების ეთიკური ნორმების რადიკალურ ცვლილებას, ის მოითხოვს სამეცნიერო საზოგადოებისგან ხელოვნური ინტელექტის სათანადო გამოყენების ახალი სახელმძღვანელო პრინციპების შემუშავებას. აღნიშნულიდან გამომდინარე, კეთილსინდისიერების პრინციპისა და ხელოვნური ინტელექტის ეთიკური გავლენის ანალიზი სამეცნიერო ნაშრომების ფორმირებაზე წარმოადგენს მეტად აქტუალურ საკითხს კვლევისათვის.

ძირითადი ნაწილი

მნიშვნელოვანია მეცნიერების ეთიკური ნორმების ფარგლებში გაანალიზდეს ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება სამეცნიერო კვლევაში. მეცნიერების ეთიკური ნორმები არის პრინციპები, ღირებულებები, რომლებიც აუცილებელია სანდო, ვალიდური სამეცნიერო კვლევის ჩასატარებლად.⁶ აღნიშნული პრინციპების უმეტესობა განსაზღვრულია სამეცნიერო ქცევის კოდექსებში, პროფესიულ სახელმძღვანელო პრინციპებში, ინსტიტუციურ ან ჟურნალურ პოლიტიკაში, ან სამეცნიერო მეთოდოლოგიის შესახებ წიგნებსა და ნაშრომებში.⁷

სხვადასხვა სფეროს მეცნიერი, მათ შორის ფილოსოფიის, სოციოლოგიის, ისტორიის, სწავლობდა მეცნიერების ეთიკურ ნორმებს.⁸ სოციოლოგები, როგორებიც არიან მერტონი⁹ და შაპინი¹⁰ ეთიკურ ნორმებს განიხილავენ, როგორც განზოგადებებს, რომლებიც ზუსტად აღწერენ მეცნიერების პრაქტიკას, ხოლო ფილოსოფოსები, როგორებიც არიან კიტჩერი¹¹ და ჰააკი,¹² ამ ნორმებს განიხილავენ, როგორც წინასწარ განსაზღვრულ სტანდარტებს, რომლებიც მეცნიერებმა უნდა დაიცვან.

ხელოვნური ინტელექტი არის ქვესფერო კომპიუტერული მეცნიერების დისციპლინაში.¹³ თუმცა, ტერმინი „ხელოვნური ინტელექტი“ ასევე ხშირად გამოიყენება ტექნოლოგიების (ან ინსტრუმენტების) აღსანიშნავად, რომლებსაც შეუძლიათ შეასრულონ ადამიანური ამოცანები, რომლებიც მოითხოვს ინტელექტს, როგორიცაა აღქმა, განსჯა, მსჯელობა ან გადაწყვეტილების მიღება. მეცნიერების აზრით, არცერთი ხელოვნური ინტელექტის სისტემა არ არის შეცდომებისგან თავისუფალი. მნიშვნელოვანია „შეცდომის“ განმარტება და „სისტემური შეცდომებისა“ და „შემთხვევითი შეცდომების“ ერთმანეთისგან გარჩევა. სიტყვა „შეცდომა“

⁵ Alvarado, R. 2023. “AI as an Epistemic Technology.” *Science and Engineering Ethics* 29: 32. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11948-023-00451-3>

⁶ Resnik, D.B., and K.C. Elliott. 2019. “Value-Entanglement and the Integrity of Scientific Research.” *Stud. Hist. Philos. Sci.* 75: 1–11.

⁷ International Committee of Medical Journal Editors. 2023. *Recommendations for the Conduct, Reporting, Editing, and Publication of Scholarly Work in Medical Journals*. <https://www.icmje.org/icmje-recommendations.pdf>

⁸ Howson, C., and P. Urbach. 2005. *Scientific Reasoning: A Bayesian Approach*. 3rd edn. Open Court, New York.

⁹ Merton, R. 1973. *The Sociology of Science*. University of Chicago Press, Chicago.

¹⁰ Shapin, S. 1995. “Here and Everywhere: Sociology of Scientific Knowledge.” *Ann. Rev. Sociol.* 21: 289–321.

¹¹ Kitcher, P. 1993. *The Advancement of Knowledge*. Oxford University Press, New York.

¹² Haack, S. 2007. *Defending Science within Reason*. Prometheus Books, New York.

¹³ Licht, K., and J. Licht. 2020. “Artificial Intelligence, Transparency, and Public Decision-Making: Why Explanations Are Key When Trying to Produce Perceived Legitimacy.” *AI Soc.* 35: 917–926.

სხვადასხვა მნიშვნელობა აქვს, აქ იგულისხმება გრამატიკული შეცდომები, მსჯელობიდან გამომდინარე შეცდომები, ტიპოგრაფიულ შეცდომები, გაზომვის შეცდომები და ა.შ.¹⁴ „შეცდომის“ ამ სხვადასხვა მნიშვნელობას საერთო აქვს ის, რომ: (1) შეცდომები გულისხმობს სისწორის სტანდარტიდან გადახრას; და (2) შეცდომები, როდესაც ისინი ცნობიერი არსებების მიერ არის დაშვებული, უნებლიეა; ანუ ისინი შემთხვევითობა ან შეცდომაა და განსხვავდება თაღლითობისა და მოტყუებისგან.¹⁵

სისტემურ და შემთხვევით შეცდომებს შორის განსხვავება შეიძლება ბუნდოვანი იყოს, რადგან შემთხვევითი სახის შეცდომები შეიძლება სისტემურ ხასიათს ატარებდეს.¹⁶ მიუხედავად ამისა, სისტემური შეცდომები ხშირად უფრო საზიანოა მეცნიერებისა და საზოგადოებისთვის, ვიდრე შემთხვევითი შეცდომები.

ხელოვნური ინტელექტის სისტემებს შეუძლიათ შემთხვევითი შეცდომების დაშვება.¹⁷ ეს პრობლემა აშკარაა განსაკუთრებით ბიზნესის, სამართლისა და სამეცნიერო კვლევების სფეროში. მაგალითად, „ChatGPT“ მიდრეკილია შემთხვევითი ფაქტობრივი ხასიათის და ციტირებისას შეცდომების დაშვებისკენ. მაგალითად, მკვლევარებმა ბჰატაჩარიამ და სხვებმა თავიანთი სამეცნიერო კვლევის ფარგლებში გამოიყენეს „ChatGPT 3.5“ სამედიცინო თემებზე 30 მოკლე ნაშრომის (გენერირებისთვის. ჩატბოტის მიერ წარმოებული ინფორმაციის 47%-ი იყო შეთხზული, 46%-ი იყო ავთენტური, მაგრამ მცდარად გამოყენებული და მხოლოდ 7%-ი იყო ჭეშმარიტი.¹⁸ მიუხედავად იმისა, რომ „ChatGPT 4.0“ უკეთ მუშაობს, ვიდრე „ChatGPT 3.5“, ის მაინც იყენებს შეთხზულ და მცდარ ციტატებს.¹⁹ აღსანიშნავია შემთხვევა, როდესაც აშშ-ში ორმა ამერიკელმა ადვოკატმა ChatGPT-ის მიერ მომზადებული სასამართლო დოკუმენტაცია წარადგინა სასამართლოში, რომელიც შეიცავდა არაზუსტ ინფორმაციას, ციტატებს, რის გამოც მოსამართლემ ისინი 5000 (ხუთი ათასი) დოლარით დააჯარიმა. მოსამართლემ განაცხადა, რომ იგი არ იყო ChatGPT-ის გამოყენების მოწინააღმდეგე, თუმცა ადვოკატებს სათანადო, გულისხმიერი ყურადღება უნდა გამოეჩინათ ხელოვნური ინტელექტის მიერ გენერირებული ტექსტის სიზუსტის გადამოწმებისას.²⁰

სამეცნიერო ლიტერატურაში განხილული გენერაციული ხელოვნური ინტელექტის მიერ დაშვებული შემთხვევითი შეცდომების მაგალითია ყალბი ციტატების შემთხვევა. ერთ-ერთი მიზეზი, რის გამოც მაგალითად, „ChatGPT“-ი, ყალბ, მაგრამ ერთი შეხედვით რეალურ ციტატებს იყენებს, არის ის, რომ პროგრამა ტექსტურ მონაცემებს ადამიანებისგან განსხვავებულად ამუშავებს.²¹ მკვლევრები ციტატებს იყენებენ კონკრეტული ტექსტის წაკითხვიდან გამომდინარე და მისი ციტირებით, მაგრამ „ChatGPT“-ი ციტატებს ქმნის ტექსტური მონაცემების დიდი

¹⁴ იხ. იქვე.

¹⁵ Mitchell, M. 2019. *Artificial Intelligence*. Picador, New York.

¹⁶ Alvarado, R. 2022. „Computer Simulations as Scientific Instruments.” *Found. Sci.* 27(3): 1183–1205.

¹⁷ Mitchell, M. 2019. *Artificial Intelligence*. Picador, New York.

¹⁸ Bhattacharyya, M., V.M. Miller, D. Bhattacharyya, and L.E. Miller. 2023. „High Rates of Fabricated and Inaccurate References in ChatGPT-Generated Medical Content.” *Cureus* 15(5): e39238.

¹⁹ Walters, W.H., and E.I. Wilder. 2023. „Fabrication and Errors in the Bibliographic Citations Generated by ChatGPT.” *Sci. Rep.* 13: 14045.

²⁰ Milmo, D. 2023. „Two US Lawyers Fined for Submitting Fake Court Citations from ChatGPT.” *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/technology/2023/jun/23/two-us-lawyers-fined-submitting-fake-court-citations-chatgpt>

²¹ Walters, W.H., and E.I. Wilder. 2023. „Fabrication and Errors in the Bibliographic Citations Generated by ChatGPT.” *Sci. Rep.* 13: 14045.

რაოდენობის დამუშავების გზით და ციტირების მოთხოვნაზე მაღალი ალბათობით პასუხის გენერირებით.²²

გარდა ზემოხსენებულისა, კვლევებმა აჩვენა, რომ რასობრივი და ეთნიკური მიკერძოებები გავლენას ახდენს ხელოვნური ინტელექტის/მანქანური სწავლების გამოყენებაზე სამედიცინო ვიზუალიზაციაში, დიაგნოზსა და პროგნოზირებაში ჯანდაცვის მონაცემთა ბაზებში არსებული მიკერძოებების გამო.²³ მეცნიერები წლების განმავლობაში ებრძოდნენ კვლევაში მიკერძოებას, შესაბამისად, შეიმუშავეს მეთოდები და სტრატეგიები ექსპერიმენტული დიზაინის, მონაცემთა ანალიზის, მოდელებისა და თეორიის აგების მიკერძოების მინიმიზაციისა და კონტროლისთვის.²⁴ თუმცა, მეცნიერებაში ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებასთან დაკავშირებული მიკერძოება შეიძლება იყოს რთულად აღმოსაჩენი კვლევითი მონაცემების ზომისა და სირთულის, ასევე მონაცემებს, ალგორითმებსა და აპლიკაციებს შორის ურთიერთქმედების გამო.²⁵ მეცნიერებმა, რომლებიც კვლევაში ხელოვნური ინტელექტის სისტემებს იყენებენ, უნდა გადადგან შესაბამისი ნაბიჯები მიკერძოებების პროგნოზირების, იდენტიფიცირების, კონტროლისა და მინიმიზაციის მიზნით, იმის უზრუნველყოფით, რომ გაამჟღავნონ მონაცემთა ანალიზში გამოყენებული ცვლადები, ალგორითმები, მოდელები და პარამეტრები.²⁶

შემთხვევითმა შეცდომებმა შეიძლება დიდი საფრთხე შეუქმნას სამეცნიერო ცოდნის ვალიდურობასა და სანდოობას.²⁷ მიუხედავად იმისა, რომ მეცნიერებაში ზოგიერთი შემთხვევითი შეცდომა გარდაუვალია, ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებისას მისი გადაჭარბებული რაოდენობა შეიძლება ჩაითვალოს დაუდევრობად ან უგუნურებად. შემთხვევითი შეცდომების შემცირება ფართოდ არის აღიარებული, როგორც კარგი სამეცნიერო მეთოდოლოგიისა და პრაქტიკის აუცილებელი პირობა.²⁸ მიუხედავად იმისა, რომ კვლევაში ზოგიერთი შემთხვევითი შეცდომა გარდაუვალია, მეცნიერებს აქვთ ვალდებულება, ამოიცნონ, შეამცირონ და გამოსაწირონ ისინი, რადგან საბოლოო ჯამში ისინი პასუხისმგებელნი არიან როგორც ადამიანურ, ასევე ხელოვნური ინტელექტის მიერ გენერირებულ შეცდომებზე. აღნიშნულთან დაკავშირებით გამჭვირვალობის კრიტერიუმი მნიშვნელოვანია კვლევის სანდოობისა და ვალიდურობისთვის.²⁹

მეცნიერებაში შეცდომების შემცირების სტრატეგიები მოიცავს ხარისხის გაუმჯობესების ტექნიკას, როგორიცაა მონაცემების, ინსტრუმენტებისა და სისტემების აუდიტი; ინსტრუმენტების ვალიდაცია და ტესტირება, რომლებიც აანალიზებენ ან ამუშავებენ მონაცემებს; და შეცდომების

²² Bhattacharyya, M., V.M. Miller, D. Bhattacharyya, and L.E. Miller. 2023. "High Rates of Fabricated and Inaccurate References in ChatGPT-Generated Medical Content." *Cureus* 15(5): e39238.

²³ Garin, S.P., V.S. Parekh, J. Sulam, and P.H. Yi. 2023. "Medical Imaging Data Science Competitions Should Report Dataset Demographics and Evaluate for Bias." *Nat. Med.* 29(5): 1038–1039.

²⁴ Giere, R., J. Bickle, and R.F. Maudlin. 2005. *Understanding Scientific Reasoning*. 5th edn. Wadsworth, Belmont.

²⁵ Licht, K., and J. Licht. "Artificial Intelligence, Transparency, and Public Decision-Making: Why Explanations Are Key When Trying to Produce Perceived Legitimacy." *AI Soc.* 35: 917–926.

²⁶ Daneshjou, R., M.P. Smith, M.D. Sun, V. Rotemberg, and J. Zou. 2021. "Lack of Transparency and Potential Bias in Artificial Intelligence Data Sets and Algorithms: A Scoping Review." *JAMA Dermatol.* 157(11): 1362–1369.

²⁷ Shamoo, A.E., and D.B. Resnik. 2022. *Responsible Conduct of Research*. 4th edn. Oxford University Press, New York.

²⁸ იბ. იქვე.

²⁹ Ball, P. 2023. "Is AI Leading to a Reproducibility Crisis in Science?" *Nature* 624: 22–25.

გამოკვლევა და ანალიზი. ჟურნალის რეცენზია და გამოქვეყნების შემდგომი რეცენზია ასევე მნიშვნელოვან როლს ასრულებს შეცდომების შემცირებაში. ნებისმიერ შემთხვევაში, სამეცნიერო ანგარიშვალდებულება მოითხოვს, რომ მკვლევარებმა აიღონ პასუხისმგებლობა ხელოვნური ინტელექტის/მანქანური სწავლების სისტემების მიერ დაშვებულ შეცდომებზე, შეძლონ ახსნან შეცდომების წარმოშობის მიზეზები.

ხელოვნურ ინტელექტის მიერ გენერირებულ ტექსტში არსებულმა შეცდომებმა, შეიძლება გამოიწვიოს მკვლევრის პასუხისმგებლობა, თუ ისინი განზრახ, შეგნებულად ან დაუდევრად ავრცელებენ ცრუ მონაცემებს ან ადგილი ექნება პლაგიატს. მიუხედავად იმისა, რომ დანაშაულის შესახებ რეგულაციებისა და პოლიტიკის უმეტესობა განასხვავებს დარღვევასა და უნებლიე შეცდომას, მეცნიერები მაინც შეიძლება იყვნენ პასუხისმგებელნი უნებლიედ დაშვებულ შეცდომაზე.³⁰ მაგალითად, პირი, რომელიც იყენებს ChatGPT-ს სამეცნიერო ნაშრომის დასაწერად შეცდომების ან პლაგიატის შედეგების შემოწმების გარეშე, შეიძლება პასუხისმგებელი იყოს კვლევაში დაშვებული უზუსტობებისთვის ხელოვნური ინტელექტის დაუდევრად გამოყენებისთვის. შესაბამისად, ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება მოითხოვს შესაბამისი მკვლევრის მიერ ადეკვატური ნაბიჯების გადადგმას შეცდომების მინიმიზაციისა და კონტროლისთვის.

ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება კვლევაში, წარმოშობს ეთიკურ საკითხებს მონაცემთა კონფიდენციალურობასთან დაკავშირებით. მაგალითად, “ChatGPT”-ი ინახავს მომხმარებლების მიერ გაზიარებულ ინფორმაციას, მათ შორის მონაცემებს, რომლებიც მკვლევრის მიერ წარდგენილია საწყისი მოთხოვნებისა და შემდგომი კომუნიკაციის დროს.

ასევე, სამეცნიერო ნაშრომების ავტორობა არა მხოლოდ მასში მნიშვნელოვანი წვლილის შეტანაზეა დაფუძნებული, არამედ ნაშრომზე პასუხისმგებლობის აღებაზეც. პირი არ უნდა იყოს დასახელებული ნაშრომის ავტორი, თუ მას არ შეუძლია პასუხისმგებლობის აღება ნაშრომში შეტანილი წვლილისთვის. თუ გამოქვეყნების შემდეგ ნაშრომთან დაკავშირებით კითხვები წარმოიშვება, ავტორს უნდა შეეძლოს ამ კითხვებზე გასაგებად პასუხის გაცემა. ხელოვნური ინტელექტის სისტემები არ შეიძლება პასუხისმგებელნი იყვნენ თავიანთ ქმედებებზე შემდეგი ორი მიზეზიდან გამომდინარე: 1) ხელოვნურ ინტელექტს არ შეუძლია შესაბამისი, ვალიდური ახსნა-განმარტებების წარმოდგენა გენერირებული ინფორმაციის შესახებ, 2) ხელოვნურ ინტელექტს არ შეუძლია მორალურად პასუხისმგებელი იყოს მის ქმედებებზე, 3) ხელოვნურ ინტელექტს ვერ დაეკისრება მორალური, სამართლებრივი, თუ ფინანსური სანქცია. მიუხედავად იმისა, რომ ხელოვნური ინტელექტის სისტემებს ვერ დაეკისრება პასუხისმგებლობა, მაინც მნიშვნელოვანია სამეცნიერო ნაშრომში მათი წვლილის სათანადოდ აღიარება. აღიარება საჭიროა კვლევაში კეთილსინდისიერებისა და გამჭვირვალობის ხელშეწყობის მიზნით.

მკვლევრები დევიდ რეზნიკი და მოჰამად ჰოსეინი თავიანთ სამეცნიერო კვლევაში “The ethics of using artificial intelligence in scientific research: new guidance needed for a new tool”³¹ წარმოადგენენ

³⁰ Caron, M.M., S.B. Dohan, M. Barnes, and B.E. Bierer. 2023. “Defining ‘Recklessness’ in Research Misconduct Proceedings.” *Accountability in Research*: 1–23.

³¹ ხელოვნური ინტელექტის სამეცნიერო კვლევაში გამოყენების ეთიკა: ახალი ინსტრუმენტისთვის ახალი სახელმძღვანელოს საჭიროება (აქ და ყველგან მთარგმნ. ქრისტინე უბილავა).

რეკომენდაციებს ხელოვნური ინტელექტის სამეცნიერო კვლევაში გამოყენების ეთიკასთან დაკავშირებით, რომლებიც შემდეგნაირად გამოიყურება:

- მკვლევრები პასუხისმგებელნი არიან ხელოვნურ ინტელექტის მიერ გენერირებულ ტექსტში შემთხვევითი შეცდომების იდენტიფიცირებაზე, შემცირებასა და კონტროლზე.
- მკვლევრებმა უნდა ახსნან ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების აუცილებლობა კვლევაში.
- მკვლევრებმა ხელოვნური ინტელექტი უნდა გამოიყენონ მხოლოდ მაშინ, როდესაც მათ გააჩნია საკმარისი ცოდნა დასმულ საკითხთან დაკავშირებით.
- მკვლევარები, რომლებიც განზრახ, შეგნებულად ან დაუფიქრებლად იყენებენ ხელოვნურ ინტელექტს სამეცნიერო ნაშრომის შესაქმნელად ან გასაყალბებლად, პასუხისმგებელნი არიან თავიანთ ქცევაზე.
- სინთეზური მონაცემების გამოყენებით მკვლევრებმა უნდა: (1) მიუთითონ მონაცემების, თუ რომელი ნაწილებია სინთეზური; (2) ნათლად მონიშნონ სინთეზური მონაცემები; (3) აღწერონ, თუ როგორ იქნა გენერირებული მონაცემები; და (4) ახსნან, თუ როგორ და რატომ იქნა გამოყენებული მონაცემები.³²

ჟურნალებმა და ინსტიტუტებმა უნდა განსაზღვრონ მკაფიო და აღსრულებადი სახელმძღვანელო პრინციპები. „პუბლიკაციების ეთიკის კომიტეტის“ (COPE)³³ ინიციატივით დადგინდა ერთი მხრივ ის, რომ ხელოვნური ინტელექტის სისტემები ავტორებად ვერ იქნებიან მითითებული, რადგან მათ არ შეუძლიათ აკადემიური პასუხისმგებლობის აღება და მეორე მხრივ, „პუბლიკაციების ეთიკის კომიტეტი“ მოითხოვს, რომ სამეცნიერო კვლევის პროცესში გამოყენებული ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტები გამჭვირვალედ იყოს მითითებული ნაშრომში. იუნესკოს რეკომენდაცია ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის შესახებ ასევე ხაზს უსვამს ხელოვნურ ინტელექტზე დაფუძნებულ კვლევაში ადამიანური გადამოწმებადობის, ზედამხედველობის მნიშვნელობაზე.

ხელოვნურ ინტელექტთან დაკავშირებული რისკების მართვისთვის ასევე აუცილებელია ტექნოლოგიური ზომების მიღება. ხელოვნური ინტელექტის მიერ გენერირებული კონტენტისთვის შესაბამისი ნიშნის სისტემები, რომლებიც შემუშავებულია ისეთი ორგანიზაციების მიერ, როგორიცაა “OpenAI”-ი და “DeepMind”-ი, მიზნად ისახავს მანქანური გენერირებული ტექსტის ადამიანის მიერ შექმნილი შინაარსისგან გარჩევას. ანალოგიურად, „ახსნილი ხელოვნური ინტელექტის“ (XAI)³⁴ განვითარება თანდათან უწყობს ხელს

³² Resnik, D.B., and M. Hosseini. 2025. “The Ethics of Using Artificial Intelligence in Scientific Research: New Guidance Needed for a New Tool.” *AI Ethics* 5(2): 1499–1521. doi:10.1007/s43681-024-00493-8.

³³ The Committee on Publication Ethics - არის საერთაშორისო არაკომერციული ორგანიზაცია, რომელიც მუშაობს სამეცნიერო პუბლიკაციების ეთიკისა და აკადემიური კეთილსინდისიერების მიმართულებით. ორგანიზაცია დაარსდა 1997 წელს დიდ ბრიტანეთში სამედიცინო ჟურნალების რედაქტორების მიერ. მისი მთავარი მიზანია სამეცნიერო გამოცემებში ეთიკური სტანდარტების დამკვიდრება და გამომცემლების, რედაქტორებისა და ავტორების მხარდაჭერა.

³⁴ Explainable Artificial Intelligence არის მიმართულება, რომლის მიზანია ხელოვნური ინტელექტის სისტემების გადაწყვეტილებების ადამიანისთვის გასაგებად ახსნა.

გამჭვირვალობას, რაც ხელოვნურ ინტელექტთან დაკავშირებული გადაწყვეტილების მიღების პროცესს უფრო გასაგებს და ხელმისაწვდომს ხდის მკვლევრებისთვის.³⁵

საგანმანათლებლო ინიციატივები, როგორიცაა „ჯანმრთელობის ეროვნული ინსტიტუტების“ (NIH)³⁶ და უნივერსიტეტების მიერ წარმართული ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის პროგრამები ხელს უწყობს მეცნიერებში პასუხისმგებლობის გრძნობისა და ეთიკური ცნობიერების ამაღლებას. მაგალითად, უნივერსიტეტების მიერ შექმნილი კურსები ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის შესახებ უზიარებს მეცნიერებს იმ ცოდნასა და ინსტრუმენტებს, რომლებიც აუცილებელია ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებისათვის. გარდა ამისა, ჟურნალების რედაქტორებს შორის ინტერდისციპლინარული თანამშრომლობა აუცილებელია.³⁷

მკვლევრებს შეუძლიათ გამოიყენონ ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტები კონკრეტული, შეზღუდული მიზნებისთვის. თუმცა, ხელოვნური ინტელექტი ვერ შეცვლის ავტორების ინტელექტუალურ წვლილს ან მათი ნაშრომის მიმართ პასუხისმგებლობას. გამჭვირვალობის უზრუნველსაყოფად, ავტორებს მოეთხოვებათ გაამჟღავნონ ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტების ნებისმიერი გამოყენება სამეცნიერო ნაშრომის მომზადებისას. თუ ხელოვნური ინტელექტი გამოიყენება ენის რედაქტირებისთვის, გრამატიკული ნორმების შემოწმებისა ან ლიტერატურის მოძიებისთვის, ეს ნათლად უნდა იყოს მითითებული სამადლობელო გვერდზე ან სქოლიოში. თუმცა, მაგალითად, საერთაშორისო აკადემიური გამომცემლობა “Taylor & Francis”-ის³⁸ მოქმედი ხელოვნური ინტელექტის პოლიტიკის თანახმად, ხელოვნური ინტელექტის მიერ გენერირებული სურათები, მათ შორის ფიგურები, დიაგრამები და მონაცემთა ცხრილები, არ არის დაშვებული სამეცნიერო ნაშრომში გამოსაყენებლად.

ხელოვნურმა ინტელექტმა არ უნდა ჩაანაცვლოს ადამიანის სამეცნიერო ნაშრომი. ხელოვნური ინტელექტი არ შეიძლება ჩაითვალოს ავტორად. ავტორობა მოითხოვს ინტელექტუალურ წვლილს, ანგარიშვალდებულებას და პასუხისმგებლობას, რომლის შესრულებაც ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტებს არ შეუძლიათ. მკვლევრებს ევალებათ: 1) თავიდან აიცილონ ხელოვნურ ინტელექტზე სრული ან ნაწილობრივი დამოკიდებულება ლიტერატურული მიმოხილვების, ჰიპოთეზების, დისკუსიებისა ან დასკვნების გენერირებისთვის, 2) უზრუნველყონ თავიანთი ნაშრომის ორიგინალურობა და დაადასტურონ, რომ ხელოვნური ინტელექტის მიერ გენერირებული ტექსტი არ ეწინააღმდეგება კეთილსინდისიერების პრინციპს ან არ იწვევს პლაგიატს, 3) წარმოადგინონ კვლევაში გამოყენებული ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტებისა და მოდელების მკაფიო ახსნა-განმარტებები.

შირი განდი და სხვები თავიანთ სამეცნიერო სტატიაში “AI’s Impact on Academic Research Integrity: Guidelines from the Editors of Journal of Global Marketing”³⁹ აღნიშნავენ, რომ ხელოვნური

³⁵ Gunning, D., and D. Aha. 2019. “DARPA’s Explainable Artificial Intelligence (XAI) Program.” *AI Magazine* 40(2): 44–58. <https://doi.org/10.1609/aimag.v40i2.2850>

³⁶ National Institutes of Health.

³⁷ Floridi, L., and J. Cowls. 2022. “A Unified Framework of Five Principles for AI in Society.” In *Machine Learning and the City: Applications in Architecture and Urban Design*, edited by Silvio Carta. John Wiley & Sons Online Library.

³⁸ იგი დაარსდა 1852 წელს დიდ ბრიტანეთში და დღეს ერთ-ერთ ყველაზე მსხვილ აკადემიურ გამომცემლად ითვლება მსოფლიოში.

³⁹ ხელოვნური ინტელექტის გავლენა აკადემიური კვლევის მთლიანობაზე: გლობალური მარკეტინგის ჟურნალის რედაქტორების რეკომენდაციები.

ინტელექტის გამოყენებისას მკვლევარებს ევალებათ ის, რომ მათი ნამუშევარი შეესაბამებოდეს დადგენილ ეთიკურ სტანდარტებს, მათ შორის „პუბლიკაციების ეთიკის კომიტეტის“ (COPE) მიერ დადგენილ სტანდარტებს. კერძოდ:

- ხელოვნური ინტელექტის საშუალებით გენერირებული ტექსტის ფარგლებში მონაცემთა კონფიდენციალურობის შესაბამისი რეგულაციების, როგორცაა GDPR-ის⁴⁰ ან CCPA-ს,⁴¹ დაცვა.
- ხელოვნური ინტელექტი არ უნდა იქნას გამოყენებული მონაცემების ან კვლევის შედეგების გაყალბების მიზნით.
- მკვლევარებმა ცალსახად უნდა მიუთითონ ნაშრომში ხელოვნური ინტელექტის მიერ გენერირებული ტექსტის შესახებ, რათა უზრუნველყონ სიზუსტე, ორიგინალურობა და ეთიკურ სამეცნიერო პრაქტიკასთან შესაბამისობა.
- წარდგენილი ნაშრომის ორიგინალურობაზე საბოლოო პასუხისმგებლობა ეკისრებათ ადამიან ავტორებს.

ამავდროულად, რედაქტორებმა და რეცენზენტებმა არ უნდა გამოიყენონ ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტები რეცენზირების ანგარიშების მოსამზადებლად. რეცენზენტებმა უნდა დაიცვან მკაცრი კონფიდენციალურობა და თავი შეიკავონ ნამუშევრის შინაარსის ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტებში ატვირთვისგან.⁴²

ხელოვნური ინტელექტის მიერ გენერირებული სამეცნიერო ნაშრომების რაოდენობის ზრდის გამო, მკვლევარები ავითარებენ ალგორითმებს მათი ამოცნობის გასაუმჯობესებლად.⁴³ სამეცნიერო ჟურნალებმა დაიწყეს ავტორების პოლიტიკის სახელმძღვანელო პრინციპების შემუშავება. მიუხედავად იმისა, რომ გამომცემლობები ეთანხმებიან ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებას, ეთიკური პრინციპების დაცვა აღნიშნულ პროცესში აუცილებელია. ასევე, საჭიროა ხელოვნური ინტელექტის სწავლებასა და კვლევაში გამოყენების, ასევე მისი გამოყენების პასუხისმგებლობებისა და შედეგების შემდგომი კვლევების ჩატარება.

მიუხედავად იმისა, რომ ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტები არაერთ სარგებელს სთავაზობს მკვლევარს, მათმა არაკეთილსინდისიერად გამოყენებამ შეიძლება უარყოფითად იმოქმედოს კვლევის რეფლექსურ და თვითრეფლექსურ ბუნებაზე. თუმცა, მისი ეფექტურად, აკადემიური კეთილსინდისიერებისა და ეთიკური პრინციპების სწორად გამოყენების შემთხვევაში, ხელოვნურ ინტელექტს აქვს პოტენციალი, მნიშვნელოვნად დააჩქაროს სამეცნიერო ნაშრომების შექმნის პროცესი. ხელოვნური ინტელექტის სისტემებისა და ავტომატიზაციის ინსტრუმენტების სამეცნიერო ნაშრომებში ინტეგრირების მიზანი არ უნდა იყოს სამეცნიერო

⁴⁰ General Data Protection Regulation - არის ევროკავშირის მონაცემთა დაცვის რეგულაცია, რომელიც 2018 წელს შევიდა ძალაში.

⁴¹ California Consumer Privacy Act - არის კალიფორნიის შტატის მონაცემთა დაცვისა და მომხმარებელთა კონფიდენციალურობის კანონი, რომელიც ძალაში 2020 წელს შევიდა.

⁴² Gandhi, S., M.S. Ahmed, L. Huang, A. Behl, and A.K. Manrai. 2025. "AI's Impact on Academic Research Integrity: Guidelines from the Editors of Journal of Global Marketing." *Journal of Global Marketing* 38(3): 189–192. <https://doi.org/10.1080/08911762.2025.2488060>

⁴³ Deanda, D., I. Alsmadi, J. Guerrero, and G. Liang. 2025. "Defending Mutation-Based Adversarial Text Perturbation: A Black-Box Approach." *Clust. Comput.* 28: 196.

ნაშრომების მასობრივი წარმოება, არამედ მკვლევართა წერითი და ანალიტიკური უნარების გაუმჯობესება.

მკვლევრები, ჯო ლერენა-იზკიერდო და რაკელ აიალა-კარაბახო თავიანთ სამეცნიერო სტატიაში “Ethics of the Use of Artificial Intelligence in Academia and Research: The Most Relevant Approaches, Challenges and Topics”⁴⁴ აღნიშნავენ, რომ ხელოვნური ინტელექტის ინტეგრაცია სხვადასხვა აკადემიურ დისციპლინაში წარმოადგენს შესაძლებლობებისა და რისკების ფართო სპექტრს, რაც მოითხოვს მუდმივ ეთიკურ განსჯას.⁴⁵ ერთი მხრივ, ხელოვნური ინტელექტი მოქმედებს როგორც ძლიერი კატალიზატორი, რომელსაც შეუძლია დაამუშაოს დიდი რაოდენობის ინფორმაცია, რომელიც აღემატება ადამიანურ შესაძლებლობებს, ხელი შეუწყოს ინტერდისციპლინარულობას და კვლევითი რთული პროცესების მართვას. განათლებაში იგი ტრანსფორმაციულ პოტენციალს იძლევა პერსონალიზებული სწავლებისა და რესურსებზე წვდომის სახით. ხელოვნურ ინტელექტსა და ადამიანებს შორის თანამშრომლობა ფუნდამენტური პრინციპია, რომელიც უნდა იყოს დაცული სამეცნიერო ნაშრომზე მუშაობის პროცესში. ხელოვნურ ინტელექტს შეუძლია რუტინული ამოცანების ავტომატიზაცია, თუმცა სამეცნიერო ნაშრომში ანალიზი უნდა ეფუძნებოდეს ეთიკურ პრინციპებს, მკვლევრის ცოდნას, შედეგების შესახებ ცნობიერებას და მორალურ ღირებულებებს.

აუცილებელია, რომ ხელოვნური ინტელექტი აღიქმებოდეს, როგორც ინსტრუმენტი და არა როგორც ინტელექტი, რომლის აზრი ექვგარეშედ უნდა გამოიყენოს მკვლევარმა სამეცნიერო ნაშრომში. ხელოვნური ინტელექტის მიერ გენერირებული ტექსტის სამეცნიერო ნაშრომში გამოყენების ძირითადი პრინციპი უნდა იყოს კეთილსინდისიერება. ამ მიზნით, უნივერსიტეტებმა უნდა შეუწყონ ხელი გამჭვირვალობასა და ანგარიშვალდებულებას.

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხი ზემოხსენებულ პროცესში არის მითითების/„პრომპტის“ (Prompt) სწორად გამოყენება. „პრომპტის“ ფორმულირება პირდაპირ გავლენას ახდენს მიღებული ინფორმაციის სიზუსტეზე, სანდოობასა და აკადემიურ ხარისხზე. არაზუსტად ან ბუნდოვნად ფორმულირებულმა „პრომპტმა“ შეიძლება გამოიწვიოს მცდარი, არასრული ან ეთიკურად პრობლემური ინფორმაციის არსებობა, რაც საბოლოოდ საფრთხეს უქმნის სამეცნიერო ნაშრომის სანდოობას.

„პრომპტების“ ზუსტი ფორმულირება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სხვადასხვა მიზეზიდან გამომდინარე. პირველ რიგში, სწორად ჩამოყალიბებული მოთხოვნა ხელს უწყობს სანდო და რელევანტური ინფორმაციის მიღებას, რაც ამცირებს დეზინფორმაციისა და კვლევაში შეცდომების დაშვების რისკს. მეორე მხრივ, „პრომპტის“ ფორმულირება განსაზღვრავს, რამდენად გამჭვირვალე იქნება ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება კვლევის პროცესში. მაგალითად, თუ მკვლევარი ხელოვნურ ინტელექტს პირდაპირ მოსთხოვს დამოუკიდებლად ჩამოაყალიბოს

⁴⁴ ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების ეთიკა აკადემიურ წრეებსა და კვლევაში: ყველაზე აქტუალური მიდგომები, გამოწვევები და თემები.

⁴⁵ Llerena-Izquierdo, J., and R. Ayala-Carabajo. 2025. “Ethics of the Use of Artificial Intelligence in Academia and Research: The Most Relevant Approaches, Challenges and Topics.” *Informatics* 12(4): 111. <https://doi.org/10.3390/informatics12040111>.

არგუმენტები წყაროების გარეშე, იზრდება პლაგიატის, ფაქტობრივი შეცდომებისა და არაკეთილსინდისიერების რისკი.

აღნიშნულ კონტექსტში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება იმასაც, რომ მკვლევარმა მკაფიოდ განსაზღვროს ხელოვნური ინტელექტის როლი კვლევის პროცესში, კერძოდ, გამოიყენება, თუ არა იგი მხოლოდ ტექსტის რედაქტირებისთვის, იდეების გენერირებისა და მონაცემთა ანალიზისთვის. გარდა ამისა, „პრომპტების“ სწორ ფორმულირებას აქვს არა მხოლოდ ტექნიკური, არამედ ეთიკური მნიშვნელობაც. მკვლევარი პასუხისმგებელია იმაზე, რომ ხელოვნური ინტელექტს არ მიაწოდოს კონფიდენციალური მონაცემები, პერსონალური ინფორმაცია ან ისეთი მასალა, რომლის გავრცელებაც ეწინააღმდეგება კვლევის ეთიკურ სტანდარტებს. ასევე მნიშვნელოვანია, რომ „პრომპტები“ არ იყოს მიმართული მონაცემების მანიპულირების, ცრუ ინფორმაციის გენერირებისა ან ეთიკური წესების გვერდის ავლისკენ.⁴⁶

ამრიგად, თანამედროვე სამეცნიერო სივრცეში „პრომპტების“ ფორმულირება უკვე განიხილება, როგორც კვლევითი კომპეტენციის ნაწილი. ხელოვნური ინტელექტის ეთიკური გამოყენება მოითხოვს არა მხოლოდ ტექნოლოგიური ინსტრუმენტების ცოდნას, არამედ პასუხისმგებლიან, გამჭვირვალე და კეთილსინდისიერ მიდგომას, რათა დაცული იყოს სამეცნიერო ნაშრომის ხარისხი, სანდოობა და აკადემიური ეთიკის პრინციპები.

განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ასევე ხელოვნური ინტელექტის მიერ გენერირებული ტექსტის სამეცნიერო ნაშრომში დამოწმების საკითხი. აღნიშნული მიმართულებით ჩამოყალიბებულია რამდენიმე ძირითადი მიდგომა, რომელსაც მსოფლიოს წამყვანი გამომცემლები და აკადემიური ორგანიზაციები იზიარებენ:

„პუბლიკაციების ეთიკის კომიტეტი“ (COPE) ხაზს უსვამს იმას, რომ ხელოვნური ინტელექტი ვერ იქნება ნაშრომის ავტორი, რადგან მას არ გააჩნია სამართლებრივი და აკადემიური პასუხისმგებლობის ადების უნარი. ამასთან, COPE-ი მოითხოვს, რომ ავტორებმა მკაფიოდ აღწერონ ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების ფორმა, ინსტრუმენტი და დანიშნულება ნაშრომის შესაბამის ნაწილში, მაგალითად, „მეთოდოლოგიისა“ და „სამადლობელო“ გვერდებზე.

“Springer Nature”-ის პოლიტიკის მიხედვით, ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება დასაშვებია ტექსტის რედაქტირების, გრამატიკული ნორმების შემოწმებისა და გარკვეული კვლევითი პროცესების მხარდასაჭერად, თუმცა იგი ვერ იქნება მითითებული ავტორად. “Springer Nature”-ის რეკომენდაციით მკვლევარებმა დეტალურად უნდა აღწერონ ნაშრომის მეთოდოლოგიურ ნაწილში ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების შემთხვევა. ასევე, გამომცემლობა განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს ხელოვნური ინტელექტის მიერ გენერირებული სურათებისა და ვიზუალური მასალის გამოყენების შეზღუდვას საავტორო უფლებებისა და სანდოობის საკითხების გამო.

“Elsevier”-ის პოლიტიკა ეფუძნება „გამჭვირვალობის უპირატესობის“ მიდგომას. “Elsevier”-ი მოითხოვს, რომ მკვლევარებმა მიუთითონ, თუ რა ტიპის ინსტრუმენტი გამოიყენეს, რა მიზნით და

⁴⁶ Purificato, E., D. Bili, R. Jungnickel, V. Ruiz Serra, J. Fabiani, K. Abendroth Dias, D. Fernandez Llorca, and E. Gomez. 2025. *The Role of Artificial Intelligence in Scientific Research: A Science for Policy, European Perspective*.

ტექსტის რომელ ნაწილზე მოახდინა აღნიშნულმა გავლენა. ამავე დროს, გამომცემლობა მკაფიოდ აცხადებს, რომ ხელოვნური ინტელექტი ვერ ჩაითვლება ავტორად, რადგან ავტორობას თან ახლავს პასუხისმგებლობა ტექსტის სიზუსტესა და სამეცნიერო კეთილსინდისიერებაზე.

“Taylor & Francis” შედარებით უფრო მოქნილ პოლიტიკას ატარებს და მიიჩნევს, რომ ხელოვნური ინტელექტი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს იდეების გენერირების, ტექსტის სტრუქტურირების ან ენობრივი დახვეწის მიზნით, თუმცა აუცილებელია მისი გამოყენების გამჟღავნება და საბოლოო ტექსტის სიზუსტეზე სრული პასუხისმგებლობის აღება ავტორის მიერ.

„ამერიკის ფსიქოლოგთა ასოციაცია“ (APA)⁴⁷ ასევე ადგენს, რომ ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება სამეცნიერო ნაშრომის მომზადების პროცესში უნდა იყოს მითითებული და შესაბამისი წესით ციტირებული. APA-ს რეკომენდაციებით, ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება ძირითადად უნდა აღინიშნოს „მეთოდოლოგიის“ სტრუქტურულ ერთეულში.

„გამოთვლითი მანქანების ასოციაცია“ (ACM)⁴⁸ განმარტავს, რომ ხელოვნური ინტელექტი არ შეიძლება იყოს ავტორი, თუმცა მისი გამოყენება ნებადართულია იმ პირობით, რომ ავტორი სრულად გაამჟღავნებს გამოყენების ფაქტს. ACM-ი განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს კვლევის გამჭვირვალობისა და პასუხისმგებლობის საკითხს.

შედეგი

სამეცნიერო ნაშრომების შექმნის პროცესში ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებამ მნიშვნელოვნად შეცვალა ინფორმაციის მოძიების, ანალიზისა და ტექსტის ფორმირების პრაქტიკა. ამასთან ერთად, განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა აკადემიური კეთილსინდისიერების დაცვის საკითხმა, რადგან ხელოვნური ინტელექტის სისტემების გამოყენება დაკავშირებულია როგორც შესაძლებლობებთან, ისე ეთიკურ რისკებთან. სწორედ ამიტომ, თანამედროვე აკადემიურ სივრცეში ყურადღება ეთმობა არა მხოლოდ ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების ფაქტს, არამედ იმასაც, თუ როგორ ხდება მისი გამოყენება კვლევისა და პუბლიკაციის პროცესში.

კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება სამეცნიერო ნაშრომების ფორმირების პროცესში ერთდროულად ქმნის როგორც მნიშვნელოვან შესაძლებლობებს, ისე სერიოზულ ეთიკურ გამოწვევებს. ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტები ეფექტურად გამოიყენება მონაცემთა ანალიზის, ლიტერატურის მოძიების, ტექსტის რედაქტირების, იდეების გენერირებისა და კვლევითი პროცესების ოპტიმიზაციისთვის, რაც მნიშვნელოვნად ამცირებს დროით და ტექნიკურ რესურსებს. მიუხედავად ამისა, კვლევამ აჩვენა, რომ ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება პირდაპირ არის დაკავშირებული აკადემიური კეთილსინდისიერების დაცვის აუცილებლობასთან.

გამოიკვეთა, რომ ხელოვნური ინტელექტის სისტემები არ არის სრულად დაცული შემთხვევითი და სისტემური შეცდომებისგან. განსაკუთრებით პრობლემურია ყალბი ციტატების, არაზუსტი

⁴⁷ American Psychological Association.

⁴⁸ Association for Computing Machinery.

ინფორმაციის, მიკერძოებული მონაცემებისა და პლაგიატის რისკი. აღნიშნული გარემოება საფრთხეს უქმნის სამეცნიერო ნაშრომის სანდოობასა და ვალიდურობას, თუ მკვლევარი სათანადოდ არ გადაამოწმებს ხელოვნური ინტელექტის მიერ გენერირებულ ინფორმაციას. შესაბამისად, კვლევამ დაადასტურა, რომ საბოლოო პასუხისმგებლობა სამეცნიერო ნაშრომის სიზუსტესა და ეთიკურ შესაბამისობაზე ყოველთვის ეკისრება მკვლევარს.

კვლევის ფარგლებში ასევე დადგინდა, რომ საერთაშორისო აკადემიური ორგანიზაციებისა და გამოცემლობების მიდგომები თანხმდება რამდენიმე ძირითად პრინციპზე, როგორებიცაა: გამჭვირვალობა, ანგარიშვალდებულება, პასუხისმგებლობა და ავტორობის ადამიანური ბუნება. “COPE”-ის, “Springer Nature”-ის, “Elsevier”-ის, “Taylor & Francis”-ის, APA-სა და ACM-ის პოლიტიკების ანალიზმა აჩვენა, რომ ხელოვნური ინტელექტი არ შეიძლება ჩაითვალოს სამეცნიერო ნაშრომის ავტორად, თუმცა მისი გამოყენების ფაქტი მკაფიოდ და გამჭვირვალედ უნდა იყოს მითითებული ნაშრომში.

კვლევის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მიგნებად გამოიკვეთა „პრომპტების“ სწორად ფორმულირების მნიშვნელობა. დადგინდა, რომ ხელოვნური ინტელექტის მიერ გენერირებული ინფორმაციის ხარისხი, სიზუსტე და ეთიკური შესაბამისობა მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული მკვლევრის მიერ დასმული მოთხოვნის სიზუსტეზე. ბუნდოვანი ან არაზუსტად ფორმულირებული „პრომპტები“ ზრდის არასწორი, არასრული ან ეთიკურად პრობლემური ინფორმაციის მიღების რისკს.

კვლევამ ასევე აჩვენა, რომ ეთიკური რისკების შემცირებისთვის აუცილებელია როგორც სამართლებრივი და ინსტიტუციური რეგულაციების განვითარება, ისე ტექნოლოგიური და საგანმანათლებლო მექანიზმების დანერგვა. განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება მკვლევართა ცნობიერების ამაღლებას, ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის სწავლების გაძლიერებას, უნივერსიტეტებისა და სამეცნიერო ჟურნალების მიერ მკაფიო სახელმძღვანელო პრინციპების შემუშავებას.

დასკვნა

ამრიგად, ხელოვნური ინტელექტი თანამედროვე სამეცნიერო კვლევის მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია, რომელმაც არსებითად შეცვალა კვლევის, ანალიზისა და აკადემიური ტექსტების ფორმირების პროცესი. მიუხედავად მისი მრავალმხრივი შესაძლებლობებისა, კვლევამ აჩვენა, რომ ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება სამეცნიერო ნაშრომებში აუცილებლად უნდა ეფუძნებოდეს აკადემიური კეთილსინდისიერების, გამჭვირვალობისა და პასუხისმგებლობის პრინციპებს. ხელოვნური ინტელექტი ვერ ჩაანაცვლებს მკვლევრის ინტელექტუალურ, ეთიკურ და პროფესიულ პასუხისმგებლობას, რადგან მას არ გააჩნია მორალური განსჯის, ანგარიშვალდებულებისა და სამართლებრივი პასუხისმგებლობის უნარი.

კვლევის საფუძველზე შეიძლება დასკვნის სახით ითქვას, რომ სამეცნიერო სივრცეში აუცილებელია ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების ერთიანი ეთიკური სტანდარტებისა და პრაქტიკული სახელმძღვანელოების განვითარება, რაც უზრუნველყოფს აკადემიური ხარისხისა და სამეცნიერო ნდობის შენარჩუნებას. ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება უნდა

განიხილებოდეს, როგორც დამხმარე ინსტრუმენტი და არა, როგორც ავტონომიური შემოქმედებითი ან სამეცნიერო სუბიექტი.

კვლევის საფუძველზე მიზანშეწონილია შემდეგი რეკომენდაციების შემუშავება:

- სამეცნიერო ჟურნალებმა, უნივერსიტეტებმა და კვლევითმა ინსტიტუტებმა უნდა შეიმუშაონ ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების მკაფიო, ერთიანი და აღსრულებადი ეთიკური პოლიტიკა.
- მკვლევრებმა სავალდებულოდ უნდა მიიჩნიონ ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების გამჭვირვალედ მითითება ნაშრომის შესაბამის ნაწილში, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც იგი გამოიყენება ტექსტის გენერირების, რედაქტირების ან მონაცემთა ანალიზის მიზნით.
- აუცილებელია ხელოვნური ინტელექტის მიერ გენერირებული ინფორმაციის სიზუსტის, ციტატებისა და წყაროების სავალდებულო გადამოწმება მკვლევრის მიერ.
- უნივერსიტეტებსა და სამეცნიერო პროგრამებში უნდა გაძლიერდეს ხელოვნური ინტელექტის ეთიკის სწავლება, რათა მკვლევარებმა შეძლონ ტექნოლოგიების პასუხისმგებლიანად გამოყენება.
- განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს „პრომპტების“ სწორ ფორმულირებას, რადგან სწორედ იგი განსაზღვრავს მიღებული ინფორმაციის ხარისხსა და ეთიკურ შესაბამისობას.
- აუცილებელია კონფიდენციალური და პერსონალური მონაცემების დაცვის მაღალი სტანდარტების უზრუნველყოფა ხელოვნური ინტელექტის სისტემების გამოყენების პროცესში.
- სამეცნიერო საზოგადოებამ უნდა გააძლიეროს ტექნოლოგიური მექანიზმების გამოყენება, რომლებიც შესაძლებელს გახდის ხელოვნური ინტელექტის მიერ გენერირებული ტექსტის იდენტიფიცირებასა და კონტროლს.
- ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება უნდა ემსახურებოდეს მკვლევრის ანალიტიკური და კვლევითი შესაძლებლობების გაძლიერებას და არა სამეცნიერო ნაშრომების ფორმალურ გენერირებას.

ყოველივე ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, ხელოვნური ინტელექტის ეთიკური და პასუხისმგებლიანი გამოყენება წარმოადგენს თანამედროვე აკადემიური სივრცის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს გამოწვევასა და ამავდროულად განვითარების შესაძლებლობას. მხოლოდ კეთილსინდისიერების პრინციპის, გამჭვირვალობისა და პროფესიული პასუხისმგებლობის დაცვით იქნება შესაძლებელი ხელოვნური ინტელექტის ინტეგრირება სამეცნიერო კვლევაში ისე, რომ კვლევის პროცესში შენარჩუნდეს მეცნიერების სანდოობა, ხარისხი და აკადემიური ღირებულებები.

ბიბლიოგრაფია

უცხოური წყაროები

1. Alvarado, R., 2022, *Computer Simulations as Scientific Instruments*, Foundations of Science, 27(3), p. 1183–1205.

2. Alvarado, R., 2023, *AI as an Epistemic Technology*, Science and Engineering Ethics, 29, 32.
3. Ball, P., 2023, *Is AI Leading to a Reproducibility Crisis in Science?*, Nature, 624, p. 22–25.
4. Bhattacharyya, M., Miller, V.M., Bhattacharyya, D., Miller, L.E., 2023, *High Rates of Fabricated and Inaccurate References in ChatGPT-Generated Medical Content*, Cureus, 15(5), e39238.
5. Caron, M.M., Dohan, S.B., Barnes, M., Bierer, B.E., 2023, *Defining “Recklessness” in Research Misconduct Proceedings*, Accountability in Research, p. 1–23.
6. Daneshjou, R., Smith, M.P., Sun, M.D., Rotemberg, V., Zou, J., 2021, *Lack of Transparency and Potential Bias in Artificial Intelligence Data Sets and Algorithms: A Scoping Review*, JAMA Dermatology, 157(11), p. 1362–1369.
7. Deanda, D., Alsmadi, I., Guerrero, J., Liang, G., 2025, *Defending Mutation-Based Adversarial Text Perturbation: A Black-Box Approach*, Cluster Computing, 28, 196.
8. Floridi, L., Cowls, J., 2022, *A Unified Framework of Five Principles for AI in Society*, in book: Silvio Carta (ed.), *Machine Learning and the City: Applications in Architecture and Urban Design*, John Wiley & Sons.
9. Gandhi, S., Ahmed, M.S., Huang, L., Behl, A., Manrai, A.K., 2025, *AI’s Impact on Academic Research Integrity: Guidelines from the Editors of Journal of Global Marketing*, Journal of Global Marketing, 38(3), p. 189–192.
10. Garin, S.P., Parekh, V.S., Sulam, J., Yi, P.H., 2023, *Medical Imaging Data Science Competitions Should Report Dataset Demographics and Evaluate for Bias*, Nature Medicine, 29(5), p. 1038–1039.
11. Giere, R., Bickle, J., Maudlin, R.F., 2005, *Understanding Scientific Reasoning*, 5th edition, Belmont, Wadsworth.
12. Gunning, D., Aha, D., 2019, *DARPA’s Explainable Artificial Intelligence (XAI) Program*, AI Magazine, 40(2), p. 44–58.
13. Haack, S., 2007, *Defending Science within Reason*, New York, Prometheus Books.
14. Howson, C., Urbach, P., 2005, *Scientific Reasoning: A Bayesian Approach*, 3rd edition, New York, Open Court.
15. Kitcher, P., 1993, *The Advancement of Knowledge*, New York, Oxford University Press.
16. Licht, K., Licht, J., 2020, *Artificial Intelligence, Transparency, and Public Decision-Making: Why Explanations Are Key When Trying to Produce Perceived Legitimacy*, AI & Society, 35, p. 917–926.
17. Llerena-Izquierdo, J., Ayala-Carabajo, R., 2025, *Ethics of the Use of Artificial Intelligence in Academia and Research: The Most Relevant Approaches, Challenges and Topics*, Informatics, 12(4), 111.
18. Merton, R., 1973, *The Sociology of Science*, Chicago, University of Chicago Press.
19. Mitchell, M., 2019, *Artificial Intelligence*, New York, Picador.
20. Office of Science and Technology Policy, 2000, *Federal Research Misconduct Policy*, Federal Register, 65(235), p. 76260–76264.
21. Purificato, E., Bili, D., Jungnickel, R., Ruiz Serra, V., Fabiani, J., Abendroth Dias, K., Fernandez Llorca, D., Gomez, E., 2025, *The Role of Artificial Intelligence in Scientific Research: A Science for Policy European Perspective*.

22. Resnik, D.B., Elliott, K.C., 2019, *Value-Entanglement and the Integrity of Scientific Research*, Studies in History and Philosophy of Science, 75, p. 1–11.
23. Resnik, D.B., Hosseini, M., 2025, *The Ethics of Using Artificial Intelligence in Scientific Research: New Guidance Needed for a New Tool*, AI Ethics, 5(2), p. 1499–1521.
24. Shamoo, A.E., Resnik, D.B., 2022, *Responsible Conduct of Research*, 4th edition, New York, Oxford University Press.
25. Shapin, S., 1995, *Here and Everywhere: Sociology of Scientific Knowledge*, Annual Review of Sociology, 21, p. 289–321.
26. Walters, W.H., Wilder, E.I., 2023, *Fabrication and Errors in the Bibliographic Citations Generated by ChatGPT*, Scientific Reports, 13, 14045.

დამატებითი წყაროები

1. International Committee of Medical Journal Editors, 2023, *Recommendations for the Conduct, Reporting, Editing, and Publication of Scholarly Work in Medical Journals*, ხელმისაწვდომია: <https://www.icmje.org/icmje-recommendations.pdf> (წვდომის თარიღი: 18.05.2026).
2. Milmo, D., 2023, *Two US Lawyers Fined for Submitting Fake Court Citations from ChatGPT*, The Guardian, ხელმისაწვდომია: <https://www.theguardian.com/technology/2023/jun/23/two-us-lawyers-fined-submitting-fake-court-citations-chatgpt> (წვდომის თარიღი: 18.05.2026).
3. National Institutes of Health, 2023, *Guidelines for the Conduct of Research in the Intramural Program of the NIH*, ხელმისაწვდომია: https://oir.nih.gov/system/files/media/file/2023-11/guidelines-conduct_research.pdf (წვდომის თარიღი: 18.05.2026).
4. The European Code of Conduct for Research Integrity, Revised Edition 2023, 2023, ხელმისაწვდომია: <https://allea.org/code-of-conduct/> (წვდომის თარიღი: 18.05.2026).
5. UNESCO, 2024, *Ethics of Artificial Intelligence*, ხელმისაწვდომია: <https://www.unesco.org/en/artificial-intelligence/recommendation-ethics> (წვდომის თარიღი: 18.05.2026).
6. Gandhi, S., Ahmed, M.S., Huang, L., Behl, A., Manrai, A.K., 2025, *AI's Impact on Academic Research Integrity: Guidelines from the Editors of Journal of Global Marketing*, Journal of Global Marketing, 38(3), p. 189–192, ხელმისაწვდომია: <https://doi.org/10.1080/08911762.2025.2488060> (წვდომის თარიღი: 18.05.2026).
7. Gunning, D., Aha, D., 2019, *DARPA's Explainable Artificial Intelligence (XAI) Program*, AI Magazine, 40(2), p. 44–58, ხელმისაწვდომია: <https://doi.org/10.1609/aimag.v40i2.2850> (წვდომის თარიღი: 18.05.2026).
8. Llerena-Izquierdo, J., Ayala-Carabajo, R., 2025, *Ethics of the Use of Artificial Intelligence in Academia and Research: The Most Relevant Approaches, Challenges and Topics*, Informatics, 12(4), 111, ხელმისაწვდომია: <https://doi.org/10.3390/informatics12040111> (წვდომის თარიღი: 18.05.2026).
9. Alvarado, R., 2023, *AI as an Epistemic Technology*, Science and Engineering Ethics, 29, 32, ხელმისაწვდომია: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11948-023-00451-3> (წვდომის თარიღი: 18.05.2026).

The principle of integrity and the ethical impact of artificial intelligence on the formation of scientific works

Kristine Ubilava

Visiting lecturer, Ilia State University

Kristine.ubilava@iliauni.edu.ge

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12131>

Abstract

Today, artificial intelligence plays an important role in scientific research, making it an indispensable tool for researchers. Its use allows for the efficient processing of large volumes of data, rapid analysis, and the creation of innovative methodologies. Although artificial intelligence improves the efficiency and speed of research, its unethical use poses various professional challenges, especially when it comes to upholding the principle of integrity, which is one of the most important values in the academic world.

Artificial intelligence, whose advantage lies in the speed and accuracy of data processing, is revolutionizing many fields, including scientific research. However, its use is accompanied by significant risks, as some of the methods used by artificial intelligence may turn out to be unethical, biased, or erroneous.

The aim of the study is to thoroughly examine the mechanisms that facilitate the ethical use of artificial intelligence in the process of creating scientific papers in order to determine how data accuracy, transparency and basic ethical principles should be protected when forming a scientific paper. In this regard, special importance is attached to the precise formulation of “prompts”, since the effectiveness of artificial intelligence often depends on a correctly formulated question or request.

The study is based on a systematic analysis that reflects the need for existing ethical standards and regulations related to the use of artificial intelligence tools in scientific processes. The paper also discusses the practice of correct use of “prompts”, which is necessary for the information generated by artificial intelligence to be accurate and unbiased.

The findings show that the development of successful ethical regulations and policies is essential to ensure that the use of artificial intelligence does not threaten the integrity and professional standards of academic research, which, in turn, will contribute to increasing the quality of scientific research.

Keywords: artificial intelligence, integrity, scientific research, ethics.

უზბეკეთის გეოპოლიტიკური როლის სტრატეგიული პერსპექტივა საერთაშორისო უსაფრთხოებისა და რეგიონულ განვითარების თვალსაზრისით „ახალი აბრეშუმის გზის“ კონტექსტში

გრიგოლ კალანდაძე

პოლიტიკის მეცნიერების დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი, საერთაშორისო ურთიერთობების სამსახურის უფროსი, საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ
gkalandadze21@gmail.com

თომას ე. კლაინერი

გლობალური ორგანიზაციული განვითარებისა და ცვლილებების ლიდერობის დოქტორი, საერთაშორისო ურთიერთობების პროფესორი, ვებსტერის უნივერსიტეტი; ვაშინგტონი, სენტ-ლოისი და ტამპენტი
tekleiner@gmail.com

მუნხბოლდ ბადარჩი

უსაფრთხოების კვლევების მაგისტრი, ასოცირებული პროფესორი, ვებსტერის უნივერსიტეტი, ტამპენტი
mbadarch93@gmail.com
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12132>

აბსტრაქტი

ათასობით წლის განმავლობაში, „აბრეშუმის გზა“ წარმოადგენდა ევრაზიას, სამხრეთ აზიასა და დასავლეთ ევროპას დამაკავშირებელი მარშრუტების მთავარ სერიას, რომლებიც ერთმანეთს უზიარებდნენ ცოდნას მეცნიერებაში, მედიცინასა და კომერციულ ვაჭრობაში. ევრაზიაში, „აბრეშუმის გზის“ გასწვრივ ცენტრალური მდებარეობის გამო, უზბეკეთს ამჟამად სტრატეგიული უპირატესობა აქვს ეკონომიკურ განვითარებასა და გლობალურ უსაფრთხოებაში, „აბრეშუმის გზის“ ინფრასტრუქტურაზე თავისი ლოგისტიკური გავლენის გამოყენებით. უზბეკეთი ითვლება გლობალურ სამხრეთ ერად, მაგრამ შესაძლოა განვითარდეს ინდუსტრიულ ერად. უზბეკეთი მდებარეობს ისტორიული „აბრეშუმის გზის“ გასწვრივ და არის ჩვენი პირველი ქვეყანა, რომელსაც შევისწავლით „ახალი აბრეშუმის გზის“ გასწვრივ. ჩვენ ვიკვლევთ, თუ როგორ განვითარდა ეს ქვეყანა 1991 წლიდან, ვიკვლევთ მის შესაძლებლობას, შეინარჩუნოს ეკონომიკური და უსაფრთხოების ინტერესები რეგიონში და შევაფასებთ მის პოტენციალს, განახორციელოს ეროვნული სტრატეგიული მიზნები, როგორც მთავარი მოთამაშე „ახალი აბრეშუმის გზის“ გასწვრივ და მის ფარგლებს გარეთ. ჩვენი კვლევა ჯერჯერობით მოიცავს ლიტერატურის საფუძვლიან მიმოხილვას. ჩვენ ასევე ვაფასებთ ჩვენს საერთო დაკვირვებებს ტამპენტიდან, თბილისიდან, ვაშინგტონიდან და სხვა წყაროებიდან. ჩვენ ვამოწმებთ და ვამოწმებთ ჩვენს მონაცემთა წყაროებს უსაფრთხოებისა და ეკონომიკური პოლიტიკის სფეროს ექსპერტებთან, ასევე მათთან, ვინც შეიძლება ჩართული იყოს უზბეკეთში ყოველდღიურ ბიზნეს ტრანზაქციებსა და საჯარო პოლიტიკის გადაწყვეტილებებში.

ჩვენი ფოკუსი უზბეკეთზე „ახალი აბრეშუმის გზის“ გასწვრივ მდებარე ქვეყნებისა და კულტურების კვლევის სერიის პირველი ნაწილია. ჩვენ ვგეგმავთ ჩვენი კვლევის გაფართოებას ყაზახეთის, მონღოლეთის და ირანის ქვეყნების ჩათვლით, რათა შევისწავლოთ, თუ როგორ

განვითარდნენ და ფუნქციონირებენ ისტორიული „აბრეშუმის გზის“ გასწვრივ მდებარე ეროვნული სახელმწიფოები XXI საუკუნეში. გეოპოლიტიკურად, საბაზისო ნიშნის სახით, უზბეკეთი, როგორც გლობალური სამხრეთის ერი, კარგად არის განლაგებული, რათა უზრუნველყოს მნიშვნელოვანი კრიტერიუმები სხვა ევრაზიული ერებისთვის, რადგან ისინიც აღმოსავლეთში სწორ ადგილას და ისტორიის სწორ დროს იმყოფებიან, რათა განიცადონ ტრანსფორმაციული ზრდა, სტაბილურობა და უსაფრთხოება მთელ რეგიონში.

საკვანძო სიტყვები: გეოპოლიტიკა, საერთაშორისო უსაფრთხოება, „ახალი აბრეშუმის გზა“.

შესავალი

„აბრეშუმის გზა“ წარმოადგენდა სავაჭრო გზების მთავარ სერიას, რომელიც ანტიკური ხანიდან მომდინარეობდა და ევრაზიას, სამხრეთ აზიასა და აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონებს აკავშირებდა. „ახალი აბრეშუმის გზა“ ევრაზიაში სახმელეთო და საზღვაო სავაჭრო გზების მნიშვნელოვანი ტრანსნაციონალური ლოგისტიკური ინფრასტრუქტურაა და სამხრეთ აზიისა და აფრიკის ქვეყნებამდე ვრცელდება. გეოპოლიტიკურად, უზბეკეთი გლობალურ სამხრეთში მდებარეობს, თუმცა ის აღმოსავლეთში სწორ ადგილას და ისტორიის სწორ დროს მდებარეობს, რათა განიცადოს ტრანსფორმაციული ცვლილებები, რომლებიც გავლენას ახდენს გლობალურ პოლიტიკურ ეკონომიკასა და ტრანსნაციონალურ უსაფრთხოებაზე. ასეთ ცვლილებებზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ქვეყნის აქცენტი უმაღლეს განათლებაზე, რასაც ხაზს უსვამს ამერიკული საგარეო პოლიტიკა, რომელიც ცნობილია როგორც „რბილი ძალა“.

რბილი ძალა არის ამერიკული ეროვნული პოლიტიკის ფენომენი, რომელიც გავლენას ახდენს განვითარებულ და განვითარებად ეკონომიკებში გლობალურ საჯარო პოლიტიკაზე. უზბეკეთი ცენტრალური აზიის ლიდერია უმაღლეს განათლებაში რბილი ძალის პოლიტიკის, როგორც „ახალი აბრეშუმის გზის“ ერთგვარი საქონელის, პოპულარიზაციაში. ამერიკული რბილი ძალის ღირებულება იმაში მდგომარეობს, რომ ის ცდილობს გავლენა მოახდინოს და უზბეკეთს გაუზიაროს ამერიკული განათლების სტილი. ის ემსახურება როგორც ეროვნული უსაფრთხოების პოლიტიკას, რომელიც საკმარისად მოქნილია, რათა გაუზიაროს თავისი ხელოვნების, პოპკულტურის, სამხარეულოს და ინსტიტუტების მაგალითები (ამ შემთხვევაში, საგანმანათლებლო პროგრამები). რბილი ძალა აგრძელებს განვითარებას 1989 წელს დაარსების დღიდან, რათა სტრუქტურასა და შინაარსში მოიცვას კოლეჯები და უნივერსიტეტები.¹ კარიერული ტრენინგის ცენტრები და პროფესიული სკოლები ასევე უმაღლესი განათლების მნიშვნელოვან ფორმას წარმოადგენს. განათლება ეროვნული ადამიანური კაპიტალის ძლიერი წყაროა, რომელიც მხარს უჭერს ეროვნული უსაფრთხოების პოლიტიკას.

„ახალი აბრეშუმის გზა“, როგორც ცენტრალური აზიის ეკონომიკური ინიციატივა, ეროვნული უსაფრთხოების კუთხით უზბეკეთისა და რეგიონში სხვადასხვა მარშრუტის ამ ინფრასტრუქტურული ქსელის გასწვრივ მდებარე სხვა ქვეყნებისთვისაც მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს. ჩინეთის 2016 წლის „სარტყელი და გზის ინიციატივა“ მჭიდროდ ემთხვევა „ახალი

¹ Joseph S. Nye Jr, "The changing nature of world power." Political Science Quarterly 105, no. 2 (1990): 178-180.

აბრეშუმის გზის“ პოლიტიკურ-ეკონომიკურ ინფრასტრუქტურებს. „სარტყელი და გზის“ ასევე გვთავაზობს მოდერნიზაციას, ამავდროულად, სუვერენულ მთავრობებს უწევს გამოწვევას აღჭურვილობისა და კომერციული უმრავი ქონების იჯარითა და სესხებით უზრუნველყოფის საკითხებში, რაც მოიცავს ვალის მდგრადობას და პეკინზე სტრატეგიულ დამოკიდებულებას. ეროვნული უსაფრთხოების სხვა ზომებია უზბეკეთის სტრატეგიული გადასვლა სამხედრო, ანტი-ამოხებული პროგრამების მოდერნიზაციისკენ და მეზობლებთან რეგიონული თანამშრომლობის გაძლიერებისკენ ტრანსპორტის, წარმოებისა და ლოჯისტიკის სფეროში.²

ცენტრალური აზიის ეს ერი წარმოადგენს ეკონომიკური ზრდის მთავარ პოლუსს, რომელიც აკავშირებს ინფორმაციულ-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიებს და სამომხმარებლო საქონლის, მომსახურების და სხვა საქონლის გაცვლას ევრაზიის ქვეყნებთან, მათ შორის ინდოეთთან და სამხრეთ აზიის სხვა ქვეყნებთან. ტექნოლოგიური ინოვაცია უზბეკეთის მთავარი მახასიათებელია „ახალი აბრეშუმის გზის“ გასწვრივ, რადგან ის ცდილობს განავითაროს საგანმანათლებლო დაწესებულებები ეკონომიკური ზრდის მხარდასაჭერად სამეწარმეო სტარტაპებით და ციფრულ რესურსებზე გაუმჯობესებული წვდომით.⁴ უზბეკეთის ინტერესები ბოლო ათწლეულის განმავლობაში განვითარდა, როგორც განვითარებადი რეგიონული ძალის სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკისა და ეროვნული უსაფრთხოების პოზიციის თვალსაზრისით, „ახალი აბრეშუმის გზის“ გასწვრივ მდებარე ცენტრალური აზიის, სამხრეთ აზიის და კავკასიის დამოუკიდებელ ქვეყნებთან თანამშრომლობით.

კვლევის მეთოდოლოგია და მიღებული შედეგები

რბილი ძალა არ არის ფორმალური მეთოდოლოგია, არამედ საჯარო პოლიტიკაში დასაბუთებული თეორიის შემუშავების ჩარჩოა. რბილი ძალის პოლიტიკა გვარწმუნებს იძულებისა და ძალის გარეშე, როგორც აღწერითი და არა სამოქმედო კონცეფცია, რომელიც იყენებს, ჩვენს შემთხვევაში, ამერიკულ ღირებულებებს კულტურული გაცვლის შეთანხმებების, ნაის მიერ შემუშავებული ცოდნის გადაცემის საგანმანათლებლო პლატფორმების მეშვეობით.⁵ ჩვენ ვიწყებთ კვლევითი კითხვით, რომელიც მიზნად ისახავს ქრონოლოგიური ლიტერატურული მიმოხილვის სტრუქტურირების კრიტერიუმების მიწოდებას, რათა განვავითაროთ შემთხვევის კვლევის მასშტაბი და კონტექსტი, საიდანაც შეგვიძლია შევქმნათ დასაბუთებული თეორია. კვლევითი კითხვა ასახავს ჩვენი კვლევის კონცეპტუალურ ფორმირებას, რომელიც მიღებულია რბილი ძალის პოლიტიკის ლიტერატურის შესწავლის განმეორებითი მონაცემთა შეგროვების პროცესიდან. ეს მნიშვნელოვანი ნაბიჯია უზბეკეთის განათლების სისტემაზე რბილი ძალის გავლენის შესწავლაში, რაც ხელს შეუწყობს ეროვნული უსაფრთხოებისა და ეკონომიკური განვითარების ხელშეწყობას.

² Gökhan Tekir, "Uzbekistan in the belt and road initiative: Reviving connectivity." *Journal of Eurasian Studies* 17, no. 1 (2026): 35-36.

³ Thomas E. Kleiner. "Workforce Development in Uzbekistan's New Silk Road. In *Entrepreneurship and Reflexivity: Critical Visions from the Global South*", ed. Oscar Javier Montiel Méndez, Rosa Azalea Canales García, Anel Flores Novelo, R. Duncan M. Pelly, (Cham: Springer Nature Switzerland, 2026), 285-300.

⁴ Shoh-Jakhon Khamdamov, "The role of technology and innovation in driving economic growth in Uzbekistan." *American Journal of Modern World Sciences* 1, no. 1 (2024): 126.

⁵ Joseph S. Nye Jr, "Public diplomacy and soft power." *The annals of the American academy of political and social science* 616, no. 1 (2008): 100-101.

საკვლევი კითხვა შემდეგია: რა ფაქტორები განსაზღვრავს უზბეკეთის როლის გაძლიერებას რბილი ძალის პოლიტიკისა და „ახალი აზრეშუმის გზის“ კონტექსტში? შესაბამისი ჰიპოთეზური ასპექტების გამოკვლევა შეიძლება მოიცავდეს: (1) უზბეკეთის საგანმანათლებლო, ეკონომიკური და ეროვნული უსაფრთხოების მექანიზმების კავშირს მისი როლის ზრდასთან „ახალი აზრეშუმის გზის“ ინიციატივის კონტექსტში, (2) აშშ-ის რბილი ძალის პოლიტიკასა და უზბეკეთისა და ცენტრალური აზიის სხვა ქვეყნების საგანმანათლებლო დაწესებულებებს შორის ურთიერთობებს, (3) საჯარო პოლიტიკას, რომელიც წარმართავს უზბეკეთის ეკონომიკურ განვითარებას 1991 წლიდან და (4) რბილი ძალის პოლიტიკის ტრანსფორმაციულ ეფექტებს, რომლებიც გავლენას ახდენს უზბეკეთის ეროვნული უსაფრთხოების სტრატეგიაზე.

ლიტერატურის მიმოხილვა წარმოადგენს ქრონოლოგიურ მიდგომას რბილი ძალის პოლიტიკასა და განათლებას შორის ევოლუციისა და ურთიერთობების გასაგებად. ეს მიდგომა აწყობს, აყალიბებს და ავითარებს ჩვენს კვლევას, რათა გამოავლინოს თეორიული კონცენფციები, როგორც გამოქვეყნებული ან შემუშავებული ვადები. ჩვენ ვსწავლობთ რბილი ძალის პოლიტიკის ევოლუციას უზბეკეთის 1991 წელს სსრკ-სგან დამოუკიდებლობის მოპოვებამდე, რათა გამოვავლინოთ შინაარსი, რომელზეც შეგვიძლია ვიხელმძღვანელოთ საგამოძიებო თემატური ტენდენციებით. ლიტერატურამ აქამდე გამოავლინა შემდეგი ასპექტი: თუ რბილი ძალა შემოიღება იმ ერებში, რომლებიც მზად არიან განახორციელონ იგი თანამშრომლობით გარემოში, რეგიონული ნორმების, ღირებულებებისა და რწმენის სისტემების გათვალისწინებით, მაშინ ის შეიძლება გამოყენებულ იქნას როგორც თეორიაში, ასევე პრაქტიკაში. ჩვენს CLR-ში შეგროვებული მონაცემების საფუძველზე, ჩვენ ვიკვლევთ რბილ ძალას განათლებაში, ეკონომიკურ განვითარებაში და ეროვნულ უსაფრთხოებაში, როგორც შემთხვევის შესწავლის სერიის მიდგომა, რომელიც იწყება უზბეკეთიდან. ჩვენი მიდგომა ცდილობს აღწეროს ფენომენები, სიტუაციები და პროგრამები, რათა გავიგოთ სირთულე უზბეკეთით, როგორც ჩვენი საძიებო (საპილოტე) კვლევა ჩვენი კვლევის პროცესში. როდესაც ვიწყებთ კონსტრუქტების, განხორციელებისა და თემების აგებას, ჩვენ ვავითარებთ დასაბუთებულ თეორიას.

ჩვენი მიზანია, საჯარო პოლიტიკის წარმომადგენლების მიერ პოლიტიკის საკითხებში განსახილველად პრაგმატული საჯარო პოლიტიკის შემუშავება. ⁶დასაბუთებული თეორია არის ინოვაციური, ინდუქციური კვლევითი პროცესი, რომელიც ემპირიულ მონაცემებზე დაყრდნობით ქმნის ქმედით თეორიებს, რათა გავიგოთ დინამიურად განვითარებადი ფენომენების სირთულე საჯარო პოლიტიკის ფორმულირების, განხორციელებისა და ტესტირების მიზნით.⁹

⁶ Yuliia Serhiivna Serpeninova, "Integrated reporting: chronological literature review." (2022): 42-43. <https://echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/en/article/view/729/590> (14.05.2026)

⁷ Lesley Bartlett and Frances Vavrus. Rethinking case study research: A comparative approach. (New York: Routledge, 2016), 27-28.

⁸ Simona Vasilevskytė, "Discussing soft power theory after Nye: the case of Geun Lee's theoretical approach." Regioninės studijos 7 (2013): 145-146.

⁹ Hosein Aslipour, and Mohamad Reza Zargar. "Developing grounded theory systematic approach for public policy researches." International Journal of Qualitative Methods 21 (2022): 3.

კვლევის შედეგები - ძირითადი დასკვნები

განათლების, როგორც რბილი ძალის გამოყენება საჯარო პოლიტიკაში

„ახალი აბრეშუმის გზის“ ინფრასტრუქტურა მრავალეროვნული ინიციატივაა, რომელიც ისტორიული „აბრეშუმის გზის“ გასწვრივ მოქმედებს. ის ჩინეთის „სარტყელი და გზის ინიციატივის“ („BRI“) პარალელურია, რომელიც 2013 წელს შეიქმნა და რომელშიც მონაწილეობდნენ ევრაზიის, აფრიკის, სამხრეთ აზიისა და წყნარი ოკეანის რეგიონის ქვეყნები, როგორც ოცდაათწლიანი პროექტი. ეკონომიკის ზრდისა და შენარჩუნების მიზნით, უზბეკეთი აქტიურად ავითარებს საერთაშორისო შეთანხმებებს სხვა ქვეყნებთან, როგორც მისი საგანმანათლებლო პოლიტიკის ძირითადი ფუნქცია, რათა მიიზიდოს, მოამზადოს და შეინარჩუნოს ინფორმირებული და ნიჭიერი სამუშაო ძალა სასწავლო ცენტრების სისტემის შექმნით, ძირითადად უმაღლესი განათლებისა და ტექნიკური კარიერის ცენტრებში.¹⁰ ათი წლის წინ განათლების სამინისტრომ მოუწოდა და მიესალმა დასავლური სტილის კოლეჯებსა და უნივერსიტეტებს, დაეარსებინათ თავიანთი პროგრამები უზბეკეთის დედაქალაქ ტაშკენტში. მიზანი იყო უნივერსიტეტების საჭირო ინსტიტუციური პრაქტიკის წახალისება და შენარჩუნება, რათა ისინი ცენტრალურ აზიაში ჩამოვიდნენ სტუდენტების განათლებისა და მომზადების მიზნით.¹¹ ამ შემთხვევაში, ამერიკული უნივერსიტეტების წახალისებით, რომ უზბეკეთში რეგიონული კამპუსი დაეარსებინათ. როგორც ამერიკული რბილი ძალის ინიციატივა, ეს არის გზა ორივე ქვეყნის საერთო ინტერესების გაზიარებისთვის. საწყისი გამოწვევების მიუხედავად, კულტურასა და კომუნიკაციაში, ეს მიდგომა, როგორც ჩანს, სულ უფრო პოპულარული ხდება.¹²

პოზიტიური ცვლილებების შედეგები მყისიერი და პრაგმატულია. რეალისტური რბილი ძალა კრიტიკულად მნიშვნელოვანია კვალიფიციური და კომპეტენტური სამუშაო ძალის ყოლისთვის, რათა ის რელევანტური დარჩეს და გაიზარდოს, როგორც საერთაშორისოდ დაკავშირებული ეკონომიკა. მკვლევარები ამტკიცებენ, რომ კულტურებსა და ინდუსტრიულ სექტორებში არსებობს ფუნდამენტური თემა, რომ სამუშაო ძალის განვითარება კრიტიკულად მნიშვნელოვანია მდგრადი ეკონომიკური ზრდისთვის. სამუშაო ძალის განვითარება ფართოდ არის ცნობილი სხვადასხვა ორგანიზაციულ დისციპლინებში, აკადემიურ წრეებში, საჯარო და კერძო სექტორებში. ის ასევე არასწორად არის გაგებული და გამოიყენება იმ ადამიანების გამოცდილების მიხედვით, ვინც მას განსაზღვრავს მათი სამუშაო პერსპექტივებისა და პროფესიული მიკერძოებების მიხედვით. ისინი ხედავენ, რომ საჭიროა უკეთ გაიგონ, თუ რას ნიშნავს სამუშაო ძალის განვითარება გლობალურ სამუშაო ადგილზე ეკონომიკის სამუშაო ძალის კომპეტენციებთან და მდგრადობასთან დაკავშირებით.¹³ კოლეჯები და უნივერსიტეტები კარგი კარიერული განვითარების პრაქტიკის ინსტიტუციონალიზაციის საშუალებაა, რაც თავის მხრივ

¹⁰ Paradorn Rangsimaporn, "Uzbekistan and Southeast Asia: Exploring the Opportunities for Strengthening Relations." *Silk Road: A Journal of Eurasia Development* 3, no. 1 (2022): 7-8.

¹¹ Shoh-Jakhon Khamdamov. "The role of technology and innovation in driving economic growth in Uzbekistan." *American Journal of Modern World Sciences* 1, no. 1 (2024): 128.

¹² Tina A. Coffelt, "Crossroads on the Silk Road: accounts of a US-American faculty member's culture shock and adaptation in Uzbekistan." *Review of Communication* 24, no. 2 (2024): 120.

¹³ Harris, Roger, and Tom Short. *Workforce development: Perspectives and issues*. (New York, Dordrecht, Heidelberg, London: Springer, 2013), 2-3.

რეგიონული ეკონომიკური განვითარების ძრავას წარმოადგენს. თუმცა, როგორც ჩანს, არსებობს ხარვეზი, რომელიც გამოწვეულია არასაკმარისი კარიერული კონსულტაციით, როგორც ძირითადი ბარიერები სამუშაოზე შესვლისა და შემდგომი ეკონომიკური ზრდისთვის კარგად ანაზღაურებად ტექნიკურ და სამრეწველო პოზიციებზე. ¹⁴მკვლევარები ასევე აღნიშნავენ შეუსაბამობებს სამუშაო ადგილების ხელმისაწვდომობასა და სამეწარმეო შესაძლებლობებში, რომლებიც განსხვავდება უზბეკეთის გეოგრაფიულ რეგიონებში.¹⁵

უზბეკეთის ეკონომიკა და „ახალი აზრეშუმის გზა“

1991 წელს დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, უზბეკეთმა განაგრძო სახელმწიფოს მიერ დომინირებული ბაზრის საბჭოთა პოლიტიკა ინდუსტრიული განვითარების ხელშესაწყობად. ის ამას ახორციელებდა ისეთი პოლიტიკით, როგორიცაა ვალუტისა და საპროცენტო განაკვეთების კონტროლი, მაღალი გადასახადები და სახელმწიფო ხარჯები, ხელოვნური მონოპოლიების დამყარება და იმპორტის შეზღუდვები. ¹⁶2017 წლიდან უზბეკეთმა ეკონომიკის მოდერნიზაციის, ბიზნეს გარემოს გაუმჯობესებისა და უცხოური ინვესტიციების მოსაზიდად განახორციელა ისეთი ზომები, როგორიცაა სავალუტო სისტემის ლიბერალიზაცია და ახალი საინვესტიციო კანონმდებლობის მიღება.¹⁷

რეფორმებმა სტიმულირება მოახდინა მეწარმეობის განვითარებაზე, გააძლიერა საბანკო სისტემის სტაბილურობა, ასევე კერძო საკუთრების დაცვის მექანიზმები, რამაც ხელი შეუწყო სოფლებსა და თემებში ცხოვრების ხარისხის საერთო გაუმჯობესებას. ¹⁸ამ ცვლილებების მიუხედავად, საჭიროა გაუმჯობესება ისეთ სფეროებში, როგორიცაა ბაზრის გამჭვირვალობის გაუმჯობესება, საინვესტიციო წესების თანმიმდევრულობა და გამჭვირვალობა, ასევე პასუხისმგებლიანი ბიზნეს ქცევის ხელშეწყობა სხვა პრიორიტეტებთან ერთად. ¹⁹უზბეკეთმა ასევე დაიწყო ძალისხმევა გლობალურ ფინანსურ და ეკონომიკურ ბაზარზე თავისი ყოფნის გაფართოების მიზნით. ერთ-ერთი ასეთი ძალისხმევა მოიცავს უზბეკეთის ეროვნული საინვესტიციო ფონდის IPO-ს გაშვებას ლონდონის საფონდო ბირჟაზე.²⁰

¹⁴ To'rayeva Surayyo Qudratovna, "Advancing Technology Education in Uzbekistan's Secondary Schools: Memajukan Pendidikan Teknologi di Sekolah Menengah Uzbekistan." *Pedagogia: Jurnal Pendidikan* 14, no. 1 (2025): 24-25.

¹⁵ Odilova Feruza Odilovna, "Factors Affecting the Increase of Professional Skills of Vocational Education Graduates: Faktor-Faktor yang Mempengaruhi Peningkatan Keterampilan Profesional Lulusan Pendidikan Vokasi." *Academia Open* 10, no. 1 (2025). <https://doi.org/10.21070/acopen.10.2025.10662>.

¹⁶ Yuliy Yusupov. "Economic reforms in Uzbekistan: Achievements, problems, perspectives. The Foreign Policy Center." (July, 2020). <https://fpc.org.uk/economic-reforms-in-uzbekistan-achievements-problems-perspectives/> (14.05.2026).

¹⁷ OECD. Roadmap for Sustainable Investment Policy Reforms in Uzbekistan (Paris: OECD Investment Policy Reviews, 2025), 25; 132; 305. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/11/roadmap-for-sustainable-investment-policy-reforms-in-uzbekistan_68204584/20865f29-en.pdf (14.05.2026).

¹⁸ Sharofiddin Nazarov. "Constitution of Uzbekistan: economic reforms are aimed at justifying public trust. Embassy of Uzbekistan in the United States". (June, 2023). <https://uzbekistan.org/constitution-of-uzbekistan-economic-reforms-are-aimed-at-justifying-public-trust/3165/> (14.05.2026).

¹⁹ OECD. Roadmap for Sustainable Investment Policy Reforms in Uzbekistan (Paris: OECD Investment Policy Reviews, 2025), 12. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/11/roadmap-for-sustainable-investment-policy-reforms-in-uzbekistan_68204584/20865f29-en.pdf (14.05.2026).

²⁰ International Trade Administration. Uzbekistan Country Commercial Guide (International Trade Administration, 2025). <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/uzbekistan-market-overview> (14.05.2026)

ისტორიულ „აბრეშუმის გზაზე“ მდებარეობისა და ჩინეთის „ერთი სარტყელი, ერთი გზა“ ინიციატივის გეოგრაფიული მდებარეობის გათვალისწინებით, უზბეკეთი აქტიურად არის ჩართული პროექტში. შესაბამისად, პრეზიდენტმა მიზრიოევმა 2019 წელს გამოსვლისას ოთხი წინადადება წამოაყენა: ჩინეთი-ცენტრალური აზია-დასავლეთ აზიის დერეფნის შექმნა, სოფლის მეურნეობის განვითარების ერთობლივი ძალისხმევა, კვლევისა და ინოვაციების სფეროში თანამშრომლობის გაძლიერება და ჩინეთსა და უზბეკეთს შორის ტურიზმის მოცულობის გაზრდა.²¹

ჩინეთ-ყირგიზეთ-უზბეკეთის პროექტზე მუშაობა 2025 წელს დაიწყება „ერთი სარტყელი, ერთი გზის“ ინიციატივის ფარგლებში, უზბეკეთს, ყირგიზეთსა და ტაჯიკეთს შორის სასაზღვრო დავის მოგვარების შემდეგ. ²²ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია უზბეკეთისთვის, რომელიც მსოფლიოში მხოლოდ ორი ორმაგი ზღვაზე გასასვლელის არმქონე ქვეყნიდან ერთ-ერთია და ტრადიციულად მნიშვნელოვან ბარიერებსა და ხარჯებს აწყდება ვაჭრობაში. ²³უზბეკეთის „ერთი სარტყელი, ერთი გზის“ ინიციატივაში ჩართულობამ ჩინეთი უზბეკეთის უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორი გახადა, რომელიც უზბეკეთის სავაჭრო მოცულობის 25%-ზე მეტს შეადგენს.²⁴

ჩინეთის გავლენა უზბეკეთის ეკონომიკაზე შემაშფოთებელია, განსაკუთრებით ჩინეთის სასარგებლოდ მნიშვნელოვანი სავაჭრო დისბალანსის გათვალისწინებით. ²⁵ჩინეთზე ზედმეტი დამოკიდებულების თავიდან ასაცილებლად, უზბეკეთმა გლობალურ ეკონომიკასთან ინტეგრაციისთვის მრავალვექტორიანი მიდგომა აირჩია. მაგალითად, უზბეკეთმა 2020 წელს განაახლა გაწევრიანების მცდელობები. ²⁶ქვეყანამ ასევე აქტიური პოლიტიკა გაატარა თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმებების დამყარების მიმართულებით. გარდა ამისა, უზბეკეთის ურთიერთობები ცენტრალური აზიის მეზობლებთან პოლიტიკური და უსაფრთხოების საკითხებით განპირობებული ურთიერთობებიდან რეგიონულ ეკონომიკურ ინტეგრაციასა და ვაჭრობის ხელშეწყობაზე გადავიდა.²⁷

უზბეკეთის ეროვნული უსაფრთხოების მდგომარეობა და მისი გავლენა „ახალი აბრეშუმის გზის“ ინიციატივაზე

²¹ Eldor Aripov. "One Belt One Road": Four Initiatives of the President of Uzbekistan." Development Strategy Center. (November 2019), <https://strategy.uz/index.php?news=693&lang=en> (14.05.2026).

²² Ali Dayar. "A New Link in Global Trade: The China-Kyrgyzstan-Uzbekistan Railway and Its Role in the Middle Corridor." Caspian Policy Center (October, 2025). <https://caspianpolicy.org/research/middle-corridor/a-new-link-in-global-trade-the-china-kyrgyzstan-uzbekistan-railway-and-its-role-in-the-middle-corridor> (14.05.2026).

²³ Gökhan Tekir, "Uzbekistan in the belt and road initiative: Reviving connectivity." Journal of Eurasian Studies 17, no. 1 (2026): 37.

²⁴ National Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan. Uzbekistan's foreign trade turnover reaches \$18 billion in the first quarter. National Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan, 2026. https://uza.uz/en/posts/uzbekistans-foreign-trade-turnover-reaches-18-billion-in-the-first-quarter_853051 (14.05.2026).

²⁵ Gökhan Tekir, "Uzbekistan in the belt and road initiative: Reviving connectivity." Journal of Eurasian Studies 17, no. 1 (2026): 37-38.

²⁶ Bekzod Zakirov and Bakhrom Mirkasimov. "How can Uzbekistan integrate into the global economy?" The Hague Research Institute for Eastern Europe, the South Caucasus, & Central Asia. (2024). <https://hagueresearch.org/how-can-uzbekistan-integrate-into-the-global-economy/> (14.05.2026).

²⁷ Bekzod Zakirov and Bakhrom Mirkasimov. "How can Uzbekistan integrate into the global economy?" The Hague Research Institute for Eastern Europe, the South Caucasus, & Central Asia. (2024). <https://hagueresearch.org/how-can-uzbekistan-integrate-into-the-global-economy/> (14.05.2026).

უზბეკეთის, ისევე როგორც რეგიონის სხვა სახელმწიფოების თანამშრომლობა ისეთ დიდ სახელმწიფოებთან, როგორიცაა ამერიკის შეერთებული შტატები, რუსეთის ფედერაცია, ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა, სამხრეთ კორეა, იაპონია და ა.შ., ძირითადად დამოკიდებული იყო ამ აქტორების ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფციებზე. აღსანიშნავია, რომ რუსეთი დიდ ყურადღებას აქცევს 1992 წლის კოლექტიური უსაფრთხოების ხელშეკრულების ორგანიზაციას, რომელსაც ძალიან მნიშვნელოვანი არსი აქვს ცენტრალური აზიის მიმდინარე პროცესებში. ასევე, ჩინეთის ინტერესის გათვალისწინებით სამშობლოს უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიმართ (რა თქმა უნდა, აქცენტი კეთდება შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციაზე) ²⁸, შეიძლება ითქვას, რომ უზბეკეთის უსაფრთხოების მიდგომები მნიშვნელობას იძენს „ახალი აბრეშუმის გზის“ პროექტის კონტექსტში. უზბეკეთის მთავრობამ, განსაკუთრებით ისლამ კარიმოვის მმართველობის ეპოქაში, მმართველობის ავტორიტარული სტილის დემონტაჟის გარკვეული გამოწვევების წინაშე, სასარგებლოდ მიიჩნია ისეთი მოკავშირეების ყოლა, როგორიცაა ზემოხსენებული დიდი სახელმწიფოები, ამ გამოწვევებთან გასამკლავებლად, განსაკუთრებით უსაფრთხოების კონტექსტში. მიუხედავად ამისა, მირზიოევის დამოკიდებულება შეიცვალა. უსაფრთხოების საკითხები პოლიტიკური ელიტის პირადი უსაფრთხოების ნაცვლად ეროვნულ ინტერესებზე გადავიდა. „დესეკურიტიზაციის“ (უსაფრთხოების საკითხების უკანა პლანზე გადაწევის) პოლიტიკა²⁹ მნიშვნელოვანი ფაქტორია უზბეკეთის უსაფრთხოების პოზიციის შეფასებისას რეგიონული გეოპოლიტიკური აქტივობების კონტექსტში.

ფაქტობრივად, შეიძლება ითქვას, რომ უზბეკეთმა მნიშვნელოვანი როლი მოიპოვა „ახალი აბრეშუმის გზის“ უსაფრთხოების კონტექსტში. იმის გათვალისწინებით, რომ „აბრეშუმის გზის ვიზების“ პროექტი უცხო ქვეყნის მოქალაქეებს საშუალებას აძლევს, უვიზოდ გადაადგილდნენ ცენტრალური აზიის უმეტეს სახელმწიფოში, თუ მათ პასპორტში აქვთ უზბეკეთის ან ყაზახეთის ვიზები ³⁰, უზბეკეთი თამამად შეიძლება ჩაითვალოს „ახალი აბრეშუმის გზის“ კონტექსტში მნიშვნელოვან მოვლენად. სწორედ, უსაფრთხოების თვალსაზრისით, უზბეკეთი არის ქვეყანა, რომელიც აყალიბებს „ახალი აბრეშუმის გზის“ ქვეყნების რეგიონულ კონტექსტს და გავლენას ახდენს მის სამომავლო გაუმჯობესების ტრაექტორიაზე. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, აზიური შენგენის ზონის ეს ³¹ინიციატივა უზბეკეთიდან მომდინარეობს და აჩვენებს უზბეკეთის ეროვნული უსაფრთხოების სტრატეგიის სულ უფრო მნიშვნელოვან როლს არა მხოლოდ ცენტრალური აზიის ყოფილ საბჭოთა ქვეყნებს, არამედ სამხრეთ აზიას, კავკასიას და ყველა იმ ტერიტორიას, რომელსაც „ახალი აბრეშუმის გზა“ მოიცავს.

უზბეკეთის მნიშვნელობა „ახალი აბრეშუმის გზის“ ინიციატივის უსაფრთხოების ასპექტებში ხაზგასმით აღინიშნა კარიმოვის შეთავაზებით, ჩინეთიდან მის ქვეყანაში ყაზახეთის გავლით

²⁸ Timur Dadabaev, "De-securitizing the "Silk Road": Uzbekistan's cooperation agenda with Russia, China, Japan, and South Korea in the post-Karimov era." *Journal of Eurasian Studies* 11, no. 2 (2020): 174.

²⁹ Timur Dadabaev, "De-securitizing the "Silk Road": Uzbekistan's cooperation agenda with Russia, China, Japan, and South Korea in the post-Karimov era." *Journal of Eurasian Studies* 11, no. 2 (2020): 174-175.

³⁰ Timur Dadabaev, "De-securitizing the "Silk Road": Uzbekistan's cooperation agenda with Russia, China, Japan, and South Korea in the post-Karimov era." *Journal of Eurasian Studies* 11, no. 2 (2020): 175.

³¹ Timur Dadabaev, "De-securitizing the "Silk Road": Uzbekistan's cooperation agenda with Russia, China, Japan, and South Korea in the post-Karimov era." *Journal of Eurasian Studies* 11, no. 2 (2020): 175-177.

სატრანსპორტო დერეფნის შექმნის შესახებ. უზბეკეთის მნიშვნელოვანი ტერიტორიული არსის გათვალისწინებით რადიკალური მემოზოხებისა და სეპარატისტების მიმართ (რაც მეზობელი სახელმწიფოების ტერიტორიულ შემფოთებას გამოიწვევდა), ³²აშკარა ხდება, რომ უზბეკეთს, როგორც რეგიონულ მოთამაშეს, არსებითი როლი აქვს „ახალი აბრეშუმის გზის“ ინიციატივაში. შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ უზბეკეთის ეროვნული უსაფრთხოების პოლიტიკა მჭიდრო კავშირშია ამ ინიციატივასთან და გავლენას ახდენს მასზე. შესაბამისად, გასაკვირი არ უნდა იყოს, რომ ჩინეთის უზბეკეთთან და ყაზახეთთან დამაკავშირებელი რკინიგზა არა მხოლოდ ხაზს უსვამს უზბეკეთის გეოპოლიტიკურ სიძლიერეს რეგიონში, არამედ ქმნის უსაფრთხოების გარანტიებს ქვეყნისთვის, განსაკუთრებით რუსეთის ფედერაციის შესაძლო ექსპანსიონისტური გემოვნების გათვალისწინებით. ეს ფაქტორი მნიშვნელოვანი იყო არა მხოლოდ „ახალი აბრეშუმის გზის“, არამედ „ერთი სარტყელი, ერთი გზის“ ინიციატივის ფარგლებშიც. ³³ასეთი გარემოებები სრულ სურათს ქმნის: უზბეკეთის ეროვნული უსაფრთხოების პოლიტიკა ისეა ჩამოყალიბებული, რომ ქმნის სახელმწიფოს მიმზიდველობას ისეთი დიდი მოთამაშეებისთვის, როგორც ჩინეთია. ამგვარად, უზბეკეთის უსაფრთხოების პირობები გავლენას ახდენს „ახალი აბრეშუმის გზის“ ინიციატივაზე და თავად ინიციატივაც გავლენას ახდენს უზბეკეთის უსაფრთხოების (და სხვა შიდა პოლიტიკურ) ასპექტებზე, რადგან ჩინეთი მზადაა ჩართოს იგი ვაჭრობის, ტრანსპორტისა და სხვა გეოსტრატეგიული ოპერაციების ჯაჭვში. უგლის ნაშრომი, რომელიც მოიცავდა არა მხოლოდ სამაგიდო კვლევას, არამედ უზბეკეთის შიგნით 100 რესპონდენტისგან შეგროვებულ მონაცემებსაც, ასახავს სახელმწიფოს მნიშვნელობას „ახალი აბრეშუმის გზის“ ჯაჭვის უსაფრთხოების სფეროში ჩინეთის, რუსეთის, აშშ-ს და სხვა აქტორების მზარდი ჩართულობის გამო. ³⁴ეს გარემოება, ერთი მხრივ, ყურადღებას ამახვილებს უზბეკეთის მთავარ როლზე „ახალი აბრეშუმის გზის“ უსაფრთხოების საკითხებში და, მეორე მხრივ, ხაზს უსვამს „ახალი აბრეშუმის გზის“ კონტექსტში უზბეკეთის ეროვნული უსაფრთხოების შესახებ სიღრმისეული კვლევის ჩატარების აუცილებლობას. აშკარა ხდება, რომ სამეცნიერო სფეროს აკლია კვლევა უზბეკეთის უსაფრთხოების საკითხებზე „ახალი აბრეშუმის გზის“ ფარგლებში.

უზბეკეთის უსაფრთხოების პოლიტიკა მნიშვნელოვანია ტრანსნაციონალური დანაშაულისა და საერთაშორისო ტერორიზმის კონტექსტშიც. თალიბანის სამშობლოსთან, ავღანეთთან ოფიციალური საზღვრის ქონა ქვეყანაში ნარკოტიკების ნაკადის საფრთხეს ქმნის. ამიტომ, უზბეკეთი ცენტრალური აზიის რეგიონის სხვა სახელმწიფოებთან მკაცრ სასაზღვრო დაცვის პოლიტიკას აწესებს, განსაკუთრებით 1999 წლის თებერვალში ისლამისტური დაჯგუფებების მიერ განხორციელებული მასიური აფეთქებების შემდეგ. ³⁵რა თქმა უნდა, ასეთ ფაქტებში შეიძლება დავინახოთ ქვეყნის უსაფრთხოების ნაკლოვანებები. თუმცა, ასევე გასაგებია, რომ რეგიონში ტერორისტული დაჯგუფებებისა და ორგანიზებული დანაშაულის ელემენტების მიერ

³² Timur Dadabaev, "De-securitizing the "Silk Road": Uzbekistan's cooperation agenda with Russia, China, Japan, and South Korea in the post-Karimov era." *Journal of Eurasian Studies* 11, no. 2 (2020): 179-180.

³³ Amirkhon Musokhoni Alisher Ugli, "Uzbekistan's Strategic Role in Infrastructure Development and Regional Cooperation within the New Silk Road". *International Journal of Business Diplomacy and Economy* 4, no. 1 (2024): 91.

³⁴ Amirkhon Musokhoni Alisher Ugli, "Uzbekistan's Strategic Role in Infrastructure Development and Regional Cooperation within the New Silk Road". *International Journal of Business Diplomacy and Economy* 4, no. 1 (2024): 96.

³⁵ Martha Brill Olcott and Natalia Udalova Zwart, "Drug Trafficking on the Great Silk Road: The Security Environment in Central Asia". *Carnegie Endowment for International Peace*, no. 11 (2000): 14.

შექმნილი არასტაბილური სიტუაცია რაციონალურად უნდა მოგვარდეს. იმის გათვალისწინებით, რომ უზბეკეთის მიერ მიღებული ასეთი ზომების შემდეგ, ნარკოტიკების გზა მის საზღვარზე დაიკეტა ³⁶, უზბეკეთის მკაცრი ეროვნული უსაფრთხოების მიდგომები, როგორც ჩანს, მნიშვნელოვანი და აშკარაა. სინამდვილეში, უზბეკეთი, როგორც ჩანს, კატეგორიულად ეწინააღმდეგება ნებისმიერი სახის უკანონო საქმიანობას, რამაც შეიძლება უარყოფითად იმოქმედოს არა მხოლოდ სახელმწიფოს, არამედ „ახალი აბრეშუმის გზის“ მომავალზეც. ამრიგად, უზბეკეთი მნიშვნელოვან გეოპოლიტიკურ მოთამაშედ გვევლინება და მისი უსაფრთხოების მიდგომები არა მხოლოდ პოლიტიკის დაგეგმვაში, არამედ სამეცნიერო დონეზეც უნდა იქნას შესწავლილი და ხაზგასმული.

დასკვნა

უზბეკეთი „ახალი აბრეშუმის გზის“ ფარგლებში გეოპოლიტიკურ მოთამაშედ იქცა, რაც რეგიონული განვითარების საკითხებს აძლიერებს. მისმა საგანმანათლებლო რეფორმებმა, ასევე ეკონომიკურმა პროგრესმა და უსაფრთხოების მიდგომებმა სახელმწიფოს საშუალება მისცა, თავი დაედო კომუნიტური მემკვიდრეობისგან და ცენტრალური აზიის რეგიონის მნიშვნელოვან ნაწილად ქცულიყო, რაც ისეთი დიდი ძალების პოლიტიკური და ეკონომიკური ურთიერთობების სამიზნეს წარმოადგენდა, როგორიცაა ჩინეთი, აშშ, სამხრეთ კორეა და ა.შ. კვლევა აჩვენებს სახელმწიფოს სასიცოცხლო მნიშვნელობას არა მხოლოდ ინფრასტრუქტურული და ადმინისტრაციული პროექტების, არამედ ისეთი გეოპოლიტიკური ინიციატივების კონტექსტში, როგორიცაა „ახალი აბრეშუმის გზა“, „ერთი სარტყელი, ერთი გზა“ ინიციატივა და რეგიონული და საერთაშორისო თანამშრომლობის სხვა მნიშვნელოვანი მექანიზმები. შედეგად, აშკარაა, რომ უზბეკეთის მთავრობა ცდილობს მიიღოს რაციონალური არჩევანი და გადადგას ყველა პრაგმატული ნაბიჯი, რამაც შეიძლება მისი ერისთვის კეთილდღეობა და უკეთესი ცხოვრების პირობები შექმნას.

კვლევამ გამოავლინა რამდენიმე მნიშვნელოვანი კომპონენტი უზბეკეთის მიდგომების შესაფასებლად. უპირველეს ყოვლისა, ქვეყნის ფოკუსირება გლობალური საგანმანათლებლო ტენდენციების დანერგვაზე, განსაკუთრებით დასავლეთის სახელმწიფოებიდან განვითარებადი, ხაზს უსვამს მის ამბიციას, ითამაშოს გადამწყვეტი როლი ისეთ დიდ პროექტებში, როგორიცაა „ახალი აბრეშუმის გზა“. შემოქმედებითი შესაძლებლობების შეძენა, სამეწარმეო უნარების განვითარება, საუკეთესო პრაქტიკის შეგროვება მსოფლიოს უმეტეს შემთხვევაში... - ეს არის არასაკმარისი ჩამონათვალი იმ გარემოებებისა, რომელთა განხორციელებასაც უზბეკეთის მთავრობა და საზოგადოება ცდილობენ, რათა მიიღონ წარმატების უკეთესი გასაღები, როგორც ერთიანი ერის. ამ ასპექტებზე ძლიერ გავლენას ახდენს რბილი ძალა, რომელსაც არა მხოლოდ ფსიქოლოგიური, არამედ პოლიტიკური და მენეჯერული გავლენა აქვს ქვეყნის შიგნით სახელმწიფო ინსტიტუტების პროცედურულ განვითარებაზე. ძირითადი კვლევის შედეგები ხაზს უსვამს უზბეკების გასაგებ ბუნებას ტექნოლოგიური მიღწევებისადმი ყურადღების მიქცევისა და

³⁶ Martha Brill Olcott and Natalia Udalova Zwart, "Drug Trafficking on the Great Silk Road: The Security Environment in Central Asia". Carnegie Endowment for International Peace, no. 11 (2000): 14.

ადამიანური რესურსების, როგორც ერთიანი ადამიანური კაპიტალის განვითარების მიმართ. სახელმწიფოს საგანმანათლებლო და ეკონომიკურ სექტორებს შორის ამ ზუსტმა ურთიერთქმედებამ, როგორც ჩანს, მნიშვნელოვნად გააფართოვა უზბეკი ერის ჰორიზონტი.

კვლევა ასევე აჩვენებს ეროვნული უსაფრთხოების სტრატეგიების სასიცოცხლო არსს უზბეკეთის არსებული გეოპოლიტიკური როლის გასაძლიერებლად. სახელმწიფო ძლიერ მოტივირებულია, იყოს გამორჩეული მონაწილე პროექტებში, რომლებიც მჭიდროდ არიან დაკავშირებული კავშირებით, კომერციალიზაციით, კულტურული და სოციალური ურთიერთობებით. ამიტომ, სახელმწიფო ცდილობს ებრძოლოს ისეთ პრობლემურ სფეროებს, როგორიცაა ტერორიზმი და რადიკალური ჯგუფები, ტრანსნაციონალური დანაშაული და ორგანიზებული კრიმინალური სემენტები, ნარკოტიკების ნაკლი და ა.შ. ის ცდილობს შექმნას ჰაბიტატი, რომელიც ხელს შეუწყობს არა მხოლოდ მის, როგორც საერთაშორისო სამართლის დამოუკიდებელი ერთეულის ზრდას, არამედ ჯანსაღი რეგიონული ატმოსფეროს განმტკიცებასაც. ასეთი გარემოებები ზრდის უზბეკეთის პოტენციალს, გახდეს „ახალი აბრეშუმის გზის“ ერთ-ერთი (თუ არა პირველადი) ლოკომოტივი. ამის შემდეგ, კვლევა უნდა გაგრძელდეს სავსე კვლევის საშუალებებით, რათა უკეთ გავიგოთ უზბეკეთის არსი. ასევე, შესაძლოა, სასურველი იყოს რეგიონის სხვა აქტორების (მაგ., ყაზახეთი, მონღოლეთი, თურქმენეთი, ტაჯიკეთი და ა.შ.) შესწავლა „ახალი აბრეშუმის გზის“ ინიციატივის კონტექსტის გასაძლიერებლად.

ბიბლიოგრაფია

1. Aripov, Eldor. "One Belt One Road": Four Initiatives of the President of Uzbekistan." Development Strategy Center. (November 2019), <https://strategy.uz/index.php?news=693&lang=en> (14.05.2026).
2. Aslipour, Hosein, and Mohamad Reza Zargar. "Developing grounded theory systematic approach for public policy researches." International Journal of Qualitative Methods 21 (2022): 1-11.
3. Bartlett, Lesley, and Frances Vavrus. Rethinking case study research: A comparative approach. New York: Routledge, 2016.
4. Coffelt, Tina A. "Crossroads on the Silk Road: accounts of a US-American faculty member's culture shock and adaptation in Uzbekistan." Review of Communication 24, no. 2 (2024): 114-130.
5. Dadabaev, Timur. "De-securitizing the "Silk Road": Uzbekistan's cooperation agenda with Russia, China, Japan, and South Korea in the post-Karimov era." Journal of Eurasian Studies 11, no. 2 (2020): 174-187.
6. Dayar, Ali. "A New Link in Global Trade: The China-Kyrgyzstan-Uzbekistan Railway and Its Role in the Middle Corridor." Caspian Policy Center (October, 2025). <https://caspianpolicy.org/research/middle-corridor/a-new-link-in-global-trade-the-china-kyrgyzstan-uzbekistan-railway-and-its-role-in-the-middle-corridor> (14.05.2026).
7. Shi, Yue, Tinghao Zhang, and Qi Liu. "A comparative analysis of Russia and China's Central Asian transportation initiatives: a case study of the INSTC and CKU railway." China International Strategy Review (2025): 1-18.
8. Harris, Roger, and Tom Short. Workforce development: Perspectives and issues. New York, Dordrecht, Heidelberg, London: Springer, 2013.

9. International Trade Administration. Uzbekistan Country Commercial Guide. International Trade Administration, 2025. <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/uzbekistan-market-overview> (14.05.2026)
10. Khamdamov, Shoh-Jakhon. "The role of technology and innovation in driving economic growth in Uzbekistan." *American Journal of Modern World Sciences* 1, no. 1 (2024): 124-134.
11. Kleiner, Thomas E. 2026. Workforce Development in Uzbekistan's New Silk Road. In *Entrepreneurship and Reflexivity: Critical Visions from the Global South*, ed. Oscar Javier Montiel Méndez, Rosa Azalea Canales García, Anel Flores Novelo, R. Duncan M. Pelly, 285-300. Cham: Springer Nature Switzerland.
12. National Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan. Uzbekistan's foreign trade turnover reaches \$18 billion in the first quarter. National Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan, 2026. https://uza.uz/en/posts/uzbekistans-foreign-trade-turnover-reaches-18-billion-in-the-first-quarter_853051 (14.05.2026).
13. Nazarov, Sharofiddin. "Constitution of Uzbekistan: economic reforms are aimed at justifying public trust. Embassy of Uzbekistan in the United States". (June, 2023). <https://uzbekistan.org/constitution-of-uzbekistan-economic-reforms-are-aimed-at-justifying-public-trust/3165/> (14.05.2026).
14. Nye Jr, Joseph S. "The changing nature of world power." *Political Science Quarterly* 105, no. 2 (1990): 177-192.
15. Nye Jr, Joseph S. "Soft power and American foreign policy." *Political Science Quarterly* 119, no. 2 (2004): 255-270.
16. Nye Jr, Joseph S. "Public diplomacy and soft power." *The annals of the American academy of political and social science* 616, no. 1 (2008): 94-109.
17. Odilovna, Odilova Feruza. "Factors Affecting the Increase of Professional Skills of Vocational Education Graduates: Faktor-Faktor yang Mempengaruhi Peningkatan Keterampilan Profesional Lulusan Pendidikan Vokasi." *Academia Open* 10, no. 1 (2025). <https://doi.org/10.21070/acopen.10.2025.10662>.
18. OECD. Roadmap for Sustainable Investment Policy Reforms in Uzbekistan. Paris: OECD Investment Policy Reviews, 2025. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/11/roadmap-for-sustainable-investment-policy-reforms-in-uzbekistan_68204584/20865f29-en.pdf (14.05.2026)
19. Olcott, Martha Brill, and Natalia Udalova Zwart. "Drug Trafficking on the Great Silk Road: The Security Environment in Central Asia". *Carnegie Endowment for International Peace*, no. 11 (2000): 1-31.
20. Qudratovna, To'rayeva Surayyo. "Advancing Technology Education in Uzbekistan's Secondary Schools: Memajukan Pendidikan Teknologi di Sekolah Menengah Uzbekistan." *Pedagogia: Jurnal Pendidikan* 14, no. 1 (2025): 24-32.
21. Rangsimaporn, Paradorn. "Uzbekistan and Southeast Asia: Exploring the Opportunities for Strengthening Relations." *Silk Road: A Journal of Eurasia Development* 3, no. 1 (2022): 1-21.

22. Serpeninova, Yuliia Serhiivna. "Integrated reporting: chronological literature review." (2022): 42-49. <https://echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/en/article/view/729/590> (14.05.2026)
23. Tekir, Gökhan. "Uzbekistan in the belt and road initiative: Reviving connectivity." *Journal of Eurasian Studies* 17, no. 1 (2026): 33-46.
24. Ugli, Amirkhon Musokhoni Alisher. "Uzbekistan's Strategic Role in Infrastructure Development and Regional Cooperation within the New Silk Road". *International Journal of Business Diplomacy and Economy* 4, no. 1 (2024): 90-98.
25. Vasilevskytė, Simona. "Discussing soft power theory after Nye: the case of Geun Lee's theoretical approach." *Regioninės studijos* 7 (2013): 145-157.
26. Yusupov, Yuliy. "Economic reforms in Uzbekistan: Achievements, problems, perspectives. The Foreign Policy Center." (July, 2020). <https://fpc.org.uk/economic-reforms-in-uzbekistan-achievements-problems-perspectives/> (14.05.2026)
27. Zakirov, Bekzod and Bakhrom Mirkasimov. "How can Uzbekistan integrate into the global economy?" *The Hague Research Institute for Eastern Europe, the South Caucasus, & Central Asia*. (2024). <https://hagueresearch.org/how-can-uzbekistan-integrate-into-the-global-economy/> (14.05.2026)

A Strategic Perspective of Uzbekistan's Geopolitical Role in International Security and Regional Development Along the New Silk Road

Grigol Kalandadze

*Ph.D., Associate Professor in Political Science,
Head of Department of International Relations, Georgia International University
gkalandadze21@gmail.com*

Thomas E. Kleiner

*Ph.D. Professor (Adjunct) International Relations,
Webster University- Washington, St. Louis, and Tashkent
tekleiner@gmail.com*

Munkhbold Badarch

*M.Sc., Associate (Adjunct) Professor, Webster University-Tashkent
mbadarch93@gmail.com
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12132>*

Abstract

For thousands of years, the Silk Road was a major series of routes linking Eurasia, South Asia, and Western Europe sharing knowledge in science, medicine, and commercial trade. Due to its central location in Eurasia along the Silk Road, Uzbekistan now holds strategic advantage in economic development and global security by leveraging its logistical influence on the Silk Road infrastructure. Uzbekistan is considered a Global South nation but may evolve into an industrialized nation. Uzbekistan is located along the historic Silk Road and is our first country we will study along the New Silk Road. We explore how this country has developed since 1991, examine its ability to maintain economic and security interests in the region, and evaluate its potential to realize its national strategic goals as a key player along the New Silk Road and beyond. Our research thus far includes a thorough review of the literature. We also are evaluating our shared observations from Tashkent, Tbilisi, Washington, and from other sources. We validate and verify our data sources by continuing our conversations with subject matter experts in security and economic policies as well as those who may be involved in daily business transactions and public policy decisions in Uzbekistan.

Our focus on Uzbekistan is the first in a research series of countries and cultures along the New Silk Road. We are planning to expand our work to include nations from Kazakhstan, Mongolia, and even Iran to learn how nation states along the historic Silk Road have developed and are functioning in the 21st Century. As a baseline, geopolitically, Uzbekistan, as a Global South nation is well positioned to provide meaningful criteria for other Eurasian nations, as they too are at the right place in the East, and at the right time in history to experience transformational growth, stability and security across the region.

Keywords: Geopolitics, International Security, the New Silk Road.

Introduction

The Silk Road was a major series of trade routes linking Eurasia, South Asia, and the Asian Pacific regions dating back to antiquity. The “New Silk Road” is an important transnational logistical infrastructure for land and maritime trade routes in Eurasia and extends to the countries in South Asia and Africa. Geopolitically, Uzbekistan is in the Global South, yet it is well positioned at the right place in the East and at the right time in history to experience transformational change influencing global political economics and transnational security. A major influence for such change is the nation’s emphasis on higher education highlighted by an American foreign policy known as “Soft Power.”

Soft Power is an American national policy phenomenon influencing global public policies in developed and emerging economies. Uzbekistan is a Central Asian leader in promoting soft power policies in higher education as a sort of New Silk Road commodity. The value of American soft power is that it seeks to influence and share American style of education with Uzbekistan. It serves as a national security policy flexible enough to share examples of its arts, pop culture, cuisine, and institutions in this case, educational programs. Soft Power continues to evolve since its inception in 1989 to include colleges and universities in structure and content.¹ Career training centres and trade schools are also an important form of higher education. Education is a powerful source of national human capital supporting national security policies.

The New Silk Road as a Central Asian economic initiative has national security implications for Uzbekistan and other countries along this infrastructure network of various routes in the region. The China’s 2016, Belt-Road Initiative (“BRI”) closely coincides with New Silk Road political economic infrastructures. The BRI also offers modernization, while challenging sovereign governments on leases and loans for equipment and commercial real estate involving debt sustainability and strategic reliance on Beijing. Other national security measures are Uzbekistan's strategic shift to modernizing its military, counterinsurgency programs, and strengthening regional cooperation with its neighbours in transportation, manufacturing, and logistics.² Regional Economic Development.

This Central Asian nation is a key economic growth pole centre connecting information communication technologies and the exchange of consumer goods and services and other commodities to Eurasian countries including India and other South Asian nations.³ Technological innovation is a key feature of Uzbekistan along the New Silk Road as it seeks to develop its educational institutions to support economic growth with entrepreneurial startups and enhanced access to digital resources.⁴ Uzbekistan’s interests have evolved over the past decade as a developing regional power in socioeconomic policies and in its national security posture in cooperation with independent countries of Central Asia, South Asia, the Caucasus along the New Silk Road.

¹ Joseph S. Nye Jr, "The changing nature of world power." *Political Science Quarterly* 105, no. 2 (1990): 178-180.

² Gökhan Tekir, "Uzbekistan in the belt and road initiative: Reviving connectivity." *Journal of Eurasian Studies* 17, no. 1 (2026): 35-36.

³ Thomas E. Kleiner. "Workforce Development in Uzbekistan's New Silk Road. In *Entrepreneurship and Reflexivity: Critical Visions from the Global South*", ed. Oscar Javier Montiel Méndez, Rosa Azalea Canales García, Anel Flores Novelo, R. Duncan M. Pelly, (Cham: Springer Nature Switzerland, 2026), 285-300.

⁴ Shoh-Jakhon Khamdamov, "The role of technology and innovation in driving economic growth in Uzbekistan." *American Journal of Modern World Sciences* 1, no. 1 (2024): 126.

Research Methodology and Obtained Results

Soft power is not a formal methodology but a framework for developing grounded theory in public policy. Soft power policies persuade without coercion or force as a descriptive rather than a prescriptive concept, leveraging, in our case American values, through cultural exchange agreements, transfers of knowledge educational platforms developed by Nye.⁵ We begin with the research question for providing criteria for structuring a chronological literature review to inform scope and context for case study research from which we can develop grounded theory. The research question reflects the conceptual formation of our research gained from an iterative data collection process exploring the body of literature of soft power policies. It is an important step in our inquiry into the effects of soft power on Uzbekistan's education system that would inform national security and economic development.

The research question is the following: what factors identify Uzbekistan an influential nation within the context of soft power policies and the New Silk Road? Subordinate hypotheses testing may include, (1) Uzbekistan's educational, economic and national security mechanisms strongly emphasize its role in the context of New Silk Road Initiative, (2) Relationships between U.S. soft power policies and educational institutions in Uzbekistan and other Central Asian nations, (3) Public policies guiding Uzbekistan's economic development since 1991, and (4) Transformational effects of soft power policies influencing its national security strategy.

The literature review is a chronological approach to understanding the evolution and relationships between Soft Power policies and education. This approach aligns, structures, and informs our research to identify theoretical constructs as a timeline as published or developed.⁶ We study the evolution of soft power policy to Uzbekistan's 1991 independence from the USSR to reveal content on which to pursue investigative thematic trends. The literature thus far has revealed the following aspect: if soft power is introduced to nations willing to implement it in a collaborative environment mindful of regional norms, values, and belief systems, then it may indeed be practiced as both theory and practice. Informed by data collected in our CLR, we explore soft power in education, economic development, and national security as a case study series approach beginning in Uzbekistan. Our approach seeks to describe phenomena, situations, and programs to understand complexity with Uzbekistan as our exploratory (Pilot) study in our process of inquiry.⁷ As we begin to build constructs, dimensions, and themes, we are developing grounded theory.

Our goal is to develop pragmatic public policies for consideration by public policy officials in policy.⁸ Grounded theory is an innovative, inductive research process building actionable theories based on

⁵ Joseph S. Nye Jr, "Public diplomacy and soft power." *The annals of the American academy of political and social science* 616, no. 1 (2008): 100-101.

⁶ Yuliia Serhiivna Serpeninova, "Integrated reporting: chronological literature review." (2022): 42-43. <https://echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/en/article/view/729/590> (14.05.2026)

⁷ Lesley Bartlett and Frances Vavrus. *Rethinking case study research: A comparative approach*. (New York: Routledge, 2016), 27-28.

⁸ Simona Vasilevskytė, "Discussing soft power theory after Nye: the case of Geun Lee's theoretical approach." *Regioninės studijos* 7 (2013): 145-146.

observable, empirical data to understand complexity in dynamically evolving phenomena to formulate, implement, and test public policy.⁹

Research results - key findings

Leveraging Education as Soft Power Public Policy

The New Silk Road infrastructure is a multinational initiative operating along the historic Silk Road. It parallels China's Belt Road Initiative (BRI) that was established 2013 involving nations in Eurasia, Africa, South Asia, and the Pacific Rim as a thirty-year project. To grow and sustain its economy, Uzbekistan is actively developing international agreements with other nations as a core function of its educational policy to attract, train, and retain an informed and talented workforce by establishing a system of learning centers, primarily in higher education and technical career centers.¹⁰ A decade ago, the Ministry of Education solicited and welcomed Western style colleges and universities to establish their programs in Tashkent, Uzbekistan's capitol. The purpose was to ignite and sustain requisite institutional practices of universities to come to Central Asia to educate and train students.¹¹ In this case, by encouraging American universities to establish a regional campus in Uzbekistan. As an American soft power initiative, the pathway for sharing each country mutual interests. In spite of initial challenges, in culture and communication, this approach seems to be gaining traction.¹²

The implications for positive change are immediate and pragmatic. Realistic soft power is critical to having a qualified and competent workforce to remain relevant and grow as an internationally linked economy. Researchers contend that an underlying theme exists across cultures and industry sectors that workforce development is critical for sustainable economic growth. Workforce development is widely known across various organizational disciplines, academia, and public and private sectors. It is also misunderstood and applied according to the encapsulated experiences of those who will define it according to their work perspectives and professional biases. They see the need for better understanding of what workforce development means in the global workplace by linking economics to workforce competencies and sustainability.¹³ Colleges and universities are a means of institutionalizing good career development practices that in turn provide the engine for regional economic development. However, there appears to be a gap caused by inadequate career counselling as major barriers to job entry and further economic

⁹ Hosein Aslipour, and Mohamad Reza Zargar. "Developing grounded theory systematic approach for public policy researches." *International Journal of Qualitative Methods* 21 (2022): 3.

¹⁰ Paradorn Rangsimaporn, "Uzbekistan and Southeast Asia: Exploring the Opportunities for Strengthening Relations." *Silk Road: A Journal of Eurasia Development* 3, no. 1 (2022): 7-8.

¹¹ Shoh-Jakhon Khamdamov. "The role of technology and innovation in driving economic growth in Uzbekistan." *American Journal of Modern World Sciences* 1, no. 1 (2024): 128.

¹² Tina A. Coffelt, "Crossroads on the Silk Road: accounts of a US-American faculty member's culture shock and adaptation in Uzbekistan." *Review of Communication* 24, no. 2 (2024): 120.

¹³ Harris, Roger, and Tom Short. *Workforce development: Perspectives and issues*. (New York, Dordrecht, Heidelberg, London: Springer, 2013), 2-3.

growth in good paying technical and industrial positions.¹⁴ Researchers also report discrepancies in job availability and entrepreneurial opportunities varying across geographical regions within Uzbekistan.¹⁵

Uzbekistan's Economy and the New Silk Road

Following independence in 1991, Uzbekistan continued the Soviet policy of a state dominated market to promote industrial development. It pursued this through policies such as the control of exchange and interest rates, high taxes and government expenditures, establishment of artificial monopolies, and limits on imports.¹⁶ Since 2017, Uzbekistan has implemented measures such as liberalizing the foreign exchange system and adoption of a new investment legislation in order to modernize the economy, improve the business environment, and attract foreign investment.¹⁷

The reforms have stimulated entrepreneurship, enhanced the stability of the banking system as well as mechanisms to protect private property, contributing to an overall increase in quality of life in villages and communities.¹⁸ Despite these changes there is need for improvement in areas such as improving market clarity, consistency, and transparency of investment rules as well as promoting responsible business conduct among other priorities.¹⁹ Uzbekistan has also embarked on an effort to expand its presence within the global financial and economic market. One of these efforts include the launch of the Uzbek National Investment Fund IPO on the London Stock Exchange.²⁰

Given its location on the historic silk road and central location within the geographic location of China's Belt and Road Initiative, Uzbekistan has been heavily involved in the project. As such, President Mizriyoyev made four proposals during an address in 2019: the establishment of a China-Central Asia-West Asia Corridor, joint efforts to advance agriculture, enhancement of collaboration in research and innovation, and increasing the tourism volume between China and Uzbekistan.²¹

¹⁴ To'rayeva Surayyo Quدراتovna, "Advancing Technology Education in Uzbekistan's Secondary Schools: Memajukan Pendidikan Teknologi di Sekolah Menengah Uzbekistan." *Pedagogia: Jurnal Pendidikan* 14, no. 1 (2025): 24-25.

¹⁵ Odilova Feruza Odilovna, "Factors Affecting the Increase of Professional Skills of Vocational Education Graduates: Faktor-Faktor yang Mempengaruhi Peningkatan Keterampilan Profesional Lulusan Pendidikan Vokasi." *Academia Open* 10, no. 1 (2025). <https://doi.org/10.21070/acopen.10.2025.10662>.

¹⁶ Yuliy Yusupov. "Economic reforms in Uzbekistan: Achievements, problems, perspectives. The Foreign Policy Center." (July, 2020). <https://fpc.org.uk/economic-reforms-in-uzbekistan-achievements-problems-perspectives/> (14.05.2026).

¹⁷ OECD. Roadmap for Sustainable Investment Policy Reforms in Uzbekistan (Paris: OECD Investment Policy Reviews, 2025), 25; 132; 305. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/11/roadmap-for-sustainable-investment-policy-reforms-in-uzbekistan_68204584/20865f29-en.pdf (14.05.2026).

¹⁸ Sharofiddin Nazarov. "Constitution of Uzbekistan: economic reforms are aimed at justifying public trust. Embassy of Uzbekistan in the United States". (June, 2023). <https://uzbekistan.org/constitution-of-uzbekistan-economic-reforms-are-aimed-at-justifying-public-trust/3165/> (14.05.2026).

¹⁹ OECD. Roadmap for Sustainable Investment Policy Reforms in Uzbekistan (Paris: OECD Investment Policy Reviews, 2025), 12. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/11/roadmap-for-sustainable-investment-policy-reforms-in-uzbekistan_68204584/20865f29-en.pdf (14.05.2026)

²⁰ International Trade Administration. Uzbekistan Country Commercial Guide (International Trade Administration, 2025). <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/uzbekistan-market-overview> (14.05.2026)

²¹ Eldor Aripov. "One Belt One Road": Four Initiatives of the President of Uzbekistan." Development Strategy Center. (November 2019), <https://strategy.uz/index.php?news=693&lang=en> (14.05.2026).

Work would begin on the China-Kyrgyzstan-Uzbekistan project in 2025 within the Belt and Road Initiative following the resolution of border disputes between Uzbekistan, Kyrgyzstan, and Tajikistan.²² This is especially important for Uzbekistan, one of only two double-landlocked countries in the world that has traditionally faced significant barriers and costs to trade.²³ Uzbekistan's involvement in the Belt and Road initiative has contributed to China becoming Uzbekistan's largest trade partner, accounting for over 25% of Uzbekistan's trade volume.²⁴

The influence of China over the Uzbek economy is concerning especially considering the significant trade imbalance in favor of China.²⁵ In order to avoid overreliance on China, Uzbekistan has pursued a multi-vector approach for integration with the global economy. For example, Uzbekistan renewed its efforts to gain accession in 2020.²⁶ The country has also pursued an active policy of establishing free-trade agreements. In addition to this, Uzbekistan's relations with its Central Asian neighbors have transitioned one determined by political and security matters to regional economic integration and trade facilitation.²⁷

Uzbekistan's national security conditions and its effect on New Silk Road initiative

The collaboration of Uzbekistan as well as other states of the region with such great powers as United States of America, Russian Federation, People's Republic of China, South Korea, Japan, etc. have been predominantly depending on the national security concepts of these actors. Notably, Russia pays much attention to the 1992 Collective Security Treaty Organization, having a very important essence on the ongoing processes of Central Asia. Bearing in mind also China's interest in ensuring homeland security (certainly, putting emphasis on Shanghai Cooperation Organization)²⁸, one might argue that Uzbekistan's security approaches gain importance in the context of New Silk Road project. Uzbekistan's government, especially during the era of Islam Karimov's rule, facing certain challenges of dismantling the authoritarian style of governance, found it beneficial to have the allies such as aforementioned great powers in order to deal with those challenges, especially in the context of security. Nevertheless, Mirziyoev's attitudes have been modified. The security matters shifted from the political elite's personal safety to the national

²² Ali Dayar. "A New Link in Global Trade: The China-Kyrgyzstan-Uzbekistan Railway and Its Role in the Middle Corridor." Caspian Policy Center (October, 2025). <https://caspiantpolicy.org/research/middle-corridor/a-new-link-in-global-trade-the-china-kyrgyzstan-uzbekistan-railway-and-its-role-in-the-middle-corridor> (14.05.2026).

²³ Gökhan Tekir, "Uzbekistan in the belt and road initiative: Reviving connectivity." Journal of Eurasian Studies 17, no. 1 (2026): 37.

²⁴ National Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan. Uzbekistan's foreign trade turnover reaches \$18 billion in the first quarter. National Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan, 2026. https://uza.uz/en/posts/uzbekistans-foreign-trade-turnover-reaches-18-billion-in-the-first-quarter_853051 (14.05.2026).

²⁵ Gökhan Tekir, "Uzbekistan in the belt and road initiative: Reviving connectivity." Journal of Eurasian Studies 17, no. 1 (2026): 37-38.

²⁶ Bekzod Zakirov and Bakhrom Mirkasimov. "How can Uzbekistan integrate into the global economy?" The Hague Research Institute for Eastern Europe, the South Caucasus, & Central Asia. (2024). <https://hagueresearch.org/how-can-uzbekistan-integrate-into-the-global-economy/> (14.05.2026).

²⁷ Bekzod Zakirov and Bakhrom Mirkasimov. "How can Uzbekistan integrate into the global economy?" The Hague Research Institute for Eastern Europe, the South Caucasus, & Central Asia. (2024). <https://hagueresearch.org/how-can-uzbekistan-integrate-into-the-global-economy/> (14.05.2026).

²⁸ Timur Dadabaev, "De-securitizing the "Silk Road": Uzbekistan's cooperation agenda with Russia, China, Japan, and South Korea in the post-Karimov era." Journal of Eurasian Studies 11, no. 2 (2020): 174.

interests. These so-called “de-securitization” policy²⁹ is an important factor while assessing Uzbekistan’s security stance in the context of regional geopolitical activities.

In fact, it can be discussed that Uzbekistan gained an essential role in the security context of New Silk Road. Bearing in mind the fact that the “Silk Road visa: project, enabling the foreign citizens the visa-free movement in the most states of Central Asia in case of possessing either Uzbekistan or Kazakhstan’s visas in their passports³⁰, Uzbekistan can be confidently seen as a milestone in the context of New Silk Road. Precisely, from the security perspective, Uzbekistan is a country that shapes the regional context of the New Silk Road countries and influences its future enhancement trajectory. In other words, this Asian Schengen area³¹ initiative derives from Uzbekistan and shows the increasingly important role of Uzbekistan’s national security strategy in the frames of cooperation not only between Central Asian former Soviet -countries but also South Asia, Caucasus and all areas that the New Silk Road covers.

Uzbekistan’s importance in the New Silk Road initiative security aspects was highlighted by Karimov’s offer to set up transport corridor from China to his country through Kazakhstan. Considering also the significant territorial essence of Uzbekistan with regard to radical insurgents and separatists (that would cause territorial concerns of the neighboring states),³² it becomes evident that Uzbekistan, as a regional actor, has an essential role in New Silk Road initiative. It can be assumed that Uzbeks’ national security policy is firmly linked to this initiative and influences it. Thereafter, it might not be a surprise that the railroads connecting China with Uzbekistan and Kazakhstan not only highlights Uzbekistan’s geopolitical strength inside the region but creates security guarantees for the country, especially with regard to Russian Federation’s possible expansionist taste. This factor was important not only in the frames of New Silk Road but Belt and Road Initiative as well.³³ Such circumstances draw the full painting: Uzbekistan’s national security policy is shaped so that it creates the state’s attractiveness for such great actors as China. So the security conditions of the Uzbek nation influence the New Silk Road initiative and the initiative itself also affects Uzbekistan’s security (and other internal political) aspects, as China is willing to engage it in the chain of trade, transportation and other geostrategic operations. Ugli’s work, involving not only desk research but also the data gathered from 100 respondents inside Uzbekistan, depicted the importance of the state in the field of security of the New Silk Road chain due to the increasing involvement of China, Russia, USA and other actors.³⁴ This circumstance, on the one hand, focuses on Uzbekistan’s principal role

²⁹ Timur Dadabaev, "De-securitizing the “Silk Road”: Uzbekistan’s cooperation agenda with Russia, China, Japan, and South Korea in the post-Karimov era." *Journal of Eurasian Studies* 11, no. 2 (2020): 174-175.

³⁰ Timur Dadabaev, "De-securitizing the “Silk Road”: Uzbekistan’s cooperation agenda with Russia, China, Japan, and South Korea in the post-Karimov era." *Journal of Eurasian Studies* 11, no. 2 (2020): 175.

³¹ Timur Dadabaev, "De-securitizing the “Silk Road”: Uzbekistan’s cooperation agenda with Russia, China, Japan, and South Korea in the post-Karimov era." *Journal of Eurasian Studies* 11, no. 2 (2020): 175-177.

³² Timur Dadabaev, "De-securitizing the “Silk Road”: Uzbekistan’s cooperation agenda with Russia, China, Japan, and South Korea in the post-Karimov era." *Journal of Eurasian Studies* 11, no. 2 (2020): 179-180.

³³ Amirkhon Musokhoni Alisher Ugli, “Uzbekistan’s Strategic Role in Infrastructure Development and Regional Cooperation within the New Silk Road”. *International Journal of Business Diplomacy and Economy* 4, no. 1 (2024): 91.

³⁴ Amirkhon Musokhoni Alisher Ugli, “Uzbekistan’s Strategic Role in Infrastructure Development and Regional Cooperation within the New Silk Road”. *International Journal of Business Diplomacy and Economy* 4, no. 1 (2024): 96.

in the security affairs of the New Silk Road and on the other hand, emphasizes the necessity to carry out the in-depth research about the national security of Uzbekistan in the context of the New Silk Road. It becomes evident that the scientific field lacks research for the security matters of Uzbekistan in the frames of the New Silk Road.

Uzbekistan's security policy is important in the context of transnational crime and international terrorism as well. Having an official border with Afghanistan, the homeland of Taliban, has been creating the threat of drug flow through the country. Therefore, Uzbekistan has been establishing strict border protection policy to the other states of the Central Asian region, especially after the massive bombings by the Islamist groups in February 1999.³⁵ Certainly, one might see the security drawbacks of the country in such facts. However, it is also understandable that the unstable situation in the region, created by terrorist groups and organized crime's elements, has to be dealt in a rational way. Bearing in mind the fact that after such measures, taken by Uzbekistan, the drug route was closed on its border³⁶, Uzbekistan's strict national security approaches seem to be important evident. Uzbekistan, actually, appears to be strongly opposing any kind of illegal activities that might negatively affect not only the state's but also the New Silk Road future. So Uzbekistan appears to be an important geopolitical actor and its security approaches need to be studied and emphasized not only on policy planning by on scientific level as well.

Conclusion

Uzbekistan has become a geopolitical actor in the frames of the New Silk Road, strengthening the regional development affairs. Its educational reforms as well as economic progress and security approaches have created a space for the state to get rid of Communist heritage and become an important part of the Central Asian region, being a target of political and economic relations of such great powers as China, USA, South Korea, etc. The research demonstrates the vital significance of the state not only in the context of infrastructural and administrative projects but geopolitical initiatives such as the New Silk Road, Belt and Road Initiative and other important mechanisms of regional and international cooperation. As a result, it is obvious that the government of Uzbekistan tries to acquire a rational choice and undertake each pragmatic step which may create welfare and better living conditions for its nation.

The study has revealed several important components in order to evaluate Uzbekistan's approaches. First and foremost, the country's focus on implementation of global educational trends, evolving especially from the Western states, highlights its ambition to play a pivotal role in such big projects as the New Silk Road is. Acquiring creative capabilities, developing entrepreneurial skills, collecting best practices in most cases of the world... - this is the insufficient list of the circumstances which the government as well as society of Uzbekistan try to implement in order to obtain a better key to success as a unified nation. These aspects are strongly influenced by the soft power, having not only a psychological but also political and managerial influence on the procedural development of state institutions inside the country. Major research findings

³⁵ Martha Brill Olcott and Natalia Udalova Zwart, "Drug Trafficking on the Great Silk Road: The Security Environment in Central Asia". Carnegie Endowment for International Peace, no. 11 (2000): 14.

³⁶ Martha Brill Olcott and Natalia Udalova Zwart, "Drug Trafficking on the Great Silk Road: The Security Environment in Central Asia". Carnegie Endowment for International Peace, no. 11 (2000): 14.

highlight the understandable nature of Uzbeks with regard to taking notice of technological advancements and developing human resources as a unified human capital. This neat interaction between educational and economic sectors of the state seems to have significantly broadened the horizon of the Uzbek nation.

The research also shows the vital essence of national security strategies for the enhancement of Uzbekistan's existing geopolitical role. The state is strongly motivated to be the outstanding participant in the projects firmly tight with connectivity, commercialization, cultural and social relations. Therefore, the state tries to combat such problematic fields as terrorism and radical groups, transnational crime and organized criminal segments, the flow of drugs, etc. It tries to create a habitat that will assist not only its growth as an independent entity of international law but also strengthening of a healthy regional atmosphere. Such circumstances increase Uzbekistan's potential to become one of (if not primary) the locomotives of the New Silk Road. Thereafter, the research should continue with field research means in order to better understand Uzbekistan's essence. It may also be preferable to study the other actors of the region (e. g. Kazakhstan, Mongolia, Turkmenistan, Tajikistan, etc.) to strengthen the context of New Silk Road initiative.

Bibliography

1. Aripov, Eldor. "One Belt One Road": Four Initiatives of the President of Uzbekistan." Development Strategy Center. (November 2019), <https://strategy.uz/index.php?news=693&lang=en> (14.05.2026).
2. Aslipour, Hosein, and Mohamad Reza Zargar. "Developing grounded theory systematic approach for public policy researches." International Journal of Qualitative Methods 21 (2022): 1-11.
3. Bartlett, Lesley, and Frances Vavrus. Rethinking case study research: A comparative approach. New York: Routledge, 2016.
4. Coffelt, Tina A. "Crossroads on the Silk Road: accounts of a US-American faculty member's culture shock and adaptation in Uzbekistan." Review of Communication 24, no. 2 (2024): 114-130.
5. Dadabaev, Timur. "De-securitizing the "Silk Road": Uzbekistan's cooperation agenda with Russia, China, Japan, and South Korea in the post-Karimov era." Journal of Eurasian Studies 11, no. 2 (2020): 174-187.
6. Dayar, Ali. "A New Link in Global Trade: The China-Kyrgyzstan-Uzbekistan Railway and Its Role in the Middle Corridor." Caspian Policy Center (October, 2025). <https://caspianpolicy.org/research/middle-corridor/a-new-link-in-global-trade-the-china-kyrgyzstan-uzbekistan-railway-and-its-role-in-the-middle-corridor> (14.05.2026).
7. Shi, Yue, Tinghao Zhang, and Qi Liu. "A comparative analysis of Russia and China's Central Asian transportation initiatives: a case study of the INSTC and CKU railway." China International Strategy Review (2025): 1-18.
8. Harris, Roger, and Tom Short. Workforce development: Perspectives and issues. New York, Dordrecht, Heidelberg, London: Springer, 2013.
9. International Trade Administration. Uzbekistan Country Commercial Guide. International Trade Administration, 2025. <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/uzbekistan-market-overview> (14.05.2026)
10. Khamdamov, Shoh-Jakhon. "The role of technology and innovation in driving economic growth in Uzbekistan." American Journal of Modern World Sciences 1, no. 1 (2024): 124-134.
11. Kleiner, Thomas E. 2026. Workforce Development in Uzbekistan's New Silk Road. In Entrepreneurship and Reflexivity: Critical Visions from the Global South, ed. Oscar Javier Montiel

- Méndez, Rosa Azalea Canales García, Anel Flores Novelo, R. Duncan M. Pelly, 285-300. Cham: Springer Nature Switzerland.
12. National Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan. Uzbekistan's foreign trade turnover reaches \$18 billion in the first quarter. National Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan, 2026. <https://uza.uz/en/posts/uzbekistans-foreign-trade-turnover-reaches-18-billion-in-the-first-quarter> 853051 (14.05.2026).
 13. Nazarov, Sharofiddin. "Constitution of Uzbekistan: economic reforms are aimed at justifying public trust. Embassy of Uzbekistan in the United States". (June, 2023). <https://uzbekistan.org/constitution-of-uzbekistan-economic-reforms-are-aimed-at-justifying-public-trust/3165/> (14.05.2026).
 14. Nye Jr, Joseph S. "The changing nature of world power." *Political Science Quarterly* 105, no. 2 (1990): 177-192.
 15. Nye Jr, Joseph S. "Soft power and American foreign policy." *Political Science Quarterly* 119, no. 2 (2004): 255-270.
 16. Nye Jr, Joseph S. "Public diplomacy and soft power." *The annals of the American academy of political and social science* 616, no. 1 (2008): 94-109.
 17. Odilovna, Odilova Feruza. "Factors Affecting the Increase of Professional Skills of Vocational Education Graduates: Faktor-Faktor yang Mempengaruhi Peningkatan Keterampilan Profesional Lulusan Pendidikan Vokasi." *Academia Open* 10, no. 1 (2025). <https://doi.org/10.21070/acopen.10.2025.10662>.
 18. OECD. Roadmap for Sustainable Investment Policy Reforms in Uzbekistan. Paris: OECD Investment Policy Reviews, 2025. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/11/roadmap-for-sustainable-investment-policy-reforms-in-uzbekistan_68204584/20865f29-en.pdf (14.05.2026)
 19. Olcott, Martha Brill, and Natalia Udalova Zwart. "Drug Trafficking on the Great Silk Road: The Security Environment in Central Asia". *Carnegie Endowment for International Peace*, no. 11 (2000): 1-31.
 20. Qudratovna, To'rayeva Surayyo. "Advancing Technology Education in Uzbekistan's Secondary Schools: Memajukan Pendidikan Teknologi di Sekolah Menengah Uzbekistan." *Pedagogia: Jurnal Pendidikan* 14, no. 1 (2025): 24-32.
 21. Rangsimaporn, Paradorn. "Uzbekistan and Southeast Asia: Exploring the Opportunities for Strengthening Relations." *Silk Road: A Journal of Eurasia Development* 3, no. 1 (2022): 1-21.
 22. Serpeninova, Yuliia Serhiivna. "Integrated reporting: chronological literature review." (2022): 42-49. <https://echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/en/article/view/729/590> (14.05.2026)
 23. Tekir, Gökhan. "Uzbekistan in the belt and road initiative: Reviving connectivity." *Journal of Eurasian Studies* 17, no. 1 (2026): 33-46.
 24. Ugli, Amirkhon Musokhoni Alisher. "Uzbekistan's Strategic Role in Infrastructure Development and Regional Cooperation within the New Silk Road". *International Journal of Business Diplomacy and Economy* 4, no. 1 (2024): 90-98.
 25. Vasilevskytė, Simona. "Discussing soft power theory after Nye: the case of Geun Lee's theoretical approach." *Regioninės studijos* 7 (2013): 145-157.
 26. Yusupuv, Yuliy. "Economic reforms in Uzbekistan: Achievements, problems, perspectives. The Foreign Policy Center." (July, 2020). <https://fpc.org.uk/economic-reforms-in-uzbekistan-achievements-problems-perspectives/> (14.05.2026)
 27. Zakirov, Bekzod and Bakhrom Mirkasimov. "How can Uzbekistan integrate into the global economy?" *The Hague Research Institute for Eastern Europe, the South Caucasus, & Central Asia*. (2024). <https://hagueresearch.org/how-can-uzbekistan-integrate-into-the-global-economy/> (14.05.2026)

სახელმწიფოს რღვევის ნიშნები და ციკლები საქართველოში (1991-2012)

ბექა კაციტაძე

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
საერთაშორისო ურთიერთობების მაგისტრი, მოწვეული ლექტორი
beka.katsitadze@outlook.com
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12133>

აბსტრაქტი

ნაშრომში წარმოდგენილია სახელმწიფოს რღვევის ნიშნები და ციკლები, რომელიც საქართველოს გარკვეული პერიოდულობითა და განმეორებადი სახით გამოარჩევდა 1991-2012 წლებში, სამი ხელისუფლების მმართველობის პირობებში, და გამოიხატებოდა ცენტრალური ხელისუფლების იურისდიქციის არარსებობით ან გავლენის ნაკლებობით სხვადასხვა მხარესა თუ ავტონომიურ რესპუბლიკაში. წინამდებარე საკვლევი მიზნის დასასაბუთებლად, ნაშრომში მოყვანილია კონკრეტული ფაქტები და მოვლენები, რომელთა შორის მოიაზრება 1991 წლის ბოლოს დაწყებული შეიარაღებული ამბოხება პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას ხელისუფლების წინააღმდეგ, 1991-1993 წლებში ეთნო-პოლიტიკურ ნიადაგზე მომხდარი შეიარაღებული დაპირისპირება ცხინვალის რეგიონსა და აფხაზეთში, ასევე 1990-იანი წლებში განხორციელებული ტერაქტები პრეზიდენტ ედუარდ შევარდნაძის წინააღმდეგ, ისევე როგორც 1999-2001 წლების კრიზისები კახეთის მხარის პანკისისა და 2006 წელს - კოდორის ხეობებში, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მდგომარეობა 1991-2004 წლებსა და სამცხე-ჯავახეთის საკითხი 2000-იანი წლების შუა პერიოდამდე. დაბოლოს, 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს „ავგისტოს ომი“ და 2012 წელს განხორციელებული სამხედრო სპეცოპერაცია ლოპოტას ხეობაში, რომელიც ერთგვარი პოლიტიკური ბუნდოვანებითაა მოცული. კვლევის აქტუალობას ადასტურებს მკვლევართა დაინტერესება აღნიშნული საკითხის მიმართ, რაც თვალსაჩინოა უკანასკნელი 10-15 წლის განმავლობაში გამოცემული/გამოქვეყნებული სამეცნიერო ნაშრომებით - ნარგიზა გამისონია და დოდო პერტაია (2009), დაზმირ ჯოჯუა (2010), რევაზ გაჩეჩილაძე (2013, 2017), საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის ანგარიში (2014), შოთა ვადაჭკორია (2014), უჩა ბლუაშვილი (2015), ირაკლი ფერაძე (2018), ლია მელიქიშვილი (2019), Vahram Ter-matevosyan და Brent Currie (2019), დიმიტრი შველიძე (2021), ზვიად მიძიგური (2024) და მექა ხანგოშვილი (2024). აქედან გამომდინარე, ნაშრომში წამოყენებული მიგნებები ეფუძნება მეორეული წყაროების, უფრო კონკრეტულად, მონოგრაფიებში, კვლევის ანგარიშში, სამეცნიერო სტატიასა და ავტობიოგრაფიულ ჩანაწერში მოცემული ძირითადი საკითხების ერთგვარ ანალიზს. შესაბამისად, ნაშრომი წარმოადგენს ე.წ. „სამაგიდო კვლევას“, თუმცა მოპოვებული წყაროების სახით მდიდარი საბიბლიოთეკო რესურსების გამოყენება, საკვლევი თემისადმი მიდგომის ორიგინალურობას უსვამს ხაზს. კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ გარეგანი თუ შინაგანი მიზეზებით გამოწვეული სახელმწიფოს ერთგვარი რღვევის ნიშნები, გარკვეული პერიოდულობით (იგივე - ციკლებით) იკლებდა ან იმატებდა საქართველოში. კერძოდ, 1990-იან და განსაკუთრებით, 2001-2003 წლებში საქართველოს სახელმწიფო ფაქტობრივად რღვევის

ზღვარზე იყო, ვინაიდან ცენტრალური ხელისუფლების იურისდიქციისა და კონტროლის მიღმა იმყოფებოდა მრავალი დაჯგუფება, სეპარატისტული მოძრაობა და არაერთი ტერიტორიული ერთეული. 2004-დან 2012 წლამდე პერიოდში, ხელისუფლების მოქმედებების შედეგად, აჭარის თავნება ლიდერის პრობლემა გადაიჭრა, ხოლო სამცხე-ჯავახეთში ვითარება გაუმჯობესდა. თუმცა, ე.წ. „ზემო აფხაზეთის“ შემოერთების მიუხედავად, პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილის ხელისუფლებამ ვერ გაართვა თავი ოკუპირებული სეპარატისტული ერთეულების დაბრუნების საკითხს.

საკვანძო სიტყვები: საქართველო, სახელმწიფოს რღვევა, ომები, იურისდიქცია.

შესავალი

1988 წლის ნოემბრის მეორე ნახევრიდან საქართველოში მრავალათასიანი მანიფესტაციები დაიწყო, რომელშიც ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ლიდერები, მოსახლეობასთან ერთად, იღებდნენ მონაწილეობას. აღსანიშნავია, რომ 1980-იანი წლების მეორე ნახევარში საპროტესტო აქციების ორგანიზატორებსა და მათ მიერ ჩამოყალიბებულ თითქმის ყველა არაფორმალურ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ორგანიზაციას საერთო ამოცანები ამოძრავებდათ, რომლის მთავარი მიზანი საქართველოში დამოუკიდებლობის აღდგენის მოთხოვნა იყო. 1989 წლის 9 აპრილს მომხდარი ტრაგედიის შემდეგ, საბჭოთა ხელისუფლების მიმართ უკმაყოფილებამ საგრძნობლად იმატა. 1990 წლის 13-15 მარტს, მოძრაობის ლიდერებმა ფილარმონიის დარბაზში „ეროვნული ფორუმი“ დააფუძნეს და საქართველოს კომუნისტური პარტიის მიერ 25 მარტს დანიშნულ არჩევნებს უნდობლობა გამოუცხადეს. თუმცა, არჩევნების ჩაშლის შემდეგ, „ეროვნული ფორუმი“ ორ ბანაკად დაიყო: ზვიად გამსახურდიას თაოსნობით შეიქმნა „მრგვალი მაგიდა“, ხოლო „ეროვნული კონგრესის“ წევრებმა „მრგვალი მაგიდის“ საპირწონე გაერთიანება დააარსეს. 1990 წლის 28 ოქტომბერს, პირველ მრავალპარტიულ არჩევნებში „მრგვალმა მაგიდამ“ დიდი უპირატესობით გაიმარჯვა. 1991 წლის 9 აპრილს რეფერენდუმის შედეგების შესაბამისად, საქართველოს რესპუბლიკის დაარსება გამოცხადდა, ხოლო 1991 წლის 26 მაისს საქართველოს უზენაესმა საბჭომ საქართველოს პრეზიდენტად ზვიად გამსახურდია აირჩია (შველიძე 2021).

ნაშრომში წარმოდგენილია გარკვეული პერიოდულობით განმეორებადი სახელმწიფოს რღვევის (ინგლ. Dissolution) ციკლები და ნიშნები, რომელიც საქართველოს ახასიათებდა 1991-2012 წლებში, სამი ხელისუფლების მმართველობის პირობებში, და გამოიხატებოდა ცენტრალური ხელისუფლების იურისდიქციის არარსებობით ან ნაკლებობით სხვადასხვა მხარესა თუ ავტონომიურ რესპუბლიკაში. შესაბამისად, ნაშრომში მოყვანილია კონკრეტული ფაქტები და მოვლენები: 1991 წლის სახელმწიფო გადატრიალება პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას წინააღმდეგ, ცხინვალის რეგიონსა და აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე წარმოებული ომები 1991-1993 წლებში, ასევე 1990-იანი წლების ტერაქტები პრეზიდენტ ედუარდ შევარდნაძის წინააღმდეგ, 1990-იანი და 2000-იანი წლების კრიზისები პანკისისა და კოდორის ხეობებში, ისევე როგორც აჭარისა და სამცხე-ჯავახეთის საკითხები, დაბოლოს, რუსეთ-საქართველოს „აგვისტოს ომი“ და 2012 წელს მომხდარი სამხედრო სპეცოპერაცია ლოპოტას ხეობაში.

კვლევის აქტუალობას ადასტურებს მეცნიერთა დაინტერესება აღნიშნული საკითხის მიმართ, რაც თვალსაჩინოა უკანასკნელი დაახლოებით 10-15 წლის განმავლობაში გამოქვეყნებული/გამოცემული სამეცნიერო ნაშრომებით: ნარგიზა გამისონიასა და დოდო პერტაიას (2009), ისევე როგორც დაზმირ ჯოჯუას (2010) მონოგრაფიები „აგვისტოს ომის“ შედეგებზე, რევაზ გაჩეჩილადის (2013; 2017) მონოგრაფიები საქართველოს ახალი და უახლესი ისტორიის ძირითად ეპიზოდებზე, საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის ანგარიში (2014) ლოპოტას ხეობის სპეცოპერაციის შესახებ, შოთა ვადაჭკორიას (2014) მონოგრაფია კოდორის ხეობის დილემაზე, უჩა ბლუაშვილის (2015) მონოგრაფია საქართველოს პოლიტიკური ისტორიის შესახებ „ვარდების რევოლუციამდე“, ირაკლი ფერაძის (2018) მონოგრაფია კოდორის ხეობის ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ სურათზე, ლია მელიქიშვილის (2019) მონოგრაფია ტრადიციულ კულტურასა და საზოგადოებაზე, ავტორების - Vahram Ter-matevosyan და Brent Currie (2019) სამეცნიერო სტატია სამცხე-ჯავახეთის საკითხზე, დიმიტრი შველიძის (2021) მონოგრაფია ეროვნული მოძრაობისა და გამსახურდიას ხელისუფლების დამხობის თაობაზე, ზვიად ძიძიგურის (2024) ავტობიოგრაფიული წიგნი საქართველოს უახლეს ისტორიაზე, ისევე როგორც მექა ხანგოშვილის (2024) მონოგრაფია პანკისის ხეობის ისტორიაზე, სადაც, ამავდროულად, განხილულია 1990-2000 წლების მიჯნის კრიზისული მომენტები.

კვლევის მეთოდოლოგია

ნაშრომში წამოყენებული მიგნებები ეფუძნება მეორეული წყაროების, უფრო კონკრეტულად, მონოგრაფიებში, კვლევის ანგარიშებში, სამეცნიერო სტატიებსა და ავტობიოგრაფიებში მოცემული ძირითადი საკითხების ანალიზს და მათი მიზეზ-შედეგობრივი/თანამიმართებითი კავშირების გამოვლენას სახელმწიფოს რღვევის ციკლებისა და ნიშნების გათვალისწინებით. „საველე კვლევისგან“ განსხვავებით, ნაშრომი უმეტესწილად წარმოადგენს ე.წ. „სამაგიდო კვლევას“, თუმცა მოპოვებული შრომების ან მათი რელევანტური ნაწილების სახით საქართველოს ეროვნული ბიბლიოთეკის მრავალფეროვანი რესურსების გამოყენება, საკვლევი პრობლემისადმი მიდგომის ორიგინალურობაზე მიუთითებს. გარდა ამისა, ნაშრომში საკვლევ პერიოდად შერჩეულია დამოუკიდებლობის მოპოვებიდან, პირობითად, პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილის ხელისუფლების მმართველობის დასრულებამდე პერიოდი, რაც ნაშრომის მცირე მოცულობიდან გამომდინარე, კვლევის ერთგვარ შეზღუდვას და, ამავდროულად, 2012 წლის შემდგომი მოვლენების შესწავლის მიმართულებით სამომავლო პერსპექტივას წარმოადგენს.

შედეგები

1991-1992 წლების ზამთრის სახელმწიფო გადატრიალება: 1991 წლის 21 აგვისტოს, მოსკოვში სახელმწიფო გადატრიალების მოწყობა ჩაიშალა. მომავალმა პრეზიდენტმა ბორის ელცინმა „პუტჩისტები“ დააპატიმრა. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრი რევაზ გაჩეჩილაძე აღნიშნავს, რომ „ოპოზიციურმა პარტიებმა არ დააყოვნეს ‘პუტჩისტების’ მიმართ მორჩილებაში დაედანაშაულებინათ გამსახურდია“ (გაჩეჩილაძე 2013, 543). მოგვიანებით, არსებული კონფლიქტი და უთანხმოება, გამძაფრდა: თავდაცვის ყოფილი მინისტრის, თენგიზ კიტოვანის ეროვნული გვარდიის ნაწილებმა, ყოფილ პრემიერ-მინისტრ თენგიზ სიგუასთან მოკავშირეობითა და ჯაბა იოსელიანის არაფორმალური გასამხედროებული დაჯგუფების

„მხედრიონი“ წევრებთან ერთად, 1991 წლის 21 დეკემბერს რუსთაველის გამზირზე ცეცხლი გაუხსნეს პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას მხარდამჭერებს. ორი კვირის განმავლობაში დაიღუპა ასი ადამიანი, გადაიწვა ცენტრალურ გამზირზე არსებული შენობა-ნაგებობების გარკვეული ნაწილი. 1992 წლის იანვრის დასაწყისში გამსახურდიამ პარლამენტის შენობა და მოგვიანებით, საქართველო, დატოვა. იგივე გაჩეჩილაძე აცხადებს, რომ აღნიშნული მოვლენა, „იურიდიული თვალსაზრისით, უკანონოა იყო“ (გაჩეჩილაძე 2013, 544). თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი და ისტორიკოსი დიმიტრი შველიძე ამბობდა, რომ 1991-1992 წლებში მომხდარ სახელმწიფო გადატრიალებას „ზუსტი მეცნიერული შეუფასებლობა“ ახასიათებდა. იგი საკუთარ ნაშრომში „პოლიტიკური დაპირისპირებები და ეროვნული ხელისუფლების დამხობა საქართველოში (1987-1992 წწ.)“ აკეთებს დასკვნას, რომ საქართველოში მომხდარი სახელმწიფო გადატრიალება განხორციელდა არათუ „პუტჩის“, არამედ შეიარაღებული ამბოხების გზით (შველიძე 2021, 652).

შეიარაღებული დაპირისპირება ცხინვალის რეგიონში (1991-1992 წწ.) და ომი აფხაზეთში (1992-1993 წწ.): მართალია, აფხაზეთისა და ოსების სეპარატისტული მისწრაფებები ხანგრძლივ ისტორიას ითვლის, თუმცა ორივე მათგანში ვითარება უკიდურესად დაიძაბა 1980-იანი წლების ბოლოსთვის. აფხაზები და ოსები ერთმანეთის მსგავსად მოქმედებდნენ: აფხაზებმა 1922 წლის საბჭოთა აფხაზური ავტონომიური რესპუბლიკა აღადგინეს, ხოლო ოსებმა საკუთარი ავტონომიური ოლქი ჯერ რესპუბლიკად აქციეს, ხოლო შემდეგ - საქართველოსგან დამოუკიდებელ საბჭოთა ავტონომიურ რესპუბლიკად გამოაცხადეს. საომარი მოქმედებები ცხინვალის რეგიონში 1991 წლის დასაწყისში, ხოლო აფხაზეთში - 1992 წლის 14 აგვისტოს დაიწყო, როცა ქართულმა გვარდიის ნაწილმა რკინიგზის მარცვსგან დაცვის მიზნით აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის საზღვარი გადაკვეთეს. სამხედრო მოქმედებები ცხინვალის რეგიონში შეწყდა 1992 წლის 24 ივნისს რუსულ-ქართულ-ოსური სამხმრივი „დაგომისის შეთანხმების“ ხელმოწერით, ხოლო ომი აფხაზეთში 1993 წლის 27 სექტემბერს სოხუმის დაცემით დასრულდა.

1990-იანი წლების ტერაქტები პრეზიდენტ ედუარდ შევარდნაძის წინააღმდეგ: 1992-1995 წლებში სახელმწიფოს მეთაურის მოვალეობას ედუარდ შევარდნაძე ასრულებდა, რომელიც, ამავდროულად, პარლამენტის თავმჯდომარის თანამდებობასაც იკავებდა. ისტორიკოს უჩა ბლუაშვილის თქმით, ხელისუფლება ცდილობდა ახალი კონსტიტუციის მიღებას, რომლითაც პრემიერ-მინისტრის თანამდებობა უქმდებოდა და საქართველო საპრეზიდენტო რესპუბლიკად ცხადდებოდა. 1995 წლის 29 აგვისტოს დაგეგმილი იყო საზეიმო ღონისძიება, რომლის პრეზენტაციას ედუარდ შევარდნაძეც უნდა დასწრებოდა. მიმავალ გზაზე, შევარდნაძის მანქანას, სახელმწიფოს უშიშროების მინისტრის, იგორ გიორგაძის ორგანიზებით, „მხედრიონის“ წევრებმა ტერაქტი მოუწყვეს. შევარდნაძე გადარჩა, გიორგაძემ რუსეთს შეაფარა თავი, ხოლო მოგვიანებით, იოსელიანი დააპატიმრეს. 1998 წლის 9 თებერვალს ორთაჭალაში ედუარდ შევარდნაძის ესკორტს კიდევ ერთხელ გაუხსნეს ცეცხლი. ტერორისტულ თავდასხმაში მონაწილეობას იღებდა ქართულ-ჩეჩნური არაფორმალური სამხედრო დაჯგუფება. შევარდნაძე კიდევ ერთხელ, სასწაულებრივად გადარჩა. თუმცა, ტერაქტების სერია და სახელმწიფოს გადატრიალების მცდელობები ამით არ ამოწურულა: იმავე წლის 19 თებერვალს, ტერორისტთა 20-წევრიანმა ჯგუფმა „გაეროს“ ოთხი

თანამშრომელი გაიტაცა და მძევლად აიყვანა. 31 მარტს, მძევლები გაათავისუფლეს, ხოლო შევარდნაძეზე თავდასხმის ორგანიზატორი გოჩა ესებუა, შეიარაღებული წინააღმდეგობის გაწევისას დაიღუპა. გარდა ამისა, 1998 წლის 19 ოქტომბერს, პოლკოვნიკმა აკაკი ელიავამ სამხედრო მოსამსახურეთა ნაწილი მიიმხრო და რამდენიმე ერთეული ჯავშანტექნიკით, ქუთაისისკენ დაიძრა. ელიავას გზა იმჟამინდელმა საქართველოს თავდაცვის მინისტრმა, დავით თევზაძემ გადაუღობა. ელიავა სამეგრელოს გამოყოფითაც კი იმუქრებოდა. საბოლოო ჯამში, მასთან მოლაპარაკება შედგა და ვითარება დროებით განიმუხტა (ბლუაშვილი 2015).

„კრიზისი პანკისში“ 1999-2001 წლებში: 1999 წელს *რუსეთის ფედერაციის საზღვრებში დაწყებული ჩეჩნეთის მეორე ომის შედეგად, კახეთის მხარეში არსებულ პანკისის ხეობაში* (ავტ.) 8-9 ათასმა ჩეჩენმა ლტოლვილმა მოიყარა თავი. მათ შორის იყვნენ ჩეჩენი მებრძოლებიც, რომელთაც აღმოსავლეთის ისლამური ქვეყნებიდან ჩამოსული სხვადასხვა ეროვნების მებრძოლებიც უერთდებოდნენ. ამას ემატებოდა უმწვავესი ფონი, რომელიც 1990-2000-იანი წლების მიჯნაზე არსებობდა საქართველოში. შედეგად, როგორც დუისელი მკვლევარი მექა ხანგოშვილი აღნიშნავს, წამოიშვა „კრიზისი პანკისში“ (და, არა - „პანკისის კრიზისი“) (ხანგოშვილი 2024, 188) - იმატა ადამიანის გატაცებამ, ნარკოტიკებით ვაჭრობამ და სხვა სახის მძიმე დანაშაულმა, რომელსაც წინ აღუდგა ადგილობრივი ქისტი მოსახლეობა. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ 2001 წელს აფხაზეთში მოეწყო ჩეჩნურ-ქისტურ-ქართული *არაოფიციალური* (ავტ.) სამხედრო ლაშქრობა, რომელსაც 15-მდე პიროვნების დაღუპვა მოჰყვა (ხანგოშვილი 2024, 193).

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის საკითხი 1991-2004 წლებში: ცნობილი საზოგადო მოღვაწის, მემედ აბაშიძის შთამომავალი ასლან აბაშიძე, აჭარის ავტონომიურ საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკაში (აჭარის ასსრ) სხვადასხვა თანამდებობებს იკავებდა 1981-1991 წლების განმავლობაში, თუმცა 1991 წლის მარტში ახლადარჩეული პრეზიდენტის, ზვიად გამსახურდიას თაოსნობით აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარის მოვალეობის შემსრულებლად დაინიშნა. 1992 წლის იანვრის შემდგომ ხანებში, როდესაც გამსახურდიას ხელისუფლება ქვეყნის მართვის სადავეებს ძალადობრივად ჩამოაშორეს, ასლან აბაშიძემ ისარგებლა გონიოს მახლობლად განთავსებული რუსული სამხედრო ბაზის მხარდაჭერით და „მხედრიონი“-„გვარდიის“ ნაწილებს აჭარაში შესვლა აუკრძალა. პოლიტიკოსი ზვიად მიდიგური ამტკიცებს, რომ, ფაქტობრივად, 1991-დან 2004 წლამდე პერიოდში, აბაშიძე აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკას ერთპიროვნულად მართავდა და „თითქმის ცალკე სახელმწიფოდ ჩამოაყალიბა“ (მიდიგური 2024, 94): სარფი-ბათუმის ნავსადგურებიდან მიღებულ შემოსავალს, ცენტრალური ბიუჯეტის ნაცვლად, აჭარაში ტოვებდა. ასევე, სრულად განკარგავდა კონკრეტული პიროვნებების თანამდებობებზე დანიშვნის მიმდინარეობას, სხვ. აღსანიშნავია, რომ აბაშიძე აქტიურად უჭერდა მხარს საქართველოს მაშინდელ პრეზიდენტს, ედუარდ შევარდნაძეს და „დემოკრატიული აღორძინების კავშირის“ თავმჯდომარეობით 1995 წელს („საქართველოს მოქალაქეთა კავშირთან“ და „ეროვნულ-დემოკრატიულ პარტიასთან“ ერთად), ისევე როგორც 1999 წლების საპარლამენტო არჩევნებზე ბარიერების გადალახვაც მოახერხა. აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში ვითარება გართულდა მას შემდეგ, რაც 2004 წლის იანვრის საპრეზიდენტო არჩევნების შედეგად, ხელისუფლებაში მიხეილ სააკაშვილი მოვიდა. კერძოდ, აბაშიძემ „ვარდების რევოლუცია“ არაკონსტიტუციურად სცნო და პრაქტიკულად, ახლადარჩეულ

პრეზიდენტს უნდობლობა გამოუცხადა. აჭარაში საქმიანობა დაიწყო ახალგაზრდულმა ორგანიზაციებმა, როგორებიცაა „კმარა“ და „ჩვენი აჭარა“. 2004 წლის მარტი-აპრილში მოვლენები უკიდურესად დაიძაბა - *აბაშიძემ მდინარე ჩოლოქის ხიდი ააფეთქა (ავტ.)* და რამდენიმე ერთეული ჯავშანტექნიკა გამოიყვანა, თუმცა ძალაუფლება დაკარგა და 2004 წლის 6 მაისს რუსეთის მთავრობის წარმომადგენელ იგორ ივანოვთან ერთად რუსეთის ფედერაციას შეაფარა თავი (მიძიგური 2024).

კოდორის (დალის) ხეობა 1993-2006 წლებში: 1992-1993 წლების აფხაზეთის ომის შემდეგ, საქართველომ დაკარგა საკუთარი იურისდიქცია აფხაზეთის ტერიტორიაზე, კოდორის ხეობის (იმავე - დალის ხეობის) გარდა. 1992 წელს ადგილობრივმა ქართველებმა (კერძოდ, სვანებმა) შექმნეს „შეფიცულთა რაზმი“, ხოლო ომის დასრულებას ემზად კვიციანის ხელმძღვანელობით 350-წევრიანი ბატალიონ „მონადირეს“ ჩამოყალიბება მოჰყვა. ისტორიკოსი შოთა ვადაჭკორია აღნიშნავს, რომ „ბატალიონი ‘მონადირე’ ახერხებდა კოდორისა და ჩხალთას ხეობების, მარუხისა და ქლუხორის უღელტეხილების შენარჩუნებას 1993-2006 წლებში (ვადაჭკორია 2014, 309), ხოლო „ბატალიონისთვის იარაღის მიწოდებას თავდაცვის უწყება უზრუნველყოფდა 1999-2004 წლების მანძილზე“ (ვადაჭკორია 2014, 50). 2005 წლის აპრილში „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ ხელისუფლებამ აღნიშნული ბატალიონი გააუქმა, ხოლო 2006 წლის 26 ივლისს მის წინააღმდეგ მცირე მასშტაბის სამხედრო ოპერაცია ჩაატარა კოდორის ხეობაში, რომელსაც მოგვიანებით „ზემო აფხაზეთი“ უწოდა. ხელისუფლებამ დაიწყო *ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება (ავტ.)* „ზემო აფხაზეთში“, რომელზეც კონტროლი 2008 წლის „აგვისტოს ომის“ დაწყებამდე შეინარჩუნა, თუმცა რუსეთ-საქართველოს ომის დროს ქართულმა საჯარისო ფორმირებებმა ხეობა უზრუნველყოფად დატოვეს. ეთნოლოგი ირაკლი ფერაძე მიუთითებს, რომ „ხეობა დაახლოებით 2600-მდე ეთნიკურმა ქართველმა დატოვა, თუმცა დღესდღეობით, დალის ხეობაში 40-მდე სვანური ოჯახი ცხოვრობს, რომელთა შემოსავლის მთავარი წყარო მესაქონლეობა, მეფუტკრეობა, ასევე საოჯახო ტიპის სასტუმროების მუშაობაა“. ამჟამად, „ჭუბერის უღელტეხილი დაკეტილია და საჭიროა გულრიფშის რაიონის გავლა კოდორში მოსახვედრად“ (ფერაძე 2018, 60).

ვითარება სამცხე-ჯავახეთის მხარეში 1990-2000-იან წლებში: აკადემიკოსი ლიანა მელიქიშვილი ისტორიული კანონზომიერებებით ხსნის ქართველებისა და სომეხთა ეროვნული უმცირესობების მრავალსაუკუნოვან თანაცხოვრებას საქართველოს ტერიტორიაზე. კერძოდ, აზიურ შემოსევებს, თავდაპირველად, სომეხები განიცდიდნენ. შესაბამისად, ისინი იძულებულნი იყვნენ, რომ თავშესაფარი ისტორიულ საქართველოში ეძებნათ (მელიქიშვილი 2019, 61). მელიქიშვილი აღნიშნავს, რომ ბოლო ათწლეულებში სომეხთა ეროვნული უმცირესობების მოსახლეობაში მრავალი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ორგანიზაცია შეიქმნა, რომელთა შორის გამოირჩეოდნენ „ჯავახკი“ და „ფარნავა“. აქედან, „ოფიციალურად, ‘ჯავახკი’ გაფორმებული იყო საქველმოქმედო ორგანიზაციად. თუმცა, სინამდვილეში, როგორც რადიკალური ორგანიზაცია, ჯავახეთისთვის განსაკუთრებული მმართველობის ფორმას მოითხოვდა“ (მელიქიშვილი 2019, 70). „2007 წელს ახალქალაქში განლაგებულმა რუსულმა 147-ე მოტომსროლელობა დივიზიის ნაწილებმა (ავტ.) საქართველოს ტერიტორია დატოვეს, რამაც ვითარების ცვლილება გამოიწვია“ (გაჩეჩილაძე 2013, 684). ზოგიერთი ექსპერტი თვლის, რომ ადგილობრივი ეთნიკური სომეხური მოსახლეობის გარკვეული ჯგუფები რუსების მხრიდან დახმარებაზე ამყარებდნენ იმედებს.

მაგალითად, მკვლევრები Vahram Ter-Matevosyan და Brent Currie თავიანთ ნაშრომში აღნიშნავენ, რომ „სომხურ მოსახლეობას შორის სამცხე-ჯავახეთში კონფლიქტის შესაძლებლობას წარმოშობდა ფართო უმუშევრობა, სოციალური დაუცველობა, კორუფციის მაღალი დონე და ორგანიზებული დანაშაული. ასევე, ქართული ნაციონალიზმი უარყოფით სტერეოტიპულ განწყობებს ქმნიდა რეგიონში“ (Vahram Ter-Matevosyan and Brent Currie 2019, 2). თუმცა, ქართველებისა და სომხების თანაცხოვრების ხანგრძლივმა ისტორიამ, ისევე როგორც სომხეთის სახელმწიფოს მხრიდან სეპარატისტული მისწრაფებების მიმართ მხარდაჭერის არარსებობამ, რამდენიმე სხვა მიზეზთან ერთად, უზრუნველყო კონფლიქტის თავიდან აცილება სამცხე-ჯავახეთის მხარეში (Vahram Ter-Matevosyan and Brent Currie 2019).

2008 წლის „აგვისტოს ომის“ შედეგები და შეფასება: როგორც ისტორიკოსი დაზმირ ჯოჯუა მიუთითებს, რუსეთის ფედერაცია მიმართავდა დესტრუქციულ პოლიტიკას საქართველოს კონფლიქტურ რეგიონებში 1994-2007 წლებში. კერძოდ, კრემლის მიზანი იყო პროვოცირებული კონფლიქტის გაყინვა და საქართველოს ევრო-ატლანტიკურ სტრუქტურებში გაწევრიანების ჩაშლა. 2006-2007 წლებში რუსული ეკონომიკური ემბარგოსა და კონფლიქტურ რეგიონებში მომხდარი სამხედრო-პოლიტიკური ინციდენტების შემდეგ, 2008 წლის იანვარ-ივლისში სეპარატისტებმა უარყვეს საქართველოს ხელისუფლების მიერ წამოყენებული ყველა სამშვიდობო წინადადება. არსებული მდგომარეობა უკიდურესად გამწვავდა იმავე წლის აგვისტოში, რამაც მათ შორის განაპირობა საომარი მოქმედებები 8-12 აგვისტოს დღეებში. რუსებმა დაიკავეს ზუგდიდი, ფოთი, სენაკი, ასევე გორი, კასპი, ხაშური და საქართველოს სხვა ქალაქები. რუსეთსა და საქართველოს შორის ომი ოფიციალურად დასრულდა 2008 წლის 12 აგვისტოს, „ევროკავშირის“ თავმჯდომარე ქვეყნის, საფრანგეთის პრეზიდენტ ნიკოლა სარკოზის 6-პუნქტიანი დოკუმენტის ორმხრივი ხელმოწერით (ჯოჯუა 2010). აღსანიშნავია, რომ შეთანხმების ერთ-ერთი პუნქტი დღემდე შეუსრულებელია, რაც რუსეთის ფედერაციის მხრიდან წინასაბრძოლო პოზიციებზე დაბრუნებას ითვალისწინებს. რუსეთ-საქართველოს შორის წარმოებულმა ომმა ჯამურად 412 ადამიანის სიცოცხლე შეიწირა, დაიჭრა საქართველოს 1747 მოქალაქე, დაზიანდა ან განადგურდა სამხედრო, სატრანსპორტო, სამოქალაქო, თუ სხვა სახის ინფრასტრუქტურა. კონფლიქტურ რეგიონებში მცხოვრები მოსახლეობის გარკვეული ნაწილი დევნილად ან ლტოლვილად იქცა, სხვ. (გამისონია და პერტაია 2009). საბოლოო ჯამში, ისტორიკოსი დაზმირ ჯოჯუა 2008 წლის „აგვისტოს ომს“ რუსულ აგრესიად აფასებს და მოითხოვს კონფლიქტის შეწყვეტას, ადგილობრივი მოსახლეობის უფლებების დაცვას, ისევე როგორც საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენას (ჯოჯუა 2010, 344).

2012 წლის ლაფანყურის (ლოპოტას) სპეცოპერაცია: 2012 წლის 28 აგვისტოს საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრომ ოფიციალური ინფორმაცია გაავრცელა: „საქართველო-რუსეთის საზღვართან, დაღესტნის მონაკვეთთან, საქართველოს ტერიტორიაზე, აღმოჩენილია შეიარაღებული ჯგუფი. შინაგან საქმეთა სამინისტროს მიერ ხორციელდება აღნიშნული ჯგუფის დევნის ოპერაცია“ (საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში 2014, 6). კერძოდ, კახეთის მხარეში, თელავის რაიონის სოფელ ლაფანყურთან, მდინარე ლოპოტას ხეობაში, საქართველოს ძალოვანმა სტრუქტურებმა ჩაატარეს სპეციალური ოპერაცია, რომელსაც, ოფიციალური ინფორმაციით, შეიარაღებული დაჯგუფების შვიდი წევრისა და საქართველოს ძალოვან

წარმომადგენელთა შორის სამი თანამშრომლის სიცოცხლის მოსპობა მოჰყვა. საქართველოს სახალხო დამცველმა 2012 წლის დეკემბრიდან საკუთარი ინიციატივით დაიწყო აღნიშნული ფაქტის შესწავლა და 2014 წელს შესაბამისი ანგარიში გამოაქვეყნა. კერძოდ, დაასკვნა, „თუ როდის და როგორ მოხვდნენ საქართველოში უკანონო შეიარაღებული ჯგუფის წევრები და როგორ დატოვეს (ან დატოვეს თუ არა) ჯგუფის გადარჩენილმა წევრებმა საქართველოს ტერიტორია, უცნობი იყო“ (საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში 2014, 36).

დასკვნა

კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ ზემოაღნიშნული გარეგანი თუ შინაგანი (იგივე - ენდოგენური თუ ეგზოგენური) მიზეზებით გამოწვეული სახელმწიფოს რღვევის ნიშნები, გარკვეული პერიოდულობით (იგივე - ციკლებით) იცვლებოდა საქართველოში. კერძოდ, 1990-იან და განსაკუთრებით, 2001-2003 წლებში საქართველოს სახელმწიფო ფაქტობრივად რღვევის ზღვარზე იყო, ვინაიდან ცენტრალური ხელისუფლების იურისდიქციისა და კონტროლის მიღმა იმყოფებოდა მრავალი დაჯგუფება, სეპარატისტული მოძრაობა და არაერთი ტერიტორიული ერთეული. 2004-დან 2012 წლამდე პერიოდში, „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ ხელისუფლების მოქმედებების შედეგად, აჭარის თავნება ლიდერის პრობლემა გადაიჭრა, ხოლო სამცხე-ჯავახეთში ვითარება გაუმჯობესდა. თუმცა, ე.წ. „ზემო აფხაზეთზე“ კონტროლის დროებითი დამყარების მიუხედავად, პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილის ხელისუფლებამ ვერ გაართვა თავი ცხინვალის რეგიონში მიმდინარე კონფლიქტის შედეგებისა და ოკუპირებული სეპარატისტული ერთეულების დაბრუნების საკითხს. გარდა ამისა, როგორც კვლევის მეთოდოლოგიის თავში აღინიშნა, ნაშრომის მცირე მოცულობიდან გამომდინარე, 2012 წლის შემდგომი მოვლენების შესწავლა კვლევის ერთგვარ შეზღუდვას და, ამავდროულად, სამომავლო პერსპექტივას წარმოადგენს. დაბოლოს, ნაშრომზე მუშაობის განმავლობაში გამოიკვეთა რამდენიმე რეკომენდაცია სახელმწიფოს ოფიციალური სტრუქტურებისა და პოლიტიკით დაინტერესებული პირების მიმართ: 1) ნებისმიერი ხელისუფლების ცვლილება საჭიროა მხოლოდ და მხოლოდ დემოკრატიული არჩევნების მეშვეობით, სამოქალაქო დაპირისპირებისა და სახელმწიფოს ნგრევის თავიდან აცილების მიზნით; 2) ტერიტორიული მთლიანობის და იურისდიქციის გავრცელების ნაკლებობა, სამომავლოდ იქნება დამაბრკოლებელი მდგენელი ძლიერი სახელმწიფოს შენების გზაზე.

ბიბლიოგრაფია

1. ბლუაშვილი, უჩა. 2015. საქართველოს პოლიტიკური ისტორია, 1987-2003 წლები. თბილისი: გამომცემლობა „უნივერსალი“.
2. გამისონია, ნარგიზა და დოდო პერტაია. 2009. რუსეთ-საქართველოს 2008 წლის აგვისტოს ომი და მისი შედეგები. თბილისი: გამომცემლობა „უნივერსალი“.
3. გაჩეჩილაძე, რევაზ. 2013. საქართველო მსოფლიო კონტექსტში: XX და XXI საუკუნის პოლიტიკური ცხოვრების ძირითადი მომენტები. პირველი გამოცემა. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა.

4. გაჩეჩილაძე, რევაზ. 2017. საქართველო მსოფლიო კონტექსტში: XX და XXI საუკუნის პოლიტიკური ცხოვრების ძირითადი მომენტები. მეორე გამოცემა. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა.
5. ვადაჭკორია, შოთა. 2014. კოდორის ხეობის დილემა და ქართული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური აზრი (1993-2010). თბილისი: გამომცემლობა „გეორგიკა“.
6. მელიქიშვილი, ლია. 2019. ტრადიციული კულტურა და საზოგადოება. თბილისი: გამომცემლობა „მწიგნობარი“.
7. საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი. 2014. საქართველოს სახალხო დამცველთან შექმნილი საზოგადოებრივი საბჭოს ანგარიში 2012 წლის 28 აგვისტოს სოფელ ლაფანყურთან, ლოპოტას ხეობაში ჩატარებული სპეციალური ოპერაციის შესახებ. თბილისი: საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი.
8. ფერაძე, ირაკლი. 2018. დალის ხეობა: ისტორიულ-ეთნოგრაფიული ნარკვევი. თბილისი: გამომცემლობა „ნეკერი“.
9. შველიძე, დიმიტრი. 2021. პოლიტიკური დაპირისპირებები და ეროვნული ხელისუფლების დამხობა საქართველოში: 1987-1992 წლები. თბილისი: გამომცემლობა „არტანუჯი“.
10. ძიძიგური, ზვიად. 2024. ეპიზოდები საქართველოს უახლესი ისტორიიდან: 1990-იანები და შემდეგ. თბილისი: კავკასიის უნივერსიტეტი.
11. ხანგოშვილი, მექა. 2024. ქისტები, რომლებმაც შექმნეს პანკისის ხეობის ისტორია. თბილისი: საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა.
12. ჯოჯუა, დაზმირ. 2010. რუსეთის სამხედრო ინტერვენცია საქართველოში: 2008 წლის აგვისტოს ომი და მისი შედეგები. თბილისი: გამომცემლობა „უნივერსალი“.
13. Ter-matevosyan, Vahram and Brent Currie. 2019. A conflict that did not happen: revisiting the Javakhk affair in Georgia. Nations and Nationalism 25, no. 1: 340-360. [https://www.researchgate.net/publication/326918500 A conflict that did not happen revisiting the Javakhk affair in Georgia Revisiting the Javakhk affair in Georgia](https://www.researchgate.net/publication/326918500_A_conflict_that_did_not_happen_revisiting_the_Javakhk_affair_in_Georgia_Revisiting_the_Javakhk_affair_in_Georgia) (06.05.2026).

The Signs and Cycles of State Dissolution in Georgia (1991-2012)

Beka Katsitadze

Ilia State University

Georgian Technical University

Master of International Relations, Invited Lecturer.

beka.katsitadze@outlook.com

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12133>

Abstract

Georgia was periodically and repeatedly characterized by the signs and cycles of state dissolution in 1991-2012 throughout the rule of three leading authorities. State dissolution itself was reflected as a lack of central authority's jurisdiction and influence over different distinct and autonomous republics in Georgia. It is noteworthy that certain facts and circumstances are brought in order to prove the given works objectives, such as the coup d'état against the government of President Zviad Gamsakhurdia that began in late 1991, the armed ethno-political conflicts in the Tskhinvali region and Abkhazia in 1991-1993, the terrorist attacks against President Eduard Shevardnadze during the 1990s and the crises in Pankisi and Kodori gorges, as well as the situation in the Autonomous Republic of Adjara in 1991-2004, and finally, the Samtskhe-Javakheti issue until the mid-2000s and Russo-Georgian "August War" in 2008 along with the special military operation in the Lopota valley, which appears as a kind of political ambiguity. The relevance of the research topic is confirmed by the activity of researchers, which is evident in the scientific works published during the last 10-15 years – Nargiza Gamisonia and Dodo Pertaia (2009), Dazmir Jojua (2010), Revaz Gachechiladze (2013, 2017), Report of the Public Defender's Office of Georgia (2014), Shota Vadachkoria (2014), Ucha Bluashvili (2015), Irakli Peradze (2018), Lia Melikishvili (2019), Vahram Ter-matevosyan and Brent Currie (2019), Dimitri Shvelidze (2021), Zviad Dzidziguri (2024) and Meka Khangoshvili (2024). Therefore, the findings of the working paper to some extents are based on an analysis of the main issues presented in the secondary sources, more specifically, in monographs, research reports, scientific articles and autobiographical books. Accordingly, the paper represents the so-called "desk research", but the use of rich library resources emphasizes the originality of the research approach. The main findings of the given work declare that the signs of a sort of state dissolution caused by external or internal reasons, increased or decreased in Georgia with certain periodicities (also called cycles). In particular, in the 1990s and especially in 2001-2003, the Georgian state was actually on the edge of dissolution, as many illegal armed groups, separatist movements, and a number of territorial units were outside the jurisdiction and control of the central government. Between 2004 and 2012, as a result of the central government's activities, the problem of the stubborn leader of Adjara was resolved, and the situation in Samtskhe-Javakheti was improved. However, President Mikheil Saakashvili's government was unable to handle with the issues of the integration of the Russian-occupied separatist units into the Georgian statehood, despite accessibility to the so-called "Upper Abkhazia".

Keywords: Georgia, state dissolution, wars, jurisdiction.

Introduction

The manifestations consisting of thousands of people of crowds set out from the beginning of second half of November in 1988 and the leaders of national liberation movement took part in it along with a local population. Noteworthy, there was a consensus between the late 1980s' protest organizers and their informal public movements about the restoration of state independence in Georgia and an unsatisfactory attitude towards a local Soviet government surge after a tragic event on 9 April of 1989. The leaders of the abovementioned movement founded "National Forum" during 13-15 March of 1990 and they declared a distrust against elections, which was organized by a local Communist party on 25 March. Nevertheless, after a failure of elections, "National Forum" divided into two camps: Zviad Gamsakhurdia's led "Round Table" and "National Congress", which was created by Gamsakhurdia's opponents. Hence, "Round Table" won a multi-party elections with great success on 28 October of 1990 and announced a restoration of Georgian republic according to a referendum held in 9 April of 1991. In the same year, Georgia's Supreme Council elected Zviad Gamsakhurdia as a president of Georgia (Shvelidze 2021).

Therefore, some kind of periodically repeatable signs and cycles of state dissolution are represented in the given work by which Georgia was characterized in 1991-2012 years in the framework of three different ruling party and it was reflected as an absence or a lack of state jurisdiction in the various distinct and autonomous republic. Hence, peculiar facts and events are brought in the given working paper: the coup d'état against the president Zviad Gamsakhurdia, the wars in Tskhinvali Region and Abkhazia in 1991-1993, also terrorist attacks against the President Eduard Shevardnadze in 1990s, the crises in Pankisi and Codori Gorges, as well as Adjarian and Samtskhe-Javakhetian issues, and lastly, Russo-Georgian August War in 2008 and a special military operation held in Lopota Valley in 2012.

A relevance of the research topic is confirmed by an active scientific approach towards an abovementioned theme, which is significant by the research papers published approximately during the last 10-15 years: Nargiza Gamisonia's and Dodo Pertaia's (2009), as well as Dazmir Jojua's monographies about August War's results, Revaz Gachechiladze's (2013; 2017) monographies related to a new and latest historical episodes, the report of the Public Defender's Office of Georgia (2014), Shota Vadachkoria's (2014) monography linked with the dilemma of Codori Corge, Ucha Bluashvili's (2015) monography about a Georgian political history until the Rose Revolution, Irakli Peradze's (2018) monography on Codori Gorges' historical-ethnological picture, Lia Melikishvili's (2019) monography related to the traditional culture and society, Vahram Ter-matevosyan and Brent Currie's (2019) scientific article on Samtskhe-Javakhetian issue, Dimitri Shvelidze's (2021) monography about national movement in Georgia and an overthrown of Gamsakhurdia's government, Zviad Dzidziguri's (2024) memoirs on the newest Georgian history, as well as Meka Khangoshvili's (2024) monography related to the history of Pankisi Corge, where the crises on the edge of 1990s and 2000s are mentioned simultaneously.

Research Methodology

The findings represented in the given working paper are based on the secondary sources, which is reflected in the monographies, reports, scientific articles and memoirs as an analysis of the main topics and their causal/correlative connections, when it comes to the signs and cycles in the state dissolution sphere. The

following research paper represents so-called Desk Research (unlike Field Research), nonetheless it points out an originality towards the research topic in terms of using rich library resources. Besides, the research period is chosen from the restoration of Georgia's independence, conditionally to the end of the President Saakashvili's government rule and, on the one hand, this circumstance represents some kind of limits of the given research due to the small scope of research paper, but, on the other hand, future prospects of the research topic.

Results

A coup d'état during the Winter of 1991-1992 against the president Zviad Gamsakhurdia's government: The coup d'état in Moscow failed on 21 August of 1991. Future President Boris Yeltsin detained rebellions. A member of Georgian National Academy of Sciences, Revaz Gachechiladze claims that "oppositional parties did not delay to blame Gamsakhurdia on the obedience to the Russian rebellions" (Gachechiladze 2013, 543). Lately, an ongoing conflict and tensions rose: the former defense minister Tengiz Kitovani and the parts of his National Guard along with the former prime-minister Tengiz Sigua and Jaba Ioseliani's informal military group called "Mkhedrioni" opened fire to the president Gamsakhurdia's supporters. Over a hundred of belligerents died during two weeks and many buildings were burnt into flames on the Rustaveli Avenue. Gachechiladze declares that this event "by law was fully illegal" (Gachechiladze 2013, 544). The professor of Tbilisi State University, historian Dimitri Shvelidze said that there was no "exact scientific evaluation" about the coup in Georgia. In "Political Confrontation and Overthrow of the National Government" Shvelidze makes a conclusion that the coup d'état in Georgia was carried out not through a "putsch", but through an armed uprising.

An armed conflict in Tskhinvali region (1991-1992) and war in Abkhazia (1992-1993): Fair to say that Abkhazian and Ossetian separatist aspirations traces to a long history, but tensions significantly rose in both of them in the second half of 1980s. It seemed that they acted the same way: Abkhazians restored the former Soviet autonomous republic, whereas at once Ossetians made a transition from an autonomous district to the republic and then declared it as an autonomous Soviet republic independently from Georgia. The hostilities in Tskhinvali region began in the early 1991 and in Abkhazia on 14 August of 1992, when a part of Georgian army crossed the administrative borderline in order to defend a railway from multiple armed robberies. Military actions in Tskhinvali region ended on 24 June of 1992 by a triple signed treaty between Georgian-Russian-Ossetian counterparts, but war in Abkhazia lasted until the fall of Sokhumi on 27 September of 1993.

The terrorist attacks against the President Eduard Shevardnadze throughout 1990s: Eduard Shevardnadze acted as a head of Georgian state during 1992-1995 years. At that same time, he served as a chairman of Georgian Parliament. According to Historian Ucha Bluashvili, the government tried to adopt a new constitution, which would abolish an office of prime-minister and declare Georgia as a presidential republic. A celebration was going to happen and Eduard Shevardnadze tried to attend that event on 29 August of 1995. Mkhedrioni grouping members staged a terrorist act against Shevardnadze's vehicle on the way to the mentioned event. Shevardnadze survived by a miracle. Later, it was announced that that terrorist act was organized by the minister of state security, Igor Giorgadze, who fled the country, but

Mkhedrioni's leader Ioseliani was taken into custody. Three years later, Georgian-Chechen informal military group opened a fire against Shevardnadze's governmental escort in Ortachala on 9 February of 1998 and Shevardnadze survived for the second time. But, multiple series of terrorist acts and coup attempts were ahead of it – on 19 February in the same year, dozens of terrorists captured UN representatives. Later, the hostages were realized and organizer Gocha Esebua was killed during the operation. Besides, Colonel Akaki Eliava with his armed supporters attempted to capture Kutaisi city, but defense minister David Tevzadze forced him to retreat to the direction of former positions. To sum up, negotiations were held with him and the situation temporarily cooled down (Bluashvili 2015).

“Crisis in Pankisi Gorge” in 1999-2001 years: After an eruption of second Russo-Chechen war in the territory of Russian Federation, thousands of Chechen refugees gathered in Pankisi Gorge of Kakheti region. Simultaneously, Chechen warriors along with different nationalities from Eastern Islamic countries joined immigrated refugees. In addition, hardened situation come into reality due to the bad conditions generally in Georgia on the edge of 1990-2000s. As a result, Meka Khangoshvili (a researcher from Duisi) depicts that crisis in Pankisi (Pankisi Crisis is a false appeal) erupted, namely, kidnapping, drug dealing and other sort of serious crime increased. Local Kist people stood up against already created situation. It is worth to note the fact that Chechen-Kist-Georgian unofficial military raid was organized in Abkhazia in 2001 and it resulted up to 15 casualties (Khangoshvili 2024, 193).

Autonomous republic of Adjara in 1991-2004 years: A famous public figure, Aslan Abashidze, which was a descendent of Memed Abashidze, served as an incumbent on various positions inside Autonomous Soviet Socialist Republic of Adjara in 1989-1991 years, but under the leadership of newly-elected president Zviad Gamsakhurdia, he was appointed as an acting chairman of Supreme Council in Autonomous Republic of Adjara. Afterwards, when Gamsakhurdia's government was overthrown, Aslan Abashidze took into advantage of support from Russian military base (near Gonio) and prohibited Georgian Guard or Mkhedrioni to enter in the controlled territory. Politician Zviad Dzidziguri claims that, in fact, Abashidze solely ruled Adjara from 1991 to 2004 years and “nearly established it as an independent state” (Dzidziguri 2024, 94): He avoid to transfer a revenue to central budget from Sarpi-Batumi ports. Also, he fully controlled the appointment process of concrete incumbents, etc. Noteworthy, Abashidze actively endorsed then-president Eduard Shevardnadze and managed to overcome a barrier on 1995 and 1999 parliamentary elections as a head of Democratic Revival Union (along with Union of Citizens of Georgia and National-Democratic Party). The situation was deteriorated after 2004 presidential elections in January, when Mikheil Saakashvili come into authority. Particularly, Abashidze acknowledged Rose Revolution as unconstitutional act and actually, expressed no confidence towards him. Some youth organizations such as “Kmara” (“Enough”) and “Our Adjara” were formed in Adjara. Abashidze exploded the Choloki Bridge and several heavy military vehicles started to patrol near it. In the end, he lose authority and fled to Russian Federation via an invitation from the government representative Igor Ivanov (Dzidziguri 2024).

Kodori Gorge in 1993-2006 years: Unlike Kodori Gorge (same as – Dali Gorge), Georgia lost its jurisdiction in Abkhazian territory after war in 1992-1993 years. Local Georgian Emzar Kvitsiani gathered 350 warriors consisting of the Svans in order to form the group called a “Hunter”. Historian Shota Vadachkoria declares

that the ‘Hunter’ managed to maintain control over Kodori and Chkhalt’a Gorges, as well as Marukh and Klukhori Passes during 1993-2006 years (Vadachkoria 2014, 309), whereas “Georgian defense ministry provided to supply it with weapons during 1999-2004 years (Vadachkoria 2024, 50). The leading political party United National Movement abolished the activities of “Hunter” in April of 2005 and conducted a small-scale military operation in the Codori Gorge on 26 July of 2006. Later, Codori Gorge was named as Upper Abkhazia. The government started to settle local infrastructure and maintain control over it until August War. Nevertheless, Georgian armed forces left the Gorge without hostilities. Ethnologist Irakli Peradze claims that “nearly 2600 ethnic Georgians left the Gorge, but nowadays up to forty Svans live there. Their main occupation is a rural life and operating a family-type hotels”. For now, “The Chuberi Pass is closed and it is necessary to pass through the Gulripshi district to reach Kodori Gorge” (Peradze 2018, 60).

The Situation in the Samtskhe-Javakheti region in the 1990s-2000s: Academic Liana Melikishvili explains centuries-old co-existence of Georgian and Armenian national minorities in the Georgian territory as a historical condition. Particularly, at once, Asians invaded in Armenia and the latter was seeking to find a shelter in historical Georgia (Melikishvili 2019, 61). Melikishvili depicts that during the last decades Armenian national minorities founded several public and political organizations among which Javakhk and Parnava were the most significant ones. Officially, Javakhk was created as a charitable organization, but in the reality, demanded a special form of governance (Melikishvili 2019, 70). By 2007 Russian 147th army was deployed in Akhalkalaki, but their removal triggered a change in the situation” (Gachechiladze 2013, 684). Certain experts think that some groups of local ethnic Armenian population were pinning their hopes on assistance from the Russians. For example, the researchers Vahram Ter-Matevosyan and Brent Currie note that “vast unemployment, social vulnerabilities, high rates of corruption and organized crime. Also, Georgian nationalism triggered negative feelings in the region (Vahram Ter-Matevosyan and Brent Currie 2019, 2). Nevertheless, a long history of coexistence of Georgians and Armenians, as well as an absence of supporting separatist aspirations from Armenian statehood, along with other reasons, provided avoidance of conflict in Samtskhe-Javakheti region (Vahram Ter-Matevosyan and Brent Currie 2019).

The results and evaluation of Russo-Georgian 2008 “August War”: Historian Dazmir Jojua states that Russian Federation pursued a destructive politics in Georgia’s conflict regions in 1994-2007 years. Particularly, Kremlin’s goal was to freeze already provoked war and to cancel Georgia’s membership into Euro-Atlantic structures. Afterwards of Russian economic embargo and military-political incidents in conflict regions in 2006-2007 years, separatists rejected every single peaceful proposal made from Georgian authority from January to July of the following year, which caused hostilities between them during 8-12 August. Russians captured Zugdidi, Poti, Senaki, also Gori, Kaspi, Khashuri and other Georgian cities. The war between Russia and Georgia officially ended on 12 August of 2008 with a bilaterally signed document by the EU’s then-president Nicholas Sarkozy (Jojua 2010). It is worth to note that even at the present times, one of the agreements’ articles is unfulfilled, which earlier aimed to return Russia to its’ preliminary positions. To sum up, Russo-Georgian war resulted in the death of 412 people, 1747 were wounded, military, transportation, civil, or other types of infrastructure were damaged or destroyed. People living in the conflict zones became internally-displaced or refugees, etc. (Gamisonia and Pertaia 2009). In conclusion,

historian Dazmir Jojua evaluates 2008 August War as a Russian aggression and demands ending the conflict, protection of local populations' rights, as well as a restoration of territorial integrity (Jojua 2010, 344).

A special operation in Lopota Valley in 2012: Georgian ministry of internal affairs spread official information on 28 August of 2012 – “Near to Georgian-Russian borderline, particularly, in the Georgian territory, an armed group is discovered. Ministry of internal affairs is conducting a special operation in order to detain that grouping” (The report of the Public Defender’s Office of Georgia 2014, 6). Hence, Georgian enforcements held an operation in Kakheti region, particularly, in Lopota Valley. According to official information, it caused a death of seven rebellions and three of Georgian enforcements. Georgia’s public defender with its own initiative started to investigate this fact and published appropriate report in 2014. Particularly, they concluded that it was unclear, when and how illegal armed groupings entered in or left the country (The report of the Public Defender’s Office of Georgia 2014, 36).

Conclusion

As a result of the given research, a periodically changeable state dissolution cycles and signs were stemmed from the abovementioned internal or external (same as – endogenic or exogenic) reasons. Namely, in 1990s and specifically, in 2001-2003 years, Georgian state factually was on the edge of dissolution, because many illegal armed groups, separatist movements or territorial unities were out of control and beyond of government’s jurisdiction. From the time period from 2004 to 2012 years, United National Movement resolved the issue of Adjara’s stubborn leader, whereas the situation developed in Samtskhe-Javakheti. The president Mikheil Saakashvili was unable to handle with the issue of conflict resolution and return of separatist units, in spite of the established control over so-called “Upper Abkhazia”. Besides, as it was mentioned in the methodology, due to small scope of the work, the study of events after 2012 represents a limitation of the research and, at the same time, provides a future perspective. Lastly, a number of recommendations were signified towards an official state structure and to those interested into politics: 1) Any type of government must be changed with democratic elections; 2) A lack of territorial integrity and jurisdiction will be a serious obstacle on the road of strong state-building.

Bibliography

1. Bluashvili, Ucha. 2015. Political History of Georgia, 1987-2003. Tbilisi: Publishing House “Universal”.
2. Dzidziguri, Zviad. 2024. Episodes from the Recent History of Georgia: The 1990s and beyond. Tbilisi: Caucasus University.
3. Gachechiladze, Revaz. 2013. Georgia in the World Context: Key Moments of Political Life in the 20th and 21st Centuries. First Edition. Tbilisi: Bakur Sulakauri Publishing House.
4. Gachechiladze, Revaz. 2017. Georgia in the World Context: Key Moments of Political Life in the 20th and 21st Centuries. Second Edition. Tbilisi: Bakur Sulakauri Publishing House.
5. Gamisonia, Nargiza and Dodo Pertaia. 2009. The Russian-Georgian War of 2008 and its Consequences. Tbilisi: Publishing House “Universal”.

6. Jojua, Dazmir. 2010. Russian Military Intervention in Georgia: The August 2008 War and Its Consequences. Tbilisi: Publishing House "Universal".
7. Khangoshvili, Meka. 2024. The Kists, Who Created the History of the Pankisi Gorge. Tbilisi: National Library of the Parliament of Georgia.
8. Melikishvili, Lia. 2019. Traditional Culture and Society. Tbilisi: Publishing House "Mtsignobari".
9. Peradze, Irakli. 2018. Dali Gorge: Historical-Ethnographic Essay. Tbilisi: Publishing House "Nekeri".
10. Public Defender's Office of Georgia. 2014. Report of the Public Council established under the Public Defender of Georgia on the special operation conducted on August 28, 2012 near the village of Lapankuri, in the Lopota Gorge. Tbilisi: Public Defender's Office of Georgia.
11. Shvelidze, Dimitri. 2021. Political Controversies and the Overthrow of National Government in Georgia: 1987-1992. Tbilisi: Publishing House "Artanuji".
12. Ter-matevosyan, Vahram and Brent Currie. 2019. A conflict that did not happen: revisiting the Javakhk affair in Georgia. Nations and Nationalism 25, no. 1: 340-360. https://www.researchgate.net/publication/326918500_A_conflict_that_did_not_happen_revisiting_the_Javakhk_affair_in_Georgia_Revisiting_the_Javakhk_affair_in_Georgia (06.05.2026).
13. Vadachkoria, Shota. 2014. The Dilemma of the Kodori Gorge and Georgian Socio-Political Opinion (1993-2010). Tbilisi: Publishing House "Georgika".

უნივერსიტეტი 2030 წელს: ხელოვნური ინტელექტი, სწავლების ახალი არქიტექტურა და პასუხისმგებლობის ეთიკა უმაღლეს განათლებაში

მარიამ დარბაიძე

პროფესორი, ბიოლოგიის დოქტორი
საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ
mariam.darbaidze@giu.edu.ge

გიორგი კობიძე
დოქტორანტი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი
g.kobidze@gmail.com
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12134>

აბსტრაქტი

ხელოვნური ინტელექტის სწრაფმა განვითარებამ უმაღლესი განათლება გარდაქმნის ახალ ეტაპზე გადაიყვანა, სადაც უნივერსიტეტი აღარ განიხილება მხოლოდ ცოდნის გადაცემის ინსტიტუციად, არამედ ყალიბდება როგორც ინტელექტუალური, ეთიკური და ციფრული ეკოსისტემა. 2030 წლის უნივერსიტეტის კონცეფცია გულისხმობს ისეთ საგანმანათლებლო გარემოს, სადაც AI ინტეგრირებულია სწავლების, კვლევის, შეფასების, ხარისხის უზრუნველყოფისა და ინსტიტუციური მმართველობის პროცესებში. თუმცა ტექნოლოგიური შესაძლებლობების ზრდასთან ერთად ჩნდება ფუნდამენტური კითხვა: ვინ იღებს პასუხისმგებლობას -ადამიანი თუ ალგორითმი?

სტატიის მიზანია ხელოვნური ინტელექტის როლის გაანალიზება უმაღლესი განათლების ტრანსფორმაციაში, პასუხისმგებლობის ახალი პარადიგმის განსაზღვრა და უნივერსიტეტის ისეთი მოდელის წარმოდგენა, სადაც AI არ ანაცვლებს აკადემიურ სუბიექტს, არამედ აძლიერებს ადამიანის ინტელექტუალურ, ეთიკურ და შემოქმედებით პოტენციალს. ნაშრომი ეფუძნება კონცეპტუალურ-ანალიტიკურ მიდგომას და ეყრდნობა UNESCO-ს, OECD-ის, ევროკავშირის AI Act-ისა და მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის დოკუმენტებში ასახულ თანამედროვე პრინციპებს. ნაშრომში დასაბუთებულია, რომ უნივერსიტეტის მომავალი არ განისაზღვრება მხოლოდ ტექნოლოგიური ინოვაციით; მისი მდგრადობა დამოკიდებულია ადამიანზე ორიენტირებულ მმართველობაზე, გამჭვირვალობაზე, აკადემიურ კეთილსინდისიერებაზე, პასუხისმგებლობის მკაფიო განაწილებასა და ხარისხის კულტურაზე.

საკვანძო სიტყვები: ხელოვნური ინტელექტი, უნივერსიტეტი 2030, უმაღლესი განათლება, ხარისხის უზრუნველყოფა, აკადემიური კეთილსინდისიერება, ალგორითმული პასუხისმგებლობა, AI ეთიკა.

შესავალი

XXI საუკუნის მესამე ათწლეული უმაღლესი განათლებისთვის არა მხოლოდ ციფრული ტრანსფორმაციის, არამედ ინსტიტუციური თვითგანსაზღვრის პერიოდად ყალიბდება. ხელოვნური ინტელექტის განვითარებამ უნივერსიტეტები დააყენა რეალობის წინაშე, სადაც

სწავლება, კვლევა, შეფასება და მმართველობა სულ უფრო მეტად ეყრდნობა მონაცემებს, ავტომატიზებულ სისტემებსა და ალგორითმულ ანალიზს. გენერაციული AI-ის გავრცელებამ განათლების სისტემებს მისცა ახალი შესაძლებლობები, თუმცა ამავე დროს გამოკვეთა პოლიტიკის, ეთიკის, გამჭვირვალობისა და პასუხისმგებლობის მკაფიო ჩარჩოების აუცილებლობა (Miao & Holmes, 2023).

უნივერსიტეტი 2030 წელს შეიძლება წარმოვიდგინოთ როგორც ჰიბრიდული ინტელექტის სივრცე, სადაც აკადემიური პერსონალი, სტუდენტი, ადმინისტრაცია და AI სისტემები ერთობლივად ქმნიან ცოდნას, მაგრამ საბოლოო ეთიკური და აკადემიური პასუხისმგებლობა რჩება ადამიანთან. OECD-ის AI პრინციპები განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს სანდო, ადამიანის უფლებებსა და დემოკრატიულ ღირებულებებზე დაფუძნებულ ხელოვნურ ინტელექტს (OECD, 2019). უმაღლესი განათლებისთვის ეს პრინციპი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს, რადგან უნივერსიტეტი ამზადებს არა მხოლოდ პროფესიონალებს, არამედ პასუხისმგებელ მოქალაქეებსაც.

სტატიის ცენტრალური თეზისია, რომ 2030 წლის უნივერსიტეტში AI უნდა განიხილებოდეს არა როგორც ადამიანის შემცვლელი, არამედ როგორც ინტელექტუალური ინფრასტრუქტურა, რომელიც აძლიერებს სწავლის პერსონალიზაციას, კვლევით პროდუქტიულობას, ხარისხის მონიტორინგს და გადაწყვეტილებების მონაცემებზე დაფუძნებულობას. თუმცა აღნიშნული შესაძლებლობები თან ახლავს ისეთ რისკებს, როგორიცაა აკადემიური კეთილსინდისიერების დარღვევა, ალგორითმული მიკერძოება, მონაცემთა კონფიდენციალურობა, შეფასების სამართლიანობა და პასუხისმგებლობის გაურკვევლობა.

პრობლემის დასმა

ხელოვნური ინტელექტის განათლებაში ინტეგრაციამ წარმოშვა პრინციპულად ახალი დილემა: თუ გადაწყვეტილება მიიღება AI სისტემის რეკომენდაციის საფუძველზე, ვის ეკისრება პასუხისმგებლობა შედეგზე - ალგორითმს, მის შემქმნელს, უნივერსიტეტს, ლექტორს თუ სტუდენტს? ეს კითხვა განსაკუთრებით აქტუალურია სტუდენტთა შეფასების, აკადემიური პროგრესის პროგნოზირების, მიღების პროცესების, პერსონალიზებული სასწავლო რეკომენდაციებისა და ხარისხის უზრუნველყოფის ანალიტიკის მიმართულებით.

ევროკავშირის Artificial Intelligence Act განათლებასთან დაკავშირებულ გარკვეულ AI სისტემებს მაღალი რისკის კატეგორიაში განიხილავს, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ისინი გავლენას ახდენენ პირის საგანმანათლებლო ან პროფესიულ ტრაექტორიაზე (European Parliament & Council of the European Union, 2024). ეს მიუთითებს, რომ განათლებაში AI-ის გამოყენება არ შეიძლება იყოს მხოლოდ ტექნიკური საკითხი; ის მოითხოვს სამართლებრივ, ეთიკურ და ინსტიტუციურ პასუხისმგებლობას.

ამ კონტექსტში უნივერსიტეტისთვის მთავარი ამოცანაა არა AI-ის აკრძალვა ან უპირობო მიღება, არამედ მისი მმართველობის ისეთი მოდელის შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს გამჭვირვალობას, სამართლიანობას, აკადემიურ თავისუფლებას და ხარისხის უწყვეტ გაუმჯობესებას.

კვლევის მიზანი და ამოცანები

ნაშრომის მიზანია ხელოვნური ინტელექტის ეპოქაში უნივერსიტეტის ტრანსფორმაციის გაანალიზება და 2030 წლის უნივერსიტეტისთვის პასუხისმგებლობის ადამიანზე ორიენტირებული მოდელის განსაზღვრა.

კვლევის ძირითადი ამოცანებია: AI-ის როლის გაანალიზება სწავლების, კვლევის, შეფასებისა და ხარისხის უზრუნველყოფის პროცესებში; ალგორითმული პასუხისმგებლობის ეთიკური და ინსტიტუციური განზომილებების განსაზღვრა; უნივერსიტეტი 2030-ის კონცეპტუალური მოდელის ჩამოყალიბება; და რეკომენდაციების შემუშავება AI-ის პასუხისმგებლიანი გამოყენებისთვის უმაღლეს განათლებაში.

მეთოდოლოგია

სტატია ეფუძნება კონცეპტუალურ-ანალიტიკურ კვლევით მიდგომას. გამოყენებულია დოკუმენტური ანალიზი, შედარებითი ინტერპრეტაცია და ნორმატიული შეფასება. ანალიზის ძირითადი წყაროებია საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და პოლიტიკის ჩარჩოები, მათ შორის UNESCO-ს სახელმძღვანელო გენერაციული AI-ის გამოყენების შესახებ განათლებასა და კვლევაში, OECD-ის AI პრინციპები, ევროკავშირის Artificial Intelligence Act და World Economic Forum-ის 2025 წლის ანგარიში მომავლის სამუშაოებისა და უნარების შესახებ.

აღნიშნული მეთოდოლოგია შეესაბამება ნაშრომის მიზანს, რადგან საკითხი მოითხოვს არა მხოლოდ ემპირიული მონაცემების აღწერას, არამედ ღირებულებით, ინსტიტუციურ და ეთიკურ ანალიზს. ნაშრომი განიხილავს AI-ს როგორც სოციალურ-ტექნოლოგიურ ფენომენს, რომლის ეფექტიანობა დამოკიდებულია არა მხოლოდ ალგორითმის შესაძლებლობებზე, არამედ იმ გარემოზე, რომელშიც იგი გამოიყენება.

ხელოვნური ინტელექტი როგორც უნივერსიტეტის ტრანსფორმაციული ფაქტორი

AI უმაღლეს განათლებაში შეიძლება გამოყენებულ იქნას რამდენიმე ძირითადი მიმართულებით: სწავლების პერსონალიზაცია, სტუდენტთა პროგრესის ანალიტიკა, აკადემიური წერის მხარდაჭერა, კვლევითი მონაცემების დამუშავება, ადმინისტრაციული პროცესების ავტომატიზაცია და ხარისხის უზრუნველყოფის მტკიცებულებებზე დაფუძნებული მართვა. UNESCO ხაზს უსვამს, რომ გენერაციული AI-ის განვითარებამ განათლების სისტემებს ახალი შესაძლებლობები მისცა, მაგრამ ამავე დროს მოითხოვს რეგულაციების, პოლიტიკისა და ადამიანური შესაძლებლობების გაძლიერება (Miao & Holmes, 2023).

2030 წლის უნივერსიტეტში სწავლება აღარ იქნება მხოლოდ ლექციისა და გამოცდის ხაზოვანი მოდელი. ის გადაიქცევა ადაპტურ, მონაცემებზე დაფუძნებულ და სტუდენტზე ორიენტირებულ პროცესად. AI შეძლებს სტუდენტის ინდივიდუალური პროგრესის ანალიზს, სასწავლო მასალის რეკომენდაციას, უკუკავშირის გენერირებას და სწავლის სირთულეების ადრეულ იდენტიფიცირებას. თუმცა ეს პროცესი ეფექტიანია მხოლოდ მაშინ, როდესაც საბოლოო პედაგოგიური გადაწყვეტილება რჩება აკადემიურ პერსონალთან.

კვლევის მიმართულებით AI ზრდის ინფორმაციის დამუშავების სიჩქარეს, ამარტივებს ლიტერატურის სისტემატიზაციას, ეხმარება მონაცემთა ანალიზს და ქმნის ახალი კვლევითი კითხვების ფორმულირების შესაძლებლობას. მიუხედავად ამისა, AI ვერ ცვლის მკვლევრის ეთიკურ პასუხისმგებლობას, მეთოდოლოგიურ სიზუსტესა და ინტერპრეტაციის კრიტიკულ უნარს.

ხარისხის უზრუნველყოფა AI-ის ეპოქაში

ხარისხის უზრუნველყოფის სისტემა 2030 წლის უნივერსიტეტში უნდა გადაიქცეს რეაქტიული კონტროლის მექანიზმიდან პროგნოზირებად, ანალიტიკურ და განვითარებისკენ მიმართულ სისტემად. AI შეიძლება გამოყენებულ იქნას სტუდენტთა უკუკავშირის ანალიზისთვის, სასწავლო შედეგების მიღწევის მონიტორინგისთვის, პროგრამის შეფასების მონაცემების ინტეგრირებისთვის და რისკების ადრეული იდენტიფიცირებისთვის.

თუმცა ხარისხის უზრუნველყოფაში AI-ის გამოყენება მოითხოვს განსაკუთრებულ სიფრთხილეს. ხარისხის კულტურა ვერ ჩამოყალიბდება მხოლოდ ავტომატიზებული ინდიკატორებით. ხარისხი არის არა მხოლოდ მონაცემი, არამედ ღირებულებითი შეთანხმება უნივერსიტეტის აკადემიურ საზოგადოებაში. ამიტომ AI უნდა იყოს ინსტრუმენტი, რომელიც ეხმარება ხარისხის უზრუნველყოფის სამსახურს, აკადემიურ პერსონალსა და ადმინისტრაციას მტკიცებულებებზე დაფუძნებული გადაწყვეტილებების მიღებაში, მაგრამ არ უნდა იქცეს მექანიკურ კონტროლის ან ზედამხედველობის სისტემად.

AI-ზე დაფუძნებულმა ხარისხის ანალიტიკამ შეიძლება გააძლიეროს პროგრამის მონიტორინგი, თუმცა იგი უნდა დაეფუძნოს ადამიანის პროფესიულ განსჯას. მონაცემი ხარისხის შესახებ არ არის თვითკმარი დასკვნა; იგი საჭიროებს კონტექსტს, განმარტებას და აკადემიური მიზანშეწონილობის შეფასებას.

ადამიანი თუ ალგორითმი: პასუხისმგებლობის ახალი პარადიგმა

AI-ის ეპოქაში პასუხისმგებლობა უნდა განვიხილოთ არა როგორც ალგორითმისთვის გადაცემული ფუნქცია, არამედ როგორც ადამიანისა და ტექნოლოგიის ურთიერთქმედებაში განაწილებული, მაგრამ საბოლოოდ ადამიანზე დამყარებული მმართველობითი ვალდებულება. ალგორითმი შეიძლება აწარმოებდეს რეკომენდაციას, პროგნოზს ან შეფასების დამხმარე ანალიზს, მაგრამ ის არ ფლობს მორალურ ცნობიერებას, კონტექსტურ პასუხისმგებლობასა და ეთიკურ განსჯას.

OECD-ის AI პრინციპების მიხედვით, ხელოვნური ინტელექტი უნდა იყოს სანდო, გამჭვირვალე, ადამიანის უფლებებთან შესაბამისი და ანგარიშვალდებული (OECD, 2019). უნივერსიტეტის შემთხვევაში ეს ნიშნავს, რომ AI სისტემების გამოყენება უნდა ეფუძნებოდეს სტუდენტისა და პერსონალის ინფორმირებულობას, მონაცემთა დაცვის სტანდარტებს, ალგორითმული გადაწყვეტილებების ახსნადობას, ადამიანის ზედამხედველობას და გასაჩივრების მექანიზმებს.

ამრიგად, კითხვაზე - „ვინ იღებს პასუხისმგებლობას: ადამიანი თუ ალგორითმი?“ - აკადემიური პასუხი ასეთია: ალგორითმი შეიძლება იყოს გადაწყვეტილების მხარდამჭერი, მაგრამ

პასუხისმგებლობის მატარებელი რჩება ადამიანი და ინსტიტუცია. უნივერსიტეტმა უნდა შექმნას ისეთი პოლიტიკა, სადაც AI-ის გამოყენების ყველა ეტაპზე განსაზღვრული იქნება პასუხისმგებელი სუბიექტი: სტუდენტი პასუხისმგებელია AI-ის კეთილსინდისიერ გამოყენებაზე; ლექტორი პასუხისმგებელია შეფასების აკადემიურ სამართლიანობაზე; ადმინისტრაცია პასუხისმგებელია სისტემის შერჩევასა და რეგულაციაზე; უნივერსიტეტი კი პასუხისმგებელია ეთიკურ, სამართლებრივ და ხარისხობრივ ჩარჩოზე.

აკადემიური კეთილსინდისიერება და შეფასების მომავალი

გენერაციული AI-ის გავრცელებამ განსაკუთრებული გამოწვევა შეუქმნა აკადემიურ კეთილსინდისიერებას. ტრადიციული წერიტი დავალებები, ესეები და რეფერატები აღარ არის საკმარისი სტუდენტის ინდივიდუალური ცოდნის შესაფასებლად, თუ არ არსებობს შეფასების მრავალკომპონენტური და ავთენტური სისტემა. უნივერსიტეტმა უნდა გადაინაცვლოს შეფასების ისეთ მოდელზე, სადაც ყურადღება გამახვილდება არა მხოლოდ საბოლოო პროდუქტზე, არამედ პროცესზე: იდეის ფორმულირება, წყაროების კრიტიკული ანალიზი, ზეპირი დაცვა, პრაქტიკული ამოცანის გადაწყვეტა, რეფლექსიური ანგარიში და AI-ის გამოყენების დეკლარირება.

AI-ის აკრძალვა ვერ იქნება გრძელვადიანი სტრატეგია. უფრო ეფექტიანია AI-გამჭვირვალე შეფასების პოლიტიკა, სადაც სტუდენტს ეცოდინება, როდის, როგორ და რა ფარგლებში შეუძლია AI-ის გამოყენება. ამგვარი მიდგომა აძლიერებს აკადემიურ კეთილსინდისიერებას, რადგან სტუდენტი სწავლობს არა ტექნოლოგიის დამალვას, არამედ მის ეთიკურ და პასუხისმგებლიან გამოყენებას.

შეფასების ახალი მოდელი უნდა ეფუძნებოდეს კომპეტენციების დემონსტრირებას რეალურ ან სიმულირებულ სიტუაციებში. ამისთვის მნიშვნელოვანია ზეპირი პრეზენტაციები, პროექტზე დაფუძნებული სწავლება, პორტფოლიო, პრაქტიკული დავალებები, ჯგუფური დისკუსია და ინდივიდუალური რეფლექსია.

უნივერსიტეტი 2030: კონცეპტუალური მოდელი

2030 წლის უნივერსიტეტი შეიძლება განისაზღვროს როგორც ხუთგანზომილებიანი სისტემა. პირველი განზომილებაა AI წიგნიერება: უნივერსიტეტი ავითარებს AI კომპეტენციას ყველა სტუდენტისა და პერსონალისთვის, მიუხედავად დარგისა. მეორეა სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლება: AI გამოიყენება ინდივიდუალური სასწავლო გზების შესაქმნელად, მაგრამ პედაგოგიური გადაწყვეტილება რჩება ლექტორთან.

მესამე განზომილებაა ეთიკური მმართველობა: უნივერსიტეტი ქმნის AI პოლიტიკას, რომელიც მოიცავს მონაცემთა დაცვას, გამჭვირვალობას, აკადემიურ კეთილსინდისიერებასა და პასუხისმგებლობის განაწილებას. მეოთხეა ხარისხის ანალიტიკა: ხარისხის უზრუნველყოფა ეფუძნება მონაცემებს, მაგრამ მონაცემთა ინტერპრეტაცია ხორციელდება აკადემიური და ეთიკური კონტექსტის გათვალისწინებით. მეხუთე განზომილებაა ადამიანური უპირატესობა: AI ვერ ანაცვლებს კრეატიულობას, ემპათიას, კრიტიკულ აზროვნებას, ღირებულებით განსჯასა და აკადემიურ პასუხისმგებლობას.

World Economic Forum-ის 2025 წლის ანგარიში მიუთითებს, რომ 2025-2030 წლებში შრომის ბაზრის ტრანსფორმაცია მნიშვნელოვნად შეცვლის მოთხოვნად უნარებს, განსაკუთრებით ტექნოლოგიური, ანალიტიკური და ადამიანური უნარების მიმართულებით (World Economic Forum, 2025). შესაბამისად, უნივერსიტეტმა უნდა მოამზადოს სტუდენტი არა მხოლოდ არსებული პროფესიებისთვის, არამედ ისეთი მომავლისთვის, სადაც ადამიანი და AI ერთობლივად ქმნიან ღირებულებას.

დისკუსია

AI-ის ინტეგრაცია უმაღლეს განათლებაში არ არის მხოლოდ ტექნოლოგიური რეფორმა; ეს არის აკადემიური კულტურის ცვლილება. უნივერსიტეტს სჭირდება ახალი სოციალური კონტრაქტი სტუდენტთან, პერსონალთან და საზოგადოებასთან. ეს კონტრაქტი უნდა ეფუძნებოდეს პრინციპს: AI შეიძლება იყოს ძლიერი ინსტრუმენტი, მაგრამ ის არ შეიძლება გახდეს აკადემიური პასუხისმგებლობის შემცვლელი.

უმაღლესი განათლებისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ბალანსი ინოვაციასა და სიფრთხილეს შორის. თუ უნივერსიტეტი AI-ს მხოლოდ საფრთხედ აღიქვამს, ის დაკარგავს განვითარების შესაძლებლობას. თუ AI-ს უკონტროლოდ მიიღებს, შეიძლება დაკარგოს აკადემიური სანდოობა, სამართლიანობა და ადამიანის ცენტრალური როლი. ამიტომ საჭიროა მესამე გზა - პასუხისმგებლიანი ინოვაცია.

პასუხისმგებლიანი ინოვაცია გულისხმობს, რომ უნივერსიტეტი AI-ს იყენებს არა კონტროლის გასაძლიერებლად, არამედ სწავლის გასაუმჯობესებლად; არა ადამიანის ჩანაცვლებისთვის, არამედ ადამიანის შესაძლებლობების გასაფართოებლად; არა აკადემიური პროცესის მექანიზაციისთვის, არამედ ხარისხის კულტურის გასაღრმავებლად.

რეკომენდაციები

უნივერსიტეტებისთვის მიზანშეწონილია AI-ის გამოყენების ინსტიტუციური პოლიტიკის შემუშავება, რომელიც განსაზღვრავს ნებადართულ, შეზღუდულ და აკრძალულ პრაქტიკებს. აღნიშნული პოლიტიკა უნდა მოიცავდეს აკადემიური კეთილსინდისიერების წესებს, მონაცემთა დაცვის მექანიზმებს, პასუხისმგებელი სუბიექტების განსაზღვრას და გადაწყვეტილებების გასაჩივრების პროცედურებს.

აუცილებელია AI წიგნიერების სავალდებულო ტრენინგების დანერგვა სტუდენტებისა და აკადემიური პერსონალისთვის. შეფასების სისტემა უნდა გადაკეთდეს ავთენტურ, პროცესზე ორიენტირებულ და მრავალკომპონენტურ მოდელად. ხარისხის უზრუნველყოფის პროცესებში AI უნდა გამოიყენებოდეს როგორც ანალიტიკური მხარდაჭერა და არა როგორც საბოლოო გადაწყვეტილების მიმღები მექანიზმი.

მიზანშეწონილია AI ეთიკის კომიტეტის ან სამუშაო ჯგუფის შექმნა, რომელიც გააკონტროლებს AI სისტემების გამოყენების აკადემიურ, სამართლებრივ და ეთიკურ შესაბამისობას. ყველა AI-ზე დაფუძნებული გადაწყვეტილება უნდა იყოს ახსნადი, დოკუმენტირებული და ადამიანური გადამოწმებისთვის ხელმისაწვდომი.

დასკვნა

2030 წლის უნივერსიტეტი იქნება არა მხოლოდ ციფრული, არამედ ეთიკური და ადამიანზე ორიენტირებული უნივერსიტეტი. AI გარდაქმნის სწავლების, კვლევის, შეფასებისა და ხარისხის უზრუნველყოფის პროცესებს, მაგრამ ვერ ჩაანაცვლებს აკადემიური საზოგადოების მთავარ ფუნქციას - ცოდნის პასუხისმგებლიან შექმნას, გადაცემასა და კრიტიკულ გააზრებას.

ხელოვნური ინტელექტის ეპოქაში უნივერსიტეტის მთავარი კითხვა აღარ არის მხოლოდ „როგორ გამოვიყენოთ AI?“. უფრო მნიშვნელოვანი კითხვა ხდება: „როგორ შევინარჩუნოთ ადამიანის პასუხისმგებლობა, როდესაც გადაწყვეტილებების მიღებაში ალგორითმები მონაწილეობენ?“ სწორედ ამ კითხვაზე პასუხი განსაზღვრავს, იქნება თუ არა უნივერსიტეტი 2030 წელს მხოლოდ ტექნოლოგიურად განვითარებული ინსტიტუცია, თუ გახდება ჭეშმარიტად ინტელექტუალური, სამართლიანი და პასუხისმგებლიანი აკადემიური ეკოსისტემა.

სტატიის მთავარი დასკვნაა, რომ პასუხისმგებლობა ვერ გადაეცემა ალგორითმს. პასუხისმგებლობა ეკისრება ადამიანს, ინსტიტუციას და აკადემიურ კულტურას. AI არის ინსტრუმენტი; უნივერსიტეტი კი რჩება ღირებულებითი სივრცე, სადაც ტექნოლოგია უნდა ემსახურობოდეს ადამიანის განვითარებას, ცოდნის ხარისხს და საზოგადოების პროგრესს.

ბიბლიოგრაფია:

1. European Parliament and Council of the European Union. (2024). Regulation (EU) 2024/1689 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>
2. Miao, F., & Holmes, W. (2023). Guidance for generative AI in education and research. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693>
3. OECD. (2019). OECD principles on artificial intelligence. Organisation for Economic Co-operation and Development. <https://oecd.ai/en/ai-principles>
4. World Economic Forum. (2025). The future of jobs report 2025. World Economic Forum. <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2025/>

The University in 2030: Artificial Intelligence, a New Architecture of Teaching, and the Ethics of Responsibility in Higher Education

Mariam Darbaidze

Professor, Doctor of Biology Georgian International University (GIU)

mariam.darbaidze@giu.edu.ge

Giorgi Kobidze

Doctoral student, Caucasus International University

g.kobidze@gmail.com

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12134>

Abstract

The rapid development of artificial intelligence has moved higher education into a new phase of transformation, where the university is no longer viewed solely as an institution for knowledge transmission but as an intellectual, ethical, and digital ecosystem. The concept of the university in 2030 implies an educational environment in which AI is integrated into teaching, research, assessment, quality assurance, and institutional decision-making. However, as technological capabilities expand, a fundamental question emerges: who assumes responsibility - the human or the algorithm? This article aims to analyze the role of artificial intelligence in the transformation of higher education, define a new paradigm of responsibility, and propose a university model in which AI does not replace the academic subject but strengthens human intellectual, ethical, and creative potential. The study is based on a conceptual-analytical approach and draws on contemporary principles reflected in documents by UNESCO, OECD, the European Union Artificial Intelligence Act, and the World Economic Forum. The paper argues that the future of the university is not determined solely by technological innovation; its sustainability depends on human-centered governance, transparency, academic integrity, a clear framework for distributed responsibility, and a strong culture of quality.

Keywords: artificial intelligence, university 2030, higher education, quality assurance, academic integrity, algorithmic accountability, AI ethics.

Introduction

The third decade of the 21st century is taking shape for higher education not only as a period of digital transformation, but as a period of institutional self-definition. The development of artificial intelligence has confronted universities with a reality in which teaching, research, assessment, and governance increasingly rely on data, automated systems, and algorithmic analysis. The spread of generative AI has given education systems new opportunities, while at the same time highlighting the necessity of clear frameworks for policy, ethics, transparency, and responsibility (Miao & Holmes, 2023).

The university of 2030 can be imagined as a space of hybrid intelligence, in which academic staff, students, administration, and AI systems jointly create knowledge, but ultimate ethical and academic responsibility remains with the human being. The OECD's AI Principles place particular emphasis on artificial intelligence that is trustworthy and based on human rights and democratic values (OECD, 2019). For

higher education this principle takes on special significance, since the university trains not only professionals but also responsible citizens.

The central thesis of the article is that in the university of 2030, AI should be regarded not as a substitute for the human being, but as an intellectual infrastructure that strengthens the personalization of learning, research productivity, quality monitoring, and the data-driven grounding of decisions. However, these opportunities are accompanied by risks such as violations of academic integrity, algorithmic bias, data privacy concerns, fairness of assessment, and ambiguity of responsibility.

Statement of the Problem

The integration of artificial intelligence into education has given rise to a fundamentally new dilemma: if a decision is made on the basis of an AI system's recommendation, who bears responsibility for the outcome — the algorithm, its creator, the university, the instructor, or the student? This question is especially relevant with regard to student assessment, the forecasting of academic progress, admissions processes, personalized learning recommendations, and quality assurance analytics.

The European Union's Artificial Intelligence Act classifies certain AI systems related to education in the high-risk category, particularly when they influence a person's educational or professional trajectory (European Parliament & Council of the European Union, 2024). This indicates that the use of AI in education cannot be treated as a purely technical matter; it requires legal, ethical, and institutional responsibility.

In this context, the main task for the university is not to prohibit or unconditionally accept AI, but to create a model of governance for it that ensures transparency, fairness, academic freedom, and the continuous improvement of quality.

Purpose and Objectives of the Research

The purpose of the paper is to analyze the transformation of the university in the age of artificial intelligence and to define a human-centered model of responsibility for the university of 2030.

The main objectives of the research are: to analyze the role of AI in the processes of teaching, research, assessment, and quality assurance; to define the ethical and institutional dimensions of algorithmic responsibility; to formulate a conceptual model of University 2030; and to develop recommendations for the responsible use of AI in higher education.

Methodology

The article is based on a conceptual-analytical research approach. Document analysis, comparative interpretation, and normative assessment are employed. The main sources of analysis are the frameworks and policies of international organizations, including UNESCO's guidance on the use of generative AI in education and research, the OECD's AI Principles, the European Union's Artificial Intelligence Act, and the World Economic Forum's 2025 report on the future of jobs and skills.

This methodology corresponds to the purpose of the paper, since the subject requires not only the description of empirical data, but also value-based, institutional, and ethical analysis. The paper treats AI as a socio-technological phenomenon whose effectiveness depends not only on the algorithm's capabilities, but also on the environment in which it is used.

Artificial Intelligence as a Transformative Factor of the University

AI can be used in higher education in several key directions: the personalization of teaching, analytics of student progress, support for academic writing, the processing of research data, the automation of administrative processes, and evidence-based management of quality assurance. UNESCO emphasizes that the development of generative AI has given education systems new opportunities, while at the same time requiring the strengthening of regulations, policy, and human capacities (Miao & Holmes, 2023).

In the university of 2030, teaching will no longer be merely a linear model of lectures and examinations. It will become an adaptive, data-driven, and student-centered process. AI will be able to analyze a student's individual progress, recommend learning materials, generate feedback, and identify learning difficulties at an early stage. However, this process is effective only when the final pedagogical decision remains with the academic staff.

In the direction of research, AI increases the speed of information processing, simplifies the systematization of literature, assists with data analysis, and creates opportunities for formulating new research questions. Nevertheless, AI cannot replace the researcher's ethical responsibility, methodological precision, and critical capacity for interpretation.

Quality Assurance in the Age of AI

The quality assurance system in the university of 2030 must transform from a reactive control mechanism into a predictive, analytical system oriented toward development. AI can be used for the analysis of student feedback, monitoring the achievement of learning outcomes, integrating program evaluation data, and the early identification of risks.

However, the use of AI in quality assurance requires particular caution. A culture of quality cannot be formed by automated indicators alone. Quality is not merely data, but a value-based agreement within the university's academic community. Therefore, AI should be a tool that helps the quality assurance service, academic staff, and administration make evidence-based decisions, but it must not become a mechanical system of control or surveillance.

AI-based quality analytics can strengthen program monitoring, but it must be grounded in human professional judgment. Data about quality is not a self-sufficient conclusion; it requires context, interpretation, and an assessment of academic appropriateness.

Human Being or Algorithm: A New Paradigm of Responsibility

In the age of AI, responsibility must be regarded not as a function transferred to the algorithm, but as a governance obligation that is distributed within the interaction of human and technology, yet ultimately

rests upon the human being. An algorithm may produce a recommendation, a forecast, or supporting analysis for assessment, but it does not possess moral consciousness, contextual responsibility, or ethical judgment.

According to the OECD's AI Principles, artificial intelligence should be trustworthy, transparent, consistent with human rights, and accountable (OECD, 2019). For the university, this means that the use of AI systems must be based on informing students and staff, data protection standards, the explainability of algorithmic decisions, human oversight, and mechanisms for appeal.

Thus, in answer to the question — "Who bears responsibility: the human being or the algorithm?" — the academic answer is as follows: the algorithm can be a support for decision-making, but the bearer of responsibility remains the human being and the institution. The university must create a policy in which, at every stage of AI use, the responsible subject is clearly defined: the student is responsible for the honest use of AI; the instructor is responsible for the academic fairness of assessment; the administration is responsible for the selection and regulation of the system; and the university is responsible for the ethical, legal, and quality framework.

Academic Integrity and the Future of Assessment

The spread of generative AI has posed a particular challenge to academic integrity. Traditional written assignments, essays, and papers are no longer sufficient to assess a student's individual knowledge, unless a multi-component and authentic system of assessment exists. The university must shift toward a model of assessment in which attention is focused not only on the final product, but on the process: the formulation of ideas, the critical analysis of sources, oral defense, the solving of practical tasks, reflective reporting, and the declaration of AI use.

Banning AI cannot be a long-term strategy. A more effective approach is an AI-transparent assessment policy, in which the student knows when, how, and within what limits they may use AI. This approach strengthens academic integrity, since the student learns not to conceal technology, but to use it ethically and responsibly.

The new model of assessment should be based on the demonstration of competencies in real or simulated situations. For this purpose, oral presentations, project-based learning, portfolios, practical assignments, group discussion, and individual reflection are important.

University 2030: A Conceptual Model

The university of 2030 can be defined as a five-dimensional system. The first dimension is AI literacy: the university develops AI competence for all students and staff, regardless of field. The second is student-centered learning: AI is used to create individual learning pathways, but the pedagogical decision remains with the instructor.

The third dimension is ethical governance: the university creates an AI policy that includes data protection, transparency, academic integrity, and the distribution of responsibility. The fourth is quality analytics: quality assurance is based on data, but the interpretation of data is carried out with consideration of

academic and ethical context. The fifth dimension is human advantage: AI cannot replace creativity, empathy, critical thinking, value-based judgment, and academic responsibility.

The World Economic Forum's 2025 report indicates that between 2025 and 2030 the transformation of the labor market will significantly change the skills in demand, particularly in the direction of technological, analytical, and human skills (World Economic Forum, 2025). Accordingly, the university must prepare students not only for existing professions, but for a future in which human beings and AI jointly create value.

Discussion

The integration of AI into higher education is not merely a technological reform; it is a change in academic culture. The university needs a new social contract with students, staff, and society. This contract must be based on the principle that AI can be a powerful tool, but it cannot become a substitute for academic responsibility.

For higher education, balance between innovation and caution is of particular importance. If the university perceives AI only as a threat, it will lose the opportunity for development. If it accepts AI without control, it may lose academic trustworthiness, fairness, and the central role of the human being. Therefore, a third path is needed — responsible innovation.

Responsible innovation implies that the university uses AI not to strengthen control, but to improve learning; not to replace the human being, but to expand human capabilities; not to mechanize the academic process, but to deepen the culture of quality.

Recommendations

It is advisable for universities to develop an institutional policy on the use of AI that defines permitted, restricted, and prohibited practices. This policy should include rules of academic integrity, data protection mechanisms, the definition of responsible subjects, and procedures for appealing decisions.

It is necessary to introduce mandatory AI literacy training for students and academic staff. The assessment system should be transformed into an authentic, process-oriented, multi-component model. In quality assurance processes, AI should be used as analytical support and not as the mechanism that makes the final decision.

It is advisable to create an AI ethics committee or working group that will oversee the academic, legal, and ethical compliance of the use of AI systems. Every AI-based decision should be explainable, documented, and available for human verification.

Conclusion

The university of 2030 will be not only a digital university, but an ethical and human-centered one. AI will transform the processes of teaching, research, assessment, and quality assurance, but it will not be able to replace the main function of the academic community — the responsible creation, transmission, and critical understanding of knowledge.

In the age of artificial intelligence, the main question for the university is no longer only "How should we use AI?" A more important question becomes: "How do we preserve human responsibility when algorithms participate in decision-making?" It is precisely the answer to this question that will determine whether the university of 2030 will be only a technologically developed institution, or will become a truly intellectual, fair, and responsible academic ecosystem.

The article's main conclusion is that responsibility cannot be transferred to the algorithm. Responsibility rests with the human being, the institution, and academic culture. AI is a tool; the university remains a space of values, where technology must serve human development, the quality of knowledge, and the progress of society.

Bibliography:

1. European Parliament and Council of the European Union. (2024). Regulation (EU) 2024/1689 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>
2. Miao, F., & Holmes, W. (2023). Guidance for generative AI in education and research. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693>
3. OECD. (2019). OECD principles on artificial intelligence. Organisation for Economic Co-operation and Development. <https://oecd.ai/en/ai-principles>
4. World Economic Forum. (2025). The future of jobs report 2025. World Economic Forum. <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2025/>

ხელოვნური ინტელექტი და პერსონალიზაცია ტურიზმში: ციფრული ტრანსფორმაციის გავლენა მომხმარებელთა გამოცდილებაზე

სოფიკო თევდორაძე

საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ, პროფესორი

Sofa.tevdoradze@giu.edu.ge

გიორგი ხიდელშელი

საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ, ასისტენტ პროფესორი

Giorgi.khidesheli@giu.edu.ge

თამარ მეტრეველი

საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ, მოწვეული პერსონალი

Tamar.metreveli@giu.edu.ge

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12135>

აბსტრაქტი

ციფრული ტრანსფორმაცია დღეს ტურიზმის ინდუსტრიის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს მამოძრავებელ ძალას წარმოადგენს, რომელიც ძირეულად ცვლის როგორც სერვისების მიწოდების ფორმებს, ისე მომხმარებელთა გამოცდილების ჩამოყალიბების პროცესს. თანამედროვე ტექნოლოგიური პროგრესი, განსაკუთრებით ხელოვნური ინტელექტის (AI) სწრაფი განვითარება, შესაძლებლობას აძლევს ტურისტულ კომპანიებს უფრო ეფექტურად უპასუხონ მომხმარებელთა ინდივიდუალურ მოთხოვნებს და შექმნან მაღალი ხარისხის, პერსონალიზებული მომსახურება.

ამ კონტექსტში, პერსონალიზაციის თანამედროვე მიდგომები მნიშვნელოვან როლს ასრულებს მოგზაურების ქცევის ანალიზში, მათი საჭიროებების წინასწარ განსაზღვრასა და შესაბამისი შეთავაზებების ფორმირებაში. ხელოვნური ინტელექტის ინსტრუმენტები — მათ შორის გენერაციული მოდელები, ჩატბოტები და რეკომენდაციული სისტემები — უზრუნველყოფენ მომხმარებელთა გამოცდილების გაუმჯობესებას და ზრდიან კმაყოფილების დონეს.

კვლევის მიზანია ციფრული ტრანსფორმაციის გავლენის შეფასება მომხმარებელთა გამოცდილებაზე და ხელოვნური ინტელექტისა და პერსონალიზაციის როლის განსაზღვრა ტურიზმის ინდუსტრიაში. მეთოდოლოგიურად, კვლევა ეფუძნება უახლესი საერთაშორისო აკადემიური წყაროების სისტემატურ ანალიზს.

მიღებული შედეგები აჩვენებს, რომ AI-ის ინტეგრაცია აუმჯობესებს სერვისების ეფექტიანობას, ამცირებს ხარჯებს და ზრდის მომხმარებელთა კმაყოფილებას, თუმცა პარალელურად წარმოშობს კონფიდენციალობასთან და ეთიკასთან დაკავშირებულ გამოწვევებს. კვლევა უსვამს ხაზს ადამიანის და ტექნოლოგიის ჰიბრიდული ინტეგრაციის მნიშვნელობას მდგრადი მომხმარებელთა გამოცდილების უზრუნველსაყოფად.

საკვანძო სიტყვები: ციფრული ტრანსფორმაცია, ხელოვნური ინტელექტი, პერსონალიზაცია, ტურიზმი, მომხმარებელთა გამოცდილება

1. შესავალი

ტურიზმი ერთ-ერთი ყველაზე სწრაფად განვითარებადი ინდუსტრია მსოფლიოში, სადაც თანამედროვე კონკურენტულ გარემოში ციფრულ ტექნოლოგიებს მნიშვნელოვანი გავლენა აქვს. ციფრული ტრანსფორმაცია არა მხოლოდ ცვლის მომსახურების მიწოდების მეთოდებს, არამედ ხელს უწყობს ახალი ბიზნეს მოდელების ჩამოყალიბებას, ზრდის მომხმარებელთა კმაყოფილებას და აძლიერებს ბრენდების კონკურენტუნარიანობას.

ხელოვნური ინტელექტი (AI) და პერსონალიზაცია ტურიზმში მნიშვნელოვან შესაძლებლობებს ქმნიან მომხმარებელთა მოთხოვნების პროგნოზირებისა და ინდივიდუალურად მორგებული შეთავაზებების გასაკეთებლად. Smart Tourism-ს შეუძლია მოიცვას სხვადასხვა ციფრული პლატფორმა, სენსორები და მონაცემთა ანალიტიკა, რაც კიდევ უფრო აუმჯობესებს მომხმარებელთა გამოცდილებას და პერსონალიზებულ მომსახურებას. Smart Tourism-ის, პერსონალიზაციის და AI-ის ინტეგრაცია მნიშვნელოვნად აუმჯობესებს მომსახურების ხარისხს, უზრუნველყოფს სწრაფ რეაგირებას მომხმარებლის საჭიროებებზე და ზრდის ბიზნესის ოპერაციულ ეფექტიანობას.

ციფრული ტრანსფორმაცია ასევე გულისხმობს მომხმარებელთა ქცევის, ფასეულობებისა და კომუნიკაციის სტილის ცვლილებებს. შედეგად, თანამედროვე ტურისტული კომპანიები ხდებიან არა მხოლოდ ტექნოლოგიურად განვითარებული, არამედ უფრო მომხმარებელზე ორიენტირებული.

2. კვლევის მიზანი

კვლევის მიზანია:

- შეისწავლოს ტურიზმში ციფრული ტრანსფორმაციის გავლენა მომხმარებელთა გამოცდილებაზე;
- გამოავლინოს AI-ის და პერსონალიზაციის პრაქტიკული მიღწევები და გამოწვევები;
- მომზადდეს საფუძველი მომავალი გრძელვადიანი კვლევებისა და ინოვაციური მიდგომების განვითარებისათვის ტურისტულ სექტორში.

3. ლიტერატურის მიმოხილვა

3.1 ხელოვნური ინტელექტი და პერსონალიზაცია ტურიზმში

ხელოვნური ინტელექტი (AI) და პერსონალიზაცია ტურიზმის ინდუსტრიაში მნიშვნელოვანი ინოვაციური საშუალებებია მომხმარებელთა გამოცდილების გაუმჯობესებისთვის. Siqi Wang & Qingjin Wang (2025) სისტემატურ მიმოხილვაში აჩვენებენ, რომ AI-ს გამოყენება საშუალებას აძლევს ტურისტულ კომპანიებს გაანალიზონ მომხმარებელთა ქცევა, წინასწარ განსაზღვრონ მათი საჭიროებები და შემუშავონ პერსონალიზებული შეთავაზებები. ავტორები ხაზს უსვამენ, რომ გენერაციული AI მოდელები, ჩატბოტები და რეკომენდაციული სისტემები ზრდიან მომსახურების ეფექტიანობას და მომხმარებელთა კმაყოფილებას, რაც მნიშვნელოვნად

აძლიერებს ბრენდების კონკურენტუნარიანობას. Smart Tourism-ის კონცეფცია ხაზს უსვამს, რომ ტექნოლოგიების ინტეგრაცია -AI, IoT, Big Data -ქმნის ინტელექტუალურ ტურისტულ გარემოს, რომელიც რეაგირებს ინდივიდუალურ მოთხოვნებზე და უზრუნველყოფს პერსონალიზებულ მომსახურებას (Wang & Wang, 2025).

Shin et al. (2026) ყურადღებას ამახვილებენ მომსახურების ინოვაციის ტიპებზე, რომლებიც გენერაციული AI-ის ინტეგრაციით შესაძლებელია. ისინი აღნიშნავენ, რომ AI-ს შეუძლია გაუმჯობესოს მომსახურების პერსონალიზაცია, უზრუნველყოს სწრაფი რეაგირება მომხმარებელთა მოთხოვნებზე და შექმნას ახალი ბიზნეს შესაძლებლობები ტურიზმში.

Rasulova (2025) პერსონალიზებულ მიდგომებზე ფოკუსირდება და ხაზს უსვამს, რომ ინდივიდუალურად მორგებული მომსახურება არა მხოლოდ ზრდის მომხმარებელთა კმაყოფილებას, არამედ აძლიერებს მათ ლოიალობას. ავტორი ამტკიცებს, რომ პერსონალიზაციის ეფექტიანობა განსაკუთრებით მაღალია იმ სერვისებში, სადაც მომხმარებელი აქტიურად ერწყმის გადაწყვეტილების მიღების პროცესს.

Dang & Nguyen (2023) აღნიშნავენ, რომ ტურიზმის და სტუმართმოყვარეობის სექტორში AI-ისა და პერსონალიზაციის ინტეგრაცია ხელს უწყობს ოპერაციული ეფექტიანობის ზრდას, ხარჯების შემცირებას და მომხმარებელზე ორიენტირებული მომსახურების შექმნას. მათი მიმოხილვა აჩვენებს, რომ ინოვაციური ტექნოლოგიების გამოყენება SME-ებში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რადგან ეს საშუალებას აძლევს მცირე და საშუალო კომპანიებს კონკურენცია გაუწიონ გლობალურ ბაზარზე.

3.2 მომხმარებელთა ფასეულობები და ტრანსფორმაციის გავლენა

ციფრული ტრანსფორმაცია არ შეესაბამება მხოლოდ ტექნოლოგიურ განახლებებს — ის შლის მომხმარებელთა მოთხოვნების დინამიურ ცვლილებებს. Wang & Wang (2025) ხაზს უსვამენ, რომ მომხმარებელთა მოლოდინი მოიცავს სწრაფ მომსახურებას, პერსონალიზებულ კომუნიკაციას, მრავალარხიან მხარდაჭერას და დისტანციურ გამოცდილებას. AI-ის და პერსონალიზაციის ჰიბრიდული ინტეგრაცია შექმნის მდგრადი მომხმარებელთა გამოცდილების გარემოს, სადაც ტექნოლოგია და ადამიანი თანაბრად მონაწილეობენ მომსახურების შექმნაში.

Shin et al. (2026) ამტკიცებენ, რომ მომხმარებელთა ახალი მოლოდინები ქმნის მოთხოვნას ინოვაციური ტექნოლოგიების, მათ შორის AI-ის ინტეგრაციაზე, რათა უზრუნველყოს მაღალი ხარისხის და ინდივიდუალური მომსახურება. ეს მიუთითებს, რომ ტექნოლოგიური პროგრესი თავისთავად არ კმარა - საჭიროა მომხმარებელზე ორიენტირებული ბიზნეს სტრატეგიები.

4. მეთოდოლოგია

კვლევა ეფუძნება სისტემატურ ლიტერატურულ მიმოხილვას, რომელიც მოიცავს უახლეს კვლევებს 2019–2026 წლების პერიოდში, საერთაშორისო ბაზებიდან, მათ შორის Scopus, Web of Science და სხვა აღიარებული აკადემიური რესურსებიდან. შერჩევის პროცესში გამოყენებულია სპეციალური კრიტერიუმები, როგორიცაა კვლევის სანდოობა, პუბლიკაციის ხარისხი და თემატური შესაბამისობა ტურიზმის სფეროში ხელოვნური ინტელექტის, პერსონალიზაციის,

ციფრული ტრანსფორმაციის, მომხმარებელთა გამოცდილებისა და სერვისის ინოვაციის მიმართულებებში.

ანალიზი ორიენტირებულია როგორც თეორიულ, ისე პრაქტიკულ მიდგომებზე, რაც საშუალებას აძლევს გამოკვლევას გამოავლინოს წარმატებული ბიზნეს პრაქტიკები, ტექნოლოგიური ინტეგრაციის შესაძლებლობები და გამოწვევები, მათ შორის ეთიკური ნორმების დაცვა, პერსონალური მონაცემების კონფიდენციალობა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვა.

ამასთან, სისტემატური ანალიზი უზრუნველყოფს შესაბამისი სამეცნიერო მონაცემების კრიტიკულ შეფასებას, რაც საშუალებას აძლევს გამოიკვეთოს კვლევის მნიშვნელოვანი ასპექტები, პერსონალიზაციის ეფექტურობა სხვადასხვა ტურისტულ კონტექსტში და AI-ის ჰიბრიდული ინტეგრაციის საუკეთესო პრაქტიკები. მეთოდოლოგიური მიდგომა განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს საერთაშორისო გამოცდილებას, რაც უზრუნველყოფს უფრო ფართო და სრულ ხედვას ციფრული ტრანსფორმაციის გავლენის შეფასებაში მომხმარებელთა გამოცდილებაზე ტურიზმში.

5. მთავარი შედეგები და დისკუსია

AI ზრდის პერსონალიზაციას:

ხელოვნური ინტელექტის სისტემები საშუალებას აძლევს ტურისტულ კომპანიებს მომხმარებელთა მონაცემების საფუძველზე შექმნან ინდივიდუალური შეთავაზებები, რაც არა მხოლოდ ზრდის სერვისის ეფექტიანობას, არამედ უზრუნველყოფს მომხმარებელთა საჭიროებებზე სწრაფ და ზუსტ რეაგირებას. პერსონალიზაციის მაღალი დონე ზრდის მომხმარებელთა კმაყოფილებას, ამყარებს ნდობას ბრენდთან და უწყობს ხელს უფრო ძლიერ და გრძელვადიან ურთიერთობებს ტურისტულ კომპანიასთან.

მომხმარებელთა კმაყოფილება:

პერსონალიზაციის გამოყენება მნიშვნელოვნად ზრდის კმაყოფილების მაჩვენებელს და აძლიერებს მომხმარებელთა ლოიალობას. კვლევები ადასტურებენ, რომ ინდივიდუალურად მორგებული მომსახურება არა მხოლოდ აკმაყოფილებს მომხმარებლის მოლოდინებს, არამედ აძლიერებს ბრენდის იმიჯს, ზრდის მარკეტინგულ ეფექტურობას და ხელს უწყობს პოზიტიური მომხმარებელთა გამოცდილების გავრცელებას სოციალურ ქსელებში და სხვა ციფრულ არხებში.

ეთიკა და კონფიდენციალობა:

პერსონალური მონაცემების გამოყენება მნიშვნელოვნად ამარტივებს მომსახურების მიწოდებას, თუმცა ქმნის მნიშვნელოვან ეთიკურ გამოწვევებს. კომპანიებმა აუცილებელია უზრუნველყონ მკაცრი ეთიკური სტანდარტების დაცვა, მონაცემთა უსაფრთხოება და მომხმარებელთა კონფიდენციალურობის დაცვა. მონაცემთა არასწორმა გამოყენებამ შეიძლება შეამციროს მომხმარებელთა ნდობა, რაც პირდაპირ აისახება ბრენდის იმიჯსა და ბიზნესის შედეგებზე.

ოპერაციული ეფექტურობა:

AI-ის ინტეგრაციით შესაძლებელია არა მხოლოდ ხარჯების შემცირება, არამედ ოპერაციული პროცესების ოპტიმიზაცია, რესურსების ეფექტური განაწილება და შრომის გაძლიერება. სისტემა შეიძლება ავტომატიზდეს რუტინულ პროცესებს, შეკვეთების მართვასა და მომხმარებელთა მოთხოვნების მონიტორინგში, რაც ზრდის კომპანიების კონკურენტუნარიანობას და უზრუნველყოფს უფრო სწრაფ, მოქნილ და ხარისხიან მომსახურებას.

Smart Tourism-ის გავლენა:

Smart Tourism-ის ფარგლებში მიღებული გამოცდილებები აჩვენებს, რომ AI-ისა და პერსონალიზაციის ჰიბრიდული ინტეგრაცია ზრდის ოპერაციულ ეფექტურობას, მომხმარებელთა კმაყოფილებას და ბრენდის კონკურენტუნარიანობას, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია თანამედროვე ტურისტული კომპანიებისთვის.

6. დასკვნა

ციფრული ტრანსფორმაცია, განსაკუთრებით ხელოვნური ინტელექტის (AI) და პერსონალიზაციის ინტეგრირებული გამოყენებით, მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ტურისტულ მომსახურებაზე და მომხმარებელთა გამოცდილებაზე. კვლევის შედეგები ადასტურებს, რომ ტექნოლოგიებისა და ადამიანური რესურსების ჰიბრიდული მიდგომა უზრუნველყოფს მდგრად, ეფექტურ და მომხმარებელზე მორგებულ სერვისს. Smart Tourism-ის ფარგლებში მიღებული გამოცდილებები აჩვენებს, რომ AI-ის და პერსონალიზაციის ჰიბრიდული ინტეგრაცია ზრდის ოპერაციულ ეფექტურობას, მომხმარებელთა კმაყოფილებას და ბრენდის კონკურენტუნარიანობას, რაც თანამედროვე ტურისტული კომპანიებისთვის მნიშვნელოვან სტრატეგიულ უპირატესობას ქმნის.

AI-ის გამოყენება არა მხოლოდ ზრდის მომსახურების ხარისხსა და ოპერაციულ ეფექტურობას, არამედ ხელს უწყობს მომხმარებელთა კმაყოფილების, ლოიალობისა და ბრენდის იმიჯის გაძლიერებას. კვლევა ასევე უსვამს ხაზს, რომ ციფრული ტრანსფორმაცია მოითხოვს არა მხოლოდ ტექნოლოგიურ ინტეგრაციას, არამედ ეთიკური სტანდარტების დაცვას, პერსონალური მონაცემების უსაფრთხოებას და მომხმარებელთა კონფიდენციალურობის უზრუნველყოფას. ამ მიდგომის შედეგად ტურისტული კომპანიები შეძლებენ შექმნან ინოვაციური, მომხმარებელზე ორიენტირებული და კონკურენტუნარიანი სერვისები.

რეკომენდაციები:

- ბიზნესი უნდა გაზარდოს AI-ის გამოყენება პერსონალიზაციის პროცესებში, რათა მომხმარებელს შესთავაზოს ინდივიდუალურად მორგებული მომსახურება და გააუმჯობესოს მომხმარებელთა გამოცდილება;
- აუცილებელია მონაცემთა კონფიდენციალობის დაცვა და მკაცრი ეთიკური სტანდარტების დაცვა, რათა გაიზარდოს მომხმარებელთა ნდობა და შეინარჩუნოს ბრენდის პოზიტიური იმიჯი;
- მომავალი კვლევები უნდა იყოს მიმართული ინოვაციური ტექნოლოგიების შესწავლაზე, SME სექტორში მათი გამოყენების შესაძლებლობებზე და მომხმარებელთა გამოცდილების

მნიშვნელოვან როლზე, რაც ხელს შეუწყობს ინდუსტრიაში სერვისების უფრო ეფექტურ განვითარებას.

ბიბლიოგრაფია

1. Siqi Wang & Qingjin Wang და სხვ. (2025). Artificial Intelligence in Tourism: A Systematic Literature Review and Future Research Agenda. Sustainability.
2. Shin et al. (2026). Exploring service innovation archetypes of generative artificial intelligence in tourism. Tourism Management.
3. Dang & Nguyen (2023). Systematic review and research agenda for the tourism and hospitality sector. Future Business Journal.
4. Rasulova (2025). Personalized customer approach in tourism services. ESIconf.

Artificial Intelligence and Personalization in Tourism: The Impact of Digital Transformation on Customer Experience

Sopiko Tevdoradze

Georgian International University GIU, Professor

sofo.tevdoradze@giu.edu.ge

Giorgi Khidesheli

Georgian International University GIU, Assistant Professor

giorgi.khidesheli@giu.edu.ge

Tamar Metreveli

Georgian International University GIU, Invited Staff

tamar.metreveli@giu.edu.ge

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12135>

Abstract

Digital transformation is currently one of the most significant driving forces in the tourism industry, fundamentally reshaping both service delivery models and the process of forming customer experiences. Modern technological progress, particularly the rapid development of artificial intelligence (AI), enables tourism companies to respond more effectively to individual customer needs and to create high-quality, personalized services.

In this context, modern approaches to personalization play a crucial role in analyzing traveler behavior, anticipating their needs, and designing relevant offerings. Artificial intelligence tools-including generative models, chatbots, and recommendation systems-enhance customer experience and increase satisfaction levels.

The aim of this study is to assess the impact of digital transformation on customer experience and to define the role of artificial intelligence and personalization in the tourism industry. Methodologically, the research is based on a systematic analysis of the latest international academic sources.

The findings indicate that the integration of AI improves service efficiency, reduces costs, and increases customer satisfaction; however, it also raises challenges related to privacy and ethics. The study highlights the importance of hybrid integration between humans and technology to ensure a sustainable customer experience.

Keywords: digital transformation, artificial intelligence, personalization, tourism, customer experience

1. Introduction

Tourism is one of the fastest-developing industries in the world, where in today's competitive environment digital technologies have a significant impact. Digital transformation not only changes the methods of service delivery, but also facilitates the formation of new business models, increases customer satisfaction, and strengthens the competitiveness of brands.

Artificial intelligence (AI) and personalization in tourism create important opportunities for forecasting customer demands and making individually tailored offers. Smart Tourism can encompass various digital platforms, sensors, and data analytics, which further improves customer experience and personalized service. The integration of Smart Tourism, personalization, and AI significantly improves the quality of service, ensures a rapid response to customer needs, and increases the operational efficiency of business.

Digital transformation also implies changes in customer behavior, values, and communication style. As a result, contemporary tourism companies are becoming not only technologically advanced, but also more customer-oriented.

2. Aim of the Research

The aim of the research is:

- To study the impact of digital transformation on customer experience in tourism;
- To identify the practical achievements and challenges of AI and personalization;
- To prepare a foundation for future long-term research and the development of innovative approaches in the tourism sector.

3. Literature Review

3.1 Artificial Intelligence and Personalization in Tourism

Artificial intelligence (AI) and personalization are important innovative tools in the tourism industry for improving customer experience. Siqi Wang & Qingjin Wang (2025), in a systematic review, show that the use of AI enables tourism companies to analyze customer behavior, anticipate their needs, and develop personalized offers. The authors emphasize that generative AI models, chatbots, and recommendation systems increase the efficiency of service and customer satisfaction, which significantly strengthens the competitiveness of brands. The concept of Smart Tourism emphasizes that the integration of technologies — AI, IoT, Big Data — creates an intelligent tourism environment that responds to individual demands and ensures personalized service (Wang & Wang, 2025).

Shin et al. (2026) focus attention on the types of service innovation that are made possible through the integration of generative AI. They note that AI can improve the personalization of service, ensure a rapid response to customer demands, and create new business opportunities in tourism.

Rasulova (2025) focuses on personalized approaches and emphasizes that individually tailored service not only increases customer satisfaction but also strengthens their loyalty. The author argues that the effectiveness of personalization is particularly high in those services where the customer actively participates in the decision-making process.

Dang & Nguyen (2023) note that the integration of AI and personalization in the tourism and hospitality sector facilitates growth in operational efficiency, cost reduction, and the creation of customer-oriented service. Their review shows that the use of innovative technologies is particularly important in SMEs, since it enables small and medium-sized companies to compete in the global market.

3.2 Customer Values and the Impact of Transformation

Digital transformation is not confined to technological updates alone — it unfolds the dynamic changes in customer demands. Wang & Wang (2025) emphasize that customer expectations include rapid service, personalized communication, multi-channel support, and remote experience. The hybrid integration of AI and personalization will create an environment of sustainable customer experience, in which technology and human beings participate equally in the creation of service.

Shin et al. (2026) argue that new customer expectations create demand for the integration of innovative technologies, including AI, in order to ensure high-quality and individualized service. This indicates that technological progress alone is not sufficient — customer-oriented business strategies are needed.

4. Methodology

The research is based on a systematic literature review, which encompasses the latest studies from the period 2019–2026, drawn from international databases, including Scopus, Web of Science, and other recognized academic resources. In the selection process, specific criteria were used, such as the reliability of the research, the quality of the publication, and thematic relevance to the directions of artificial intelligence, personalization, digital transformation, customer experience, and service innovation in the field of tourism.

The analysis is oriented toward both theoretical and practical approaches, which enables the study to identify successful business practices, opportunities and challenges of technological integration, including the observance of ethical norms, the confidentiality of personal data, and the protection of customer rights.

At the same time, the systematic analysis ensures a critical assessment of the relevant scientific data, which makes it possible to highlight the important aspects of the research, the effectiveness of personalization in various tourism contexts, and the best practices of the hybrid integration of AI. The methodological approach devotes particular attention to international experience, which ensures a broader and more complete view in assessing the impact of digital transformation on customer experience in tourism.

5. Main Results and Discussion

AI increases personalization:

Artificial intelligence systems enable tourism companies to create individual offers on the basis of customer data, which not only increases the efficiency of service but also ensures a rapid and precise response to customer needs. A high level of personalization increases customer satisfaction, builds trust with the brand, and facilitates stronger and longer-term relationships with the tourism company.

Customer satisfaction:

The use of personalization significantly increases the level of satisfaction and strengthens customer loyalty. Studies confirm that individually tailored service not only meets customer expectations but also strengthens the brand's image, increases marketing effectiveness, and facilitates the spread of positive customer experience across social networks and other digital channels.

Ethics and confidentiality:

The use of personal data significantly simplifies the delivery of service, but creates significant ethical challenges. Companies must ensure the observance of strict ethical standards, data security, and the protection of customer confidentiality. The improper use of data can reduce customer trust, which is directly reflected in the brand's image and business outcomes.

Operational efficiency:

Through the integration of AI it is possible not only to reduce costs, but also to optimize operational processes, distribute resources effectively, and strengthen labor. The system can automate routine processes, order management, and the monitoring of customer demands, which increases the competitiveness of companies and ensures faster, more flexible, and higher-quality service.

The impact of Smart Tourism:

The experiences gained within the framework of Smart Tourism show that the hybrid integration of AI and personalization increases operational efficiency, customer satisfaction, and brand competitiveness, which is particularly important for contemporary tourism companies.

6. Conclusion

Digital transformation, particularly through the integrated use of artificial intelligence (AI) and personalization, has a significant impact on tourism service and customer experience. The results of the research confirm that a hybrid approach of technology and human resources ensures sustainable, effective, and customer-tailored service. The experiences gained within the framework of Smart Tourism show that the hybrid integration of AI and personalization increases operational efficiency, customer satisfaction, and brand competitiveness, which creates a significant strategic advantage for contemporary tourism companies.

The use of AI not only increases the quality of service and operational efficiency, but also facilitates the strengthening of customer satisfaction, loyalty, and brand image. The research also emphasizes that digital transformation requires not only technological integration, but also the observance of ethical standards, the security of personal data, and the assurance of customer confidentiality. As a result of this approach, tourism companies will be able to create innovative, customer-oriented, and competitive services.

Recommendations:

- Businesses should increase the use of AI in personalization processes, in order to offer customers individually tailored service and improve customer experience;
- It is necessary to protect data confidentiality and observe strict ethical standards, in order to increase customer trust and preserve the brand's positive image;
- Future research should be directed toward the study of innovative technologies, the possibilities of their use in the SME sector, and the important role of customer experience, which will facilitate the more effective development of services in the industry.

Bibliography

1. Siqi Wang & Qingjin Wang et al. (2025). Artificial Intelligence in Tourism: A Systematic Literature Review and Future Research Agenda. Sustainability.
2. Shin et al. (2026). Exploring service innovation archetypes of generative artificial intelligence in tourism. Tourism Management.
3. Dang & Nguyen (2023). Systematic review and research agenda for the tourism and hospitality sector. Future Business Journal.
4. Rasulova (2025). Personalized customer approach in tourism services. ESIconf.

Meaningful Work და თაობათა განსხვავებები: თანამშრომელთა მოტივაციის ახალი გამოწვევები

ლალი ბალახაძე

საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ-ს ასისტენტ-პროფესორი

HR სამსახურის ხელმძღვანელი

HR ასოციაციის წევრი

Lali.balakhadze@giu.edu.ge

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12136>

აბსტრაქტი

თანამედროვე ორგანიზაციულ გარემოში თანამშრომელთა მოტივაცია სულ უფრო მეტად ეფუძნება სამუშაოს მნიშვნელობის (meaningful work) აღქმას. Meaningful Work (მნიშვნელოვანი სამუშაო) წარმოადგენს თანამშრომელთა მოტივაციის, სამუშაო კმაყოფილების და ორგანიზაციული ჩართულობის მნიშვნელოვან ფაქტორს. თანამშრომლის განცდას, რომ მისი საქმიანობა არის პიროვნულად ღირებული, მიზანმიმართული და სოციალური მნიშვნელობის მატარებელი. უახლესი კვლევები მიუთითებს, რომ სამუშაოს მნიშვნელობა პოზიტიურად არის დაკავშირებული ჩართულობასთან, კეთილდღეობასთან და პროდუქტიულობასთან (Allan et al., 2019; Martela & Pessi, 2018).

შრომის ბაზარზე თაობათა მრავალფეროვნება, იდეების და ღირებულებების განსხვავება განაპირობებს მოტივაციური პრიორიტეტების სხვაობას (Costanza et al., 2012; Czerwińska-Lubaszczyk & Jankowiak, 2025). თანამედროვე ორგანიზაციებში დიდ გაოწვევას წარმოადგენს მულტითაობათა გუნდის მართვა, სადაც თანამშრომლები არიან Baby Boomers, Generation X, Millennials და Generation Z. თითოეული თაობა განსხვავდება ღირებულებებით, სამუშაოსადმი დამოკიდებულებით და მოტივაციური ფაქტორებით, აღნიშნული სხვაობები HR მენეჯმენტისთვის ქმნის ახალ გამოწვევებს. სტატიის მიზანი სწორედ ის არის, რომ გააანალიზოს meaningful work-ის როლი თანამშრომელთა მოტივაციაში და შეადაროს სხვადასხვა თაობის ღირებულებები.

თანამედროვე ორგანიზაციებში თანამშრომელთა მოტივაცია წარმოადგენს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორს, რომელიც განსაზღვრავს როგორც ინდივიდუალურ შესრულებას, ისე ორგანიზაციულ ეფექტიანობას/შდეგს. აღნიშნული საკითხი განსაკუთრებით აქტუალურია მრავალთაობიან სამუშაო გარემოში, სადაც განსხვავებული ღირებულებები, მოლოდინები და ქცევითი მოქმედებები თანაარსებობს. მოცემული ნაშრომი მიზნად ისახავს თანამშრომელთა მოტივაციაში სამუშაოს მნიშვნელობის (Meaningful Work) როლის გაანალიზებას, თაობათა შორის განსხვავებების შედარებას და HR სტრატეგიებისთვის შესაბამისი რეკომენდაციების ფორმულირებას.

მიუხედავად თაობათა განსხვავებებისა, ანალიზი ცხადყოფს რომ სამუშაო მნიშვნელობა წარმოადგენს უნივერსალური მოტივაციის ფაქტორს ყველა თაობისთვის. განსხვავება ვლინდება არა თავად მნიშვნელობის არსებობაში, არამედ მის აღქმასა და გამოხატვის ფორმებში.

მაგალითად, ერთ თაობას შეიძლება მოტივაციას აძლევდეს ორგანიზაციისადმი ერთგულება და სტაბილურობა, ხოლო მეორეს ინოვაციური გარემო და შესაძლებლობები. აღნიშნული მიგნებები მნიშვნელოვან ინფორმაციებს შიცავს ადამიანური რესურსების მართვისათვის. ამ მიგნებებზე დაყრდნობით დგება სწორი HR მენეჯმენტი. მაგალითად როგორცაა:

- სამუშაო დიზაინის ისეთი მოდელების დანერგვა, რომელიც ზრდის საქმიანობის მნიშვნელობის აღქმას (უკუკავშირი, ავტონომია...).
- მოქნილი სამუშაო გარემოს შექმნა, რომელიც პასუხობს სხვადასხვა თაობის მოლოდინებს.
- პერსონალური მოტივაციური მიდგომები, რომელიც ითვალისწინებს თანამშრომელთა ინდივიდუალურ საჭიროებებს.

კვლევის შედეგები პრაქტიკულ მნიშვნელობას ატარებს ადამიანური რესურსების მართვის სფეროსთვის, რადგან აჩვენებს, თუ როგორ შეიძლება ორგანიზაციებმა შექმნან ისეთი სამუშაო გარემო, რომელიც სხვადასხვა თაობის თანამშრომელთა მოტივაციას და ჩართულობას ერთდროულად გააძლიერებს. მართვის ამ მეთოდების გააზრება და ეფექტიანი გამოყენება HR პრაქტიკების ადაპტაციას და მრავალფეროვნების მართვის უნარს, რაც ხელს უწყობს ორგანიზაციის მდგრადობას, განვითარებას და კონკურენტუნარიანობას.

საკვანძო სიტყვები: meaningful work, თანამშრომელთა მოტივაცია, თაობათა განსხვავებები, ჩართულობა, HR მართვა, მრავალთაობიანი სამუშაო გარემო, სამუშაო კმაყოფილება, ორგანიზაციული ეფექტიანობა, HRM.

შესავალი

მიუხედავად იმისა, რომ ბოლო წლებში მნიშვნელოვნად გაიზარდა ინტერესის დონე meaningful work-ის მიმართ, არსებული კვლევების დიდი ნაწილი კონცენტრირებულია სამუშაოს მნიშვნელობის ზოგად გავლენაზე თანამშრომელთა კეთილდღეობასა და კმაყოფილებაზე.

შედარებით ნაკლებად არის შესწავლილი, თუ როგორ განსხვავდება meaningful work-ის აღქმა სხვადასხვა თაობის წარმომადგენლებში და რა გავლენას ახდენს ეს განსხვავებები ორგანიზაციულ მოტივაციაზე და ჩართულობაზე. შესაბამისად, აღნიშნული საკითხი კვლავ წარმოადგენს მნიშვნელოვან კვლევით გამოწვევას ორგანიზაციული ქცევის და ადამიანური რესურსების მართვის სფეროში.

ამ კვლევის ფარგლებში დასმულია შემდეგი ძირითადი კვლევითი კითხვები:

1. როგორია Meaningful Work-ის როლი თანამშრომელთა მოტივაციის ფორმირებაში თანამედროვე ორგანიზაციებში?
2. როგორ განსხვავდება სამუშაოს მნიშვნელობის აღქმა სხვადასხვა თაობის წარმომადგენლებს შორის?
3. როგორ შეიძლება ორგანიზაციებმა მოახდინონ HR სტრატეგიების ადაპტაცია მულტითაობათა სამუშაო გარემოში?

გლობალიზაციის, დიჯიტალიზაციისა და შრომის ბაზრის სტრუქტურული ტრანსფორმაციის პირობებში ორგანიზაციები უწყვეტად ეძებენ გზებს, რათა შექმნან ისეთი სამუშაო გარემო,

რომელიც არა მხოლოდ ეკონომიკურ მიზნებს პასუხობს, არამედ თანამშრომელთა შინაგან მოტივაციას, ჩართულობასა და კმაყოფილებას უზრუნველყოფს. თანამედროვე ორგანიზაციებში თანამშრომელთა მოტივაცია აღარ განისაზღვრება მხოლოდ ფინანსური კმაყოფილებით. გლობალიზაციის, ტექნოლოგიური ცვლილებებისა და სამუშაო გარემოს ტრანსფორმაციის პირობებში მნიშვნელოვნად იზრდება ისეთ ფაქტორების როლი, როგორიცაა პროფესიული განვითარება, ავტონომია და ორგანიზაციული ღირებულებების შესაბამისობა თანამშრომელთა პირად ღირებულებებთან.

ტექნოლოგიების სწრაფი განვითარება, ჰიბრიდული და დისტანციური სამუშაო სისტემების გავრცელება, ასევე ბაზარზე მრავალფეროვანი თაობების ყოფნა ქმნის ახალ გამოწვევებს ორგანიზაციული მენეჯმენტის სფეროში (Allan et al., 2019; Ryan & Deci, 2000).

ამ კონტექსტში meaningful work, ანუ სამუშაოს სუბიექტურად აღქმული მნიშვნელობა, იქცა ერთ-ერთ მთავარ კონცეპტად ადამიანის რესურსების მართვაში და ორგანიზაციული ქცევის კვლევაში. თანამშრომლის მიერ თავის საქმიანობაში მიზნისა და მნიშვნელობის აღქმა ქმნის ფსიქოლოგიურ მოტივაციას, ზრდის პასუხისმგებლობას და ხელს უწყობს ორგანიზაციული ეფექტიანობის გაუმჯობესებას. ასევე, meaningful work მჭიდროდ უკავშირდება შინაგანი მოტივაციის აქტივიზაციას, რაც ფსიქოლოგიურად დაკმაყოფილებულ თანამშრომლებს უფრო მაღალ შედეგებს აძლევს (Martela & Pessi, 2018).

Meaningful Work (მნიშვნელოვანი სამუშაო) არის კონცეფცია, რომელიც აღწერს თანამშრომლის განცდას, რომ მისი საქმიანობა მნიშვნელოვანია, მიზანმიმართულია და დადებით გავლენას ახდენს სხვებზე ან საზოგადოებაზე (Bunderson & Thompson, 2009; Lips-Wiersma & Wright, 2012).

თანამედროვე ორგანიზაციებში ერთდროულად მოქმედებს რამდენიმე თაობა რომლებიც განსხვავდებიან ღირებულებების, ცხოვრების სტილისა და მოტივაციური პრიორიტეტების მხრივ. ორგანიზაციები ფუნქციონირებენ მულტითაობათა გარემოში, სადაც მუშაობენ სხვადასხვა თაობის წარმომადგენლები: Baby Boomers, Generation X, Millennials და Generation Z. თითოეული თაობა განსხვავდება ღირებულებებით, მოტივაციის წყაროებით და სამუშაოსადმი დამოკიდებულებით, რაც ქმნის ახალ გამოწვევებს HR მენეჯმენტისთვის (Ng, Schweitzer, & Lyons, 2010).

სტატიის მიზანია გაანალიზოს დასკვნითი კავშირები Meaningful Work-ის და თაობათა განსხვავებებს შორის, ასევე შესთავაზოს HR სტრატეგიები, რომლებიც ხელს შეუწყობენ თანამშრომელთა მოტივაციის ზრდასა და ჩართულობის გაძლიერებას.

თაობათა მრავალფეროვნება ქმნის სპეციფიკურ გამოწვევებს HR მენეჯმენტისთვის, ვინაიდან თითოეული თაობა განსხვავებულად აღიქვამს სამუშაოს მნიშვნელობას და განსხვავებულ მიდგომებს საჭიროებს მაღალი მოტივაციის და ჩართულობის უზრუნველსაყოფად (Costanza et al., 2012; Czerwińska-Lubaszczuk & Jankowiak, 2025).

ამასთან, მნიშვნელოვანია, რომ meaningful work არ არის სტანდარტული, ერთნაირი კონცეფცია — მისი აღქმა ინდივიდუალური, სოციალური და თაობობრივად განპირობებული ფაქტორების მიხედვით იცვლება. კვლევები აჩვენებს, რომ ახალგაზრდა თაობები (Millennials და Gen Z) მეტ

ყურადღებას აქცევენ სამუშაოს მიზანშეწონილობას, განვითარებასა და სოციალურ გავლენას, ხოლო უფროსი თაობები (Baby Boomers, Gen X) ხშირად ყურადღებას ამახვილებენ სტაბილურობაზე, გამოცდილებაზე და ორგანიზაციული იერარქიის ფარგლებში მიღწეულ წარმატებებზე.

სტატიის მიზანია გააანალიზოს meaningful work-ის როლი თანამშრომელთა მოტივაციაში და ჩართულობაში, დასკვნითი კავშირები Meaningful Work-ის და თაობათა განსხვავებებს შორის, ასევე შესთავაზოს HR სტრატეგიები, რომლებიც ხელს შეუწყობენ თანამშრომელთა მოტივაციის ზრდასა და ჩართულობის გაძლიერებას. შეადაროს თაობათა განსხვავებული პრიორიტეტები, და გაწიოს საფუძველი HRM სტრატეგიებისათვის, რომლებიც აღიარებენ თანამედროვე შრომის ბაზრის მრავალფეროვნებას და ქმნიან მოტივაციურად მდგრად სამუშაო გარემოს.

თანამედროვე ორგანიზაციებისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ისეთი HR პოლიტიკის ჩამოყალიბება, რომელიც ითვალისწინებს თაობათა მრავალფეროვნებას და უზრუნველყოფს თანამშრომელთა შინაგანი მოტივაციის გაძლიერებას. meaningful work-ის კონცეფციის ინტეგრირება ორგანიზაციულ კულტურაში შეიძლება გახდეს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტი თანამშრომელთა ჩართულობის, ლოიალობისა და ორგანიზაციული ეფექტიანობის გასაზრდელად.

აღნიშნული კვლევა აერთიანებს meaningful work-ის თანამედროვე თეორიებს და თაობათა განსხვავებების მოდელებს, რაც ხელს უწყობს ადამიანური რესურსების მართვის თეორიული ჩარჩოს განვითარებას.

სტატია ასევე ქმნის საფუძველს მომავალი ემპირიული კვლევებისთვის, რომლებიც უფრო დეტალურად შეისწავლიან სამუშაოს მნიშვნელობის აღქმის გავლენას თანამშრომელთა მოტივაციასა და ორგანიზაციულ შედეგებზე.

ლიტერატურის მიმოხილვა

Meaningful Work-ის თეორიული საფუძვლები

Meaningful work განისაზღვრება, როგორც სამუშაოს აღქმა, რომელიც იწვევს მნიშვნელობისა და მიზნის განცდას (Martela & Pessi, 2018). Allan et al. (2019) მეტაანალიზის საფუძველზე ასკვნიან, რომ meaningful work პირდაპირ კავშირშია სამუშაო კმაყოფილებასთან, ორგანიზაციულ ერთგულებასთან და შესრულების მაჩვენებლებთან.

Abraham Maslow-ის მოთხოვნილებების იერარქიის თეორია აღიარებულია ერთ-ერთ ყველაზე ცნობილ მოტივაციის მოდელად. თეორიის მიხედვით, ადამიანის ქცევა მართულია მოთხოვნილებებით, რომლებიც შემდეგი თანმიმდევრობით ვითარდება: ფიზიოლოგიური, უსაფრთხოება, სოციალური კავშირები, პატივისცემა და თვითრეალიზაცია (Maslow, 1943).

Self-Determination Theory (Ryan & Deci, 2000) განმარტავს, რომ შინაგანი მოტივაცია ძლიერდება მაშინ, როდესაც დაკმაყოფილებულია ავტონომიის, კომპეტენციისა და დაკავშირებულობის მოთხოვნილებები. Meaningful work სწორედ ამ სამ კომპონენტს აერთიანებს. ორგანიზაციულ კონტექსტში თვითრეალიზაციის მოთხოვნილება თანაბრად უკავშირდება Meaningful Work-ის

განცდას, რადგან თანამშრომლები ცდილობენ საკუთარი უნარები სრულად გამოავლინონ და თავიანთ საქმიანობაში მნიშვნელოვან შედეგებს მიაღწიონ.

თაობათა განსხვავებები მოტივაციაში

შრომის ბაზარზე წარმოდგენილია ოთხი ძირითადი თაობა: Baby Boomers, Generation X, Millennials და Generation Z. Costanza et al. (2012) აღნიშნავენ, რომ თაობათა შორის განსხვავებები სამუშაო ღირებულებებში არსებობს, თუმცა ისინი ზომიერია და ხშირად დამოკიდებულია სოციალურ კონტექსტზე. უახლესი კვლევები მიუთითებს, რომ ახალგაზრდა თაობები (Millennials და Gen Z) უფრო მეტად აფასებენ მიზანმიმართულ საქმიანობას, განვითარებასა და სოციალური პასუხისმგებლობის კომპონენტს (Czerwińska-Lubaszczuk & Jankowiak, 2025). ხანდაზმული თაობები მეტ მნიშვნელობას ანიჭებენ სტაბილურობას, პროფესიულ მიღწევებსა და ორგანიზაციულ ერთგულებას.

შედარებითი ანალიზი

Meaningful work ყველა თაობისთვის წარმოადგენს მნიშვნელოვან მოტივაციურ ფაქტორს, თუმცა მისი შინაარსობრივი აღქმა და მოტივაციური ეფექტი მნიშვნელოვნად განსხვავდება თაობების მიხედვით. კვლევები აჩვენებს, რომ თაობათა შორის განსხვავებები არა მხოლოდ სამუშაოს აღქმაში, არამედ ჩართულობისა და პროდუქტიულობის სტიმულირებაშიც გამოიხატება (Costanza et al., 2012; Czerwińska-Lubaszczuk & Jankowiak, 2025).

Edward L. Deci და Richard M. Ryan-ის თვითდეტერმინაციის თეორია აღნიშნავს, რომ შიდა მოტივაცია გაძლიერებულია შემდეგი ფსიქოლოგიური საჭიროებებით:

- **ავტონომია** – დამოუკიდებელი გადაწყვეტილებების მიღების შესაძლებლობა.
- **კომპეტენტურობა** – უნარების გამოყენებისა და განვითარების შესაძლებლობა.
- **კავშირი (relatedness)** – სოციალური ურთიერთობები და მხარდაჭერა.

როდესაც სამუშაო გარემო აკმაყოფილებს ამ საჭიროებებს, თანამშრომლები უფრო მოტივირებულნი არიან და უკეთ აღიქვამენ თავის სამუშაოს მნიშვნელობას (Deci & Ryan, 2000).

J. Richard Hackman და Greg R. Oldham-ის სამუშაოს დიზაინის მოდელი მიუთითებს, რომ სამუშაოს მნიშვნელობა დამოკიდებულია ხუთ მთავარ ფაქტორზე:

- უნარების მრავალფეროვნება
- დავალების მთლიანობა
- დავალების მნიშვნელობა
- ავტონომია
- უკუკავშირი

საშუალებით სამუშაოს დიზაინი ზრდის თანამშრომელთა მოტივაციას და სამუშაო კმაყოფილებას (Hackman & Oldham, 1976).

თაობათა განსხვავებები მოტივაციაში (თაობების მიხედვით)

Baby Boomers (დაბადებული 1946–1964), ერთგულება და აღიარება.

meaningful work-ს უკავშირებენ პროფესიულ იდენტობასა და კარიერულ მიღწევებს. მათთვის სამუშაო ყველაზე მეტად ნიშნავს პასუხისმგებლობას, გამოცდილების გამოყენებას და პროფესიულ სტატუსს. ამ თაობისთვის ორგანიზაციული ერთგულება და სტაბილურობა მნიშვნელოვანი მოტივატორია, ხოლო სამუშაოს სოციალურ/ინოვაციური კომპონენტი შედარებით ნაკლებად აქტუალურია. მათთვის მნიშვნელოვანია არამატერიალური აღიარება და იმის განცდა, რომ მათი მრავალწლიანი გამოცდილება ჯერ კიდევ რელევანტურია, როდესაც ისინი ასრულებენ „მენტორის“ როლს — უფრო მოტივირებულები და კმაყოფილნი არიან.

ამ თაობისთვის სამუშაო პროფესიულ იდენტობასთან ასოცირდება და მათთვის "ღირებული სამუშაო" (Meaningful Work) ნიშნავს პასუხისმგებლობას და სტატუსს.

Generation X (1965–1980), ეფექტურობა და ავტონომია

გამოირჩევა ავტონომიისა და დამოუკიდებლობისაკენ სწრაფვით. ამ თაობისთვის meaningful work ძირითადად დაკავშირებულია პროფესიულ თვითრეალიზაციასთან, დამოუკიდებელ გადაწყვეტილებების მიღებასთან და სამუშაოს მოქნილობასთან. Gen X თანამშრომლები აფასებენ პროფესიულ ზრდასა და შესაძლებლობას, საკუთარი პროფესიული უნარები მაქსიმალურად გამოიყენონ, თუმცა ისინი ასევე დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ სამუშაოსა და პირად ცხოვრებას შორის ბალანსს. ეს არის ე.წ. „სენდვიჩის თაობა“, რომელსაც ერთდროულად უწევს შვილებზეც და ხანდაზმულ მშობლებზეც ზრუნვა. ამიტომ მათთვის სამუშაო/ცხოვრების ბალანსი არა უბრალოდ სურვილი, არამედ გადარჩენის სტრატეგიაა და ამასთანავე მთავარი მოტივატორი.

Gen X-ისთვის მთავარია შედეგი და ნაკლები მიკრომენეჯმენტი.

Millennials / Generation Y (1981–1996), განვითარება და უკუკავშირი

მნიშვნელობას ანიჭებენ თვითრეალიზაციას, განვითარების შესაძლებლობებს და სამუშაოს სოციალური ეფექტურობის კომპონენტს. მათთვის meaningful work ხშირად გულისხმობს არა მხოლოდ ფინანსურ ან სტატუსურ დანიშნულებას, არამედ სამუშაოს სოციალური გავლენისა და პიროვნული ზრდის შესაძლებლობას. Millennials განიხილავენ სამუშაოს, როგორც თვითგამოხატვის/ინდივიდუალური სარგებლის მოტივაციას, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, თუ ორგანიზაცია ავლენს ღირებულებებს, რომლებიც ემთხვევა მათ ღირებულებებს. მათთვის მნიშვნელოვანია უკუკავშირი.

Generation Z (1997 წლის შემდეგ), ეთიკა და ფინანსური უსაფრთხოება

განსაკუთრებით მგრძნობიარენი არიან სამუშაოს სოციალური მნიშვნელობის, ღირებულებებზე დაფუძნებული საქმიანობის და ინკლუზიურ გარემოში მოტივაციის მიმართ. მათთვის meaningful work გულისხმობს არა მხოლოდ ინდივიდუალურ წარმატებას, არამედ სოციალური გავლენის მქონე საქმიანობას, რომელიც ასახავს ორგანიზაციის ეთიკურ პრინციპებსა და პასუხისმგებლობას საზოგადოებისთვის. Gen Z თანამშრომლების ჩართულობა იზრდება მაშინ, როდესაც ორგანიზაცია საშუალებას აძლევს საკუთარი უნარები განავითარონ, დაინახონ საქმიანობის შედეგები და მათ ღირებულებებს ორგანიზაციის ღირებულებები დაემთხვეს (Seemiller & Grace,

2016). წინა თაობებისგან განსხვავებით, Gen Z უფრო მეტად აფასებს ფინანსურ სტაბილურობას, რადგან მათ გამოიარეს ეკონომიკური კრიზისები და პანდემია. თუმცა, ფინანსებთან ერთად, მათთვის კრიტიკულია მენტალური ჯანმრთელობის (Mental Health) მხარდაჭერა სამუშაო ადგილზე და მრავალფეროვნების (DEI - Diversity, Equity, and Inclusion) რეალური და არა დეკლარირებული პოლიტიკა.

თვითგამოხატვის საშუალებას, კრეატიულობას, და ამავე დროს, გრძელვადიან საზოგადოებრივ შედეგებს.

შედარებითი ანალიზის შედეგად დგინდება, რომ მიუხედავად განსხვავებებისა, ყველა თაობა აღიქვამს meaningful work-ს მნიშვნელოვან მოტივატორად. წარმატებულ ორგანიზაციებში ეს აღქმა ინტეგრირებულია ორგანიზაციულ კულტურაში, HR სტრატეგიებში და სამომავლო კარიერული გეგმების შექმნაში.

ორგანიზაციები, რომლებიც ახორციელებენ თაობობრივად სენსიტიურ პოლიტიკას — მაგალითად, Millennials-ისთვის კარიერული განვითარება და Gen Z-ისთვის სოციალური პასუხისმგებლობის პროექტები — უფრო მაღალი ჩართულობის, პროდუქტიულობისა და თანამშრომელთა ერთგულების მაჩვენებლებს აღწევენ. meaningful work არა მხოლოდ ინდივიდუალური მოტივაციის, არამედ ორგანიზაციული ეფექტიანობის გასაზრდელად მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია, ხოლო თაობათა თავისებურებების გათვალისწინება ხელს უწყობს სტრატეგიული HR გადაწყვეტილებების ეფექტურობას.

ძალიან მნიშვნელოვანია შემდეგი პრაქტიკული მიდგომები:

- სამუშაოს მიზნისა და სოციალური მნიშვნელობის გააზრება;
- თანამშრომელთა ჩართულობის გაზრდა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში;
- პროფესიული განვითარების შესაძლებლობები/მოქნილი სამუშაო გარემო;
- თანამშრომელთა კეთილდღეობაზე ზრუნვა/მათი მიღწევების აღიარება.

ასეთი მიდგომები ზრდის შიდა მოტივაციას, თანამშრომელთა ჩართულობას და ორგანიზაციულ ეფექტიანობას.

დასკვნა

Meaningful Work წარმოადგენს მნიშვნელოვან ფაქტორს თანამშრომელთა მოტივაციის, სამუშაო კმაყოფილების და ორგანიზაციული ჩართულობის ზრდისთვის — მოტივაციის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან და ცენტრალურ კომპონენტს. კვლევები ადასტურებს, რომ სამუშაოს სუბიექტურად აღქმული მნიშვნელობა პირდაპირ უკავშირდება თანამშრომლის ჩართულობას, სამუშაო კმაყოფილებას, ფსიქოლოგიურ კეთილდღეობასა და საბოლოო ჯამში ორგანიზაციული ეფექტიანობის ზრდას (Allan et al., 2019; Martela & Pessi, 2018). მულტითაობათა გარემოში ორგანიზაციებს უწევთ გაითვალისწინონ სხვადასხვა თაობის მოტივაციური ფაქტორები. მიუხედავად იმისა, რომ თაობათა შორის განსხვავებები რეალურად არსებობს, სამუშაოს მნიშვნელობის განცდა უნივერსალური ფაქტორია, რომელიც ყველა თანამშრომელზე ახდენს

გავლენას, თუმცა აღქმის ფორმა, პრიორიტეტები, მოტივაციის საფეხურები და მისი მოტივაციური ეფექტი განსხვავებულია.

„ლიდერობის სტილი უნდა იყოს ტრანსფორმაციული“. ორგანიზაციამ არ უნდა ეცადოს თაობების ერთ ჩარჩოში მოქცევა, არამედ უნდა გამოიყენოს მათი ძლიერი მხარეები: ბუმერების გამოცდილება, X-ების პრაგმატიზმი, მილენიალების კრეატიულობა და Z-ების ეთიკური სიმტკიცე.

ამავდროულად თანამედროვე ორგანიზაციებისთვის HR პოლიტიკა უნდა იყოს მოქნილი, ღირებულებებზე დაფუძნებული და ითვალისწინებდეს მრავალფეროვან მოტივაციურ საჭიროებებს. კონკრეტულად, რეკომენდირებულია:

1. **ინდივიდუალური მიდგომა** — თითოეულ პოზიციას/თანამდებობას უნდა მოერგოს დასაქმებულისთვის გამოკვეთილი ღირებულება და მიზანი.
2. **თაობების სენსიტიურობა** — სისტემები და სტიმულები უნდა მოერგოს სხვადასხვა თაობის მოტივაციას; მაგალითად, Millennials-ს პროფესიული განვითარების შესაძლებლობები, Gen Z-ს სოციალური პასუხისმგებლობის ინიციატივები, ხოლო უფროს თაობას სტაბილურობისა და გამოცდილების აღიარება.
3. **ჩართულობის მხარდაჭერა** — meaningful work ხელს უწყობს თანამშრომელთა აქტიურ ჩართულობას, რაც პირდაპირ უკავშირდება ორგანიზაციულ ეფექტიანობას და კადრების შენარჩუნებას.
4. **კულტურული და ორგანიზაციული ღირებულებების განმტკიცება** — სამუშაოს მნიშვნელობა უფრო ძლიერია ორგანიზაციებში, სადაც საქმიანობის მიზანი და ღირებულებები თანხვედრაშია თანამშრომელთა პიროვნულ და სოციალურ მოლოდინებთან.
5. **მონიტორინგი და შეფასება** — რეგულარული კვლევები და ფოკუს-ჯგუფები საშუალებას აძლევს ორგანიზაციას ადაპტირდეს და ინოვაციურად უპასუხოს თანამშრომელთა მოთხოვნებს.

დღეს არსებული ლიტერატურის მნიშვნელოვანი ნაწილი Meaningful Work-ს განიხილავს ზოგადი მოტივაციური ფაქტორების კონტექსტში, თუმცა შედარებით ნაკლებად არის შესწავლილი, თუ როგორ განსხვავდება სამუშაოს მნიშვნელობის აღქმა სხვადასხვა თაობის წარმომადგენლებში. აღნიშნული კვლევა სწორედ იმას ემსახურება, რომ შეავსოს ეს თეორიული ხარვეზი და გააანალიზოს Meaningful Work-ის აღქმის სპეციფიკა მულტითაობათა სამუშაო გარემოში.

ამრიგად, meaningful work არ არის მხოლოდ მოტივაციის ინსტრუმენტი — ეს არის ორგანიზაციული წარმატებისა და მდგრადი ეფექტიანობის საფუძველი, რომელიც სხვადასხვა თაობის თანამშრომლებს აძლევს პიროვნული თვითრეალიზაციის, პროფესიული ზრდის და სოციალური გავლენის განცდას. მისი სისტემატური ინტეგრაცია სამუშაო გარემოში იძლევა კომპეტითურ უპირატესობას, ამყარებს თანამშრომელთა ერთგულებას და ზრდის ორგანიზაციული მიზნების მიღწევის ეფექტიანობას.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Allan, B. A., Batz-Barbarich, C., Sterling, H. M., & Tay, L. (2019). Outcomes of meaningful work: A meta-analysis. *Journal of Management Studies*, 56(3), 500–528.
2. Costanza, D. P., Badger, J. M., Fraser, R. L., Severt, J. B., & Gade, P. A. (2012). Generational differences in work-related attitudes: A meta-analysis. *Journal of Business and Psychology*, 27(4), 375–394.
3. Czerwińska-Lubszczyk, A., & Jankowiak, N. (2025). Motivation in the workplace: A generational perspective. *Management Systems in Production Engineering*, 33(1), 15–24.
4. Martela, F., & Pessi, A. B. (2018). Significant work is about self-realization and broader purpose. *Journal of Positive Psychology*, 13(3), 232–242.
5. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation. *American Psychologist*, 55(1), 68–78.
6. Wong, M., et al. (2008). Generations and values: inheritance and influence.
7. Kupperschmidt, B. R. (2000). Multigenerational employees: Strategies for effective management.
8. Deloitte (2023). Gen Z and Millennial Survey.
9. Gallup (2016). How Millennials Want to Work and Live.

Meaningful Work and Generational Differences: New Challenges in Employee Motivation

Lali Balakhadze

*Assistant Professor, Head of HR Department,
Georgian International University (GIU)
Member of HR Association
Lali.balakhadze@giu.edu.ge
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12136>*

Abstract

In the contemporary organizational environment, employee motivation increasingly relies on the perception of meaningful work. Meaningful Work represents a crucial factor in employee motivation, job satisfaction, and organizational engagement. It refers to the employee's sense that their activity is personally valuable, purposeful, and socially significant. Recent studies indicate that meaningful work is positively associated with engagement, well-being, and productivity (Allan et al., 2019; Martela & Pessi, 2018).

Generational diversity in the labor market, along with differences in ideas and values, leads to variations in motivational priorities (Costanza et al., 2012; Czerwińska-Lubczyk & Jankowiak, 2025). Managing multigenerational teams—comprising Baby Boomers, Generation X, Millennials, and Generation Z—poses a major challenge for modern organizations. Each generation differs in values, attitudes toward work, and motivational factors, creating new challenges for HR management. The aim of this article is to analyze the role of meaningful work in employee motivation and to compare the values of different generations.

Despite generational differences, the analysis reveals that meaningful work is a universal motivational factor across all generations. The difference lies not in the existence of meaning itself, but in its perception and expression. For example, one generation may be motivated by loyalty and stability, while another values innovation and opportunities. These findings provide important insights for human resource management, forming the basis for effective HR strategies such as:

- Implementing job design models that enhance the perception of meaningful work (feedback, autonomy, etc.)
- Creating flexible work environments that meet the expectations of different generations
- Applying personalized motivational approaches that consider employees' individual needs

The results of this study carry practical significance for HR management, as they demonstrate how organizations can create work environments that simultaneously strengthen motivation and engagement across generations. Understanding and effectively applying these methods supports HR practice adaptation, diversity management, and contributes to organizational sustainability, development, and competitiveness.

Keywords: meaningful work, employee motivation, generational differences, engagement, HR management, multigenerational workplace, job satisfaction, organizational effectiveness, HRM.

Introduction

Although interest in meaningful work has significantly increased in recent years, most existing research focuses on its general impact on employee well-being and satisfaction. Comparatively less attention has been paid to how the perception of meaningful work differs across generations and how these differences influence organizational motivation and engagement. This issue therefore remains a major research challenge in organizational behavior and human resource management.

This study addresses the following research questions:

1. What is the role of meaningful work in shaping employee motivation in modern organizations?
2. How does the perception of meaningful work differ across generations?
3. How can organizations adapt HR strategies in multigenerational workplaces?

In the context of globalization, digitalization, and structural transformation of labor markets, organizations continuously seek ways to create work environments that not only meet economic goals but also foster employees' intrinsic motivation, engagement, and satisfaction. Employee motivation is no longer defined solely by financial rewards. Factors such as professional development, autonomy, and alignment between organizational and personal values have gained importance.

Rapid technological development, the spread of hybrid and remote work systems, and the presence of diverse generations in the labor market create new challenges for organizational management (Allan et al., 2019; Ryan & Deci, 2000).

In this context, meaningful work—subjectively perceived significance of work—has become a central concept in HR management and organizational behavior research. Employees' perception of purpose and significance in their work fosters psychological motivation, increases responsibility, and enhances organizational effectiveness. Meaningful work is closely linked to intrinsic motivation, which drives psychologically fulfilled employees to achieve higher performance (Martela & Pessi, 2018).

Meaningful Work is a concept that describes an employee's experience that their activity is significant, purposeful, and exerts a positive impact on others or on society (Bunderson & Thompson, 2009; Lips-Wiersma & Wright, 2012).

Contemporary organizations simultaneously comprise multiple generations that differ in values, lifestyles, and motivational priorities. Organizations function in a multigenerational environment in which representatives of different generations work: Baby Boomers, Generation X, Millennials, and Generation Z. Each generation differs in values, sources of motivation, and attitudes toward work, which creates new challenges for HR management (Ng, Schweitzer, & Lyons, 2010).

The aim of this article is to analyze inferential relationships between Meaningful Work and generational differences, and to propose HR strategies that will enhance employee motivation and strengthen engagement.

Generational diversity creates specific challenges for HR management, since each generation perceives the meaning of work differently and requires distinct approaches to ensure high levels of motivation and engagement (Costanza et al., 2012; Czerwińska-Lubszczyk & Jankowiak, 2025).

At the same time, it is important to note that meaningful work is not a standardized, uniform concept—its perception varies according to individual, social, and generation-related factors. Research shows that younger generations (Millennials and Gen Z) place greater emphasis on the purposefulness of work, development opportunities, and social impact, whereas older generations (Baby Boomers, Gen X) often focus on stability, experience, and achievements attained within organizational hierarchies.

The article's objective is to analyze the role of meaningful work in employee motivation and engagement, to examine inferential links between Meaningful Work and generational differences, and to propose HR strategies that will foster increased employee motivation and stronger engagement. It further seeks to compare differing generational priorities and to lay the groundwork for HRM strategies that acknowledge the diversity of the contemporary labor market and create a motivationally resilient work environment.

For contemporary organizations, it is particularly important to develop HR policies that account for generational diversity and ensure the strengthening of employees' intrinsic motivation. Integrating the concept of meaningful work into organizational culture can become one of the key instruments for increasing employee engagement, loyalty, and organizational effectiveness.

This study synthesizes contemporary theories of meaningful work and models of generational differences, thereby contributing to the development of the theoretical framework of human resource management.

The article also provides a foundation for future empirical research that will more closely examine the influence of perceived meaningfulness of work on employee motivation and organizational outcomes.

Literature Review

Theoretical Foundations of Meaningful Work

Meaningful work is defined as the perception of work that evokes a sense of significance and purpose (Martela & Pessi, 2018). Based on a meta-analysis, Allan et al. (2019) conclude that meaningful work is directly associated with job satisfaction, organizational commitment, and performance indicators.

Abraham Maslow's hierarchy of needs theory is recognized as one of the most well-known motivation models. According to the theory, human behavior is driven by needs that develop in the following sequence: physiological, safety, social belonging, esteem, and self-actualization (Maslow, 1943).

Self-Determination Theory (Ryan & Deci, 2000) explains that intrinsic motivation is strengthened when the needs for autonomy, competence, and relatedness are satisfied. Meaningful work integrates precisely these three components. Within an organizational context, the need for self-actualization is equally linked to the experience of Meaningful Work, as employees strive to fully realize their capabilities and achieve significant outcomes in their work.

Generational Differences in Motivation

The labor market features four primary generations: Baby Boomers, Generation X, Millennials, and Generation Z. Costanza et al. (2012) note that differences in work values across generations exist, though they are moderate and often contingent upon social context. Recent studies indicate that younger generations (Millennials and Gen Z) place higher value on purposeful activity, development, and the component of social responsibility (Czerwińska-Lubczyk & Jankowiak, 2025). Older generations attach greater importance to stability, professional achievements, and organizational loyalty.

Comparative Analysis

Meaningful work constitutes a significant motivational factor for all generations; however, its substantive perception and motivational effect differ markedly by generation. Studies demonstrate that generational differences manifest not only in the perception of work but also in the stimulation of engagement and productivity (Costanza et al., 2012; Czerwińska-Lubczyk & Jankowiak, 2025).

Edward L. Deci and Richard M. Ryan's Self-Determination Theory states that intrinsic motivation is enhanced by the following psychological needs:

- **Autonomy** – the capacity to make independent decisions.
- **Competence** – the opportunity to use and develop one's skills.
- **Relatedness** – social relationships and support.

When the work environment satisfies these needs, employees are more motivated and perceive their work as more meaningful (Deci & Ryan, 2000).

J. Richard Hackman and Greg R. Oldham's Job Design Model indicates that the meaningfulness of work depends on five core factors:

- Skill variety
- Task identity
- Task significance
- Autonomy
- Feedback

Through job design, motivation and job satisfaction among employees are increased (Hackman & Oldham, 1976).

Generational Differences in Motivation (by Generation)

Baby Boomers (born 1946–1964): Loyalty and Recognition

They associate meaningful work with professional identity and career achievements. For this generation, work primarily signifies responsibility, the application of experience, and professional status. Organizational loyalty and stability are important motivators for this cohort, whereas the social/innovative component of work is relatively less salient. Non-material recognition and the sense that their many years of experience remain relevant are important to them; when they fulfill a “mentor” role, they tend to be more motivated and satisfied.

For this generation, work is associated with professional identity, and “meaningful work” denotes responsibility and status.

Generation X (1965–1980): Efficiency and Autonomy

This generation is characterized by a striving for autonomy and independence. For Gen X, meaningful work is primarily linked to professional self-actualization, independent decision-making, and work flexibility. Gen X employees value professional growth and the opportunity to fully utilize their professional skills, yet they also place considerable importance on work–life balance. As the so-called “sandwich generation,” they must simultaneously care for both children and aging parents. Therefore, work–life balance is not merely a preference but a survival strategy and a primary motivator.

For Gen X, results matter most, with minimal micromanagement.

Millennials / Generation Y (1981–1996): Development and Feedback

They attach importance to self-actualization, opportunities for development, and the social impact component of work. For Millennials, meaningful work often implies not only financial or status-related purposes but also the possibility of social influence and personal growth. Millennials view work as a means of self-expression/individual benefit, particularly when the organization exhibits values that align with their own. Feedback is important to them.

Generation Z (born 1997 onward): Ethics and Financial Security

They are particularly sensitive to the social significance of work, values-based activity, and motivation within an inclusive environment. For Gen Z, meaningful work entails not only individual success but also socially impactful activity that reflects the organization’s ethical principles and responsibility to society. Engagement among Gen Z employees increases when the organization allows them to develop their skills, see the outcomes of their activity, and when their values align with those of the organization (Seemiller & Grace, 2016). Unlike previous generations, Gen Z places greater emphasis on financial stability, having experienced economic crises and the pandemic. However, alongside finances, critical for them is support

for mental health in the workplace and real (not merely declared) policies on diversity, equity, and inclusion (DEI).

They value opportunities for self-expression and creativity, as well as long-term societal outcomes.

Synthesis and Practical Implications

Comparative analysis reveals that, despite differences, all generations perceive meaningful work as a significant motivator. In successful organizations, this perception is integrated into organizational culture, HR strategies, and the formulation of future career plans.

Organizations that implement generation-sensitive policies—for example, career development for Millennials and social responsibility projects for Gen Z—achieve higher levels of engagement, productivity, and employee loyalty. Meaningful work is not only an instrument of individual motivation but also a significant tool for enhancing organizational effectiveness, while accounting for generational particularities improves the efficacy of strategic HR decisions.

The following practical approaches are especially important:

- Conscious articulation of the purpose and social significance of work;
- Increasing employee involvement in decision-making processes;
- Providing professional development opportunities and a flexible work environment;
- Caring for employee well-being and recognizing their achievements.

Such approaches enhance intrinsic motivation, employee engagement, and organizational effectiveness.

Conclusion

Meaningful Work represents a significant factor in increasing employee motivation, job satisfaction, and organizational engagement—one of the most important and central components of motivation. Research confirms that the subjectively perceived meaningfulness of work is directly related to employee engagement, job satisfaction, psychological well-being, and ultimately to increased organizational effectiveness (Allan et al., 2019; Martela & Pessi, 2018). In a multigenerational environment, organizations must account for the motivational factors of different generations. Although generational differences indeed exist, the experience of meaningfulness at work is a universal factor that influences all employees; however, the form of perception, priorities, levels of motivation, and its motivational effect differ.

“Leadership style should be transformational.” Organizations should not attempt to fit generations into a single framework but should instead leverage their strengths: Boomers’ experience, Gen X’s pragmatism, Millennials’ creativity, and Gen Z’s ethical fortitude.

At the same time, HR policy in contemporary organizations should be flexible, values-based, and accommodate diverse motivational needs. Specifically, the following are recommended:

1. **Individualized approach** – the value and purpose identified for the employee should be tailored to each position/role.
2. **Generational sensitivity** – systems and incentives should be adapted to the motivations of different generations; for example, professional development opportunities for Millennials, social responsibility initiatives for Gen Z, and recognition of stability and experience for older generations.
3. **Support for engagement** – meaningful work fosters active employee involvement, which is directly linked to organizational effectiveness and retention.
4. **Reinforcement of cultural and organizational values** – the meaningfulness of work is stronger in organizations where the purpose and values of the activity align with employees' personal and social expectations.
5. **Monitoring and evaluation** – regular studies and focus groups enable the organization to adapt and respond innovatively to employee needs.

A significant portion of the existing literature examines Meaningful Work in the context of general motivational factors, yet comparatively less attention has been devoted to how the perception of meaningfulness at work differs among representatives of different generations. This study aims precisely to fill that theoretical gap and to analyze the specificity of Meaningful Work perception in a multigenerational work environment.

Thus, meaningful work is not merely a motivational instrument—it is the foundation of organizational success and sustainable effectiveness, enabling employees across generations to experience personal self-actualization, professional growth, and social impact. Its systematic integration into the work environment yields a competitive advantage, strengthens employee loyalty, and enhances the effectiveness of achieving organizational goals.

Keywords: meaningful work, employee motivation, generational differences, engagement, HR management, multigenerational workplace, job satisfaction, organizational effectiveness, HRM.

1. Allan, B. A., Batz-Barbarich, C., Sterling, H. M., & Tay, L. (2019). Outcomes of meaningful work: A meta-analysis. *Journal of Management Studies*, 56(3), 500–528.
2. Costanza, D. P., Badger, J. M., Fraser, R. L., Severt, J. B., & Gade, P. A. (2012). Generational differences in work-related attitudes: A meta-analysis. *Journal of Business and Psychology*, 27(4), 375–394.
3. Czerwińska-Lubszczyk, A., & Jankowiak, N. (2025). Motivation in the workplace: A generational perspective. *Management Systems in Production Engineering*, 33(1), 15–24.
4. Martela, F., & Pessi, A. B. (2018). Significant work is about self-realization and broader purpose. *Journal of Positive Psychology*, 13(3), 232–242.
5. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation. *American Psychologist*, 55(1), 68–78.
6. Wong, M., et al. (2008). Generations and values: inheritance and influence.
7. Kupperschmidt, B. R. (2000). Multigenerational employees: Strategies for effective management.
8. Deloitte (2023). Gen Z and Millennial Survey.
9. Gallup (2016). How Millennials Want to Work and Live.

ინკლუზიური განათლება: გამოწვევიდან შესაძლებლობამდე

თამარ ტუხაშვილი

სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი,
საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ-ს ასოცირებული პროფესორი
tamari.tukhashvili@giu.edu.ge
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12137>

აბსტრაქტი

ყოველწლიურად მზარდია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა რაოდენობა, რაც ქმნის დამატებითი დაფიქრების საჭიროებას გამოწვევებთან გამკლავების გზების შემუშავებასა და ინკლუზიურობის ფენომენის პოზიტიურად გაზრდისკენ. აღნიშნულ ნაშრომში განხილულია კვლევებზე დაფუძნებული რიგი საკითხები, რომელიც იკვეთება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების თუ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებთან ურთიერთობისას საგანმანათლებლო დაწესებულებებში. ასევე, ხაზგასმულია ინკლუზიური განათლების სარგებელი სხვადასხვა შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებთან: განათლების მიღების, აკადემიური შედეგების, სოციალურ-ემოციური სფეროს განვითარების, დამოუკიდებლობის ხარისხის გაზრდის და ა.შ. მიმართულებით. ნაშრომში გამოკვეთილია პრიორიტეტები, რომელთა გაძლიერება მნიშვნელოვნად განაპირობებს ინკლუზიური განათლების გარკვეული სირთულეების დაძლევას და მოსწავლეთა უმტკივნეულო, მაღალხარისხიან ჩართვას სწავლა-სწავლებისა და სამომავლოდ, მათი ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესების პროცესში.

საკვანძო სიტყვები: ინკლუზიური განათლება, სსსმ მოსწავლე, აკომოდაცია, მოდიფიკაცია, დამოკიდებულება.

შესავალი

1980-იან წლებში ცვლილება განიცადა ტერმინმა „ინტეგრაცია“. რომელიც სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა საჯარო სკოლებში განთავსების პროცესთან მიმართებით გამოიყენებოდა და ბავშვის ფიზიკურ ჩართულობას გულისხმობდა ისეთი მხარდაჭერით, რომელიც სასკოლო ცხოვრებასა და სასწავლო პროგრამის მოდიფიცირებას არ გამოიწვევდა. ტერმინი „ინკლუზია“ კი მიემართება ფოკუსის გადატანისკენ ბავშვიდან სკოლაზე, მოსწავლის სრულ ჩართულობაზე სასკოლო ცხოვრების ყველა ასპექტში, რომლის თანმდევი პროცესი იქნება ეროვნული სასწავლო გეგმის მოდიფიცირება და აკომოდაციის სხვადასხვა სახის უზრუნველყოფა მათი საჭიროებისა და შესაძლებლობის გათვალისწინებით. (ლ. ქურციკიძე, შ. ტყემელაშვილი „ინკლუზიური განათლების გზამკვლევი“ 2025).

ინკლუზიურ განათლებასთან მიმართებით, კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ტერმინი ფიგურირებს: სპეციალური განათლება, რომელიც მოიცავს სხვადასხვა საგანმანათლებლო მოდელს იმ მოსწავლეებისთვის, ვისაც დამატებითი მხარდაჭერა ესაჭიროება (რესურს სკოლა, ინტეგრირებული კლასი და ა.შ.). მოსწავლეების სპეციალიზირებულ სკოლებსა და კლასებში განაწილება უნდა ხდებოდეს გამონაკლის შემთხვევებში და რეკომენდირებულია მხოლოდ მაშინ,

როცა ზოგადსაგანმანათლებლო კლასში ჩართულობა ვერ უზრუნველყოფს ბავშვის საგანმანათლებლო თუ სოციალურ საჭიროებებს, ან როცა ეს აუცილებელია ამ ბავშვის ან სხვა ბავშვების კეთილდღეობისათვის. ამ შემთხვევაში, მშობლებს აქვთ უფლება მიიღონ კვალიფიციური და ამომწურავი კონსულტაცია განათლების იმ ფორმის შესახებ, რომელიც ყველაზე მეტად შეესაბამება მათი შვილების საჭიროებებს, რათა ინფორმირებული არჩევანი გააკეთონ (ინკლუზიური განათლების გზამკვლევი მასწავლებლებისთვის).

ინკლუზიური განათლება მიზნად ისახავს თანამედროვე განათლების სისტემის ისეთ გარდაქმნას, როდესაც სკოლა ყოველმხრივ მომზადებული დახვდება თითოეული ბავშვის საჭიროებებს და შექმნის შესაძლებლობას, მათი დამოუკიდებლობის ხარისხის გაზრდისათვის სხვადასხვა ასპექტში: აკადემიური, კოგნიტური, ფუნქციური, მოტორული, კომუნიკაციური, ფიზიკური გარემოს ადაპტირების, პერსონალის კვალიფიკაციის ამაღლების ხელშეწყობის, მშობელთა ჩართულობის და ა.შ. მიმართულებით.

მსოფლიო მასშტაბით, 2018 წელს ხანგრძლივი მსჯელობის შედეგად, ინკლუზიური განათლების განმარტების ფართო მნიშვნელობით ფორმულირება საკანონმდებლო ბაზაში მოახერხა პორტუგალიამ: „პროცესი, რომლის მიზანია ნებისმიერი და ყველა მოსწავლის მრავალფეროვან საჭიროებებსა და პოტენციალზე რეაგირება“ (Portugal Presidency of the Council of Ministers, 2018). ყველა ბავშვს აქვს განათლების უფლება, მათ შორის, შეზღუდული შესაძლებლობისა და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონეს. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენცია“ (CRPD) ინკლუზიურ განათლებას განიხილავს, როგორც ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებას. ინკლუზიური განათლება – თანაბრად ხელმისაწვდომი საგანმანათლებლო პროცესი, რომლის ფარგლებშიც ყველა მოსწავლისთვის უზრუნველყოფილია განათლების მიღება.

სალამანკას დეკლარაცია მიხედვით (1995), „ყველა ბავშვს აქვს უფლება ისწავლოს თანატოლებთან ერთად კლასში; მონაწილეობა მიიღოს ბავშვებზე ორიენტირებულ საგანმანათლებლო პროცესში, რათა მოხდეს მისი ინდივიდუალური საჭიროებების დაკმაყოფილება; ინკლუზიური განათლების განხორციელება სათანადო პირობებით უზრუნველყოფს მასში ჩართულ ბავშვებს; ინკლუზიური განათლება განაპირობებს ინკლუზიური საზოგადოების წარმოშობასა და ეფექტურობას“.

საქართველოში ინკლუზიური განათლების მიმართულებით, კანონში ზოგადი განათლების შესახებ, ინკლუზიური განათლება განმარტებულია, როგორც “თანაბრად ხელმისაწვდომი საგანმანათლებლო პროცესი, რომლის ფარგლებშიც ყველა მოსწავლისთვის უზრუნველყოფილია განათლების ინდივიდუალური საგანმანათლებლო საჭიროებისა და შესაძლებლობის გათვალისწინებით მიღება (კანონი ზოგადი განათლების შესახებ).

ეროვნულ სასწავლო გეგმაში მოცემულია კატეგორიები(ჩამონათვალი), ვინ შეიძლება იყოს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლე, რომელიც შესაძლოა ჩართული იყოს ინკლუზიურ განათლებაში. მოსწავლე, რომელსაც აღნიშნება:

ა) ფიზიკური შეზღუდვა;

- ბ) ინტელექტუალური განვითარების დარღვევა;
- გ) სწავლის უნარის დარღვევა;
- დ) სენსორული განვითარების დარღვევა (სმენის და/ან მხედველობის);
- ე) ენა-მეტყველების განვითარების დარღვევა და კომუნიკაციის სირთულეები;
- ვ) ქცევითი და ემოციური დარღვევა;
- ზ) გრძელვადიანი ჰოსპიტალიზაციის საჭიროება;
- თ) სოციალური ფაქტორებით გამოწვეული სირთულეები სწავლაში, რის გამოც ვერ ძლევს ეროვნული სასწავლო გეგმის მოთხოვნებს;
- ი) ენობრივი ბარიერის გამო გამოწვეული სირთულეები.

ინკლუზიური განათლების მარეგულირებელ ერთ-ერთ მნიშვნელოვან დოკუმენტს საქართველოში, წარმოადგენს ბრძანება 16/ნ, რომელიც მოიცავს ინკლუზიური განათლების დანერგვის, განვითარებისა და მონიტორინგის წესების, აგრეთვე სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა იდენტიფიკაციის მექანიზმის დამტკიცების თაობაზე“ დოკუმენტალურ ნაწილს (საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის ბრძანება №16/ნ).

სსსმ სტატუსის მინიჭების პროცედურა

მნიშვნელოვანია გარემოება, როგორ ხდება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის სტატუსის განსაზღვრა, სტატუსის მოხსნა, სხვადასხვა სპეციალისტების განსაზღვრა, რომლებიც სკოლაში წარმოადგენენ ინკლუზიური განათლების მხარდამჭერ სპეციალისტებს და საგნის მასწავლებლებთან ერთად, მუშაობენ სხვადასვა უნარების განვითარებაზე მოსწავლის საჭიროებიდან და შესაძლებლობიდან გამომდინარე.

ბრძანება 16/ნ-ის მიხედვით, საგანმანათლებლო სივრცეში ბავშვის პირველადი სირთულეების აღმოჩენი არის საგნის მასწავლებელი/მასწავლებლები, რომელიც კონკრეტულ საგანთან მიმართებით აღმოაჩენს, რომ მოსწავლე ვერ სძლევს ეროვნული სასწავლო გეგმით გათალისწინებულ მინიმალურ მოთხოვნებს(შენიშვნა: ერთ საგანშიც კი არსებული ამ სახის სირთულე შეიძლება გახდეს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების განმსაზღვრელი). მასწავლებელი აკვირდება მოსწავლეს გარკვეული პერიოდის განმავლობაში, მუშაობს სხვადასხვა მეთოდოლოგიით და თუ მაინც ვერ ხდება სირთულეების აღმოფხვრა, ატყობინებს კლასის დამრიგებელს, ადმინისტრაციას, მოსწავლის მშობელს, სპეციალურ მასწავლებელს, ხდება ერთობლივი ღონისძიებების გატარება და თუ კიდევ არსებობს გამოწვევა, მშობელს/კანონიერ წარმომადგენელს სთავაზობენ დაწეროს შუამდგომლობის განცხადება დირექტორის სახელზე, რომელიც რესურს ცენტრის გავლით, აღნიშნულ განცხადებას თანმხლებ დოკუმენტაციასთან ერთად(სკოლის მიმართვის ფორმა, მასწავლებლების მიერ ყველა საგანში მოსწავლის აკადემიური მოცემულობა ეროვნულ სასწავლო გეგმასთან მიმართებაში, სკოლის დირექტორის მიერ ხელმოწერილი სკოლის მომართვის ფორმა, ინკლუზიური განათლებაში ჩართული

სპეციალისტის (სპეც. მასწავლებელი თუ სკოლას უკვე ჰყავს სპეციალისტი, წინააღმდეგ შემთხვევაში, უზრუნველყოფს კლასის დამრიგებელი) რეკომენდაციები და სხვადასხვა სფეროების: კოგნიტური, აკადემიური, ფუნქციური უნარები აღწერილობა-იგზავნება მანდატურის სამსახურის ინკლუზიურ და მხარდამჭერ ცენტრში(სამმართველო), რომელიც გადაამისამართებს აღნიშნულ სამმართველოში მომუშავე სპეციალისტთან (ე. წ. ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების სპეციალისტი).

ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების სპეციალისტი უკავშირდება მშობელს, შეათანხმებს შეხვედრის თარიღს, დროს და ადგილს მოსწავლის ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისთვის, ხოლო შემდგომ, ბრძანებით გაწერილ ვადებში გადაუგზავნის შეფასების დასკვნას-რეკომენდაციებით სკოლას, რომელიც ხდება კონკრეტული მოსწავლისთვის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის საფუძველი ეროვნულ სასწავლო გეგმაზე დაყრდნობით.

ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების სპეციალისტის ვალდებულებანი

აღსანიშნავია, რომ კანონმდებლობის მიხედვით, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების სტატუსის განსაზღვრა სკოლის და პროფესიული სასწავლებლის შემთხვევაში, მხოლოდ ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების სპეციალისტის უფლებაა. მაშასადამე, რა შეიძლება იყოს აღნიშნულ სპეციალისტთან მიმართვის მიზანი:

- პირველადი შეფასება და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების დადგენა;
- სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის განმეორებითი შეფასება დამატებითი რეკომენდაციების განსაზღვრის მიზნით;
- შეფასება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების სტატუსის მოხსნის მიზნით;
- შეფასება ბაღიდან სკოლაში ტრანზიციის მიზნით;
- შეფასება სკოლიდან პროფესიულ სასწავლებელში ტრანზიციის მიზნით;
- შეფასება ინტეგრირებულ კლასში ჩარიცხვის მიზნით;
- შეფასება რესურს სკოლაში ჩარიცხვის მიზნით;
- შეფასება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე პირის ასისტენტის, ფსიქოლოგის და/ან სხვა სპეციალისტების საჭიროების განსაზღვრის მიზნით.
- ბაღიდან სკოლაში ტრანზიცია;
- სკოლიდან პროფესიულში ტრანზიცია.

ფსიქოსაგანმანათლებლო დასკვნის მიღების შემდეგ, სკოლა ითვალისწინებს სპეციალისტის რეკომენდაციებს და ბავშვის საჭიროებიდან გამომდინარე, თანამშრომლობს, როგორც განათლების, მეცნიერებისა და ახალგაზრდობის სამინისტროსთან, ასევე, ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების სპეციალისტთან სსსმ მოსწავლესთან დაკავშირებულ ყველა რელევანტურ საკითხზე.

სკოლის გარემოში მნიშვნელოვანი ადამიანური რესურსი ინკლუზიური განათლების მიმართულებით:

- სპეციალური მასწავლებელი,
- ფსიქოლოგი,
- ოკუპაციური თერაპევტი,
- ენისა და მეტყველების სპეციალისტი,
- ჟესტური ენის თარჯიმანი,
- ჟესტური ენის სპეციალისტი,
- სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე პირის ინდივიდუალური ასისტენტი,
- მობილობისა და ორიენტაციის სპეციალისტი.

სპეციალისტები ემსახურებიან მოსწავლეს კომპეტენციის ფარგლებში და ხელს უწყობენ მის განვითარებასა და დამოუკიდებლობის ხარისხის გაზრდას. ბუნებრივია, მხოლოდ სპეციალისტის არსებობა ვერ უზრუნველყოფს ეფექტიანი შედეგის დადგომას, თუ მხარდამჭერი გარემო არ იარსებებს სასკოლო საზოგადოების-ადმინისტრაცია, საგნის მასწავლებლები და მშობლის - მჭიდრო თანამშრომლობით, რადგან „ინკლუზია გულისხმობს ყველას.“

საერთაშორისო და ადგილობრივი კვლევები ინკლუზიური განათლების მიმართულებით:

თანამედროვე კვლევები მეტყველებს, რომ ინკლუზიური განათლება სარგებელიანია, როგორც შეზღუდული შესაძლებლობის ან სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე, ასევე, ტიპური განვითარების მქონე ბავშვებისთვისაც, რადგან ინკლუზიური განათლების შედეგად, სწავლება და პედაგოგიკა ხდება უფრო ხარისხიანი (Brantlinger, 2006; Layser & Kirk, 2007; Floarian, 2010; Hwang & Evans, 2011; Lindsay, 2011; Odom, Buysse, & Soukakou, 2012).

კვლევათა ნაწილში დადასტურდა ინკლუზიური გარემოს პოზიტიური გავლენა ყველა მოსწავლის სწავლის შედეგებზე (კვლევების 23%), ხოლო უმეტესობა ამტკიცებს, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების ჩართულობას არანაირი ეფექტი არ აქვს ტიპური განვითარების მოსწავლეების სწავლაზე (კვლევების 81%) (Kalambouka, Farrell, Dyson, Kaplan, 2007). ერთ-ერთი კვლევის მიხედვით, ინკლუზიურ გარემოში, სადაც სწავლების პროცესი დაფუძნებულია თანამშრომლობაზე, ტიპური განვითარების მოსწავლეები იძენენ მოტივაციასთან დაკავშირებულ უნარებსა და უფრო სიღრმისეულ ცოდნას (Hunt, 2019).

ერთ-ერთი ავსტრალიური კვლევის მიხედვით, მასწავლებლის პოზიტიური მიდგომა მნიშვნელოვნად განაპირობებს ინკლუზიური პრაქტიკის დანერგვას სკოლაში, მასწავლებლებს, სკოლის წარმომადგენლებს, მოსწავლეებსა და მშობლებს შორის ინკლუზიისადმი მიმდებლობას (Carlson, Hemmings, Wurf, & Reupert, 2012). ასევე, საგულისხმოა ტრენინგები მასწავლებლებისთვის, რომელიც მათ განუსაზღვრავს შეძენილი ცოდნით ეფექტიანად მოახერხონ ინკლუზიური განათლების სარგებლიანობის ასახვა პრაქტიკაში-ყველა მოსწავლისათვის.

კვლევებით ასევე დასტურდება ინკლუზიური განათლების პოზიტიურ გავლენა ტიპური განვითარების მქონე მოსწავლესთან მიმართებაში, კერძოდ, ტიპური განვითარების მქონე მოსწავლეთა სოციალური და ემოციური უნარების განვითარებაზე, რაც გამოიხატება განსხვავებული ადამიანების მიმართ შემცირებულ შიშში, გაზრდილი სოციალური კოგნიცია,

გაუმჯობესებული მე-კონცეფცია, პიროვნული მორალისა და ეთიკური პრინციპების გაუმჯობესება. უფრო თბილი და მოსიყვარულე ურთიერთობების ქონა (Allport, 1979; Staub & Peck, 1995).

ინკლუზიური განათლების მიმართულებით, ბოლო წლებში საქართველოში მკლევრებმა განსაკუთრებული ყურადღება გაამახვილეს, როგორი იყო დამოკიდებულება (განწყობა) საზოგადოების, მასწავლებლების, სპეციალური მასწავლებლების, ასისტენტების, ფსიქოლოგების მხრიდან სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა მიმართ. ახდენს თუ არა გავლენას ინკლუზიურ განათლებაზე მიწოდებული ინფორმაცია დამოკიდებულების (განწყობის) შეცვლაზე სპეციალური საჭიროების ან შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეთა მიმართ. დასტურდება, რომ ინკლუზიური განათლების მიმართულებით ტრენინგები ცვლიან დამოკიდებულებას სპეციალური საჭიროების მქონე მოსწავლეთა მიმართ და ეს ცვლილება პოზიტიურია. ერთ-ერთი ასეთი კვლევა 2016-2017 წლებში ჩატარდა საქართველოში არაერთ საგანმანათლებლო დაწესებულებაში: უნივერსიტეტში, სკოლებში და შედეგად გამოიკვეთა, მნიშვნელოვნად შეიცვალა იმ ადამიანების დამოკიდებულებაც ინკლუზიაში მიღებული ცოდნით, რომელებიც ნეიტრალურად ან ნეგატიურად იყვნენ განწყობილნი სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა მიმართ. (მ. კალანდარიშვილი, თ. ტუხაშვილი, ე. ნინოშვილი).

გამოწვევიდან შესაძლებლობამდე

სხვადასხვა სირთულის მქონე ბავშვებისთვის მნიშვნელოვანია საგანმანათლებლო დაწესებულების მრავალმხრივი მხარდაჭერა: ფიზიკური გარემოს ადაპტირება, ადამიანური რესურსის (განსაკუთრებით, მასწავლებლების) გადამზადება ინკლუზიური განათლების მიმართულებით, მშობლებთან კომუნიკაცია, როგორც სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე, ასევე, ტიპური განათლების მქონე ბავშვების მშობლებთან ცნობიერების ამაღლების მიმართულებით და ა.შ.

ერთ-ერთ გამოწვევას სასკოლო გარემოში წარმოადგენს მასწავლებელთა არასრულფასოვანი განათლება ან დამოკიდებულება ინკლუზიური განათლების მიმართულებით, რომელიც გარკვეულწილად აისახება მოსწავლეებთან ურთიერთობის პროცესში და შედეგად-აკადემიურ მოსწრებაზე. აღსანიშნია, რომ საქართველოში ამ მიმართულებით არაერთი ღონისძიება ტარდება, მაგ: მასწავლებლის სახლის მიერ დაგეგმილი ტრენინგები საგნის მასწავლებლებისთვის, სპეციალური მასწავლებლებისთვის, ასისტენტებისთვის, ფსიქოლოგებისთვის. სპეციალური მასწავლებლის მხრიდან განხორციელებული სარეკომენდაციო მხარდაჭერა და ცნობიერების ასამაღლებელი ღონისძიებები, მანდატურის სამსახურის ინკლუზიური განათლების სამმართველოს მიერ ორგანიზებული ვებინარები სხვადასხვა საკითხებზე. მიუხედავად აღნიშნულისა, ერთ-ერთ გამოწვევად რჩება მასწავლებელთა სრულფასოვანი მხარდაჭერა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებისადმი. დამოკიდებულება ნაწილობრივ შეიცვალა წინა წლებთან შედარებით, მაგრამ სასურველია მეტი განვითარება.

სხვადასხვა ქვეყანაში ჩატარებული კვლევებიც მეტყველებს, რომ მასწავლებელი, რომელსაც აქვს არასაკმარისი ცოდნა, გამოცდილება, სურვილი/მიმდებლობა განსხვავებული შესაძლებლობის

მქონე მოსწავლეებთან მუშაობა-ურთიერთობის კონტექსტში, ზოგჯერ იქცევა ეს ინკლუზიური განათლების წარმატების ბარიერად.

მასწავლებელთა გამოკითხვის შედეგად აღმოჩნდა, რომ ეს შეიძლება განპირობებული იყოს შესაბამისი ტრენინგების ნაკლებობით. მაგ: ამერიკასა და შოტლანდიაში ჩატარებული კვლევების შედეგად დადგინდა, რომ მასწავლებელთა უმრავლესობა სწორედ ამ საკითხში მხარდაჭერაის ნაკლებობას აღნიშნავდა, რაც თეორიულად მათ უზიძვებდა ინკლუზიური განათლების კონცეფციის მხარდაჭერისკენ, მაგრამ პრაქტიკაში ნაკლებად გამოხატავდნენ სურვილს საკუთარ კლასში ჰყოლოდათ განსხვავებული შესაძლებლობების მქონე მოსწავლე.

კვლევები აჩვენებს, რომ სწავლების მეთოდების მოქნილობა და ადაპტირებულობა ერთ-ერთი ეფექტური პრაქტიკაა პროცესში ყველა ბავშვის ჩასართავად (Tomlinson, 2014). ამავდროულად, პოზიტიური გარემოს ფორმირება გადამწყვეტია ინკლუზიური განათლების ხელშეწყობისთვის. ბოლო კვლევები ხაზს უსვამს, რომ პოზიტიური გარემო, რომელიც ხასიათდება ურთიერთპატივისცემით, ემოციური უსაფრთხოებითა და თანამშრომლობის მაღალი დონით, მნიშვნელოვნად ზრდის მოსწავლეთა სწავლის მოტივაციასა და კეთილდღეობას (Deroncele-Acosta, Ellis, 2024). განათლებაში პოზიტიური ჩარჩოების დანერგვა ინკლუზიურობის ფუნდამენტია. მხოლოდ ასეთ გარემოში ხდება მოსწავლეთა საჭიროებების აღიარება, გათვალისწინება და მხარდაჭერა. პოზიტიური გარემო ამცირებს ბარიერებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე, სპეციალური საჭიროების მქონე ან მარგინალიზებული ჯგუფის წარმომადგენელი ბავშვებისთვის (Araujo Dawson, Kilgore, Rawcliffe, 2022).

მოქნილობისა და ადაპტირების უნარი ფუნდამენტურია ინკლუზიური განათლების წარმატებისთვის. მოქნილობა მასწავლებლებს საშუალებას აძლევს მოარგონ სწავლების სტრატეგიები, კლასის მენეჯმენტის მეთოდები და რესურსები მოსწავლეთა განსხვავებულ საჭიროებებს. ეს კი უზრუნველყოფს სწავლის შესაძლებლობებზე თანაბარ ხელმისაწვდომობას (Lübke, Pinquart, Schwinger, 2021). ადაპტირების სხვადასხვა შესაძლებლობა არსებობს: იმის გათვალისწინებით, რისკენაა მიმართული ცვლილება: კურიკულუმთან დაკავშირებული ადაპტირების შემთხვევაში საჭიროა მიზნებისა და შინაარსის მორგება ბავშვების უნიკალურ საჭიროებებზე, სწავლების მეთოდების ადაპტირებისას ხდება ინსტრუქციის, სტრატეგიებისა და ტექნიკების ცვლილება და ა.შ.

თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ინკლუზიურ განათლებას აქვს არაერთი მიმართულებით სარგებელი სპეციალური საგანმანათლებლო და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისთვის. განსაკუთრებით, როდესაც ბავშვები სწავლობენ ტიპური განვითარების მქონე თანატოლებთან ერთად ჩვეულებრივ სკოლებში. აღნიშნული მიმართულებით, მკვლევრებმა დაადგინეს, რომ უფრო მაღალი აკადემიური შედეგებით გამოირჩევიან სსსმ და შშმ სტატუსის მქონე ის ბავშვები, რომლებიც სწავლობდნენ ზოგადი ტიპის საგანმანათლებლო დაწესებულებაში და მეტ დროს ატარებდნენ ტიპური განვითარების მქონე თანატოლებთან ერთად - იმ ბავშვებთან შედარებით, რომლებიც სპეციალიზირებულ დაწესებულებებში სწავლობდნენ. (Baker, Wang, & Walberg, 1995; Katz & Mirenda, 2002). იგივე შედეგებზე მეტყველებს ნორვეგიული კვლევა, რომელიც 500-დე სპეციალური საჭიროების მქონე მოსწავლეზე დაკვირვებით, 6 წლის

განმავლობაში მიმდინარეობდა: ჩვეულებრივ სკოლაში ჩართული მოსწავლეების 75%-ით მეტი იღებდა შემდგომში პროფესიულ და უმაღლეს განათლებას სპეციალურ კლასებში ჩარიცხულ მოსწავლეებთან შედარებით (Myklebust, 2007).

ინკლუზიური განათლების განსაკუთრებულ სარგებელზე საუბრობენ დაუნის სინდრომის მქონე ბავშვებზე წიგნიერებისა და მათემატიკური აზროვნების განვითარებისთვის. შვეიცარიელი მეცნიერების მიერ შესწავლილი მოსწავლეების 68 ჯგუფიდან, საერთო მახასიათებლით: ასაკი, ინტელექტუალური სირთულეები, მშობლებთან ერთად ცხოვრების პირობები, კითხვისა და მათემატიკური უნარების ტესტების მსგავსი მონაცემები, ორწლიანი კვლევის შედეგად აღმოჩნდა, რომ მათ მათემატიკური უნარები თითქმის ერთნაირად განუვითარდათ, ხოლო კითხვის უნარები რეგულარული სკოლის მოსწავლეებმა უკეთესად განივითარეს. მოსწავლეებს შორის განსხვავება მხოლოდ იყო მხოლოდ ის, რომ მოსწავლეთა ნაწილი დადიოდა რეგულარული ტიპის სკოლაში, მეორე ნაწილი კი- სპეციალიზირებულში (Desseimontet, Bless, & Morin, 2012).

აკადემიური სარგებელის გარდა, მკვლევრები საუბრობენ სოციალური სარგებელზე სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებისათვის, რომლებიც ურთიერთობების შედეგად ივითარებენ ისეთ პოზიტიურ სოციალურ-ემოციურ უნარებს, როგორიცაა: თვითდახმარება, კონფლიქტის გადაჭრა, საკუთარი თავის მართვა და ა.შ. ეს კი მნიშვნელოვნად განპირობებულია ინკლუზიურობის ადრეულ ასაკშივე უზრუნველყოფით (Center on the Developing Child, 2007).

დასკვნის სახით შესაძლებელია ითქვას, რომ არაერთი გამოწვევის მიუხედავად, კვლევებით დასტურდება ინკლუზიური განათლების სარგებელი, როგორც სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებისა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეების, ასევე, ტიპური განვითარების მქონე მოსწავლეებისთვის სხვადასხვა ასპექტში. რეკომენდებულია ამ მიმართულებით კვლევების გაგრძელების აუცილებლობა საქართველოში, რომელიც ფართომასშტაბიან პოპულაციაზე შეისწავლის საგნის მასწავლებელთა, ადმინისტრაციის და სხვადასხვა პროფესიის მქონე ადამიანთა დამოკიდებულებას განსხვავებული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეთა მიმართ და შექმნის თანაბარ, ყველასთვის ხელმისაწვდომ, მხარდამჭერ გარემოს ბიო-ფსიქო სოციალური მოდელის გათვალისწინებით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ლია ქურციკიძე, შორენა ტყემელაშვილი-ინკლუზიური განათლების გზამკვლევი. 2025წ. საქართველოს განათლების, მეცნიერებისა და ახალგაზრდობის სამინისტრო.
2. საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, ბრძანება №16/ნ. (23/02/2018 - 07/07/2020) <https://matsne.gov.ge/>
3. კანონი ზოგადი განათლების შესახებ <http://www.inclusion.ge/>
4. ეროვნული სასწავლო გეგმა(2018-2024წწ). საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო.
5. ინკლუზიური განათლება: გზამკვლევი მასწავლებლებისათვის. საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო. 2009წ.
6. Kalandarishvili, M. Tukhashvili, T. "Review of scientific research in the field of inclusive education at the Georgian University in the 2015-2021 Years". SCIENTIFIC JOURNAL OF THE MODERN EDUCATION&RESEARCH INSTITUTE(2021).

7. Kalandarishvili Maia, Eka Ninoshvili, Tamar Tukhashvili „The role of training in changing public attitudes towards the Students with Special Educational Needs’. scientific journal of the modern education & research institute. N 14. pp 25. Belgium, Brussels
8. Tamar Tukhashvili: conference materials. Proceedings of the International Conference: “The untrodden road to inclusion in education. Georgia-a story of success ”. 27-05-2021 "Modern Education & Research institute". Belgium, Brussels.
9. Brantlinger, E. A. (2006). Who Benefits from Special Education? Remediating (Fixing) Other People's Children. Mahwah, N. J. : Lawrence Erlbaum Associates.
10. Leyser, Y., & Kirk, R. (2007). Evaluating inclusion: an examination of parent views and factors influencing their perspectives. *International Journal of Disability, Development and Education*, 51(3), 271-285
11. Florian, L. (2010). Special education in an era of inclusion: The end of special education or a new beginning? *The Psychology of Education Review*
12. Hwang, Y., & Evans, D. (2011). Attitudes towards inclusion: gaps between belief and practice. *International Journal of Special Education*
13. Katz, J., & Mirenda, P. (2002). Including students with developmental disabilities in general education classrooms: Social benefits. Retrieved from http://www.internationalsped.com/magazines_articles/172full.pdf#page=27
14. Lindsay, G. (2011). Educational psychology and effectiveness of inclusive education/mainstreaming. *British Journal of Educational Psychology*
15. Odom, S. L., Buysse, V., & Soukakou, E. (2012). Inclusion for young children with disabilities: a quarter century of research perspectives. *Journal of Early Intervention*
16. Kalambouka, A., Farrell, P., Dyson, A., & Kaplan, I. (2007). The impact of placing pupils with special educational needs in mainstream schools on the achievement of their peers. *Educational Research*, 49(4), 365–382. <http://doi.org/10.1080/00131880701717222>
17. Hunt, P. F. (2019b). Feasibility Study on a Child Guarantee: Target Group discussion paper on children with disabilities. In press: European Commission
18. Carlson, L., Hemmings, B., Wurf, G., & Reupert, A. (2012). The instructional strategies and attitudes of effective inclusive teachers. *Special Education Perspectives [P]*, 21(1), 7–20.
19. Allport, G. W. (1979). *The Nature of Prejudice*. Basic Books.
20. Staub, D., & Peck, C. A. (1995). What Are the Outcomes for Nondisabled Students? *Educational Leadership*
21. Tomlinson, C. A. (2014). *The differentiated classroom: Responding to the needs of all learners*. ASCD.
22. Deroncelle-Acosta, A., & Ellis, A. (2024). Overcoming Challenges and Promoting Positive Education in Inclusive Schools: A Multi-Country Study. *Education Sciences*, 14(11), 1169. <https://doi.org/10.3390/educsci14111169>
23. Araujo Dawson, B., Kilgore, W., & Rawcliffe, R. M. (2022). Strategies for creating inclusive learning environments through a social justice lens. *Journal of Educational Research and Practice*, 12(0), 3–27. <https://doi.org/10.5590/JERAP.2022.12.0.02>
24. Baker, E. T., Wang, M., & Walberg, H. (1995). The Effects of Inclusion on Learning. *Educational Leadership*, 52(4), 33–35.
25. Katz, J., & Mirenda, P. (2002). Including students with developmental disabilities in general education classrooms: educational benefits. *International Journal of Special Education*
26. Myklebust, J. O. (2007). Diverging paths in upper secondary education: competence attainment among students with special educational needs. *International Journal of Inclusive Education*, 11(2), 215–231. <http://doi.org/10.1080/13603110500375432>

27. Dessemontet, R. S., & Bless, G. (2012). The impact of including children with intellectual disability in general education classrooms on the academic achievement of their low-, average-, and highachieving peers. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 38(1), 23–30. <http://doi.org/10.3109/13668250.2012.757589>
28. <http://inclusion.ge>

Inclusive Education: From Challenge to Opportunity

Tamar Tukhashvili

Doctor of Social Sciences,

Affiliated Associate Professor of Georgia International University

tamari.tukhashvili@giu.edu.ge

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12137>

Abstract

The number of students with special educational needs has been increasing annually, creating a need for additional consideration in developing ways to address existing challenges and to promote the positive growth of inclusivity. This paper discusses a range of research-based issues that emerge in educational institutions when interacting with students with special educational needs or disabilities. It also highlights the benefits of inclusive education for students with diverse abilities in terms of access to education, academic achievement, social-emotional development, increased independence, and other important areas. The paper identifies key priorities whose strengthening will significantly contribute to overcoming certain difficulties of inclusive education, ensuring students' smooth and high-quality involvement in the teaching-learning process, and ultimately improving their quality of life in the future.

Keywords: Inclusive Education, Student with Special Educational Needs (SEN), Accommodation, Modification, Attitude.

Introduction:

In the 1980s, the term “integration” underwent a transformation. It had previously been used in relation to the placement of students with special educational needs in public schools and referred mainly to the child's physical inclusion, supported in a way that did not require changes to school life or modifications to the curriculum. The term “inclusion,” however, shifted the focus from the child to the school itself, emphasizing the student's full participation in all aspects of school life. This process involves modifying the national curriculum and providing various types of accommodations based on students' individual needs and abilities (Lia Kurtsikidze, Shoren Tkeshelashvili - A guide to inclusive education for teachers).

In relation to inclusive education, another important term is “special education,” which includes various educational models designed for students who require additional support (such as resource schools, integrated classes, and others). The placement of students in specialized schools or classes should occur only in exceptional cases and is recommended only when participation in a general education classroom cannot adequately meet the child's educational or social needs, or when such placement is necessary for the well-being of the child or other students. In such cases, parents have the right to receive qualified and comprehensive consultation regarding the form of education that best matches their children's needs, enabling them to make an informed decision (A guide to inclusive education for teachers).

Inclusive education aims to transform the modern education system in such a way that schools are fully prepared to meet the needs of every child and create opportunities to increase their level of independence

in various aspects, including academic, cognitive, functional, motor, and communicative development, as well as through the adaptation of the physical environment, the enhancement of staff qualifications, and the encouragement of parental involvement.

Globally, in 2018, after extensive discussion, Portugal succeeded in formulating a broad definition of inclusive education within its legislative framework: “a process aimed at responding to the diverse needs and potential of each and every student (Portugal Presidency of the Council of Ministers, 2018).” Every child has the right to education, including children with disabilities and special educational needs. The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD) regards inclusive education as a fundamental human right. Inclusive education is an equally accessible educational process within which access to education is ensured for all students.

According to the Salamanca Declaration (1995), “every child has the right to learn alongside their peers in the classroom; to participate in a child-centered educational process in order to meet their individual needs; the implementation of inclusive education with appropriate conditions ensures the involvement of children within it; and inclusive education contributes to the development and effectiveness of an inclusive society.”

In Georgia, within the framework of the Law on General Education, inclusive education is defined as “an equally accessible educational process through which all students are ensured to access education in accordance with their individual educational needs and abilities (Law of Georgia on General Education).

The National Curriculum provides categories (a list) identifying who may be considered a student with special educational needs and therefore may be involved in inclusive education. A student may be identified as having:

- a. a physical disability;
- b. an intellectual developmental disorder;
- c. a learning disability;
- d. a sensory impairment (hearing and/or visual);
- e. speech and language development disorders and communication difficulties;
- f. behavioral and emotional disorders;
- g. a need for long-term hospitalization;
- h. learning difficulties caused by social factors, resulting in an inability to meet the requirements of the National Curriculum;
- i. difficulties caused by a language barrier.

One of the important regulatory documents concerning inclusive education in Georgia is Order No. 16/N, which includes the regulations for the implementation, development, and monitoring of inclusive education, as well as the approval of the mechanism for identifying students with special educational needs (Ministry of Education and Science of Georgia, Order No. 16/N).

Procedure for Granting SEN Status

An important aspect of inclusive education is the process through which the status of a student with special educational needs (SEN) is determined or removed, as well as the identification of various specialists who support inclusive education within the school. Together with subject teachers, these specialists work on developing different skills according to the student's needs and abilities.

According to Order No. 16/N, the first individuals to identify a child's initial difficulties within the educational setting are the subject teacher or teachers. They may observe that a student is unable to meet the minimum requirements established by the National Curriculum in a specific subject (note: even difficulty in a single subject may become grounds for determining special educational needs). The teacher observes the student over a certain period of time, applies different teaching methodologies, and if the difficulties still cannot be overcome, informs the class tutor, school administration, the student's parent, and the special education teacher. Joint measures are then implemented. If the challenges persist, the parent/legal representative is advised to submit a formal application addressed to the school principal. Through the Resource Center, this application, together with the accompanying documentation, is forwarded to the Inclusive and Support Center (Department) of the Mandaturi Service. The documentation includes:

- The school referral form;
- information provided by teachers of all subjects regarding the student's academic performance in relation to the National Curriculum;
- the school referral form signed by the school principal;
- recommendations from the inclusive education specialist involved in the process (a special teacher, if the school already has one; otherwise, the responsibility is assumed by the class tutor);
- descriptions of the student's cognitive, academic, and functional skills.

The case is then referred to a specialist working within the department (the so-called psycho-educational assessment and counseling specialist). The psycho-educational assessment and counseling specialist contacts the parent and arranges the date, time, and place for the student's psycho-educational assessment. Afterwards, within the timeframes established by the order, the specialist sends the assessment report and recommendations to the school. This report becomes the basis for developing an Individual Educational Plan (IEP) for the student, based on the National Curriculum.

Responsibilities of a Psycho-educational Assessment and Counseling Specialist

According to the legislation, in schools and vocational institutions, the determination of special educational needs (SEN) status is exclusively within the competence of the psycho-educational assessment and counseling specialist. Therefore, the purposes of referral to this specialist may include:

- initial assessment and identification of special educational needs;
- re-assessment of a student with SEN in order to define additional recommendations;
- assessment for the removal of SEN status;
- assessment for transition from kindergarten to school;
- assessment for transition from school to a vocational education institution;
- assessment for enrollment in an integrated class;

- assessment for enrollment in a resource school;
- assessment to determine the need for a special education needs assistant, psychologist, and/or other specialists;
- transition from kindergarten to school;
- transition from school to vocational education institution.

After receiving the psycho-educational conclusion, the school takes into account the specialist's recommendations and, based on the child's needs, cooperates both with the Ministry of Education, Science and Youth, as well as with the psycho-educational assessment and counseling specialist on all relevant issues related to the student with special educational needs (SEN).

Key human resources supporting inclusive education in the school environment include:

- special teacher;
- psychologist;
- occupational therapist;
- speech and language therapist;
- sign language interpreter;
- sign language specialist;
- individual assistant for a person with special educational needs;
- mobility and orientation specialist.

Specialists support students within the scope of their competence and contribute to the development of their skills and the increase of their level of independence. Naturally, the mere presence of specialists cannot ensure effective outcomes if a supportive environment is not in place. This requires close cooperation among the school community—administration, subject teachers, and parents—because “inclusion means everyone.”

International and local research on inclusive education

Contemporary research shows that inclusive education is beneficial both for students with disabilities or special educational needs and for typically developing children, as it contributes to higher-quality teaching and pedagogy overall (Brantlinger, 2006; Layser & Kirk, 2007; Floarian, 2010; Hwang & Evans, 2011; Lindsay, 2011; Odom, Buysse, & Soukakou, 2012). .

A portion of studies has confirmed the positive impact of inclusive environments on the learning outcomes of all students (23% of studies), while the majority of research indicates that the inclusion of children with disabilities has no negative effect on the learning of typically developing students (81% of studies) (Kalambouka, Farrell, Dyson, Kaplan, 2007). According to one study, in inclusive environments where the learning process is based on cooperation, typically developing students develop stronger motivational skills and gain deeper knowledge (Hunt, 2019).

According to an Australian study, teachers' positive attitudes significantly contribute to the implementation of inclusive practices in schools, as well as to fostering acceptance of inclusion among

teachers, school staff, students, and parents (Carlson, Hemmings, Wurf, & Reupert, 2012). Teacher training is also essential, as it enables educators to effectively apply the knowledge they acquire in practice and ensure the benefits of inclusive education for all students.

Research also confirms the positive impact of inclusive education on typically developing students, particularly in terms of their social and emotional development. This is reflected in reduced fear of differences, increased social cognition, improved self-concept, and the development of stronger moral and ethical principles. It also contributes to warmer and more empathetic interpersonal relationships (Allport, 1979; Staub & Peck, 1995).

In the field of inclusive education, recent research in Georgia has placed particular emphasis on examining the attitudes and perceptions of society, teachers, special education teachers, assistants, and psychologists toward students with special educational needs. It has also explored whether the information provided about inclusive education influences changes in attitudes toward students with special needs or disabilities.

Findings confirm that training in inclusive education leads to positive changes in attitudes toward students with special educational needs. One such study, conducted in 2016–2017 across several educational institutions in Georgia, including universities and schools, revealed that the attitudes of individuals who initially held neutral or negative views toward inclusive education changed significantly after gaining relevant knowledge and experience. While teachers' attitudes toward inclusion are critically important, they are not sufficient on their own to ensure effective implementation of inclusive education (Kalandarishvili Maia, Eka Ninoshvili, Tamar Tukhashvili)

From Challenge to Opportunity

For children with various types of learning difficulties, it is essential that educational institutions provide multi-layered support, including the adaptation of the physical environment, the retraining of human resources (especially teachers) in the field of inclusive education, and effective communication with parents—both of students with special educational needs and typically developing children—in order to raise awareness.

One of the challenges in the school environment is the insufficient training or attitudes of teachers toward inclusive education, which to some extent affects their interactions with students and, consequently, their academic performance. It should be noted that in Georgia, several initiatives are being implemented in this direction, such as training programs organized by the Teacher Development Center for subject teachers, special education teachers, assistants, and psychologists. Additional support is provided through recommendations from special education teachers and awareness-raising activities, as well as webinars organized by the Inclusive Education Department of the Mandaturi Service on various topics.

Despite these efforts, one of the remaining challenges is ensuring comprehensive support for teachers in working with students with special educational needs. Although attitudes have partially improved compared to previous years, further development is still needed.

Research conducted in various countries also shows that teachers who have insufficient knowledge, experience, or willingness/acceptance in working with students of diverse abilities may sometimes become a barrier to the successful implementation of inclusive education.

Surveys of teachers have found that this may be caused by a lack of adequate training. For example, studies conducted in the United States and Scotland revealed that the majority of teachers reported insufficient support in this area. While in theory they supported the concept of inclusive education, in practice they were less willing to have students with diverse needs in their classrooms.

Research indicates that the flexibility and adaptability of teaching methods is one of the most effective practices for ensuring the inclusion of all children in the learning process (Tomlinson, 2014). At the same time, the creation of a positive environment is crucial for promoting inclusive education. Recent studies emphasize that a positive environment—characterized by mutual respect, emotional safety, and a high level of cooperation—significantly increases students' motivation and well-being (Deroncele-Acosta, Ellis, 2024). The introduction of positive frameworks in education is fundamental to inclusivity. Only in such an environment can students' needs be recognized, taken into account, and adequately supported. A positive environment reduces barriers for children with disabilities, special educational needs, or those belonging to marginalized groups (Araujo Dawson, Kilgore, Rawcliffe, 2022). Flexibility and adaptability are fundamental to the success of inclusive education. Flexibility enables teachers to adjust teaching strategies, classroom management methods, and learning resources to meet the diverse needs of students. This, in turn, ensures equal access to learning opportunities. There are various forms of adaptation, depending on the area in which changes are made. In the case of curriculum adaptation, it is necessary to modify goals and content according to children's unique needs (Lübke, Pinguart, Schwinger, 2021). When adapting teaching methods, changes are made in instruction, strategies, and techniques, and so on.

It can confidently be said that inclusive education offers significant benefits in multiple directions for students with special educational needs (SEN) and disabilities, especially when children learn alongside typically developing peers in mainstream schools. In this regard, researchers have found that students with SEN and disabilities who are educated in general education settings and spend more time interacting with typically developing peers tend to achieve higher academic outcomes compared to those educated in specialized institutions (Baker, Wang, & Walberg, 1995; Katz & Mirenda, 2002). Similar findings are supported by a Norwegian study conducted over six years with approximately 500 students with special educational needs, which showed that Students enrolled in mainstream schools were 75% more likely to pursue vocational or academic education later on compared to students enrolled in special classes (Myklebust, 2007).

The particular benefits of inclusive education are also highlighted in relation to children with Down syndrome, especially in the development of literacy and mathematical reasoning skills. In a Swiss study involving 68 groups of students with similar characteristics—such as age, intellectual difficulties, living with parents, and comparable initial test results in reading and mathematics—two years of observation revealed that mathematical skills developed at a similar rate across groups, while reading skills were significantly better developed among students attending regular schools. The only key difference between

the groups was the type of school attended: some students were enrolled in mainstream education, while others attended specialized institutions(Dessementet, Bless, & Morin, 2012).

Beyond academic benefits, researchers also highlight the social advantages for students with special educational needs, who, through interaction, develop positive social-emotional skills such as self-help, conflict resolution, self-regulation, and others. This is significantly influenced by ensuring inclusion from an early age(Center on the Developing Child, 2007).

In conclusion, despite a number of challenges, research confirms the benefits of inclusive education for both students with special educational needs and disabilities and typically developing students across various dimensions. It is recommended that further research in this area continue in Georgia, focusing on large-scale populations to examine the attitudes of subject teachers, school administration, and professionals from different fields toward students with diverse abilities. Such research would help create an equal, accessible, and supportive environment for all, in line with the bio-psycho-social model.

References:

1. Lia Kurtsikidze, Shorena Tkeshelashvili A guide to inclusive education for teachers). 2025წ. Ministry of Education, Science and Youth of Georgia.
2. Ministry of Education and Science of Georgia, Order No. 16/N. (23/02/2018 - 07/07/2020) <https://matsne.gov.ge/>
3. Law of Georgia on General Education <http://www.inclusion.ge/>
4. National Curriculum (2018-2024). Ministry of Education and Science of Georgia.
5. Inclusive Education: A Guide for Teachers. Ministry of Education and Science of Georgia. 2009.
6. Kalandarishvili, M. Tukhashvili, T. "Review of scientific research in the field of inclusive education at the Georgian University in the 2015-2021 Years". SCIENTIFIC JOURNAL OF THE MODERN EDUCATION&RESEARCH INSTITUTE(2021).
7. Kalandarishvili Maia, Eka Ninoshvili, Tamar Tukhashvili „The role of training in changing public attitudes towards the Students with Special Educational Needs’. scientific journal of the modern education & research institute. N 14. pp 25. Belgium, Brussels
8. Tamar Tukhashvili: conference materials. Proceedings of the International Conference: “The untrodden road to inclusion in education. Georgia-a story of success ”. 27-05-2021 "Modern Education & Research institute". Belgium, Brussels.
9. Brantlinger, E. A. (2006). Who Benefits from Special Education? Remediating (Fixing) Other People's Children.Mahwah, N. J. : Lawrence Erlbaum Associates.
10. Leyser, Y., & Kirk, R. (2007). Evaluating inclusion: an examination of parent views ad factors influencing their perspectives. International Journal of Disability, Development and Education, 51(3), 271-285
11. Florian, L. (2010). Special education in an era of inclusion: The end of special education or a new beginning? The Pshychology of Education Review
12. Hwang, Y., & Evans, D. (2011). Attitudes towards inclusion: gaps between belief and practice. International Journal of Special Education
13. Katz, J., & Mirenda, P. (2002). Including students with developmental disabilities in general education classrooms: Social benefits. Retrieved from http://www.internationalsped.com/magazines_articles/172full.pdf#page=27

14. Lindsay, G. (2011). Educational psychology and effectiveness of inclusive education/mainstreaming. *British Journal of Educational Psychology*
15. Odom, S. L., Buysse, V., & Soukakou, E. (2012). Inclusion for young children with disabilities: a quarter century of research perspectives. *Journal of Early Intervention*
16. Kalambouka, A., Farrell, P., Dyson, A., & Kaplan, I. (2007). The impact of placing pupils with special educational needs in mainstream schools on the achievement of their peers. *Educational Research*, 49(4), 365–382. <http://doi.org/10.1080/00131880701717222>
17. Hunt, P. F. (2019b). Feasibility Study on a Child Guarantee: Target Group discussion paper on children with disabilities. In press: European Commission
18. Carlson, L., Hemmings, B., Wurf, G., & Reupert, A. (2012). The instructional strategies and attitudes of effective inclusive teachers. *Special Education Perspectives [P]*, 21(1), 7–20.
19. Allport, G. W. (1979). *The Nature of Prejudice*. Basic Books.
20. Staub, D., & Peck, C. A. (1995). What Are the Outcomes for Nondisabled Students? *Educational Leadership*
21. Tomlinson, C. A. (2014). *The differentiated classroom: Responding to the needs of all learners*. ASCD.
22. Deroncelle-Acosta, A., & Ellis, A. (2024). Overcoming Challenges and Promoting Positive Education in Inclusive Schools: A Multi-Country Study. *Education Sciences*, 14(11), 1169. <https://doi.org/10.3390/educsci14111169>
23. Araujo Dawson, B., Kilgore, W., & Rawcliffe, R. M. (2022). Strategies for creating inclusive learning environments through a social justice lens. *Journal of Educational Research and Practice*, 12(0), 3–27. <https://doi.org/10.5590/JERAP.2022.12.0.02>
24. Baker, E. T., Wang, M., & Walberg, H. (1995). The Effects of Inclusion on Learning. *Educational Leadership*, 52(4), 33–35.
25. Katz, J., & Mirenda, P. (2002). Including students with developmental disabilities in general education classrooms: educational benefits. *International Journal of Special Education*
26. Myklebust, J. O. (2007). Diverging paths in upper secondary education: competence attainment among students with special educational needs. *International Journal of Inclusive Education*, 11(2), 215–231. <http://doi.org/10.1080/13603110500375432>
27. Dessemontet, R. S., & Bless, G. (2012). The impact of including children with intellectual disability in general education classrooms on the academic achievement of their low-, average-, and highachieving peers. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 38(1), 23–30. <http://doi.org/10.3109/13668250.2012.757589>
28. <http://inclusion.ge>

საქართველოს ბუნებრივი გაზის სექტორის იმპორტზე დამოკიდებულება: ტენდენციები და პერსპექტივები

ლანა სულაკაძე

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი,
ბიზნესისა და ტექნოლოგიების ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი
ევროპის უნივერსიტეტი
Lana.sulakadze@eu.edu.ge
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12138>

აბსტრაქტი

საქართველოს ენერგეტიკული სექტორი მრავალი გამოწვევის წინაშე დგას, ხოლო ენერგოდამოუკიდებლობის მიღწევა საჭიროებს ეფექტიანი და თანმიმდევრული ნაბიჯების გადადგმას. ქვეყნის ენერგეტიკული ბალანსის მიხედვით, ბუნებრივი გაზის წილი მთლიან ენერგომომხმარებაში 40%-ს აღემატება. ამასთან, ბუნებრივ გაზზე მოთხოვნის დაკმაყოფილება თითქმის სრულად იმპორტზეა დამოკიდებული, რადგან ადგილობრივი მოპოვება მხოლოდ დაახლოებით 1%-ს შეადგენს. აღნიშნული დამოკიდებულება ზრდის ბუნებრივი გაზის ღირებულებას და შესაბამისად, უარყოფითად აისახება მომხმარებელთა ხარჯებზე.

საყოფაცხოვრებო სექტორში ბუნებრივ გაზზე მოთხოვნა წლიდან წლამდე მატულობს, რაც იმპორტის მოცულობის ზრდას განაპირობებს. მომხმარებელთა სტრუქტურა მოიცავს ოთხ ძირითად ჯგუფს: თბოსადგურებს, ავტოგაზგასამართ სადგურებს, საყოფაცხოვრებო და არასაყოფაცხოვრებო სექტორებს. აღსანიშნავია, რომ ბოლო ათწლეულის განმავლობაში თბოსადგურების მიერ მოხმარებული ბუნებრივი გაზის წილი 20%-ს აღემატება, რაც მიუთითებს იმპორტირებული რესურსის მნიშვნელოვან როლზე ელექტროენერგიის წარმოებაში. აღნიშნული საბოლოოდ უარყოფითად აისახება კომუნალური მომსახურების ტარიფებზე.

ბუნებრივი გაზის სექტორი წარმოადგენს ბუნებრივ მონოპოლიას, რაც საჭიროებს შესაბამის საკანონმდებლო რეგულირებას. ამ ფუნქციას საქართველოში ახორციელებს საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისია, რომელიც გასცემს საქმიანობის ლიცენზიებს და ადგენს ტარიფებს ლიცენზირებული კომპანიების დანახარჯების მარეგულირებელი აუდიტის საფუძველზე.

კვლევის მიზანია საქართველოს ბუნებრივი გაზის სექტორის არსებული მდგომარეობის შეფასება, ძირითადი პრობლემების იდენტიფიცირება და მათი გადაჭრის შესაძლო გზების შემუშავება სხვადასხვა წყაროზე დაყრდნობით. ნაშრომში დასკვნის სახით წარმოდგენილია სექტორის განვითარების ძირითადი პერსპექტივები.

საკვანძო სიტყვები: ენერგეტიკა, ბუნებრივი გაზი, რეგულირება, იმპორტი

შესავალი

საქართველოსათვის სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის განმსაზღვრელ ერთ-ერთ მნიშვნელოვანეს ფაქტორს ენერგოდამოუკიდებლობა წარმოადგენს. ქვეყნის ენერგეტიკული უსაფრთხოება პირდაპირ კავშირშია მის ეკონომიკურ მდგრადობასთან, რის გამოც ენერგეტიკის სექტორი მუდმივად სახელმწიფოებრივი ინტერესებისა და სტრატეგიული პოლიტიკის ცენტრში მოიაზრება.

ენერგოდამოუკიდებლობის უზრუნველყოფა შეუძლებელია ქვეყნის შიდა რესურსების რაციონალური და ეფექტიანი გამოყენების გარეშე. აღნიშნულ პროცესში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ენერგეტიკულ სექტორში ინვესტიციების მოზიდვას, თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვასა და ენერგეტიკული ინფრასტრუქტურის განვითარებას, რაც, თავის მხრივ, ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების მნიშვნელოვან წინაპირობას წარმოადგენს.

საქართველოს ენერგეტიკული ბალანსის ანალიზი ცხადყოფს, რომ ბუნებრივი გაზის წილი ენერგიის მთლიან მოხმარებაში წლიდან წლამდე იზრდება და ბოლო მონაცემების მიხედვით - 40%-ს აღემატება. აღნიშნული ტენდენცია ბუნებრივი გაზის სექტორის სტრატეგიულ მნიშვნელობას კიდევ უფრო ზრდის. შესაბამისად, სექტორის კომპლექსური ანალიზი შესაძლებლობას იძლევა შეფასდეს ის ძირითადი გამოწვევები და რისკები, რომელთა წინაშეც ქვეყანა დგას, განსაკუთრებით იმ პირობებში, როდესაც ბუნებრივი გაზის მოხმარების მნიშვნელოვანი ნაწილი იმპორტირებულ რესურსებზეა დამოკიდებული.

ბუნებრივი გაზის სექტორი

საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისია წარმოადგენს იმ ძირითად მარეგულირებელ უწყებას, რომელიც საქართველოს ბუნებრივი გაზის სექტორში, საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროსთან ერთად, ახორციელებს ბაზრის მონიტორინგსა და რეგულირებას. სემეკს მოქმედი კანონმდებლობის საფუძველზე მინიჭებული აქვს უფლებამოსილება, გასცეს ლიცენზიები ბუნებრივი გაზის სექტორში მოქმედ ორგანიზაციებზე და უზრუნველყოს სექტორის საქმიანობის ზედამხედველობა.

2025 წლის მონაცემების მიხედვით 16 განაწილების ლიცენზიატი კომპანია ოპერირებს ბუნებრივი გაზის საცალო ბაზარზე, რომლებიც საქართველოში ბუნებრივი გაზის მიწოდებისა და განაწილების საქმიანობას ახორციელებენ. აღნიშნულ კომპანიებს შორის განსაკუთრებით გამოირჩევა სამი მსხვილი ლიცენზიატი: შპს „თბილისი-ენერჯი“, რომელიც საქმიანობს ქალაქ თბილისის მასშტაბით, შპს „სოკარ ჯორჯია გაზი“ და სს „საქორგაზი“ რომელთა მომსახურების არეალი პრაქტიკულად მთელ საქართველოს მოიცავს, ქალაქ თბილისის გარდა.

საქართველოს ბუნებრივი გაზის სექტორის ერთ-ერთ მთავარ გამოწვევას წარმოადგენს ქვეყნის მაღალი იმპორტდამოკიდებულება. საქართველოს პრაქტიკულად არ გააჩნია ბუნებრივი გაზის მნიშვნელოვანი ადგილობრივი რესურსი, ხოლო ადგილობრივი მოპოვების წილი მთლიან მოხმარებაში 1%-ზე ნაკლებია. შესაბამისად, ბუნებრივი გაზის მიწოდება ძირითადად იმპორტის საშუალებით ხორციელდება.

საქართველოში ბუნებრივი გაზის იმპორტი ძირითადად მეზობელი ქვეყნებიდან - აზერბაიჯანიდან და რუსეთიდან - ხორციელდება. 2024–2025 წლების ბუნებრივი გაზის ბალანსის მონაცემების მიხედვით, ქვეყანაში საშუალოდ წლიურად 5.4 მილიარდი კუბური მეტრი ბუნებრივი გაზი იქნა მიღებული, საიდანაც დაახლოებით 40–42% ტრანზიტის მიზნებისთვის იყო განკუთვნილი.

მიღებული ბუნებრივი გაზის სტრუქტურის მიხედვით, აზერბაიჯანიდან იმპორტირებული გაზის წილი მთლიან ბალანსში 38%-ს შეადგენს, სამხრეთ კავკასიური გაზსადენიდან მიღებული გაზის წილი - 4.4%-ს, ხოლო რუსეთიდან მიღებული ბუნებრივი გაზის წილი - 16%-ს. ამასთანავე, აღსანიშნავია, რომ 2020 წლის შემდეგ სომხეთიდან ბუნებრივი გაზის მიღება აღარ ფიქსირდება.

მიუხედავად იმისა, რომ ადგილობრივი ბუნებრივი გაზის მოპოვება სტაბილურობით ხასიათდება, მისი მოცულობა მთლიან გაზის ბალანსში უმნიშვნელოა და ქვეყნის ენერგეტიკული უსაფრთხოების უზრუნველყოფაში არსებით გავლენას ვერ ახდენს. შესაბამისად, ბუნებრივი გაზის სექტორის მდგრადი განვითარებისა და ენერგოდამოუკიდებლობის გაძლიერებისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება იმპორტის წყაროების დივერსიფიკაციას, შიდა ენერგორესურსების განვითარებასა და ენერგეტიკული პოლიტიკის გრძელვადიან სტრატეგიულ დაგეგმვას.

ცხრილი N1. საქართველოში გაზის მიღება 2020-2024 წლებში, მიღების პუნქტების მიხედვით (მლნ. კუბ.მ) ¹

ბუნებრივი გაზის მიღების პუნქტი			2020	2021	2022	2023	2024
აზერბაიჯანი	იმპორტი		1,183	1,132	1,411	1,081	775
	დამატებითი ოფციური	და	-	-	-	963	1,465
აზერბაიჯანი - სამხრეთ კავკასიური გაზსადენი	იმპორტი		259	25	-	-	-
	დამატებითი ოფციური	და	900	1,026	1,146	413	70
რუსეთი			204	397	520	596	788
სომხეთი			19	-	-	-	-
ადგილობრივი მოპოვება			8	15	14	16	15
სულ			2,573	2,595	3,091	3,069	3,114

¹ საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის 2024 წლის ანგარიში,
<https://gnerc.org/files/Annual%20Reports/Annual%20report%202024%20GEO%20fin.pdf#page=110&zoom=100,92,70>
2 (15.05.2026)

საქართველოს ბუნებრივი გაზის ბაზარზე კონკურენციის დონე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ბუნებრივი გაზის საბოლოო ფასის ფორმირებაზე. ფასის განსაზღვრის პროცესში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება სოციალური და კომერციული სეგმენტების გამიჯვნას, ვინაიდან აღნიშნული სეგმენტები განსხვავებული სატარიფო პოლიტიკით ხასიათდება.

საქართველოში ბუნებრივ გაზზე არსებული შედარებით მაღალი ფასი ძირითადად განპირობებულია იმპორტირებული ბუნებრივი გაზის ღირებულებით უცხოურ ვალუტაში, აგრეთვე ეროვნული ვალუტის გაცვლითი კურსის ცვლილებით. კერძოდ, აშშ დოლარის მიმართ ლარის კურსის მერყეობა მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ბუნებრივი გაზის სამომხმარებლო ტარიფზე, რადგან ბუნებრივი გაზის შესყიდვა უმეტესწილად უცხოურ ვალუტაში ხორციელდება.

საქართველო შეღავათიანი პირობებით სარგებლობს სამხრეთ კავკასიური მილსადენიდან მიღებული ბუნებრივი გაზით, რომელსაც პრაქტიკაში ე.წ. „სოციალურ გაზს“ უწოდებენ. აღნიშნული რესურსი ძირითადად გამოიყენება მოსახლეობისა და თბოსადგურების ბუნებრივი გაზით უზრუნველყოფისათვის. შესაბამისად, სოციალური სეგმენტისათვის ბუნებრივი გაზის ტარიფი მნიშვნელოვნად დაბალია კომერციულ სეგმენტთან შედარებით.

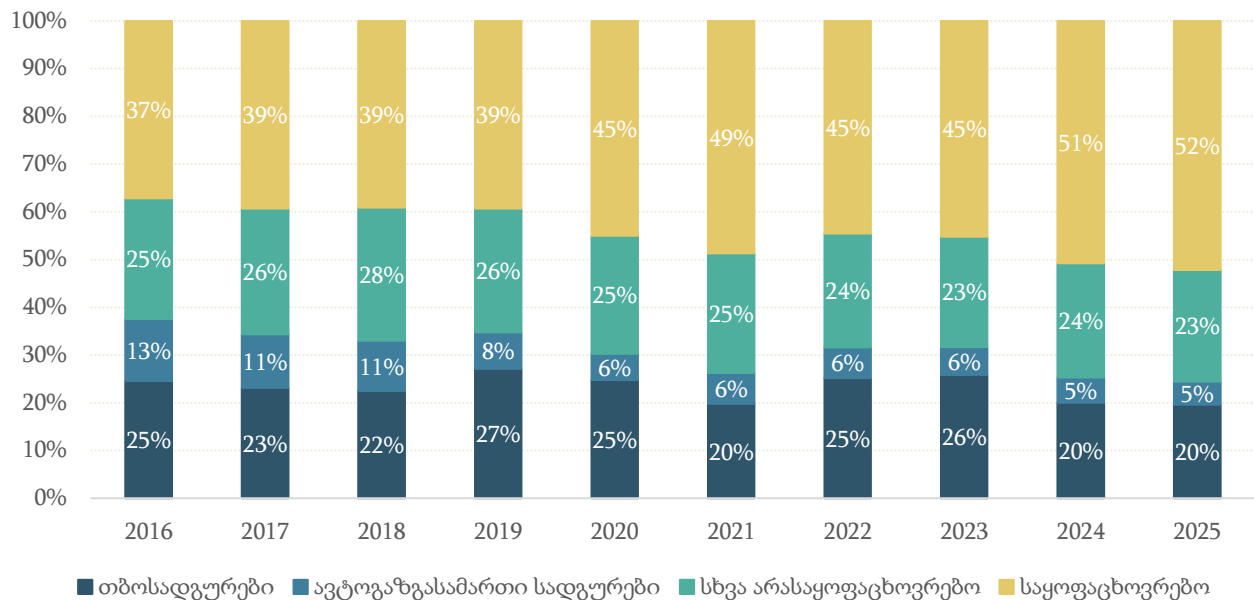
საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიას მიერ დადგენილი სამომხმარებლო ტარიფის მიხედვით, სოციალური გაზის ფასი, სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული სხვადასხვა ტიპის სუბსიდირების გათვალისწინებით, საშუალოდ 0.28 ლარს/კუბურ მეტრს შეადგენს.

ბუნებრივი გაზის საცალო ბაზარზე მოხმარება ოთხ ძირითად სექტორზე ნაწილდება: თბოსადგურები, ავტოგაზგასამართი სადგურები, საყოფაცხოვრებო მომხმარებლები და არასაყოფაცხოვრებო მომხმარებლები. მოხმარების სტრუქტურის ანალიზი აჩვენებს, რომ ბუნებრივი გაზის საერთო მოხმარების საშუალოდ 25% თბოსადგურებზე მოდის.

თბოსადგურების მიერ გამომუშავებული ელექტროენერგია ძირითადად ქვეყნის შიდა ბაზარზე მოიხმარება. ზოგადად, საქართველოს ელექტროენერგეტიკულ ბალანსში თბოსადგურების მიერ წარმოებული ელექტროენერგიის წილი საშუალოდ 20–25%-ს შეადგენს. აღნიშნული გარემოება მიუთითებს, რომ ელექტროენერგიის წარმოების პროცესშიც ქვეყანა მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია იმპორტირებულ ბუნებრივ გაზზე. სწორედ ამიტომ, თბოსადგურების მიერ გამომუშავებული ელექტროენერგია შედარებით ძვირ ელექტროენერგიად მიიჩნევა, ვინაიდან მისი თვითღირებულება მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული იმპორტირებული ენერგორესურსის ფასზე.

დიაგრამა N1 ნათლად ასახავს 2015–2024 წლებში ბუნებრივი გაზის მოხმარების დინამიკასა და ტენდენციებს სხვადასხვა სექტორის მიხედვით, რაც შესაძლებლობას იძლევა შეფასდეს ქვეყნის ენერგომომხმარების სტრუქტურა და ბუნებრივი გაზის როლი ეროვნულ ენერგეტიკულ სისტემაში.

დიაგრამა 1. ბუნებრივი გაზის მოხმარება სხვადასხვა სექტორის მიხედვით²

აღსანიშნავია, რომ ბუნებრივი გაზის მომხმარებლები იყოფა 2 კატეგორიად საყოფაცხოვრებო და არასაყოფაცხოვრებო. საყოფაცხოვრებო სექტორისთვის ტარიფების დადგენა ხდება კომისიის მიერ დანახარჯების მარეგულირებელი აუდიტის საფუძველზე ცალკეული საწარმოს საოპერაციო თუ კაპიტალური დანახარჯების შესწავლის შედეგად, ხოლო არასაყოფაცხოვრებო სექტორისთვის ბუნებრივი გაზის მიწოდება არის დერეგულირებული, რაც გულისხმობს იმას, რომ მხარეთა შეთანხმებით ხდება აღნიშნული მომსახურების ღირებულების განსაზღვრა. სხვაობა საყოფაცხოვრებო და არასაყოფაცხოვრებო მომხმარებლებისთვის ბუნებრივი გაზის ტარიფის კუთხით მნიშვნელოვანად განსხვავებულია, კომერციული სექტორისთვის გაცილებით მაღალია ტარიფი. აღნიშნული განსხვავება ძირითადად უკავშირდება ე.წ. „სოციალური გაზის“ პოლიტიკას, რომლის ფარგლებშიც მოსახლეობა შეღავათიანი პირობებით სარგებლობს.

სემეკის მიერ დადგენილი საყოფაცხოვრებო სამომხმარებლო ტარიფი სამი ძირითადი კომპონენტისგან შედგება: ტრანსპორტირების, განაწილებისა და მიწოდების ტარიფებისგან. თითოეული კომპონენტი ასახავს ბუნებრივი გაზის საბოლოო მომხმარებელამდე მიწოდების პროცესში არსებულ შესაბამის დანახარჯებს.

ბოლო წლების მონაცემები მიუთითებს, რომ როგორც საყოფაცხოვრებო, ისე არასაყოფაცხოვრებო აბონენტების რაოდენობა წლიდან წლამდე იზრდება. აღნიშნული ტენდენცია მნიშვნელოვანწილად განპირობებულია სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული გაზიფიცირების პროგრამებით, აგრეთვე ახალი საცხოვრებელი კორპუსებისა და ინფრასტრუქტურული პროექტების განვითარებით.

² საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისია, www.gnerc.org (15.05.2026)

ბუნებრივი გაზის სექტორში მოქმედ ლიცენზირებულ კომპანიებს ჯამურად 1.5 მილიარდზე მეტი აბონენტი ჰყავთ. მათ შორის შპს „თბილისი ენერჯის“, შპს „სოკარ ჯორჯია გაზის“ და სს „საქორგაზის“ აბონენტების რაოდენობა მთლიან ბაზაში 85%-ს აღემატება.

საყოფაცხოვრებო მომხმარებლების მიერ ბუნებრივი გაზის მოხმარების მოცულობა განსხვავდება დასახლების ტიპის მიხედვით. რეგიონებსა და სოფლებში მოსახლეობა გათბობის ძირითად საშუალებად კვლავ ბუნებრივ რესურსებს, განსაკუთრებით შეშას, იყენებს, მაშინ როდესაც ქალაქებში ბუნებრივი გაზის მოხმარების მაჩვენებელი მნიშვნელოვნად მაღალია.

ამასთანავე, ბუნებრივი გაზის მოხმარება მკვეთრად სეზონური ხასიათისაა, რაც განსაკუთრებით ზამთრის პერიოდში მოხმარების ზრდაში გამოიხატება. შესაბამისად, გაზგამანაწილებელი კომპანიების შემოსავლები ასევე სეზონურობით ხასიათდება, რაც გარკვეულ შემთხვევებში შესაძლოა უარყოფითად აისახოს კომპანიების ფინანსურ მდგარდობასა და საოპერაციო სტაბილურობაზე.

ბუნებრივი გაზის სექტორის განვითარებაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ინვესტიციებს. 2025 წლის მონაცემებით, სექტორში მოქმედი ექვსი უმსხვილესი კომპანიის მიერ განხორციელებული ინვესტიციების მოცულობამ 200 მილიონ ლარს გადააჭარბა, რაც დაგეგმილ მაჩვენებელს დაახლოებით 40%-ით აღემატება.

ინვესტიციების სტრუქტურის ანალიზი აჩვენებს, რომ მთლიანი კაპიტალდაბანდებების დაახლოებით 94% ბუნებრივი გაზის განაწილების საქმიანობაზე მოდის, ხოლო მხოლოდ 6% — ტრანსპორტირების მიმართულებაზე. მნიშვნელოვანია აგრეთვე დაფინანსების წყაროების შეფასება. ბუნებრივი გაზის სექტორში განხორციელებული ინვესტიციები ძირითადად სამი წყაროდან ფინანსდება: საკუთარი სახსრებით, სასესხო რესურსებითა და მესამე მხარის დაფინანსებით.

ბოლო წლების განმავლობაში მსხვილი გაზგამანაწილებელი კომპანიები შედარებით ნაკლებად იყენებენ სასესხო დაფინანსებას. ინვესტიციების დაახლოებით 80% ფინანსდება კომპანიების საკუთარი სახსრებით, ხოლო დაახლოებით 20% - მესამე მხარის დაფინანსებით. ამასთან, იმ შემთხვევაში, თუ კაპიტალური დანახარჯი მესამე მხარის დაფინანსებით ხორციელდება, აღნიშნული ხარჯები, როგორც წესი, არ აისახება სატარიფო გაანგარიშების პროცესში, რაც გარკვეულწილად ამცირებს მომხმარებელზე ტარიფური დატვირთვის ზრდის რისკს.

დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება აღინიშნოს, რომ საქართველო ბუნებრივი გაზის სექტორის მიმართულებით მნიშვნელოვან გამოწვევათა წინაშე დგას, რაც, უპირველეს ყოვლისა, ქვეყნის მაღალი იმპორტდამოკიდებულებით არის განპირობებული. საქართველოში ბუნებრივი გაზის ადგილობრივი მოპოვება უმნიშვნელო მოცულობით ხორციელდება და არსებული რესურსები ვერ უზრუნველყოფს შიდა მოთხოვნის დაკმაყოფილებას. შესაბამისად, ქვეყანა კვლავ მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული იმპორტირებულ ბუნებრივ გაზზე, რაც ენერგეტიკული უსაფრთხოების თვალსაზრისით მნიშვნელოვან რისკებს წარმოშობს.

აღნიშნული გამოწვევის შემცირების ერთ-ერთ ძირითად გზას ელექტროენერგეტიკული სექტორის განვითარება წარმოადგენს. საქართველოს მნიშვნელოვანი ჰიდროენერგეტიკული პოტენციალი და განახლებადი ენერგიის რესურსები ქმნის შესაძლებლობას, გაიზარდოს ადგილობრივი ელექტროენერგიის წარმოება და ეტაპობრივად შემცირდეს ბუნებრივ გაზზე დამოკიდებულება. ამ მიმართულებით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ჰიდროელექტროსადგურების განვითარება, ასევე ქარისა და მზის ენერგიის ეფექტიანი გამოყენება. შედეგად შესაძლებელი გახდება ბუნებრივი გაზის მოხმარების ნაწილობრივი ჩანაცვლება ადგილობრივი ელექტროენერგიის წარმოებით. ამასთანავე, აუცილებელია თბოსადგურების წილის შემცირება ქვეყნის საერთო ელექტროენერგეტიკულ ბალანსში, ვინაიდან მათი ფუნქციონირება პირდაპირ არის დამოკიდებული იმპორტირებულ ბუნებრივ გაზზე და დაკავშირებულია შედარებით მაღალი თვითღირებულების ელექტროენერგიის წარმოებასთან.

ბუნებრივი გაზის მოხმარების ანალიზი აჩვენებს, რომ ბოლო წლებში მოხმარების ზრდა ძირითადად საყოფაცხოვრებო სექტორში ფიქსირდება. აღნიშნული ტენდენცია მნიშვნელოვნად არის დაკავშირებული ახალი დასახლებული პუნქტების გაზიფიცირების პროცესთან და მომხმარებელთა რაოდენობის ზრდასთან. ამასთან, ბუნებრივი გაზის სექტორი მკვეთრად სეზონური ხასიათით გამოირჩევა. ზაფხულის პერიოდში ბუნებრივი გაზის მოხმარება მნიშვნელოვნად მცირდება, რაც, ერთი მხრივ, თბოსადგურების შემცირებული დატვირთვით, ხოლო მეორე მხრივ - საყოფაცხოვრებო სექტორში მოთხოვნის კლებასთან არის დაკავშირებული.

სექტორის განვითარების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გამოწვევად კვლავ რჩება ქვეყნის მასშტაბით გაზიფიცირების პროცესის განხორციელება. სახელმწიფო პროგრამების ფარგლებში ეტაპობრივად მიმდინარეობს სოფლების გაზიფიცირება, თუმცა აღნიშნული პროცესი მნიშვნელოვან ფინანსურ დანახარჯებთან არის დაკავშირებული როგორც სახელმწიფოსთვის, ისე კერძო კომპანიებისთვის. მიუხედავად განხორციელებული ინვესტიციებისა, სოფლის ტიპის დასახლებებში ბუნებრივი გაზის მოხმარების ინტენსივობა შედარებით დაბალია. შესაბამისად, მსგავსი პროექტების ფინანსური უკუგება კომპანიებისთვის შედარებით დაბალია.

ენერგეტიკული უსაფრთხოების უზრუნველყოფისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ბუნებრივი გაზის საცავის არსებობას. საცავის ფუნქციონირება ხელს შეუწყობს ბუნებრივი გაზის მიწოდების საიმედოობის ზრდას, შესაძლო ავარიული ან ტექნიკური შეფერხებების პირობებში მომხმარებელთა უწყვეტ მომარაგებას და ენერგომომარაგების სისტემის სტაბილურობას. ამასთანავე, ბუნებრივი გაზის საცავი მნიშვნელოვან როლს შეასრულებს ენერგორესურსების დივერსიფიკაციისა და სტრატეგიული მარაგების ფორმირების პროცესში.

საბოლოოდ შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს ენერგეტიკული დამოუკიდებლობის გაძლიერებისათვის აუცილებელია ენერგეტიკულ სექტორში დამატებითი ინვესტიციების განხორციელება, შიდა ენერგორესურსების ეფექტიანი გამოყენება და განახლებადი ენერგიის განვითარების ხელშეწყობა. აღნიშნული მიმართულებების თანმიმდევრული განვითარება მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს ბუნებრივ გაზზე მოთხოვნისა და იმპორტდამოკიდებულების

შემცირებას, რაც ქვეყნის გრძელვადიანი ენერგეტიკული და ეკონომიკური მდგრადობის მნიშვნელოვანი წინაპირობაა.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. საქართველოს კანონი „ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების შესახებ“, საქართველოს პარლამენტი, თბ., 20.12.2019;
2. საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის 2014 წლის 25 დეკემბრის N33 დადგენილება „ბუნებრივი გაზის ტარიფების გაანგარიშების მეთოდოლოგიის დამტკიცების შესახებ“, თბ., 2014;
3. საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისია, www.gnerc.org.

Dependence on imports in Georgia's natural gas sector: trends and prospects

Lana Sulakadze

*PhD in Business Administration,
Associate Professor of Faculty of Business and Technology
European University
Lana.sulakadze@eu.edu.ge
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12138>*

Abstract

Georgia's energy sector faces numerous challenges, and achieving energy independence requires the implementation of effective and consistent measures. According to the country's energy balance, the share of natural gas in total energy consumption exceeds 40%. At the same time, the satisfaction of natural gas demand is almost entirely dependent on imports, as domestic production accounts for only about 1%. This dependence increases the cost of natural gas and, consequently, has a negative impact on consumer expenses.

Demand for natural gas in the residential sector has been increasing year by year, leading to a rise in import volumes. The structure of consumers includes four main groups: thermal power plants, vehicle gas refueling stations, residential consumers, and non-residential sectors. It is noteworthy that over the past decade, more than 20% of natural gas consumption has been attributed to thermal power plants, indicating the significant role of imported resources in electricity generation and ultimately negatively affecting utility tariffs.

The natural gas sector represents a natural monopoly, which requires appropriate legislative regulation. In Georgia, this function is carried out by the Georgian National Energy and Water Supply Regulatory Commission, which issues licenses for operations and sets tariffs based on regulatory audits of the costs incurred by licensed companies.

The aim of the study is to assess the current state of Georgia's natural gas sector, identify key challenges, and develop possible solutions based on data from various sources. The paper presents the main prospects for the sector's development as part of its conclusions.

Keywords: Energy, Natural Gas, Regulation, Import

Introduction

One of the key determinants of state sovereignty for Georgia is energy independence. The country's energy security is directly linked to its economic stability; therefore, the energy sector is consistently regarded as a central component of state interests and strategic policy.

Ensuring energy independence is impossible without the rational and efficient utilization of domestic resources. In this process, particular importance is attached to attracting investments in the energy sector,

introducing modern technologies, and developing energy infrastructure, all of which serve as essential preconditions for the country's economic development.

An analysis of Georgia's energy balance shows that the share of natural gas in total energy consumption has been steadily increasing year by year, exceeding 40% according to the latest data. This trend further strengthens the strategic importance of the natural gas sector. Accordingly, a comprehensive analysis of the sector makes it possible to assess the main challenges and risks facing the country, particularly in a context where a significant portion of natural gas consumption is dependent on imported resources.

Natural Gas Sector

Georgian Energy and Water Supply Regulatory Commission is the main regulatory authority responsible for overseeing and monitoring the natural gas market in Georgia, in cooperation with the Ministry of Economy and Sustainable Development. Under the current legislation, the Commission is empowered to issue licenses to entities operating in the natural gas sector and to supervise their activities in order to ensure proper market functioning.

According to 2025 data, there are 16 licensed distribution companies operating in the retail natural gas market, providing supply and distribution services across Georgia. Among them, three major licensed operators stand out: Tbilisi Energy, which operates within the capital city of Tbilisi, SOCAR Georgia Gas and Sakorggazi, whose service areas cover most of the country except for Tbilisi.

One of the main challenges of Georgia's natural gas sector is its high dependence on imports. The country has virtually no significant domestic natural gas reserves, and local production accounts for less than 1% of total consumption. Therefore, natural gas supply is primarily secured through imports.

Natural gas imports to Georgia mainly come from neighboring countries, Azerbaijan and Russia. According to 2024–2025 natural gas balance data, the country received an average of 5.4 billion cubic meters of natural gas annually, of which approximately 40–42% was allocated for transit purposes.

In terms of supply structure, gas imported from Azerbaijan accounts for 38% of the total balance, gas received via the South Caucasus Pipeline represents 4.4%, while imports from Russia account for 16%. It is also noteworthy that no natural gas imports have been recorded from Armenia since 2020.

Although domestic natural gas production remains stable, its volume is negligible within the overall gas balance and has no significant impact on ensuring the country's energy security. Accordingly, for the sustainable development of the natural gas sector and the strengthening of energy independence, particular importance is attached to diversifying import sources, developing domestic energy resources, and ensuring long-term strategic energy planning.

Table N1. Natural Gas Imports in Georgia, 2020–2024 by Entry Points (million cubic meters)¹

Natural Gas Entry Point		2020	2021	2022	2023	2024
	Import	1,183	1,132	1,411	1,081	775
Azerbaijan	Additional and optional	-	-	-	963	1,465
Azerbaijan South	- Import	259	25	-	-	-
Caucasus Gas pipeline	Additional and optional	900	1,026	1,146	413	70
Russia		204	397	520	596	788
Armenia		19	-	-	-	-
Local extraction		8	15	14	16	15
All		2,573	2,595	3,091	3,069	3,114

Competition in Georgia’s natural gas market has a significant impact on the formation of the final price of natural gas. In the pricing process, particular importance is attached to the distinction between social and commercial segments, as these segments are characterized by different tariff policies.

The relatively high price of natural gas in Georgia is mainly driven by the cost of imported natural gas in foreign currency, as well as fluctuations in the national currency exchange rate. In particular, fluctuations of the Georgian lari against the US dollar have a significant impact on consumer tariffs, since natural gas is predominantly purchased in foreign currency.

Georgia benefits from preferential terms for gas supplied through the South Caucasus Pipeline, commonly referred to as “social gas.” This resource is mainly used to supply households and thermal power plants with natural gas. Accordingly, the tariff for the social segment is significantly lower compared to the commercial segment.

According to the tariff set by GNERC, the price of social gas, taking into account various state subsidies, averages 0.28 GEL per cubic meter.

The retail natural gas market is divided into four main consumption sectors: thermal power plants, auto gas filling stations, household consumers, and non-household consumers. Analysis of consumption

¹ GNERC Annual Report 2024

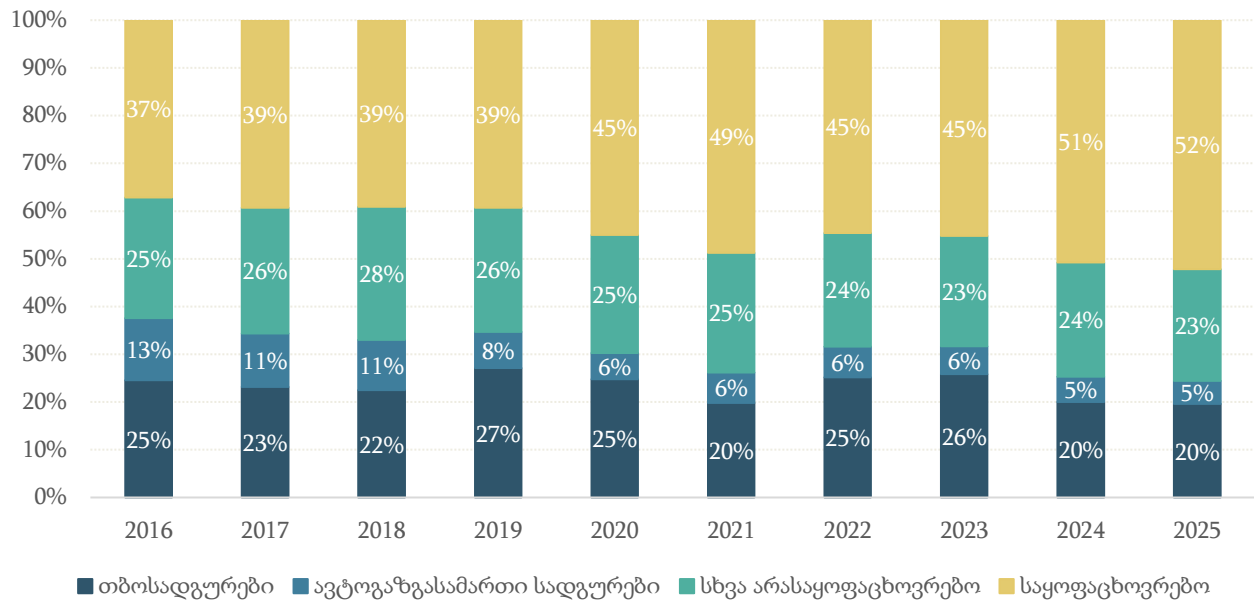
<https://gnerc.org/files/Annual%20Reports/Reports%20English/Annual%20Report%202024%20ENG%20Final.pdf>

structure shows that, on average, 25% of total natural gas consumption is attributed to thermal power plants.

Electricity generated by thermal power plants is mainly consumed within the domestic market. Overall, in Georgia's electricity balance, the share of electricity produced by thermal power plants accounts for approximately 20–25%. This indicates that electricity generation is also significantly dependent on imported natural gas. For this reason, electricity produced by thermal power plants is considered relatively expensive, as its production cost is highly dependent on the price of imported energy resources.

Figure N1 clearly illustrates the trends in natural gas consumption between 2015 and 2024 across different sectors, allowing for an assessment of the country's energy consumption structure and the role of natural gas in the national energy system.

Figure 1. Natural Gas Consumption by Different Sectors²

It is noteworthy that natural gas consumers are divided into two categories: household and non-household users. For the household sector, tariffs are determined by the Commission on the basis of a cost-regulatory audit, through which the operational and capital expenditures of individual companies are examined. In contrast, the non-household sector is deregulated, meaning that the price of natural gas supply is determined through agreements between the contracting parties.

The difference between household and non-household tariffs is significant, with commercial consumers facing considerably higher prices. This disparity is mainly associated with the so-called “social gas” policy, under which households benefit from preferential pricing conditions.

² GNERC, www.gnerc.org (15.05.2026)

The household tariff set by the GNERC consists of three main components: transmission, distribution and supply tariffs. Each component reflects the respective costs incurred in delivering natural gas to the end consumer.

Recent data indicate that both household and non-household subscriber numbers have been increasing year by year. This trend is largely driven by state gasification programs, as well as the development of new residential buildings and infrastructure projects.

Natural gas distribution companies collectively serve more than 1.5 million subscribers. Among them, the subscribers of Tbilisi Energy, SOCAR Georgia Gas and Sakorggazi account for more than 85% of the total market.

Household natural gas consumption varies depending on settlement type. In rural areas, firewood remains a widely used heating source, whereas in urban areas natural gas consumption is significantly higher.

At the same time, natural gas consumption is highly seasonal, with a notable increase during the winter months. As a result, the revenues of distribution companies are also seasonal, which in some cases may negatively affect their financial stability and operational sustainability.

Investment plays a crucial role in the development of the natural gas sector. According to 2025 data, investments made by the six largest companies in the sector exceeded 200 million GEL, surpassing the planned level by approximately 40%.

The analysis of investment structure shows that around 94% of total capital expenditures are directed toward distribution activities, while only 6% is allocated to transmission. It is also important to assess the sources of financing. Investments in the natural gas sector are primarily financed through three sources: own funds, debt financing, and third-party funding.

In recent years, large distribution companies have been using debt financing less frequently. Approximately 80% of investments are financed through companies' own funds, while around 20% comes from third-party funding. In cases where capital expenditures are financed by third parties, such costs are generally not included in tariff calculations, which to some extent reduces the risk of tariff pressure on consumers.

Conclusion

In conclusion, it can be stated that Georgia faces significant challenges in the natural gas sector, primarily due to its high dependence on imports. Domestic natural gas production in Georgia remains negligible and is insufficient to meet internal demand. As a result, the country continues to rely heavily on imported natural gas, which creates substantial risks in terms of energy security.

One of the main ways to mitigate this challenge is the development of the electricity sector. Georgia's considerable hydropower potential and renewable energy resources provide an opportunity to increase domestic electricity generation and gradually reduce dependence on natural gas. In this regard, the development of hydropower plants, as well as the effective utilization of wind and solar energy, is

particularly important. Consequently, it becomes possible to partially substitute natural gas consumption with domestically produced electricity. At the same time, it is essential to reduce the share of thermal power plants in the country's overall electricity balance, as their operation is directly dependent on imported natural gas and is associated with relatively high electricity generation costs.

The analysis of natural gas consumption shows that in recent years, growth has mainly been recorded in the residential sector. This trend is largely associated with the expansion of gasification in newly developed settlements and the increase in the number of consumers. In addition, the natural gas sector is characterized by strong seasonality. During the summer period, natural gas consumption decreases significantly, which is linked both to reduced operation of thermal power plants and to lower demand in the residential sector.

One of the key challenges for the sector remains the implementation of nationwide gasification programs. Although gasification of rural areas is being gradually carried out under state programs, this process involves significant financial costs for both the government and private companies. Despite the investments made, natural gas consumption intensity in rural settlements remains relatively low. Accordingly, the financial return on such projects for companies is comparatively limited.

Ensuring energy security also requires the existence of natural gas storage facilities. Such infrastructure would enhance the reliability of gas supply, ensure uninterrupted provision to consumers in case of technical failures or disruptions, and improve the overall stability of the energy system. In addition, gas storage would play an important role in diversifying energy resources and building strategic reserves.

Finally, strengthening Georgia's energy independence requires additional investments in the energy sector, efficient utilization of domestic energy resources, and support for renewable energy development. The consistent implementation of these measures will significantly contribute to reducing dependence on natural gas and imported energy resources, thereby strengthening the country's long-term energy and economic sustainability.

Bibliography

1. Law of Georgia on Energy and Water Supply, 20.12.2019;
2. Resolution of the Georgian National Energy and Water Supply Regulatory Commission N33 Natural Gas tariff methodology;
3. Georgian Energy and Water Supply Regulatory Commission, www.gnerc.org.

რეგულაციების როლი მდგრადი დაფინანსების ხელშეწყობაში განვითარებად ბაზრებზე. საქართველოს მაგალითი

მალხაზ ძაძუა

ეკონომიკის დოქტორი
ევროპის ცენტრალური უნივერსიტეტის ასისტენტ პროფესორი
malkhaz.dzadzua@cue.edu.ge
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12139>

აბსტრაქტი

განვითარებადი ბაზრების ფინანსური სისტემები ტრანსფორმაციის მნიშვნელოვან ეტაპზე იმყოფებიან. ეს უმეტესად განპირობებულია მდგრადი განვითარების, ხელოვნური ინტელექტისა და ციფრული ტექნოლოგიების თემების აქტიური ჩართვით საბანკო საქმიანობის დღის წესრიგში, რომელიც მაღალი დონის საინვესტიციო გადაწყვეტილებების, გრძელვადიანი სტრატეგიების განსაზღვრისა და ცვალებადი მარეგულირებელი გარემოს განუყოფელი ნაწილი გახდა.

ნაშრომი მოიცავს კვლევას მდგრადი დაფინანსების კუთხით საქართველოში არსებულ მარეგულირებელ გარემოზე. კვლევაში უმეტესი აქცენტი ეთმობა მდგრადი დაფინანსების ტაქსონომიის განხილვას, რომელიც მოიცავს კონცეპტუალურ საფუძვლებს, გამოყენების მასშტაბებს და განხორციელების თავისებურებებს.

ნაშრომი ძირითადად ეფუძნება რაოდენობრივი კვლევის მეთოდოლოგიას. მონაცემები დამუშავებულია სხვადასხვა მეორადი წყაროებიდან, როგორცაა ეროვნული ბანკის ოფიციალური დოკუმენტები, კომერციული ბანკების ანგარიშები, თემატური სტატიები და ა.შ.

ტაქსონომია მდგრადი დაფინანსების ცენტრალურ განმსაზღვრელ ფაქტორს წარმოადგენს. ის ადგენს კლასიფიკაციის სისტემებს მდგრადი აქტივობების იდენტიფიცირებისთვის. ტაქსონომიები ხელს უწყობენ საინვესტიციო ნაკადების მობილიზებას მდგრადი დაფინანსების მიმართულებით, ამცირებენ ინფორმაციის ასიმეტრიულობას, ასევე რეპუტაციულ რისკებს (ე.წ. „გრინვოშინგი“).

ნაშრომი იკვლევს, თუ როგორ იყენებენ ტაქსონომიას პრაქტიკაში ქართული კომერციული ბანკები, გამოავლენს გამოწვევებს, რომელიც არსებობს ეროვნული რეგულაციების დანერგვის კუთხით და ხაზს უსვამს ტაქსონომიის შემდგომი ინსტიტუციონალიზაციის საჭიროებას.

საკვანძო სიტყვები: მდგრადი დაფინანსება, ტაქსონომია, ESG, საბანკო რეგულაციები.

შესავალი

ფინანსური სისტემები განვითარებად ბაზრებში მნიშვნელოვანი ტრანსფორმაციის ეტაპზე იმყოფებიან. ეს უმეტესად გამოწვეულია მდგრადი განვითარების, ციფრული ტექნოლოგიებისა და ხელოვნური ინტელექტის თემების აქტიური ჩართვით საბანკო საქმიანობის დღის წესრიგში,

რომელიც მაღალი დონის საინვესტიციო გადაწყვეტილებების, გრძელვადიანი სტრატეგიების განსაზღვრისა და მარეგულირებელი ჩარჩოების განუყოფელი ნაწილი გახდა.

მდგრადი დაფინანსება ფართოდ გავრცელებული ტერმინია და შეიძლება განვმარტოთ, როგორც ფინანსური საქმიანობის ფორმა, რომელიც მიზნად ისახავს მდგრადი განვითარების ხელშეწყობას. ის მოიცავს გარემოსდაცვით, სოციალურ და მმართველობით (ESG) ელემენტებს, ასევე ეკონომიკურ ასპექტებსა და ფინანსურ რაციონალურობას.

მდგრადი განვითარების პირველი უნივერსალური კონცეფცია წარმოდგენილ იქნა 1987 წელს გაეროს ბრუნტლანდის კომისიის მიერ, რომელმაც მდგრადი განვითარება განმარტა, როგორც „ახლანდელი თაობის საჭიროებების დაკმაყოფილება მომავალი თაობების საჭიროებების დაკმაყოფილებისთვის ზიანის მიყენების გარეშე“ (United Nations 1987, 16).

1990-იანი წლებიდან ბევრმა ორგანიზაციამ ნებაყოფლობით დაიწყო მდგრადი განვითარების საკითხების ინტეგრირება ბიზნეს სტრატეგიებსა და ყოველდღიურ საქმიანობაში. ამით ისინი პოზიციონირებდნენ, როგორც პასუხისმგებლიანი და პოზიტიური გავლენის მქონე კომპანიები და აძლიერებდნენ თავიანთი ბრენდების რეპუტაციას.

2015 წელს გაეროს წევრმა სახელმწიფოებმა ჩამოაყალიბეს მდგრადი განვითარების მიზნები (SDGs), როგორც უნივერსალური და სასწრაფო მოწოდება სიღარიბის აღმოსაფხვრელად, პლანეტის დასაცავად, ასევე მშვიდობისა და კეთილდღეობის უზრუნველსაყოფად. წევრმა სახელმწიფოებმა განსაზღვრეს სულ 17 გლობალური მიზანი, რომელიც თავის მხრივ მოიცავს 169 ქვემიზანს და ამოცანას. ქვეყნები შეთანხმდნენ, რომ გაატარებდნენ ყველა საჭირო ღონისძიებებს ამ მიზნების 2030 წლამდე მისაღწევად (United Nations, 2026).

2015 წელს ასევე მიღებულ იქნა პარიზის შეთანხმება - იურიდიულად სავალდებულო საერთაშორისო ხელშეკრულება, რომელიც მიზნად ისახავს კლიმატის ცვლილებასთან ბრძოლას და გლობალური დათბობის შემცირებას (ინდუსტრიამდელ დონეზე 2°C-ზე დაბლა).

ამ პერიოდიდან მდგრადი განვითარების საკითხების გათვალისწინება სავალდებულო გახდა ქვეყნების უმეტესობისთვის. დღესდღეობით, განვითარების საკითხებზე ორიენტირებული რეგულაციები კიდევ უფრო მკაცრდება როგორც გლობალურად, ასევე ეროვნულ დონეზე, რაც დამატებით გამოწვევებს ქმნის მრავალი კომპანიისა და ინდუსტრიისთვის.

ამავდროულად, ე.წ. „პორტერის ჰიპოთეზა“ ამტკიცებს, რომ კომპანიებს შეუძლიათ ეკონომიკური სარგებლის მიღება გარემოსდაცვითი რეგულაციებიდან გამომდინარე. პორტერის თეორიის მიხედვით გონივრულად შემუშავებულმა და სწორად მართულმა გარემოსდაცვითმა რეგულაციებმა შეიძლება ხელსაყრელი პირობები შექმნას კომპანიებისთვის, რათა მეტი ინვესტიცია ჩადონ ინოვაციებში და გააუმჯობესონ პროდუქტიულობა (Porter and Linde 1995, 100).

შესაბამისად, სწორმა რეგულაციებმა შეიძლება გამოიწვიოს არა მხოლოდ ეკოლოგიური მაჩვენებლების გაუმჯობესება ზოგადად, არამედ, ეკონომიკური კონკურენტუნარიანობის ამაღლება და პროდუქტიულობის ზრდაც, რაც დამატებით სარგებელს მოუტანს როგორც საზოგადოებას, ასევე თავად კომპანიებს.

მდგრადი დაფინანსებისკენ მიმართული თანამედროვე რეგულაციები უმთავრესად ფოკუსირებულია გარემოსდაცვით, სოციალურ და მმართველობით (ESG) საკითხებთან დაკავშირებული რისკების ინტეგრირებაზე. ასევე ეფექტური ადგილობრივი ტაქსონომიების შექმნაზე, რათა მეტი საინვესტიციო ნაკადი იქნა მიმართული მდგრადი შედეგების მიღწევისკენ. ეს რეგულაციები ძირითადად მოიცავს მდგრად ტაქსონომიებს, სავალდებულო გამჟღავნებებს, ყოვლისმომცველ ზედამხედველობას და ნახშირბადის ფასწარმოქმნის რეგულირებას.

ტაქსონომიებს ცენტრალური ადგილი უკავია მდგრადი დაფინანსების განვითარებაში. ისინი უზრუნველყოფენ საერთო კლასიფიკაციის სისტემის ჩამოყალიბებას მდგრადი ეკონომიკური აქტივობების იდენტიფიცირებისთვის. ტაქსონომიები ასევე ხელს უწყობენ საინვესტიციო ნაკადების მობილიზებას მდგრადი დაფინანსების მიმართულებით, ამცირებენ როგორც ინფორმაციის ასიმეტრიას, ასევე რეპუტაციულ რისკებს (ე.წ. „გრინვოშინგი“).

ტაქსონომიის გარეშე პასუხისმგებლიან ინვესტორებს გაუჭირდებათ განსაზღვრონ რამდენად რეალურად უწყობს ხელს „მწვანე“ თუ „მდგრადი“ სახელით რეკლამირებული საქმიანობა გარემოსდაცვითი მიზნების მიღწევას და იძლევა თუ არა მათი ინვესტიცია რეალურ დადებით სოციალურ-ეკონომიკურ გავლენას (Dzadzua 2025, 1).

ევროკავშირის მიერ 2020 წელს მიღებული მდგრადი ტაქსონომია ითვლება ერთ-ერთ მოწინავე და ყოვლისმომცველ მარეგულირებელ ჩარჩოდ მსოფლიოში. ის განსაზღვრავს ტექნიკურ კრიტერიუმებს იმ საქმიანობებისთვის, რომლებსაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვთ ევროკავშირის მიერ დადგენილი გარემოსდაცვითი მიზნის მიღწევაში და ამავდროულად არ იწვევენ მნიშვნელოვან ზიანს სხვებისთვის (European Commission, 2024).

ევროკომისიის თანახმად, მდგრადი ფინანსები გულისხმობს ფინანსურ-საინვესტიციო გადაწყვეტილებებში გარემოსდაცვითი, სოციალური და მმართველობითი (ESG) საკითხების ინტეგრირებას, რაც უზრუნველყოფს მდგრად ეკონომიკურ განვითარებასა და გრძელვადიან ინვესტიციებს მწვანე პროექტებში.

ამავდროულად, სულ უფრო მეტი ქვეყანა ავითარებს საკუთარ ეროვნულ ტაქსონომიას, რომლებიც ხშირად გაცილებით უკეთ ასახავს ადგილობრივ საჭიროებებს და ითვალისწინებს ეროვნულ თუ რეგიონულ გარემოსდაცვით პრიორიტეტებს, ასევე მეტ მოქნილობას ავლენს ადგილობრივ კლიმატის რისკებზე უკეთ რეაგირებისთვის.

საქართველომ, როგორც საშუალოზე მაღალი შემოსავლის მქონე ქვეყანამ, რომელსაც ბოლო ათწლეულის განმავლობაში ერთ-ერთი ყველაზე სწრაფად მზარდი ეკონომიკა აქვს რეგიონში (რეალური მშპ-ს ზრდამ 2026 წლის პირველ კვარტალში 9.1%-ს მიაღწია) და რომელიც მჭიდრო ინტეგრაციისკენ ისწრაფვის ევროკავშირისკენ, ჯერ კიდევ 2019 წელს შეიმუშავა მდგრადი დაფინანსების გზამკვლევი, ხოლო 2022 წელს ოფიციალურად მიიღო ეროვნული ტაქსონომია.

ნაშრომში აღწერილია თუ როგორ უწყობს ხელს არსებული მარეგულირებელი გარემო მდგრადი ფინანსების განვითარებას საქართველოში. კვლევაში განსაკუთრებული აქცენტი ეთმობა ეროვნული ტაქსონომიის ეფექტის განხილვას, რომელიც მოიცავს მისი მიღების კონცეპტუალურ საფუძვლებს, გამოყენების მასშტაბებს და განხორციელების თავისებურებებს.

მეთოდოლოგია

ნაშრომში უმთავრესად გამოყენებულია რაოდენობრივი მეთოდოლოგია. კვლევის შედეგები განისაზღვრა სხვადასხვა ღია წყაროებიდან მოპოვებული ინფორმაციისა და მონაცემების დამუშავების შედეგად, როგორცაა მარეგულირებელი დოკუმენტები, ოფიციალური სტატისტიკა, ანგარიშები, საკონფერენციო მოხსენებები, სამეცნიერო ჟურნალები და ა.შ.

მონაცემთა ანალიზისთვის ძირითადად გამოყენებულია საქართველოს კომერციული ბანკებისა და საქართველოს ეროვნული ბანკის ოფიციალური სტატისტიკა და ანგარიშები

ძირითადი შედეგები

საქართველოს მდგრადი დაფინანსების დღის წესრიგი ბოლო ათწლეულში ჩამოყალიბდა საქართველოს ეროვნული ბანკის (სებ) ძალისხმევის შედეგად. სებ-მა მდგრადი დაფინანსების გზამკვლევი წარადგინა 2019 წელს, ხოლო 2022 წელს ოფიციალურად დაამტკიცა ტაქსონომია.

აღსანიშნავია, რომ საქართველო პირველი ქვეყანაა კავკასიის რეგიონში, რომელმაც შეიმუშავა და დანერგა მდგრადი ფინანსების ეროვნული ტაქსონომია. რაც შეეხება სხვა მეზობელ ქვეყნებს, სომხეთმა 2023 წელს დაიწყო ეროვნული მარეგულირებელი ჩარჩოს შექმნა. ხოლო 2025 წლის ოქტომბერში ოფიციალურად მიიღო მწვანე ტაქსონომია. აზერბაიჯანმა 2024 წელს უმასპინძლა COP29 საერთაშორისო ღონისძიებას და დაიწყო ტაქსონომიის გზამკვლევის შემუშავება. თუმცა, მდგრადი ტაქსონომიის რეგულაციები ჯერ კიდევ შემუშავების პროცესშია.

საქართველოს ეროვნული ბანკი 2017 წლიდან არის საერთაშორისო მდგრადი საბანკო და საფინანსო ქსელის (SBFN) წევრი, რომელიც წარმოადგენს გლობალური ცოდნის გაზიარების პლატფორმას განვითარებად ბაზრებზე მომუშავე მარეგულირებლებისთვის. აღსანიშნავია, რომ 2024 წელს საქართველომ განიცადა მნიშვნელოვანი პროგრესი და გადავიდა მდგრადი ფინანსების მატრიცის მაღალ „კონსოლიდაციის“ ეტაპზე (პროგრესის მე-5 საფეხური 6-დან), რომელიც ზომავს წევრი ქვეყნების მიღწევებს მდგრადი ფინანსების ხელშეწყობის კუთხით (SBFN 2024, 11).

ამ პროგრესით საქართველო ლიდერის პოზიციას იკავებს კავკასიის, ცენტრალური აზიისა და აღმოსავლეთ ევროპის ყველა პოსტსაბჭოთა ქვეყანას შორის. ეს ხაზს უსვამს ქვეყანაში სწორად შემუშავებული რეგულაციების არსებობას და ეროვნული ბანკის ძალისხმევას მდგრადი განვითარებისთვის ხელშეწყობის მიმართულებით.

საქართველოს ეროვნული ბანკმა 2019 წელს შეიმუშავა და გამოაქვეყნა მდგრადი დაფინანსების პირველი გზამკვლევი, რომლის მიზანი იყო საიმედო, პროგნოზირებადი და სტაბილური მარეგულირებელი ჩარჩოს შექმნა და სექტორის მომზადება შემდგომ საფეხურზე გადასვლისთვის. გზამკვლევმა საფუძველი ჩაუყარა მდგრადი ფინანსების პრაქტიკის სისტემურ დანერგვას სექტორში და ცნობიერების ამაღლებას გარემოსდაცვითი საკითხების კუთხით.

სებ-ის პირველი ფაზის გზამკვლევაში, რომელიც მოიცავდა 2019-2024 წლებს, ნათლად იყო გამოკვეთილი ESG პრინციპების ფინანსური გადაწყვეტილების პროცესში ინტეგრირების საკითხები. განსაკუთრებული აქცენტი გაკეთდა შესაძლებლობების გაძლიერებაზე და

ცნობიერების ამაღლებაზე, ასევე ნებაყოფლობით გამჟღავნებაზე და საერთაშორისო სტანდარტებთან, როგორიცაა OECD, IFC და EU შესაბამისობის მიღწევაზე (Dzadzua 2025, 4).

პირველი ფაზის წარმატებით განხორციელების შემდეგ, 2025 წლის მარტში, ეროვნულმა ბანკმა შეიმუშავა მდგრადი ფინანსების გზამკვლევის მეორე ფაზა (2025-2028), რომლის მიზანია უზრუნველყოს ფინანსური სექტორის სტრატეგიული მხარდაჭერა და მისი წვლილის გაზრდა ეროვნული მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევაში, ასევე მდგრად და დაბალნახშირბადიან ეკონომიკაზე გადასვლაში.

სებ-ის მეორე ფაზის გზამკვლევაში აქტივობები ორ ჯგუფად არის დაყოფილი: ძირითადი და დამხმარე. მათ შორის განსაზღვრულია: 1) მდგრადი ფინანსური ნაკადები; 2) კლიმატის, ბუნებისა და ESG საკითხების ინტეგრირება და შესაბამისი რისკების მართვა; 3) გამჭვირვალობა, გამჟღავნება, ანგარიშგება და გაზომვა (NBG, 2025).

2022 წელს ეროვნულმა ბანკმა დაამტკიცა დებულება სესხების კლასიფიკაციისა და ანგარიშგების შესახებ მდგრადი ფინანსების ტაქსონომიის შესაბამისად. ახალმა დებულებამ ოფიციალურად განსაზღვრა მწვანე, სოციალური და მდგრადი სესხების კლასიფიკაცია და დაადგინა კომერციული ბანკებისთვის ტაქსონომიასთან შესაბამისი ანგარიშგების მოთხოვნები. ტაქსონომიის დებულება ძალაში შევიდა 2023 წლის 1 იანვარს (Dzadzua 2024, 22).

საქართველოს მდგრადი ტაქსონომია შედგება მწვანე და სოციალური ტაქსონომიებისგან.

1) **მწვანე ტაქსონომია** განსაზღვრავს იმ აქტივობებს, რომლებიც მიზნად ისახავს გარემოსდაცვითი მიზნების მიღწევას და მწვანე ეკონომიკის განვითარებას. ტაქსონომიის მიერ მწვანე სესხი განისაზღვრება, როგორც სესხი, რომელიც ექსკლუზიურად გამოიყენება მხოლოდ აღნიშნულ მწვანე ტაქსონომიაში ჩამოთვლილი ეკონომიკური აქტივობების დასაფინანსებლად.

2) **სოციალური ტაქსონომია** განსაზღვრავს იმ კატეგორიების ჩამონათვალს, რომლებიც მიზნად ისახავს სოციალური მიზნების მიღწევას სამიზნე ჯგუფებისთვის, მათ შორის: შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები, ეკომიგრანტები, იძულებით გადაადგილებული პირები, სოციალურად დაუცველები, სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მცხოვრები ადამიანები და ა.შ.

ეროვნული ბანკი მდგრად სესხს განსაზღვრავს, როგორც სესხს, რომელიც ექსკლუზიურად გამოიყენება ისეთი ეკონომიკური საქმიანობის დასაფინანსებლად, რომელიც ერთდროულად აკმაყოფილებს როგორც მწვანე, ასევე სოციალური ტაქსონომიის მოთხოვნებს.

ამ მხრივ ქართული ტაქსონომია შეიძლება ჩაითვალოს უნიკალურ და ინოვაციურ მოვლენად, ვინაიდან გარემოსდაცვით ფაქტორებთან ერთად ის ასევე მოიცავს სოციალურ ფინანსებს და ამით უკეთ ასახავს ეროვნული განვითარების საჭიროებებს. აღნიშნულით ის განსხვავდება ევროკავშირის ტაქსონომიისგან, რომელიც ძირითადად გარემოსდაცვით მიზნებზეა ორიენტირებული და მხოლოდ ფრაგმენტულად მოიცავს სოციალურ მიზნებს.

სებ-ის ინსტრუქციით, კომერციული ბანკები ვალდებული არიან გამოაქვეყნონ მდგრადი განვითარების ანგარიშები დადგენილი წესისა და ფორმის შესაბამისად. 2022 წლიდან ეროვნული

ბანკი აქვეყნებს მდგრადი ფინანსების ყოველწლიურ ანგარიშს, რომელიც ხაზს უსვამს საქართველოს მიერ მდგრადი მიზნების მიღწევის გზაზე მიღწეულ პროგრესს.

აღსანიშნავია, რომ ვინაიდან ბანკების უმეტესობა საწყის ეტაპზე არ იყო სათანადოდ მომზადებული ტაქსონომიის მოთხოვნების შესასრულებლად, სებ-მა დაუშვა გამონაკლისი და 2024 წლამდე უფლება მისცა ბანკებს მწვანე სესხების კლასიფიკაციისთვის გამოეყენებინათ ორივე დეფინიცია - როგორც მდგრადი ტაქსონომიის შესაბამისად, ასევე ბანკის შიდა კლასიფიკაციით.

2025 წლიდან კი ბანკები ვალდებული არიან მდგრადი განვითარების ანგარიშებში მხოლოდ ტაქსონომიასთან შესაბამისობაში მყოფი მწვანე სესხები ასახონ. საქართველოში მოქმედი ჩვიდმეტი კომერციული ბანკიდან მხოლოდ ცხრამ წარადგინა ტაქსონომიის შესაბამისი მონაცემი 2025 წელს. მიუხედავად იმისა, რომ ეს კომერციული ბანკების საერთო რაოდენობის დაახლოებით ნახევარს შეადგენს, მწვანე ტაქსონომიის დამნერგავი ფინანსური ინსტიტუტების რაოდენობა წლიდან წლამდე იზრდება (2023 წელს - 5, 2024 წელს - 7, 2025 წელს - 9 ბანკი).

აღნიშნული ცხადყოფს, რომ რამდენიმე მოწინავე ბანკის მიუხედავად, რომლებიც საკმაოდ განვითარებულია ESG რისკების მართვის პრაქტიკის თვალსაზრისით, მცირე და საშუალო ზომის ფინანსური ინსტიტუტების უმეტესობა ჯერ კიდევ საწყის ეტაპზე იმყოფება ამ კუთხით.

რაც შეეხება მდგრადი ფინანსების პორტფელის დინამიკას, 2025 წლის ბოლოსთვის საქართველოს საბანკო სექტორში ტაქსონომიასთან დაკავშირებული მწვანე სესხების საერთო მოცულობამ 1.8 მილიარდი ლარი შეადგინა, რაც 50%-ით მეტია 2024 წელთან შედარებით და 4.5-ჯერ მეტია 2022 წელთან შედარებით.

გრაფიკი #1 ასახავს საქართველოს საბანკო სექტორის მწვანე სესხების დინამიკას 2023 წლის დეკემბრიდან 2026 წლის მარტამდე პერიოდში.

გრაფიკი #1. მწვანე სესხების პორტფელის სტატისტიკა საქართველოში (2023-2026)

* წყარო: სებ-ის მწვანე სესხების სტატისტიკა 2026 წლის მარტის მდგომარეობით.

კვლევის ანალიზი აჩვენებს, რომ ამ ეტაპზე ბანკები მხოლოდ ტაქსონომიის „მწვანე“ კომპონენტზე არიან ფოკუსირებული და ტაქსონომიის მეორე ნაწილის - „სოციალური“ სესხების შესახებ მონაცემები ფაქტობრივად არ არსებობს. მიუხედავად იმისა, რომ სოციალური ტაქსონომია წარმოადგენს მთლიანი რეგულაციის განუყოფელ ნაწილს და მას გარკვეულ უნიკალურ ხასიათს ანიჭებს, დღეისათვის ის მაინც უფრო ფორმალურ მოთხოვნას წარმოადგენს და ბანკები არ ახდენენ ანგარიშგებას სოციალური მონაცემების შესახებ.

ეროვნულმა ბანკმა 2022 წელს შეიმუშავა ESG რისკების რადარის ანგარიში - ინსტრუმენტი, რომელიც იყენებს ხუთსაფეხურიან შეფასების მეთოდოლოგიას და სექტორულ რუკებს ESG რისკების შესაფასებლად. 2024 წელს სებ-მა ასევე დანერგა კლიმატის სტრეს-ტესტირების ჩარჩო, რომელიც აერთიანებს მრავალ ანალიტიკურ მოდულს კლიმატის რისკების შესაფასებლად.

მიუხედავად იმისა, რომ ოფიციალური სტატისტიკა და ანგარიშები მიუთითებს დადებით დინამიკაზე, ტაქსონომიის დანერგვის კუთხით ასევე შეიძლება აღინიშნოს რიგი გამოწვევები:

- **რეგულაციების შეუსაბამობა** გლობალურ სტანდარტებსა და ადგილობრივ ტაქსონომიას შორის, რომელიც ჯერ კიდევ იძლევა განსხვავებული ინტერპრეტაციის საშუალებას.
- **სკრინინგის შეზღუდულობა.** ევროკავშირისგან განსხვავებით, ქართული ტაქსონომია უფრო ფართო კატეგორიებს იყენებს, რაც ართულებს იდენტიფიცირების ამოცანებს.
- **მწვანე ტრანსფორმაციის მაღალი ხარჯი.** მდგრადი ფინანსები შედარებით ახალი კონცეფციაა და ბევრ ბანკს არა აქვს შესაბამისი მზა ცოდნა, რესურსები და სისტემები.
- **დამატებითი ბიუროკრატია.** ტაქსონომიის მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად საჭიროა ახალი სახის მონაცემები, პროცედურები, რესურსები და კომპეტენციები.
- **შესაბამისობის სირთულეები.** ბანკები ვალდებული არიან ტაქსონომიასთან შესაბამისი ანგარიშები წარმოადგინონ ყოველთვიურად, რაც მოითხოვს ახალი ანგარიშის სისტემების შექმნას, IT ინფრასტრუქტურის მოდერნიზაციას, მონაცემთა შეგროვების პროცესებსა და პერსონალის გადამზადებაში მეტ ინვესტირებას.
- **შიდა კომპეტენციების ნაკლებობა** მდგრადი დაფინანსების საკითხებში.
- **ვერიფიკაციის სანდოობა.** ამ ეტაპზე არ არსებობს დამოუკიდებელი და სანდო მექანიზმები ვერიფიკაციისთვის. ბანკები თავად ახდენენ სესხების კლასიფიკაციას ტაქსონომიის შესაბამისად, რაც ზრდის მონაცემთა შეუსაბამობის რისკების ალბათობას.
- **მონაცემების ნაკლებობა.** მცირე და საშუალო ბიზნესის წარმომადგენლები იშვიათად ახდენენ ტაქსონომიით მოთხოვნილი სრული ინფორმაციის წარმოდგენას. შესაბამისად, ბანკებს შესაძლოა მეტი სესხები ჰქონდეთ გაცემული ამ მიმართულებით, მაგრამ მონაცემთა ნაკლებობის გამო, არ შეუძლიათ კლასიფიკაციის მინიჭება ტაქსონომიის შესაბამისად,

დასკვნები და რეკომენდაციები

მდგრადი განვითარების საკითხებზე ორიენტირებული რეგულაციები სულ უფრო მეტად იზრდება და მკაცრდება როგორც გლობალურად, ასევე ეროვნულ დონეზე. მათ შორის გამოსაყოფია ანგარიშგების მოთხოვნები და გამჟღავნების სტანდარტები, რაც დამატებით გამოწვევებს ქმნის მრავალი კომპანიისა და ინდუსტრიისთვის.

ამავე დროს, სწორმა რეგულაციებმა შეიძლება განაპირობონ როგორც გარემოსდაცვითი მაჩვენებლების გაუმჯობესება, ასევე ეკონომიკური ეფექტის ამაღლება და პროდუქტიულობის ზრდა, რაც დამატებით სარგებელს მოუტანს როგორც საზოგადოებას, ასევე თავად კომპანიებს.

მდგრადი დაფინანსებისკენ მიმართული რეგულაციები უმთავრესად ფოკუსირებულია ESG-რისკების ინტეგრირებაზე, ასევე ეფექტური ადგილობრივი ტაქსონომიების შექმნაზე, რათა მეტი საინვესტიციო ნაკადი იქნა მიმართული მდგრადი შედეგების მიღწევისკენ.

საქართველოს მაგალითზე მდგრადი დაფინანსების ანალიზი ცხადყოფს, რომ ეროვნული ტაქსონომიები შეიძლება განხორციელდეს წარმატებით და საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობით. ქართულმა ტაქსონომიამ უკვე იქონია გავლენა ფინანსური სისტემის სანდოობაზე და ქვეყანა მდგრადი ფინანსების რეგიონულ ლიდერად წარმოაჩინა. საქართველო ერთ-ერთია იმ იშვიათ ქვეყნებს შორის, რომელიც მწვანე ტაქსონომიასთან ერთად სოციალურ ტაქსონომიასაც წერგავს ამ მხრივ ინოვაციურია სხვა ტაქსონომიებთან მიმართებაში.

ამასთან, ხაზი უნდა გაესვას რეგულაციების შემდგომი ინსტიტუციონალიზაციის, გზამკვლევის თანმიმდევრული განხორციელებისა და საერთაშორისო სტანდარტებთან მჭიდრო შესაბამისობის აუცილებლობას. ეს გააძლიერებს სანდოობას საბანკო სექტორის მიმართ და მოიზიდავს მეტ პასუხისმგებლიან ინვესტორს, რაც დადებით გავლენას მოახდენს ქვეყნის კლიმატის ცვლილებისადმი მდგრადობისა და ეროვნული განვითარების მიზნების მიღწევაში.

ბიბლიოგრაფია

1. Bank of Georgia. (2025). Sustainability Report 2025. <https://ramad.bog.ge/s3/BogGroup/Sustainability-Report-2025-From-Strategy-to-Impact-2.pdf>
2. Dzadzua, M. (2024). Building a Sustainable Financial Future: Exploring Georgia's path to green finance. Journal of Development Studies. No.1(5). DOI: 10.52340/jds.2024.05.05.02
3. Dzadzua, M. (2025). Comparative Analysis of Sustainable Finance Taxonomies: Georgia and the European Union. Central University of Europe. DOI: 10.52244/c2025.2
4. European Commission. (2024). Overview of sustainable finance. https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/overview-sustainable-finance_en
5. EU (2022). Directive 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 as regards corporate sustainability reporting. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj/eng>
6. National Bank of Georgia. (2022). Order № 93/04 Of the Governor of the National Bank of Georgia on Approval of Regulation on Loan Classification and Reporting according to the Sustainable Finance Taxonomy.
7. National Bank of Georgia. (2026). Green Loan Dashboard. <https://reports.nbg.gov.ge/fla77cc6-e0e0-4ce1-b184-238b773e44f2/18616fbc-ad2b-4192-aaad-73717650944e>

8. National Bank of Georgia. (2022). Sustainable Finance Taxonomy for Georgia. <https://nbg.gov.ge/en/page/sustainable-finance-taxonomy>
9. National Bank of Georgia. (2024). Sustainable Finance. <https://nbg.gov.ge/en/page/sustainable-finance>
10. National Bank of Georgia. (2025). Sustainable Finance Roadmap. <https://nbg.gov.ge/en/page/sustainable-finance-roadmap-1>
11. Porter, Michael E., and Claas van der Linde. (1995). Toward a New Conception of the Environment-Competitiveness Relationship." Journal of Economic Perspectives 9 (4): 97–118.
12. SBFN - Sustainable Banking and Finance Network. (2024). Global Progress Brief 2024. <https://www.sbfnetwork.org/global-progress-brief-2024>
13. TBC Bank. (2024). Sustainability Report 2024. <https://www.tbcbankgroup.com/esg/sustainability-reports>
14. United Nations, Department of Economic and Social Affairs. Sustainable Development. <https://sdgs.un.org/goals> (Access date: April 20, 2026).
15. United Nations, Brundtland Commission. (1987) Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>
16. UNEP Finance Initiative. (2024). <https://www.unepfi.org/about/>

The role of regulations in promoting Sustainable Finance in emerging markets

The case of Georgia

Malkhaz Dzadzua

Doctor of Economics, Assistant Professor

Central University of Europe

malkhaz.dzadzua@cue.edu.ge

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12139>

Abstract

Emerging market financial systems are undergoing profound transformation as sustainability issues, along with digitalization and the integration of artificial intelligence, become integral parts of high-level investment decisions, long-term strategies and regulatory frameworks.

The paper analyzes how the existing regulatory framework contributes to the promotion of sustainable finance in Georgia, with a particular focus on sustainable finance taxonomy. It examines the conceptual foundations of the national taxonomy, its scope of application and the specifics of its implementation. The study used a quantitative methodology, including taxonomy regulations and collection of data from secondary sources such as official statistics, reports, conference proceedings and scientific journals.

Taxonomies are at the core of sustainable finance. They provide a unified classification system for identifying sustainable economic activities, thereby guiding responsible investment flows, reducing information asymmetry and mitigating greenwashing. The paper examines how Georgian commercial banks apply taxonomy in practice to minimize climate risks, and highlights the challenges of aligning national regulations with best international standards.

The analysis of Georgian banking sector illustrates how the national taxonomy in emerging country is being operationalized and implemented under the leadership of central bank. However, there is also a need for further institutionalization and enforcement, ensure consistent implementation, and closer alignment with international standards.

Keywords: Sustainable Finance, Taxonomy, ESG, Banking regulation

Introduction

Financial systems in emerging markets are undergoing profound changes as sustainability agenda along with artificial intelligence and other innovations become integral parts of investment decisions, corporate strategies and regulatory frameworks.

Sustainable finance can be defined as financial activities aimed at promoting sustainable development. This includes elements of environmental, social and governance (ESG) as well as economic aspects and financial justification.

The first universal global concept of sustainable development was introduced by the United Nations Brundtland Commission, which defined sustainability in 1987 as “meeting the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs” (United Nations 1987, 16).

Since the early 1990s, many organizations have begun to voluntarily integrate sustainability considerations into their business strategies and daily activities, positioning themselves as responsible and impact-driven companies and thereby enhancing the reputation of their brands.

Later, in 2015, the United Nations member states adopted the UN Sustainable Development Goals (SDGs) as a universal and urgent call for action to end poverty, protect the planet, and ensure peace and prosperity. The 17 global SDGs, including 169 sub-goals and targets, have been adopted by all UN member states who also agreed to achieve these targets by 2030 (United Nations, 2026).

In 2015, the Paris Agreement was also adopted - a legally binding international treaty aimed at combating climate change by limiting global warming to well below 2°C above pre-industrial levels.

After adoption of SDGs and Paris Agreement, the sustainability issues started to become mandatory in majority of countries and business industries. Nowadays, sustainability-focused regulations continue to tighten both globally and nationally, including stringent reporting requirements and disclosure standards, creating new type of challenges for many companies and industries worldwide.

At the same time, the "Porter Hypothesis" posits that businesses can derive economic benefits from environmental regulation. Porter and Linde's theory demonstrates that properly designed and implemented environmental regulations can create favorable conditions and additional stimulus for companies to invest more in innovation and improve productivity (Porter and Linde 1995, 100).

Thus, well-designed environmental regulations can lead to both improved environmental performance and increased economic competitiveness, benefiting both society as a whole and the companies themselves.

Effective sustainable finance regulations primarily focus on integrating ESG-related risks and creating taxonomies to guide investment flows toward achieving sustainable outcomes. These regulations combine sustainability taxonomies, mandatory disclosures, comprehensive oversight and carbon pricing mechanisms.

Taxonomies are at the core of sustainable finance. They provide a unified classification system for identifying sustainable economic activities, thereby guiding responsible investment flows, reducing information asymmetry and mitigating greenwashing. Without taxonomy, responsible investors will face difficulties to identify whether a business or product marketed as “green” or “sustainable” really contributes to climate adaptation or mitigation objectives and generates positive socio-economic impact (Dzadzua 2025, 1).

The EU Taxonomy is considered as one of the most advanced sustainable-related regulatory frameworks globally. It establishes criteria and guidelines for identifying activities that contribute to environmental objectives while ensuring that they do not cause significant harm to others (European Commission, 2024).

At the same time, more and more countries are developing their own national taxonomy frameworks, often aligned with international standards, to take into account national and regional priorities as well as to better respond to specific climate risks.

Georgia, an upper-middle-income country in the South Caucasus with one of the fastest-growing economies over the past decade (with real GDP growth reaching 9.1% in the first quarter of 2026) and seeking closer integration with the EU, launched its Sustainable Finance Roadmap in 2019 and formally adopted the National Taxonomy in 2022.

The paper analyzes how the existing regulatory framework contributes to the promotion of sustainable finance in Georgia, with a particular focus on sustainable finance taxonomy. It examines the conceptual foundations of the national taxonomy, its scope of application and the specifics of its implementation.

Methodology

The research was conducted primarily using a quantitative methodology. The analysis was carried out based on information and data collected from various secondary sources such as regulatory documents, official statistics, reports, conference papers, thematic scientific journals etc.

The data analysis is mainly based on official statistics and reports of Georgian commercial banks and the National Bank of Georgia.

Key Findings

Georgia's sustainable finance framework has evolved over the past decade under the leadership and supervision of its central bank - the National Bank of Georgia (NBG), which introduced the sustainable finance roadmap in 2019 and formally adopted the national taxonomy in 2022.

Georgia is the first and leading country in the Caucasus region which implemented a Sustainable Finance Taxonomy. As for other countries of the region: Armenia has initiated a nationally-owned framework for identifying environmentally sustainable investments in 2023, and officially adopted the Green Taxonomy in October 2025, marking a major milestone in establishing a credible system to mobilize green investments and prevent greenwashing. Azerbaijan hosted COP29 in 2024 and launched a Taxonomy Roadmap to ensure interoperability as well as improve cross-border flows of sustainable finance among emerging economies. Although its taxonomy is still under development.

Since 2017 National Bank of Georgia (NBG) is a member of the Sustainable Banking and Finance Network (SBFN), a global knowledge-sharing and capacity-building platform for emerging markets financial sector regulators. Georgia has demonstrated strong commitment and efforts to improve its sustainable finance regulatory framework and has moved to the higher ("Maturing") stage in 2024. This is the 5th of 6 levels of the SBFN Sustainable Finance Progression Matrix, which measures member countries' progress in advancing sustainable finance (SBFN 2024, 11).

With this progress, Georgia demonstrates its leadership position among all post-Soviet countries of the Caucasus, Central Asia and Eastern Europe. This highlights the presence of well-designed regulations in

the country and the central bank's consistent efforts to advance the sustainability agenda in the banking sector.

The NBG introduced the Sustainable Finance Roadmap for Georgian banking sector in 2019, the ultimate goal of which was to form predictable, reliable and clear regulatory framework for the industry and prepare the market for smooth transition to sustainable finance. The roadmap laid the foundation for the systematic implementation of sustainable finance practices throughout the domestic financial sector.

The NBG's phase-I roadmap covered periods of 2019-2024 and outlined a step-by-step approach for commercial banks to set and integrate ESG objectives and principles into their financial decision-making. The roadmap placed special emphasis on building institutional capacities as well as voluntary disclosures and compliance with best international standards such as OECD, IFC and EU (Dzadzua 2025, 4)

After successful implementation of the initial phase, in March 2025, the NBG launched the second phase of the Sustainable Finance Roadmap (for 2025-2028), aiming to provide a strategic path to enhance the contribution of financial sector to achieving national sustainable development goals, and support the transition to a sustainable and low-carbon economy.

The phase-II roadmap groups activities into two types of areas: core and supporting, including: 1) sustainable financial flows; 2) integrating climate, nature and ESG considerations and risk management; 3) transparency, disclosure, reporting and measurement (NBG, 2025)

In 2022, the NBG adopted the Regulation on Loan Classification and Reporting according to the Sustainable Finance Taxonomy. The new regulation officially defined green, social and sustainable loans and set the reporting requirements for taxonomy-aligned loans for commercial banks. The Taxonomy Regulation came into force on January 1st 2023 (Dzadzua 2024, 22).

Georgia's Sustainable Taxonomy composed of green and social taxonomies.

- **Green taxonomy** provides a list of activities that aim to achieve environmental objectives and contribute to the development of a green economy. Green loan is defined as a loan exclusively directed to finance economic activities listed in the green taxonomy (NBG 2022, 12).
- **Social taxonomy** provides categories aimed at achieving social goals for the target population including: people with disabilities, migrants, displaced persons, socially vulnerable individuals, people living below the poverty line etc (NBG 2022, 12).

The NBG defines sustainable loan as a loan which is exclusively used to finance economic activities that simultaneously meet the requirements of both - green and social taxonomies. The Georgian taxonomy can be considered unique and innovative, as it includes social finance and reflects national development needs - in contrast to the EU taxonomy, which is primarily focused on environmental objectives.

Georgian commercial banks are required to publish annual sustainability reports according to established forms. The NBG publishes an annual Sustainable Finance Report for entire sector since 2022, highlighting the main progress made by Georgia on its path to sustainable objectives.

Since most commercial banks were in the early stages of implementing the Taxonomy requirements, until 2024 the NBG allowed both definitions to be used to classify green loans in reporting - those in accordance with the Sustainable Taxonomy and those based on the bank's internal definitions.

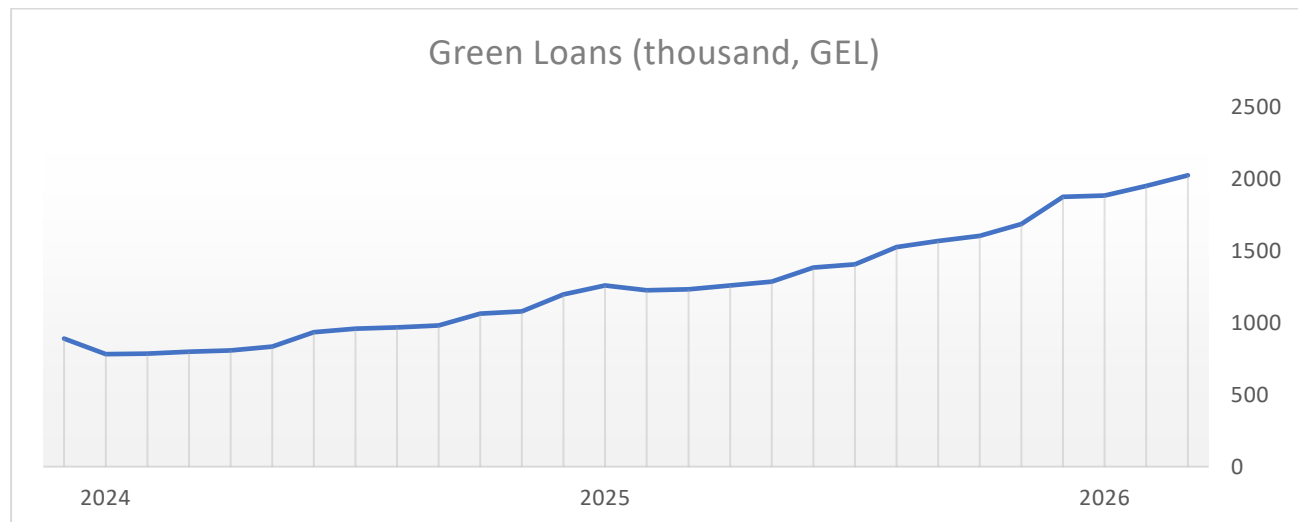
Starting from 2025, banks are required to use only taxonomy-aligned green loan data in their sustainability reports. Of the seventeen commercial banks operating in Georgia, only nine provided data on green loans that comply with the Taxonomy in 2025. Although this represents approximately half of the total commercial banks, the number of financial institutions providing environmental performance data is gradually increasing year by year (5 in 2023, 7 in 2024, 9 in 2025).

This fact illustrates that although there are a few banks who make progress in sustainable finance and are quite advanced in terms of ESG risk management practices, majority of small and medium-sized financial institutions are still in the early stages of their journey to sustainable finance.

As to the dynamic of sustainable finance portfolio, by the end of 2025 the total volume of taxonomy-aligned green loans in Georgian banking sector amounted to GEL 1.8 billion, which is 50% increase compared to 2024 (GEL 1.2 billion in 2024) and 4.5 times more than in 2022 (GEL 0.4 billion), the year when sustainability reporting began.

Chat #1 below shows the dynamic of green loan portfolio growth in Georgian commercial banking sector based on NBG's taxonomy-aligned green loan reports from Dec 2023 to March 2026.

Chat #1. Georgia's green loan portfolio statistics (2023-2026)

* Source: NBG public disclosure of data on green loans as of March 2026.

An analysis of recent year's NBG sustainability reports show that banks currently report only on the "green" component of the taxonomy, but there are no data available on the second component of taxonomy - "social" loans.

Consequently, although the social taxonomy represents an integral part of the Georgian sustainable finance taxonomy and gives it a certain unique character, it is still a more formal requirement from the regulatory body and banks are not obliged to track and report social data of their clients.

The NBG has also developed the ESG Risk Radar Report, a pioneering tool that uses a five-step scoring methodology and sectorial maps to assess broader ESG risks. NBG has developed ESG guidelines through a Double Materiality Perspective. This model, introduced in 2022, compensates for limited loan-level data and offers tailored ESG scorecards for financial institutions, including microfinance banks.

In 2024, NBG has introduced a comprehensive Climate Stress Testing Framework that integrates multiple analytical modules to assess relevant risks. In the assessment of climate-related vulnerability, this framework evaluates risks at the level of both household and corporate portfolios.

While official statistics and reports point to the positive impact of sustainable finance regulation in Georgia, a number of challenges can also be noted while applying the taxonomy:

- **Regulatory mismatch.** There could be mismatch between the global sustainable standards and local regulations. Some requirements are too general and subject to different interpretations.
- **Limited Screening Criteria.** Unlike EU Taxonomy, which provides detailed technical thresholds, Georgia's taxonomy uses relatively broader categories making it a bit difficult for commercial banks to easily identify the sustainable/green categories.
- **High cost of "going green".** Sustainable finance is a relatively new concept and therefore many banks do not have enough resources and systems to timely adapt to new requirements.
- **Extra bureaucracy.** Additional documents, data collection, specific information and competencies are needed to meet formal requirements of sustainable taxonomy.
- **Lack of Competence.** Many banks are still in the process of building internal teams and systems specialized in sustainable finance.
- **Compliance Costs.** Banks are obliged to submit taxonomy-aligned monthly and other reports at special NBG platform. This requires building new reporting systems, modernizing IT infrastructure, forming extended data collection processes and investing in staff training.
- **Verification and Credibility Issues.** There are no independent and reliable verification mechanisms available at this stage. Banks self-classify loans that match to taxonomy requirements, which increases the risk of inconsistency in application.
- **Lack of data.** Significant part of green portfolio is concentrated in retail and SME lending, where clients rarely provide full environmental or social data required by the taxonomy. Thus, banks may have more investments in green lending, but due to lack of data they cannot officially classify them as green according to taxonomy.

Conclusion

Sustainability-focused regulations continue to become stringent at both the global and national levels, mainly due to mandatory reporting, disclosure standards and data requirements. In this regards, they can

create additional administrative or operating burdens as well as institutional challenges for commercial banks.

At the same time, well-designed and effectively implemented sustainability regulations can lead to both improved environmental performance as well as increased economic effect, benefiting both society as a whole and the companies themselves.

Effective sustainable finance regulations primarily focus on integrating ESG-related risks and creating smart taxonomies to guide investment flows toward achieving sustainable outcomes. These regulations combine sustainability taxonomies, mandatory disclosures, comprehensive oversight and carbon pricing.

The analysis of Georgia's Sustainable Finance Taxonomy, as well as reports of the leading Georgian commercial banks, illustrates how the national taxonomy in an emerging country is being operationalized and implemented successfully. Georgia's taxonomy has already strengthened the credibility of its financial system, attracted international interest and positioned the country as a regional leader in sustainable finance. Georgia is one of the few countries globally to embed a social taxonomy alongside the green one.

There is also a need for further institutionalization and enforcement, ensure consistent implementation, and closer alignment with international standards. This will strengthen credibility, attract more international investors and support domestic resilience. So that the national taxonomy translates into measurable impact on climate resilience and social equity.

Bibliography

1. Bank of Georgia. (2025). Sustainability Report 2025. <https://ramad.bog.ge/s3/BogGroup/Sustainability-Report-2025-From-Strategy-to-Impact-2.pdf>
2. Dzadzua, M. (2024). Building a Sustainable Financial Future: Exploring Georgia's path to green finance. Journal of Development Studies. No.1(5). DOI: 10.52340/jds.2024.05.05.02
3. Dzadzua, M. (2025). Comparative Analysis of Sustainable Finance Taxonomies: Georgia and the European Union. Central University of Europe. DOI: 10.52244/c2025.2
4. European Commission. (2024). Overview of sustainable finance. https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/overview-sustainable-finance_en
5. EU (2022). Directive 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 as regards corporate sustainability reporting. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj/eng>
6. National Bank of Georgia. (2022). Order № 93/04 Of the Governor of the National Bank of Georgia on Approval of Regulation on Loan Classification and Reporting according to the Sustainable Finance Taxonomy.
7. National Bank of Georgia. (2026). Green Loan Dashboard. <https://reports.nbg.gov.ge/fla77cc6-e0e0-4ce1-b184-238b773e44f2/18616fbc-ad2b-4192-aaad-73717650944e>
8. National Bank of Georgia. (2022). Sustainable Finance Taxonomy for Georgia. <https://nbg.gov.ge/en/page/sustainable-finance-taxonomy>
9. National Bank of Georgia. (2024). Sustainable Finance. <https://nbg.gov.ge/en/page/sustainable-finance>
10. National Bank of Georgia. (2025). Sustainable Finance Roadmap. <https://nbg.gov.ge/en/page/sustainable-finance-roadmap-1>

11. Porter, Michael E., and Claas van der Linde. (1995). Toward a New Conception of the Environment-Competitiveness Relationship." Journal of Economic Perspectives 9 (4): 97–118.
12. SBFN - Sustainable Banking and Finance Network. (2024). Global Progress Brief 2024. <https://www.sbfnetwork.org/global-progress-brief-2024>
13. TBC Bank. (2024). Sustainability Report 2024. <https://www.tbcbankgroup.com/esg/sustainability-reports>
14. United Nations, Department of Economic and Social Affairs. Sustainable Development. <https://sdgs.un.org/goals> (Access date: April 20, 2026).
15. United Nations, Brundtland Commission. (1987) Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>
16. UNEP Finance Initiative. (2024). <https://www.unepfi.org/about/>

ფისკალური ინსტრუმენტების ევოლუცია ციფრულ ეპოქაში: სიღარიბის დაძლევის პროაქტიული მოდელები და საქართველოს გამოცდილება

შოთა გურული

ეკონომიკის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი
ბიზნესის, ტექნოლოგიის და სოციალურ მეცნიერებათა სკოლა
საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი ჯიუ
shota.guruli@giu.edu.ge

ტატიანა ინაშვილი
ბიზნეს ადმინისტრირების მაგისტრი
t.inashvili@gmail.com
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12140>

აბსტრაქტი

წინამდებარე ნაშრომში განხილულია ფისკალური პოლიტიკის ტრანსფორმაცია ციფრული ეკონომიკის პირობებში. სტატიის მიზანია გაანალიზოს, თუ როგორ ცვლის ხელოვნური ინტელექტი (AI) და მონაცემთა ერთიანი ინფრასტრუქტურა სიღარიბის დაძლევის ტრადიციულ მექანიზმებს. მსოფლიო ბანკის 2024-2025 წლების მონაცემებზე დაყრდნობით, ნაშრომი იკვლევს "პროაქტიული სოციალური მხარდაჭერის" მოდელებს და მათ გავლენას ფისკალურ ეფექტიანობაზე. ცალკეული თავი ეთმობა საქართველოს მიღწევებს — პენსიების ინდექსაციას და ჯინის კოეფიციენტის დინამიკას — და სთავაზობს რეკომენდაციებს "ესტონური მოდელის" ადაპტაციისთვის ქართულ რეალობაში.

საკვანძო სიტყვები: სმარტ-ფისკალური პოლიტიკა, AI ეკონომიკაში, პროაქტიული მმართველობა, ჯინის კოეფიციენტი, პენსიების ინდექსაცია, X-Road.

შესავალი

ციფრული რევოლუცია, რომელიც ჯერ კიდევ წინა საუკუნის მიწურულს დაიწყო, რადიკალურად ცვლის ჩვენს ცხოვრების წესს, რაც ასევე აისახება სოციალურ და ეკონომიკურ მდგომარეობაზე. თანამედროვე გლობალური ეკონომიკური ლანდშაფტი, ფისკალური რეაგირების მექანიზმების ფუნდამენტურ გადააზრებას მოითხოვს. ე.წ. „პოლიკრიზისის“ პირობებში, როდესაც ინფლაციური შოკები და გეოპოლიტიკური რყევები პირდაპირ აისახება მოსახლეობის მსყიდველობით უნარზე, ტრადიციული სოციალური დაცვის მოდელები ხშირად არაეფექტური აღმოჩნდება. სტატიის აქტუალობას განაპირობებს ის გარემოება, რომ სიღარიბის დაძლევა აღარ წარმოადგენს მხოლოდ საბიუჯეტო ასიგნებების ზრდის საკითხს. ციფრული ტრანსფორმაციის ფართო სპექტრში ის გარდაიქმნა ერთ-ერთ ყველაზე კრიტიკულ მიმართულებად, სადაც ინოვაციური ტექნოლოგიების, ზუსტი მონაცემებისა და მიზნობრივი პოლიტიკის სინთეზი ფუნდამენტურად ცვლის მოწყვლადი მოსახლეობის დახმარების მექანიზმებს.

დღეს, როდესაც ციფრული ინფორმაციის მყისიერი გაცვლა, პროცესების ავტომატიზაცია და ახალი ფინანსური ინსტრუმენტები ყოველდღიურობის ნაწილია, სოციალური დაცვის სისტემები აღარ ეყრდნობა მხოლოდ ბიუროკრატიულ აპარატს. სიღარიბის აღმოფხვრის, საჭიროებების იდენტიფიცირებისა და რესურსების სამართლიანი განაწილების პროცესს სულ უფრო მეტად წარმართავს მონაცემთა ანალიტიკა, ხელოვნური ინტელექტი და ციფრული იდენტიფიკაციის დეცენტრალიზებული სისტემები, რაც დახმარებას უფრო მიზნობრივს, სწრაფსა და ხელმისაწვდომს ხდის.

კვლევის მიზანია დაადგინოს კავშირი ფისკალურ ეფექტიანობასა და ციფრულ ტრანსფორმაციას შორის, ასევე განსაზღვროს საქართველოს პოტენციური საერთაშორისო „საუკეთესო პრაქტიკის“ იმპლემენტაციის კუთხით. ნაშრომი ჰიპოთეზის სახით აყენებს მოსაზრებას, რომ „რეაგირებადი“ (Reactive) ფისკალური მოდელიდან „პროაქტიულ“ (Proactive) მოდელზე გადასვლა მნიშვნელოვნად ამცირებს სოციალურ უთანაბრობას და ოპტიმიზაციას უკეთებს საბიუჯეტო დანახარჯებს. (World Bank 2024)

ძირითადი ნაწილი

საერთაშორისო პრაქტიკაში გავრცელებული სოციალური დაცვის კლასიკური პარადიგმები მნიშვნელოვან ტრანსფორმაციულ ცვლილებებს განიცდიან გლობალური გამოწვევების ფონზე. სიღარიბის დამლევის ფისკალური მექანიზმები ისტორიულად სამ ძირითად მოდელს ეფუძნებოდა. თუმცა, 2024-2026 წლების ეკონომიკურმა რეალობამ, რომელიც ხასიათდება მაღალი ინფლაციური წნეხითა და შრომის ბაზრის სტრუქტურული ცვლილებებით, წარმოშვა მათი მოდიფიცირების გადაუდებელი აუცილებლობა. დღეს ტექნოლოგიური პროგრესი აღარ არის მხოლოდ დამხმარე ინსტრუმენტი, არამედ იქცა სოციალური პოლიტიკის გადააზრების საფუძვლად, რაც ნათლად აისახება ტრადიციული მოდელების ტრანსფორმაციაში:

- ბისმარკისეული მოდელი: სოციალური დაზღვევის შენატანებზე ორიენტირებულ სისტემას წარმოადგენს, რომელიც ამჟამად კრიტიკული ფისკალური წნეხის ქვეშ იმყოფება. სისტემის მდგრადობას საფრთხეს უქმნის მოსახლეობის დემოგრაფიული დაბერების ტენდენცია და დასაქმების არასტანდარტული ფორმების (ე.წ. Gig Economy) ექსპანსია, რაც მნიშვნელოვნად ამცირებს სადაზღვევო ფონდების შემოსავლებსა და მათ პროგნოზირებადობას. ამ გამოწვევის საპასუხოდ, ბისმარკისეული მოდელი სულ უფრო მეტად ინტეგრირდება ბლოკჩეინ-ტექნოლოგიებთან და სმარტ-კონტრაქტებთან, რათა მოხდეს თვითდასაქმებულთა და ფრილანსერთა მიკრო-შენატანების ავტომატიზებული და მოქნილი ადმინისტრირება.
- ანგლო-საქსური მოდელი: ტრადიციულად საბაზისო სოციალური გარანტიების უნივერსალურობაზე ორიენტირებული ეს მოდელი, თანამედროვე ეტაპზე განიცდის ევოლუციას „სმარტ-თარგეტირების“ (Smart Targeting) პრინციპისკენ. აღნიშნული ტრანსფორმაცია გულისხმობს ფისკალური რესურსების ოპტიმიზაციას და დახმარების მიზნობრიობის გაზრდას მონაცემთა ანალიტიკაზე დაფუძნებული მექანიზმების გამოყენებით. ხელოვნური ინტელექტისა და მანქანური სწავლების (Machine Learning) ალგორითმების დანერგვით, მოდელი გადადის პროაქტიულ რეჟიმზე — სისტემას

შეუძლია წინასწარ განსაზღვროს ოჯახების სიღარიბის ზღვარს მიღმა აღმოჩენის რისკები და მოახდინოს მყისიერი ფინანსური ინტერვენცია.

- სკანდინავიური (ნორდიკული) მოდელი: ეფუძნება სოციალური კეთილდღეობის უნივერსალიზმისა და მაღალი ხარისხის საჯარო სერვისების პრინციპს. 2025 წლის ფისკალურ დისკურსში მოდელი განიცდის „ეკო-სოციალურ“ ტრანსფორმაციას, სადაც სიღარიბის დაძლევა ინტეგრირებულია ციფრულ ინკლუზიასთან. მოდელის მდგრადობას განაპირობებს სახელმწიფო სერვისების სრული გაციფრულება (ე.წ. Seamless Government), რაც მინიმუმამდე დაყვანილ ბიუროკრატიულ დანახარჯებს უზრუნველყოფს და გამორიცხავს ადამიანურ შეცდომებს ბენეფიციართა იდენტიფიცირებისას.

ციფრული ტრანსფორმაცია ამ პროცესში ასრულებს ე.წ. „ფისკალური კატალიზატორის“ როლს. იგი ფუნდამენტურად ცვლის პარადიგმას: სახელმწიფო აღარ არის მხოლოდ პასიური დამკვირვებელი, რომელიც პოსტ-ფაქტუმ რეაგირებს სიღარიბის ფაქტზე, არამედ ხდება დინამიური ეკოსისტემა, რომელიც რეალურ დროში (Real-time data) ანალიზებს მოქალაქეთა სოციო-ეკონომიკურ მდგომარეობას.

საერთაშორისო გამოცდილება, კერძოდ ესტონეთისა და სკანდინავიის ქვეყნების მაგალითი, მყარად ადასტურებს, რომ სოციალური ტრანსფერების ეფექტიანობა დამოკიდებულია არა ასიგნებების (ბიუჯეტის) მშრალ მოცულობაზე, არამედ მონაცემთა მიმოცვლის სისწრაფესა, სიზუსტესა და ადმინისტრაციული ბარიერების სრულ ლიკვიდაციაზე. შესაბამისად, თანამედროვე ეკონომიკურ მმართველობაში სიღარიბის ძლევის ფორმულა სწორედ ალგორითმული სიზუსტისა და ჰუმანური, მიზნობრივი სოციალური პოლიტიკის სინთეზში მდგომარეობს.

პროაქტიული ფისკალური მმართველობა და ხელოვნური ინტელექტი

პროაქტიული ფისკალური მმართველობა გულისხმობს გადასვლას „მოთხოვნაზე დაფუძნებულ“ (Applicant-based) მოდელიდან „მოვლენაზე დაფუძნებულ“ (Event-driven) მოდელზე. ხელოვნური ინტელექტის (AI) ალგორითმების გამოყენება სახელმწიფო ადმინისტრირებაში იძლევა საშუალებას, მოხდეს შინამეურნეოების ფინანსური მდგრადობის მოდელირება. დიდი მონაცემების (Big Data) ანალიზით, სისტემას შეუძლია დააფიქსიროს სიღარიბის რისკის ადრეული ინდიკატორები (მაგალითად, კომუნალური დავალიანებების დინამიკა ან შემოსავლების კლების ტენდენცია) და ავტომატურად შესთავაზოს ბენეფიციარს შესაბამისი ფისკალური მხარდაჭერა.

ციფრული ფისკალური პოლიტიკის ეფექტიანობა პირდაპირკავშირშია მონაცემთა ურთიერთთავსებადობასთან (Interoperability). საერთაშორისო გამოცდილება, კერძოდ ესტონური X-Road პლატფორმა წარმოადგენს ეტალონს, სადაც საგადასახადო (RS.ge-ს ანალოგი), საბანკო და სოციალური რეესტრები ერთიან ციფრულ სივრცეშია ინტეგრირებული. ამ პლატფორმამ ხელი შეუწყო ადმინისტრაციული ხარჯების 30-40%-ით შემცირებას. რაც საშუალებას იძლევა, დაზოგილი რესურსი მიიმართოს უშუალოდ სოციალური ტრანსფერების გაზრდაზე. ასევე

აღსანიშნავია, რომ X-Road პლატფორმა გამორიცხავს ბენეფიციარის მხრიდან დოკუმენტაციის ფიზიკური წარდგენის საჭიროებას და ნულამდე ამცირებს ადმინისტრაციულ შეცდომებს. (Estonian Government 2024)

ციფრული სოციალური რეესტრები და პირდაპირი ტრანსფერები

ტრადიციული სისტემებისგან განსხვავებით, რომლებიც არაეფექტურ შუამავლებზეა დამოკიდებული, თანამედროვე მოდელები იყენებენ რეალურ დროში განახლებად ბაზებსა და ბიომეტრიულ იდენტიფიკაციას. ეს საშუალებას იძლევა, სოციალური დახმარება მივიღეს ზუსტად იქ, სადაც ის ყველაზე მეტად არის საჭირო, რაც გამორიცხავს კორუფციულ რისკებსა და ადმინისტრაციულ დანაკარგებს.

ციფრული ინკლუზიური ფინანსები, როგორც არის მობილური ბანკინგი, მიკრო-სესხები და ციფრული პლატფორმები წარმოადგენს მარგინალიზებული მოსახლეობის ეკონომიკური გაძლიერების მთავარ ინსტრუმენტს. ფისკალური პოლიტიკა უნდა უწყობდეს ხელს ამ ეკოსისტემის განვითარებას, რადგან ციფრული ფინანსური წვდომა პირდაპირკავშირშია სიღარიბის დაძლევის გრძელვადიან მდგრადობასთან.

მონაცემებზე დაფუძნებული საგადასახადო სისტემების დიგიტალიზაცია აფართოებს საგადასახადო ბაზას და ამცირებს ადმინისტრაციულ ხარჯებს. ეს საშუალებას აძლევს სახელმწიფოს, მინიმუმამდე დაიყვანოს „გაჟონვები“ და დაწეროს უფრო პროგრესული საგადასახადო ტვირთი, რაც საბოლოო ჯამში ზრდის სოციალური პროგრამების დაფინანსების შესაძლებლობას. (International Monetary Fund 2024)

საქართველოს ფისკალური პარამეტრების კრიტიკული შეფასება

საქართველოს გამოცდილების მაგალითი აჩვენებს, რომ ციფრული ბაზების (მაგ. RS.ge) ინტეგრაცია სოციალურ პოლიტიკასთან არის უმთავრესი წინაპირობა უთანაბრობის შესამცირებლად. უნდა აღინიშნოს, საქართველოს მიერ მიღწეული პროგრესი, იგულისხმება აბსოლუტური სიღარიბის მაჩვენებლის 9.4%-მდე შემცირება (2024 წ.). რაც შეიძლება გახდეს მყარი საფუძველი სისტემური ტრანსფორმაციისთვის. კვლევის ფარგლებში დამუშავებული მონაცემები აჩვენებს, რომ პენსიების ინდექსაციამ მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ხანდაზმული მოსახლეობის ინფლაციური შოკებისგან დაცვაში. ფისკალური ტრანსფერების გაუმჯობესებულ მიზნობრიობაზე მიუთითებს შემოსავლების უთანაბრობის ინდიკატორი (ჯინის კოეფიციენტი) შემცირება - 2018 წლის 0.37-დან 2024 წლისთვის 0.34-0.35 ნიშნულამდე შემცირდა. დაფიქსირებული ტენდენციები მიუთითებს იმაზე, რომ სახელმწიფო ინსტრუმენტებმა, მათ შორის პენსიების ავტომატურმა ინდექსაციამ და მიზნობრივმა სოციალურმა პროგრამებმა, პოზიტიური გავლენა იქონია უთანაბრობის შემცირებაზე.

2021-2022 წლებში, პოსტ-პანდემიური ეკონომიკური აღდგენისა და სოციალური ტრანსფერების ოპტიმიზაციის ფონზე, აღნიშნული მაჩვენებელი ეტაპობრივ რეგრესიას განიცდიდა. 2024 წლის ბოლოსა და 2025 წლის პროგნოზით, კოეფიციენტი 0.34-0.35-ის ფარგლებში სტაბილურდება. აღნიშნული კლება ერთი შეხედვით მცირედია, თუმცა მაკროეკონომიკურ ჭრილში ეს მიუთითებს

ფისკალური რესურსის უფრო ზუსტ „თარგეთირებაზე“. (საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური 2025)

აქ გადამწყვეტი როლი ითამაშა საჯარო სერვისების ნაწილობრივმა გაციფრულებამ. კერძოდ:

- მონაცემთა სიზუსტე: შემოსავლების სამსახურის მიერ გადასახადების ადმინისტრირების გაუმჯობესებამ საშუალება მისცა სახელმწიფოს, უფრო ზუსტად განესაზღვრა დახმარების საჭიროება.
- ინდექსაციის მექანიზმი: პენსიების ზრდა, რომელიც მიემა ინფლაციას, გახდა ერთგვარი „ავტომატური სტაბილიზატორი“, რამაც ხელი შეუშალა დაბალი შემოსავლის მქონე ჯგუფების კიდევ უფრო გაღარიბებას ფასების ზრდის პირობებში.

თუმცა, აკადემიური თვალსაზრისით უნდა აღინიშნოს, რომ ჯინის კოეფიციენტის შემდგომი გაუმჯობესება მხოლოდ ტრადიციული მეთოდებით რთულად მისაღწევია.

სწორედ ამიტომ, გამოწვევად რჩება სიღარიბის „სიბლანტე“ რეგიონულ ჭრილში. მონაცემთა ანალიზი ცხადყოფს, რომ მხოლოდ პენსიების ინდექსაცია არ არის საკმარისი. საჭიროა „ჭკვიანი მიზნობრიობის“ დანერგვა სუბსიდიების ნაწილშიც, რათა თავიდან იქნას აცილებული რესურსის არაეფექტური გაფანტვა. აღსანიშნავია, რომ მხოლოდ ფულადი ტრანსფერები ვერ უზრუნველყოფს სიღარიბის ციკლიდან გამოსვლას. აუცილებელია ფისკალური სტიმულების მიმართვა ადამიანური კაპიტალის განვითარებაზე, რაც გულისხმობს პროფესიული განათლებისა და ციფრული უნარების დაფინანსების ზრდას.

საქართველოში არაფორმალური დასაქმების მაღალი დონე ართულებს ტრადიციულ საგადასახადო და სოციალურ ადმინისტრირებას. ციფრული ფინანსური ინსტრუმენტების დანერგვა, რაც მსოფლიო ბანკის რეკომენდაციებში წამყვან ადგილს იკავებს, საშუალებას მოგვცემს, მოვახდინოთ ამ სეგმენტის ფორმალურ ეკონომიკაში ინტეგრირება, რაც გაზრდის ქვეყნის ფისკალურ მდგრადობას.

მსოფლიო ბანკის ექსპერტთა მოსაზრებით, პროაქტიული მოდელის წარმატება დამოკიდებულია ტექნოლოგიური ინოვაციებისა და ადამიანურ კაპიტალში ინვესტირების (ჯანდაცვა, განათლება) სინქრონიზაციაზე. ტექნოლოგია არის მხოლოდ ინსტრუმენტი, ხოლო გრძელვადიანი მიზანი — მოსახლეობის უნარებისა და ჯანმრთელობის გაუმჯობესებაა, რაც სიღარიბის ციკლიდან გამოსვლის ერთადერთი გარანტიაა. (OECD 2024)

შედეგი

ჩატარებული კვლევის შედეგად გამოიკვეთა, რომ ფისკალური ინსტრუმენტების ევოლუცია ციფრულ ეპოქაში გარდაუვალია. ძირითადი მიგნებები ადასტურებს, რომ:

- პასიური სოციალური დახმარებიდან პროაქტიულ მხარდაჭერაზე გადასვლა 20-30%-ით ზრდის საბიუჯეტო რესურსების ეფექტიანობას.
- ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება სახელმწიფო ადმინისტრირებაში ამცირებს „ადამიანური ფაქტორით“ გამოწვეულ შეცდომებს.

- საქართველოში არსებული ციფრული ბაზების (RS.ge, იუსტიციის სახლი) ინტეგრაცია წარმოადგენს სმარტ-ფისკალური მოდელის დანერგვის უმთავრეს წინაპირობას.

დასკვნა

ნაშრომში განხილული მონაცემების დამუშავების საფუძველზე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ფისკალური პოლიტიკის სამომავლო პერსპექტივები მჭიდროდ არის დაკავშირებული სმარტ-მმართველობის პრინციპებთან. ნაშრომის ფარგლებში შემუშავებულია შემდეგი სტრატეგიული რეკომენდაციები:

- მონაცემთა ჰარმონიზაცია: აუცილებელია უწყებათაშორისი ბაზების სრული სინქრონიზაცია ბიუროკრატიული დანახარჯების მინიმუმამდე დასაყვანად.
- Smart-Contract მექანიზმები: ბლოკჩეინ ტექნოლოგიების ადაპტაცია სოციალური ვაუჩერების სისტემაში, რაც უზრუნველყოფს ფინანსური რესურსის მიზნობრიობის მაქსიმალურ სიზუსტეს.
- პრევენციული ანალიტიკა: AI-ალგორითმების დანერგვა სიღარიბის რისკის ქვეშ მყოფი ჯგუფების ადრეული იდენტიფიცირებისთვის 6-12 თვიან პერიოდში.
- ინვესტიცია ციფრულ ინკლუზიაში: ფისკალური რესურსის ნაწილის მიმართვა რეგიონების ტექნოლოგიურ აღჭურვაზე, რათა სმარტ-სერვისები თანაბრად ხელმისაწვდომი იყოს ქვეყნის მასშტაბით.

საბოლოო ჯამში, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ პროაქტიული ფისკალური მმართველობა არის სოციალური სამართლიანობის მიღწევის ყველაზე ზუსტი ინსტრუმენტი 21-ე საუკუნეში. საერთაშორისო გამოცდილება, კერძოდ ესტონეთისა და სკანდინავიის ქვეყნების მაგალითი, მყარად ადასტურებს, რომ სოციალური ტრანსფერების ეფექტიანობა დამოკიდებულია არა ასიგნებების (ბიუჯეტის) მშრალ მოცულობაზე, არამედ მონაცემთა მიმოცვლის სისწრაფესა, სიზუსტესა და ადმინისტრაციული ბარიერების სრულ ლიკვიდაციაზე.

შესაბამისად, თანამედროვე ეკონომიკურ მმართველობაში სიღარიბის დაძლევის სამომავლო ფორმულა სწორედ ალგორითმული სიზუსტისა და ჰუმანური, მიზნობრივი სოციალური პოლიტიკის სინთეზში მდგომარეობს, სადაც ტექნოლოგია ემსახურება ადამიანური კაპიტალის დაცვასა და განვითარებას.

ბიბლიოგრაფია

ქართულენოვანი წყაროები

1. გურული, შოთა. 2019. სიღარიბის დაძლევაზე ორიენტირებული ქვეყნის ფისკალური პოლიტიკა. სადისერტაციო ნაშრომი. თბილისი: საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი.
2. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. 2024. სიღარიბის მაჩვენებლები და შინამეურნეოების შემოსავლები. თბილისი: საქსტატი.
3. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. 2025. შემოსავლების განაწილება და ჯინის კოეფიციენტი საქართველოში. თბილისი: საქსტატი.

უცხოური წყაროები

1. Estonian Government. 2024. *E-Estonia: The X-Road Infrastructure and Proactive Services*. Tallinn: Government Office.
2. International Monetary Fund. 2024. *Fiscal Monitor: Managing Public Finances in a Turbulent World*. Washington, DC: IMF.
3. World Bank. 2024. *Poverty, Prosperity, and Planet Report 2024*. Washington, DC: World Bank.
4. European Commission. 2024. *Digital Public Infrastructure and Social Protection Systems in the EU*. Brussels: EC Publishing.

დამატებითი წყაროები

1. Eurostat. 2024. "Social Protection Statistics - 2024 Edition." წვდომის თარიღი: 15 მაისი, 2026. <https://ec.europa.eu/eurostat>.
2. GovTech Intelligence Hub. 2024. "Smarter Data Exchange: How X-Road Became a Model." წვდომის თარიღი: 15 მაისი, 2026. <https://www.govtechintelhub.org>.
3. OECD. 2025. "AI and the Future of the Welfare State." წვდომის თარიღი: 10 მაისი, 2026. <https://www.oecd.org>.

The Evolution of Fiscal Instruments in the Digital Age: Proactive Models of Poverty Alleviation and the Georgian Experience

Shota Guruli

*Doctor of Economics, Associate Professor
School of Business, Technology and Social Sciences
Georgian International University GIU
shota.guruli@giu.edu.ge*

Tatiana Inashvili

*Master of business administration
t.inashvili@gmail.com
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12140>*

Abstract

This paper explores the transformation of fiscal policy in the context of the digital economy. The study aims to analyze how Artificial Intelligence (AI) and unified data infrastructures are reshaping traditional poverty alleviation mechanisms. Drawing on World Bank data for 2024–2025, the research examines "proactive social support" models and their impact on fiscal efficiency. A dedicated section evaluates Georgia's recent milestones—specifically pension indexation and Gini coefficient dynamics—while providing strategic recommendations for adapting the "Estonian model" within the Georgian socioeconomic framework. The study concludes that transitioning to smart fiscal governance and AI-driven analytics is essential for automating poverty reduction and ensuring maximum social equity.

Keywords: Smart Fiscal Policy, AI in Economics, Proactive Governance, Gini Coefficient, Pension Indexation, X-Road.

ბიზნესის მართვის მოდერნიზაცია ინფორმაციული ტექნოლოგიების ეპოქაში

ნონა კუხიანიძე¹, თამილა აბულაძე², ინგა რამიშვილი³

¹ ასისტენტ-პროფესორი კომპიუტერული ტექნოლოგიების დეპარტამენტი,
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Nona.kukhianidze@atsu.edu.ge
<https://orcid.org/0009-0009-7533-5925>

² მოწვეული სპეციალისტი კომპიუტერული ტექნოლოგიების დეპარტამენტი,
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Tamila.abuladze@atsu.edu.ge

³ მოწვეული სპეციალისტი კომპიუტერული ტექნოლოგიების დეპარტამენტი,
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Inga.ramishvili@atsu.edu.ge
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12141>

აბსტრაქტი

თანამედროვე გლობალიზაციისა და ციფრული ტრანსფორმაციის პირობებში ბიზნესის მართვის მოდერნიზაცია წარმოადგენს ორგანიზაციების კონკურენტუნარიანობისა და მდგრადი განვითარების ერთ-ერთ მთავარ წინაპირობას. ინფორმაციული ტექნოლოგიების სწრაფი განვითარება მნიშვნელოვნად ცვლის მენეჯმენტის ტრადიციულ მიდგომებს და ამკვიდრებს მონაცემებზე დაფუძნებულ, მოქნილ და ინოვაციურ მართვის მოდელებს. კვლევა მიმოიხილავს ბიზნესპროცესების დიგიტალიზაციის, ხელოვნური ინტელექტის, დიდი მონაცემების ანალიტიკის, ღრუბლოვანი სერვისებისა და ავტომატიზაციის გავლენას მართვის ეფექტიანობაზე.

განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა სტრატეგიული და ოპერატიული გადაწყვეტილებების მიღების ოპტიმიზაციას, ორგანიზაციული სტრუქტურების ტრანსფორმაციასა და მომხმარებელზე ორიენტირებული მიდგომების გაძლიერებას. ასევე განხილულია ციფრული პლატფორმების როლი ინოვაციების დანერგვასა და ბიზნესის მასშტაბირებაში. კვლევა ასახავს, რომ ტექნოლოგიების ინტეგრაცია არა მხოლოდ ზრდის პროდუქტიულობას, არამედ აუმჯობესებს კომუნიკაციას, ამცირებს ხარჯებს და ზრდის ბაზარზე ადაპტაციის სისწრაფეს.

შედეგები მიუთითებს, რომ ინფორმაციული ტექნოლოგიების ეფექტიანი გამოყენება ქმნის კონკურენტულ უპირატესობას და უზრუნველყოფს ორგანიზაციების მდგრად განვითარებას. ამასთანავე, ხაზგასმულია არსებული გამოწვევები, როგორცაა კიბერუსაფრთხოების რისკები, მონაცემთა დაცვა, ტექნოლოგიური ინფრასტრუქტურის ხარჯები და პერსონალის კვალიფიკაციის ამაღლების აუცილებლობა. კვლევა ასკვნის, რომ წარმატებული ბიზნესის მართვისთვის კრიტიკულად მნიშვნელოვანია ციფრული ტრანსფორმაციის სტრატეგიული დაგეგმვა და ინოვაციური ტექნოლოგიების გონივრული ინტეგრაცია.

საკვანძო სიტყვები: ციფრული პლატფორმები, ხელოვნური ინტელექტი, ღრუბლოვანი სერვისები, კიბერუსაფრთხოება

შესავალი

XXI საუკუნეში ბიზნესის მართვა განიცდის ფუნდამენტურ ცვლილებებს, რაც გამოწვეულია ინფორმაციული ტექნოლოგიების სწრაფი განვითარებით. ციფრული ტექნოლოგიები გახდა ორგანიზაციების სტრატეგიული რესურსი, რომელიც განსაზღვრავს მათი კონკურენტუნარიანობის დონეს გლობალურ ბაზარზე.

ტრადიციული მართვის მოდელები, რომლებიც ეფუძნებოდა იერარქიულ სტრუქტურებსა და ნელი ინფორმაციული ნაკადებს, თანდათან იცვლება მოქნილი, მონაცემებზე დაფუძნებული და ავტომატიზებული სისტემებით.

ტრადიციული მენეჯმენტის მოდელები, რომლებიც ეფუძნებოდა მკაცრ იერარქიასა და ნელ ინფორმაციულ ნაკადებს, თანდათან იცვლება ციფრული პლატფორმებით მხარდაჭერილი, მონაცემებზე დაფუძნებული და ავტომატიზებული მართვის სისტემებით. ამ პროცესში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ისეთ ტექნოლოგიებს, როგორიცაა საწარმოს რესურსების დაგეგმვის სისტემები (ERP), მომხმარებელთან ურთიერთობის მართვის სისტემები (CRM), დიდი მონაცემების ანალიტიკა (Big Data) და ხელოვნური ინტელექტი (AI).

ინფორმაციული ტექნოლოგიების დანერგვა ბიზნესში არა მხოლოდ ოპერაციული პროცესების გაუმჯობესებას უზრუნველყოფს, არამედ ცვლის ორგანიზაციულ კულტურას, გადაწყვეტილებების მიღების მექანიზმებს და სტრატეგიული დაგეგმვის მიდგომებს. შესაბამისად, თანამედროვე ბიზნესი სულ უფრო მეტად ეფუძნება მონაცემებსა და ციფრულ ეკოსისტემებს.

აღნიშნული სტატიის მიზანია გაანალიზოს ბიზნესის მართვის მოდერნიზაციის პროცესი ინფორმაციული ტექნოლოგიების ეპოქაში, განსაზღვროს მისი ძირითადი მიმართულებები, სარგებელი და გამოწვევები, ასევე წარმოაჩინოს მისი გავლენა ორგანიზაციულ ეფექტიანობასა და კონკურენტუნარიანობაზე.

ძირითადი ნაწილი

1. ინფორმაციული ტექნოლოგიების როლი ბიზნესის მართვაში

ინფორმაციული ტექნოლოგიები უზრუნველყოფს მონაცემთა სწრაფ დამუშავებას, ანალიზსა და გავრცელებას. ეს საშუალებას აძლევს მენეჯერებს მიიღონ უფრო ზუსტი და დროული გადაწყვეტილებები. ისეთი სისტემები, როგორიცაა ERP (Enterprise Resource Planning) და CRM (Customer Relationship Management), მნიშვნელოვნად ზრდის ორგანიზაციის ეფექტიანობას.

2. ბიზნეს პროცესების ავტომატიზაცია

ავტომატიზაცია ამცირებს ადამიანურ შეცდომებს და ზრდის სამუშაო პროცესების სისწრაფეს. მრავალი კომპანია იყენებს ციფრულ პლატფორმებს ფინანსური ოპერაციების, ლოგისტიკისა და მომხმარებელთა მომსახურების მართვისთვის.

3. მონაცემებზე დაფუძნებული გადაწყვეტილებების მიღება

Big Data და ანალიტიკური სისტემები ბიზნესს აძლევს შესაძლებლობას გააანალიზოს მომხმარებელთა ქცევა, ბაზრის ტენდენციები და კონკურენტული გარემო. ეს მნიშვნელოვნად აუმჯობესებს სტრატეგიული დაგეგმვის ხარისხს.

4. ციფრული ტრანსფორმაცია და ორგანიზაციული ცვლილებები

ციფრული ტრანსფორმაცია გულისხმობს არა მხოლოდ ტექნოლოგიების დანერგვას, არამედ ორგანიზაციული კულტურის ცვლილებასაც. კომპანიები უფრო მოქნილები ხდებიან, იზრდება დისტანციური მუშაობის შესაძლებლობები და გუნდური თანამშრომლობა ონლაინ პლატფორმებზე.

5. გამოწვევები და რისკები

მიუხედავად მრავალი სარგებლისა, ინფორმაციული ტექნოლოგიების დანერგვას თან ახლავს გარკვეული გამოწვევები, როგორიცაა კიბერუსაფრთხოება, მაღალი დანახარჯები და პერსონალის გადამზადების საჭიროება.

კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევა ეფუძნება ხარისხობრივ ანალიზს და მოიცავს მეორადი მონაცემების შესწავლას. გამოყენებულია სამეცნიერო სტატიები, საერთაშორისო ანგარიშები და თანამედროვე კვლევები ციფრული ტრანსფორმაციისა და ბიზნესის მართვის სფეროში.

კვლევის ფარგლებში განხორციელდა შედარებითი ანალიზი ტრადიციულ და თანამედროვე მენეჯმენტის მოდელებს შორის, ასევე შეფასდა ტექნოლოგიების გავლენა ორგანიზაციულ ეფექტიანობაზე.

1. ERP სისტემების გავლენა ორგანიზაციულ ეფექტიანობაზე

კვლევები აჩვენებს, რომ ERP სისტემების (Enterprise Resource Planning) დანერგვა მნიშვნელოვნად ზრდის ბიზნესის ოპერაციულ ეფექტიანობას.

მაგალითად:

- კომპანიებში, სადაც ERP სისტემები დაინერგა, ოპერაციული პროცესების სიჩქარე გაიზარდა საშუალოდ 20–40%-ით;
- შემცირდა მონაცემთა დამუშავების შეცდომები და გაუმჯობესდა ფინანსური კონტროლი;

ეს მიუთითებს, რომ ERP სისტემები ქმნიან ინტეგრირებულ მართვის გარემოს, სადაც ყველა დეპარტამენტი ერთიან მონაცემთა ბაზაზე მუშაობს.

2. CRM სისტემების გავლენა მომხმარებელთა მართვაზე

CRM (Customer Relationship Management) სისტემების გამოყენება განსაკუთრებით ეფექტურია მომსახურების სექტორში.

კვლევების მიხედვით:

- მომხმარებელთა კმაყოფილება იზრდება დაახლოებით 15–25%-ით;
- მომხმარებლის შენარჩუნების (retention) დონე მნიშვნელოვნად უმჯობესდება;
- კომპანიები უკეთ პროგნოზირებენ მომხმარებელთა ქცევას;

ეს ადასტურებს, რომ CRM სისტემები პირდაპირ ახდენენ გავლენას ბიზნესის შემოსავლიანობაზე.

3. ციფრული ტრანსფორმაციის ქეის-ანალიზი

Amazon იყენებს მონაცემებზე დაფუძნებულ მართვის სისტემებს, რაც საშუალებას აძლევს:

- ავტომატურად გააანალიზოს მომხმარებელთა ქცევა;
- მოახდინოს პროდუქციის პერსონალიზაცია;
- ოპტიმიზაცია გაუკეთოს მიწოდების ჯაჭვს;

შედეგად, კომპანია გახდა ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტური e-commerce პლატფორმა მსოფლიოში.

Netflix-ის მართვის მოდელი ეფუძნება Big Data ანალიტიკას:

- მომხმარებლის ნახვის ისტორიის ანალიზი;
- ალგორითმული რეკომენდაციები;
- კონტენტის წარმოების მონაცემებზე დაფუძნებული დაგეგმვა;

ეს სისტემა ზრდის მომხმარებელთა ჩართულობას და ამცირებს დაკარგვის (churn rate) მაჩვენებელს.

4. შედარებითი ანალიზი: ტრადიციული და ციფრული მართვა

კრიტერიუმი	ტრადიციული მართვა	ციფრული მართვა
გადაწყვეტილების მიღება	ნელი, იერარქიული	სწრაფი, მონაცემებზე დაფუძნებული
კომუნიკაცია	ფორმალური	რეალურ დროში
ეფექტიანობა	საშუალო	მაღალი
შეცდომების რისკი	მაღალი	დაბალი

ანალიზმა აჩვენა, რომ ინფორმაციული ტექნოლოგიები:

- მნიშვნელოვნად ზრდის ბიზნესის ეფექტიანობას;
- აუმჯობესებს გადაწყვეტილებების ხარისხს;
- ამცირებს ოპერაციულ ხარჯებს;

- ქმნის კონკურენტულ უპირატესობას გლობალურ ბაზარზე;

დასკვნა

ინფორმაციული ტექნოლოგიები წარმოადგენს ბიზნესის მართვის მოდერნიზაციის მთავარ მამოძრავებელ ძალას. ისინი ცვლიან ორგანიზაციების სტრუქტურას, ზრდიან ეფექტიანობას და უზრუნველყოფენ კონკურენტულ უპირატესობას. თუმცა, წარმატებული ციფრული ტრანსფორმაციისთვის აუცილებელია სტრატეგიული დაგეგმვა, უსაფრთხოების უზრუნველყოფა და ადამიანური რესურსების განვითარება.

ბიზნესის მართვის მოდერნიზაცია ინფორმაციული ტექნოლოგიების ეპოქაში წარმოადგენს თანამედროვე ეკონომიკური განვითარების ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან და გარდაუვალ პროცესს. ჩატარებული ანალიზის საფუძველზე ირკვევა, რომ ციფრული ტექნოლოგიები ფუნდამენტურად ცვლიან ორგანიზაციების მართვის სტრუქტურას, ზრდიან პროცესების ეფექტიანობას და მნიშვნელოვნად აუმჯობესებენ გადაწყვეტილებების მიღების ხარისხს.

კვლევამ აჩვენა, რომ ისეთი სისტემები, როგორიცაა ERP, CRM, Big Data ანალიტიკა და ხელოვნური ინტელექტუ დაფუძნებული გადაწყვეტილებების მხარდაჭერის სისტემები, უზრუნველყოფს ბიზნეს პროცესების ავტომატიზაციას, ხარჯების შემცირებას და ოპერაციული სისწრაფის გაზრდას. ამასთან, ორგანიზაციები უფრო მეტად გადადიან მონაცემებზე დაფუძნებულ მართვის მოდელზე, რაც ზრდის მათი კონკურენტუნარიანობის დონეს გლობალურ ბაზარზე.

თუმცა, ციფრული ტრანსფორმაცია დაკავშირებულია გარკვეულ გამოწვევებთანაც, როგორიცაა კიბერუსაფრთხოება, მაღალი ფინანსური დანახარჯები, ტექნოლოგიური ინფრასტრუქტურის განახლების საჭიროება და პერსონალის მუდმივი გადამზადება. შესაბამისად, წარმატებული ციფრული ტრანსფორმაცია მოითხოვს არა მხოლოდ ტექნოლოგიურ ინვესტიციებს, არამედ სტრატეგიულ დაგეგმვასა და ორგანიზაციული კულტურის ადაპტაციას.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ინფორმაციული ტექნოლოგიები თანამედროვე ბიზნესის მართვის აუცილებელ კომპონენტს წარმოადგენს და მათი ეფექტიანი გამოყენება განსაზღვრავს ორგანიზაციების გრძელვადიან წარმატებასა და მდგრად განვითარებას.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ჩიქოვანი, დ. (2023). ინფორმაციული სისტემები და ბიზნეს პროცესების ავტომატიზაცია. ეკონომიკური კვლევების ცენტრი.
2. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური (საქსტატი). (2023). ციფრული ეკონომიკის განვითარების ანგარიში საქართველოში.
3. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო. (2022). ციფრული ეკონომიკის სტრატეგია 2025-მდე.
4. Laudon, K. C., & Laudon, J. P. (2022). *Management Information Systems: Managing the Digital Firm*. Pearson.
5. Susanti, E., et al. (2023). *The impact of information technology on business performance and competitiveness*. Journal of Business Research.
6. Deloitte Insights (2024). *Global Digital Transformation Trends Report*. Deloitte.
7. McKinsey & Company (2023). *The state of AI and digital transformation in business*. McKinsey Global Institute.

Modernization of Business Management in the Era of Information Technology

Nona Kukhianidze¹, Tamila Abuladze², Inga Ramishvili³

¹ Assistant Professor, Department of Computer Technologies, Akaki Tsereteli State University
Nona.kukhianidze@atsu.edu.ge

<https://orcid.org/0009-0009-7533-5925>

² Invited Specialist, Department of Computer Technologies, Akaki Tsereteli State University
Tamila.abuladze@atsu.edu.ge

³ Invited Specialist, Department of Computer Technologies, Akaki Tsereteli State University
Inga.ramishvili@atsu.edu.ge

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12141>

Abstract

In the context of modern globalization and digital transformation, the modernization of business management is one of the key prerequisites for ensuring organizational competitiveness and sustainable development. The rapid advancement of information technologies significantly transforms traditional management approaches and establishes data-driven, flexible, and innovative management models. This study reviews the impact of business process digitization, artificial intelligence, big data analytics, cloud services, and automation on management efficiency.

Special attention is given to the optimization of strategic and operational decision-making, the transformation of organizational structures, and the strengthening of customer-oriented approaches. The role of digital platforms in fostering innovation and enabling business scalability is also examined. The study demonstrates that the integration of technologies not only increases productivity but also improves communication, reduces costs, and enhances the speed of market adaptation.

The findings indicate that the effective use of information technologies creates competitive advantages and ensures the sustainable development of organizations. At the same time, the study highlights existing challenges, including cybersecurity risks, data protection issues, the costs of technological infrastructure, and the need to enhance workforce qualifications. It concludes that strategic planning of digital transformation and the rational integration of innovative technologies are critically important for successful business management.

Keywords: digital platforms, artificial intelligence, cloud services, cybersecurity

Introduction

In the 21st century, business management has been undergoing fundamental transformations driven by the rapid development of information technologies. Digital technologies have become a strategic resource for organizations, determining their level of competitiveness in the global market.

Traditional management models, which were based on hierarchical structures and slow information flows, are gradually being replaced by flexible, data-driven, and automated systems.

Conventional management approaches founded on strict hierarchies and inefficient communication channels are increasingly being transformed into digitally supported, data-oriented, and automated management systems. In this process, particular importance is attached to technologies such as Enterprise Resource Planning (ERP) systems, Customer Relationship Management (CRM) systems, Big Data analytics, and Artificial Intelligence (AI).

The implementation of information technologies in business not only improves operational processes but also transforms organizational culture, decision-making mechanisms, and approaches to strategic planning. Consequently, modern businesses are becoming increasingly dependent on data and digital ecosystems.

The aim of this article is to analyze the process of business management modernization in the era of information technology, identify its main directions, benefits, and challenges, and demonstrate its impact on organizational efficiency and competitiveness.

Main Body

1. The Role of Information Technology in Business Management

Information technologies ensure the rapid processing, analysis, and dissemination of data. This enables managers to make more accurate and timely decisions. Systems such as Enterprise Resource Planning (ERP) and Customer Relationship Management (CRM) significantly enhance organizational efficiency.

2. Automation of Business Processes

Automation reduces human error and increases the speed of business operations. Many companies use digital platforms to manage financial operations, logistics, and customer service processes.

3. Data-Driven Decision-Making

Big Data and analytical systems provide businesses with the ability to analyze customer behavior, market trends, and the competitive environment. This significantly improves the quality of strategic planning and decision-making.

4. Digital Transformation and Organizational Changes

Digital transformation involves not only the implementation of technologies but also changes in organizational culture. Companies are becoming more flexible, while opportunities for remote work and online team collaboration are increasing.

5. Challenges and Risks

Despite its numerous advantages, the implementation of information technologies is accompanied by certain challenges, such as cybersecurity threats, high implementation costs, and the need for employee training and retraining.

Research Methodology

The research is based on qualitative analysis and includes the study of secondary data. Scientific articles, international reports, and recent studies in the fields of digital transformation and business management were used as the main sources of information.

Within the framework of the research, a comparative analysis was conducted between traditional and modern management models, and the impact of technologies on organizational efficiency was evaluated.

1. The Impact of ERP Systems on Organizational Efficiency

Research shows that the implementation of Enterprise Resource Planning (ERP) systems significantly increases operational efficiency in businesses.

For example:

- In companies where ERP systems were implemented, the speed of operational processes increased by an average of 20–40%;
- Data processing errors were reduced, and financial control was improved.

This indicates that ERP systems create an integrated management environment in which all departments operate within a unified database system.

2. The Impact of CRM Systems on Customer Management

The use of Customer Relationship Management (CRM) systems is particularly effective in the service sector.

According to research findings:

- Customer satisfaction increases by approximately 15–25%;
- Customer retention rates improve significantly;
- Companies are better able to predict customer behavior.

These findings confirm that CRM systems directly influence business profitability and long-term customer relationships.

3. Case Analysis of Digital Transformation

Amazon uses data-driven management systems that enable the company to:

- Automatically analyze customer behavior;
- Personalize products and services;
- Optimize supply chain management.

As a result, the company has become one of the most efficient e-commerce platforms in the world.

Netflix bases its management model on Big Data analytics through:

- Analysis of users' viewing history;
- Algorithm-based recommendations;
- Data-driven planning of content production.

This system increases customer engagement and reduces the churn rate.

4. Comparative Analysis: Traditional and Digital Management

Criteria	Traditional Management	Digital Management
Decision-Making	Slow and hierarchical	Fast and data-driven
Communication	Formal	Real-time
Efficiency	Moderate	High
Risk of Errors	High	Low

The analysis demonstrated that information technologies:

- Significantly increase business efficiency;
- Improve the quality of decision-making;
- Reduce operational costs;
- Create competitive advantages in the global market.

Conclusion

Information technologies represent the main driving force of business management modernization. They transform organizational structures, increase efficiency, and ensure competitive advantage. However, successful digital transformation requires strategic planning, strong security measures, and the development of human resources.

Business management modernization in the era of information technology is one of the most important and inevitable processes of modern economic development. Based on the conducted analysis, it is evident that digital technologies fundamentally transform organizational management structures, increase process efficiency, and significantly improve the quality of decision-making.

The research shows that systems such as ERP, CRM, Big Data analytics, and artificial intelligence-based decision support systems enable business process automation, cost reduction, and increased operational speed. In addition, organizations are increasingly shifting toward data-driven management models, which enhances their level of competitiveness in the global market.

However, digital transformation is also associated with certain challenges, such as cybersecurity risks, high financial costs, the need to upgrade technological infrastructure, and continuous staff training. Therefore, successful digital transformation requires not only technological investment but also strategic planning and adaptation of organizational culture.

In conclusion, information technologies are an essential component of modern business management, and their effective use determines the long-term success and sustainable development of organizations.

References

1. Chikovani, D. (2023). *Information Systems and Business Process Automation*. Economic Research Center.
2. National Statistics Office of Georgia (Geostat). (2023). *Report on the Development of the Digital Economy in Georgia*.
3. Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia. (2022). *Digital Economy Strategy until 2025*.
4. Laudon, K. C., & Laudon, J. P. (2022). *Management Information Systems: Managing the Digital Firm*. Pearson.
5. Susanti, E., et al. (2023). *The impact of information technology on business performance and competitiveness*. Journal of Business Research.
6. Deloitte Insights (2024). *Global Digital Transformation Trends Report*. Deloitte.
7. McKinsey & Company (2023). *The state of AI and digital transformation in business*. McKinsey Global Institute.

კიბერსაფრთხეების სიმულაციური სავარჯიშოების პერიოდული განხორციელების საჭიროება უნივერსიტეტის პერსონალისთვის

ავთანდილ ბიჩნიგაური

ასოცირებული პროფესორი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
bichnigauri_av@gtu.ge

დავით ბიჩნიგაური

ასოცირებული პროფესორი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
davit.bichnigauri@gmail.com

ლუკა შონია

ასისტენტ პროფესორი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
shonia@gtu.ge

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12142>

აბსტრაქტი

კიბერ და ინფორმაციული უსაფრთხოების უზრუნველყოფა თანამედროვე უნივერსიტეტებისთვის ერთ-ერთი ყველაზე კრიტიკული გამოწვევაა. უნივერსიტეტები, როგორც ღია აკადემიური გარემოები და საინფორმაციო რესურსებით მდიდარი ცენტრები, განსაკუთრებით დაუცველია კიბერთავდასხმების მიმართ. მოცემულ სტატიაში არგუმენტირებულად წარმოდგენილია, რომ უნივერსიტეტის პერსონალისთვის კიბერსაფრთხეების სიმულაციური სავარჯიშოების პერიოდული განხორციელება არა რეკომენდაცია, არამედ აუცილებელი კომპონენტია ორგანიზაციული კიბერდაცვის შექმნისა და შენარჩუნებისთვის. სტატიაში განხილულია სიმულაციების ძირითადი ტიპები (ფიზინგი, რენსომვეარი, DDoS, ინციდენტებზე რეაგირების მექანიზმები), მათი ტექნიკური უზრუნველყოფის მეთოდოლოგია და მოსალოდნელი შედეგები. ხაზგასმულია, რომ პერიოდულობა საშუალებას აძლევს არა მხოლოდ ცოდნის განახლებას, არამედ უწყვეტი გაუმჯობესების ციკლის (Continuous Improvement Cycle) დანერგვას, რაც საბოლოოდ ამცირებს რისკებს და აძლიერებს უნივერსიტეტის მთლიან უსაფრთხოების მდგომარეობას.

საკვანძო სიტყვები: კიბერუსაფრთხოება, სიმულაციური სავარჯიშოები, ფიზინგი, რენსომვეარი, ინციდენტებზე რეაგირების გეგმა (IRP), სოციალური ინჟინერია, ცნობიერების ამაღლება, უნივერსიტეტის IT-ინფრასტრუქტურა, უწყვეტი გაუმჯობესების ციკლი.

შესავალი

თანამედროვე უმაღლესი განათლების დაწესებულებები წარმოადგენენ რთულ ორგანიზმებს, რომლებიც აერთიანებენ სასწავლო, სამეცნიერო და ადმინისტრაციულ ფუნქციებს. მათი ციფრული ეკოსისტემა მოიცავს სტუდენტთა და პერსონალის პერსონალურ მონაცემთა ბაზებს, საავტორო უფლებებით დაცულ სამეცნიერო კვლევებს, ფინანსურ დოკუმენტაციას, სასწავლო პროცესის მართვის სისტემებსა და კრიტიკულ ინფრასტრუქტურას. ეს ყველაფერი მათ მიმზიდველ სამიზნედ აქცევს კიბერდამნაშავეებისთვის.

უნივერსიტეტებისთვის დამახასიათებელი ღიაობა, დეცენტრალიზებული IT-ინფრასტრუქტურა და პერსონალისა და სტუდენტების მუდმივი ბრუნვა ქმნის უნიკალურ გამოწვევებს კიბერუსაფრთხოებისთვის. ხშირად, ტექნიკური დაცვის ყველაზე მოწინავე სისტემებიც კი ვერ ანეიტრალებს ადამიანურ ფაქტორს, რომელიც ყველაზე დიდ სისუსტეს წარმოადგენს. სტატისტიკა მიუთითებს, რომ დანაშაულის 80%-ზე მეტში გამოიყენება სოციალური ინჟინერიის მეთოდები, რაც პირდაპირ კავშირშია პერსონალისა და მომხმარებლების ცნობიერების დაბალ დონესთან.

აღნიშნული პრობლემის მოგვარების ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტური მეთოდია კიბერუსაფრთხეების სიმულაციური სავარჯიშოების პერიოდული განხორციელება. ასეთი სავარჯიშოები არა მხოლოდ ასწავლის პერსონალს როგორ ამოიცნოს საფრთხეები, არამედ ქმნის მუდმივ პრაქტიკულ გამოცდილებას, რაც თეორიული ცოდნისგან განსხვავებით, უფრო მტკიცედ ფიქსირდება. აქტუალურია არა მხოლოდ სავარჯიშოების ჩატარება, არამედ მათი სისტემატურობა და პერიოდულობა, რაც განაპირობებს უწყვეტი გაუმჯობესების პროცესს და ადაპტაციას ახალ საფრთხეებთან.

მეთოდოლოგია (ძირითადი ნაწილი)

კიბერუსაფრთხეების სიმულაციური სავარჯიშოების ეფექტური განხორციელებისთვის აუცილებელია სტრუქტურირებული მიდგომა. შემოთავაზებული მეთოდოლოგია მოიცავს შემდეგ ეტაპებს:

1. რისკების შეფასება და მიზნების განსაზღვრა:

პირველ რიგში, აუცილებელია ჩატარდეს უნივერსიტეტის IT-ინფრასტრუქტურისა და მონაცემთა სისტემების სრული აუდიტი. განისაზღვრება ყველაზე კრიტიკული აქტივები (მაგ., სამეცნიერო კვლევების არქივი, ფინანსური ჩანაწერები, პერსონალური მონაცემები) და მათთვის არსებული საფრთხეები. მიზნები შეიძლება იყოს: ფიშინგის მიმართ წინააღმდეგობის გაზრდა 25%-ით 6 თვეში, ინციდენტებზე რეაგირების გეგმის (Incident Response Plan - IRP) ტესტირება, პერსონალისთვის რენსომვეარის საფრთხის გაცნობა და ა.შ.

2. სამიზნე აუდიტორიების იდენტიფიცირება:

აღსანიშნავია, რომ ყველა თანამშრომელი ერთნაირი რისკის ქვეშ არ იმყოფება. აუცილებელია შესაბამისი სამიზნე ჯგუფების განსაზღვრა:

- **ადმინისტრაციული პერსონალი:** მოქმედებს ფინანსურ და პერსონალურ მონაცემებთან. მათთვის კრიტიკულია BEC (Business Email Compromise) თავდასხმების სიმულაცია.
- **საკადრო სამსახური:** ხშირი სამიზნეა პრეტენდენტების პერსონალური მონაცემების მოპოვების მიზნით.
- **პროფესორ-მასწავლებელი და აკადემიური პერსონალი:** ფლობენ მნიშვნელოვან ინტელექტუალურ საკუთრებას და საავტორო ნამუშევრებს. მათთვის რელევანტურია სამეცნიერო შპიონაჟისა და დოქსინგის (doxing) სიმულაციები.

- **IT-დეპარტამენტის თანამშრომლები:** მათთვის სავარჯიშოები უნდა იყოს ტექნიკური - DDoS თავდასხმების პრევენცია, მავნე პროგრამული უზრუნველყოფის ანალიზი, IRP-ის აქტივაცია.

3. სიმულაციის ტიპის შერჩევა:

- **ფიშინგის კამპანიების სიმულაცია:** გამოიყენება სპეციალიზებული პლატფორმები (მაგ., KnowBe4, Proofpoint Security Awareness). შეიქმნება რეალისტური ელ. ფოსტის შაბლონები, რომლებიც იმიტირებენ უნივერსიტეტის ადმინისტრაციის, ბანკის ან პოპულარული სერვისის გზავნილებს. ჰიპერბმულები მიმართული იქნება კონტროლირებად ვებგვერდზე. მონაწილეთა ქმედებები (ელ. წერილის გახსნა, ბმულზე დაწკაპუნება, მონაცემების შეყვანა) დაფიქსირდება სისტემაში.
- **რენსომეივარ-თავდასხმის სიმულაცია:** გამოიყენება უვნებელი ფაილები, რომლებიც იმიტირებენ რენსომეივარის მოქმედებას (მაგ., ფაილის დაშიფვრის იმიტაცია და აღდგენის ინსტრუქციის ჩვენება). ეს ეხმარება პერსონალს ამოიცნოს თავდასხმის ნიშნები და იცოდეს რა უნდა გააკეთოს (გათიშოს კომპიუტერი ქსელიდან, დაუკავშირდეს IT-სამსახურს და ა.შ.).
- **ინციდენტებზე რეაგირების დრილები (Tabletop Exercises):** ეს არის სიტუაციური თამაშები, რომლებშიც მონაწილეები (როგორც წესი, მენეჯმენტი და IT-სპეციალისტები) ერთობლივად განიხილავენ და აგვარებენ სცენარის მიხედვით შექმნილ კიბერ-ინციდენტს. მაგ., „თქვენმა უნივერსიტეტმა სისტემაში აღმოაჩინა დაშიფრული ფაილი გამოსასყიდის მოთხოვნით. როგორ იმოქმედებთ? ვინ უნდა ჩართოთ? როგორ მოახდენთ სტუდენტების და საზოგადოების ინფორმირებას?“.
- **DDoS-თავდასხმების სიმულაცია:** ტარდება IT-დეპარტამენტის მიერ კონტროლირებად პირობებში, ტესტირების სერვერებზე, რათა შემოწმდეს ქსელის გამძლეობა და შემზღუდველი მექანიზმების ეფექტურობა.

4. განხორციელება და მონიტორინგი:

სავარჯიშოები ტარდება წინასწარ განცხადებული ან უეცრად (რაც უფრო რეალისტურია). ყველა მონაწილის ქმედება ყურდება და ფიქსირდება ანალიზისთვის.

5. ანალიზი და უკუკავშირი:

სავარჯიშოს დასრულების შემდეგ ტარდება მონაცემთა ანალიზი: დაწკაპუნების სიხშირე, მონაცემების შეყვანის პროცენტული მაჩვენებელი, რეაგირების დრო. თითოეულ მონაწილეზე დგინდება ინდივიდუალური ანალიტიკა და მომზადდება შესაბამისი რეკომენდაციები თუ რას დააწკაპუნეს, რატომ იყო ეს საფრთხე, როგორ უნდა ამოიცნონ მსგავსი შემთხვევა მომავალში. იმ თანამშრომლებს, რომლებიც „ჩაიჭრნენ“ სიმულაციის პროცესში, ეძლევათ დამატებითი ტრენინგების გავლის ვალდებულება.

მსჯელობა

კიბერსაფრთხეების სიმულაციური სავარჯიშოების პერიოდულობა არის კრიტიკული ფაქტორი, რომელიც განაპირობებს მათ გრძელვადიან ეფექტს. ერთჯერადი ტრენინგი, თუნდაც ძალიან ინტენსიური, არ გამოიმუშავებს მდგრად შედეგებს. ამის მიზეზები შემდეგია:

1. **ადამიანური ფსიქოლოგია და ცნობიერების შენარჩუნება:** ადამიანებს თანდათანობით ავიწყდებათ ის, რასაც არ იყენებენ, შესაბამისად, კიბერსაფრთხეების ცოდნაც არ არის გამონაკლისი. პერიოდული სიმულაციები მუდმივად ახსენებს პერსონალს საფრთხეების არსებობას და ახალ საფრთხეთა მიმართ თავდაცვით მენტალიტეტს ქმნის. ეს არის მუდმივი განახლების პროცესი, რომელიც ხელს უშლის ცოდნის დაძველებას.
 2. **კიბერ-სამიზნეების ევოლუცია:** კიბერდამნაშავეები მუდმივად ახდენენ თავიანთი ტაქტიკის, ტექნიკისა და პროცედურების (TTPs) განახლებას. იმ ფიზინგის ტექნიკა, რომელიც ეფექტური იყო ერთი წლის წინ, დღეს შეიძლება მოძველებული იყოს. პერიოდული სიმულაციები საშუალებას აძლევს უნივერსიტეტს მოქნილად რეაგირება მოახდინოს ამ ცვლილებებზე და სავარჯიშოების სცენარებში ჩაატაროს ახალი ტიპის ისეთი თავდასხმები, როგორებიცაა მობილური ტელეფონის მავნე კოდი (mobile malware), ქვიშინგი (QR code phishing - Quishing), გენერაციული ხელოვნური ინტელექტით შექმნილი დახვეწილი ფიზინგი და ა.შ.
 3. **უწყვეტი გაუმჯობესების ციკლი (Continuous Improvement Cycle):** სიმულაციები არის არა მხოლოდ სასწავლო ინსტრუმენტი, არამედ დიაგნოსტიკური ინსტრუმენტიც. თითოეული სავარჯიშოს შედეგები იძლევა უნიკალურ მონაცემებს ორგანიზაციის სისუსტეების შესახებ.
 - **პირველი სავარჯიშო (Q1):** გამოავლენს, რომ 40%-მა პერსონალმა დააწყაპუნა ფიზინგის ბმულზე.
 - **სწავლება და ჩარევა:** ტარდება სპეციალური ტრენინგი და ინდივიდუალური კონსულტაციები.
 - **მეორე სავარჯიშო (Q2):** მაჩვენებელი ეცემა 15%-მდე.
 - **ანალიზი:** 15% მაინც მაღალია. ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ამ ჯგუფს ძირითადად წარმოადგენენ არა-ტექნიკური სპეციალობის თანამშრომლები. შემუშავდება მათთვის განკუთვნილი, უფრო მიზნობრივი და მარტივი სასწავლო მასალა.
- ამგვარად, სავარჯიშოების პერიოდულობა საშუალებას აძლევს ორგანიზაციას არა მხოლოდ გაზომოს პროგრესი, არამედ დახვეწოს თავისი კიბერდაცვის სტრატეგია და რესურსების განაწილება.
4. **ინციდენტებზე რეაგირების კულტურის ჩამოყალიბება:** როდესაც რეალური კიბერ-ინციდენტი ხდება, პანიკა და არეულობა ხშირად უფრო დიდ ზიანს აყენებს, ვიდრე თავად თავდასხმა. პერიოდული სავარჯიშოები და სიმულაციები ქმნიან ე.წ. „კუნთების მეხსიერებას“. პერსონალი იწყებს ავტომატურად ფიქრობს: „ეს ელ. ფოსტა საეჭვოა, აჯობებს გადავამოწმო ორგანიზაციის CISO-სთან (Chief Information Security Officer)“ ან „სისტემა გათიშულია, ეს შეიძლება იყოს DDoS შეტევა, ვიმოქმედებ IRP-ის მიხედვით“. ეს პროაქტიული და კოორდინირებული რეაგირების კულტურა არის უფრო ღირებული, ვიდრე ნებისმიერი ცალკეული ტექნოლოგია.
 5. **რისკის შემცირება:** სიმულაციების მთავარი მიზანია ადამიანის გადაქცევა უსაფრთხოების ჯაჭვის ყველაზე ძლიერ რგოლად, მისი ყველაზე სუსტიდან გამოყვანა. პერიოდული ვარჯიში ამცირებს მარტივი შეცდომების (პაროლის გაზიარება, მგრძნობიარე

ინფორმაციის გაჟონვა) ალბათობას და ამცირებს წარმატებული თავდასხმების საერთო რაოდენობას.

შედეგები

კიბერსაფრთხეების სიმულაციური სავარჯიშოების პერიოდული განხორციელების შემდეგ, უნივერსიტეტს შეუძლია მოელოდეს შემდეგ რეალურ და გაზომვად შედეგებს:

- **ფიშინგის წინააღმდეგობის მაჩვენებლის ზრდა:**
დაწკაპუნების სიხშირის (Click-Through Rate - CTR) შემცირება 40%-დან 10%-ზე დაბლა ექვსთვიანი ინტენსიური პროგრამის შედეგად.
- **ინციდენტების აღმოჩენის დროის შემცირება:**
როდესაც პერსონალი აქტიურად ამცნობს IT-დეპარტამენტს საექვო აქტივობებზე, ინციდენტის გამოვლენა და იზოლაცია მნიშვნელოვნად ჩქარდება. მაგ., რეალური რენსომვეარ-თავდასხმის დროს, პირველი შეტყობინება IT-სამსახურში მიიღება არა დღეების, არამედ საათების განმავლობაში.
- **ინციდენტებზე რეაგირების გეგმის (IRP) ეფექტურობის გაზრდა:**
სავარჯიშოების შედეგად, IRP გახდება უფრო დახვეწილი და პრაქტიკული. ირკვევა კომუნიკაციის ხარვეზები, განსაზღვრულია პასუხისმგებლობის სფეროები, მოქმედებები ხდება უფრო კოორდინირებული.
- **კიბერდაცვის ხარჯების ოპტიმიზაცია:**
სავარჯიშოები გვიჩვენებს, თუ სად არის ინვესტიციების ყველაზე დიდი საჭიროება. ფინანსები შეიძლება გადამისამართდეს ყველაზე დაუცველი სეგმენტების დასაცავად, ნაცვლად ყველა პოტენციურ სფეროში რესურსების გაფანტვისა.
- **ორგანიზაციული კულტურის ცვლილება:**
კიბერუსაფრთხოება იქცევა ყველას საერთო საქმედ, და არა მხოლოდ IT-დეპარტამენტის პასუხისმგებლობად. იქმნება გარემო, სადაც თანამშრომლებს არ ეშინიათ დაშვებული შეცდომის აღიარების და დახმარების მოთხოვნის.

დასკვნა

უნივერსიტეტი, როგორც ცოდნისა და ინოვაციების ცენტრი, არ შეიძლება დარჩეს კიბერსაფრთხეების მიმართ მოუმზადებლად. ტექნოლოგიური გადაწყვეტილებები, როგორიცაა ფაირვოლები, ანტივირუსები და სისტემები გამოვლენისთვის (Intrusion Detection Systems), არის აუცილებელი, მაგრამ არასაკმარისი. ადამიანური კაპიტალი რჩება უკანასკნელ ბარიერად და ამავდროულად, პირველ ხაზის დაცვად.

კიბერსაფრთხეების სიმულაციური სავარჯიშოების პერიოდული განხორციელება წარმოადგენს სტრატეგიულ ინვესტიციას ამ კაპიტალის განვითარებაში. ისინი აერთიანებენ განათლებას, პრაქტიკას და უწყვეტ მონიტორინგს ერთ მოქნილ და ადაპტაციურ ჩარჩოში. ასეთი პროგრამა არა მხოლოდ ამცირებს კონკრეტული კიბერ-რისკების ალბათობას, არამედ ქმნის უფრო მდგრად და კიბერ-გათვითცნობიერებულ ორგანიზაციას.

პერიოდულობა არის გასაღები. ის უზრუნველყოფს, რომ ცოდნა არ გაძველდეს, უნარები არ დაიკარგოს და ორგანიზაცია მუდმივად იყოს მზად ახალი და უფრო დახვეწილი საფრთხეებისთვის. ამიტომ, ყველა უნივერსიტეტმა უნდა შეიტანოს სიმულაციური სავარჯიშოები თავისი წლიური საქმიანობის გეგმის ინტეგრალურ ნაწილად და გამოყოს ამისთვის აუცილებელი რესურსები. ეს არის ღირსეული ინვესტიცია აკადემიური თავისუფლების, კვლევის უსაფრთხოების და მთელი აკადემიური საზოგადოების რეპუტაციის დასაცავად.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ა. ბიჩნიგაური, ი. ქართველიშვილი, ლ. შონია - „ფიშინგისა და მავნე კოდის მქონე ვებგვერდების პრევენციის ეფექტური მექანიზმის მოდელის შემუშავება და რეალიზაცია ვებბრაუზერის გარემოში“, *საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია „თანამედროვე გამოწვევები და მიღწევები ინფორმაციულ ტექნოლოგიებში - 2023“*
2. ა. ბიჩნიგაური, ი. ქართველიშვილი, ლ. შონია - Unveiling Quishing: The Dark Side of QR Codes in Cyber attacks, *ჟურნალი „თავდაცვა და მეცნიერება“*. ტომ. No. 2 (2023), DOI: <https://doi.org/10.61446/ds.2.2023.7412>
3. ა. ბიჩნიგაური, ი. ქართველიშვილი, ლ. შონია - Strengthening Cyber Defenses - The Crucial Role of Phishing Simulation in Modern Security Strategies, *ჟურნალი „თავდაცვა და მეცნიერება“*. ტომ. No. 3 (2024), DOI: <https://doi.org/10.61446/ds.3.2024.8467>
4. ა. ბიჩნიგაური, ო. შონია - „ლოკალურ ქსელში IoT მოწყობილობების აღმოჩენის საშუალებები მათი კიბერუსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად“, *სამეცნიერო შრომები. მართვის ავტომატიზებული სისტემები. № 1(32), Vol.1. თბილისი, 2021*
5. ა. ბიჩნიგაური, ო. შონია, თ. კაიშაური - „კიბერუსაფრთხოების იდენტიფიცირების მიზნით საექვო დომენური დასახელებების გამოვლენა CTL ტექნოლოგიის გამოყენებით“, *საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის 100 და იმს ფაკულტეტის 65 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია „ინოვაციები და თანამედროვე გამოწვევები - 2022“, თბილისი, 2022*
6. კიბერუსაფრთხოების სფეროში ცნობიერების ამაღლების 2025-2030 წლების სტრატეგია - <https://dga.gov.ge/files/mUMPR8s3w59z.pdf>
7. ENISA (European Union Agency for Cybersecurity). (2021). *Cybersecurity Education in the EU*.
8. საქართველოს კანონი ინფორმაციული უსაფრთხოების შესახებ - <https://matsne.gov.ge/document/view/1679424?publication=8>
9. ISO/IEC 27001:2022. Information security, cybersecurity and privacy protection — Information security management systems — Requirements.
10. NIST Special Publication 800-50. Building an Information Technology Security Awareness and Training Program.
11. SANS Institute. (2023). The Human Element in Cybersecurity: Annual Report.
12. CISA (Cybersecurity and Infrastructure Security Agency). (2023). Security Awareness Training Best Practices.

13. ENISA (European Union Agency for Cybersecurity). (2023). Cybersecurity Culture Guidelines for Organizations.
14. Kovacevic, A., & Veinovic, M. (2022). The Role of Tabletop Exercises in Improving Organizational Cyber Resilience. *Journal of Information Security*.
15. Hadlington, L. (2018). The Human Factor in Cybersecurity: Exploring the Accidental Insider. *Psychology Press*.

The Need for Periodic Cyber Threat Simulation Exercises for University Staff

Avtandili Bichnigauri

Associate Professor, Georgian Technical University

bichnigauri_av@gtu.ge

Daviti Bichnigauri

Associate Professor, Georgian Technical University

davit.bichnigauri@gmail.com

Luka Shonia

Assistant Professor, Georgian Technical University

shonia@gtu.ge

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12142>

Abstract

Ensuring cyber and information security is one of the most critical challenges for modern universities. Universities, as open academic environments and centers rich in information resources, are particularly vulnerable to cyberattacks. This article argues that periodic implementation of cyber threat simulation exercises for university personnel is not a recommendation, but a necessary component for creating and maintaining organizational cyber defense. The article discusses the main types of simulations (phishing, ransomware, DDoS, incident response mechanisms), their technical support methodology and expected results. It is emphasized that periodicity allows not only to update knowledge, but also to implement a Continuous Improvement Cycle, which ultimately reduces risks and strengthens the overall security situation of the university.

Modern higher education institutions are complex organisms that combine educational, scientific and administrative functions. Their digital ecosystem includes personal databases of students and staff, copyrighted scientific research, financial documentation, learning process management systems and critical infrastructure. All this makes them an attractive target for cybercriminals. The openness characteristic of universities, decentralized IT infrastructure and constant turnover of staff and students create unique challenges for cybersecurity. Statistics indicate that more than 80% of crimes use social engineering methods, which is directly related to the low level of awareness of staff and users.

One of the most effective methods of solving this problem is the periodic implementation of cyber threat simulation exercises. Such exercises not only teach staff how to identify threats, but also create ongoing practical experience, which, unlike theoretical knowledge, is more firmly fixed. Periodic implementation of cyber threat simulation exercises is a strategic investment in the development of this capital. That is why every university should include simulation exercises as an integral part of its annual activity plan and allocate the necessary resources for this. This is a worthy investment in protecting academic freedom, research security, and the reputation of the entire academic community.

Keywords: Cybersecurity, Simulation Exercises, Phishing, Ransomware, Incident Response, Social Engineering, Awareness Raising, Continuous Improvement Cycle.

Introduction

Modern higher education institutions are complex organisms that combine educational, scientific and administrative functions. Their digital ecosystem includes personal databases of students and staff, copyrighted scientific research, financial documentation, learning process management systems and critical infrastructure. All this makes them an attractive target for cybercriminals.

The openness characteristic of universities, decentralized IT infrastructure and constant turnover of staff and students create unique challenges for cybersecurity. Often, even the most advanced technical protection systems cannot neutralize the human factor, which is the greatest weakness. Statistics indicate that more than 80% of crimes use social engineering methods, which is directly related to the low level of awareness of staff and users.

One of the most effective ways to address this problem is to periodically conduct cyber threat simulation exercises. Such exercises not only teach personnel how to identify threats, but also create ongoing practical experience that is more firmly established than theoretical knowledge. It is not only the fact that exercises are conducted that is important, but also their systematicity and periodicity, which leads to a process of continuous improvement and adaptation to new threats.

Methodology (main part)

A structured approach is necessary for the effective implementation of cyber threat simulation exercises. The proposed methodology includes the following stages:

1. Risk assessment and definition of goals:

First of all, it is necessary to conduct a full audit of the university's IT infrastructure and data systems. The most critical assets (e.g., scientific research archives, financial records, personal data) and the threats to them are determined. Goals can be: increasing resistance to phishing by 25% in 6 months, testing the Incident Response Plan (IRP), familiarizing staff with the threat of ransomware, etc.

2. Identification of target audiences:

It is worth noting that not all employees are at the same risk. It is necessary to define the appropriate target groups:

- **Administrative staff:** works with financial and personal data. For them, simulation of BEC (Business Email Compromise) attacks is critical.
- **Human Resources:** A frequent target for obtaining personal data of applicants.
- **Faculty and academic staff:** Possess important intellectual property and copyrighted works. Simulations of scientific espionage and doxing are relevant for them.
- **IT department employees:** For them, exercises should be technical - prevention of DDoS attacks, analysis of malicious software, activation of IRP.

3. Selection of the type of simulation:

- **Simulation of phishing campaigns:** Specialized platforms are used (e.g., KnowBe4, Proofpoint Security Awareness). Realistic e-mail templates will be created that imitate messages from the university administration, a bank or a popular service. Hyperlinks will be directed to a controlled website. Participants' actions (email opening, link clicking, data entry) will be recorded in the system.
 - **Ransomware attack simulation:** harmless files are used that mimic ransomware behavior (e.g., simulating file encryption and displaying recovery instructions). This helps staff recognize signs of an attack and know what to do (disconnect the computer from the network, contact IT, etc.).
 - **Tabletop Exercises:** These are situational games in which participants (usually management and IT specialists) jointly discuss and resolve a cyber incident created according to a scenario. For example, "Your university has discovered an encrypted file in the system with a ransom note. How will you act? Who should be involved? How will you inform students and the public?"
 - **DDoS attack simulation:** Conducted under controlled conditions by the IT department, on test servers, to test the network's resilience and the effectiveness of mitigation mechanisms.
4. **Implementation and monitoring:**
Exercises are conducted either announced in advance or suddenly (which is more realistic). The actions of all participants are monitored and recorded for analysis.
5. **Analysis and feedback:**
After the exercise, data analysis is conducted: click rate, percentage of data entry, response time. Individual analytics are set for each participant and appropriate recommendations are prepared on what they clicked on, why it was a threat, and how to recognize a similar incident in the future. Those employees who "interfered" in the simulation process are required to undergo additional training.

Discussion

The periodicity of cyber threat simulation exercises is a critical factor that determines their long-term effect. One-time training, even very intensive, does not produce sustainable results. The reasons for this are as follows:

1. **Human psychology and retention of awareness:** People gradually forget what they do not use, and therefore, cyber threat knowledge is no exception. Periodic simulations constantly remind personnel of the existence of threats and create a defensive mentality against new threats. This is a process of constant renewal that prevents knowledge from becoming obsolete.
2. **Evolution of cyber targets:** Cybercriminals are constantly updating their tactics, techniques, and procedures (TTPs). Phishing techniques that were effective a year ago may be outdated today. Periodic simulations allow the university to flexibly respond to these changes and conduct new types of attacks in training scenarios, such as mobile malware, QR code phishing (Quishing), sophisticated phishing created by generative artificial intelligence, etc.

3. **Continuous Improvement Cycle:** Simulations are not only a training tool, but also a diagnostic tool. The results of each exercise provide unique data on the organization's vulnerabilities.
- **First exercise (Q1):** reveals that 40% of staff clicked on the phishing link.
 - **Training and intervention:** Special training and individual consultations are conducted.
 - **Second exercise (Q3):** The rate drops to 15%.
 - **Analysis:** 15% is still high. The analysis shows that this group is mainly represented by non-technical employees. More targeted and easy-to-use training materials will be developed for them.

In this way, the periodicity of exercises allows the organization not only to measure progress, but also to refine its cybersecurity strategy and resource allocation.

4. **Establish a culture of incident response:** When a real cyber incident occurs, panic and chaos often cause more damage than the attack itself. Periodic exercises and simulations create the so-called “muscle memory”. Staff automatically start thinking: “This email is suspicious, I better check with the organization’s CISO (Chief Information Security Officer)” or “The system is down, it could be a DDoS attack, I will act according to the IRP”. This culture of proactive and coordinated response is more valuable than any single technology.
5. **Risk reduction:** The main goal of simulations is to turn a person into the strongest link in the security chain, taking him out of the weakest. Periodic training reduces the likelihood of simple mistakes (sharing passwords, leaking sensitive information) and reduces the overall number of successful attacks.

Results

After conducting cyber threat simulation exercises on a regular basis, the university can expect the following real and measurable results:

- **Increased phishing resistance:**
Reduced click-through rate (CTR) from 40% to less than 10% after an intensive six-month program.
- **Reduced incident detection time:**
When staff proactively notify IT of suspicious activity, incident detection and isolation are significantly accelerated. For example, during a real ransomware attack, the first notification to IT is received within hours, not days.
- **Increased effectiveness of the Incident Response Plan (IRP):**
As a result of the exercises, the IRP becomes more sophisticated and practical. Communication gaps are identified, areas of responsibility are defined, and actions are more coordinated.
- **Optimize cybersecurity spending:**
Exercises show where the greatest need for investment lies. Finances can be redirected to protect the most vulnerable segments, instead of scattering resources across all potential areas.
- **Change in organizational culture:**

Cybersecurity becomes everyone's business, not just the responsibility of the IT department. An environment is created where employees are not afraid to admit when they make a mistake and ask for help.

Conclusion

A university, as a center of knowledge and innovation, cannot remain unprepared for cyber threats. Technological solutions such as firewalls, antivirus and Intrusion Detection Systems are necessary but not sufficient. Human capital remains the last barrier and, at the same time, the first line of defense.

Periodic implementation of cyber threat simulation exercises represents a strategic investment in the development of this capital. They combine education, practice and continuous monitoring in a single flexible and adaptive framework. Such a program not only reduces the likelihood of specific cyber risks, but also creates a more resilient and cyber-aware organization.

Periodicity is key. It ensures that knowledge does not become obsolete, skills are not lost and the organization is constantly prepared for new and more sophisticated threats. Therefore, all universities should make simulation exercises an integral part of their annual activity plan and allocate the necessary resources for it. This is a worthy investment in protecting academic freedom, research safety, and the reputation of the entire academic community.

References

1. Bichnigauri, I. Kartvelishvili, L. Shonia - "Development and Implementation of an Effective Mechanism Model for Preventing Phishing and Malicious Code Websites in a Web Browser Environment", Georgian Technical University International Scientific-Practical Conference "Modern Challenges and Achievements in Information Technologies - 2023"
2. Bichnigauri, I. Kartvelishvili, L. Shonia - Unveiling Quishing: The Dark Side of QR Codes in Cyber Attacks, Journal "Defense and Science". Vol. No. 2 (2023), DOI: <https://doi.org/10.61446/ds.2.2023.7412>
3. Bichnigauri, I. Kartvelishvili, L. Shonia - Strengthening Cyber Defenses - The Crucial Role of Phishing Simulation in Modern Security Strategies, Journal "Defense and Science". Vol. No. 3 (2024), DOI: <https://doi.org/10.61446/ds.3.2024.8467>
4. Bichnigauri, O. Shonia - "Means for Detecting IoT Devices in a Local Network to Ensure Their Cybersecurity", Scientific Papers. Automated Control Systems. № 1(32), Vol.1. Tbilisi, 2021
5. Bichnigauri, O. Shonia, T. Kaishauri - "Detecting Suspicious Domain Names for Cyber Threat Identification Using CTL Technology", International Scientific-Practical Conference "Innovations and Modern Challenges - 2022" dedicated to the 100th anniversary of the Georgian Technical University and the 65th anniversary of the Faculty of Information and Communication Technologies, Tbilisi, 2022
6. Strategy for Raising Awareness in the Field of Cybersecurity for 2025-2030 - <https://dga.gov.ge/files/mUMPR8s3w59z.pdf>
7. ENISA (European Union Agency for Cybersecurity). (2021). Cybersecurity Education in the EU.

8. Law of Georgia on Information Security -
<https://matsne.gov.ge/document/view/1679424?publication=8>
9. ISO/IEC 27001:2022. Information security, cybersecurity and privacy protection — Information security management systems — Requirements.
10. NIST Special Publication 800-50. Building an Information Technology Security Awareness and Training Program.
11. SANS Institute. (2023). The Human Element in Cybersecurity: Annual Report.
12. CISA (Cybersecurity and Infrastructure Security Agency). (2023). Security Awareness Training Best Practices.
13. ENISA (European Union Agency for Cybersecurity). (2023). Cybersecurity Culture Guidelines for Organizations.
14. Kovacevic, A., & Veinovic, M. (2022). The Role of Tabletop Exercises in Improving Organizational Cyber Resilience. Journal of Information Security.
15. Hadlington, L. (2018). The Human Factor in Cybersecurity: Exploring the Accidental Insider. Psychology Press.

Tool Availability-დან Adoption Depth-მდე: Provider-Led Enablement მოდელი Responsible AI/MarTech-ის პასუხისმგებლობიანი გამოყენებისთვის Emerging Markets-ში

მეგი გოგუა

მკვლევარი, პედაგოგი

BBA, MSc (ეკონომიკა), PhD კანდიდატი (ეკონომიკა და მენეჯმენტი)

megi@megigogua.ge; gogua.megi@gmail.com

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12143>

აბსტრაქტი

საქართველოსა და რეგიონის სხვა მცირე/განვითარებად ბაზრებზე AI და MarTech ინსტრუმენტები უფრო ხელმისაწვდომი ხდება. თუმცა, ორგანიზაციები ხშირად ვერ ახერხებენ ამ ინსტრუმენტების მხოლოდ შეძენიდან ან ხელმისაწვდომობიდან რეალურ, გრძელვადიან გამოყენებაზე გადასვლას. ეს კვლევა გვთავაზობს თეორიულ მოდელს, რომელიც აჩვენებს, როგორ მოქმედებს პროვაიდერის მხრიდან მხარდაჭერა მომხმარებლის მიერ ტექნოლოგიის ღრმა ათვისებაზე და საბოლოო შედეგებზე. მოდელი ითვალისწინებს ორ მნიშვნელოვან ფაქტორს: პასუხისმგებლიანი AI-ის მართვას და ბაზარზე გასვლის კონტექსტს: B2B ან B2C.

კვლევა ეფუძნება სამეტაპიან მეთოდოლოგიას: ქეისების ანალიზს, გამოკითხვის გზით მოდელის შემოწმებას და პრაქტიკული სახელმძღვანელოს შექმნას AI/MarTech პროვაიდერებისთვის.

საკვანძო სიტყვები: Provider-led enablement; Adoption depth (post-adoption/infusion); Responsible AI governance

1. შესავალი

ხელოვნური ინტელექტისა და MarTech ინსტრუმენტების განვითარებამ მნიშვნელოვნად შეცვალა ბიზნესგარემო. კომპანიებს დღეს უფრო მარტივად შეუძლიათ ახალი ტექნოლოგიების გამოყენება, თუმცა მხოლოდ ინსტრუმენტის არსებობა არ ნიშნავს მის წარმატებულ გამოყენებას.

ეს პრობლემა განსაკუთრებით შესამჩნევია საქართველოსა და სამხრეთ კავკასიის მსგავს მცირე და განვითარებად ბაზრებზე. აქ ციფრული ტრანსფორმაცია სწრაფად ვითარდება, მაგრამ ბევრ ორგანიზაციას ჯერ კიდევ არ აქვს საკმარისი გამოცდილება, ცოდნა და საშუალებები ტექნოლოგიების სრულად ასათვისებლად.

არსებული ტექნოლოგიის მიღების თეორიები, მაგალითად TAM (Davis, 1989), UTAUT (Venkatesh et al., 2003) და TOE (Tornatzky and Fleischer, 1990), კარგად ხსნის, რატომ იღებენ ადამიანები ან ორგანიზაციები ახალ ტექნოლოგიას. თუმცა, ეს თეორიები ძირითადად მომხმარებლის მხარეს ეხება. ნაკლებად არის შესწავლილი პროვაიდერის როლი, ანუ როგორ ეხმარება ტექნოლოგიის მომწოდებელი კომპანიას ინსტრუმენტის რეალურად გამოყენებაში.

პრაქტიკაში, AI/MarTech სტარტაპები ხშირად ხედავენ ასეთ სიტუაციას: კლიენტი ენთუზიაზმით იწყებს ახალი პლატფორმის გამოყენებას, მაგრამ რამდენიმე კვირის შემდეგ ისევ ძველ სამუშაო პროცესებს უბრუნდება ან საერთოდ წყვეტს AI/MarTech ინსტრუმენტის გამოყენებას. ამის მიზეზი ყოველთვის ტექნოლოგიის დაბალი ხარისხი არ არის. ხშირად პრობლემა არასაკმარისი მხარდაჭერაა.

ამ კვლევაში პროვაიდერის მხარდაჭერა განიხილება როგორც პროცესი, რომლის მეშვეობითაც ტექნოლოგიის მომწოდებელი კლიენტს გადასცემს ცოდნას, ავითარებს მის უნარებს და ეხმარება ინსტრუმენტის ყოველდღიურ სამუშაო პროცესებში ინტეგრირებაში.

კვლევა ასევე იყენებს ცნებას „ათვისების სიღრმე“. ეს ნიშნავს, რამდენად ხდება ტექნოლოგია ორგანიზაციის სამუშაო პროცესების, გადაწყვეტილებების მიღებისა და შედეგების გაზომვის ნაწილი.

მოდელი ყურადღებას ამახვილებს სამ ძირითად იდეაზე:

1. პროვაიდერი არის აქტიური მონაწილე ტექნოლოგიის ათვისების პროცესში.
2. მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ტექნოლოგიის გამოყენების დაწყება, არამედ მისი ღრმა და მუდმივი გამოყენება.
3. ტექნოლოგიის ათვისებაზე გავლენას ახდენს პასუხისმგებლიანი AI-ის მართვა და ბაზრის ტიპი: B2B ან B2C.

კვლევა მოიცავს სამ ეტაპს: ქეისების ანალიზს, გამოკითხვაზე დაფუძნებული მოდელის შემოწმებას და პრაქტიკული enablement სახელმძღვანელოს შექმნას.

2. თეორიული საფუძველი და კვლევის მეთოდოლოგია

2.1 ტექნოლოგიის მიღების ჩარჩოები: მიღწევები და შეზღუდვები

ტექნოლოგიის მიღების კლასიკური მოდელები, როგორიცაა TAM, UTAUT და TOE, გვიჩვენებს, რა ფაქტორები მოქმედებს ახალი ტექნოლოგიის გამოყენებაზე. მაგალითად, TAM ყურადღებას ამახვილებს იმაზე, რამდენად სასარგებლოდ და მარტივად აღიქვამს მომხმარებელი ტექნოლოგიას. UTAUT ამატებს სხვა ფაქტორებსაც, როგორიცაა სოციალური გავლენა და ხელშემწყობი პირობები. TOE კი ორგანიზაციულ დონეზე განიხილავს ტექნოლოგიის მიღებას და ითვალისწინებს ტექნოლოგიურ, ორგანიზაციულ და გარე გარემოს ფაქტორებს.

თუმცა, ამ მოდელებს აქვთ ერთი საერთო შეზღუდვა: ისინი ძირითადად კლიენტის ან მომხმარებლის მხარეს უყურებს. პროვაიდერის როლი ნაკლებად არის ახსნილი.

AI/MarTech სფეროში ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რადგან ტექნოლოგია ხშირად რთულია, სწრაფად იცვლება და მჭიდროდ უკავშირდება კომპანიის სამუშაო პროცესებს. ამიტომ, პროვაიდერის მხარდაჭერა შეიძლება გადამწყვეტი იყოს იმისთვის, გაგრძელდება თუ არა AI/MarTech ინსტრუმენტის გამოყენება საწყისი ტესტირების შემდეგ.

ინოვაციების გავრცელების თეორია (Rogers, 2003) ასევე სასარგებლოა. ის გვიჩვენებს, რომ

ტექნოლოგიის მიღებაზე გავლენას ახდენს მისი სარგებელი, თავსებადობა და ასე შემდეგ. თუმცა, ეს თეორია ნაკლებად ხსნის, კონკრეტულად რა ქმედებებით შეუძლია პროვოცირება ამ პროცესის მხარდაჭერა.

2.2 ტექნოლოგიის ათვისების სიღრმე, როგორც თეორიული კონსტრუქტი

ტექნოლოგიის მიღების შეფასება მხოლოდ კითხვით, “იყენებს თუ არა ორგანიზაცია ინსტრუმენტს?”, საკმარისი არ არის. უფრო მნიშვნელოვანია გავიგოთ, რამდენად ღრმად არის ეს ინსტრუმენტი ჩართული ორგანიზაციის ყოველდღიურ საქმიანობაში.

„ათვისების სიღრმე“ ამ კვლევაში მოიცავს სამ ძირითად ელემენტს:

- 1 სამუშაო პროცესებში ინტეგრაცია: რამდენად არის ინსტრუმენტი ყოველდღიური სამუშაოს ნაწილი.
- 2 გაზომვის რუტინიზაცია: რამდენად გამოიყენება ინსტრუმენტის მონაცემები ანგარიშგებისა და გადაწყვეტილებების მიღებისთვის.
- 3 უნარების გაფართოება: რამდენად სწავლობენ მომხმარებლები ინსტრუმენტის უფრო განვითარებული ფუნქციების გამოყენებას დროთა განმავლობაში.

ეს მიდგომა უფრო ზუსტად აჩვენებს, ქმნის თუ არა ტექნოლოგია რეალურ ღირებულებას ორგანიზაციისთვის.

2.3 პასუხისმგებლიანი AI-ის მართვა, როგორც განმსაზღვრელი პირობა

AI სისტემების მართვა დღეს მნიშვნელოვანი საკითხია როგორც ორგანიზაციებისთვის, ისე რეგულატორებისა და მკვლევრებისთვის.

ამ კვლევაში პასუხისმგებლიანი AI-ის მართვა გულისხმობს რამდენიმე კომპონენტს:

- გამჭვირვალობა: შესაძლებელია თუ არა AI-ის შედეგების ახსნა;
- აუდიტის შესაძლებლობა: შესაძლებელია თუ არა გადაწყვეტილებების პროცესის შემოწმება;
- ადამიანური ზედამხედველობა: ინარჩუნებს თუ არა ადამიანი კონტროლს მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებებზე;
- privacy-by-design: არის თუ არა მონაცემთა დაცვა თავიდანვე გათვალისწინებული სისტემის დიზაინში.

მოდელის მიხედვით, AI-ის მართვის სიმწიფე აძლიერებს ნდობას. თუ ორგანიზაციას შეუძლია რისკების მართვა და AI-ის პასუხისმგებლიანი გამოყენება, მას უფრო მარტივად შეუძლია ტექნოლოგიის ყოველდღიურ პროცესებში ჩართვა.

თუ ასეთი მართვის მექანიზმები სუსტია, ორგანიზაციაში ჩნდება გაურკვევლობა და საშიშროება, რაც ტექნოლოგიის ღრმა გამოყენებას აფერხებს.

2.4 ბაზარზე გასვლის კონტექსტი: B2B ან B2C

B2B ან B2C კონტექსტები ერთმანეთისგან მნიშვნელოვნად განსხვავდება.

B2B კონტექსტში გადაწყვეტილებების მიღებაში ხშირად მონაწილეობს რამდენიმე დაინტერესებული მხარე. პროცესი უფრო ხანგრძლივია, ხოლო წარმატების მაჩვენებლები ხშირად უკავშირდება ოპერაციულ ეფექტიანობას, გაყიდვების არხს და შემოსავალთან დაკავშირებულ შედეგებს.

B2C კონტექსტში კი მომხმარებელთა რაოდენობა ხშირად უფრო დიდია, გადაწყვეტილებების ციკლი უფრო მოკლეა, ხოლო შედეგები ხშირად იზომება ჩართულობით, მომხმარებლის მოზიდვის ხარჯით და customer lifetime value.

ამიტომ, პროვაიდერის მხარდაჭერა ორივე შემთხვევაში განსხვავებულად უნდა დაიგეგმოს. B2B-ში უფრო მნიშვნელოვანია ცვლილებების მართვა, ხელმძღვანელობის ჩართულობა და CRM/ERP სისტემებთან ინტეგრაცია. B2C-ში კი უფრო მნიშვნელოვანია მომხმარებელზე ორიენტირებული ტრენინგი, A/B ტესტირება და რეალურ დროში ანალიტიკა.

2.5 კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევა იყენებს სამეტაპიან შერეულ მეთოდოლოგიას.

Stage 1: Theory-Building Case Studies

პირველ ეტაპზე იგეგმება ქეისების ანალიზი (Eisenhardt, 1989; Yin, 2018). შეირჩევა სხვადასხვა ტიპის პროვაიდერები და კლიენტები, რათა მოდელი სხვადასხვა კონტექსტში შემოწმდეს. მონაცემები შეგროვდება ინტერვიუებით, დოკუმენტების ანალიზით და onboarding/training პროცესებზე დაკვირვებით.

Stage 2: Survey-Based Model Testing

მეორე ეტაპზე მოდელი შემოწმდება გამოკითხვის საშუალებით. რესპონდენტები იქნებიან მარკეტინგისა და ტექნოლოგიის პროფესიონალები საქართველოდან და რეგიონიდან, რომლებსაც ბოლო სამი წლის განმავლობაში გამოუყენებიათ AI/MarTech ინსტრუმენტები.

მონაცემების ანალიზისთვის გამოყენებული იქნება SEM ან PLS-SEM მეთოდები. დაგეგმილია დაახლოებით 150–200 სრული პასუხის შეგროვება.

Stage 3: Design-Oriented Translation

მესამე ეტაპზე კვლევის შედეგები გადაიყვანება პრაქტიკულ პროდუქტად - enablement სახელმძღვანელოდ და კომპეტენციების რუბრიკად AI/MarTech პროვაიდერებისთვის. ეს დაეხმარება პროვაიდერებს უფრო ეფექტურად დაგეგმონ onboarding, training და customer success პროცესები.

3 კვლევის შედეგები და კონცეპტუალური მოდელი

3.1 The Provider-Led Enablement Model

კვლევის მოდელის მიხედვით, პროვაიდერის მხარდაჭერა ეხმარება კლიენტს სწავლის უნარის განვითარებაში. ეს კი, თავის მხრივ, ზრდის ტექნოლოგიის ღრმა ათვისების შანსს.

მოდელში ასევე გათვალისწინებულია ორი დამატებითი ფაქტორი:

- 1 პასუხისმგებლიანი AI-ის მართვის სიმწიფე;
- 2 ბაზარზე გასვლის კონტექსტი - B2B ან B2C.
პროვაიდერის

მხარდაჭერა მოიცავს ხუთ ძირითად კომპონენტს:

- 1 Onboarding quality
საწყისი დანერგვისა და გაცნობის პროცესის ხარისხი. კარგი onboarding ამცირებს დაბნეულობას და ზრდის ინსტრუმენტის გაგრძელებული გამოყენების ალბათობას.
- 2 Training depth
ტრენინგი არ უნდა იყოს მხოლოდ ზედაპირული ინსტრუქცია. ის უნდა ეხმარებოდეს მომხმარებელს გაიგოს, როგორ მუშაობს ინსტრუმენტი, როგორ გამოიყენოს ის პრაქტიკაში და როდის არის მისი გამოყენება მიზანშეწონილი.
- 3 Templates and playbooks
შაბლონები და პრაქტიკული სახელმძღვანელოები ამცირებს სირთულეს და ეხმარება კლიენტს ინსტრუმენტის საკუთარ კონტექსტზე მორგებაში.
- 4 Integration support
პროვაიდერმა უნდა დაეხმაროს კლიენტს ინსტრუმენტის არსებულ სისტემებთან დაკავშირებაში, მაგალითად CRM, ERP ან reporting სისტემებთან.
- 5 Customer success routines
გრძელვადიანი მხარდაჭერა აუცილებელია იმისთვის, რომ პროვაიდერმა დროულად დაინახოს პრობლემები, დაეხმაროს კლიენტს და გააფართოოს ინსტრუმენტის გამოყენება.

3.2 კლიენტის სწავლის უნარი, როგორც მედიაციური მექანიზმი

მოდელის მიხედვით, პროვაიდერის მხარდაჭერა ტექნოლოგიის ღრმა ათვისებაზე გავლენას ახდენს კლიენტის სწავლის უნარის საშუალებით.

კლიენტის სწავლის უნარი ნიშნავს ორგანიზაციის შესაძლებლობას, მიიღოს ახალი ცოდნა, დაამუშაოს ის და გამოიყენოს პრაქტიკაში.

ეს უნარი მოიცავს სამ ელემენტს:

- 1 არსებული ცოდნა: აქვს თუ არა ორგანიზაციას ციფრული და ანალიტიკური საფუძველი;
- 2 ცოდნის გაზიარების მექანიზმები: როგორ ნაწილდება ახალი ცოდნა გუნდებს შორის;
- 3 სწავლის მოტივაცია: არის თუ არა ინსტრუმენტის გამოყენება წახალისებული ორგანიზაციაში.

თუ კლიენტის საწყისი ცოდნა დაბალია, პროვაიდერმა პირველ რიგში უნდა იმუშაოს საბაზისო უნარების განვითარებაზე და არა მხოლოდ რთული ფუნქციების ჩვენებაზე.

3.3 ძირითადი დებულებები

კვლევა გვთავაზობს შემდეგ ძირითად მოსაზრებებს:

P1: რაც უფრო ძლიერია პროვაიდერის მხარდაჭერა, მით უფრო მაღალია კლიენტის სწავლის უნარი. P2: რაც უფრო მაღალია კლიენტის სწავლის უნარი, მით უფრო ღრმად ხდება ტექნოლოგიის ათვისება.

P3: კლიენტის სწავლის უნარი ნაწილობრივ ხსნის კავშირს პროვაიდერის მხარდაჭერასა და ტექნოლოგიის ღრმა ათვისებას შორის.

P4: პასუხისმგებლიანი AI-ის მართვის მაღალი დონე აძლიერებს კავშირს კლიენტის სწავლის უნარსა და ტექნოლოგიის ღრმა ათვისებას შორის.

P5: B2B და B2C კონტექსტები განსხვავებულად მოქმედებს იმაზე, რომელი ტიპის მხარდაჭერაა ყველაზე ეფექტური.

3.4 მოსალოდნელი ემპირიული მიგნებები

მოსალოდნელია, რომ ქეისების ანალიზი აჩვენებს რამდენიმე მნიშვნელოვან მიგნებას.

პირველი, onboarding-ის ხარისხი და customer success routines სავარაუდოდ ყველაზე ძლიერად უკავშირდება ინსტრუმენტის გრძელვადიან გამოყენებას და კლიენტის ნდობას.

მეორე, შაბლონები და playbook-ები სასარგებლოა, მაგრამ მხოლოდ მაშინ, როცა მათ ახლავს საკმარისი ტრენინგი. წინააღმდეგ შემთხვევაში, კლიენტი შეიძლება მხოლოდ მექანიკურად იყენებდეს შაბლონს და ვერ შეძლოს მისი საკუთარ კონტექსტზე მორგება.

მესამე, პასუხისმგებლიანი AI-ის მართვა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია B2B კონტექსტში, სადაც გადაწყვეტილების მიღებაში ხშირად მონაწილეობენ მენეჯერები, procurement გუნდები და სხვა დაინტერესებული მხარეები.

მეოთხე, B2B და B2C გარემოებში „ათვისების სიღრმე“ სხვადასხვანაირად შეიძლება შეფასდეს. B2B-ში უფრო მნიშვნელოვანი შეიძლება იყოს გაყიდვების არხი და შემოსავალთან კავშირი, ხოლო B2C-ში - ჩართულობა და მომხმარებლის სიცოცხლის ღირებულება.

მეხუთე, შესაძლოა არსებობდეს მხარდაჭერის მინიმალური ზღვარი. თუ onboarding და გრძელვადიანი მხარდაჭერა ძალიან სუსტია, ტექნოლოგიის ღრმა ათვისება ვერ განვითარდება, თუნდაც ინსტრუმენტი ხარისხიანი იყოს.

4 დასკვნა: რეკომენდაციები და სამომავლო პერსპექტივები

ეს კვლევა აჩვენებს, რომ AI/MarTech ინსტრუმენტების წარმატებული გამოყენება მხოლოდ ტექნოლოგიის ხელმისაწვდომობაზე არ არის დამოკიდებული. მნიშვნელოვანი როლი აქვს პროვაიდერის მხრიდან დაგეგმილ და თანმიმდევრულ მხარდაჭერას.

საქართველოსა და რეგიონულ ბაზრებზე მოქმედი AI/MarTech პროვაიდერებისთვის მთავარი რეკომენდაციაა, რომ წარმატება მხოლოდ პროდუქტის ხარისხით არ განისაზღვრება. საჭიროა

ძლიერი enablement სისტემა, რომელიც მოიცავს onboarding-ს, ტრენინგს, მახლონებს, ინტეგრაციის მხარდაჭერას და customer success პროცესებს.

პასუხისმგებლიანი AI-ის მართვა ასევე უნდა განიხილებოდეს არა მხოლოდ როგორც რეგულაციური ვალდებულება, არამედ როგორც ნდობისა და ღრმა ათვისების ხელშემწყობი ფაქტორი. თუ პროვაიდერი კლიენტს ეხმარება გამჭვირვალობის, აუდიტის შესაძლებლობისა და ადამიანური ზედამხედველობის განვითარებაში, კლიენტს უფრო მარტივად შეუძლია AI/MarTech ინსტრუმენტის ყოველდღიურ პროცესებში ჩართვა.

კვლევას აქვს გარკვეული შეზღუდვებიც. მოდელი ძირითადად საქართველოსა და რეგიონული ბაზრების კონტექსტშია განვითარებული. ამიტომ, საჭიროა მისი შემდგომი შემოწმება სხვა განვითარებად ბაზრებშიც.

მომავალი კვლევა შეიძლება რამდენიმე მიმართულებით განვითარდეს. პირველ რიგში, საჭიროა გრძელვადიანი კვლევები, რომლებიც აჩვენებს, როგორ იცვლება ტექნოლოგიის ათვისების სიღრმე დროთა განმავლობაში. ასევე მნიშვნელოვანია შიდა „ჩემპიონების“, ორგანიზაციული კულტურისა და სწავლის მოტივაციის უფრო ღრმა შესწავლა.

საბოლოოდ, ტექნოლოგიის ხელმისაწვდომობიდან, მის ღრმა და ღირებულების შემქმნელ პროცესებამდე გადასვლა ავტომატურად არ ხდება. ეს პროცესი საჭიროებს პროვაიდერის მხრიდან გააზრებულ, სტრუქტურირებულ და პასუხისმგებლიან მხარდაჭერას.

ბიბლიოგრაფია

უცხოური წყაროები

- 1 Bhattacharjee, Anol, 2001, Understanding Information Systems Continuance: An Expectation-Confirmation Model, MIS Quarterly, 25(3), 351–370.
- 2 Cohen, Wesley M., and Daniel A. Levinthal, 1990, Absorptive Capacity: A New Perspective on Learning and Innovation, Administrative Science Quarterly, 35(1), 128–152.
- 3 Cooper, Randolph B., and Robert W. Zmud, 1990, Information Technology Implementation Research: A Technological Diffusion Approach, Management Science, 36(2), 123–139.
- 4 Davis, Fred D., 1989, Perceived Usefulness, Perceived Ease of Use, and User Acceptance of Information Technology, MIS Quarterly, 13(3), 319–340.
- 5 Eisenhardt, Kathleen M., 1989, Building Theories from Case Study Research, Academy of Management Review, 14(4), 532–550.
- 6 Hair, Joseph F., et al., 2019, When to Use and How to Report the Results of PLS-SEM, European Business Review, 31(1), 2–24.
- 7 Hevner, Alan R., et al., 2004, Design Science in Information Systems Research, MIS Quarterly, 28(1), 75–105. Jasperson, Jon, Pamela E. Carter, and Robert W. Zmud, 2005, A Comprehensive Conceptualization of Post-

- 8 Adoptive Behaviors Associated with Information Technology Enabled Work Systems, MIS Quarterly, 29(3), 525–557.
- 9 Jobin, Anna, Marcello Ienca, and Effy Vayena, 2019, The Global Landscape of AI Ethics Guidelines, Nature Machine Intelligence, 1(9), 389–399.
- 10 Rogers, Everett M., 2003, *Diffusion of Innovations*, 5th ed., New York, Free Press.
- 11 Tornatzky, Louis G., and Mitchell Fleischer, 1990, The Processes of Technological Innovation, Lexington, Lexington Books.
- 12 Venkatesh, Viswanath, et al., 2003, User Acceptance of Information Technology: Toward a Unified View, MIS Quarterly, 27(3), 425–478.
- 13 Yin, Robert K., 2018, *Case Study Research and Applications: Design and Methods*, 6th ed., Thousand Oaks, SAGE Publications.

დამატებითი წყაროები (*Online*)

- 1 European Commission, 2021, Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act), Brussels, European Commission, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0206>, Accessed: May 2025.
- 2 OECD, 2019, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD/LEGAL/0449, Paris, OECD Publishing, <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449>, Accessed: April 2025.

From Tool Availability to Adoption Depth: A Provider-Led Enablement Model for Responsible AI/MarTech Use in Emerging Markets

Megi Gogua

Researcher, Educator

BBA, MSc (Economics), PhD Candidate (Economics & Management) MegiGogua.ge

megi@megigogua.ge gogua.megi@gmail.com

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12143>

Abstract

In many Georgian and regional markets, AI/MarTech tools are increasingly available, yet client organizations often fail to convert 'tool access' into sustained, value-producing use. This study develops a theoretical model of the influence of provider-led enablement on adoption depth and then on the outcomes for AI/MarTech deployments, with two key boundary conditions: (1) responsible AI and governance maturity as a trust and risk-management mechanism shaping routinization; and (2) go-to-market context (B2B vs. B2C) as a structural condition influencing success metrics, stakeholder configurations, and value realization pathways. A three-stage mixed-method design is proposed: theory-building case study analysis, survey-based model testing via SEM/PLS-SEM, and a design-oriented pilot to translate results into an evidence-based enablement playbook and competency rubric. Key contributions include a formal conceptualization of enablement intensity and adoption depth, a provider-centered explanation of capability transfer, and theoretically grounded propositions for responsible, scalable adoption in emerging and small-market environments.

Keywords: Provider-led enablement; Adoption depth (post-adoption/infusion); Responsible AI governance

1. Introduction

The proliferation of artificial intelligence (AI) and marketing technology (MarTech) solutions has fundamentally altered the competitive landscape of business across global markets. Yet an observable and consequential gap persists: the gap between the mere availability of advanced tools and the sustained, disciplined, value-generating use of those tools within organizations. This gap is particularly pronounced in emerging and small markets such as Georgia and the broader South Caucasus region, where digital transformation agendas are accelerating but the institutional infrastructure supporting mature technology adoption often remains underdeveloped.

Technology adoption research has generated a rich body of theoretical frameworks, most notably the Technology Acceptance Model (TAM), its successor the Unified Theory of Acceptance and Use of Technology (UTAUT), and the Technology-Organization-Environment (TOE) framework that explains why individuals and organizations form intentions to use new technologies and what factors condition initial uptake. These frameworks have proven remarkably robust across industries and national contexts. However, they share a common limitation: they are predominantly user-side and intention-focused,

treating technology deployment as essentially a demand-side phenomenon. The provider side of the adoption equation - the mechanisms through which AI and MarTech vendors actively transfer capability, build client confidence, and engineer the conditions for deep, sustained use - remains theoretically underspecified.

This underspecification is not merely a gap in academic coverage; it has direct practical consequences. AI/MarTech startups operating in Georgian and regional markets frequently encounter a pattern in which clients onboard a new platform with enthusiasm, engage with it superficially for a period of weeks, and then revert to prior workflows or abandon the tool altogether. The failure is rarely attributable to the inadequacy of the technology itself. Rather, it reflects insufficient enablement: the structured, intentional processes by which providers transfer know-how, build client capability, and embed tool use into organizational routines and measurement practices. Understanding and optimizing this enablement process is therefore a central challenge for both practitioners and scholars.

The present study responds to this challenge by developing a formal theoretical model of provider-led enablement and its relationship to adoption depth, a construct defined as the degree to which a technology becomes embedded in, and integral to, an organization's operational workflows, decision-making routines, and performance measurement systems. The model extends existing adoption theory in three important respects. First, it centers the provider as an active agent in the adoption process rather than treating adoption as a purely client-driven phenomenon. Second, it introduces adoption depth as a richer and more practically relevant outcome than binary adoption or simple usage frequency measures. Third, it incorporates two boundary conditions that substantially shape the enablement-to-depth relationship: (a) responsible AI and governance maturity, encompassing dimensions such as transparency, auditability, human oversight, and privacy-by-design; and (b) go-to-market context, specifically the distinction between business-to-business (B2B) and business-to-consumer (B2C) deployment environments.

The research follows a three-stage mixed-method design. An initial theory-building phase employs multiple case study logic to derive and refine the enablement mechanisms and their operational definitions. A subsequent survey-based phase tests the resulting structural model using Structural Equation Modeling (SEM) and Partial Least Squares SEM (PLS-SEM). A final design-oriented phase translates empirical findings into an actionable enablement playbook and competency rubric for AI/MarTech providers.

The paper proceeds as follows. Section 2 reviews the relevant theoretical literature and articulates the gaps this study addresses. Section 3 presents the conceptual model and the propositions derived from it. Section 4 describes the methodology in detail. Section 5 presents the expected results and their interpretation. Section 6 offers conclusions, practical recommendations, and directions for future research.

2. Theoretical Background and Research Methodology

2.1 Technology Adoption Frameworks: Achievements and Limitations

The Technology Acceptance Model (Davis, 1989) established perceived usefulness and perceived ease of use as the twin determinants of technology adoption intention, initiating a research tradition that has dominated the field for over three decades. UTAUT (Venkatesh et al., 2003) extended this model by incorporating social influence, facilitating conditions, and individual-level moderators. TOE (Tornatzky and Fleischer, 1990) shifted the level of analysis to the organization, identifying technological, organizational, and environmental contexts as co-determining factors in adoption decisions.

These frameworks have accumulated substantial empirical support and continue to inform both academic inquiry and consulting practice. However, they share a structural bias toward the demand side of the adoption relationship.

The provider is essentially absent from their theoretical logic: technology is modeled as a given stimulus, and adoption is modeled as an organizational or individual response. The processes through which providers shape perceptions, build capabilities, reduce friction, and create the conditions for sustained use are not theorized. This limitation becomes particularly acute in AI/MarTech markets, where the technology is complex, rapidly evolving, and deeply intertwined with client workflows, making the quality of provider enablement a critical determinant of whether adoption survives beyond the initial trial phase.

Diffusion of innovations theory (Rogers, 2003) offers some relevant conceptual resources. Rogers' attributes of innovations (relative advantage, compatibility, complexity, trialability, and observability) have direct implications for enablement design: providers who engineer high trialability (e.g., through sandboxed environments and pilot programs), reduce perceived complexity (e.g., through templates and playbooks), and enhance observability (e.g., through dashboard-based performance reporting) should, *ceteris paribus*, accelerate and deepen adoption. However, Rogers' framework remains at the level of innovation attributes rather than specifying the provider behaviors that actualize these attributes in practice.

2.2 Adoption Depth as a Theoretical Construct

Binary adoption measures (used/not used) are increasingly recognized as inadequate for capturing the value that organizations realize from technology investments. Post-adoption research (Bhattacharjee, 2001; Jasperson et al., 2005) has demonstrated that continued use is not a stable equilibrium but an ongoing achievement, susceptible to erosion when the conditions that initially supported adoption are not sustained. Infusion theory (Cooper and Zmud, 1990) extends this insight by distinguishing between routine use (the incorporation of technology into standard workflows) and infusion (the exploitative and expansive use of technology capabilities beyond initial adoption). This study builds on these contributions by operationalizing adoption depth as a multidimensional construct encompassing: (a) workflow integration, the degree to which the tool is embedded in standard operating procedures; (b) measurement routinization, the degree to which tool-generated data is incorporated into performance reporting and decision-making; and (c) capability expansion, the degree to which users actively explore and adopt advanced tool features over time.

2.3 Responsible AI Governance as a Boundary Condition

The governance of AI systems has emerged as a central concern for regulators, scholars, and practitioners across the globe (Jobin et al., 2019; European Commission, 2021). For the purposes of this study, responsible AI governance is understood as an organizational-level capability encompassing transparency (the ability to explain AI-generated outputs), auditability (the capacity to trace and review AI decision processes), human oversight (the maintenance of meaningful human control over AI-influenced decisions), and privacy-by-design (the integration of data protection principles into system architecture). The theoretical claim advanced here is that governance maturity functions as a trust mechanism: organizations with higher governance maturity are better positioned to routinize AI/MarTech tool use because they can manage the associated risks, satisfy regulatory requirements, and maintain stakeholder confidence. Governance immaturity, conversely, creates uncertainty and risk aversion that inhibits routinization even when tool performance is technically satisfactory.

2.4 Go-to-Market Context: B2B versus B2C

The distinction between B2B and B2C deployment contexts is theoretically significant for several reasons. B2B adoption typically involves multiple organizational stakeholders with heterogeneous interests, longer sales and implementation cycles, and success metrics oriented toward operational efficiency, pipeline generation, and revenue attribution. B2C adoption, by contrast, is often characterized by higher user volume, shorter decision cycles, and success metrics centered on customer acquisition cost, lifetime value, and engagement rates. These structural differences imply distinct enablement designs: B2B enablement may prioritize organizational change management, executive alignment, and integration with CRM and ERP systems, while B2C enablement may emphasize user-facing training, A/B testing infrastructure, and real-time analytics.

2.5 Research Methodology

The study adopts a three-stage sequential mixed-method design.

Stage 1: Theory-Building Case Studies. Following Eisenhardt (1989) and Yin (2018), the first stage employs multiple case study logic to build and refine the theoretical model. Cases are selected purposively to maximize theoretical variation across: (a) provider type (native AI startup vs. established MarTech vendor); (b) go-to-market context (B2B vs. B2C); and (c) governance maturity (nascent vs. developing vs. established). Data collection combines semi-structured interviews with provider and client informants, document analysis of enablement materials and contractual artifacts, and direct observation of onboarding and training sessions. Case analysis follows a replication logic: theoretical propositions are refined iteratively as evidence from successive cases is incorporated. A minimum of eight cases are planned, consistent with the requirements of theory-building case research.

Stage 2: Survey-Based Model Testing. The second stage tests the structural model derived in Stage 1 using a survey administered to marketing and technology professionals in Georgian and regional organizations that have deployed AI/MarTech solutions within the past three years. Constructs are operationalized using reflective multi-item scales adapted from validated instruments in the adoption and governance

literature. The primary analytical method is PLS-SEM, selected for its appropriateness for theory-testing with complex models and its robustness with moderate sample sizes (Hair et al., 2019). A target sample of 150–200 complete responses is planned. Measurement model assessment follows established criteria for convergent and discriminant validity ($AVE > 0.5$; $HTMT < 0.85$). The structural model is assessed using bootstrapping procedures to evaluate the significance and magnitude of path coefficients.

Stage 3: Design-Oriented Translation. The third stage translates the empirical findings into a practical enablement playbook and competency rubric for AI/MarTech providers operating in Georgian and similar markets. This phase draws on design science research principles (Hevner et al., 2004) and involves iterative co-design with practitioners, followed by a structured pilot evaluation using pre/post assessment of enablement capability and adoption depth indicators.

3. Research Results and Conceptual Model

3.1 The Provider-Led Enablement Model

Based on the theoretical synthesis described above, this study proposes a model in which provider-led enablement intensity directly determines the development of client learning capacity, which in turn drives adoption depth. Responsible AI governance maturity and go-to-market context function as moderating boundary conditions on the enablement-to-depth pathway.

Enablement intensity is operationalized across five key dimensions, each grounded in the literature on technology transfer, organizational learning, and customer success management:

- (1) *Onboarding quality:* the completeness, clarity, and contextual adaptation of initial setup and orientation processes. High-quality onboarding reduces early-stage friction and prevents the abandonment that commonly occurs in the first weeks after tool deployment.
- (2) *Training depth:* the extent to which training activities build genuine capability (conceptual understanding of how the tool works, practical skill in configuring and using it, and metacognitive awareness of when and why to apply it) rather than surface-level familiarity.
- (3) *Templates and playbooks:* the provision of structured, contextually relevant use-case templates, workflow blueprints, and decision heuristics that reduce the cognitive load associated with adapting a generic tool to specific organizational contexts.
- (4) *Integration support:* technical and process assistance in connecting the AI/MarTech tool to existing organizational systems (CRM, ERP, data warehouses, reporting infrastructure), which is a critical prerequisite for workflow integration.
- (5) *Customer success routines:* ongoing, structured engagements between provider and client designed to monitor adoption health, identify and resolve barriers, celebrate wins, and expand use over time.

3.2 Client Learning Capacity as a Mediating Mechanism

The model posits that enablement intensity drives adoption depth primarily through the development

of client learning capacity (the organizational capability to acquire, process, and apply knowledge about the AI/MarTech tool and its applications). This construct draws on absorptive capacity theory (Cohen and Levinthal, 1990) and is operationalized along three dimensions: prior related knowledge (existing digital and analytical literacy within the client organization), knowledge integration mechanisms (structures and processes for sharing tool-related learning across teams), and learning motivation (the degree to which tool use is actively incentivized and celebrated within the organization).

The learning capacity mediation hypothesis holds that enablement practices are only as effective as the client's capacity to absorb and institutionalize the knowledge they convey. This implies that providers operating with clients of low initial learning capacity should front-load their enablement efforts on capacity-building activities (digital literacy development, establishment of internal champion networks, creation of communities of practice) rather than on feature-rich but cognitively demanding training content.

3.3 Key Propositions

The following theoretical propositions summarize the expected empirical relationships:

P1: Provider-led enablement intensity is positively associated with client learning capacity, such that higher enablement intensity produces higher levels of knowledge acquisition, integration, and motivation.

P2: Client learning capacity is positively associated with adoption depth, such that organizations with higher learning capacity achieve greater workflow integration, measurement routinization, and capability expansion.

P3: Client learning capacity partially mediates the relationship between enablement intensity and adoption depth, with a significant direct effect of enablement intensity on adoption depth remaining after controlling for learning capacity.

P4: Responsible AI governance maturity positively moderates the impact of learning capacity on adoption depth relationship, such that the effect of learning capacity on adoption depth is stronger when governance maturity is higher.

P5: Go-to-market context (B2B vs. B2C) moderates the enablement intensity and learning capacity relationship, with different enablement dimensions producing differential effects in B2B versus B2C contexts.

3.4 Expected Empirical Findings

While the full empirical validation of the model awaits the completion of the survey phase, the theory-building case studies conducted to date generate several preliminary findings that both support the model's structure and enrich its specification.

First, across cases, onboarding quality and customer success routines emerge as the enablement dimensions most strongly associated with client reports of sustained use and confidence. Templates and

playbooks, while perceived as valuable, appear to produce adoption depth only when accompanied by sufficient training to enable adaptation rather than mechanical application.

Second, governance maturity emerges as a salient concern particularly in B2B contexts, where procurement processes and executive sponsors increasingly demand evidence of responsible AI practices as a precondition for deployment. In B2C contexts, governance concerns are present but mediated more through regulatory compliance requirements than through internal organizational norms.

Third, the B2B/B2C distinction is found to shape not only the structure of enablement but also the definition of adoption depth itself. B2B clients tend to define adoption depth in terms of pipeline and revenue attribution, while B2C clients foreground engagement metrics and customer lifetime value. This finding implies that adoption depth measurement instruments must be context-sensitive rather than universal.

Fourth, preliminary evidence suggests a threshold effect in enablement intensity: below a certain minimum threshold (encompassing at least adequate onboarding and some form of recurring customer success engagement) adoption depth fails to develop regardless of tool quality. Above this threshold, incremental enablement investments produce diminishing but positive returns on adoption depth.

4. Conclusion: Recommendations and Future Perspectives

This study addresses a consequential gap at the intersection of technology adoption theory and AI/MarTech practice in emerging markets. By theorizing provider-led enablement as a central mechanism through which tool availability is converted into adoption depth, and by specifying the moderating roles of responsible AI governance maturity and go-to-market context, the model advances understanding of post-adoption dynamics in ways that existing frameworks do not accommodate.

The practical implications of the model are substantial. For AI/MarTech providers operating in Georgian and regional markets, the central lesson is that commercial success depends not only on product quality but on the intentional design and execution of enablement systems. Providers who invest in structured onboarding, deep training, contextually relevant playbooks, robust integration support, and disciplined customer success routines will, according to the model, generate higher adoption depth in their client base; and adoption depth, in turn, is expected to be the primary driver of client retention, expansion revenue, and positive referral behavior.

The incorporation of responsible AI governance into the enablement model carries a specific implication: providers should not treat governance compliance as a regulatory burden to be minimized but as an enablement investment to be leveraged. Clients who are guided through the development of transparency, auditability, and oversight practices in the context of AI/MarTech deployment are, according to the model, more likely to achieve the deep routinization that generates sustained value. Governance capacity-building should therefore be integrated into enablement playbooks rather than treated as a separate compliance track.

Several important limitations of the present work must be acknowledged. The model is developed

primarily in the context of Georgian and regional markets, and its generalizability to other emerging market environments with different institutional configurations, regulatory frameworks, and digital maturity levels remains an empirical question. The survey-based validation phase will be conducted with a sample of organizations operating in these markets, and cross-national replication studies will be necessary to establish broader external validity. Future research should extend the model in several directions. First, longitudinal designs are needed to trace the dynamics of adoption depth over time, capturing not only the initial development of deep use but also potential erosion, reinvigoration, and evolution as tools are updated and organizational contexts change. Second, the role of individual-level factors (particularly the characteristics of internal champions and the influence of organizational culture on learning capacity) merits more systematic theoretical and empirical attention. Third, the model's propositions regarding the threshold effect in enablement intensity should be subjected to formal testing using methods capable of detecting nonlinear relationships, such as fuzzy-set qualitative comparative analysis (fsQCA) or response surface analysis.

The design-oriented translation of this research into an evidence-based enablement playbook represents a distinctive contribution to the applied AI/MarTech literature. By grounding practitioner-facing tools in a formally specified and empirically validated theoretical model, this study aspires to bridge the persistent divide between academic knowledge production and practitioner knowledge use in the technology adoption domain. The playbook and competency rubric developed in Stage 3 are intended to be directly applicable by AI/MarTech startups in Georgia and comparable markets, providing them with a structured, evidence-based approach to designing and executing enablement programs that generate adoption depth and the value that flows from it.

In conclusion, the transition from tool availability to adoption depth is neither automatic nor inevitable. It is the product of deliberate, theory-informed enablement work on the part of providers, work that this study aims to both explain and improve.

Bibliography

Foreign Sources

- 1 Bhattacharjee, Anol, 2001, Understanding Information Systems Continuance: An Expectation-Confirmation Model, *MIS Quarterly*, 25(3), 351–370.
- 2 Cohen, Wesley M., and Daniel A. Levinthal, 1990, Absorptive Capacity: A New Perspective on Learning and Innovation, *Administrative Science Quarterly*, 35(1), 128–152.
- 3 Cooper, Randolph B., and Robert W. Zmud, 1990, Information Technology Implementation Research: A Technological Diffusion Approach, *Management Science*, 36(2), 123–139.
- 4 Davis, Fred D., 1989, Perceived Usefulness, Perceived Ease of Use, and User Acceptance of Information Technology, *MIS Quarterly*, 13(3), 319–340.
- 5 Eisenhardt, Kathleen M., 1989, Building Theories from Case Study Research, *Academy of Management Review*, 14(4), 532–550.

- 6 Hair, Joseph F., et al., 2019, When to Use and How to Report the Results of PLS-SEM, *European Business Review*, 31(1), 2–24.
- 7 Hevner, Alan R., et al., 2004, Design Science in Information Systems Research, *MIS Quarterly*, 28(1), 75–105. Jasperson, Jon, Pamela E. Carter, and Robert W. Zmud, 2005, A Comprehensive Conceptualization of Post-
- 8 Adoptive Behaviors Associated with Information Technology Enabled Work Systems, *MIS Quarterly*, 29(3), 525–557.
- 9 Jobin, Anna, Marcello Ienca, and Effy Vayena, 2019, The Global Landscape of AI Ethics Guidelines, *Nature Machine Intelligence*, 1(9), 389–399.
- 10 Rogers, Everett M., 2003, *Diffusion of Innovations*, 5th ed., New York, Free Press.
- 11 Tornatzky, Louis G., and Mitchell Fleischer, 1990, *The Processes of Technological Innovation*, Lexington, Lexington Books.
- 12 Venkatesh, Viswanath, et al., 2003, User Acceptance of Information Technology: Toward a Unified View, *MIS Quarterly*, 27(3), 425–478.
- 13 Yin, Robert K., 2018, *Case Study Research and Applications: Design and Methods*, 6th ed., Thousand Oaks, SAGE Publications.

Additional Sources (Online)

- 1 European Commission, 2021, Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act), Brussels, European Commission, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0206>, Accessed: May 2025.
- 2 OECD, 2019, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD/LEGAL/0449, Paris, OECD Publishing, <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449>, Accessed: April 2025.

უმაღლეს განათლებაში ხელოვნურ ინტელექტზე დაფუძნებული ხარისხის მართვის მექანიზმები: ციფრული ტრანსფორმაცია, გამოწვევები და განვითარების პერსპექტივები

ლიანა აფაქიძე

მოწვეული სპეციალისტი
შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტი
lika.apakidze@ibs.u.edu.ge
<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12144>

აბსტრაქტი

თანამედროვე უმაღლესი განათლების სისტემა აქტიური ციფრული ტრანსფორმაციის პროცესში იმყოფება, სადაც განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ხელოვნურ ინტელექტზე (Artificial Intelligence - AI) დაფუძნებული ხარისხის მართვისა და ხარისხის უზრუნველყოფის მექანიზმების განვითარება. ტექნოლოგიური პროგრესისა და საგანმანათლებლო გარემოს სწრაფი ცვლილებების პირობებში უნივერსიტეტები სულ უფრო მეტად გადადიან მონაცემებზე დაფუძნებულ და ინოვაციურ მართვის მოდელებზე, რაც ხელს უწყობს სწავლების, შეფასების, მონიტორინგისა და ინსტიტუციური განვითარების ეფექტიანობას. COVID-19-ის პანდემიამ კიდევ უფრო დააჩქარა აღნიშნული პროცესი და მკვეთრად წარმოაჩინა ციფრული პლატფორმების, Learning Analytics-ისა და ავტომატიზებული ხარისხის მექანიზმების მნიშვნელობა უმაღლეს განათლებაში.

ნაშრომის მიზანია ხელოვნურ ინტელექტზე დაფუძნებული ხარისხის მართვის მექანიზმების, ციფრული ტრანსფორმაციის გავლენის, თანამედროვე ხარისხის უზრუნველყოფის მიდგომების, ძირითადი გამოწვევებისა და განვითარების პერსპექტივების ანალიზი უმაღლეს განათლებაში. კვლევა ეფუძნება სამაგიდო კვლევის (Desk Research) მეთოდს და აერთიანებს საერთაშორისო სამეცნიერო ლიტერატურის, ESG სტანდარტების, ENQA-ის, UNESCO-ს, OECD-ისა და ევროპის საბჭოს დოკუმენტების ანალიზს. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა შიდა ხარისხის უზრუნველყოფის მექანიზმებს, მონაცემებზე დაფუძნებულ მმართველობას, PDCA ციკლის ინტეგრაციასა და ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენებას.

კვლევის შედეგებმა აჩვენა, რომ AI-ზე დაფუძნებული ხარისხის მართვის სისტემები მნიშვნელოვნად ზრდის უნივერსიტეტების ორგანიზაციულ ეფექტიანობას, გადაწყვეტილებების მიღების სიზუსტესა და ხარისხის უწყვეტი გაუმჯობესების შესაძლებლობას. ხელოვნური ინტელექტი გამოიყენება სტუდენტთა პროგრესის ანალიზისთვის, პერსონალიზებული სწავლების განვითარებისთვის, შეფასების ავტომატიზაციისა და აკადემიური რისკების იდენტიფიცირებისთვის. ამასთანავე, გამოიკვეთა ისეთი გამოწვევები, როგორიცაა მონაცემთა კონფიდენციალურობა, ალგორითმული მიკერძოება, აკადემიური კეთილსინდისიერება და AI Governance-ის ეფექტიანი ჩარჩოების აუცილებლობა.

ნაშრომი ასკვნის, რომ უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში ხარისხის უზრუნველყოფა უნდა განიხილებოდეს როგორც მრავალგანზომილებიანი, ინტეგრირებული და უწყვეტი განვითარების პროცესი, რომელიც აერთიანებს სისტემურ მიდგომებს, პრაქტიკულ მექანიზმებს, ინოვაციურ ტექნოლოგიებსა და ადამიანზე ორიენტირებულ მართვას. ხელოვნურ ინტელექტზე დაფუძნებული ხარისხის მართვის სისტემები წარმოადგენს არა მხოლოდ ტექნოლოგიურ ინოვაციას, არამედ უნივერსიტეტების სტრატეგიული განვითარების, კონკურენტუნარიანობისა და საერთაშორისო საგანმანათლებლო სივრცესთან ეფექტიანი ინტეგრაციის მნიშვნელოვან მექანიზმს.

საკვანძო სიტყვები: ხელოვნური ინტელექტი, ხარისხის მართვა, უმაღლესი განათლება, ციფრული ტრანსფორმაცია, ხარისხის უზრუნველყოფა

შესავალი

მსოფლიოში უმაღლესი განათლების სისტემა გლობალიზაციის, ტექნოლოგიური პროგრესისა და შრომის ბაზრის სწრაფი ცვლილებების პირობებში მნიშვნელოვან ტრანსფორმაციას განიცდის. უნივერსიტეტები აღარ განიხილება მხოლოდ ცოდნის გადაცემის სივრცედ; ის თანდათან გადაიქცა ინოვაციების, კვლევისა და ციფრული მმართველობის ცენტრებად. აღნიშნულ პროცესში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება განათლების ხარისხს, რომელიც განსაზღვრავს არა მხოლოდ ინსტიტუციურ ეფექტიანობას, არამედ უნივერსიტეტების საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობასა და მდგრად განვითარებას. სწორედ ამიტომ, ხარისხის უზრუნველყოფა და ხარისხის მართვა თანამედროვე უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების ერთ-ერთ მთავარ სტრატეგიულ მიმართულებად იქცა.

ევროპულ უმაღლეს საგანმანათლებლო სივრცეში განხორციელებულმა რეფორმებმა მნიშვნელოვნად შეცვალა ხარისხის უზრუნველყოფის ტრადიციული გაგება. ხარისხის მართვა დღეს აღარ შემოიფარგლება მხოლოდ შეფასებისა და კონტროლის ფუნქციით, ის დაკავშირებულია უწყვეტ გაუმჯობესებასთან, ინსტიტუციურ განვითარებასთან და ხარისხის კულტურის ფორმირებასთან. European Association for Quality Assurance in Higher Education (2015) აღნიშნავს, რომ ხარისხის უზრუნველყოფა ეფუძნება სტუდენტზე ორიენტირებულ სწავლებას, გამჭვირვალობას, ინსტიტუციურ ავტონომიასა და დაინტერესებული მხარეების აქტიურ ჩართულობას. შესაბამისად, თანამედროვე უნივერსიტეტებში ხარისხის მართვა უფრო სისტემურ და მონაცემებზე დაფუძნებულ პროცესად ყალიბდება.

ციფრული ტრანსფორმაციის ეპოქაში განათლების სფეროში განსაკუთრებული ადგილი დაიკავა ხელოვნურმა ინტელექტმა (Artificial Intelligence – AI). AI-ის, Learning Analytics²-ის, Predictive Analytics-ისა და Big Data ტექნოლოგიების განვითარებამ უნივერსიტეტებს სრულიად ახალი შესაძლებლობები მისცა. აღნიშნული ტექნოლოგიები საშუალებას აძლევს უმაღლეს

¹ Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG) (Brussels: ENQA, 2015),

² Zawacki-Richter, O., Marín, V., Bond, M., & Gouverneur, F., “Systematic Review of Research on Artificial Intelligence Applications in Higher Education,” International Journal of Educational Technology in Higher Education 16, no. 39 (2019):

საგანმანათლებლო დაწესებულებებს რეალურ დროში გააანალიზონ სტუდენტთა პროგრესი, სასწავლო პროცესის ეფექტიანობა და ინსტიტუციური შედეგები. Holmes, Persson, Chounta, Wasson და Dimitrova (2022) აღნიშნავენ, რომ ხელოვნური ინტელექტი განათლებაში არა მხოლოდ ტექნოლოგიური სიახლეა, არამედ სწავლებისა და ხარისხის მართვის მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია.

COVID-19-ის პანდემიამ კიდევ უფრო დააჩქარა უმაღლესი განათლების დიგიტალიზაციის პროცესი და მკვეთრად წარმოაჩინა ტექნოლოგიური და მონაცემებზე ორიენტირებული მართვის მნიშვნელობა³. უნივერსიტეტები იძულებულნი გახდნენ სწრაფად გადასულიყვნენ ონლაინ და ჰიბრიდულ სწავლებაზე, რამაც არსებითად შეცვალა სასწავლო პროცესი ს ორგანიზება, კომუნიკაციის ფორმები და შეფასების პრაქტიკა. აღნიშნულმა პროცესებმა განსაკუთრებული აქტუალობა მიანიჭა Learning Management Systems-ის (LMS), ელექტრონული შეფასების სისტემებისა და AI-ზე დაფუძნებული ანალიტიკური მექანიზმების გამოყენებას. ამავდროულად, გამოიკვეთა ისეთი გამოწვევები, როგორიცაა მონაცემთა კონფიდენციალურობა, ტექნოლოგიური უთანასწორობა, აკადემიური კეთილსინდისიერება და AI-ის ეთიკური გამოყენების აუცილებლობა.

თანამედროვე ხარისხის მართვის სისტემები ეფუძნება უწყვეტი გაუმჯობესების პრინციპს, რომლის ერთ-ერთ საფუძველს წარმოადგენს PDCA (Plan-Do-Check-Act) ციკლი. აღნიშნული მოდელი უნივერსიტეტებს საშუალებას აძლევს სასწავლო და ადმინისტრაციული პროცესები განიხილონ როგორც მუდმივად განვითარებადი სისტემა, რომელიც ეფუძნება მონაცემთა ანალიზსა და შეფასების შედეგებზე დროულ რეაგირებას. უნივერსიტეტებში ხარისხის უზრუნველყოფა თანდათან გადაიქცა სისტემურ და მტკიცებულებებზე დაფუძნებულ პროცესად, სადაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება შიდა ხარისხის მექანიზმებს, უკუკავშირსა და ციფრული ინსტრუმენტების ინტეგრაციას.

დღევანდელ საგანმანათლებლო გარემოში ხელოვნური ინტელექტი აქტიურად გამოიყენება სტუდენტთა პროგრესის პროგნოზირებისთვის, პერსონალიზებული სწავლების განვითარებისთვის, შეფასების ავტომატიზაციისა და აკადემიური რისკების იდენტიფიცირებისთვის. აღნიშნული მიდგომები მნიშვნელოვნად ზრდის ხარისხის მართვის პროცესების ეფექტიანობასა და ორგანიზაციულ მოქნილობას. თუმცა, AI-ის ინტეგრაცია დაკავშირებულია რიგ გამოწვევებთანაც, რომლებიც მოიცავს მონაცემთა უსაფრთხოებას, ალგორითმულ მიკერძოებასა და აკადემიური ეთიკის საკითხებს.

წინამდებარე კვლევის აქტუალობა განპირობებულია იმით, რომ უმაღლესი განათლების სისტემაში ხარისხის მართვის ტრადიციული მოდელები თანდათან იცვლება ხელოვნურ ინტელექტსა და მონაცემებზე დაფუძნებული მმართველობის პრინციპებზე დაფუძნებული

³ OECD, Digital Education Outlook 2021: Pushing the Frontiers with Artificial Intelligence, Blockchain and Robots (Paris: OECD Publishing, 2021), 17.

სისტემებით. შესაბამისად, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს AI-ზე დაფუძნებული ხარისხის მართვის მექანიზმების, მათი შესაძლებლობებისა და განვითარების პერსპექტივების კვლევა.

ნაშრომის მიზანია ხელოვნურ ინტელექტზე დაფუძნებული ხარისხის მართვის მექანიზმების, ციფრული ტრანსფორმაციის გავლენის, თანამედროვე ხარისხის უზრუნველყოფის სისტემებისა და ძირითადი გამოწვევების ანალიზი უმაღლეს განათლებაში. კვლევა ეფუძნება სამაგიდო კვლევის (Desk Research) მეთოდს და მოიცავს საერთაშორისო სამეცნიერო ლიტერატურის, ESG სტანდარტების, ENQA-ის, UNESCO-ს, OECD-ისა და ევროპის საბჭოს დოკუმენტების ანალიზს.

ძირითადი ნაწილი

უმაღლესი განათლების სისტემაში ხარისხის უზრუნველყოფის თანამედროვე მიდგომები სულ უფრო მეტად ეფუძნება მონაცემთა ანალიზს, ციფრულ მმართველობასა და ტექნოლოგიურ ინტეგრაციას. ტრადიციული ხარისხის კონტროლის მოდელებისგან განსხვავებით, თანამედროვე უნივერსიტეტები ორიენტირებულნი არიან უწყვეტ განვითარებაზე, ინსტიტუციურ მოქნილობასა და მტკიცებულებებზე დაფუძნებულ გადაწყვეტილებებზე. აღნიშნულ პროცესში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებას, რომელმაც მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა როგორც აკადემიური, ისე ადმინისტრაციული პროცესების ტრანსფორმაციაზე.

თანამედროვე საგანმანათლებლო გარემოში ხელოვნური ინტელექტი გამოიყენება არა მხოლოდ ტექნოლოგიური მხარდაჭერის ინსტრუმენტად, არამედ ხარისხის მართვის სისტემის მნიშვნელოვან კომპონენტად. მისი საშუალებით უნივერსიტეტებს შესაძლებლობა აქვთ რეალურ დროში გააანალიზონ სტუდენტთა ჩართულობა, სასწავლო შედეგები, შეფასების ეფექტიანობა და ინსტიტუციური მონაცემები, რაც მნიშვნელოვნად აუმჯობესებს გადაწყვეტილებების მიღების პროცესს. Holmes, Persson, Chounta, Wasson და Dimitrova (2022) აღნიშნავენ, რომ AI განათლებაში მნიშვნელოვანი მექანიზმია, რომელიც სწავლებისა და ხარისხის მართვის პროცესებს უფრო ეფექტიანსა და მონაცემებზე დაფუძნებულს ხდის⁴.

თანამედროვე უნივერსიტეტებში ხელოვნური ინტელექტი განსაკუთრებით აქტიურად გამოიყენება ხარისხის შიდა უზრუნველყოფის მექანიზმებში, რომლებიც მოიცავს:

- სასწავლო პროცესის მონიტორინგს;
- პროგრამების თვითშეფასებას;
- სტუდენტთა უკუკავშირის ანალიზს;
- აკადემიური პერსონალის შეფასებას;

⁴ Holmes, W., Persson, J., Chounta, I.-A., Wasson, B., & Dimitrova, V., Artificial Intelligence and Education: A Critical View through the Lens of Human Rights, Democracy and the Rule of Law (Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2022), 25

- სწავლის შედეგების შეფასებას;
- ელექტრონული სწავლების ხარისხის კონტროლს;
- აკადემიური კეთილსინდისიერების დაცვას;
- სტუდენტთა მხარდაჭერის სერვისებს;
- მონაცემებზე დაფუძნებულ ინსტიტუციურ მმართველობას.

Learning Analytics-ის სისტემები უნივერსიტეტებს საშუალებას აძლევს დეტალურად შეაფასონ სტუდენტთა აქტივობა, დასწრება, სასწავლო ჩართულობა და აკადემიური პროგრესი. აღნიშნული მონაცემების ანალიზი გამოიყენება სტუდენტთა აკადემიური რისკების დროული გამოვლენისა და ინდივიდუალური მხარდაჭერის მექანიზმების დაგეგმვისთვის. პროგნოზირებადი ანალიტიკა განსაკუთრებით ეფექტიანია აკადემიური ჩამორჩენისა და სწავლის შეწყვეტის რისკის წინასწარი გამოვლენის პროცესში. აღნიშნული მიდგომა ხარისხის მართვას უფრო პრევენციულ და პროგნოზირებად პროცესად აქცევს⁵.

AI მნიშვნელოვან როლს ასრულებს პროგრამების თვითშეფასებისა და მონიტორინგის პროცესშიც. თანამედროვე უნივერსიტეტებში ხელოვნური ინტელექტის სისტემები გამოიყენება სასწავლო პროგრამების ეფექტიანობის ანალიზისთვის, ხარისხის ინდიკატორების შეფასებისთვის, სტუდენტთა უკუკავშირის ავტომატური დამუშავებისა და ინსტიტუციური ანგარიშების მომზადებისთვის. აღნიშნული მიდგომა მნიშვნელოვნად ამცირებს ადმინისტრაციულ დატვირთვას⁶ და ზრდის მონაცემებზე დაფუძნებული გადაწყვეტილებების მიღების შესაძლებლობას.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ელექტრონული სწავლების ხარისხის შეფასებას. ელექტრონული/დისტანციური და ჰიბრიდული სწავლების განვითარებამ უნივერსიტეტების წინაშე დააყენა ახალი გამოწვევები, რომლებიც დაკავშირებულია სასწავლო პროცესის მონიტორინგთან, სტუდენტთა ჩართულობასთან და შეფასების სანდოობასთან. AI-ზე დაფუძნებული სისტემები აფასებს ონლაინ ლექციებში სტუდენტთა აქტივობას, სასწავლო პლატფორმების გამოყენების ინტენსივობას, დავალებების შესრულების ხარისხსა და სწავლის შედეგების მიღწევის დონეს. აღნიშნული მექანიზმები ხელს უწყობს დისტანციური სწავლების ხარისხის გაუმჯობესებას და სასწავლო პროცესის უფრო ეფექტიან მართვას.

ხელოვნური ინტელექტი აქტიურად გამოიყენება აკადემიური კეთილსინდისიერების დაცვის მიმართულებითაც. თანამედროვე უნივერსიტეტებში ფართოდ გამოიყენება პლაგიატის აღმოჩენის სისტემები⁷, ტექსტური ანალიზის ინსტრუმენტები და ელექტრონული საგამოცდო

⁵ Valdiviezo Sir, P., Arévalo Reátegui, R., Guevara, M., Revilla, D., & Valqui, J., "Artificial Intelligence and Predictive Analytics in Higher Education Quality Management," *International Journal of Educational Technology in Higher Education* 22, no. 3 (2025)

⁶ Carmo, M., Lacerda, D., Klingenberg, C., & Piran, F., "Digital Transformation and Quality Assurance Mechanisms in Higher Education Institutions," *Quality Assurance in Education* 33, no. 2 (2025)

⁷ UNESCO, *Generative AI and the Future of Higher Education* (Paris: UNESCO Publishing, 2023)

მონიტორინგის მექანიზმები. აღნიშნული ტექნოლოგიები უზრუნველყოფს შეფასების პროცესის სანდოობას, აკადემიური ეთიკის დაცვასა და აკადემიური დარღვევების პრევენციას.

უნივერსიტეტებში AI ასევე გამოიყენება სტუდენტთა მხარდაჭერის სერვისებში. ჩატბოტები, ვირტუალური ასისტენტები და AI-ზე დაფუძნებული საკონსულტაციო სისტემები სტუდენტებს აწვდის ინფორმაციას სასწავლო პროცესთან, ადმინისტრაციულ პროცედურებთან და აკადემიურ მხარდაჭერასთან დაკავშირებით. აღნიშნული სისტემები ხელს უწყობს კომუნიკაციის გამარტივებასა და სტუდენტთა ჩართულობის ზრდას.

გარდა შიდა ხარისხის უზრუნველყოფის მექანიზმებისა, მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია გარე ხარისხის უზრუნველყოფის სისტემებსაც, რომლებიც მოიცავს:

- ავტორიზაციას;
- აკრედიტაციას;
- გარე ექსპერტიზას;
- ინსტიტუციურ შეფასებას;
- საერთაშორისო რეიტინგებს;
- ხარისხის ინდიკატორების მონიტორინგს;
- საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობის შეფასებას.

თანამედროვე პირობებში AI აქტიურად გამოიყენება ავტორიზაციისა და აკრედიტაციის პროცესებში. ხელოვნური ინტელექტის სისტემები უზრუნველყოფს თვითშეფასების ანგარიშების ანალიზს, ხარისხის ინდიკატორების შეფასებასა და მონაცემთა შედარებით დამუშავებას. აღნიშნული მექანიზმები მნიშვნელოვნად ზრდის შეფასების პროცესის ეფექტიანობას და ამცირებს ადმინისტრაციულ რესურსებზე დამოკიდებულებას.

გარე შეფასების პროცესში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საერთაშორისო რეიტინგებსა და ინსტიტუციურ ანალიტიკას. AI გამოიყენება უნივერსიტეტების აკადემიური შედეგების, კვლევითი პროდუქტიულობის, სტუდენტთა დასაქმების მაჩვენებლებისა და საერთაშორისო თანამშრომლობის ანალიზისთვის. აღნიშნული მონაცემები უნივერსიტეტებს საშუალებას აძლევს უფრო ეფექტიანად დაგეგმონ სტრატეგიული განვითარება და გაზარდონ საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობა.

თანამედროვე ხარისხის მართვის სისტემები ეფუძნება უწყვეტი გაუმჯობესების პრინციპს, რომლის ერთ-ერთ საფუძველს წარმოადგენს PDCA (Plan-Do-Check-Act) მოდელი. აღნიშნული მიდგომა უნივერსიტეტებს საშუალებას აძლევს სასწავლო და ადმინისტრაციული პროცესები განიხილონ როგორც მუდმივად განვითარებადი სისტემა, რომელიც ეფუძნება შეფასებას,

მონიტორინგსა და მიღებულ შედეგებზე დროულ რეაგირებას. ამავდროულად, ონლაინ და ჰიბრიდული სწავლების დაგეგმვის პროცესში აქტიურად გამოიყენება ADDIE მოდელი, რომელიც მოიცავს ანალიზის, დიზაინის, განვითარების, განხორციელებისა და შეფასების ეტაპებს.

კვლევის ფარგლებში გამოიკვეთა, რომ თანამედროვე უნივერსიტეტები თანდათან გადადიან Smart Quality Assurance Ecosystem-ის მოდელზე, რომელიც აერთიანებს ხელოვნურ ინტელექტს, მონაცემებზე დაფუძნებულ მმართველობას, პროგნოზირებად ანალიტიკასა და ხარისხის შიდა და გარე უზრუნველყოფის მექანიზმებს. აღნიშნული მიდგომა ხარისხის მართვას უფრო მოქნილ, ინტეგრირებულ და განვითარებაზე ორიენტირებულ პროცესად აქცევს.

მიუხედავად მნიშვნელოვანი შესაძლებლობებისა, AI-ის ინტეგრაცია დაკავშირებულია რიგ გამოწვევებთან. ერთ-ერთ მთავარ პრობლემას წარმოადგენს მონაცემთა კონფიდენციალურობა და ინფორმაციული უსაფრთხოება. AI სისტემები ეფუძნება დიდი მოცულობის მონაცემების დამუშავებას, რაც ზრდის პერსონალური ინფორმაციის არასათანადო გამოყენების რისკს. Council of Europe (2022)⁸ ხაზს უსვამს, რომ AI-ის გამოყენება განათლებაში პირდაპირ უკავშირდება ადამიანის უფლებების, თავისუფლებისა და პირადი მონაცემების დაცვის საკითხებს.

კიდევ ერთ მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს ალგორითმული მიკერძოება. AI სისტემები დამოკიდებულია იმ მონაცემებზე, რომლებზეც სწავლობენ, შესაბამისად, არასწორმა ან მიკერძოებულმა მონაცემებმა შესაძლოა გავლენა მოახდინოს გადაწყვეტილებების ობიექტურობაზე. European Commission (2021)⁹ აღნიშნავს, რომ სანდო AI უნდა ეფუძნებოდეს გამჭვირვალობას, სამართლიანობასა და ადამიანის ზედამხედველობას.

გარდა ამისა, მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება ტექნოლოგიური უთანასწორობა, ციფრული კომპეტენციების ნაკლებობა და AI Governance-ის ეფექტიანი პოლიტიკის არარსებობა. შესაბამისად, უნივერსიტეტებისთვის მნიშვნელოვანია ისეთი სისტემების ჩამოყალიბება, რომლებიც ტექნოლოგიურ განვითარებას აკადემიურ ღირებულებებსა და ეთიკურ სტანდარტებთან დააბალანსებს.

ამრიგად, ხელოვნურ ინტელექტზე დაფუძნებული ხარისხის მართვის მექანიზმები თანამედროვე უმაღლეს განათლებაში ქმნის მონაცემებზე დაფუძნებული და პროგნოზირებადი მმართველობის საფუძველს. თანამედროვე უნივერსიტეტები თანდათან გადადიან Smart University მოდელზე, რომელიც ეფუძნება ხელოვნურ ინტელექტს, Learning Analytics-სა და ხარისხის მართვის ინტეგრირებულ სისტემებს. აღნიშნული მოდელი უნივერსიტეტებს საშუალებას აძლევს უზრუნველყონ ხარისხის უწყვეტი გაუმჯობესება, ინსტიტუციური ეფექტიანობა და საერთაშორისო საგანმანათლებლო სივრცესთან ეფექტიანი ინტეგრაცია.

⁸ Council of Europe, Artificial Intelligence and Education: A Critical View through the Lens of Human Rights, Democracy and the Rule of Law (Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2022), 41.

⁹ European Commission, Ethics Guidelines for Trustworthy Artificial Intelligence (Brussels: European Commission, 2021), 14.

დასკვნა

თანამედროვე უმაღლესი განათლების სისტემა აქტიური ციფრული ტრანსფორმაციის პროცესში იმყოფება, რაც მნიშვნელოვნად ცვლის უნივერსიტეტების მმართველობით, აკადემიურ და ხარისხის უზრუნველყოფის სისტემებს. კვლევამ აჩვენა, რომ ხელოვნურ ინტელექტზე დაფუძნებული ხარისხის მართვის მექანიზმები თანამედროვე უნივერსიტეტებისთვის აღარ წარმოადგენს მხოლოდ ტექნოლოგიურ ინოვაციას; ის თანდათან იქცევა ინსტიტუციური განვითარების, სტრატეგიული მმართველობისა და ხარისხის გაუმჯობესების მნიშვნელოვან ინსტრუმენტად.

ნაშრომის ფარგლებში განხორციელებულმა საერთაშორისო ლიტერატურის, ESG სტანდარტების, ENQA-ის, UNESCO-ს, OECD-ისა და თანამედროვე აკადემიური პრაქტიკის ანალიზმა დაადასტურა, რომ ხარისხის მართვის ტრადიციული მოდელები ეტაპობრივად იცვლება მონაცემებზე დაფუძნებული და უფრო პროგნოზირებადი სისტემებით. Learning Analytics-ის, Predictive Analytics-ის, Big Data-სა და AI Governance-ის ინტეგრაცია უნივერსიტეტებს საშუალებას აძლევს რეალურ დროში შეაფასონ სასწავლო პროცესის ეფექტიანობა, სტუდენტთა აკადემიური პროგრესი, ინსტიტუციური შედეგები და ხარისხის ინდიკატორები.

კვლევამ ასევე აჩვენა, რომ ხელოვნური ინტელექტი მნიშვნელოვან როლს ასრულებს როგორც შიდა, ისე გარე ხარისხის უზრუნველყოფის მექანიზმებში. AI აქტიურად გამოიყენება სასწავლო პროცესის მონიტორინგში, პროგრამების თვითშეფასებაში, სტუდენტთა უკუკავშირის ანალიზში, აკადემიური კეთილსინდისიერების კონტროლში, ავტორიზაციისა და აკრედიტაციის პროცესებში, ინსტიტუციური ეფექტიანობის შეფასებასა და სტრატეგიული გადაწყვეტილებების მიღებაში. აღნიშნული მექანიზმები მნიშვნელოვნად ზრდის ხარისხის მართვის პროცესების სიზუსტეს, მოქნილობასა და ეფექტიანობას.

ნაშრომის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მიგნებას წარმოადგენს Smart Quality Assurance Ecosystem-ის კონცეფცია, რომლის მიხედვითაც ხარისხის უზრუნველყოფა უნდა განიხილებოდეს როგორც ინტეგრირებული ციფრული ეკოსისტემა, რომელიც აერთიანებს ხელოვნურ ინტელექტს, მონაცემებზე დაფუძნებულ მმართველობას, პროგნოზირებად ანალიტიკასა და ხარისხის შიდა და გარე უზრუნველყოფის მექანიზმებს. აღნიშნული მიდგომა ხარისხის მართვას უფრო პრევენციულ და განვითარებაზე ორიენტირებულ პროცესად გარდაქმნის.

ამავდროულად, კვლევამ გამოავლინა მნიშვნელოვანი გამოწვევები, რომლებიც დაკავშირებულია მონაცემთა კონფიდენციალურობასთან, ალგორითმულ მიკერძოებასთან, აკადემიური ეთიკის დაცვასთან, ტექნოლოგიურ უთანასწორობასთან და AI Governance-ის ეფექტიანი პოლიტიკის აუცილებლობასთან. შესაბამისად, თანამედროვე უნივერსიტეტებისთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ისეთი მმართველობითი ჩარჩოების ჩამოყალიბებას, რომლებიც ტექნოლოგიურ განვითარებას ეთიკურ და აკადემიურ სტანდარტებთან დააბალანსებს.

კვლევის შედეგების საფუძველზე შეიძლება ითქვას, რომ თანამედროვე უმაღლესი განათლების სისტემა თანდათან გადადის Smart University მოდელზე, სადაც ხარისხის მართვა ეფუძნება

ხელოვნურ ინტელექტს, ციფრულ ეკოსისტემებსა და მონაცემებზე დაფუძნებულ გადაწყვეტილებებს. აღნიშნული ტრანსფორმაცია უნივერსიტეტებს საშუალებას აძლევს უზრუნველყონ ხარისხის უწყვეტი გაუმჯობესება, საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობა და ინსტიტუციური განვითარება.

ამრიგად, ხელოვნურ ინტელექტზე დაფუძნებული ხარისხის მართვის მექანიზმები წარმოადგენს თანამედროვე უმაღლესი განათლების განვითარების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მიმართულებას, რომელიც მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს მომავლის უნივერსიტეტების ფუნქციონირების მოდელს, ხარისხის კულტურასა და საერთაშორისო საგანმანათლებლო სივრცესთან ინტეგრაციას.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. აფაქიძე ლიანა *უსდ-ს შიდა ხარისხის უზრუნველყოფის მექანიზმები დისტანციური სწავლებისას: არსებული პრაქტიკა და გამოწვევები 2022.*
2. Carmo, M., D. Lacerda, C. Klingenberg, and F. Piran. "Digital Transformation and Quality Assurance Mechanisms in Higher Education Institutions." *Quality Assurance in Education* 33, no. 2 (2025): 112–129.
3. Council of Europe. *Artificial Intelligence and Education: A Critical View through the Lens of Human Rights, Democracy and the Rule of Law*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2022.
4. European Association for Quality Assurance in Higher Education. *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)*. Brussels: ENQA, 2015.
5. European Commission. *Proposal for a Regulation Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act)*. Brussels: European Commission, 2021.
6. European University Association. *Universities without Walls: A Vision for 2030*. Brussels: European University Association, 2022.
7. Harvey, Lee, and Diana Green. "Defining Quality." *Assessment & Evaluation in Higher Education* 18, no. 1 (1993): 9–34.
8. Holmes, Wayne, Jen Persson, Iliada-Alexia Chounta, Barbara Wasson, and Vania Dimitrova. *Artificial Intelligence and Education: A Critical View through the Lens of Human Rights, Democracy and the Rule of Law*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2022.
9. OECD. *Digital Education Outlook 2021: Pushing the Frontiers with Artificial Intelligence, Blockchain and Robots*. Paris: OECD Publishing, 2021.
10. OECD. *The Impact of Artificial Intelligence on Higher Education and Lifelong Learning*. Paris: OECD Publishing, 2023.
11. Ryan, P. "Quality Assurance in Higher Education: A Review of Literature." *Higher Learning Research Communications* 5, no. 4 (2015): 12–28.

12. Singleton, Jacques D. “Artificial Intelligence in Higher Education Accreditation: Advancing Quality, Accessibility, and Special Education Inclusion.” In *Artificial Intelligence in Higher Education Accreditation*, 269–303. Arkansas State University, 2025.
13. UNESCO. *AI and Education: Guidance for Policy-makers*. Paris: UNESCO Publishing, 2021.
14. UNESCO. *Framework for the Implementation of Education for Sustainable Development beyond 2019*. Paris: UNESCO, 2019.
15. UNESCO. *Generative AI and the Future of Higher Education*. Paris: UNESCO Publishing, 2023.
16. UNICEF. *Policy Guidance on AI for Children*. New York: UNICEF, 2021.
17. Valdiviezo Sir, V. M., J. Arévalo Reátegui, R. C. Guevara, A. C. Revilla, and C. V. Valqui. “Artificial Intelligence and Educational Quality in Higher Education: A Systematic Review.” *TEM Journal* 14, no. 4 (2025): 3794–3802.
18. Zawacki-Richter, Olaf, Victoria I. Marín, Melissa Bond, and Franziska Gouverneur. “Systematic Review of Research on Artificial Intelligence Applications in Higher Education.” *International Journal of Educational Technology in Higher Education* 16, no. 39 (2019): 1–27.

AI-Based Quality Management Mechanisms in Higher Education: Digital Transformation, Challenges, and Development Prospects

Liana Apakidze

Visiting Specialist

International Black Sea University

lika.apakidze@ibsu.edu.ge

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12144>

Abstract

The modern higher education system is in the process of active digital transformation, where the development of quality management and quality assurance mechanisms based on Artificial Intelligence (AI) is gaining particular importance. In the context of technological progress and rapid changes in the educational environment, universities are increasingly moving to data-based and innovative management models, which contribute to the effectiveness of teaching, assessment, monitoring and institutional development. The COVID-19 pandemic has further accelerated this process and sharply demonstrated the importance of digital platforms, Learning Analytics and automated quality mechanisms in higher education.

The aim of the paper is to analyze the impact of digital transformation, modern quality assurance approaches, key challenges and development prospects in higher education. The study is based on the Desk Research method and combines the analysis of international scientific literature, ESG standards, ENQA, UNESCO, OECD and Council of Europe documents. Special attention is paid to internal quality assurance mechanisms, data-driven governance, integration of the PDCA cycle and the use of digital technologies.

The results of the study showed that AI-based quality management systems significantly increase the organizational effectiveness of universities, the accuracy of decision-making and the ability to continuously improve quality. Artificial intelligence is used to analyze student progress, develop personalized learning, automate assessment and identify academic risks. In addition, challenges such as data confidentiality, algorithmic bias, academic integrity and the need for effective AI Governance frameworks were identified.

The paper concludes that quality assurance in higher education institutions should be viewed as a multidimensional, integrated and continuous development process that combines systemic approaches, practical mechanisms, innovative technologies and people-centered management. Quality management systems based on artificial intelligence are not only a technological innovation, but also an important mechanism for the strategic development of universities, their competitiveness and effective integration into the international educational space.

Keywords: artificial intelligence, quality management, higher education, digital transformation, quality assurance

Introduction

The world's higher education system is undergoing a significant transformation in the context of globalization, technological progress and rapid changes in the labor market. Universities are no longer considered only as a space for knowledge transfer; they have gradually turned into centers of innovation, research and digital governance. In this process, special importance is attached to the quality of education, which determines not only institutional efficiency, but also the international competitiveness and sustainable development of universities. That is why quality assurance and quality management have become one of the main strategic directions of modern higher education institutions.

The reforms implemented in the European higher education area have significantly changed the traditional understanding of quality assurance. Quality management today is no longer limited to the function of assessment and control, it is associated with continuous improvement, institutional development and the formation of a quality culture. According to the European Association for Quality Assurance in Higher Education (2015)¹, quality assurance is based on student-centered learning, transparency, institutional autonomy, and the active involvement of stakeholders. Consequently, quality management in modern universities is becoming a more systematic and data-driven process.

In the era of digital transformation, artificial intelligence (AI) has gained a special role in the field of education. The development of AI, Learning Analytics, Predictive Analytics, and Big Data technologies has provided universities with entirely new opportunities. These technologies enable higher education institutions to analyze student progress, the effectiveness of the learning process, and institutional outcomes in real time. Wayne Holmes, Johan Boren Persson, Ioanna Chounta, Barbara Wasson, and Vania Dimitrova (2022) ²note that artificial intelligence in education is not merely a technological innovation but also an important tool for teaching and quality management.

The COVID-19 pandemic further accelerated the process of digitalization in higher education and clearly highlighted the importance of technology-oriented and data-driven management³. Universities were forced to rapidly transition to online and hybrid learning, which fundamentally changed the organization of the educational process, communication methods, and assessment practices. These developments increased the relevance of Learning Management Systems (LMS), electronic assessment systems, and AI-based analytical mechanisms. At the same time, challenges such as data confidentiality, technological inequality, academic integrity, and the ethical use of AI became increasingly evident.

Modern quality management systems are based on the principle of continuous improvement, one of the foundations of which is the PDCA (Plan-Do-Check-Act) cycle. This model allows universities to consider educational and administrative processes as a constantly evolving system, based on data analysis and timely

¹ Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG) (Brussels: ENQA, 2015),

² Zawacki-Richter, O., Marín, V., Bond, M., & Gouverneur, F., "Systematic Review of Research on Artificial Intelligence Applications in Higher Education," International Journal of Educational Technology in Higher Education 16, no. 39 (2019):

³ OECD, Digital Education Outlook 2021: Pushing the Frontiers with Artificial Intelligence, Blockchain and Robots (Paris: OECD Publishing, 2021), 17.

response to assessment results. Quality assurance in universities has gradually turned into a systematic and evidence-based process, where special importance is attached to internal quality mechanisms, feedback and integration of digital tools. In today's educational environment, artificial intelligence is actively used to predict student progress, develop personalized learning, automate assessment and identify academic risks. These approaches significantly increase the effectiveness and organizational flexibility of quality management processes. However, the integration of AI is also associated with a number of challenges, including data security, algorithmic bias, and academic ethics.

The relevance of this study is due to the fact that traditional quality management models in the higher education system are gradually being replaced by systems based on artificial intelligence and data-based governance principles. Accordingly, the study of AI-based quality management mechanisms, their capabilities, and development prospects is of particular importance.

The aim of the paper is to analyze AI-based quality management mechanisms, the impact of digital transformation, modern quality assurance systems, and key challenges in higher education. The study is based on the Desk Research method and includes an analysis of international scientific literature, ESG standards, ENQA, UNESCO, OECD, and Council of Europe documents.

Main Body

Modern approaches to quality assurance in higher education are increasingly based on data analysis, digital governance and technological integration. In contrast to traditional quality control models, modern universities are focused on continuous development, institutional flexibility and evidence-based decisions. In this process, special importance is attached to the use of artificial intelligence, which has had a significant impact on the transformation of both academic and administrative processes.

In the contemporary educational environment, artificial intelligence is used not only as a tool for technological support but also as an important component of quality management systems. Through AI, universities are able to analyze student engagement, learning outcomes, assessment effectiveness, and institutional data in real time, which significantly improves the decision-making process. Wayne Holmes, Johan Boren Persson, Ioanna Chounta, Barbara Wasson, and Vania Dimitrova (2022) note that AI in education is an important mechanism that makes teaching and quality management processes more effective and data-driven⁴.

In modern universities, artificial intelligence is particularly used in internal quality assurance mechanisms, which include:

- Monitoring of the teaching and learning process;
- Program self-evaluation;
- Analysis of student feedback;
- Evaluation of academic staff;

⁴ Holmes, W., Persson, J., Chounta, I.-A., Wasson, B., & Dimitrova, V., Artificial Intelligence and Education: A Critical View through the Lens of Human Rights, Democracy and the Rule of Law (Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2022), 25

- Assessment of learning outcomes;
- Quality control of e-learning systems;
- Protection of academic integrity;
- Student support services;
- Data-driven institutional governance.

Learning Analytics systems allow universities to assess student activity, attendance, learning engagement, and academic progress in detail. The analysis of this data is used to identify students' academic risks in a timely manner and plan individual support mechanisms. Predictive analytics is particularly effective in the process of early detection of academic lag and the risk of dropping out. This approach makes quality management a more preventive and predictable process.

Artificial intelligence also contributes to the improvement of institutional efficiency by supporting evidence-based decision-making and strategic planning. Universities are increasingly integrating AI-powered analytical systems into their internal quality assurance frameworks in order to strengthen institutional responsiveness, improve educational outcomes, and ensure continuous quality enhancement. Through real-time monitoring and automated data analysis, higher education institutions can respond more effectively to academic challenges and institutional needs.

In addition, AI technologies play an important role in enhancing academic integrity and the quality of online education. Automated plagiarism detection systems, intelligent assessment tools, and digital monitoring mechanisms help universities maintain transparency, fairness, and ethical standards in academic processes. As online and hybrid learning environments continue to expand, AI-supported quality control systems have become essential components of modern higher education governance.⁵

AI also plays a significant role in the processes of program self-evaluation and monitoring. In modern universities, artificial intelligence systems are used to analyze the effectiveness of academic programs, assess quality indicators, automatically process student feedback, and prepare institutional reports. This approach significantly reduces administrative workload and increases the ability to make data-driven decisions.⁶

Particular importance is attached to the evaluation of the quality of e-learning. The development of electronic/distance and hybrid learning has created new challenges for universities related to monitoring the educational process, student engagement, and the reliability of assessment. AI-based systems evaluate student activity during online lectures, the intensity of learning platform usage, the quality of assignment completion, and the level of achievement of learning outcomes. These mechanisms contribute to the improvement of the quality of distance learning and the more effective management of the educational process.

⁵ Valdiviezo Sir, P., Arévalo Reátegui, R., Guevara, M., Revilla, D., & Valqui, J., "Artificial Intelligence and Predictive Analytics in Higher Education Quality Management," *International Journal of Educational Technology in Higher Education* 22, no. 3 (2025)

⁶ Carmo, M., Lacerda, D., Klingenberg, C., & Piran, F., "Digital Transformation and Quality Assurance Mechanisms in Higher Education Institutions," *Quality Assurance in Education* 33, no. 2 (2025)

Artificial intelligence is also actively used in the protection of academic integrity. Modern universities widely utilize plagiarism detection systems, text analysis tools, and electronic exam monitoring mechanisms⁷. These technologies ensure the reliability of the assessment process, the protection of academic ethics, and the prevention of academic misconduct.

AI is also being used in universities for student support services. Chatbots, virtual assistants, and AI-based advisory systems provide students with information about the learning process, administrative procedures, and academic support. These systems help to simplify communication and increase student engagement. In addition to internal quality assurance mechanisms, external quality assurance systems also play an important role, including:

- Authorization;
- Accreditation;
- External expertise;
- Institutional evaluation;
- International rankings;
- Monitoring of quality indicators;
- Assessment of compliance with international standards.

Under modern conditions, AI is actively used in authorization and accreditation processes. Artificial intelligence systems support the analysis of self-evaluation reports, the assessment of quality indicators, and the comparative processing of data. These mechanisms significantly increase the efficiency of the evaluation process and reduce dependence on administrative resources.

In the process of external evaluation, particular importance is attached to international rankings and institutional analytics. AI is used to analyze universities' academic outcomes, research productivity, student employment indicators, and international cooperation. These data enable universities to plan strategic development more effectively and increase international competitiveness.

Modern quality management systems are based on the principle of continuous improvement, one of the foundations of which is the PDCA (Plan-Do-Check-Act) model. This approach allows universities to consider educational and administrative processes as continuously developing systems based on evaluation, monitoring, and timely responses to achieved results. At the same time, the ADDIE model is actively used in the planning process of online and hybrid learning, which includes the stages of analysis, design, development, implementation, and evaluation.

Within the framework of the research, it was revealed that modern universities are gradually transitioning to the Smart Quality Assurance Ecosystem model, which combines artificial intelligence, data-driven governance, predictive analytics, and internal and external quality assurance mechanisms. This approach transforms quality management into a more flexible, integrated, and development-oriented process.

⁷ UNESCO, Generative AI and the Future of Higher Education (Paris: UNESCO Publishing, 2023)

Despite the significant opportunities, the integration of AI is associated with a number of challenges. One of the main concerns is data privacy and information security. AI systems rely on the processing of large amounts of data, which increases the risk of misuse of personal information. The Council of Europe (2022) emphasizes that the use of AI in education is directly related to issues of human rights, freedoms and the protection of personal data.

Another important challenge is algorithmic bias. AI systems depend on the data they are trained on, therefore, incorrect or biased data may affect the objectivity of decisions. The European Commission (2021) notes that trustworthy AI must be based on transparency, fairness and human oversight.

In addition, technological inequalities, a lack of digital competences and the absence of effective AI Governance policies remain significant challenges. Accordingly, it is important for universities to establish systems that balance technological development with academic values and ethical standards.

Thus, quality management mechanisms based on artificial intelligence in modern higher education create the basis for data-based and predictive governance. Modern universities are gradually moving to the Smart University model, which is based on artificial intelligence, Learning Analytics and integrated quality management systems. This model allows universities to ensure continuous quality improvement, institutional efficiency and effective integration with the international educational space.

Conclusion

The modern higher education system is undergoing an active process of digital transformation, which significantly changes the governance, academic, and quality assurance systems of universities. The research demonstrated that AI-based quality management mechanisms are no longer merely technological innovations for modern universities; rather, they are gradually becoming important tools for institutional development, strategic governance, and quality improvement.

The analysis of international literature, ESG standards, documents of ENQA, UNESCO, OECD, and contemporary academic practices conducted within the framework of this paper confirmed that traditional quality management models are gradually being replaced by data-driven and more predictive systems. The integration of Learning Analytics, Predictive Analytics, Big Data, and AI Governance enables universities to evaluate in real time the effectiveness of the educational process, students' academic progress, institutional outcomes, and quality indicators.

The research also revealed that artificial intelligence plays a significant role in both internal and external quality assurance mechanisms. AI is actively used in monitoring the educational process, program self-evaluation, analysis of student feedback, control of academic integrity, authorization and accreditation processes, assessment of institutional effectiveness, and strategic decision-making. These mechanisms significantly increase the accuracy, flexibility, and efficiency of quality management processes.

One of the important findings of the paper is the concept of the Smart Quality Assurance Ecosystem, according to which quality assurance should be considered as an integrated digital ecosystem that combines artificial intelligence, data-driven governance, predictive analytics, and internal and external quality

assurance mechanisms. This approach transforms quality management into a more preventive and development-oriented process.

At the same time, the study identified significant challenges related to data privacy, algorithmic bias, academic ethics, technological inequality, and the need for effective AI Governance policies. Accordingly, it is of particular importance for modern universities to establish governance frameworks that balance technological development with ethical and academic standards.

Based on the results of the study, it can be said that the modern higher education system is gradually moving towards the Smart University model, where quality management is based on artificial intelligence, digital ecosystems, and data-driven solutions. This transformation allows universities to ensure continuous quality improvement, international competitiveness, and institutional development.

Thus, artificial intelligence-based quality management mechanisms represent one of the important directions in the development of modern higher education, which significantly determines the functioning model of future universities, quality culture, and integration with the international educational space.

References

1. Apakidze, L. (2022). *Internal Quality Assurance Mechanisms in Higher Education Institutions during Distance Learning: Existing Practices and Challenges..*
2. Carmo, M., D. Lacerda, C. Klingenberg, and F. Piran. "Digital Transformation and Quality Assurance Mechanisms in Higher Education Institutions." *Quality Assurance in Education* 33, no. 2 (2025): 112–129.
3. Council of Europe. *Artificial Intelligence and Education: A Critical View through the Lens of Human Rights, Democracy and the Rule of Law*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2022.
4. European Association for Quality Assurance in Higher Education. *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)*. Brussels: ENQA, 2015.
5. European Commission. *Proposal for a Regulation Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act)*. Brussels: European Commission, 2021.
6. European University Association. *Universities without Walls: A Vision for 2030*. Brussels: European University Association, 2022.
7. Harvey, Lee, and Diana Green. "Defining Quality." *Assessment & Evaluation in Higher Education* 18, no. 1 (1993): 9–34.
8. Holmes, Wayne, Jen Persson, Iliada-Alexia Chounta, Barbara Wasson, and Vania Dimitrova. *Artificial Intelligence and Education: A Critical View through the Lens of Human Rights, Democracy and the Rule of Law*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2022.
9. OECD. *Digital Education Outlook 2021: Pushing the Frontiers with Artificial Intelligence, Blockchain and Robots*. Paris: OECD Publishing, 2021.

10. OECD. *The Impact of Artificial Intelligence on Higher Education and Lifelong Learning*. Paris: OECD Publishing, 2023.
11. Ryan, P. "Quality Assurance in Higher Education: A Review of Literature." *Higher Learning Research Communications* 5, no. 4 (2015): 12–28.
12. Singleton, Jacques D. "Artificial Intelligence in Higher Education Accreditation: Advancing Quality, Accessibility, and Special Education Inclusion." In *Artificial Intelligence in Higher Education Accreditation*, 269–303. Arkansas State University, 2025.
13. UNESCO. *AI and Education: Guidance for Policy-makers*. Paris: UNESCO Publishing, 2021.
14. UNESCO. *Framework for the Implementation of Education for Sustainable Development beyond 2019*. Paris: UNESCO, 2019.
15. UNESCO. *Generative AI and the Future of Higher Education*. Paris: UNESCO Publishing, 2023.
16. UNICEF. *Policy Guidance on AI for Children*. New York: UNICEF, 2021.
17. Valdiviezo Sir, V. M., J. Arévalo Reátegui, R. C. Guevara, A. C. Revilla, and C. V. Valqui. "Artificial Intelligence and Educational Quality in Higher Education: A Systematic Review." *TEM Journal* 14, no. 4 (2025): 3794–3802.
18. Zawacki-Richter, Olaf, Victoria I. Marín, Melissa Bond, and Franziska Gouverneur. "Systematic Review of Research on Artificial Intelligence Applications in Higher Education." *International Journal of Educational Technology in Higher Education* 16, no. 39 (2019): 1–27.

ტრადიციის ინერცია მოდერნიზაციის ეპოქაში: სინოცენტრიზმის გავლენა ჩინეთის საგარეო პოლიტიკაზე-დენ სიაოპინიდან სი ძინფინგამდე

შალვა ჩიხლაძე

MA, სინოლოგიის დეპარტამენტი, ასისტენტ-პროფესორი

საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტი გიუ

Shalva.chikhladze@giu.edu.ge

ირაკლი იოსელიანი

BA, პოლიტიკის მეცნიერების მკვლევარი

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

irakli.ioseliani558@sps.tsu.edu.ge

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12145>

აბსტრაქტი

წინამდებარე კვლევა აანალიზებს სინოცენტრიზმის, როგორც მედეგი ცივილიზაციური თვითაღქმისა და კოგნიტური მატრიცის გავლენას ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის საგარეო პოლიტიკის ევოლუციაზე დენ სიაოპინის რეფორმებიდან სი ძინფინგის მმართველობამდე. ეყრდნობა რა სოციალურ-კონსტრუქტივისტულ პარადიგმას, ნაშრომი ჩინეთს განიხილავს არა კლასიკურ ვესტფალიურ ერ-სახელმწიფოდ, არამედ „ცივილიზაცია-სახელმწიფოდ“, რომლის საერთაშორისო ქცევას განაპირობებს ისტორიული ცენტრალურობის განცდა, „ჩაგვრის საუკუნის“ კოლექტიური ტრავმა და ისტორიული სამართლიანობის აღდგენის მისწრაფება.

სტატიის მთავარი მიგნებაა სინოცენტრიზმის ოპერაციონალიზაცია სამი ანალიტიკური განზომილებით, მათ შორის: ეპისტემური უპირატესობით, ნორმატიული ავტონომიითა და ინსტიტუციური ალტერნატივით, რისი მეშვეობითაც ფასდება ჩინეთის საგარეო-პოლიტიკური დოქტრინების ტრანსფორმაცია სხვადასხვა ისტორიულ ეტაპზე:

დენ სიაოპინის ეპოქაში სინოცენტრიზმი ტრანსფორმირდა „სტრატეგიულ თავშეკავებას“ და ეროვნული ავტონომიის შენარჩუნებაში.

ძიან წემინისა და ჰუ ძინთაოს პერიოდში იგი გამოვლინდა გლობალურ ინსტიტუტებში (WTO) ინტეგრაციასა და რეგიონული ასიმეტრიების (ASEAN, SCO) ჩამოყალიბებაში.

სი ძინფინგის მმართველობისას სინოცენტრიზმმა შეიძინა ღია ნორმატიული და დისკურსული სახე „ეროვნული აღორძინებისა“ და გლობალური ინიციატივების (მაგ. BRI) მეშვეობით.

კვლევა ასკვნის, რომ ჩინეთის თანამედროვე საგარეო პოლიტიკა არ წარმოადგენს საერთაშორისო სისტემასთან უბრალო ადაპტაციას, არამედ არის ხანგრძლივი ისტორიული პროცესის გაგრძელება, სადაც პეკინი ცდილობს საკუთარი ისტორიული თვითაღქმისა და მზარდი შესაძლებლობების სინთეზით შექმნას ცენტრალიზებული, ალტერნატიული საერთაშორისო წესრიგის ელემენტები.

საკვანძო სიტყვები: სინოცენტრიზმი, ჩინეთის საგარეო პოლიტიკა, ცივილიზაცია-სახელმწიფო, დენგ სიაოპინი, სი ძინპინი, კონსტრუქტივიზმი, სარტყელი და გზა ინიციატივა

შესავალი

XXI საუკუნეში ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა საერთაშორისო სისტემის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს აქტორად ჩამოყალიბდა. ქვეყნის ეკონომიკურმა აღმავლობამ, მზარდმა დიპლომატიურმა აქტიურობამ და გლობალური მასშტაბის ინიციატივებმა მნიშვნელოვნად გაზარდა ინტერესი იმ ფაქტორების მიმართ, რომლებიც ჩინეთის საგარეო პოლიტიკის ფორმირებასა და განვითარებას განსაზღვრავს. თანამედროვე საერთაშორისო პროცესები აჩვენებს, რომ ჩინეთის საგარეო ქცევის ახსნა მხოლოდ ეკონომიკური შესაძლებლობებითა და ძალაუფლების განაწილებით აღარ არის საკმარისი, რადგან სახელმწიფოს საერთაშორისო მოქმედება ხშირად ეფუძნება უფრო ხანგრძლივ ისტორიულ გამოცდილებასა და პოლიტიკური თვითაღქმის თავისებურებებს (Forsby, 2011). ამ საკითხის მნიშვნელობას კიდევ უფრო ზრდის ის გარემოება, რომ ჩინეთის პოლიტიკური დისკურსი თანამედროვე საგარეო პოლიტიკის დასაბუთებისას აქტიურად ეყრდნობა ისტორიულ ნარატივებსა და ქვეყნის მრავალსაუკუნოვან გამოცდილებას. „დამცირების საუკუნის“ მეხსიერება, სახელმწიფოებრივი უწყვეტობის იდეა და ჩინეთის განსაკუთრებული ისტორიული როლის აღქმა მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს როგორც ოფიციალურ რიტორიკაში, ისე პრაქტიკულ საგარეო-პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებში. როგორც აღნიშნავს ჭენგ ვანგი ისტორიული მეხსიერება თანამედროვე ჩინეთისთვის მხოლოდ წარსულის ინტერპრეტაციას არ წარმოადგენს, არამედ მოქმედებს როგორც პოლიტიკური რესურსი, რომელიც გავლენას ახდენს სახელმწიფოს საგარეო პრიორიტეტებსა და საერთაშორისო ქცევაზე (Zheng, 2012). მიუხედავად იმისა, რომ თანამედროვე ლიტერატურაში ფართოდ არის განხილული ჩინეთის ეკონომიკური აღმავლობა და მისი გავლენა საერთაშორისო სისტემაზე, შედარებით ნაკლები ყურადღება ეთმობა იმ საკითხს, თუ როგორ აისახა ჩინეთის ისტორიული თვითაღქმა და იდენტობის ცვლილებები საგარეო პოლიტიკის ევოლუციაზე დენგ სიაოპინის რეფორმების პერიოდიდან სი ძინპინის მმართველობამდე. აღნიშნული საკითხის კვლევა საშუალებას იძლევა უფრო სრულყოფილად აიხსნას ჩინეთის საერთაშორისო ქცევის ლოგიკა და შეფასდეს ის ფაქტორები, რომლებიც ქვეყნის მზარდი საერთაშორისო როლის პირობებში მის საგარეო პოლიტიკას განაპირობებს (Forsby, 2011) (jacques, 2009).

ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის საგარეო პოლიტიკის და მასზე ზემოქმედები ფაქტორების ანალიზი მხოლოდ მატერიალური კატეგორიებით: სამხედრო ბალანსითა თუ ეკონომიკური ინტერესებით არასრულია და ხშირად ზედაპირულ დასკვნებამდე მიყავს საზოგადოება. ამ შემთხვევაში უპრიანია აქცენტი გაკეთდეს არამატერიალურ ფაქტორებზე, რომელიც მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს პოლიტიკის ფორმირების პროცესში. საერთაშორისო ურთიერთობების კონსტრუქცივისტული პარადიგმა გვთავაზობს ჩარჩოს, რომლის მიხედვითაც სახელმწიფოების ქცევას, პირველ რიგში, მათი სოციალურად კონსტრუირებული იდენტობა, კულტურული კოდები და შიდა აღქმები განსაზღვრავს (Wendt, 1992). ჩინეთის შემთხვევაში, საგარეო პოლიტიკური აქტივობა არის არა უბრალოდ რაციონალური ძიება უსაფრთხოებისა, ეკონომიკური მოდერნიზაციისა თუ სამხედრო ძლიერების, არამედ საკუთარი იდენტობის რეალიზებისა და იმ ისტორიული როლის დაბრუნების მცდელობა, რომლის „ტყვედაც“ ქვეყანა

საუკუნეების განმავლობაში იქცა. ჩინეთი, თავისი არსით, არ წარმოადგენს კლასიკურ დასავლურ ერ-სახელმწიფოს (Natioan State), რომლის ქცევაც ვესტვალური სისტემის წესებით იხსნება. ლუსიან პაის ცნობილი ფორმულირებით, იგი არის „ცივილიზაცია, რომელიც თავს ნაციონალურ სახელმწიფოდ ასაღებს“ (Pye, 1990, გვ. 58). როგორც „ცივილიზაცია-სახელმწიფოს“, ჩინეთს გააჩნია ღრმად ფესვგადგმული, სინოცენტრული თვითაღქმა ერთგვარი იდენტობა, რომელიც მას სამყაროს ცენტრად, „ცენტრალურ სამეფოდ- zhong guo“ აპოზიციონირებს. ეს სტრატეგიული კულტურა საუკუნეების განმავლობაში ქმნიდა ნორმატიულ წესრიგს, სადაც გარე სამყარო აღიქმებოდა არა თანასწორ პარტნიორად, არამედ კულტურულ და პოლიტიკურ პერიფერიად (Johnston, 1995). თუმცა, კონსტრუქტივისტული თვალსაზრისით, ჩინეთის თანამედროვე იდენტობა ორმაგი ბუნებისაა: ის მოქცეულია ისტორიულ დიდებულებასა და ღრმა ფსიქოლოგიურ ტრავმას შორის. XIX-XX საუკუნეების „ჩაგვრის საუკუნემ“ (百年国耻), როდესაც ქვეყანა დასავლურმა იმპერიალისტურმა ძალებმა და იაპონიამ დაანაწილეს, კოლოსალური გარდატეხა მოახდინა ჩინურ კოლექტიურ ცნობიერებაში (Wang, 2012). სინოცენტრული იდენტობის მქონე ცივილიზაციისთვის ეს იყო არა მხოლოდ გეოპოლიტიკური დამარცხება, არამედ ონტოლოგიური კატასტროფა- სამყაროს ბუნებრივი წესრიგის რღვევა (Callahan, 2004). ეს იმდენად დიდ ტრავმა აღმოჩნდა რომ შეარყია ათასწლეულების ისტორიის მქონე იმპერიული სისტემა და რესპუბლიკის დაბადება დაუდო სათავე. შესაბამისად, თანამედროვე პეკინის საგარეო პოლიტიკა და მისი მისწრაფება გლობალური ლიდერობისკენ (რასაც სი ძინპინი „ჩინელი ერის დიდ რენესანსს ან/და აღორძინებას 中华民族伟大复兴 უწოდებს) არის ამ ისტორიული ტრავმის კომპენსაციის მცდელობა. ჩინეთი მოქმედებს იმ აღქმით, რომ საერთაშორისო სისტემაში მისი დღევანდელი აღზევება არის არა ახალი სტატუსის მოპოვება, არამედ ისტორიული სამართლიანობის აღდგენა და მისი ბუნებრივი, ცენტრალური ადგილის დაბრუნება. პეკინი გარკვეულწილად რჩება საკუთარი ნარატივებისა და იმ სინოცენტრული იდენტობის „ტყვეობაში“, რომელიც მას კარნახობს, რომ ჩინეთი ვერასოდეს იქნება მხოლოდ ერთ-ერთი რიგითი დიდი სახელმწიფო საერთაშორისო არენაზე -ის უნდა იყოს სისტემის ნორმატიული და ცივილიზაციური ღერძი.

გამომდინარე აქედან, მოცემული სტატიის მიზანია გაანალიზოს სინოცენტრიზმის გავლენა ჩინეთის საგარეო პოლიტიკის ევოლუციაზე დენგ სიაოპინის პერიოდიდან სი ძინპინის მმართველობამდე და აჩვენოს, როგორ ტრანსფორმირდებოდა იგი სხვადასხვა ლიდერის საგარეო-პოლიტიკურ დოქტრინებსა და პრაქტიკაში.

ამ მიზნიდან გამომდინარეობს სტატიის მთავარი საკვლევი კითხვები:

- 1) როგორ აისახა იგი დენგ სიაოპინის „სტრატეგიულ თავშეკავებაში“?
- 2) რა ფორმით გამოვლინდა ძიან ძემინისა და ჰუ ძინთაოს პერიოდის ინსტიტუციურ ინტეგრაციასა და რეგიონულ ასიმეტრიებში?
- 3) რა მექანიზმებით იძენს იგი ღია ნორმატიულ და ინსტიტუციურ სახეს სი ძინპინის „ეროვნულ აღორძინებასა“ და გლობალურ ინიციატივებში?

აღნიშნულ კითხვებზე პასუხის გასაცემად სტატია მიმოიხილავს სინოცენტრიზმის თეორიულ საფუძვლებს და ანალიზებს მის გამოვლენას ჩინეთის საგარეო პოლიტიკის სხვადასხვა ისტორიულ ეტაპზე: დენგ სიაოპინის, ძიან წემინის, ხუ ძინთაოსა და სი ძინფინგის მმართველობის პერიოდებში. კვლევა ეფუძნება სოციალურ-კონსტრუქტივისტულ პარადიგმას და იყენებს ისტორიულ-შედარებით, დისკურს-ანალიზისა და მიზეზ-შედეგობრივი პროცესის მიკვლევის (Process Tracing) მეთოდებს. სინოცენტრიზმი ოპერაციონალიზებულია ანალიტიკურ ჩარჩოდ ეპისტემური უპირატესობის, ნორმატიული ავტონომიისა და ინსტიტუციური ალტერნატივის განზომილებებით, რომელთა მეშვეობითაც ფასდება ჩინეთის საგარეო-პოლიტიკური დოქტრინები და პრაქტიკა დენგ სიაოპინიდან სი ძინპინამდე. კვლევა ეფუძნება დაშვებას, რომ სინოცენტრიზმი, მიუხედავად მისი გამოვლენის ფორმების ტრანსფორმაციისა, დენგ სიაოპინის პერიოდიდან სი ძინპინის მმართველობამდე ჩინეთის საგარეო პოლიტიკის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან იდენტობრივ საფუძვლად რჩებოდა და სხვადასხვა ლიდერის პირობებში განსხვავებული პოლიტიკური და საერთაშორისო გარემოს შესაბამისად სხვადასხვა ფორმით ვლინდებოდა.

სინოცენტრიზმის კონცეპტუალიზაცია ისტორიულ-თანამედროვე პერსპექტივებში

1. სინოცენტრიზმის კონცეპტუალიზაცია: თეორიულ-ანალიტიკური ჩარჩო

სინოცენტრიზმის ფენომენზე მეცნიერული მსჯელობისას აუცილებელია მოხდეს ხსენებული ცნების მკაცრი კონცეპტუალიზაცია, რათა თავიდან იქნას აცილებული პოლიტიზირებული ან სხვა ტიპის ინტერპრეტაციები და გამარტივდეს კვლევის პროცესში მისი ოპერაციონალიზაცია. წინამდებარე კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე, სინოცენტრიზმი განისაზღვრება არა როგორც პეკინის მიერ პრაგმატულად გამოყენებული ოფიციალური იდეოლოგიური დოქტრინა, არამედ როგორც ანალიტიკური კატეგორია, რომელიც აღწერს მყარ, გრძელვადიან ცივილიზაციურ თვითაღქმასა და კოგნიტურ მატრიცას. ამ სოციო-კულტურული თვითაღქმის მიხედვით, ჩინეთი იკავებს ლეგიტიმური საერთაშორისო წესრიგის სტრუქტურულ, მორალურ და ისტორიულ ცენტრს და არ წარმოადგენს უბრალოდ ერთ რიგით სუვერენულ სახელმწიფოს ვესტფალიურ, ეგალიტარულ თანასწორთა შორის.

ეს მიდგომა არ უნდა იქნას გაიგივებული კლასიკურ დასავლურ იმპერიალიზმთან ან უხემ გეოპოლიტიკურ ჰეგემონიზმთან. იგი უფრო მეტად ეფუძნება ფუნდამენტურ დაშვებას, რომ საგარეო აქტორების სტატუსი, საერთაშორისო ლეგიტიმურობა და თავად განვითარებისა თუ მოდერნიზაციის ხარისხიც კი, ჯეროვნად ფასდება და ვალიდირდება ჩინეთის ცივილიზაციურ სტანდარტთან მიმართებით. ამგვარად გააზრებული სინოცენტრიზმი ფუნქციონირებს როგორც მედეგი კულტურული განწყობა ერთგვარი სოციალური დისპოზიცია, რომელიც სხვადასხვა ეპოქაში განსხვავებულ ინსტიტუციურ ფორმებს იღებდა: დაწყებული ტრადიციული იმპერიული ძღვენის სისტემიდან (中华朝贡体系), დასრულებული თანამედროვე ჩინური „ეროვნული აღორძინების“ (中华民族伟大复兴) სახელმწიფოებრივი დისკურსით.

მდიდარი ცივილიზაციური და ინტელექტუალური ტრადიციიდან გამომდინარე, ჩინეთის თანამედროვე სახელმწიფო ეტაპობრივად ცდილობს საერთაშორისო საზოგადოებას შესთავაზოს მოდერნიზაციისა და განვითარების საკუთარი, ალტერნატიული მოდელი. ეს პროცესი მიზნად

ისახავს არა დასავლური სისტემის მექანიკურ კოპირებას, არამედ ჩინური სპეციფიკის მქონე განვითარების პარადიგმის საერთაშორისო აღიარებასა და ეპისტემურ ლეგიტიმაციას გლობალურ არენაზე.

ისტორიული პერსპექტივა: კოსმოლოგიური წესრიგიდან ანალიტიკურ მოდელამდე

ისტორიულ ჭრილში, სინოცენტრიზმი კონსტრუირებული იყო ურთიერთდაკავშირებული იდეებისა და სიმბოლოების კლასტერზე:

1. „ჭუნგუო“ (Zhongguo - 中国): ცენტრალური სამეფო, რომელიც გეოგრაფიულთან ერთად კულტურულ ცენტრსაც აღნიშნავდა.

2. „თიენმინგი“ (Tianming - 天命): ზეციური მანდატი, რომელიც მმართველს მორალურ ლეგიტიმაციას ანიჭებდა.

3. ბინარული ოპოზიცია: მკაცრი ცივილიზაციური გამიჯვნა „ვენმინგსა“ (Wenming - 文明 / ცივილიზებული) და გარეშე „ბარბაროსებს“ (Yi/Man/Rong/Di) შორის, სადაც ეს უკანასკნელნი განიხილებოდნენ როგორც კულტურული ასიმილაციის სუბიექტები.

ამ კონტექსტში თანამედროვე დისკურსში ხშირად ხდება „თიენსიას“ (Tianxia - 天下 / „ყოველივე ციხევემეთში“) კონცეფციის რეაქტუალიზაცია. თუმცა, აკადემიური სიზუსტისთვის აუცილებელია აღინიშნოს, რომ თიენსია უპირატესად ფილოსოფიური და გვიანდელი აკადემიური რეკონსტრუქციაა, რომელიც ყველაზე გავლენიანად ფილოსოფოს ჯაო თინგიანგის (Zhao Tingyang) 2005 წლის ნაშრომმა გააცოცხლა და არა ტერმინი, რომელსაც იმპერიული ან თანამედროვე ჩინური სახელმწიფო ოდესმე იყენებდა ოფიციალურ, ნორმატიულ საგარეო დოქტრინად (Zhao, 2006).

დასავლურ სინოლოგიაში ჯონ კინგ ფეირბენკი და მისი მიმდევრები სინოცენტრიზმს ანალიტიკურ პრიზმად იყენებდნენ ტრადიციული აღმოსავლეთ აზიური წესრიგის აღსაწერად (Fairbank, 1968). ფეირბენკისეული მოდელით, ეს წესრიგი იყო მკაცრად იერარქიული, არაეგალიტარული და ცენტრან (იმპერიულ გულთან) კულტურული და გეოგრაფიული სიახლოვით კალიბრირებული, რასაც ლაიტმოტივად გასდევდა ჩინური მორალური და კულტურული უპირატესობის აქსიომატური დაშვება. შესაბამისად, სინოცენტრიზმი არის სამეცნიერო-ინტერპრეტაციული ჩარჩო ისტორიული პრაქტიკის გასაანალიზებლად და არა პოლიტიკური სლოგანი, რომელიც პეკინს ოდესმე დეკლარირებულად გამოუცხადებია.

3. თანამედროვე ეპოქა: ცივილიზაცია-სახელმწიფო და საგარეო პოლიტიკური ნარატივები

ჩინეთის ცენტრალურობის მეოცე საუკუნისეული დრამატული წყვეტა ჩინეთის კომუნისტური პარტიის (CCP) ოფიციალურ ისტორიოგრაფიაში განიხილება არა როგორც ევოლუციური კანონზომიერება, არამედ როგორც ისტორიული ანომალია „ჩაგვრისა და დამცირების საუკუნე“ (百年国耻, 1839–1949) (Wang, 2012). სწორედ ამ კოგნიტური ტრავმის დაძლევის ისახავს მიზნად სი ძინპინის მიერ დეკლარირებული „ჩინური ოცნება“ (中国梦) და „დიდი ეროვნული აღორძინების“ (伟大复兴) პროექტი. თიენსიას ფილოსოფიური აბსტრაქციისგან განსხვავებით, ეს უკანასკნელი წარმოადგენს მოქმედ და სავალდებულო სახელმწიფო დოქტრინას.

მარტინ ჟაკის მიერ დამკვიდრებული „ცივილიზაცია-სახელმწიფოს“ (Civilization-state) კონცეპტი თეორიულად ხსნის ამ ფენომენის კულტურულ განზომილებას (Jacques, 2009). ჟაკი ამტკიცებს, რომ ჩინეთის კულტურული უწყვეტობის, უნიკალურობისა და სტრუქტურული ცენტრალურობის განცდა ბევრად უსწრებს წინ თანამედროვე ნაციონალური სახელმწიფოს (Nation-state) ევროპულ მოდელს. XIX-XX საუკუნეების გეოპოლიტიკურმა სისტემამ ეს განწყობა მხოლოდ დროებით ჩაახშო, თუმცა მისი სრული დეკონსტრუქცია ვერ მოახდინა.

თანამედროვე საგარეო პოლიტიკურ დისკურსში ეს მედეგი ცივილიზაციური თვითაღქმა ხელახლა იჩენს თავს ისეთ ოფიციალურ ფორმულირებებში, როგორიც არის „კაცობრიობის საერთო მომავლის მქონე საზოგადოების მშენებლობა“ (Community with a Shared Future for Mankind). აღსანიშნავია კონცეპტუალური გამიჯვნა მის შიდა და გარე რეპრეზენტაციას შორის (Callahan, 2016):

- **საერთაშორისო პლატფორმებზე (მაგ. გაეროში):** ეს ფრაზა პოზიციონირდება როგორც ინკლუზიური, მრავალმხრივი და საყოველთაოდ გაზიარებული ლიბერალური პრინციპი.

- **შიდაპარტიულ დისკურსში:** სი ძინპინმა ეს კონცეფცია პირდაპირ დაუკავშირა ტრადიციულ სინოცენტრულ მისწრაფებას „საყოველთაო ჰარმონიასა“ და „ყოველივე ცისქვეშეთის ერთ ოჯახად ყოფნას“ (Tianxia Yijia - 天下一家). ჩინეთის კომუნისტური პარტიის მიერ ორგანიზებულ ფორუმებზე პროექტი წარმოდგენილია როგორც ექსკლუზიურად ჩინური ცივილიზაციური სიბრძნიდან მომდინარე ფენომენი, რომელიც გლობალურ ქაოსს ალტერნატიულ, პეკინზეცენტრირებულ სტაბილურობას სთავაზობს.

4. ოპერაციონალიზაციის ჩარჩო კვლევისთვის

კვლევაში სინოცენტრიზმის გასაზომად და ოპერაციონალიზაციისთვის, მიზანშეწონილია ფენომენის დაყოფა სამ ძირითად განზომილებად. ქვემოთ მოცემული ცხრილი აჯამებს ამ ინდიკატორებს:

ანალიტიკური განზომილება	ოპერაციონალიზაციის ინდიკატორები და გამოვლინება
1. ეპისტემური უპირატესობა	ჩინური განვითარების მოდელის (მაგ. „ჩინური მოდერნიზაცია“) უნიკალურობისა და დასავლურ მოდელთან შედარებით მისი უპირატესობის ხაზგასმითი ნარატივები.
2. ნორმატიული ავტონომია	დასავლური უნივერსალიზმის (ადამიანის უფლებები, ლიბერალური დემოკრატია) უარყოფა და საკუთარი ღირებულებითი სტანდარტების საერთაშორისო ლეგიტიმაცია.
3. ინსტიტუციური ალტერნატივა	ტრადიციული მორალური და სტრუქტურული ლიდერობის რეინკარნაცია ახალ გლობალურ ინიციატივებში (მაგ. BRI - სარტყელი და გზა, GDI - გლობალური განვითარება, GSI - გლობალური უსაფრთხოება).

ძირითადი ნაწილი

რეფორმებისა და გახსნის ეპოქაში ჩინეთის საგარეო პოლიტიკის ჩამოყალიბება მიმდინარეობდა ისეთ პირობებში, სადაც ეკონომიკური განვითარება და საერთაშორისო სისტემაში ინტეგრაცია თანდათან საგარეო პოლიტიკის მნიშვნელოვან საფუძვლად იქცა. რეფორმების დაწყებამ ჩინეთის ეკონომიკური შესაძლებლობების ზრდას და საერთაშორისო ურთიერთობებში ქვეყნის უფრო აქტიურ მონაწილეობას შეუწყო ხელი. ამ პროცესთან ერთად ჩინეთი თანდათან გადავიდა იზოლირებული სახელმწიფოდან საერთაშორისო სისტემის აქტიურ მონაწილეზე (Zhang, 2010). საერთაშორისო სისტემასთან ურთიერთობის გაფართოება განსაკუთრებით ინსტიტუციურ დონეზე გამოიკვეთა. ჩინეთის ჩართულობა საერთაშორისო ორგანიზაციებსა და მრავალმხრივ შეთანხმებებში გაიზარდა, რამაც ქვეყნის ურთიერთობა საერთაშორისო ინსტიტუტებთან უფრო ინტენსიური გახდა. რეფორმებისა და გახსნის პერიოდში ჩინეთმა თანდათან მოახდინა საკუთარი ინსტიტუტების ადაპტაცია საერთაშორისო რეჟიმებთან, ნორმებსა და სტანდარტებთან (QIN, 2016). ეკონომიკური შესაძლებლობების ზრდასთან ერთად გაფართოვდა ჩინეთის რეგიონული და საერთაშორისო აქტიურობაც. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი გახდა რეგიონული თანამშრომლობის ფორმატებში მონაწილეობა, მათ შორის ASEAN-თან ურთიერთობების გაღრმავება. ამასთან, ჩინეთის დიპლომატიური აქტიურობის ზრდა გამოიხატა საერთაშორისო და რეგიონული შეხვედრების მასშინძლობასა და მრავალმხრივი ფორმატების უფრო აქტიურ გამოყენებაში (Zhang, 2010). ამავე პერიოდში ეკონომიკური თანამშრომლობა თანდათან გასცდა მხოლოდ სავაჭრო ურთიერთობებს და მოიცვა განვითარების დახმარება, ინფრასტრუქტურული პროექტები და ტექნიკური თანამშრომლობა. ეს განსაკუთრებით შესამჩნევია გახდა განვითარებად ქვეყნებთან ჩინეთის ურთიერთობებში, სადაც ეკონომიკური თანამშრომლობა ქვეყნის საერთაშორისო გავლენის გაფართოების ერთ-ერთ პრაქტიკულ მიმართულებად იქცა (Park, 2015). ამგვარად, რეფორმებისა და გახსნის პერიოდში ჩინეთის ეკონომიკური შესაძლებლობების ზრდამ, საერთაშორისო ინსტიტუტებში ჩართულობის გაფართოებამ და რეგიონული ურთიერთობების გაღრმავებამ საფუძველი შექმნა ქვეყნის საგარეო პოლიტიკის შემდგომი გააქტიურებისთვის. ამ პროცესში ჩინეთის საერთაშორისო როლი თანდათან გაფართოვდა, რაც შემდგომ ეტაპზე უფრო თავდაჯერებული საგარეო პოლიტიკის ჩამოყალიბების წინაპირობად იქცა.

დენ სიაოპინის პერიოდი: რეფორმები, გახსნის პოლიტიკა და სინოცენტრიზმის ტრანსფორმაცია

ჩინეთის საგარეო პოლიტიკის ტრანსფორმაციის გასაგებად აუცილებელია იმ ისტორიული კონტექსტის გათვალისწინება, რომელშიც დენგ სიაოპინის რეფორმები ჩამოყალიბდა. მათ ძედუნის მმართველობის პერიოდში საგარეო პოლიტიკა ძირითადად ეროვნული უსაფრთხოების, სუვერენიტეტის დაცვისა და იდეოლოგიური კონკურენციის ლოგიკით განისაზღვრებოდა. თუმცა მმართველობის ბოლო წლებში, განსაკუთრებით შეერთებულ შტატებთან ურთიერთობების ნორმალიზაციისა და საბჭოთა კავშირთან დაძაბულობის ფონზე, საგარეო პოლიტიკაში უკვე გამოიკვეთა უფრო პრაგმატული მიდგომის ნიშნები. მიუხედავად ამისა, ეკონომიკურმა ჩამორჩენილობამ და კულტურული რევოლუციის შედეგებმა ცხადყო, რომ არსებული მოდელი ქვეყნის განვითარების საჭიროებებს ვეღარ პასუხობდა, რაც ახალი საგარეო-

პოლიტიკური სტრატეგიის ჩამოყალიბებას მოითხოვდა (ZHANG, 1999). ამ პირობებში დენ სიაოპინმა საგარეო პოლიტიკა ეკონომიკური მოდერნიზაციის სამსახურში ჩააყენა. 1978 წლის მესამე პლენუმის შემდეგ დაწყებულმა რეფორმებისა და გახსნის პოლიტიკამ ქვეყნის განვითარების მთავარ პრიორიტეტად ეკონომიკური გაძლიერება განსაზღვრა, ხოლო საგარეო პოლიტიკის ამოცანად ისეთი საერთაშორისო გარემოს შექმნა, რომელიც ამ პროცესს შეუწყობდა ხელს. ამ ხედვას დაეფუძნა „დამოუკიდებელი მშვიდობისმოყვარე საგარეო პოლიტიკის“ (independent foreign policy of peace) კონცეფცია, რომელიც ემყარებოდა მშვიდობიანი თანაარსებობის, სახელმწიფო სუვერენიტეტის, დამოუკიდებლობისა და სამხედრო-პოლიტიკური ბლოკებისგან დისტანცირების პრინციპებს. დენგის სტრატეგიული აზროვნება „მშვიდობისა და განვითარების“ იდეაზე იყო აგებული და სწორედ ეს გახდა ჩინეთის საგარეო პოლიტიკის ახალი მიმართულების საფუძველი (Keith, 2018). დენ სიაოპინის მიერ ჩამოყალიბებული საგარეო-პოლიტიკური ხედვა პრაქტიკაში პირველ რიგში გამოიხატა ჩინეთის საერთაშორისო ეკონომიკურ სისტემაში ეტაპობრივი ინტეგრაციით. რეფორმებისა და გახსნის პოლიტიკის ფარგლებში საგარეო ურთიერთობები უშუალოდ დაუკავშირდა ქვეყნის შიდა ეკონომიკურ მოდერნიზაციას. ამ მიზნის მისაღწევად ჩინეთმა აქტიურად დაიწყო უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა, ტექნოლოგიური თანამშრომლობის გაფართოება და ეკონომიკური კავშირების გაღრმავება როგორც განვითარებულ, ისე განვითარებად სახელმწიფოებთან. ამგვარად, საგარეო პოლიტიკა აღარ იყო მხოლოდ უსაფრთხოებისა და იდეოლოგიური კონკურენციის ინსტრუმენტი, იგი ეკონომიკური განვითარების უზრუნველყოფის ერთ-ერთ ძირითად მექანიზმად იქცა (ZHANG, 1999) მოცემულ პროცესში სინოცენტრიზმის პოლიტიკური მნიშვნელობაც სრულად არ გამქრალა, თუმცა მისი გამოვლენის ფორმა შეიცვალა. დენის პერიოდში ჩინეთი აღარ ცდილობდა საკუთარი ცენტრალურობის გამოხატვას ძველი იმპერიული იერარქიის პირდაპირი აღდგენით, იგი უფრო მეტად უკავშირდებოდა ეროვნული გაძლიერების, პოლიტიკური ავტონომიისა და საკუთარი განვითარების გზის დამოუკიდებლად განსაზღვრის იდეას. შესაბამისად, დასავლური ტექნოლოგიების, კაპიტალისა და გამოცდილების მიღება არ ნიშნავდა დასავლურ პოლიტიკურ მოდელთან გათანაბრებას. რეფორმებისა და გახსნის პერიოდში ჩინეთის იდენტობა რევოლუციური სახელმწიფოდან საერთაშორისო საზოგადოების წევრი სახელმწიფოსკენ ტრანსფორმირდა, თუმცა საკუთარი იდენტობისა და განვითარების გზის შენარჩუნება კვლავ მნიშვნელოვანი დარჩა (QIN, 2016). ამავე პროცესში პარტიის იდეოლოგიის ფუნქციაც შეიცვალა: მისი რევოლუციური მობილიზაციის როლი შემცირდა და უფრო მეტად მოდერნიზაციისა და განვითარების ლეგიტიმაციას დაექვემდებარა, რასაც „ფაქტებიდან ჭეშმარიტების ძიების“ პრინციპი გამოხატავდა. ამგვარად, დენგის პერიოდში სინოცენტრიზმი ძირითადად პოლიტიკურ-იდენტობრივ დონეზე ვლინდებოდა: ეროვნული ავტონომიის, საკუთარი მოდერნიზაციის გზისა და პოლიტიკური სისტემის შენარჩუნების გზით, რაც შემდგომში ჩინეთის საერთაშორისო შესაძლებლობების გაფართოების საფუძველი გახდა. ეკონომიკური გახსნილობის პარალელურად, ჩინეთი ცდილობდა შეენარჩუნებინა საგარეო-პოლიტიკური დამოუკიდებლობა. დენგის ადმინისტრაცია თანმიმდევრულად ავითარებდა ურთიერთობებს შეერთებულ შტატებთან, იაპონიასთან, დასავლეთ ევროპასთან და, ამავე დროს, საბჭოთა კავშირთან ურთიერთობების ნორმალიზაციის მიმართულებითაც მუშაობდა. ამგვარი მრავალვექტორული დიპლომატია ასახავდა პეკინის სურვილს, არ მოქცეულიყო რომელიმე

დიდი სახელმწიფოს გავლენის ქვეშ და საგარეო ურთიერთობები მხოლოდ ეროვნული ინტერესების შესაბამისად წარმართა. სწორედ ასეთი მიდგომა წარმოადგენდა „დამოუკიდებელი მშვიდობისმოყვარე საგარეო პოლიტიკის“ პრაქტიკულ გამოხატულებას.

1989 წლის თიანანმენის მოვლენებისა და საერთაშორისო იზოლაციის საფრთხის შემდეგ დენგის საგარეო პოლიტიკაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა taoguang yanghui (韬光养晦-დამალე შენი ძალა, მოიგე დრო) სტრატეგიამ. ამ მიდგომის არსი იყო საერთაშორისო გარემოს მშვიდად შეფასება, საკუთარი შესაძლებლობების ზედმეტი დემონსტრირების თავიდან აცილება, ლიდერის როლის ნაადრევ პრეტენზიაზე უარის თქმა და ძირითადი ძალისხმევის ქვეყნის შიდა განვითარებაზე კონცენტრირება. შესაბამისად, ჩინეთი არ ცდილობდა არსებული საერთაშორისო წესრიგის ღია გამოწვევას, პირიქით, იგი იყენებდა საერთაშორისო გარემოს საკუთარი ეკონომიკური და ინსტიტუციური შესაძლებლობების გასაძლიერებლად, რათა მომავალში უფრო ძლიერი პოზიციიდან ემოქმედა (Keith, 2018).

დენგის საგარეო პოლიტიკის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულება იყო ტერიტორიული მთლიანობის საკითხების დიპლომატიური გზით გადაწყვეტის მცდელობა. ამ პერიოდში ჩამოყალიბებული „ერთი ქვეყანა - ორი სისტემა“, რომელიც მიზნად ისახავდა ჩინეთის სუვერენიტეტის აღდგენას იმგვარად, რომ შესაძლებელი ყოფილიყო სხვადასხვა ეკონომიკური და სამართლებრივი სისტემის თანარსებობა ერთი სახელმწიფოს ფარგლებში. ეს მიდგომა თავდაპირველად თაივანის საკითხისთვის შემუშავდა, თუმცა მოგვიანებით ჰონგ-კონგისა და მაკაოს ჩინეთის იურისდიქციაში დაბრუნების საფუძვლადაც იქცა. როგორც რონალდ კეითი აღნიშნავს, რომ ამგვარი პოლიტიკა აჩვენებდა დენგის მცდელობას, ეროვნული ინტერესები სამხედრო დაპირისპირების ნაცვლად დიპლომატიური და პოლიტიკური მექანიზმებით განეხორციელებინა (Keith, 2018) საერთო ჯამში, დენგ სიაოპინის ეპოქაში ჩამოყალიბებულმა საგარეო-პოლიტიკურმა პრაქტიკამ შექმნა ის სტრატეგიული საფუძველი, რომელზეც ჩინეთის შემდგომი საერთაშორისო აღმავლობა აიგო. ეკონომიკური ინტეგრაცია, დამოუკიდებელი საგარეო პოლიტიკა და სტრატეგიული თავშეკავება არ იყო მოკლევადიანი ტაქტიკა, მოცემული ასპექტები გადაიქცა გრძელვადიან პოლიტიკურ ჩარჩოდ, რომელიც მომდევნო ლიდერებმა განსხვავებული საერთაშორისო გარემოს პირობებში განავითარეს. სწორედ ამიტომ, ძიანგ წემინისა და ჰუ ძინთაოს პერიოდში ჩინეთის საგარეო პოლიტიკა აღარ იწყება ახალი პრინციპების ფორმულირებით, იგი ძირითადად დენგის მიერ შექმნილი სტრატეგიის გაფართოებასა და მზარდი ეროვნული შესაძლებლობების პირობებში მის ადაპტაციას წარმოადგენს (Zhang, 2010).

ძიანგ წემინისა და ჰუ ძინთაოს პერიოდი: ჩინეთის საერთაშორისო ინტეგრაცია და სინოცენტრიზმის პრაქტიკული გამოვლინება

ძიანგ წემინისა და ჰუ ძინთაოს ერთიან პერიოდში ჩინეთის საგარეო პოლიტიკის პრაქტიკაში სინოცენტრიზმი უკვე უფრო იოლად იკითხებოდა, ვიდრე დენგის ეპოქაში, თუმცა კვლავ არ იყო დეკლარირებული დოქტრინის სახით. სინოცენტრიზმი ამ ეტაპზე ფუნქციონირებდა როგორც ქცევითი ლოგიკა, რომელიც განსაზღვრავდა ურთიერთობათა სტრუქტურას და არა როგორც ღიად გამოცხადებული მსოფლიო წესრიგის პროექტი. ჩინეთის მზარდ ეკონომიკურ და პოლიტიკურ შესაძლებლობებთან ერთად უფრო მკაფიოდ გამოიკვეთა სახელმწიფოს აღქმა,

რომელიც საკუთარ თავს აღარ განიხილავდა მხოლოდ ვესტფალური მოდელის ჩვეულებრივ ნაციონალურ სახელმწიფოდ (nation-state). პირიქით, ჩინეთის საგარეო-პოლიტიკურ დისკურსში სულ უფრო შესამჩნევი ხდებოდა მისი, როგორც „ცივილიზაცია-სახელმწიფოს“ (civilization-state), თვითაღქმა, რომელიც მრავალათასწლოვან ისტორიულ უწყვეტობას, კულტურულ განსაკუთრებულობასა და საერთაშორისო სისტემაში საკუთარი ცენტრალური ადგილის შესახებ წარმოდგენას ეფუძნებოდა. როგორც მარტინ ჟაკი აღნიშნავს, ჩინეთის აღწერა მხოლოდ ნაციონალური სახელმწიფოს კატეგორიით ვერ ასახავს მის ისტორიულ და პოლიტიკური განვითარების სპეციფიკას, რადგან იგი წარმოადგენს ცივილიზაციურ სახელმწიფოს, რომლის პოლიტიკური ქცევა მნიშვნელოვნად განისაზღვრება მისი ისტორიული მემკვიდრეობითა და ცივილიზაციური თვითშეგნებით (jacques, 2009). ამ კონტექსტში ჩინეთი საკუთარ თავს სულ უფრო მეტად აღიქვამდა არა უბრალოდ ერთ-ერთ სახელმწიფოდ საერთაშორისო სისტემაში, არამედ როგორც ცენტრალურ აქტორს, რომლის ეკონომიკური, პოლიტიკური და ისტორიული წონა უნდა ყოფილიყო გათვალისწინებული სხვა აქტორების მიერ. ჩინეთის მზარდი საერთაშორისო როლი განსაკუთრებით თვალსაჩინო გახდა მისი დამოკიდებულების ცვლილებაში გლობალური ეკონომიკური წესრიგის მიმართ. 2001 წელს მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში (WTO) გაწევრიანება დასავლეთში ფართოდ აღიქმებოდა, როგორც ნაბიჯი, რომელიც ჩინეთის ეკონომიკურ ინტეგრაციასთან ერთად მის ეტაპობრივ პოლიტიკურ ლიბერალიზაციასა და დასავლური განვითარების მოდელთან დაახლოებასაც შეუწყობდა ხელს. თუმცა, ეს მოლოდინი ეფუძნებოდა მცდარ დაშვებას, რომ ეკონომიკური მოდერნიზაცია ავტომატურად გამოიწვევდა ჩინეთის პოლიტიკური სისტემისა და იდენტობის დასავლურ მოდელთან კონვერგენციას (jacques, 2009). პრაქტიკაში ჩინეთმა გლობალურ ეკონომიკურ სისტემაში ინტეგრაცია საკუთარი განვითარების სტრატეგიის ინსტრუმენტად აქცია, ისე რომ შეინარჩუნა ეკონომიკური პროცესების მიმართ ცენტრალური პოლიტიკური კონტროლი და არ დაუშვა დასავლური პოლიტიკური ნორმების გადატანა ქვეყნის შიდა მართვის მოდელში. ამგვარად, საერთაშორისო ეკონომიკურ ინსტიტუტებში მონაწილეობა ჩინეთისთვის არსებული წესრიგის პასიურ მიღებას არ ნიშნავდა, პირიქით, იგი თანდათან ცდილობდა საკუთარი ეკონომიკური შესაძლებლობების საერთაშორისო გავლენად გარდაქმნას და გლობალური ინსტიტუტების ფარგლებში უფრო აქტიური როლის შესრულებას (Zhang, 2010). შედეგად, გარე ეკონომიკური აქტორები სულ უფრო მეტად ერთვებოდნენ ჩინეთის ეკონომიკურ სივრცეში იმ ინსტიტუციური და პოლიტიკური ჩარჩოს ფარგლებში, რომელსაც პეკინი თავად განსაზღვრავდა, რაც პრაქტიკაში ეკონომიკური ურთიერთობების მზარდ ასიმეტრიას აყალიბებდა. ეს ლოგიკა ნათლად იჩენდა თავს ჩინეთის დამოკიდებულებაში საერთაშორისო ეკონომიკური წესრიგის მიმართ. მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში გაწევრიანება არ ნიშნავდა სინოცენტრული თვითაღქმის უარყოფას, პირიქით, ჩინეთი იყენებდა ამ პლატფორმას საკუთარი ეკონომიკური სივრცის ცენტრალიზაციისთვის. საერთაშორისო წესები მოქმედებდა ჩინეთის ბაზარზე, თუმცა მათი განხორციელება და ინტერპრეტაცია მკაცრად ექვემდებარებოდა ცენტრალური ხელისუფლების კონტროლს. შედეგად, გარე ეკონომიკური აქტორები ინტეგრირდებოდნენ ჩინურ ეკონომიკურ სივრცეში არა თანასწორი პირობებით, არამედ იმ სტრუქტურის ფარგლებში, რომელსაც პეკინი განსაზღვრავდა (Forsby, 2011). რეგიონულ პოლიტიკაში გავლენა კიდევ უფრო თვალსაჩინო იყო. ჩინეთ-ASEAN-ის ეკონომიკური ურთიერთობები ფორმალურად ეფუძნებოდა

თანასწორობას, თუმცა პრაქტიკაში ისინი ქმნიდა ურთიერთობათა ასიმეტრიულ მოდელს, სადაც ჩინეთის ბაზარი და კაპიტალი ცენტრალურ პოზიციას იკავებდა. ამ კონტექსტში სინოცენტრიზმი არ გამოიხატებოდა პოლიტიკური სუბორდინაციის მოთხოვნით, არამედ ეკონომიკური მიზიდულობის გზით, რომელიც მეზობელ სახელმწიფოებს აიძულებდა საკუთარი საგარეო პოლიტიკის კორექტირებას ჩინეთის ინტერესების გათვალისწინებით (Lu, 2018). ამის ერთ-ერთ მაგალითად შეგვიძლია აღვიქვათ უსაფრთხოების სფეროში შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაცია, რომელიც წარმოადგენს მაგალითს იმისა, თუ როგორ გარდაიქმნა სინოცენტრული ლოგიკა ამჯერად თანამედროვე მრავალმხრივ ფორმატში. ორგანიზაცია არ ეფუძნებოდა სამხედრო ალიანსის პრინციპს და უსაფრთხოების საკითხები განიხილებოდა ძირითადად იმ ტიპის ფორმით, რომელიც პრიორიტეტს ანიჭებდა სახელმწიფო სუვერენიტეტსა და რეჟიმების სტაბილურობას, რაც შეესაბამებოდა ჩინეთის საგარეო პოლიტიკურ კულტურას და სინოცენტრულ ხედვას წესრიგის შესახებ, სადაც ცენტრალური ძალა უზრუნველყოფს სტაბილურობას, ხოლო პერიფერია ერგება ამ ჩარჩოს. ამგვარი მიდგომა შეესაბამებოდა სინოცენტრულ წარმოდგენას წესრიგის შესახებ, რომელიც არ ეფუძნება თანასწორ ნორმებს, არამედ იერარქიულ პასუხისმგებლობასა და ცენტრალურ კოორდინაციას (Qin, 2018). მოცემული მსოფლმხედველობის გაგრძელებად შეგვიძლია დავინახოთ სუვერენიტეტის საკითხებშიც დენგის პერიოდიდან. ტაივანის მიმართ ჩინეთის პოზიცია ძიანგისა და ხუ ძინტაოს პერიოდში რჩებოდა შეუვალად და არამოლაპარაკებადი. მიუხედავად დიპლომატიური ენის შერბილებიდან, პრაქტიკული ქცევა: სამხედრო წვრთნები, პოლიტიკური ზეწოლა და საერთაშორისო სივრცეში საკითხის მკაცრ ჩარჩოებში ინტერპრეტაცია ეფუძნებოდა წარმოდგენას ცენტრალური პოლიტიკური ავტორიტეტის უპირატესობაზე. ეს ქცევა არ ჯდება ვესტფალური თანასწორობის ლოგიკაში და უფრო მეტად ასახავდა სინოცენტრულ ხედვას სახელმწიფოს მთლიანობისა და ლეგიტიმაციის შესახებ. ამ ერთიან პერიოდში ჩინეთის საგარეო პოლიტიკის ქცევა სულ უფრო მეტად ავლენდა სინოცენტრიზმის გარდაქმნილ ფორმას. ცენტრალურობა აღარ იყო დეკლარირებული ცივილიზაციური უპირატესობის ენით, თუმცა იგი პრაქტიკაში ვლინდებოდა ეკონომიკური ასიმეტრიებით, რეგიონული ფორმატების დიზაინითა და სუვერენიტეტის საკითხებზე შეუვალად პოზიციით. ამავდროულად, ჩინეთის წარმატებულმა ეკონომიკურმა მოდერნიზაციამ გააძლიერა საკუთარი განვითარების მოდელის მიმართ ნდობა და იგი სულ უფრო მეტად წარმოაჩინა, როგორც დასავლური ლიბერალური მოდელის ეფექტიანი ალტერნატივა (jacques, 2009). სინოცენტრიზმი ამ ეტაპზე მოქმედებდა როგორც უხილავი ჩარჩო, რომელიც განსაზღვრავდა ჩინეთის ურთიერთობას გარე სამყაროსთან და აყალიბებდა საგარეო პოლიტიკის ყოველდღიურ პრაქტიკას.

სი ძინფინგის პერიოდი: სინოცენტრიზმის რეორგანიზაცია და ჩინეთის გლობალური ამბივია

ხუ ძინტაოს წასვლისა პრეზიდენტის პოსტიდან და სი ძინფინგის ხელისუფლებაში მოსვლასთან ერთად ჩინეთის საგარეო პოლიტიკაში მოხდა ხარისხობრივი გარდატეხა, რომელიც არ შეიძლება აიხსნას მხოლოდ ლიდერის პიროვნული სტილით. ეს ცვლილება უფრო ფართო პროცესის გამოხატულებაა, სადაც ჩინეთი საკუთარ საერთაშორისო როლს უკვე აღარ აღიქვამს თავს როგორც თავშეკავებულ ან მხოლოდ გარემოსთან ადაპტირებულს. დაგროვილი ეკონომიკური, სამხედრო და ინსტიტუციური რესურსები ქმნის ისეთ პირობებს, სადაც საგარეო პოლიტიკა სულ

უფრო მეტად იწყებს აქტიურ ზემოქმედებას საერთაშორისო გარემოზე და არა მხოლოდ მასზე (jacques, 2009). ამ ეტაპზე შესამჩნევად იცვლება საგარეო პოლიტიკის დისკურსიც. თუ წინა პერიოდებში ცენტრალურ ადგილს იკავებდა სიფრთხილისა და მშვიდობიანი განვითარების რიტორიკა, სი ძინფინგის ეპოქაში უფრო მკაფიოდ ისმის „ეროვნული აღორძინების“ და „დიდი სახელმწიფოს“ თემატიკა (Park, 2015). ეს ენობრივი ტრანსფორმაცია არ არის მხოლოდ სიმბოლური, იგი ასახავს ჩინეთის მზარდ მზადყოფნას, საკუთარი ინტერესები წარმოაჩინოს როგორც ლეგიტიმური და გარდაუვალი ელემენტი საერთაშორისო წესრიგში. სწორედ ამ კონტექსტში სინოცენტრიზმი იწყებს უფრო ღიად გამოჩენას არა როგორც ისტორიული ნოსტალგია, არამედ როგორც თანამედროვე საგარეო პოლიტიკის ჩარჩო. სინოცენტრიზმი სი ძინპინის ეპოქაში აღარ შემოიფარგლება მხოლოდ ქვევითი ლოგიკით, იგი თანდათან იღებს დისკურსულ ფორმასაც. ჩინეთი სულ უფრო ხშირად წარმოაჩენს საკუთარ გამოცდილებას, განვითარებისა და მართვის მოდელს როგორც ალტერნატიულ გზას დასავლური ლიბერალური წესრიგის მიმართ. ეს არ ნიშნავს საერთაშორისო სისტემის პირდაპირ უარყოფას, თუმცა ნათლად მიუთითებს მის გარდაქმნაზე არსებული ცენტრების გადაადგილების გზით. როგორც მეცნიერები აღნიშნავენ ჩინეთის სტრატეგიული მიზანი ამ ეტაპზე აღარ არის მხოლოდ სისტემაში ინტეგრაცია, არამედ მისი შიდა ლოგიკის თანდათან შეცვლა საკუთარი ინტერესების შესაბამისად (Friend, 2018)

სი პერიოდში საგარეო პოლიტიკაში ცენტრალურ მნიშვნელობას იძენს სტატუსის საკითხიც. ჩინეთი სულ უფრო ნაკლებად იღებს იმ როლს, რომელიც მისთვის სხვა ძალების მიერ არის მინიჭებული, და უფრო მეტად ცდილობს თავად განსაზღვროს საკუთარი ადგილი საერთაშორისო იერარქიაში (Wong K.-H. , 2018). ეს სტატუსობრივი თვითაღქმა მჭიდროდ უკავშირდება სინოცენტრიზმს, რადგან ჩინეთი საკუთარ თავს აღიქვამს არა მხოლოდ ძლიერ სახელმწიფოდ, არამედ ისტორიულად ცენტრალურ პოლიტიკურ ერთეულად, რომლის გავლენა ბუნებრივად უნდა აღიარონ გარე აქტორებმა. საერთაშორისო ინსტიტუტებთან ურთიერთობაში ეს ცვლილება გამოიხატება უფრო თავდაჯერებულ ქცევაში. ჩინეთი აღარ კმაყოფილდება მხოლოდ წესების მიმღების როლით და სულ უფრო აქტიურად ცდილობს საერთაშორისო დღის წესრიგის ფორმირებაზე ზემოქმედებას. ამასთან, პეკინის მიზანი არსებული საერთაშორისო წესრიგის სრული უარყოფა არ არის, იგი უფრო შერჩევითი რევიზიის პოლიტიკას ატარებს, რომლის ფარგლებშიც ინარჩუნებს იმ ინსტიტუტებსა და ნორმებს, რომლებიც მის ინტერესებს ემსახურება, ხოლო ცდილობს შეცვალოს ან გარდაქმნას ის ელემენტები, რომლებიც მისი მზარდი სტატუსისა და საერთაშორისო როლის შეზღუდვად მიაჩნია . საერთაშორისო ნორმები კვლავ გამოიყენება, თუმცა მათი ინტერპრეტაცია და გამოყენება ხშირად ემსახურება ჩინეთის სტრატეგიულ მიზნებს. ამგვარი მიდგომა ასახავს იმ ხედვას, რომლის მიხედვით წესრიგი არ არის სტატიკური მოცემულობა, არამედ ცვალებადი სტრუქტურა, სადაც ცენტრალური ძალა ახდენს ნორმების გარდაქმნას პრაქტიკის მეშვეობით (Qin, 2018). სი ძინპინის პერიოდში სინოცენტრიზმი განსაკუთრებით ნათლად აისახა კონკრეტულ საგარეო პოლიტიკურ ინიციატივებში, რომლებიც სცდება დისკურსულ და თეორიულ ჩარჩოს და გადადის პრაქტიკული მოქმედების დონეზე. ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან მაგალითად შეიძლება ჩაითვალოს „სარტყლისა და გზის ინიციატივა“, რომელიც ოფიციალურად ეკონომიკური თანამშრომლობისა და კავშირების

გაღრმავების პროექტად არის წარმოდგენილი. პრაქტიკაში ეს ინიციატივა ქმნის ფართო ინფრასტრუქტურულ და ფინანსურ ქსელს, სადაც ჩინეთი ფუნქციონირებს როგორც ცენტრალური კოორდინატორი. პარტნიორი ქვეყნები ამ ქსელში ერთვებიან განსხვავებული ინტერესებით, თუმცა თავად ქსელის ლოგიკა წინასწარ განსაზღვრავს მოქმედების ფარგლებს. ამგვარი ურთიერთობები ქმნის მდგომარეობას, სადაც ჩინეთი არა მხოლოდ ერთ-ერთი მონაწილეა, არამედ პროცესის ცენტრალური განმსაზღვრელი. ინსტიტუციურ დონეზე მსგავსი ტენდენცია ვლინდება იმაში, თუ როგორ იყენებს ჩინეთი ახალ და არსებულ ორგანიზაციებს საკუთარი ხედვის გასავრცელებლად. საერთაშორისო ინსტიტუტები ამ ეტაპზე აღარ არის მხოლოდ პლატფორმა მონაწილეობისათვის, ისინი თანდათან იქცევა სივრცედ, სადაც ჩინეთი ცდილობს წესების ინტერპრეტაციასა და პრაქტიკის გარდაქმნას. ეს არ ნიშნავს ღია კონფრონტაციას არსებულ წესრიგთან, თუმცა აჩვენებს მცდელობას, წესრიგის შიგნით შეიქმნას ისეთი მექანიზმები, რომლებიც უკეთ შეესაბამება ჩინეთის ინტერესებსა და თვითაღქმას (Friend, 2018).

რეგიონულ გარემოში ეს ცვლილება განსაკუთრებით თვალსაჩინოა აზიის სივრცეში, სადაც ჩინეთის ეკონომიკური წონა და პოლიტიკური აქტიურობა თანდათან აყალიბებს ურთიერთობათა ახალ ნორმებს. მეზობელი სახელმწიფოები სულ უფრო ხშირად აწყდებიან რეალობას, სადაც საგარეო პოლიტიკის დაგეგმვა შეუძლებელია ჩინეთის პოზიციის გათვალისწინების გარეშე. მიუხედავად იმისა, რომ ოფიციალური რიტორიკა კვლავ ეფუძნება თანასწორობასა და ურთიერთსარგებელს, პრაქტიკაში გადაწყვეტილებების მიღების პროცესი სულ უფრო მეტად ასიმეტრიულ ხასიათს იძენს. სუვერენიტეტის საკითხებში ამ ეტაპზე ქვეყნები კიდევ უფრო მკაფიო ხდება. ტაივანის, ჰონგ-კონგისა და სამხრეთ ჩინეთის ზღვის საკითხებში ჩინეთი ნაკლებად ტოვებს სივრცეს ბუნდოვანი ინტერპრეტაციებისთვის. ადმინისტრაციული ზომები, სამართლებრივი არგუმენტები და ძალის დემონსტრირების ელემენტები გამოიყენება არა ერთჯერადი ზეწოლის მიზნით, არამედ გრძელვადიანი რეალობის შესაქმნელად. ამ მიდგომაში იკითხება წარმოდგენა, რომლის მიხედვით ცენტრალური პოლიტიკური ავტორიტეტის საკითხები დგას საერთაშორისო დისკუსიებზე მაღლა და არ ექვემდებარება გარე არბიტრაჟს (Qin, 2018). განვითარებად ქვეყნებთან ურთიერთობებში ჩინეთის როლი ამ ეტაპზე კიდევ უფრო ფართოვდება. ეკონომიკური თანამშრომლობა, ტექნოლოგიური ტრანსფერი და ინფრასტრუქტურული ინვესტიციები თანდათან ქმნის ურთიერთდამოკიდებულების ქსელს რასაც ემატება ასევე საერთო ანტი-იმპერიალისტურ წარსულსა და ყოფილი კოლონიალისტური ქვეყნების ალტერნატივად, მაგალიტად აფრიკაში, რაც განსაზღვრავს ჩინეთის პოზიციას, როგორც სტაბილურ და მუდმივ პარტნიორად (Park, 2015). ამ ურთიერთობებში იშვიათად ფიქსირდება ღია იერარქიული მოთხოვნები, თუმცა თავად თანამშრომლობის სტრუქტურა ქმნის ისეთ გარემოს, სადაც ჩინეთი ფუნქციონირებს როგორც პროცესების კოორდინატორი და არა უბრალოდ ერთ-ერთი პარტნიორი (Wong K.-H., 2018).

ამ პროცესების პარალელურად ჩინეთისთვის მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა საერთაშორისო გარემოს ცვლილებამ, განსაკუთრებით შეერთებული შტატების საგარეო პოლიტიკის არასტაბილურმა დინამიკამ დონალდ ტრამპის პირველი ადმინისტრაციის პერიოდში. ამერიკის საგარეო პოლიტიკა ამ ეტაპზე ხასიათდებოდა/ხასიათდება ხშირი პოზიციური ცვლილებებით,

ინსტიტუციური ჩარჩოების მიმართ სკეპტიკური დამოკიდებულებით და მრავალმხრივი შეთანხმებებისადმი უნდობლობით, მათ შორის ისეთების, რომელიც ეხება სტრატეგიულ მოკავშირეებს. ასეთი ქცევა ასუსტებს აშშ-ის როგორც პროგნოზირებადი ლიდერის როლს და ქმნის გაურკვევლობას როგორც მოკავშირეებში, ისე კონკურენტებში. ჩინეთისთვის ეს ვითარება არ აღიქმება მხოლოდ როგორც დროებითი დიპლომატიური რყევა, არამედ როგორც სტრუქტურული შესაძლებლობა საკუთარი პოზიციის გასაძლიერებლად საერთაშორისო სისტემაში.

ტრამპის ადმინისტრაციის მიერ მრავალმხრივი ფორმატებისგან დისტანცირება, მათ შორის საერთაშორისო სავაჭრო და კლიმატური შეთანხმებებისადმი უარყოფითი დამოკიდებულება, ქმნიდა ვაკუუმს გლობალურ მმართველობაში. ჩინეთი ამ ვაკუუმს ეტაპობრივად ავსებდა აქტიური დიპლომატიური ჩართულობითა და საკუთარი ინიციატივების წინ წამოწევით. მიუხედავად იმისა, რომ პეკინი იშვიათად აცხადებდა საკუთარ თავს ლიბერალური წესრიგის დამცველად, პრაქტიკაში იგი სულ უფრო ხშირად გამოდიოდა როგორც სტაბილურობისა და უწყვეტობის მხარდამჭერი აქტორი, რაც ზრდიდა მის საერთაშორისო წონას იმ პირობებში, სადაც ამერიკული დიპლომატია აღიქმებოდა როგორც (Friend, 2018).

სავაჭრო ომის კონტექსტშიც აშშ-ის არასტაბილურმა პოლიტიკამ ორმაგი ეფექტი მოახდინა. ერთი მხრივ, ტარიფებმა და ეკონომიკურმა ზეწოლამ გაამწვავა ჩინეთ-ამერიკის ურთიერთობები, თუმცა, მეორე მხრივ, ამ დაპირისპირებამ დააჩქარა ჩინეთის მცდელობები ეკონომიკური დივერსიფიკაციის, რეგიონული პარტნიორობების გაღრმავებისა და ალტერნატიული ინსტიტუციური მექანიზმების გაძლიერების მიმართულებით. შედეგად, ჩინეთის საგარეო ეკონომიკური პოლიტიკა კიდევ უფრო მჭიდროდ დაუკავშირდა გრძელვადიან სტრატეგიას, რომელიც მიზნად ისახავდა დამოკიდებულების შემცირებას ერთ კონკრეტულ გლობალურ ცენტრზე, რის შედეგადაც თუ 2000 წელს ჩინეთი იყო მხოლოდ 33 ქვეყნის ტოპ პირველი სავაჭრო პარტნიორი, რაშიც დიდი უპირატესობით ჯაბდინა ამერიკა 163 ქვეყნის რიცხვით 2025 წელს 180 გრადუსიანი ცვლილება ვნახეთ სადაც ჩინეთი გახდა მსოფლიოს 145 ქვეყნის ფაქტობრივად ორი მესამედის ყველაზე დიდი სავაჭრო პარტნიორი (Cohen, 2026). ამერიკის დიპლომატიური ტონის ცვლილებამ ასევე იმოქმედა ჩინეთის შესაძლებლობაზე, საკუთარი საგარეო პოლიტიკა წარმოეჩინა როგორც რაციონალური და პროგნოზირებადი ამას ეხმიანება Gallup-ის მიერ ჩატარებული 2025 წელის კვლევა, რის თანახმადაც განსაკუთრებით ტრამპის პირველი და მეორე ვადის პერიოდში ამერიკის რეიტინში მსოფლიოში მკვეთრად დაეცა, განსაკუთრებით მის მოკავშირე ნატოს წევრ სახელმწიფოებში (Julie Ray, 2026) . მაშინ, როდესაც ვაშინგტონი ხშირად მიმართავდა ტრამპის ერთპიროვნულ გადაწყვეტილებებსა და მოკლევადიან გათვლებს, პეკინი ხაზს უსვამდა თანმიმდევრულობას, ეტაპობრივობასა და ისტორიულ პასუხისმგებლობას. ეს კონტრასტი განსაკუთრებით შესამჩნევი გახდა საერთაშორისო აუდიტორიისთვის და აძლიერებდა ჩინეთის იმიჯს როგორც ძალის, რომელიც მოქმედებს გრძელვადიანი ხედვით და არა სიტუაციური იმპულსებით (Qin, 2018). ამ კონტექსტში სინოცენტრიზმი სი ძინპინის ეპოქაში კიდევ უფრო მყარდება როგორც საგარეო პოლიტიკის ჩარჩო. ამერიკული არასტაბილურობა არ ქმნიდა მხოლოდ ტაქტიკურ უპირატესობას ჩინეთისთვის, იგი აძლიერებდა იმ არგუმენტს, რომ საერთაშორისო წესრიგი არარ უნდა ეფუძნებოდეს ერთ ცენტრს და საჭიროებს ალტერნატიულ

ძალთა კონფიგურაციას. ჩინეთი ამ პროცესში საკუთარ თავს სულ უფრო ხშირად წარმოაჩენდა არა როგორც არსებული წესრიგის დამანგრეველს, არამედ როგორც ძალას, რომელიც ბუნებრივად იკავებს ცენტრალურ ადგილს გლობალურ პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ქსელებში, განსაკუთრებით იმ პირობებში, სადაც ტრადიციული ლიდერის ქცევა არათანმიმდევრული და პროგნოზირებადობისგან დაცლილი ხდება (Zhang, 2019).

დასკვნა

ზემოთ აღნიშნულულად გამომდინარე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ჩინეთის საგარეო პოლიტიკის ევოლუცია აჩვენებს მისი გაგების შეუძლებლობაზე მხოლოდ ძალთა ბალანსის, ეკონომიკური ინტერესების ან ლიდერთა ინდივიდუალური გადაწყვეტილებების საფუძველზე. ჩინეთის საერთაშორისო ქცევა ისტორიულად ეფუძნება ისეთ თვითაღქმას, რომელიც სახელმწიფოს აღიქვამს არა უბრალოდ ერთ-ერთ აქტორად საერთაშორისო სისტემაში, არამედ ცენტრალურ პოლიტიკურ და კულტურულ ერთეულად. სინოცენტრიზმი ამ კონტექსტში არ წარმოადგენს სტატიკურ ან მონოლითურ იდეოლოგიას, იგი არის ტრანსფორმირებადი ლოგიკა, რომელიც სხვადასხვა ეპოქაში განსხვავებულ ფორმებს იღებს და სხვადასხვა ინსტიტუციურ თუ დისკურსულ ჩარჩოში ინტეგრირდება. იმპერიული ჩინეთის იერარქიული მსოფლიო წესრიგი და ტიანსიას კონცეფცია ქმნიდა წარმოდგენას, სადაც საერთაშორისო ურთიერთობები არ ეფუძნებოდა სუვერენულ თანასწორობას, არამედ ცენტრალურობისა და პერიფერიის ურთიერთობას. მიუხედავად იმისა, რომ ეს სისტემა ისტორიულად დაიშალა, მისი ძირითადი ინტელექტუალური და კულტურული ლოგიკა სრულად არ გაქრა. რესპუბლიკურ და შემდგომ მაო ძედუნის ეპოქაში სინოცენტრიზმი გარდაიქმნა ახალი იდეოლოგიური ენით, თუმცა ჩინეთის ქცევა კვლავ გამოხატავდა დამოუკიდებელი ცენტრის ლოგიკას, რომელიც სკეპტიკურად ეკიდებოდა გარე ძალების მიერ ნაკარნახებ წესრიგს. დენგ სიაოპინის პერიოდში ჩინეთის საგარეო პოლიტიკა გადავიდა პრაგმატიზმისა და სტრატეგიული შეკავების ფაზაში, თუმცა ეს ცვლილება არ ნიშნავდა სინოცენტრიზმის უარყოფას. პირიქით, იგი წარმოადგენდა მისი ადაპტაციის ფორმას საერთაშორისო გარემოს ახალ პირობებში. ძიან ძემინისა და ჰუ ძინტაოს ეპოქებში ეს მიდგომა კიდევ უფრო გაღრმავდა ინსტიტუციური ინტეგრაციის, ეკონომიკური ცენტრალიზაციისა და რეგიონული ასიმეტრიების გზით, რაც თანდათან ამყარებდა ჩინეთის პოზიციას როგორც გარდაუვალ აქტორს გლობალურ და რეგიონულ პროცესებში. სი ძინპინის ხელისუფლებაში მოსვლასთან ერთად სინოცენტრიზმი უფრო ხილულ და დეკლარირებულ ფორმებს იძენს. ჩინეთის საგარეო პოლიტიკა აღარ შემოიფარგლება მხოლოდ გარემოსთან ადაპტაციით და იწყებს საერთაშორისო წესრიგზე აქტიურ ზემოქმედებას. „ეროვნული აღორძინების“ დისკურსი, გლობალური და რეგიონული ინიციატივები, ინსტიტუციური ალტერნატივების შექმნა და სუვერენიტეტის საკითხებზე მკაცრი პოზიცია ასახავს იმ ხედვას, რომლის მიხედვით ჩინეთი საკუთარ ცენტრალურობას აღიქვამს როგორც ისტორიულად გამართლებულ და სტრუქტურულად გარდაუვალ მოვლენას. ამ პროცესში ტიანსიას ლოგიკა არ გვხვდება როგორც პირდაპირი დოქტრინა, თუმცა იგი აშკარად იკითხება წესრიგის, ცენტრალური კოორდინაციისა და იერარქიული ურთიერთობების თანამედროვე პრაქტიკაში. ამავე დროს, საერთაშორისო გარემოს ცვლილება, განსაკუთრებით შეერთებული შტატების საგარეო პოლიტიკის არათანმიმდევრულობა, ქმნის პირობებს, სადაც ჩინეთის მიერ

შეთავაზებული ალტერნატიული წესრიგის ელემენტები უფრო მიმზიდველი ხდება სხვადასხვა აქტორისთვის. ეს არ ნიშნავს არსებული საერთაშორისო სისტემის სრულ დემონტაჟს, თუმცა მიუთითებს ძალთა კონფიგურაციის ცვლილებაზე, სადაც ჩინეთი სულ უფრო მეტად ცდილობს საკუთარი ისტორიული თვითაღქმისა და თანამედროვე შესაძლებლობების სინთეზს.

საბოლოოდ, ჩინეთის საგარეო პოლიტიკის ანალიზი სინოცენტრიზმის კონცეპტუალური ჩარჩოს გათვალისწინებით გვაძლევს საშუალებას, უკეთ გავიგოთ არა მხოლოდ ჩინეთის ქცევის კონკრეტული მაგალითები, არამედ ის ღრმა ლოგიკა, რომელიც ამ ქცევებს ერთმანეთთან აკავშირებს. სი ძინპინის პერიოდში ეს ლოგიკა სულ უფრო მეტად იძენს ნორმატიულ გამოხატულებას ისეთ კონცეფციებში, როგორიცაა ტიანსია, რომელიც საერთაშორისო წესრიგს აღიქვამს არა როგორც თანასწორ სახელმწიფოთა მექანიკურ ერთობლიობას, არამედ როგორც ურთიერთდაკავშირებულ სივრცეს, სადაც წესრიგი, სტაბილურობა და კოორდინაცია ცენტრალური ძალის ირგვლივ ორგანიზდება. ამგვარად, ჩინეთის საერთაშორისო როლის ტრანსფორმაცია წარმოადგენს არა შემთხვევით გადახვევას, არამედ ხანგრძლივი ისტორიული პროცესის გაგრძელებას, რომელიც თანამედროვე პირობებში ახალ, უფრო აქტიურ და სისტემურ ფორმებს იძენს.

ბიბლიოგრაფია:

1. Callahan, W. A. (2004). *National insecurities: Humiliation, salvation, and Chinese nationalism*.
2. Callahan, W. A. (2016). China's "Asia Dream": The brics think-tank network and the future of international relations. *Asian Journal of Comparative Politics*, 226-243.
3. Chu, S. (2010). Whither Chinese IR? The Sinocentric subject and the paradox of Tianxia-ism. *Institute of Asian Studies, German Institute of Global and Area Studies*.
4. Cohen, G. (2026, May 15). *China vs. America: Who the World Trades With Most*. Retrieved from visualcapitalist.com: <https://www.visualcapitalist.com/mapped-chinas-global-trade-takeover/>
5. Fairbank, J. K. (1968). *The Chinese World Order: Traditional China's Foreign Relations*. Harvard University Press.
6. Forsby, A. B. (2011). An End to Harmony? The Rise of a Sino-Centric China. *Danish Institute for International Studies*.
7. Garcia, M. P. (2014). *From Eurocentrism to Sinocentrism: The New Challenges in Global History*. European Journal of Scientific Research.
8. Gonçalves, A. M. (n.d.). Foreign Policy of People's Republic of China under Deng, Jiang and Hu: a conservative trend. *Centro Argentino de Estudios Internacionales*.
9. GUO, Y. (2008). China's first encounter with the West: Sinocentrism vs. logocentrism in translation.
10. Huang, J. (2017). Xi Jinping's Taiwan Policy Boxing Taiwan In with the One-China Framework. *University of California Press*.
11. jacques, m. (2009). *When China Rules the World: The End of the Western World and the Birth of a New Global Order*. Penguin Books.
12. Johnston, A. I. (1995). *Cultural Realism: Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History*. Princeton University Press.
13. Julie Ray, B. V. (2026, April 3). *China Edges Past U.S. in Global Approval Ratings*. Retrieved from Gallup.com: <https://news.gallup.com/poll/707945/china-edges-past-global-approval-ratings.aspx?>
14. Keith, R. C. (2018). *Deng Xiaoping and China's Foreign Policy*. Routledge.

15. Lin, D. (2022). "One China" and the Cross-Taiwan Strait commitment problem. *The China Quarterly*.
16. Park, J. (2015). Is the Chinese Government's Increase in Development Co-operation with Africa the Revival of Sinocentrism? *Geopolitics*, 20:3, 626-644.
17. Peng, L. (2018). Chinese IR Sino-centrism tradition and its influence on the Chinese School Movement. *The Pacific Review*.
18. Pye, L. W. (1990). China: Erratic state, frustrated society. *Foreign Affairs*, 56-74.
19. QIN, Y. (2016). A Relational Theory of World Politics. *International Studies Review*.
20. Thayer, J. M. (2018). *ow China sees the world: Han-centrism and the balance of power in international politics*. Potomac Books.
21. Tingyang, Z. (2021). *All under Heaven, The tianxia system for a possible World order*. University of California Press.
22. Wendt, A. (1992). Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics.
23. Wong, A. K. (2018). Including China? Postcolonial Hong Kong, Sinophone Studies, and the Gendered Geopolitics of China-centrism. *International Journal of Postcolonial Studies*.
24. Wong, K.-H. (2018). ANALYSIS OF CHINESE NARRATIVE OF WORLD ORDER AND FOREIGN POLICY: IS CHINA A REVISIONIST OR REFORMIST POWER?
25. Xuetong, Y. (2011). *ANCIENT CHINESE THOUGHT, MODERN CHINESE POWER*. Princeton University Press.
26. Zhang, B. (2010). Chinese Foreign Policy in Transition: Trends and Implications. *Journal of Current Chinese Affairs*, 39-68.
27. ZHANG, J. Y.-S. (1999). Chinese Foreign Relation Strategies Under Mao and Deng: A Systematic and Comparative Analysis. *Philippine Journal of Third World Studies*.
28. Zhao, T. (2006). Rethinking Empire from a Chinese Concept 'All-under-Heaven' (Tian-xia, 天下). *Social Sciences in China*, 29-41.
29. Zheng, W. (2012). Never Forget National Humiliation: Historical Memory in Chinese Politics and Foreign Relations. *Columbia University Press*.
30. ZHIMIN, C. (2005). Nationalism, Internationalism and Chinese Foreign Policy. *Journal of Contemporary China*.

The Inertia of Tradition in the Era of Modernization: The Influence of Sinocentrism on Chinese Foreign Policy (From Deng Xiaoping to Xi Jinping)

Shalva Chikhladze

MA, Department of Sinology, Assistant Professor

Georgian International University GIU

Shalva.chikhladze@giu.edu.ge

Irakli Ioseliani

BA, Political Scientist

Tbilisi State University

irakli.ioseliani558@sps.tsu.edu.ge

<https://doi.org/10.61950/giu.4.2026.12145>

Abstract

The present study analyzes the influence of Sinocentrism, understood as a resilient civilizational self perception and cognitive matrix, on the evolution of the foreign policy of the People's Republic of China from the reforms of Deng Xiaoping to the rule of Xi Jinping. Drawing on the social constructivist paradigm, the paper approaches China not as a classical Westphalian nation-state, but as a “civilization-state, whose international behavior is shaped by a sense of historical centrality, the collective trauma of the “Century of Humiliation,” and the aspiration to restore historical justice.

The central finding of the study is the operationalization of Sinocentrism through three analytical dimensions: epistemic superiority, normative autonomy, and institutional alternatives. These dimensions are used to assess the transformation of China's foreign policy doctrines across different historical periods:

During the era of Deng Xiaoping, Sinocentrism was transformed into “strategic restraint” and the preservation of national autonomy.

During the periods of Jiang Zemin and Hu Jintao, it manifested itself through integration into global institutions, particularly the WTO, and the development of regional asymmetries through frameworks such as ASEAN and the SCO.

Under Xi Jinping, Sinocentrism acquired a more explicit normative and discursive character through the concept of “national rejuvenation” and global initiatives such as the Belt and Road Initiative (BRI).

The study concludes that contemporary Chinese foreign policy does not represent merely an adaptation to the international system, but rather constitutes a continuation of a long-term historical process in which Beijing seeks to synthesize its historical self perception with its growing capabilities in order to establish elements of a centralized and alternative international order.

Keywords: Sinocentrism, Chinese foreign policy, civilization-state, Deng Xiaoping, Xi Jinping, constructivism, Belt and Road Initiative.

Introduction

In the 21st century, the People's Republic of China has emerged as one of the most important actors in the international system. The country's economic rise, growing diplomatic activity, and global scale initiatives have significantly increased interest in the factors that shape and determine the formation and development of Chinese foreign policy. Contemporary international processes demonstrate that explaining China's foreign behavior solely through its economic capabilities and the distribution of power is no longer sufficient, as the state's international actions are often rooted in a longer historical experience and distinctive forms of political self perception (Forsby, 2011). The significance of this issue is further reinforced by the fact that Chinese political discourse actively draws upon historical narratives and the country's centuries-long experience when justifying contemporary foreign policy. The memory of the „Century of Humiliation,” the idea of state continuity, and the perception of China's distinctive historical role holds an important place both in official rhetoric and in practical foreign policy decision making. As Zheng Wang notes, historical memory for contemporary China is not merely an interpretation of the past, but also functions as a political resource that influences the state's foreign policy priorities and international behavior (Zheng, 2012). Although contemporary literature extensively examines China's economic rise and its impact on the international system, comparatively less attention has been shown to how China's historical self perception and transformations in its identity have shaped the evolution of its foreign policy from the period of Deng Xiaoping's reforms to the rule of Xi Jinping. Examining this issue makes it possible to provide a more comprehensive explanation of the logic underlying China's international behavior and to assess the factors shaping its foreign policy amid the country's growing international role (Forsby, 2011) (jacques, 2009).

The analysis of the foreign policy of the People's Republic of China and the factors influencing it solely through material categories, such as the military balance or economic interests, is incomplete and often leads to superficial conclusions. In this context, it is more appropriate to focus on non-material factors that have a significant influence on the policy making process. The constructivist paradigm of international relations provides a framework according to which the behavior of states is primarily shaped by their socially constructed identities, cultural codes, and internal perceptions (Wendt, 1992). In China's case, foreign policy activity is not merely a rational pursuit of security, economic modernization, or military power, but also an attempt to realize its own identity and restore the historical role that the country has been deprived of for centuries. China, in essence, does not represent a classical Western nation-state, whose behavior can be explained solely through the rules of the Westphalian system. As Lucian Pye famously formulated, China is “a civilization pretending to be a nation-state” (Pye, 1990, გვ. 58). As a “civilization-state,” China possesses a deeply rooted Sinocentric self-perception, an identity that positions it as the center of the world, the “Middle Kingdom” (*Zhongguo*). For centuries, this strategic culture shaped a normative order in which the outside world was perceived not as a community of equal partners, but as a cultural and political periphery (Johnston, 1995). From a constructivist perspective, however, China's contemporary identity is characterized by a dual nature: it is situated between a perception of historical

greatness and a profound psychological trauma. The “Century of Humiliation” (*Bainian Guochi*, 百年国耻) of the 19th and 20th centuries, during which China was subjected to territorial encroachment and political domination by Western imperial powers and Japan, brought about a profound transformation in Chinese collective consciousness (Wang, 2012). For a civilization possessing a Sinocentric identity, this was not merely a geopolitical defeat, but an ontological catastrophe, the disruption of what was perceived as the natural order of the world (Callahan, 2004). The trauma was so profound that it destabilized an imperial system with thousands of years of history and contributed to the emergence of the republic. Accordingly, contemporary Beijing’s foreign policy and its aspiration for global leadership, which Xi Jinping describes as the “great rejuvenation of the Chinese nation” (*Zhonghua Minzu Weida Fuxing*, 中华民族伟大复兴) can be understood as an attempt to compensate for this historical trauma. China operates under the perception that its current rise in the international system does not represent the acquisition of a new status, but rather the restoration of historical justice and the return to its natural and central position. To a certain extent, Beijing remains “captive” to its own narratives and Sinocentric identity, which suggest that China can never be merely one of several great powers on the international stage, rather, it must serve as the normative and civilizational axis of the system.

Taking background in to consideration, the aim of this article is to analyze the influence of Sinocentrism on the evolution of Chinese foreign policy from the period of Deng Xiaoping to the rule of Xi Jinping and to demonstrate how it was transformed and manifested itself in the foreign-policy doctrines and practices of different leaders.

This objective gives rise to the following main research questions:

1. **How was Sinocentrism reflected in Deng Xiaoping’s concept of “strategic restraint”?**
2. **In what forms did it manifest itself through institutional integration and regional asymmetries during the periods of Jiang Zemin and Hu Jintao?**
3. **Through what mechanisms did it acquire an explicit normative and institutional form under Xi Jinping through the concept of “national rejuvenation” and global initiatives?**

To answer these questions, the article reviews the theoretical foundations of Sinocentrism and analyzes its manifestations across different historical stages of Chinese foreign policy: the periods of Deng Xiaoping, Jiang Zemin, Hu Jintao, and Xi Jinping. The study is based on the social constructivist paradigm and employs historical-comparative analysis, discourse analysis, and causal process tracing (*Process Tracing*). Sinocentrism is operationalized as an analytical framework through three dimensions epistemic superiority, normative autonomy, and institutional alternatives, which are used to assess Chinese foreign policy doctrines and practices from Deng Xiaoping to Xi Jinping.

The study proceeds from the assumption that, despite transformations in its forms of expression, Sinocentrism remained one of the important identity-based foundations of Chinese foreign policy from the period of Deng Xiaoping to the rule of Xi Jinping, manifesting itself in different forms under different leaders in accordance with the prevailing political and international environment.

Conceptualization of Sinocentrism Historical and Contemporary Perspectives

1. Conceptualization of Sinocentrism: Theoretical and Analytical Framework

In scholarly discussions of the phenomenon of Sinocentrism, it is essential to establish a conceptualization of the term in order to avoid politicized or otherwise reductive interpretations and to facilitate its operationalization throughout the research process. For the purposes of this study, Sinocentrism is defined not as an official ideological doctrine pragmatically employed by Beijing, but as an analytical category describing a resilient, long term civilizational self perception and cognitive matrix. According to this sociocultural self perception, China occupies the structural, moral, and historical center of a legitimate international order and is not merely one sovereign state among equals within a Westphalian, egalitarian system. This approach should not be equated with classical Western imperialism or crude geopolitical hegemonism. Rather, it is based on the fundamental assumption that the status of external actors, international legitimacy, and even the degree of development or modernization are properly assessed and validated in relation to Chinese civilizational standards. Understood in this way, Sinocentrism functions as a resilient cultural disposition, a form of social predisposition that has taken different institutional forms across different historical periods, ranging from the traditional imperial tributary system (中华朝贡体系) to the contemporary state discourse of “national rejuvenation” (中华民族伟大复兴). Drawing upon a rich civilizational and intellectual tradition, the contemporary Chinese state has gradually sought to offer the international community its own alternative model of modernization and development. This process is aimed not at mechanically copying the Western system, but at achieving international recognition and epistemic legitimation of a development paradigm characterized by Chinese particularity on the global stage.

Historical Perspective: From Cosmological Order to an Analytical Model

From a historical perspective, Sinocentrism was constructed around a cluster of interconnected ideas and symbols:

1. **“Zhongguo” (中国):** The „Middle Kingdom,” a concept that denoted not only a geographic center but also a cultural center.
2. **“Tianming” (天命):** The „Mandate of Heaven,” which granted the ruler moral legitimacy.
3. **Binary opposition:** A strict civilizational distinction between *Wenming* (文明, „civilized”) and the external „barbarians” (*Yi/Man/Rong/Di*), with the latter understood as subjects of cultural assimilation.

Within this context, the concept of **“Tianxia” (天下, „all under heaven”)** is frequently reintroduced into contemporary discourse. For the sake of academic precision, however, it is important to note that *Tianxia* is primarily a philosophical concept and a later academic reconstruction, revitalized most influentially by philosopher Zhao Tingyang’s work in 2005, rather than a term that the imperial or contemporary Chinese state has ever officially employed as a normative foreign-policy doctrine (Zhao, 2006).

In Western Sinology, John King Fairbank and his followers employed Sinocentrism as an analytical lens through which to describe the traditional East Asian order (Fairbank, 1968). According to the Fairbankian model, this order was highly hierarchical and non-egalitarian, with status calibrated according to cultural and geographic proximity to the center, the imperial core. Its underlying premise was the axiomatic assumption of Chinese moral and cultural superiority. Accordingly, Sinocentrism constitutes a scholarly interpretive framework for analyzing historical practices rather than a political slogan that Beijing has ever explicitly declared as an official doctrine.

3.The Contemporary Era: The Civilization-State and Foreign-Policy Narratives

The dramatic interruption of China's historical centrality during the twentieth century is portrayed in the official historiography of the Chinese Communist Party (CCP) not as an evolutionary inevitability, but as a historical anomaly, the "Century of Humiliation" (百年国耻, 1839–1949) (Wang, 2012). Overcoming this cognitive trauma is precisely what Xi Jinping's declared projects of the "Chinese Dream" (中国梦) and „Great National Rejuvenation" (伟大复兴) seek to accomplish. Unlike the philosophical abstraction of *Tianxia*, the latter represents an active and politically binding state doctrine.

The concept of the „civilization-state," developed prominently by Martin Jacques, provides a theoretical explanation of the cultural dimension of this phenomenon (Jacques, 2009). Jacques argues that China's sense of cultural continuity, uniqueness, and structural centrality significantly predates the European model of the modern nation-state. The geopolitical weakness experienced during the 19th and 20th centuries temporarily suppressed this perception but failed to fully deconstruct it.

In contemporary foreign-policy discourse, this resilient civilizational self-perception re-emerges in official formulations such as the **"Community with a Shared Future for Mankind"**. An important conceptual distinction can be made between its internal and external representations (Callahan, 2016):

- **On international platforms (e.g. the United Nations):** The concept is positioned as an inclusive, multilateral, and universally applicable principle consistent with broadly shared liberal norms.
- **Within domestic party discourse:** Xi Jinping has directly connected the concept to traditional Sinocentric aspirations of "universal harmony" and the idea of "all under heaven as one family" (*Tianxia Yijia* — 天下一家). At forums organized by the Chinese Communist Party, the project is presented as a phenomenon derived specifically from Chinese civilizational wisdom, offering an alternative, Beijing-centered form of stability in response to global disorder.

4. Operationalization Framework for the Study

To measure and operationalize Sinocentrism in this study, the phenomenon is divided into three principal dimensions. The following framework summarizes the relevant indicators:

Analytical Dimension	Operationalization Indicators and Manifestations
1.Epistemic Superiority	Narratives emphasizing the uniqueness of the Chinese development model (e.g. “Chinese modernization”) and its perceived advantages compared with the Western model.
2. Normative Autonomy	Rejection of Western universalism (human rights, liberal democracy) and the international legitimation of China’s own value standards.
3. Institutional Alternatives	The reinvention of traditional moral and structural leadership through new global initiatives (e.g. BRI - Belt and Road Initiative, GDI - Global Development Initiative, GSI - Global Security Initiative).

Main Part

During the era of reform and opening up, the formation of China’s foreign policy took place under conditions in which economic development and integration into the international system gradually became important foundations of foreign policy. The initiation of reforms contributed to the expansion of China’s economic capabilities and to the country’s increasingly active participation in international relations. Alongside this process, China gradually transitioned from a relatively isolated state into an active participant in the international system (Zhang, 2010). The expansion of China’s engagement with the international system became particularly evident at the institutional level. China’s participation in international organizations and multilateral agreements increased, making its interaction with international institutions more active. During the reform and opening up period, China gradually adapted its domestic institutions to international regimes, norms, and standards(QIN, 2016). Alongside the growth of its economic capabilities, China’s regional and international engagement also expanded. Participation in regional cooperation frameworks became particularly important, including the deepening of relations with ASEAN. At the same time, the growth of Chinese diplomatic activity was reflected in its hosting of international and regional meetings and its more active use of multilateral formats (Zhang, 2010). During the same period, economic cooperation gradually extended beyond purely trade relations to include development assistance, infrastructure projects, and technical cooperation. This became particularly evident in China’s relations with developing countries, where economic cooperation emerged as one of the practical means through which China expanded its international influence (Park, 2015). Thus, during the reform and opening up period, the growth of China’s economic capabilities, the expansion of its engagement with international institutions, and the deepening of regional relations laid the foundations for the subsequent expansion of the country’s foreign policy. Through this process, China’s international role gradually increased, creating the conditions for emergence of more confident foreign policy at a later stage.

The Deng Xiaoping Period: Reforms and Opening Up policy, and the Transformation of Sinocentrism

To understand the transformation of Chinese foreign policy, it is essential to consider the historical context in which Deng Xiaoping's reforms emerged. During Mao Zedong's rule, foreign policy was largely determined by the logic of national security, the protection of sovereignty, and ideological competition. However, during the final years of Mao's leadership, particularly during the normalization of relations with the United States and growing tensions with the Soviet Union, signs of a more pragmatic approach had already begun to emerge in foreign policy. Nevertheless, economic backwardness and the consequences of the Cultural Revolution demonstrated that the existing model could no longer properly respond to the country's developmental needs, creating the necessity for a new foreign policy strategy (ZHANG, 1999). Under these conditions, Deng Xiaoping placed foreign policy at the service of economic modernization. Following the Third Plenum of 1978, the policy of reform and opening up identified economic strengthening as the country's primary development priority, while foreign policy was tasked with creating an international environment beneficial to this process. This vision was reflected in the concept of an **"independent foreign policy of peace,"** which was based on the principles of peaceful coexistence, state sovereignty, independence, and distancing from military political blocs. Deng's strategic thinking was centered on the idea of "peace and development," which subsequently became the foundation of a new direction in Chinese foreign policy (Keith, 2018). Deng Xiaoping's foreign policy vision was first and foremost reflected in China's gradual integration into the international economic system. Within the framework of reform and opening up, foreign relations became directly connected to the country's domestic economic modernization. To achieve this objective, China actively sought to attract foreign investment, expand technological cooperation, and deepen economic ties with both developed and developing states. Thus, foreign policy was no longer merely an instrument of security and ideological competition, it became one of the principal mechanisms for facilitating economic development (ZHANG, 1999). Within this process, the political significance of Sinocentrism did not disappear entirely, although its form of expression changed. During the Deng period, China no longer sought to express its centrality through the direct restoration of the old imperial hierarchy. Instead, it became more closely associated with the ideas of national strengthening, political autonomy, and the independent determination of China's own path of development. Accordingly, the adoption of Western technology, capital, and expertise did not imply convergence with the Western political model. During the reform and opening up period, China's identity was transformed from that of a revolutionary state toward that of a state participating in the international community, while the preservation of its own identity and independent development path remained important (QIN, 2016). At the same time, the function of Party ideology also changed: its role in revolutionary mobilization declined, while it increasingly became oriented toward legitimizing modernization and development, reflected in the principle of **"seeking truth from facts."** Thus, during the Deng period, Sinocentrism primarily manifested itself at the political and identity levels through the preservation of national autonomy, an independent path of modernization, and the maintenance of China's political system. These elements subsequently provided the foundation for the expansion of China's international capabilities.

Alongside economic openness, China sought to preserve independence of its foreign policy. The Deng administration was developing relations with the United States, Japan, and Western Europe while

simultaneously working toward the normalization of relations with the Soviet Union. This multi-vector diplomacy reflected Beijing's desire to avoid becoming dependent on any particular major power and to conduct its foreign relations primarily in accordance with its national interests. Such an approach represented a practical expression of the **“independent foreign policy of peace.”** Following the **1989 Tiananmen events** and the threat of international isolation, the strategy of *taoguang yanghui* (韬光养晦 - **hide your strength and bide your time**) acquired particular importance in Deng's foreign policy. The essence of this approach was to analysis the international environment cautiously and avoidance of excessive displays of national capabilities, refrain from prematurely claiming a leadership role, and concentrate the country's primary efforts on domestic development. Accordingly, China did not seek to openly challenge the existing international order. Instead, it utilized the international environment to strengthen its economic and institutional capabilities, allowing it to act from a stronger position in the future (Keith, 2018).

Another important dimension of Deng's foreign policy was the attempt to address issues of territorial integrity through diplomatic means. During this period, the concept of **“one country, two systems”** was developed with the objective of restoring Chinese sovereignty while allowing different economic and legal systems to coexist within a single state. Although the approach was initially formulated in relation to the Taiwan issue, it subsequently became the basis for the return of Hong Kong and Macao to Chinese jurisdiction. As Ronald Keith notes, this policy demonstrated Deng's attempt to pursue national interests through diplomatic and political mechanisms rather than military confrontation (Keith, 2018). Overall, the foreign policy practices established during the Deng Xiaoping era created the strategic foundation upon which China's subsequent international rise was built. Economic integration, an independent foreign policy, and strategic restraint were not merely short-term tactics, these elements became a long-term political framework that subsequent leaders developed under changing international conditions. For this reason, during the periods of Jiang Zemin and Hu Jintao, Chinese foreign policy did not begin with the formulation of entirely new principles. Rather, it largely represented an expansion of the strategy established by Deng and its adaptation to China's growing national capabilities (Zhang, 2010).

The Jiang Zemin and Hu Jintao Period: China's International Integration and the Practical Manifestation of Sinocentrism

During the combined periods of Jiang Zemin and Hu Jintao, Sinocentrism became more readily observable in the practice of Chinese foreign policy than it had been during the Deng era, although it still did not take the form of an explicitly declared doctrine. At this stage, Sinocentrism functioned as a behavioral logic that shaped the structure of China's external relations rather than as an openly articulated project for a new world order. As China's economic and political capabilities grew, an understanding of the state that went beyond the conventional Westphalian model of the nation-state became increasingly evident. Instead, Chinese foreign-policy discourse increasingly reflected a self-perception of China as a **“civilization-state,”** grounded in millennia of historical continuity, cultural distinctiveness, and a conception of its own central position within the international system. As Martin Jacques argues, describing China solely through the category of the nation-state fails to capture the particularities of its historical and political development,

since China constitutes a civilization-state whose political behavior is significantly shaped by its historical legacy and civilizational self-consciousness (Jacques, 2009). Within this context, China increasingly perceived itself not merely as one state among others in the international system, but as a central actor whose economic, political, and historical weight had to be taken into account by other actors. China's growing international role became particularly visible in the transformation of its relationship with the global economic order. Its accession to the **World Trade Organization (WTO) in 2001** was widely perceived in the West as a step that, alongside China's economic integration, would facilitate its gradual political liberalization and convergence with the Western model of development. However, this expectation was based on the assumption that economic modernization would automatically lead to the convergence of China's political system and identity with the Western model (Jacques, 2009).

In practice, China transformed its integration into the global economic system into an instrument of its own development strategy while maintaining central political control over economic processes and preventing Western political norms from being transferred into its domestic governance model. Thus, participation in international economic institutions did not amount to the passive acceptance of the existing order. On the contrary, China gradually sought to convert its growing economic capabilities into international influence and to assume a more active role within global institutions (Zhang, 2010). Consequently, external economic actors became increasingly integrated into China's economic space within an institutional and political framework largely defined by Beijing, contributing in practice to growing asymmetries in economic relations. This logic was clearly reflected in China's approach to the international economic order. Membership in the WTO did not imply the abandonment of a Sinocentric self-perception. Rather, China used participation in the global economic system to reinforce the centrality of its own economic space. International rules operated within the Chinese market, but their implementation and interpretation remained subject to strong central governmental control. Consequently, external economic actors were incorporated into the Chinese economic space within a structure substantially shaped by Beijing (Forsby, 2011).

The influence of this logic became even more visible in regional policy. China-ASEAN economic relations were formally based on sovereign equality, yet in practice they increasingly produced an asymmetrical pattern of relations in which access to the Chinese market and Chinese capital occupied a central position. In this context, Sinocentrism was not expressed through demands for direct political subordination, but through **economic gravitational power**, which encouraged neighboring states to adjust aspects of their foreign policies while taking Chinese interests into consideration (Lu, 2018).

We can also view the Shanghai Cooperation Organisation in sphere of security as an example of how Sinocentric logic was transformed into a modern multilateral format. The organization was not based on the principle of a conventional military alliance, instead, security issues were approached in a manner that prioritized state sovereignty and regime stability. This corresponded with important elements of Chinese foreign policy culture and with a Sinocentric conception of order in which a central power contributes to stability while peripheral actors adapt to the broader framework. Such an approach was consistent with a conception of order based less on universally equal norms than on hierarchical responsibility and central

coordination (Qin, 2018). A continuation of this worldview can also be identified in questions of sovereignty inherited from the Deng period. China's position toward **Taiwan** remained uncompromising and largely non-negotiable under both Jiang and Hu. Despite the occasional moderation of diplomatic language, practical measures including: military exercises, political pressure, and efforts to maintain a strict interpretation of the issue in the international arena reflected the perceived primacy of central political authority. Such behavior can be interpreted as reflecting a Sinocentric understanding of territorial integrity and political legitimacy rather than being based exclusively on the logic of Westphalian sovereign equality.

Throughout this period, Chinese foreign policy behavior therefore increasingly revealed a transformed form of Sinocentrism. Centrality was no longer articulated through the explicit language of civilizational superiority, instead, it manifested itself in practice through economic asymmetries, the design of regional institutional frameworks, and uncompromising positions on questions of sovereignty. At the same time, China's successful economic modernization strengthened confidence in its own development model and increasingly enabled it to be presented as an effective alternative to the Western liberal model (Jacques, 2009). At this stage, therefore, Sinocentrism operated as an **implicit framework** shaping China's relationship with the external world and influencing the everyday practice of its foreign policy.

The Xi Jinping Era: The Reorganization of Sinocentrism and China's Global Ambition

With the departure of Hu Jintao from the presidency and the rise of Xi Jinping to power, a qualitative transformation took place in Chinese foreign policy that cannot be explained solely by the personal style of the leader. Rather, this change reflects a broader process in which China no longer perceives its international role as that of a restrained state or one that merely adapts to its external environment. The accumulation of economic, military and institutional resources has created conditions under which Chinese foreign policy increasingly seeks to actively shape the international landscape rather than merely respond to it (Jacques, 2009). At this stage, the discourse of foreign policy also underwent a noticeable transformation. Whereas in previous periods the rhetoric of caution and peaceful development was a central position, the Xi Jinping era placed greater emphasis on "national rejuvenation" and the status of China as a „great power" (Park, 2015). This linguistic transformation is not merely symbolic, it reflects China's growing willingness to present its interests as legitimate and indispensable elements of the international order. It is precisely within this context that Sinocentrism began to emerge more openly not as historical nostalgia, but as a framework for contemporary foreign policy. During the Xi Jinping era, Sinocentrism was no longer limited to a behavioral logic, it gradually acquired a discursive dimension as well. China increasingly presents its own experience and its model of development and governance as an alternative path to the Western liberal order. This does not necessarily imply a direct rejection of the international system, but it clearly indicates an attempt to transform it by shifting the existing centers of influence. As scholars have noted, China's strategic objective at this stage is no longer limited to integration into the system, but it increasingly involves gradual reshaping of its internal logic in accordance with Chinese interests (Friend, 2018).

During Xi's leadership, the question of status has also acquired key importance in foreign policy. China has become increasingly unwilling to accept a role assigned to it by other powers and has instead sought to

define its own position within the international hierarchy (Wong K.-H., 2018). the status based self perception is closely connected to Sinocentrism, as China increasingly sees itself not merely as a powerful state but as a historically central political entity whose influence should naturally be recognized by external actors. This transformation is also reflected in China's relations with international institutions. China is no longer satisfied with merely acting as a recipient of existing rules and increasingly seeks to influence the formation of the international agenda. At the same time, Beijing's objective is not the complete rejection of the existing international order. Rather, it pursues a policy of **selective revision**, maintaining those institutions and norms that serve its interests while seeking to modify or transform elements that it perceives as constraints on its growing status and international role. International norms continue to be utilized, but their interpretation and application frequently serve China's strategic objectives. This approach reflects the view that international order is not a static , but a changing structure in which central powers can transform norms through practice (Qin, 2018). During the Xi Jinping era, Sinocentrism became particularly evident in specific foreign policy initiatives that extended beyond discursive and theoretical frameworks into practical action. One of the most important examples is the **Belt and Road Initiative (BRI)**, which is officially presented as a project aimed at promoting economic cooperation and connectivity. In practice, the initiative has created a broad infrastructure and financial network in which China functions as a central coordinator. Partner countries participate in this network according to different interests, but the structure of the network itself establishes the broader parameters within which cooperation takes place. Such relationships create a situation in which China is not merely one participant among others, but a central actor shaping the direction of the process. At the institutional level, a similar tendency can be observed in the way China uses both new and existing organizations to promote its vision. International institutions are no longer merely platforms for participation, they are increasingly becoming areas in which China seeks to influence the interpretation of rules and transform established practices. This does not necessarily constitute open confrontation with the existing order, but it demonstrates an attempt to develop, from within that order, mechanisms that more closely correspond to China's interests and self-perception (Friend, 2018).

This transformation is particularly visible in the regional environment, especially across Asia, where China's economic weight and political activism are gradually contributing to the emergence of new patterns of interaction. Neighboring states increasingly face a reality in which foreign policy planning is difficult without taking China's position into account. Although official rhetoric continues to emphasize equality and mutual benefit, decision making processes are becoming increasingly asymmetrical in practice. The change is even more apparent on questions of sovereignty. In relation to Taiwan, Hong Kong, and the South China Sea, China leaves increasingly limited space for ambiguous interpretations. Administrative measures, legal arguments, and elements of power projection are employed not merely as forms of temporary pressure, but as means of creating long term realities. This approach reflects the perception that questions concerning central political authority stand above external international debate and should not be subject to outside arbitration (Qin, 2018). China's role in relations with developing countries has also expanded considerably during this period. Economic cooperation, technology transfer, and infrastructure investment have gradually created networks of interdependence. These relationships

are further reinforced by references to a shared anti-imperialist past and by China's presentation of itself as an alternative to former colonial powers, particularly in Africa. This contributes to China's image as a stable and long-term partner (Park, 2015). Although explicit hierarchical demands are rarely expressed in these relationships, the structure of cooperation itself creates an environment in which China functions increasingly as a coordinator of processes rather than merely as one partner among others (Wong K.-H. , 2018).

At the same time, changes in the international environment played an important role in strengthening China's position, particularly the unstable dynamics of U.S. foreign policy during Donald Trump's first administration. At this stage, American foreign policy was characterized by frequent shifts in position, skepticism toward institutional frameworks, and distrust toward multilateral agreements, including arrangements involving strategic allies. Such behavior weakened the perception of the United States as a predictable leader and created uncertainty among both allies and competitors. For China, this situation was not perceived merely as a temporary diplomatic fluctuation, but as a structural opportunity to strengthen its position within the international system. The Trump administration's distancing from multilateral frameworks, including its negative approach toward certain international trade and climate agreements, contributed to the perception of a vacuum in global governance. China gradually sought to fill aspects of this vacuum through active diplomatic engagement and the promotion of its own initiatives. Although Beijing rarely presented itself explicitly as the defender of the liberal order, in practice it increasingly positioned itself as an actor supporting stability and continuity, thereby strengthening its international weight at a time when American diplomacy was increasingly perceived as inconsistent (Friend, 2018).

The instability of U.S. policy also had a dual effect in the context of the trade war. On the one hand, tariffs and economic pressure intensified China–U.S. tensions. On the other hand, the confrontation accelerated China's efforts toward economic diversification, the deepening of regional partnerships, and the strengthening of alternative institutional mechanisms. As a result, China's foreign economic policy became even more closely connected to a long-term strategy aimed at reducing dependence on any single global center. According to the figures, this transformation is reflected in the changing distribution of countries' major trading partners: whereas in 2000 China was the largest trading partner of only 33 countries, compared with 163 for the United States, by 2025 China had become the largest trading partner of approximately 145 countries, or nearly two-thirds of the countries in the world (Cohen, 2026). The shift in American diplomatic tone also affected China's ability to present its foreign policy as rational and predictable. This is consistent with a 2025 Gallup study, according to which international approval of U.S. leadership declined significantly, particularly during the Trump administrations and among NATO member states (Julie Ray, 2026) . Whereas Washington frequently relied on unilateral decisions and short-term calculations under Trump, Beijing emphasized consistency, gradualism, and historical responsibility. This contrast became particularly visible to international audiences and contributed to China's image as a power operating according to a long-term vision rather than situational impulses (Qin, 2018). In this context, Sinocentrism became further consolidated during the Xi Jinping era as a framework for Chinese foreign policy. American instability did not merely create a tactical advantage for China, it also

strengthened the argument that the international order should not depend on a single center and requires an alternative configuration of global powers. In this process, China increasingly presented itself not as a destroyer of the existing order, but as a power that naturally occupies a central position within global political and economic networks, particularly under conditions in which the traditional leading power is perceived as inconsistent and lacking predictability (Zhang, 2019).

Conclusion

Based on the analysis, it can be concluded that the evolution of Chinese foreign policy cannot be adequately understood only by the balance of power, economic interests, or the individual decisions of political leaders. China's international behavior has historically been grounded in a particular self perception that views the state not merely as one actor among others in the international system, but as a central political and cultural entity. In this context, Sinocentrism does not constitute a static or monolithic ideology, rather, it represents a dynamic and adaptable logic that has taken different forms across historical periods and has been incorporated into various institutional and discursive frameworks. The hierarchical world order of imperial China and the concept of *Tianxia* created a conception of international relations that was not based on sovereign equality, but rather on the relationship between a center and its periphery. Although this system eventually disintegrated, its fundamental intellectual and cultural logic did not disappear entirely. During the republican period and subsequently under Mao Zedong, Sinocentrism was transformed through a new ideological vocabulary. Nevertheless, China's behavior continued to reflect the logic of an independent center that remained skeptical toward orders imposed by external powers. During the Deng Xiaoping period, Chinese foreign policy entered a phase of pragmatism and strategic restraint, but this transformation did not signify the abandonment of Sinocentrism. Rather, it represented its adaptation to the new conditions of the international environment. During the eras of Jiang Zemin and Hu Jintao, this approach became further developed through institutional integration, economic centralization, and regional asymmetries, gradually strengthening China's position as an indispensable actor in global and regional processes.

With Xi Jinping's rise to power, Sinocentrism began to acquire more visible and explicit forms. Chinese foreign policy was no longer limited to adapting to the external environment and increasingly sought to actively shape the international order. The discourse of "national rejuvenation," global and regional initiatives, the creation of alternative institutions, and firm positions on issues of sovereignty reflect a worldview according to which China perceives its centrality as both historically justified and structurally inevitable. In this process, the logic of *Tianxia* does not appear as a direct or formally declared doctrine, however, it can be clearly identified in contemporary practices of order-building, central coordination, and hierarchical relations. At the same time, changes in the international environment, particularly the perceived inconsistency of U.S. foreign policy, have created conditions under which elements of the alternative order promoted by China may become more attractive to various international actors. This does not imply the complete dismantling of the existing international system, but rather indicates a transformation in the configuration of power, in which China increasingly seeks to synthesize its historical

self perception with its contemporary capabilities. Ultimately, analyzing Chinese foreign policy through the conceptual framework of Sinocentrism allows us to better understand not only specific examples of China's international behavior, but also the deeper logic connecting these behaviors across different historical periods. Under Xi Jinping, this logic has increasingly acquired a normative dimension through concepts such as *Tianxia*, which conceptualizes international order not as a mechanical aggregation of equal sovereign states, but as an interconnected space in which order, stability, and coordination are organized around a central power. Thus, the transformation of China's international role should not be understood as an accidental deviation or a temporary shift in foreign policy orientation, but rather as the continuation of a long-term historical process that has acquired new, more active, and more systemic forms under contemporary conditions.

Bibliography

1. Callahan, W. A. (2004). *National insecurities: Humiliation, salvation, and Chinese nationalism*.
2. Callahan, W. A. (2016). China's "Asia Dream": The brics think-tank network and the future of international relations. *Asian Journal of Comparative Politics*, 226-243.
3. Chu, S. (2010). Whither Chinese IR? The Sinocentric subject and the paradox of Tianxia-ism. *Institute of Asian Studies, German Institute of Global and Area Studies*.
4. Cohen, G. (2026, May 15). *China vs. America: Who the World Trades With Most*. Retrieved from visualcapitalist.com: <https://www.visualcapitalist.com/mapped-chinas-global-trade-takeover/>
5. Fairbank, J. K. (1968). *The Chinese World Order: Traditional China's Foreign Relations*. Harvard University Press.
6. Forsby, A. B. (2011). An End to Harmony? The Rise of a Sino-Centric China. *Danish Institute for International Studies*.
7. Garcia, M. P. (2014). *From Eurocentrism to Sinocentrism: The New Challenges in Global History*. European Journal of Scientific Research.
8. Gonçalves, A. M. (n.d.). Foreign Policy of People's Republic of China under Deng, Jiang and Hu: a conservative trend. *Centro Argentino de Estudios Internacionales*.
9. GUO, Y. (2008). China's first encounter with the West: Sinocentrism vs. logocentrism in translation.
10. Huang, J. (2017). Xi Jinping's Taiwan Policy Boxing Taiwan In with the One-China Framework. *University of California Press*.
11. Jacques, M. (2009). *When China Rules the World: The End of the Western World and the Birth of a New Global Order*. Penguin Books.
12. Johnston, A. I. (1995). *Cultural Realism: Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History*. Princeton University Press.
13. Julie Ray, B. V. (2026, April 3). *China Edges Past U.S. in Global Approval Ratings*. Retrieved from Gallup.com: <https://news.gallup.com/poll/707945/china-edges-past-global-approval-ratings.aspx?>
14. Keith, R. C. (2018). *Deng Xiaoping and China's Foreign Policy*. Routledge.
15. Lin, D. (2022). "One China" and the Cross-Taiwan Strait commitment problem. *The China Quarterly*.
16. Park, J. (2015). Is the Chinese Government's Increase in Development Co-operation with Africa the Revival of Sinocentrism? *Geopolitics*, 20:3, 626-644.
17. Peng, L. (2018). Chinese IR Sino-centrism tradition and its influence on the Chinese School Movement. *The Pacific Review*.

18. Pye, L. W. (1990). China: Erratic state, frustrated society. *Foreign Affairs*, 56-74.
19. QIN, Y. (2016). A Relational Theory of World Politics. *International Studies Review*.
20. Thayer, J. M. (2018). *How China sees the world: Han-centrism and the balance of power in international politics*. Potomac Books.
21. Tingyang, Z. (2021). *All under Heaven, The tianxia system for a possible World order*. University of California Press.
22. Wendt, A. (1992). Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics.
23. Wong, A. K. (2018). Including China? Postcolonial Hong Kong, Sinophone Studies, and the Gendered Geopolitics of China-centrism. *International Journal of Postcolonial Studies*.
24. Wong, K.-H. (2018). ANALYSIS OF CHINESE NARRATIVE OF WORLD ORDER AND FOREIGN POLICY: IS CHINA A REVISIONIST OR REFORMIST POWER?
25. Xuetong, Y. (2011). *ANCIENT CHINESE THOUGHT, MODERN CHINESE POWER*. Princeton University Press.
26. Zhang, B. (2010). Chinese Foreign Policy in Transition: Trends and Implications. *Journal of Current Chinese Affairs*, 39-68.
27. ZHANG, J. Y.-S. (1999). Chinese Foreign Relation Strategies Under Mao and Deng: A Systematic and Comparative Analysis. *Philippine Journal of Third World Studies*.
28. Zhao, T. (2006). Rethinking Empire from a Chinese Concept 'All-under-Heaven' (Tian-xia, 天下). *Social Sciences in China*, 29-41.
29. Zheng, W. (2012). Never Forget National Humiliation: Historical Memory in Chinese Politics and Foreign Relations. *Columbia University Press*.
30. ZHIMIN, C. (2005). Nationalism, Internationalism and Chinese Foreign Policy. *Journal of Contemporary China*.

